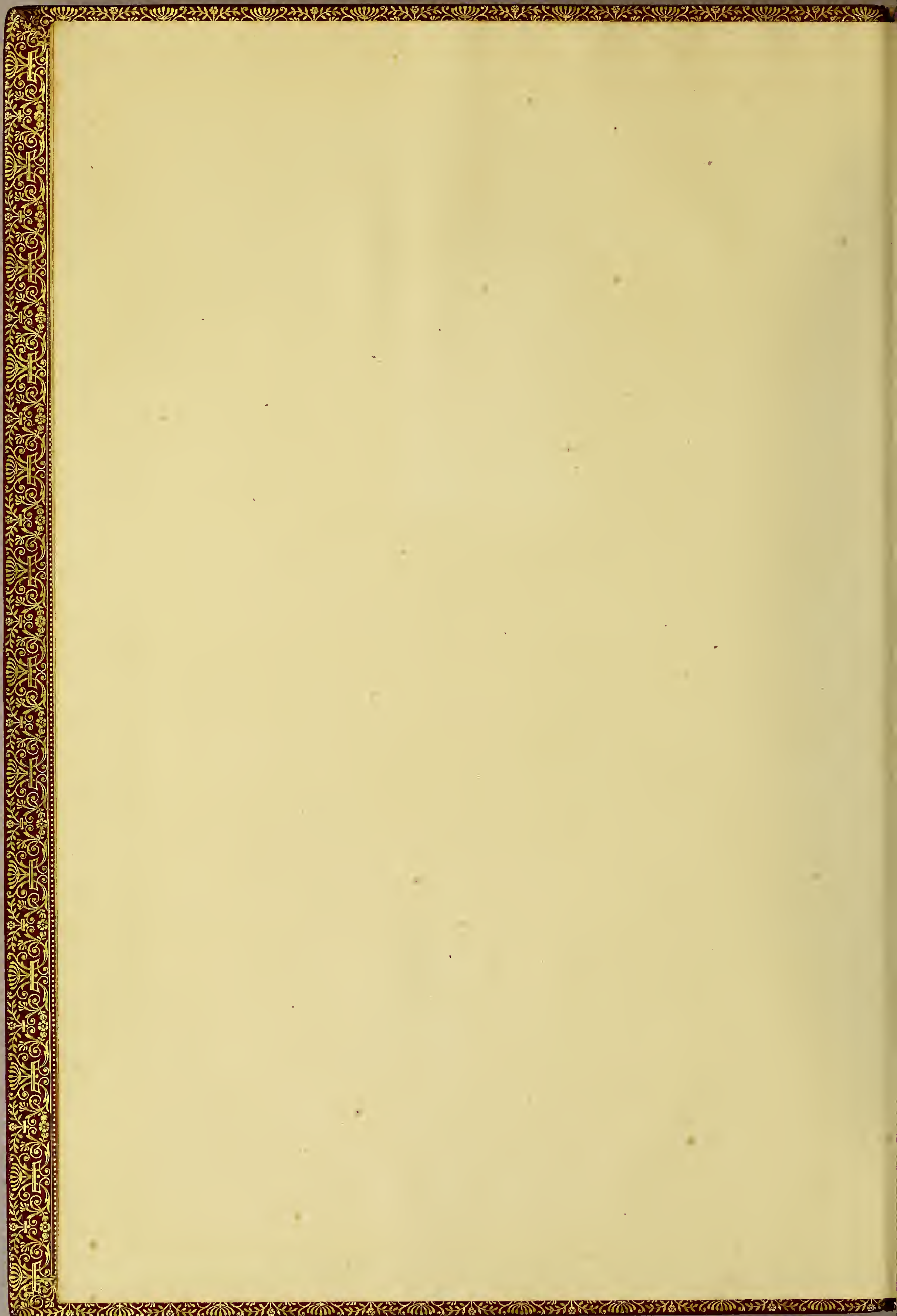
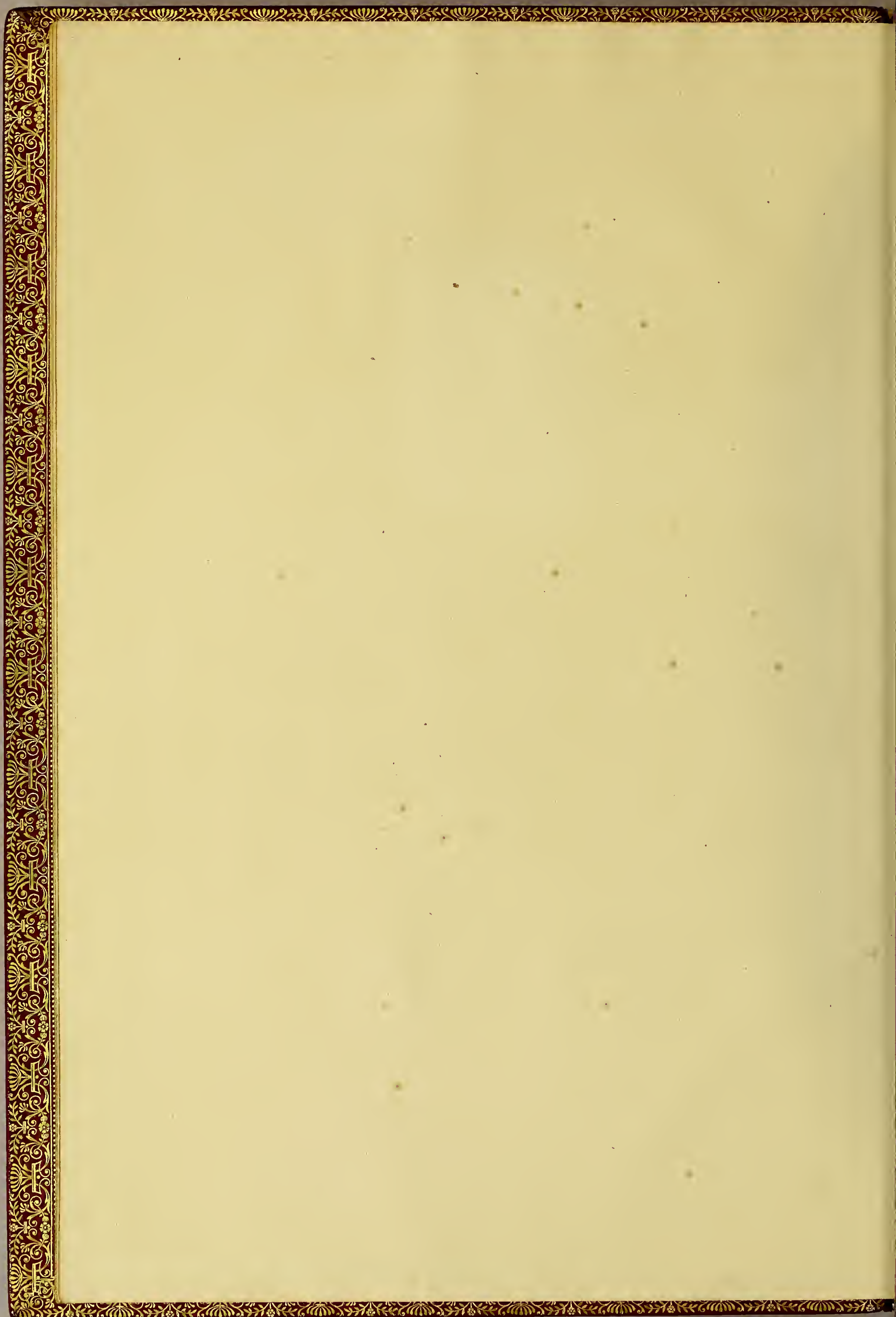

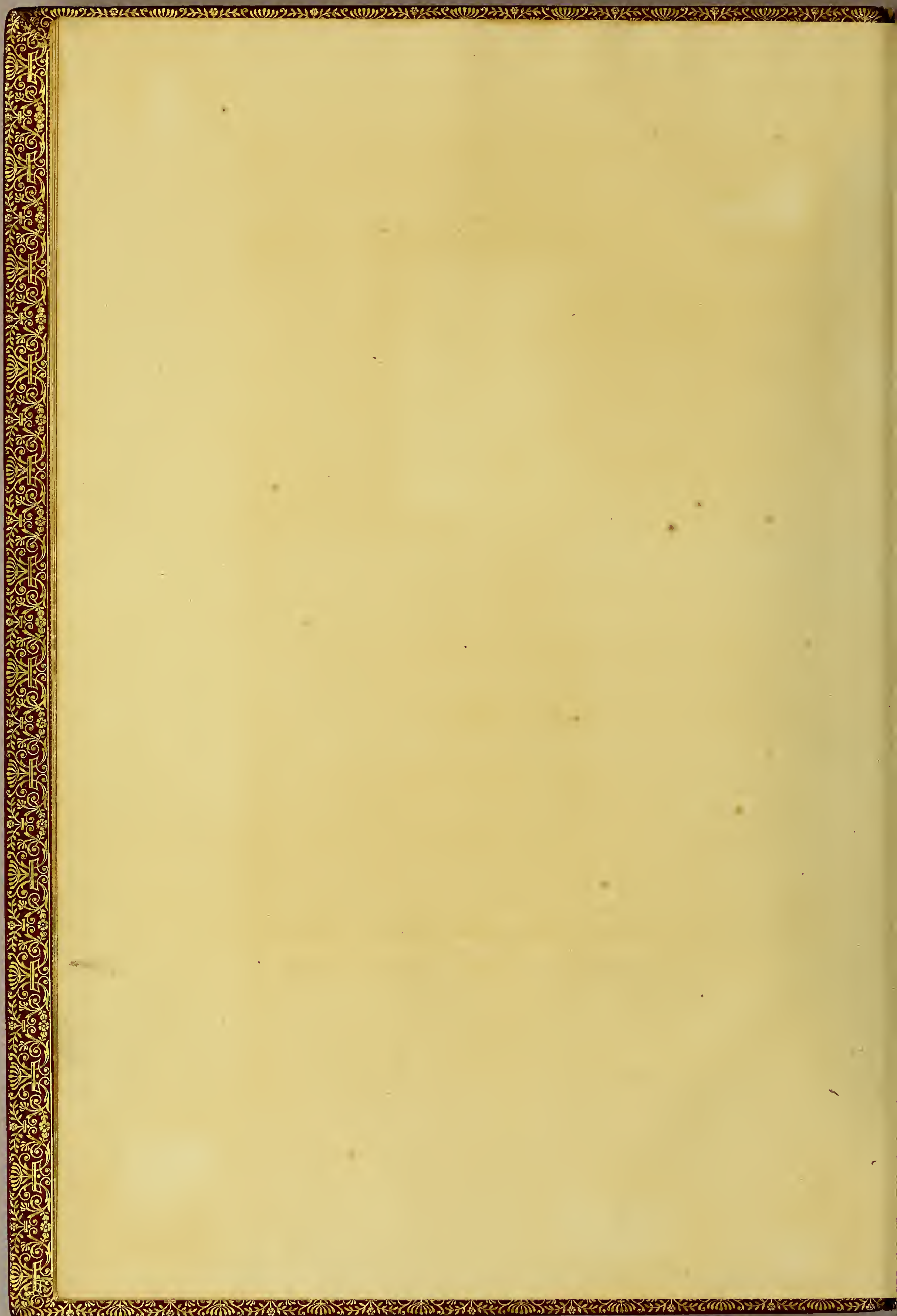

DAVID

NOVVS ORBIS REGIONVM AC INSVLARVM VETERIBVS INCOGNITARVM,

unà cum tabula cosmographica, & aliquot alijs consimilis argumenti libellis, quorum omnium catalogus sequenti patebit pagina.

His accessit copiosus rerum memorabilium index.

ἐν τριόδῳ εἰμί.

Fata uiam inuenient.

BASILEAE APVD IO. HERVAGIVM, MENSE MARTIO, ANNO M. D. XXXII.

CATALOGVS EORVM QVAE HOC uolumine continentur.

EXCELLENTI VIRO GEORGIO COLLIMITIO DANSTETTERO ARTIS MEDICAE ET disciplinarũ Mathematicarũ omnium facile principi, SIMON GRYNAEVS S.

VANQVAM hoc totum naturæ spectaculum, ex quo uelut uiuo libro condisci opifex ille rerum debebat, luculenter considerationi hominum offert sese: & quo minus uel euilescere, uel fastidium & satietatẽ parere contemplantibus se posset ullã, plenũ dignitate maiestateq́ꝫ, quocunqꝫ oculos & animũ cõiecisti, occurrit, & nouis assidue cœli uicibus, iucundissime nos inuitat, dum alia aliaq́ꝫ quotidie sydera & occidũt & oriunt̃, noctis dieiq́ꝫ alia quotidie magnitudo, caloris & frigoris alia quotidie uis, alia quotidie aut senescentis aut reiuuenescentis anni forma: tamen ignaua esse uitio & socordia hominum uidetur, nec quicquam admirationis habere facies illa naturæ, estq́ꝫ incredibile memoratu, quàm pauci mortales uel maiestate eius summa, uel uarietate mirabili excitentur. Aduersus hunc morbũ hominum, omnis generis scriptores & inuentores rerum, diuina prouidẽtia ueluti medicos commenta obiecit, qui imperitis & inertibus istis uim naturæ eruerent, & tanquam in lucem proferrent, & per eam opificis admonerent. Ac ut artes cæteras, quæ uariæ & multiplices sunt, aliam aliamq́ꝫ unaquæqꝫ naturæ partem tractantes prætercam nunc, nullæ plus uel sibijpsis autoritatis, uel naturæ rerũ admirationis parant, quàm quæ cœli & terræ situm, quẽ illa & seorsim & quem inter sese habent, descripserunt (ἀςρονομικὴν, γεωγραφικὴν, κοσμικὴν Græci uocant) non absqꝫ certa & euidenti multarum & difficilium artium noticia constitutas. Quæ postquam inuentæ non absque singulari beneficentia dei, & proditæ literis fuerunt, rem prius impossibilem generi humano, ire non solum mente & cogitatione per cœli spacia, sed terram oculis circuire, & mundum perambulare licebat. Nam oculis & pedibus non ante uia per inuia maria patebat, quàm esset ratione expedita: quam ad rem positus cœli terræq́ꝫ cognitu necessarius fuit. Sequuta deinde corporum in natura summorum, cum earũ magnitudinibus & interuallis noticia: quod quid aliud erat, quàm ad naturæ spectaculũ ualuis apertis admitti? Nõ est præsentis loci dicere, quæ lux tum hominũ rebus illata sit, certe fores rerum patuerunt. Nam ex hoc pleno rerum mirabilium naturæ theatro, quum studiosi omnes, animis uelut œstro concitis, & profundissima admiratione saucijs redijssent, alij hoc impetu impulsi, maiora conari cœperũt, & intimius naturam scrutari, σόφυς uocant: alij (hi sunt μαθηματικοὶ) quum & ingenij & animi ope summa in hãc solã contemplationem incubuissent, & acie mentis finibus iam suis terrarum orbem circumscripsissent, in angustum uastitate eius, præ cœli & maiorũ corporum consideratione, redacta, inuentione tan-

tarum rerũ excitati,ire oculis quocunq; mentis acies præiuisset,& animi cogi tatione per omnes difficultates exequi,ac molẽ terrarũ orbis dudum animo suo permeabilẽ,& undiq; accessibilẽ circuire lustrareq; ausi: quod cęteri mortales ꝑ insano habẽt,patriã,parẽtes,uxorẽ, liberos relinquere, è tuto feliciq; rerum statu(est enim & hęc cogitare,& cogitata exequi,amplissimæ simul & mentis & fortunæ)in tot tamq; certa rerũ discrimina, & mortẽ mediã conijcere se,illi nõ solũ gloriosum sed necessariũ homini, sibi uero unũ præ omnibus rebus maxime expetendũ iudicarunt: inuicti & uerè diuini animi, quiq; soli ius natura cõcessum homini, id est, genuinã & non degenerẽ spiritus sui nobilitatẽ retulisse,& imperiũ terræ & mariũ,à primis parentibus hæreditariũ sibi,uendicasse uident̃: in quibus solis uetus illa humani generis nobilitas reluxit. Quorũ uultus & ora, quũ ex illa per naturam & noua rerũ miracula peregrinatione reuerterent̃, cæteri hoies uelut numina quædã nõ immerito obstupuerũt,nouum cœlũ,noua maria,nouas hominũ & animantiũ figuras, nouos humanorũ cœtuũ ritus, ampliora naturæ spatia cõmonstrantũ. Indignati uident̃ excelsi animi hoies,instigante numine, leuem & contemptibilẽ de natura rerũ existimationẽ,ac uindicare maiestatẽ eius,& ignauiã hominũ coarguere increpareq; aggressi,dum ista cõmuni uita uelut relicta,aliud hominũ genus,aliũ terrarũ orbẽ,orbi suo,suis hominibus ostenderũt. Non est aũt putandũ quod hos aut cæca lucri cupiditas,aut temeritas quędã(nam & hæc uitia suos postea mores in hoc tam præclarũ institutũ intulerũt) in cæcã & inaccessam naturæ mundiq; partẽ transuersos egerit, sed solida uis animi, & robur circa pectus triplex,profundiore quadã è noticia conceptũ. Horum laudes extant per ænigmata ueteribus celebratæ, integris etiã uoluminibus. Nam hi sunt qui clausos captiososq; utribus rationis secum uentos uexerũt. Quid enim nauiganti interest, uentos aut emittere quũ lubet, aut admittere. Digni scilicet uate tanto,& Odyssea longiore (nã in istis laudibus opus hoc totum est consumptũ) Hi sunt qui nauim, quum primũ in eam irrepsissent, Argo,id est,animatã & aligerã fecerũt,uolitare per inaccessa,partibus omnibus moueri,gyrari,flecti,reflecti,promittere,reuocare,sistere cursum, ac delphini instar inter medios fluctus ludere paratam : quiq; numinis instar in quodcunq; corpus seu organum immigrassent,agile & uiuum & expeditum reddiderunt,ut nihil tam sit fabulosum,quod nõ facilius fidẽ inueniat,quàm industria & uis humana. Nec est quur mihi quisquam obijciat uel nautã impium uel prædonem. Nam isti desides & ignaui spiritus, quod aliud corpus animent,qui suum ab se stupefactum non possunt? quod aliud munus obeant,qui tueri hominis nomen nõ ualent? sed umbram tantum præbent,numerũ complẽt,& oneri sibi sunt & terræ. Illi uero sunt qui inter media mundi elementa præliantia, inter tempestuosum mundi spiritũ,& insanos immensi pelagi,& immanium fluctuũ montes, ubi tot simul res exitium minitantur,

explorata

explorata prius apud se naturæ fide & cōſtantia,quomodo ratione duce tanta diſcrimina traijcias,docuerūt. Nā eoſdē ego & nauigandi luſtrandiꝗ terras nouas & nauiū autores,fuiſſe ſapiētes illos & naturę peritos ſcilicet credo. Eat aliqs & neget naturę imperiū homini conceſſum,q terras ferro cohercet, pontibus flumina, nauibus maria cōmittit, ratione uelifica in ſeruitutē aduocat uentos,iter quod per mare facit,è cœlo expedit,& in obſequiū ſuū naturam cogit uniuerſam,ipſius momentis & legibus ad res ſuas utiliter & opportune accōmodatis. Eſt ſcilicet ſagacitas ſpiritus illius ſupra omnē naturæ uim,& per omnia ſibi uiam parans,dum expleat amorē,quo tacito & ineffabili bene cōſtituta mens captiua,per omnia ſequit te deus pater,& eo nimio ſaucia,quanto propius ignes accedit ſuos,quanto propius in operibus tuis te pater rerū uidet, tanto profundius uulnerat, ardentiusꝗ uiſceribus concoquit. Ergo per omnia maria, per omnia terrarū extrema uelut amens ſequit te,laſſaꝗ & exhauſta æſtu ſuo,amoribusꝗ & flāmæ penitus cōceptæ indulgens,deſiderio immoritur tui. Quæ res quū hominis maxime propria ſit,hominibus à uera hoīs nobilitate alienis,alieniſſima homine uidetur. Itaꝗ pleriꝗ mortales animi ſui naturā & ingeniū paruipendētes(eſt enim ſapiētis ſolius ſpiritū dei in ſe inueniſſe)ac diuinū illū morbū, diuinos amores nō intelligentes,proximis rebus ſtultis friuoliſꝗ expleri mētis deſideriū poſſe putāt. Degeneres homines, qui ut naturæ lucē, qua uiuūt & qua utunt per omnia, nullā uident,ita ſapientū inuēta & mirabiliū rerum autores, idcirco quia eas iam uſu contriuerunt,pro nihilo habent. Nobis autem ſecus in unaquaꝗ re prima origo & fons eſt perueſtigandus. Neque uero uana uideri uis naturæ debet, tanto deſiderio ad rerum cognitionem incenſa,nec uulgare exemplum,Orbis partem noſtro ſeculo inuentā eſſe tantam propemodū,quanta eſt Europa. Parum mihi etiā cætera dei opera animaduertere uidentur, qui iſta non curant. Quum igitur luſtrandi orbis exemplū uetus illud,quod iſti literarū & omnis doctrinæ principes extulerunt iam olim, noſtro ſeculo nō infeliciter reuocarint quidam, omni laude digni uiri, quorū memoriā literis exceptam docti quidam (utinam tanta dexteritate, quanta diligentia) poſteritati tranſmiſerunt: quumꝗ argumenti eius libellos aliquot uulgo oberrantes,Ioan. Hutichius uir doctus,& antiquitatis mire ſtudioſus, Heruagio noſtro excudendos dederit:eos uolui idcirco inſcribere tibi, quod nemo noſtro ſeculo,quod ego ſciam,in illam diſciplinarum Mathematicarum lucem ſublimiore mentis acie intueatur: deinde quod iſtam tam luculentā notitiā humanitate & ſuauitate,quam in moribus obtines, incredibili feliciter exornaris. Cuius utriuſꝗ rei nemo teſtis fidelior eſſe poteſt quàm ego ipſe, qui ante annos plus minus quindecim quū ſumma & uoluptate & utilitate mea Viennæ te auſcultarem,facile & ingenij uim incredibilem animaduerti,& humanitatem ſæpe ſum expertus. Vale.

INDEX RERVM SCITV DIGNARVM EX ALOYSIO Cadamusto & Christophoro Columbo, alijsq; sequentium nauigationum scriptoribus.

Natator

Populi

Tambutum

EX AMERICO VESPVTIO, & Ludouico Vartomãno patritio Romano index collectus.

Calechut

Fernandus

L

Ludo-

Peregri-

R

Tarnafari

FINIS.

INDEX

INDEX E BROCARDO, MARCO PAVLO VENETO, HAI-thono, Mathia à Michou, Paulo Iouio, Petro Martyre, atq; Erasmo Stella nouarũ insularũ scriptoribus collectus.

A

B

Ferlech

Leones,

Russiæ

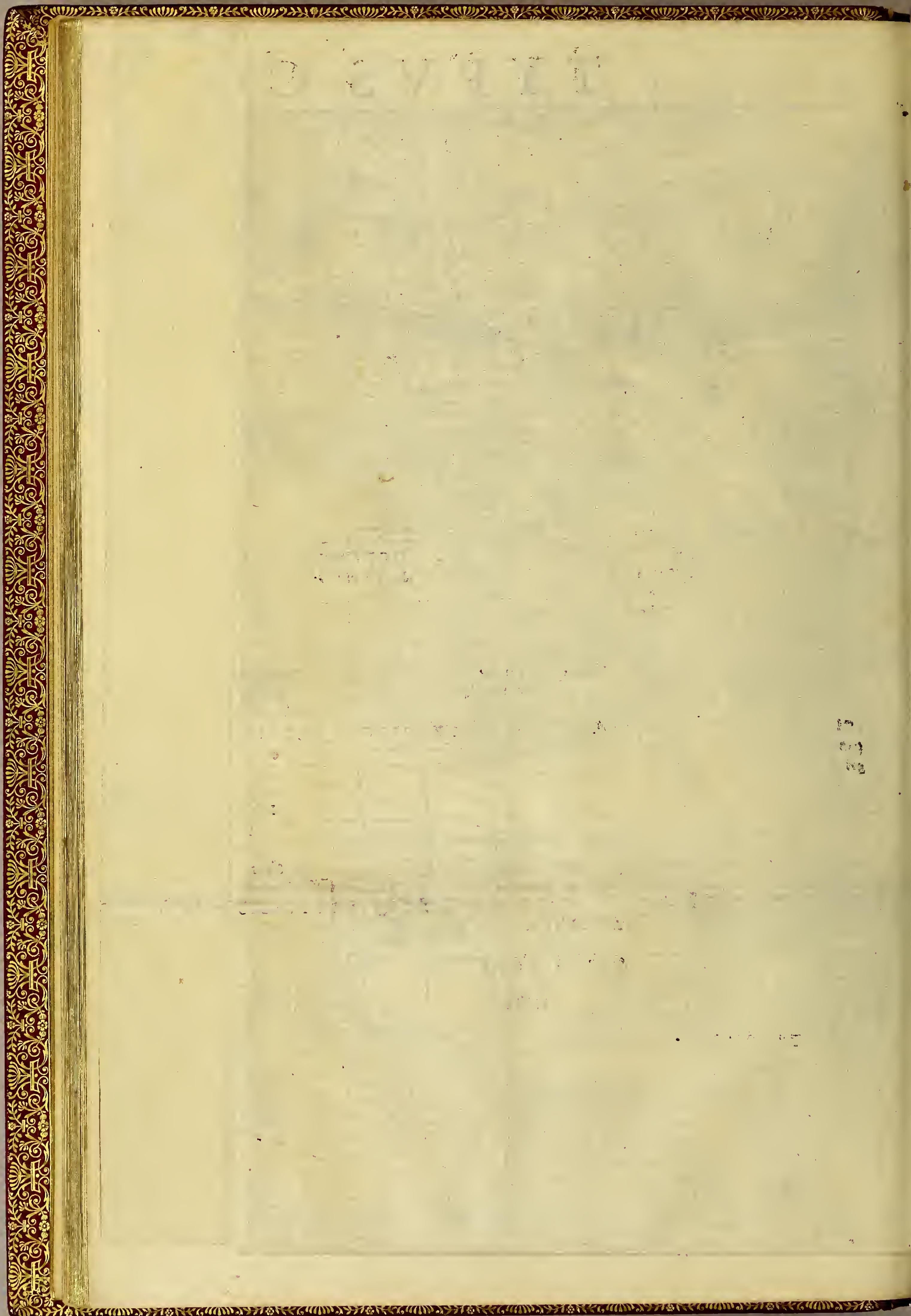
Sontium

FINIS.

S VNIVER

Foldout

TYPI COSMOGRAPHICI ET DECLARATIO ET usus, per Sebastianum Munsterum.

ON ignoramus, optime lector, quisquis es qui istud Historicum atq; Cosmographicum opus in manus sumpturus es atque lecturus, si destituaris Cosmographiæ mediocri peritia, te hinc non tantum capessiturum uoluptatis & reportaturum lucri, ac si terrenæ molis habitatas partes, regna, prouincias, insulas atq; earum habitudines & situs memoriæ commendatos habueris, aut saltem in tabula regiones depictas iugiter inspexeris. Sic enim licebit te quodammodo comitem adesse singularum nauigationum atq; peregrinationum, & spectatorem omnium illarum rerum, quas hi scriptores, quos in hoc uolumen coëgimus, cõmemorant. Consultum propterea uisum fuit, huic tam insigni uolumini, & quale orbis hucusq; uix uidit, adijcere uniuersalem orbis descriptionem, quæ exprimeret & ob oculos poneret totius terræ situm & dispositionẽ, maris amplissimas regiones & uarios sinus, montium quorundam & fluuiorum insignium tractus, & quicquid demum pro terræ generali cognitione utile & necessarium uisum fuit. Non licuit quidem singularum regionum & quarumlibet insularum indicare situm, quum tabulæ angustia id minime pateretur, nec id etiam instituerimus. Verum quum Aloysius Cadamustus, Christophorus Columbus, & Albericus Vesputius nauigationes describant, traiectas in longinquissimas orbis partes, puta ad Nigritas, extremos Aphros, Arabes, Calechutios & Indianas insulas, Ludouicus uero Vartomãnus patritius Romanus, & Marcus Paulus Venetus peregrinationes texant & itinera describant ad ultimos usq; extensa Indos, tã ad meridiem quàm ad septentrionem expositos: sat esse duximus, si simpliciori lectori obiter indicauerimus, quem mundi locum hæc uel illa præcipua occupet regio, & quo pelago, qua plaga, quocq; itinere ad eã pateat accessus. Et certe si uel id ex hac orbis descriptione didiceris, ut faciem eius in genere memoria teneas, hoc est, ut scias quomodo terra ipsa mari mediterraneo interluitẽ, & hoc ipso Aphrica ab Europa seiungitur: mari uero Rubro Aphrica ab Asia secernatur, terram non usq; adeo ad meridiem expositã quin nauibus circumiri possit, à septentrione uero id minime fieri posse, quum terra ipsa ferè ad polum arcticum porrecta pateat: itemq; ob uarias maris irruptiones plurimos emersos sinus, ut est sinus Adriaticus, Arabicus, Persicus, Barbaricus, Gangeticus &c. multas enatas insulas, peninsulas, cherronesos, isthmos & id genus alias quamplures & uarias terræ facies, abunde satis didicisti, & quo in historicis legendis & intelligendis plurimum te iuuare poteris. Alioquin si hac generali Cosmographiæ portione destitutus fueris, quid quæso cogitabis, si quandoq; audieris uel legeris, à Germania inferiori & ab Anglia ad partes Syriæ naues transfretare, præsertim quum Anglia septen-

d   trionem

trionem uersus in oceano sit sita: Palæstinę uero in oriente terminus sit maris mediterranei: aut per Vngariam & Bulgariam, & tandem per Asiam minorem terrestre iter patere ad terram promissionis, quum tamen mare Euxinū & Propontis intersint. Quid præterea apud te cogitabis, si quandoq; legeris Venetos per sinum Adriaticum, & per mare mediterraneum atq; Rubrum Calechut petere, Lusitanos uero per altum mare totam Aphricam circuire, & traiecto sinu Indico, ad Calechut usq; peruenire? Hæc & similia tibi forsan apparent scitu difficilia, præsertim quod itinera illa non sis emensus, & tamen sunt homini qui in Cosmographia uel mediocriter est doctus, compertissima, etiam si extra patriam suam nunquam mouit pedem. Nam hoc primum & præcipuum Cosmographiæ est studium, ut sciamus totius orbis & singularum eius partium situm. Ex hoc enim facile licebit cognoscere, quæ mediæ regiones sint peragrandæ, si ab una prouincia ad aliam longe ab illa dissitam sit eundū, aut quo mari, quibusq; fluuijs illuc ueniri possit: denique quanto itineris interuallo inter se duæ certæ distent prouinciæ aut ciuitates, siue una ad Aquilonem, & alia ad Austrum sit exposita, siue una Occidentē, & alia teneat Orientem.

ORBIS FIGVRA.

Conuenit inter omnes doctos molem terræ sphæricæ esse figuræ, atque totius mundi occupare centrum. Quo fit ut Hispani & Indi sint antipodes. Quiq; enim homines in terra sua rectos cum hac sphæra constituunt angulos. Et potest esse, ut nobis Germanis ex tam multis Indianis insulis etiam aliqui habitatores sint antipodes, infra in opposito hemisphærio auersis respectu hemisphærij nostri degentes capitibus, mille septingentis decem & octo miliaribus germanicis à nobis dissiti. Tanta enim est terræ diameter & crassitudo, quandoquidem ambitus eius continere deprehenditur quinque milia & quadringenta miliaria Germanica, respondentibus uni gradui (qui in circuitu terræ ut in cœlo numerantur trecenti sexaginta) quindecim miliaribus communibus. Vnde aduertere licet, etiam latissimos mōtes qui in orbe reperiri possunt, terræ rotunditati minime obstare, quum nullius ferè sint momenti ad tantam terræ molem. Patet etiam si terra undique à mari esset segregata, & solo aëre circumscriberetur, posset ab homine circuiri in mille & octoginta diebus, hoc est, ferè in tribus annis, qui cottidie iter quinque miliarium conficeret: sed quū mari sit immersa, iam id non licet. Patet quidem homini iter pedestre ab Hispania per Galliam, Germaniam, Vngariam, Græciam, Syriam, Babyloniam, Persiam, &c. usque ad extremas Indiæ partes: sed ulterius naui iter illud perficiendum est, quousque in opposito hemisphærio per tam uarias Indianas insulas tandem circulo completo, ad Hispaniæ littora perueniatur. Quando igitur mappam seu terrę descriptionem intueris, non imaginaberis superficiem terræ esse sic planam, ut in tabula est proiecta.

proiecta: ſed duas eius extremitates recuruata tabula in ſphæræ figuram,cogitabis eſſe connexas:ut qui eſt in Zipangri inſula, quam uides longe ultra Hiſpaniam in alto mari expoſitam, ſimul ſit circa extremas Indiæ oras id quod uel ex ipſo numero longitudinis, quem circa æquatorem deſcriptũ uides, colligere poteris. Nam ut extremus meridianus circulus Indianus habet cclx.ita meridianus qui Zipangri inſulam ab occidente circumſcribit,habet cclx. quum ſint unus & idem circulus, & mox ſequens meridianus habet cclxx. Et quoniã in hũc numerum incidimus, obiter indicabimus quid præſeferat. Solent mathematici terram ſicut & cœlum duplici metiri uia, ſecundum longum & latum. Latitudo attenditur à polo in polum, ſeu potius ab æquatore ad utrunꝗ polum. Et nos hunc latitudinis numerũ ſignauimus in utraꝗ tabulæ extremitate tam ad dextram quàm ad ſiniſtram, numeris ab æquatore incipientibus & per decẽ diſcretis. Longitudo uero numeratur ab occcidente in orientem, cuius initium Ptolemæus cõſtituit in ultimis finibus Hiſpaniæ & Mauritaniæ. Et quanto regio uel ciuitas aliqua longius ab hoc initio & meridiano circulo uerſus orientem diſtat,tanto maiorem dicitur habere longitudinẽ. Vt Calechut habet in longitudine circiter centũ & quinꝗ gradus, qui per quindecim multiplicati,oſtendunt Calechut M.D.LXXV. miliaribus Germanicis à primo diſtare meridiano. Numerus igitur ille uerſus orientem extenſus,continuo creſcit donec tandem completo terræ circulo ad primum recurrat meridianum. Nam ubi primus longitudinis gradus incipit,ibi finem habet ccclx.gradus.

TERRAE DIVISIO.

Præter zonarum ac climatum diuiſionem,unde dierum noctiumꝗ potiſſimum colliguntur longitudines & contractiones, uetuſtiores Geographi terræ molem ſeu habitabilem ſuperficiem in tres diuiſerunt partes, nempe in Europam Aphricã & Aſiam,quæ in ſua uaſtiſſima excurſione Indiam quoꝗ ipſam complectitur,etiamſi bona orbis pars illis nondum eſſet cognita. Nam multæ regiones orientales ultra clxxx.meridianum (ad quem Ptolemæus ſua exploratione peruenit) ſitæ,ueteres latuerũt, niſi forſan per Alexandrum Magnum, qui Orientem aperuit,nonnihil de extrema India occidentalibus innotuerit.At hodie qualis illarum regionum ſit facies,& quanta maieſtate magnus Cham,Tartarorũ ſcilicet Imperator illis terris præſideat, Paulus Venetus & Haytonus edocent. Sic ſi ad Auſtrum ſpectes, magna pars terræ noſtra tempeſtate explorata eſt,quam Ptolemæus ut incognitam reliquit:ab Hiſpanis uero quum in orientem nauigio contendunt, obambulatur & circuitur,ut paulo poſt diſſeremus. Quin & in oceano occidẽtali ferè nouus orbis noſtris tẽporibus ab Alberico Veſputio & Chriſtophoro Columbo, multisꝗ alijs inſignibus uiris inuẽtus eſt, qui nõ abs re quarta orbis pars nuncupari poteſt,ut iam terra nõ ſit tripartita,ſed quadripartita,quum

hæ Indianæ insulæ sua magnitudine Europam excedãt, præsertim ea quam ab Americo primo inuentore Americam uocant. Europa terminos habet ab oriente Tanaim fluuium, Męotides paludes & pontum: A meridie mare mediterraneum, quod apud Gades primum angustum, nec amplius decem milibus passuum patens, terras aperit atq; intrat: sed illico latissime diffundi tur, & in orientem ad Syriam usq; extenditur, insulas magnas & paruas sine numero efficiens: Ab occidente uero habet Europa terminum oceanum ma gnum, & à septentrione oceanum Britannicum. Oritur Tanais non à monti bus, ut antiqui senserunt, quum ducentorum miliariorum spatio circa Mosco uiam, in qua Tanais fontes uisuntur, nulli montes inueniantur, sed latissimi ibi sunt cãpi, & multę paludes. De hac re late disserunt Mathias de Michou, & Paulus Iouius. Insigniores regiones Europæ sunt Hispania, Gallia, Ger/ mania, Italia, Pãnonia, Illyris, quæ hodie sunt Sclauonia, Carinthia, Bosna, Croatia, Coruatia &c. Post Germaniã sequitur Sarmatia, quæ nostro æuo in plurimas abijt regiones, nempe Poloniam, Lithuaniam, Liuoniam, Mo/ scouiam, Russiam, Podoliam &c. Post Pannoniam sequitur utraq; Mœsia, & Thracia, quæ hodie sunt Rascia, Seruia, Transsyluania, Bulgaria & Vala/ chia: itemq; Macedonia, Epirus, Achaia, & reliquæ Græciæ partes Europæ annumerantur. Hæ sunt ferè omnes & præcipuæ Europæ partes præter insu las quasdam & peninsulas, ut sunt Britannia, quæ hodie est Anglia, Dacia, Norbegia, Suetia: & in mari mediterraneo, Maiorica, Minorica, Corsica, Sardinia, Sicilia, Candia, quæ & Creta &c. Hæc Europa licet comparatione aliarum terræ partiũ sit parua, est tamen cultissima & populosissima, ut etiã in ea re excedat totam Aphricam, non obstante quod illa in triplo sit maior. Nam est tota habitabilis, præterquam in exigua parte, ubi propter frigoris uim habitari nequit. Habet multitudinem pugnacem, & quæ agros colat, & quæ urbes quoq; contineat. Affert fructus optimos uitæ necessarios, & me/ talla quæcunq; usui sunt. Similiter pecudum mitium exhibet copiam: at be/ stiarum ferarumq; habet raritatẽ. Odores & lapillos magni sumptus extrin secus petit. Insignior fluuius Europæ est Danubius, qui & Hister, originem ducens ex Sueuia Germaniæ, labens per utranq; Pannoniam & Valachiã, & tandem sexaginta nauigabilibus auctus fluuijs, septem magnis ostijs in mare Ponticum supra Constantinopolim sese exonerat. Montes uero insi/ gniores habet Europa, Pyreneos & alpes. Hæc in genere de Europa dicta sufficiant.

DE APHRICA.

APhrica altera pars orbis ad meridiem exposita, & magnis solis ardori/ bus obnoxia, terminat̃ ab occidente mari Atlantico, à meridie oceano Æthiopico, à septentrione mari mediterraneo, & ab oriẽte Nilo flumine, seu potius ut Ptolemęo placet, mari Rubro. Insigniores eius regiones sunt, Mau

tania Tinganica & Cæsarienſis, Aphrica minor, Numidia, Libya, Cyrene, Ægyptus, utraque Aethiopia & Troglodytarum regio. Verum hodie hæc nomina ferè omnia præter Aegyptum euanuerunt. Nam loco prouinciarū maritimarum ſucceſſerunt Mauri, Barbaria, regnum Marochi, regnū Feſſa, regnum Thuneſij, quod ferè eregione Siciliæ in Aphrica locum habet, regnū Nubiæ ſub Aegypto, regnum Gambræ in littore oceani occidentalis, regnū Melli & Nebeorum ad meridiem, de quibus & alijs Aphricæ meridionalioris maritimis prouincijs, ex nauigationibus Cadamuſti plurima diſces. Neſcio ſi hodie Aphricæ interiora loca ſatis ſint explorata, & à doctis cognita. Id unum omnes geographi fatentur, pleraque Aphricæ loca inculta, & aut arenis ſterilibus obducta, aut ob cœli ſitum humanæ habitationi incommoda, multo deniq; uenefico animalium genere infeſtata, ut uniuerſa regio magis ſit uaſta quàm frequens, ſed ubi incolitur eximie fertilis eſt. Contra meridiem plurimum eſt deſerta ob nimios æſtus: quà uero Europam ſpectat, frequentior eſt illi cultus. Eximia agrorum fertilitas, utpote qui locis quibuſdā centeſimo fœnore cultoribus reddunt meſſem. Mirum eſt quod de Mauritaniæ ubertate dicitur, eſſe in ea uites, quas duorum hominum complexus capere non poſſit, uuarum racemos cubitales, arbores circa Atlantem proceritate inſigni ac enodi. Sed omniū nobiliſſima citrus, Romanis delitijs inſerta. Alit Aphrica elephantos & dracones, qui ipſis beluis inſidiantur, ſuoq; complexu enecant leones, bubalos, id eſt, boues ſylueſtres, pardos, capreas & ſimias multas. Herodotus quoq; cornutos aſinos ibi naſci aſſerit. Interiorem Aphricam inhabitant Nigritæ: & hæc quidem torret ſolis aſpectu & uicinitate. In medio eſt arenoſa, ad orientem deſerta, circa occiduum montoſa. Habet gentes non paucas, diuerſo uultu, & ſpecie horribiles. Regem ex ſacerdotibus creāt, qui omnia facere debet iuxta patrios mores. Plures ſolis propinquitate nudi agunt, ouillis pelliculis pudenda obtegunt: alij omnino pecorū ueſtiuntur pellibus. Pecuariam rem uulgo exercent, & ſunt pecora puſilla admodum duri hirtiq; uelleris. Milij hordeiq; frequēs eſt apud illos uſus, unde etiam potum conficiunt, cæteris carent frugibus præter raras palmas. Quidā herbis uictitant, tenuioribusq; harundinum radicibus. Hodie præſidet illis, ut Marcus Antonius Sabellicus ab ipſis locorum indigenis accepiſſe dicit, Prætoianes, ſeu ut uulgo aiunt, presbyter Ioannes, quem illi Giam, id eſt, potentem uocant: nam aiunt illū imperare ſexaginta duobus regibus. Garma eſt urbs regia, quæ non muris, ſed tabernaculis in ordinem digeſtis, ex ſerico, byſſo & purpura intextis extructa eſt. Bina meſſis eſt illis, & bina æſtas. Agnoſcunt etiam Chriſtum: ſed quicquid Libycarum gentium ab hac Aethiopia eſt uſque ad occidentem, omnes Mahumeti impietatem colunt, uiuūtq; eodem cultu quo barbari qui in Aegypto ſunt, & appellant Mauri.

Nugantur etiam quidam circa originem Nili habitare pygmeos, qui cubitũ non excedunt, hominibus in figura persimiles: recte incedunt, imperfecte loquuntur: tertio anno generant, & octauo moriuntur: usu rationis carent, non colunt iustitiam, uerecundiam aut honestatem, ideo non homines sed bruta censentur. Insignior & maior Aphricæ fluuius, & toto orbe celeberrimus, est Nilus, quem quidam aiunt oriri ex fontibus in extremis Æthiopiæ finibus; ferturq; per plures & uarias regiones, faciens plures insulas, unam autem insignem Meroen nomine. A solstitio æstiuo usq; ad æquinoctium immensa aquarum mole singulis annis inundat, & adeo totum Ægyptum adducto limo fœcundat, ut segetes quatuor aut quinque exactis mensibus, ad messem redeant. Et interim uulgus ab operibus uacans, ociosum indulget epulis ac uoluptati: & pecora in stabulis reclusa nutriuntur. Proinde ex incremento huius fluuij Aegyptij uim aut penuriam futurarum frugum prænident. Nam quum Nilus duodecim cubitis tantum excrescit, Aegyptus famem sentit. In tredecim cubitis etiam annum esurit: sed quatuordecim cubiti hilaritatem afferunt: quindecim securitatem, sedecim delitias: quod iustum fertur esse incrementum. Et quum huiusmodi Nili inundationes agrorum limites confunderent, nunc minuendo, nunc mutando aut delendo signa quædam, quibus proprium ab alieno discernebatur, iterum atque iterum mensurari eam terram oportebat: & sic primi dicuntur inuenisse artem geometriæ. Sunt in hoc fluuio crocodili: qui quum ex ouo simili ouo anserino prodeant, crescunt tamen longitudine uitæ ad sedecim cubitorum magnitudinem. Lingua carẽt, dorsum squamosum habent præcipua duricie, ut nullo tormenti ictu possit uulnerari. Homines & animalia terrestria flumini appropinquantia unguibus discerpit. Habet quoque Aphrica montes plurimos & maximos, inter quos præcipuus est Atlas, qui è media arenarum uastitate consurgens, ultra nubila caput erigit: & pars quæ ad oceanum extenditur, manat fontibus, nemoribus inhorrescit, & rupibus asperatur: non est tamen herbida sed nuda humo. Quà uero Aphricam spectat minorẽ, est opimus, nascentibus sponte frugibus, arboribus opacissimus, quæ uestiunt lanugine fericis uelleribus nihilo uiliore. Vertex eius semper est niualis.

DE ASIA.

ASia tertia pars orbis, terminatur ab occidente ad Europam & Aphricam, hoc est, ad Tanaim & Mæotides paludes, & iuxta Aphricam ad mare Rubrum: à meridie uero habet mare Indicum maximum, & à septentrione mare congelatum, seu Scythicum: porrò ab oriente oceanum orientalem. Hæc pars orbis maior est Europa atq; Aphrica, & habet regiones prouinciasq; innumeras, regna & imperia multa atque potentissima, montes

& fluuios.

& fluuios celeberrimos, uaria genera animalium & terræ nascentium, quæ in alijs orbis partibus non inueniuntur. Nam Arabia deserta in quadam conualli fert balsamum: & altera Arabia quæ propter fertilitatem & fructuum copiam felix nominatur, producit calamum, myrrham, thus, casiam, cinamomum, ligna odorifera, & resinam suauissimi odoris; ut etiam mira fragrantia ex illa regione spiret ad eos qui in mari à longe aduentiunt. Qui uero intra regionem degunt, propter nimiam rerum fragrantiā ac intolerabilem in sensibus percipiunt stuporem, ut cogantur etiam illam leuare bituminis suffitu & hirci barba: Abundat quoque hæc regio auro optimo, ut etiam inter terræ glebas temere iacentes aureæ massæ glandium magnitudine reperiantur.

Ganges fluuius Indię nominatissimus alit crocodilos & delphinos, aliasq; horribiles beluas. Inueniuntur illic plurimi elephātes, & aues ad imitandum humanæ uocis sonum dociles. Mare quoque illud infundit littoribus gemmas & margaritas. In syluis uero inueniuntur lauri & baccæ. Est illic magna uis serpentum, squamis fulgorem auri reddentiū. Circa littora Taprobanæ, quam hodie Sumatram uocant, uagantur passim cete, animalia monstrosa, & tantæ magnitudinis, ut colles quidam littoribus aduecti uideantur, quorū dorsum longo spinarū tractu exasperatur. Infestissima sunt ambulantibus in littore, ut nemo facile ex eorū faucibus effugere possit, si uisus ab eis fuerit. Habent tantos hiatus, ut sæpe nauem cum hominibus deglutiant. Iaua insula habet syluam nucum muscatarum. Mare Caspium gignit cristallum & iaspidem. Hircania habet in syluis tigres. Habet hoc animal multas maculas, & est mirę uelocitatis, ut etiam nihil adeo antecedat quod non illico assequatur. Eius potentia maxime prædicat̄, quando maternis curis incitat̄. Nisi enim raptores mox in maris præsidio fuerint, nullus astus uel fuga quantalibet liberat. Bactriana sicut & Arabia nutrit plurimos camelos. Est animal hoc oneri ferēdo accōmodatissimum. Sitim in quatriduum tolerat, & quum occasio bibendi data est, resarcit omnia præterita desideria. Turbulentas aquas captat, puras refugit. Colchorum regio mel amarum producit. Babyloniæ regio crebris icta fulminibus, ex scatebris illis euomit bitumen ad lateres ædificiaq; opportunum. In Margiana & Aria aiunt sæpe reperiri uitem, cuius stipitem duorum uix hominum ulnæ complectantur: racemum uero duorum cubitorum longitudinem implere. Illic etiam uinum ad tres hominis ætates, id est, in nonagesimum annum perdurare, idq; in uasis minime picatis. India terra saluberrima bis in anno metit fruges, fert cinamomum, piper, & calamum aromaticum, ebenum arborem, psitacum auem, monocerotem bestiam, beryllos, adamantes, carbunculos, margaritas, & alias gemmas. Caucasus mons Indiæ ea fronte qua soli obuersus est, habet arbores piperis, quas ad iuniperi, uel secundum alios, ad hederæ similitudinem

fructus suos ædere scriptores tradũt. Sed quid pergo ista enumerare? quum Marcus Venetus, & Ludouicus Vartomannus illarum regionum nostra ferè tempestate exploratores fuerint, & luculentissime conscripserint quid in Oriente uiderint: is quidem in India citeriori, & præsertim in Calechut: ille uero in India ultima, & magni Cham latissimo imperio. Lege libros ipsorũ, & mira inuenies.

NAVIGATIO AB EVROPA AD CALECHVT Indiæ emporium nominatissimum.

NEq; hominum memoria, neq; antiquorum literis proditum est, nauigationes illas in oceano factas, quæ nostro tempore fieri cœperũt. Ptolemæus quidem & Strabo, ambo insignes & toto orbe celeberrimi Cosmographi, nescierũt ultra Hispaniæ & Aphricæ occidentalia littora terrã aliam, præter Gades & Fortunatas insulas reperiri. Nec ulli alij mortaliũ post hos insignes uiros quicquam constitit de innumeris & maximis illis insulis, quæ medio itinere inter Aphricam occidentem uersus, & Indiam in oceano, nostro æuo sunt inuentæ. Sed nec apud ullum autorem inuenies mortales unquam ausos, ut sese committerent pelago illi uastissimo, quod ab occidente per meridiem in orientem ducit: imò putarunt Aphricæ terram usque adeo uersus meridionalem polum protensam, ut ob immensa frigora non liceret hac parte nauem circumducere in Orientem. Quippe qui in hac fuerunt sententia, ut existimarint terræ molem, præsertim in Aphrica, æque uersus meridiem ab undis denudatam & habitatam ut in plaga septentrionali. Nam diuiserunt eam in quinque zonas, ex quibus duæ circa polos describuntur, frigidissimæ quidem, quod maxime absint à uia solis, & propterea à paucis habitentur hominibus, hisq; syluestribus, præsertim ea quæ subest polo arctico. Nam sub polo antarctico compertum est nullam esse terram, saltem solidam. Aliæ duæ zonæ temperatissimę habentur, quæ scilicet sequuntur frigidas zonas, quia non nimio frigore rigescunt, nec nimio solis calore exuruntur, quum limites habeant circulos arcticos atque tropicos, quibus interiacent. Arcticum circulum quidam aiunt esse quem ursa maior priore describit pede. Alij uero intelligunt circulum quem polus zodiaci reuolutione primi mobilis describit. Et distat is circulus xxiij. gradibus & dimidio à polo. Tu si uolueris, poteris eum signare in mappam nostram. Nam habet locum ferè inter sexagesimum & septuagesimum parallelum. Sic enim licebit uidere quas regiones sibi uendicet zona illa temperata, quam complectuntur circulus arcticus & tropicus cancri. Porrò si circa polum antarcticum etiam inter parallelum sexagesimum & septuagesimum circulum antarcticũ pinxeris, qui unà cum tropico capricorni alteram continet temperatam zonam, uidebis in ea ferè nullam esse terram continentem, sed mare duntaxat & insulas

insulas quasdam, nisi quod portio aliqua de Aphrica in eam extenditur. Cæterum quintam zonam aiunt esse inter utrunq; tropicum, & hæc ob solis continuos ardores uocatur zona torrida. Non est igitur, ut prisci putarunt, quod Aphrica in Australem frigidam & intemperatam zonam adeo excurrat, ut ob id orientalibus minime pateret per mare accessus in occidentem, aut contrà occiduis in orientem: quum hodie à Lusitania frequens sit nauigatio in Indiam & uiciniores orientis partes: non quidem per mare mediterraneũ, quum id ducatum nequeat præstare naui nisi usq; ad Ægyptum & Syriã, non autem in Arabiam aut Persiam, aut etiam Calechut: sed per oceanum orbis circuitur meridianus, prætereunturq; multa regna, prouinciæ, populi, terræ & insulæ, donec tandem perueniatur ad sinum barbaricum, & hinc ad sinum Arabicum atq; Indicum. Igitur aduerte tabulam terrenæ descriptionis, & ducam te ab Hispania in Calechut insigne emporium Indiæ, nõ quidem proximo itinere, quod est per mare mediterraneum, & deinde per Arabiam aut mare Rubrum, tandemq; per sinum Indicum, iuxta quem Calechut ponitur: sed per oceanum primo occidentalem, deinde meridionalẽ, & ultimo Indicum, quod iter hodie à Portugallis frequentatur, & ab Aloysio Cadamusto primi libri autore perquam diligenter describitur. Primum itaq; quum Hispani in Indiam traiecturi sunt, petunt Portum sanctum, Mederã, & septem Canarias insulas, quæ olim Fortunatæ dictæ sunt, Hispanis ferè omnes subiectæ: de quibus habes quarto, quinto, sexto & septimo capite nauigationis Aloysij. Hinc nauigatur ad Caput album, portum continentis Aphricæ, ubi est poli eleuatio xix. graduum. Lege de hoc caput nonũ Aloysij. Relicto Capite albo & insulis adiacentibus, uenitur ad regnum Senegæ, quod sic uocatur à fluuio Senega, qui prçterlabit̃ & irrigat ferè totã Æthiopiam, disterminatq; Azenagos à primo Æthiopum regno: de quo in xiiij. capite Cadamusti. Haud longe ab ora huius fluminis est Caput uiride, promontorium insigne, sub eleuatione poli xiij. graduũ, quod Ptolemæus uocat promontorium Æthiopũ: de quo capite trigesimo quinto. Relinquitur etiã ad dextram in alto mari insula, quam Hispani appellarũt Boni uisus, quam nos eregione Senegæ fluuij signauimus. Relicto Capite uiridi ductore Austro peruenitur ad ostiũ fluuij Gambræ, à quo regnũ Gambræ denominationem habet, fluitq; per anfractus & ambages multos, ut alter Mæandrus. Hinc nauigantibus offertur caput Sagres, ac deinde transito regno Melli, peruenitur ad caput Bonæ spei, quod corrupte & Hispanice De bona sperantza quidam appellant: & tenet extremam Aphricæ uersus meridiem partem, quam Pomponius frontẽ Aphricæ appellat. Nã hinc nauis sensim redit uersus çquatorẽ, ubi scilicet est regnũ Melindç, & Troglodytarũ regio: apud quos est aurifodina quam Zaphallam uocant, insula scilicet haud longe à sinu distans Arabico: ubi etiam est insula Achiloa seu Aquiloa, quam

tamen

tamen alij uocant Chiloam, & distat sexaginta leucis à Zaphalla, uicinior quidē Arabiæ quàm Zaphalla. Omitto multa alia capita littorum, insulas & prouincias, quæ nullibi non occurrunt in tam uasto pelago, & signo duntaxat celebriora loca. Traiecto uero sinu Indico, peruenitur ad Calechut, nobile illud Orientis emporium, quod toti fermè mundo mittit aromata, etiā si pauca illic crescant. Numerantur itaque à Portugallia ad Calechut mille & octingenti leucæ, respondentibus uni leucæ quatuor miliaribus Italicis: non quidem recto itinere, sed in Austrum deflexo. Alioquin si ex mari mediterraneo mox liceret intrare mare Rubrum, longe propior nauigatio esset per mare illud, quàm per oceanum, id quod oculorum iudicio facile deprehendere poteris, si utrunq; iter in mappa aduerteris. Veneti quidem quum soli ante triginta annos Europæ præsertim occidentali aromata suppeditarent, priusquam illa nauigatio à Lusitanis esset adinuenta, à sinu Adriatico per mare mediterraneum Alexandriam adierūt, quæ iuxta Nili ostia situm habet, & hinc aliquo spatio terræ emenso, per mare Rubrum ad Calechut peruenerunt, itinere quidem breuiori, & quo commodius haberi nequit. Hęc uolui simpliciori lectori paulo uerbosius indicare, non ignorans Geographicarum, sicut & aliarum mathematicarum rerum inexperto nihil satis dici posse. De alijs ciuitatibus, prouincijs, & insulis, quæ ultra & citra Calechut ab Aloysio & Vartomanno sitæ describuntur, non est quod hic multa scribam, quum ipsi satis exprimant, quot leucis, aut quanto spacio ad illam uel illam dissitæ sint plagam. Nos tamen situm Ormi insignis insulæ indicauimus, nempe sub sinu Persico iuxta tropicum cancri. Gulphal insula ponitur in sinu ipso Persico, id quod apud Cadamustum legis capite septuagesimo primo.

NAVIGATIO CHRISTOPHORI COLVMBI, ET Alberici Vesputij ad nouas insulas.

CElebratur Alexander magnus toto orbe terrarū, quod primus ferè penetrarit Orientem, non nauigio, sed pedestri & tutiori itinere in illum deductus. Verū parua erit laus illius, si comparetur uiris illis qui nostro æuo maria etiam incomperta sulcare tentarunt, & Occidentem sua exploratione aperuerunt, innumeras insulas hominibus & opibus plenas in uastissimo mari adinuenientes: de quibus hactenus nulli mortalium quicquam constitit à duobus milibus annorū & supra, nisi fortassis Indis oriētalioribus & uicinioribus habitationes illæ hominum compertæ fuerint. Nemo inter doctos nō putabat totam aquarum uim à principio creationis in illud pelagus reiectā, & aquam ipsam illic in magnam coaceruatā molem, ut possibile non fuerit ibi aridā quoquo modo apparere: sed falsi sunt omnes qui in hac fuere sententia, quū nullibi non in mari emineāt insulæ, siue ad occidentem ieris siue ad orientem, siue meridiem lustres siue septentrionē. Insulas occidentales nempe

nempe Hiſpanam, Ioannam, Spagnollam, Cubam, Iſabellam, Antiglias, Canibalorum terram, Americam, & reliquas incognitas terras primi mortalium adinuenerũt Chriſtophorus Columbus & Albericus Veſputius, labores innumeros exantlantes, dum hinc inde per uaſtiſſimum & ſæuiſſimum ęquor uagantes, & innumera pericula ſubeuntes, nouas contendunt quærere terras, etiam longiſſime à patrio ſolo abducti, quippe qui adeo in meridiem digreſſi ſunt, ut polus antarcticus illis triginta tribus ſuſtolleretur gradibus, ſub qua eleuatione etiam inſulam inueneruut Melcham appellatam. Reliquas uero pro maiori parte inter utrunque repererunt tropicum, tametſi nõ paucos etiam citra tropicum cancri deprehẽderint. Porrò qui mores, & quis uiuendi modus ſit illarum terrarum incolis, non eſt quod hic referam, lege nauigationem Columbi, quam inuenies pagina nonageſima prima, & item nauigationem Veſputij, pagina cxxij. & quatuor eiuſdẽ nauigationes, pagina clv. & edoceberis hæc omnia. Poteris etiam aduertere ſi orbis deſcriptionẽ adhibueris, qua linea, & quo itinere nauigationes ſuas ab Hiſpania in nouas inſulas inſtituerint, quæq; mirabilia experti ſint.

CVRSVS PEREGRINATIONIS LVDOVICI VARTOMANNI PATRITIJ ROMANI AD PARTES INDIÆ.

ITer quod Vartomannus ad regiones Orientales fecit, fuit tale, Ab Italia per mare mediterraneum ad Ægyptum primo demigrauit, & hinc per littus maris uerſus ſeptentrionem conſcendens, ad Beryntum, Tripolim & Antiochiam, quæ ferè omnes ſunt maritimæ, peruenit: & ab Antiochia paululum uerſus Orientem digrediens, Damaſcum adijt. Hinc itinere quadraginta dierum & noctium ad Mecham cõceſſit, quæ urbs in Arabia deſerta quadraginta mille paſſibus, hoc eſt, magna dieta à littore maris Rubri, præſertim ab oppido Zida, quod portus eſt maris elegans, ſita eſt. Pertranſijt tamen medio itinere urbem Medinam, in qua gens cæca Saracenorum ueneratur corpus Mahumetis ſui. A portu Zida per mare rubrum uenit ad Aden Arabiæ felicis urbem pulcherrimam & famigeratum emporium: luſtratisq; multis Arabiæ urbibus, commiſſus pelago, ut ad Perſiam nauigaret, tempeſtate iactatus eſt in Æthiopiam, & illinc abſcedens in Perſidem uelificauit, ubi multis conſpectis urbibus, ad Ormum ciuitatem & inſulam inſignem ſe tranſtulit. Ab hac rurſus ſoluens, ad Cambaiam Indiæ urbẽ haud procul ab Indo fluuio poſitam conceſſit. Et digrediens ad alias uiciniores urbes, nempe Ceul, Canonor, Decham, & alias quaſdam: tandem ad Calechut peruenit. Et ab hac in ulteriorẽ profectus Indiam, uiſis uarijs urbibus, atq; multis inſulis, præſertim quæ ſpecies mittunt aromaticas, poſtliminio redit ad Calechut: & hinc cum Luſitanis in Europam reuerſus, ad Hiſpaniã peruenit, & tandem ad Italiam patriam ſuam. Marci Pauli Veneti iter hic non duxi explicandum, quum ferè nullam ſignarit prouinciam, quam pertranſierint

transierit, præter Armeniam, & quasdam circumiacentes regiones, ad quam traiecto Bosphoro & Euxino mari peruenit. Ab Armenia uero quas regiones permeauerit, donec ad extremos Scythas, qui hodie sunt Tartaria magna, peruenit, non scribit: rediens tamen ab oriente ad occiduas partes, signauit plures. Id unum ex sententia agit, ut nobis diligẽter describat Orientem, tam terram continentem quàm insulas meridionales & orientales, potissimũ quicquid locorum est sub ditione magni Cham. Presbyteri quoq; Ioannis facit mentionẽ, quippe cuius regnũ cõterminum ait imperio magni Cham, quũ tamen cæteri ferè omnes regem illum in Aethiopia Aphricæ haud longe à Troglodytis dominari asseuerent. Sic enim habes apud Aloysium cap. sexagesimo, nempe presbyterum Ioannẽ in Aphrica circa regnum Melindæ confinẽ esse Sultano. Idem sentit Ludouicus Vartomannus lib. secundo, capite decimo quinto. Nodum hunc soluendum tibi lector relinquo.

NAVIGATIO AD TERRAS IGNOTAS ALOYSII CADAMVSTI, ARCHangelo Madrignano interprete.

CAPVT PRIMVM.

VVM ego Aloysius Cadamustus è Venetis patritijs primo animũ induxerim sulcandi eius Oceani, qui à freto Gaditano per insulas Fortunatas, & Æthiopas inferiores uersus Austrum tendit: quumq; ibi pleraque scitu cognituq; non indigna deprehenderim, ut fiat testatum posteris, animo mihi hæsisse, hactenus incomperta quærere, & adire inaccessa, prout rebus memoria suppetet, excipiã & prosequar calamo, donec earum memorabilium rerum quæ uidi, & locorum quæ coram adiui, ueram prorsus efficiam historiam: quæ omnia si nostris conferantur, alterũ profecto orbem efficient. Et si ea forte minus ordinate abs me describentur in rerũ tantarum uarietate, non sum tamen defuturus, quin historiam ueram denarrem, & ubi ferè incredibilia & prodigiosa occurrẽt, licet uera, temperabo tamen de industria, & sciens citius nõnulla sum prætermissurus, quàm uel minima citra ueritatem relaturus. Primus igitur qui memoratum Oceanum & Æthiopiam supradictã adire est aggressus, post protoparentẽ nostrũ Adã (unius Plinij historiã excipio) is fuit nostro æuo illustrissimus D. infans Don Huric natus Lusitaniæ rege illustrissimo Don Ioãne: qui quidem princeps infans, licet sui nominis præclara, & propè innumerabilia percenseri possent, prudẽs præteribo omnia in præsens: id unum haud prætermiserim, quod Christi seruatoris nostri almæ fidei eximie studuit, & nihil magis in uotis gessit, q̃ nomen Christianum à barbaris & dei hostibus asserere, matrimonij expers fuit, adolescentiam suam castitate mira honestauit, domi & militiæ strenuus, Mauros sæpenumero fudit, & bello clarus euasit. Quum itaq; eius genitor dissolutionem corporis sibi imminere conspiceret, annorũ iam plenus, prius naturæ non concessit, quàm saluberrimis præceptis filium monuerit, ut uidelicet sacratissimam Christi fidẽ animo inconcusso illibatoq; coleret, nec deesset suis uotis, quibus instituerat Christi hostes debellare, & sancto nomini reddere subiectos. Adiecit etiam ad hæc, ut Lusitaniæ gentis, & in primis patritię Cordatæ meminisset: & ut paucis absoluã, sępe dictus illustriss. Don Huric patris monitis libens audiuit: fato iam functo parente, fratre tamen patrocinante, qui regno ætatis concessu successit. Huic nomen fuit Don Daruth, cuius auspicijs Mauros male accepit, qui id regnum occupant, quod

Don Hurie

Don Daruth

Fesse dicitur: quod quidem regnū incipit ab Ampelusia promontorio Mauritaniæ, nō longe à Gadibus, & mari Atlantico alluitur, & uergit ad Austrū. Singulis igitur annis ex instituto Mauros lacessens, celoces suas mittebat, quo ad id promontorium deuentum est, quod Caput de non appellatur ab incolis, argumento, quod qui ultra dictū promontoriū iuere, nō sunt regressi, & ibi prisci nautæ terminū semper constituerant suæ nauigationis. Hucusq; itaque celoces principis deuenere, nec ausæ sunt ueterē terminum excedere. Quæ ubi principi sunt renunciata, animum accendunt magis peragrandi orbis. Instituit propterea rursus cœptam prouinciam persequi, & promontoriū Capitis de non aliquando transcendere dijs fauentibus: quoniā celoces Lusitanæ omnibus Oceani Liburnicis eximie præstant. Et quū iam ad id opus nauandum præsto essent nonnullæ Celoces, censuit non difficulter posse nauigare uastum Oceanum, cupiens admodum loca hactenus inaccessa adire, & nouos populorū Africæ ritus uidere: quibus omnibus exploratis, in promptu haberet Mauros ꝓ arbitrio profligare, & suæ ditioni addere. Iussit itaq; celoces ternas expediri, cum armamentis, cum etiā commeatibus ferè omne genus, quibus uiros strenuos præfecit. Qui dicto principis audiētes profecti sunt, & dictum promontorium Capitis de non, littus haud deserentes, per centum ferè miliaria præteriere, & quum nihil præter incultam tellurem, ac omni habitatore uiduam comperissent, domum regrediuntur. Quum igitur princeps de nouis populorum Africæ moribus ac locorum sitibus, ex his nauigationibus nihil adhuc comperti haberet, rursus classem communit omni genere annonæ, & rebus omnibus, quibus hostes propulsare quirent, & suos diutius alere, data lege ut tamdiu nauigarent, donec superiores suorum nauigationes per centū & quinquaginta miliaria excederent, & ultra (si eis uisum foret) progrederentur, quos pro labore tanto innumeris promissis onerat. Qui principi obsequētes, uela dedere, & quum nihil nacti fuissent nisi uastū & sterile solum, rediere. Quibus non obstantibus, princeps indies fit auidior nouarum rerum, animusq; accendebatur magis, ut assolet, in rebus uetitis: quare iam tertio mittit, qui terram huiusmodi explorent. Et ut breue faciam, tantisper annis singulis nouos expediuit nautas, donec ab Arabibus cultam terram inuenit, qui in desertis uitam trahebant: & paulo ultra progressi, nouos populos inueniunt, qui Azanegi appellantur, uiri coloris subcinericij, de quibus in sequentibus latius dicturi sumus. Et postremo iam ipsis adnauigantibus, tellus Æthiopum inferioris Africæ, quæ Oceano adiacet Australi, apparuit, rursusq; indies nouos populos, cum idiomate, tum etiā ritu & moribus differentes nanciscuntur, ut lectori diffusius deinceps liquebit.

Caput de non

Azanegi

Caput

CAPVT SECVNDVM.

QVum igitur ego Aloyſius forem Venetijs,quæ urbs mihi ſolum eſt patrium,anno à partu uirginis M. D. IIII.annum agens alterum & uigeſimum: & quum iam ferè noſtri maris,quod mediterraneum appellant,littora omnia luſtrauiſſem,decreui in Celtogalliam iterum contendere,quò aliâs iueram commercij gratia:ea enim eſt regio Galliæ,quæ ab Oriente terminum habet Rhenum fluuium,à Septentrione Oceanum Britannicum, in quem exonerat Rhenus prædictus, & ibi nobile emporium uiſitur,Brugim appellant, nullis emporijs Septentrionalis regionis poſtferendum, & eò lucri cauſa contẽdebam.Quũ ergo illò proficiſci decreuiſſem,accinxi me itineri, nõ quidẽ multis onuſtus pecunijs:nam pauciſſimi cenſus erãt, & Liburnicas,quæ eò tendebant,conſcẽdi duce Marco Zenone equite ſplendidiſſimo, prius Chriſti nomine inuocato: Venetijs ſoluimus anno Chriſti memorato, Auguſti octaua luce, & proſperis auſpicijs uectus inſtitutum inter nauigandum obſeruãtes,iter agentes per certa hoſpitia,hoc eſt,ad conſueta loca applicuimus ſemper,donec in Hiſpaniam deuentum eſt. Et quũ ui ingentis tempeſtatis ducti applicuiſſemus ad id promontorium,quod Sacrũ Ptolemæus appellat, in Oceanũ uaſte prominens, nunc Caput ſancti Vincentij:forte fortuna nõ longe ab hoc portu princeps infans per id tẽpus in oppido, cui nomen eſt Repoſera,agebat animi cauſa. Is ut accepit nos aduẽtauiſſe, ad claſſem noſtram internuncium mittit uirũ, à ſuis ſecretis egregium, Antonium Conzallem nuncupabant, comite patricio Veneto,qui illic conſulem Venetæ gentis agebat,ut diplomata Venetorum principum ſigillo inſignita declarabant, quiꝗ ſub principe infante ſtipendia merebat.Adiuere itaꝗ nos ex præſcripto principis, ſaccarum ferẽtes promercale,ſumptũ ex inſula Mederæ, quæ Oceano Atlantico innatat,è regione Mauritaniæ: tulere etiam cõmercij gratia ſanguinem draconis,& alia pleraꝗ ſumpta ab inſulis principis prædicti. Dum igitur de ſaccaro, & alijs mercimonijs ſermo fit inter nos, ut aſſolet merces commutantibus, percunctamur Luſitanos, unde hæc tam præclara eruerint, & regiones locáque ſciſcitamur:plura referunt, principem ſuum ſubegiſſe gentes innumeras,Chriſtiano nomini hactenus incompertas,unde & ſaccarum & draconis ſanguis, & alia quamplura naturæ cõducentia exportantur: addidere etiam ad hæc, parua eſſe quæ retuliſſent,ſi cõferantur cum alijs rebus,quas præclare dictus princeps egerat: aperiuntꝗ nobis hunc principem egregiũ inacceſſa maria ſulcauiſſe per internuncios nautas, nouasꝗ regiones peragratas, domitas prodigioſas gentes, res miratu dignas repertas: unde innumera lucra comparantur,adeo ut ex nummo denos efficias, nullumꝗ fœnus eſſe, quod lucrum ſuperet huiuſcemodi.Hæc illi ſedulo denarrabant,mirantibus nobis & obſtupe-

Celtogallia

Brugis

Sacrũ promont.

obſtupeſcentibus præ rerum euentu cõſpicuo. Ea igitur me inter cæteros accendunt lucri auidiſſimum: ſtatui propterea hunc principem coràm adire, ut ſi forte & nobis ſulcandi dicta æquora poteſtatem faceret: quoniam ſuum eſt eius freti uectigal, cuſtodit propterea ipſe Gaditanum fretum non incurioſe. Reſponſum habui ab eis, qui claſſem noſtrã, ut præfeci, adiuerant, me non difficulter impetraturum à principe, ut meo deſiderio fiat ſatis: uerum ſcirem duorum optionem principem daturũ, utrum uellem, ſumerem. Conditio hæc eſt: qui celoces ſua impenſa expedit, ſuoq́ periculo agit omnia, is earum mercium quas ferret, principi quartam det partem, ex uetere inſtituto: aut princeps ſuo impendio claſſem expediat, quo ad armamenta & illa omnia quæ tueri poſſunt naues ab incurſu hoſtium, reliqua ageret qui merces ducit, & quum rediſſet, principi dimidium daret omnium: & ubi nihil mercis ex nauigatione allatum fuiſſet, omnem impenſam & operam luderet mercator: licet haud dubie conſtet, eos qui illò contendent, conſequuturos lucrum non mediocre: adiecit etiam principem, ſi qui è Venetis regiones prædictas inuiſere uoluerint, id facillime conceſſurum, imò fauturum plurimum: quandoquidem ſibi perſuadebat, aromata omne genus, & alia pleraq́ mihi nautas reperturos, quæ in primis Veneti ſuper omnem gentem callent ad amuſſim. Propterea principẽ prædictum adiui, qui me etiam ultra quàm par erat, honorifice excepit, & ea omnia quæ ex relatu ſuorum acceperam, præſens comprobauit: hoc etiam plus addidit, modo cœptam prouinciam non desererem, ſe ingentiſſimis fauoribus & gratijs proſequuturum hoc celebre uotum. Quibus auditis, apud me hæc omnia penſitatius reuoluebam, uegetam ætatem, habilitatem corporis, uires & ingenium, quæ omnem laborem ſubire poterant: & peragrandi orbis percupidus, accendebar magis, quum præſertim nullus è conterraneis meis hæc aggreſſus eſſet, non diffidens ex his magnis laboribus me aliquando, & honorem & emolumentum reportaturum. Decreui prorſus uotum meum abſoluere, percunctaturus primo negociatores Luſitanos, quas merces magni facerent Nigritæ Æthiopes & Auſtraliſſimæ gentes. Redij demũ reuiſum eos, qui Liburnicas in littore habebant, & ea quæ in Celticam Galliam uehere inſtitueram, uni affini meo commendo, & mercatus Liburnicas, quæ nauigando itineri facerent ſatis, ad continentem applicui. At naues Venetæ in Galliam uela fecere.

Quando

Quando abierint Liburnicæ,& quibus uentis uela fecerint,

CAPVT III.

QVum igitur eò loci me adhuc continerem, quem Caput sancti Vincentij appellant, aliter promontoriũ Sacrum,ut præfati sumus.Id gratum principi admodum fuit,excipiebat me propterea solito magis honorificentius, & elapsis quampluribus diebus, iubet celocem armari, quæ uehere dolia nonaginta queat: cui præfectus erat Vincentius Lagus incola oppidi cuiusdam à dicto promontorio distantis miliaria sedecim. Celocem uero muniunt omni commeatuum genere,& earum rerum præsertim, quæ nautis uictum diuturniorem suppeditarent. Deorum itaque implorato auxilio,à promontorio soluimus die uigesimo & altero Martij, anni M. D. V. flante uento Apeliote & Borea: & primo uela dedimus uersus insulam Mederæ iter agentes,eúndo ad quartam Lebegij Occidentem uersus itinere recto:die uigesimoquinto Martij applicuimus Mederæ per Portum sanctum circiter meridiem. Distat dicta insula à Sacro promontorio ferè miliarijs sexcentis.

Descriptio Portus sancti & rerum in eo memorabilium,

CAPVT IIII.

HÆc insula sancti portus parua admodũ est, utpote quæ uiginti quinqꝫ miliarium circuitu patet, circa septimum & uigesimum annum à nauibus prædicti principis reperta. Hanc Lusitani iussu sui principis incolunt, aliâs à nostris nunquam cognitam. Huic moderatur Bartholemæus Polastrus dicti principis alumnus. Fert hæc insula innumeras fruges,triticum,siliginẽ, & alia id genus, boues, iuuencos, apros, & in primis cuniculis scatet,& ibi sanguis draconis,qui lachryma est arboris:nam stato anni tempore arbores ferro sauciant, quæ ubi sunt incisæ, anno sequente gummam emittũt per incisiones. Gumma uero ahenis decocta & defecata,sanguis efficitur,quem appellant draconis. Eius arbor producit fructum cerasi instar mense Martij gustu eximium,coloris Veneti. Insulam circumuectis constat piscium ubertatem maximam esse,in primis dentalium, & ostrearum. Portu caret, stationem uero habet perquàm commodam ab omni uentorum afflatu tutam, excipio Subsolanum & Vulturnum, quibus haud tuto nautæ se freto committerẽt, hæc Portus sanctus appellatur:mel gignit suauissimum, adeo ut nullibi sit præstantius: ceram quoqꝫ producit abunde:nam ibi apum con fertissima cernuntur examina innumeraqꝫ.

Sanguis draconis.

MONCHRICVS PORTVS INSVLAE Mederæ,

CAPVT QVINTVM.

ILlinc die uigeſimo ſeptimo ſoluimus, uidelicet ab inſula Sancti portus, & eadem die portum Monchricum applicuimus: is eſt inſulæ Mederæ portus, qui abeſt à portu Sancto miliarijs quadraginta, & ni nubes cœlũ inumbrauerint, altera alteram uidet.

DE INSVLA MEDERA, EIVSQVE præfectis,

CAPVT SEXTVM.

MEdera inſula auſpicijs & opera infantis principis colitur, frequens eſt habitatore. Hæc igitur à Luſitanis incolitur ab annis quatuor & uiginti, aliâs incognita: huic præfecit princeps uiros duos egregios equites: primo nomen eſt Triſtanſeræ, & hic mediæ inſulæ moderatur: alteri Ioanni Gonzalæ, qui inſulæ quod ſupereſt moderandum ſuſcepit. Et huic inſulæ nomen inditum eſt à copia lignorum, id enim indigenarum lingua medera ſignificat, argumento quod quicquid inibi erat ſoli, totum id ſyluis opacum condenſiſſimis conſpiciebatur. Operæprecium igitur fuit his: qui primo coluere inſulam, ut igni multo compurgarent: qui adeo graſſatus eſt aliquando, ut etiam uiros corripuiſſet, ni prope aquis humerotenus immerſi, ſibi conſuluiſſent. Nam dictus Ioannes Gonzales, ut ignem euaderet cum coniuge & natis, famem bidui iugiter in aquis tolerantiſſime ſuſtinuit. Igne igitur expurgata inſula, ſemini præparatur idonea. Hæc quatuor è partibus colitur, una appellatur Monchricus, altera Sanctæ crucis: tertia Fonzala, ultima Iouis camera. Et licet quamplurimas alias habitationes habeat, hæ ſunt tamen potiſſimæ. Si uiri percenſendi forent, hi proculdubio octingenti eſſent, è quibus ſeligi poſſent equites centum. Inſula circuitu patet quadraginta miliarium, portum non habet, uerum peropportunas ſtationes: feracis eſt ſoli, licet ſaltuoſa, inſtar Siciliæ, ſcatet tamen frugibus ferè innumeris, legit quotannis tritici ſcaria 30000 Venetorum. Deſijt tamen eſſe feraciſſima, licet fertilis adhuc plura producat, nam frequentiore ſemine attrita eſt: quoniam indies aratur, atteritur magis. Regio eſt irrigua fontibus, & amnibus conſpicua, octo uiſuntur ibi, qui inſulam interfluunt: & ibi aquaticæ ferræ, quibus in aſſamenta ſecantur ligna, & alia id genus efficiunt, ut ſunt menſæ tripodes, quibus ferè Luſitania omnis condecoratur eximie, necnon circumadiacentes regiones exornantur. Aſſamenta ibi multijuga uiſuntur, aliâs dedolantur in menſas ex cedro miri odoris, nec abſimiles cupreſſo. Ex alijs fiunt abaci,

Medera unde dicta

tripodes,

tripodes, cophini, scrinia, & ferè omne genus receptacula, & in primis ex nasso fiunt pulcherrimæ, quæ quasi purpurei sunt coloris. Quoniam uero hæc insula frequentioribus irrigatur fluminibus, memoratus princeps saccareum harundinetum ibi plantari iussit, ex quo saccari quamplurimum legit: inde ueniunt scitissima saccara toto orbe præcipua, primæ decoctionis, necnon mixta, & quantum ex aliorum relatu colligere quiui, indies meliora saccara sperant: quoniam ea insula temperie cœli meliore saccarum suapte natura gignit: nam ea qualitas est plagæ illius, quæ Cypri, & Siciliæ: nunquam algent, & ibi bellaria, & tragemata ex saccaro omnium generum, mellisque plurimum. Ceræ quidem satis, sed non tantum: uineas habet non despicabiles, in quibus taleas & malleolos maluatici plantare iussit princeps infans, afferuntur ex Creta insula, quam hodie appellant Candiam: uberes sunt uineæ, cœlo ad id inclinante: uites plus uuæ quàm foliorum ferunt, racemi proceriores, ut mensuram quatuor palmarum excedant, res uisu conspicua miraq; uoluptate afficit intuentes: & ibi uuæ quibus color est niger, in arcuatis pẽsiles. Inde etiam exportantur ex nasso arcus celebres, qui feruntur in Occidentem, & fiunt ligna apta arcubus conficiendis. Et ibi paui quàm plurimi syluestres, colore ad albedinem inclinato. Perdices neque id genus alia ibi uidebis, præter coturnices, & apros innumeros in montibus. Memini etiam ab indigenis accepisse, ibi quum primo culta est insula, copiam maximam columborum fuisse: quibus capiendis non alia arte usi sunt aucupes, quàm alligato perticæ uncino ex arboribus, quibus illic insident, traherentur ad se non pauentibus auibus, sed mirantibus ueluti ad rem non uisam hactenus: quoniam nullo habitatore humano culta fuerat insula, à solis auibus & feris habitata. Fidem huic rei maiorem adstruit altera insula nostris temporibus reperta, natura nõ absimilis, præsertim in auium aucupio: ea utraq; humani ritus expers fuerat: animalia ibi quamplurima usui humano apta: uiri illic etiam census non mediocris, complusculi dites ac locupletes: omnis insula adeo culta est, ut uiridarium & hortum repræsentet amœnissimum, quicquid ibi legitur ueluti aurũ est. Et ibi celeberrima diui Francisci cœnobia uitæ obseruantioris sanctiorisq;. Accepi etiam ab incolis fide haud indignis, uuas etiam maturescere circiter sanctam hebdomadam.

Saccarum

Vuæ uernæ

Canariæ insulæ numero decem,

CAPVT VII.

A Dicta insula Mederæ Austro flante soluimus, quo duce iter confecimus, donec insulas Canarias applicuimus, quæ absunt à Medera ferè miliarijs cccxx. Hæ sunt decem numero, septem cultæ, tres desertæ: quæ coluntur hæ sunt, priuis priua nomina. Primæ nomen est, Fractælanceæ: secundæ, Magnæfortis: tertiæ Grancamariæ, quartę Teneriffę, quintæ Gieneræ, sextæ Palmæ, septimæ Ferro. Nec id est prætereundũ, quod ex memoratis septem insulis, quatuor Christianum nomen colunt, uidelicet Fractalancea, Magnafors, Gienera & Ferrum. Tres uero quæ supersunt è septem, idolis seruiunt. Christianis insulis præest eques nobilissimus, qui Ferrara nuncupatur, oriundus ex urbe Sibilia, ditionis Hispaniarũ regis. Qui colunt has insulas, uiuũt pane ordeaceo, carnibus, & lacte plurimo, & in primis caprino, quibus abundant. Hæ uini & tritici impatientes sunt, nisi aliunde importetur eis, prorsus carent: fructus ferè nulli, reliqua uero optima: scatet onagris, id est, syluestribus asinis, præsertim ea quæ dicitur Ferrum. Distant inuicem hæ insulæ miliarijs quadraginta: atque ita alia respicit aliam, ut de industria continenterque subordinatæ uideantur, & Orientẽ prima, ultima uero Occidentẽ respicit.

Quarum sint rerum feraces Canariæ,

CAPVT VIII.

E X his insulis aduehitur herba, quæ Oricola dicitur, cuius colore uestes inficiuntur, quæ quidem herba Gades in sinu Sibiliæ comportatur, & illinc in Orientem, & demum in Occidentem itur: exportatur etiam inde corij hircini copia ingentissima, quod cæteris præstat: seui plurimum, casei uero multum: & incolæ harum quatuor insularum nomini Christiano parent, & Canarij dicuntur. Idiomate differunt, adeo ut alter alterum haud intelligat. mœnia non habent, sed uicos undequaque patentes, uerum in eminentissimis montibus specus excauant, ubi degunt tuti ab omni impetu hostili. Sunt hi montes suapte natura ferè inaccessi, ideo inexpugnabiles, perinde ut nulla uis eò penetret, nisi una fames aditum præberet: & ambitus minoris harum insularum non minus patet miliarijs nonaginta. Tres uero quæ idola colunt uastiores sunt, & frequẽtiore habitatore, præsertim Canaria magna, quæ hominibus circiter octo milibus exornatur. Teneriffa autem trium maior est, hominũ quindecim milia, si utrũque sexũ spectes, emitteret. Palma uero rarissimo est habitatore, uisu tamen cõspicua, & delectabilis admodum. Id etiã apprime est dignũ scitu, quod nulla alia de causa hæc regio est propè inexpugnabilis, nisi ob situs locorũ propè inaccessos, & strenuã gentẽ: fitque propterea ut subdita sit nemini, licet pluribus sit lacessita prælijs. Nec silendũ puto de insula Teneriffæ, quę & eximie colitur, & inter orbis insulas est eminentior.

Nam

Nam cœlo sereno eminus cõspicitur,adeo ut qui absunt ab ea ad leucas Hi/ *Leucæ Hispanæ*
spanas sexaginta uel septuaginta, non difficulter eam intueantur: & si leu/
carum ratione colligas,miliaria ducenta quinguaginta excedunt.Quod cer/
natur à longe,id efficit acuminatus lapis adamantinus, instar pyramidis in
medio.Qui metiti sunt lapidem,aiunt altitudine leucarum quindecim men/
suram excedere ab imo ad summum uerticem. Is lapis iugiter flagrat instar *Adamas miræ altitudinis*
Ætnæ montis, id affirmant nostri Christiani, qui capti aliquando hæc ani/
maduertere.Hi præfectos habent nouem,quos duces appellant:nec iure hæ
reditario succedunt, sed ius est in armis: inuicem digladiantur, & sæuiunt ut
beluæ:armis carent,quia ferrum nõ habent, uerum lapidibus & scipionibus
res geritur inter eos:nam lignis acuminata cornua adfigunt,ut uicem ferri ge
rant:nudi ferè omnes incedunt,tamen nonnulli auerse & aduerse pellibus ca
prinis teguntur: carnem inungunt seuo hircino condito herbarum quarun/
dam succo, ut cutis effecta densior algorem toleret facilius: licet ibi uix al/
geant, quoniam ad Austrum sunt positi: domos non habent,neque mapa/
lia,nec quidem uiles casas, uerum specus & cauernas montium incolunt: or/
deo,carnibus, & caprino lacte pascuntur, abundant nonnullis fructibus, &
in primis ficis,metunt fruges mense Martij & Aprilis:fidem habent nullam,
nec deum norunt, sed alij alia idola colunt, solem nonnulli, & alij lunam,&
planetas,superstitiose admodum idolis seruiunt: mulieribus quidem in pro/
miscuum non utuntur,sed pro arbitrio ducunt innumeras:uirgines coniuges
prius non accipiunt,quàm à principe deflorentur, & id apud eos ingens de/
cus & honos ducitur. Verum si quis forte argutulus diceret,unde hæc nosti?
Id pro responso nobis erit, Incolas uidelicet conterminarum insularum quæ
Christo parent,ex instituto uitæ consueuisse hos infideles crebris incursioni/
bus lacessere, noctu præsertim: & ubi aliquando in congressu succumbunt
infideles, captiui ducuntur sexus utriusque, qui sic capti in Hispaniam mit/
tuntur, hæc nos docuere. Vsu euenit aliquando, ut è nostris corripian/
tur aliqui,quos Canarij ad contumelias seruant, & ut publico sint ludibrio,
lanij officio fungi eos cogunt, eisque exenterandis bobus & suibus addi/
ctis, quod apud eos ignominiæ specimen & dedecoris ducitur magnum:
tantisper captiuitatem tolerant, donec permutatione aliqua redimantur.
Seruant etiam alium morem Canarij in augurandis principibus. Nam
quum sceptra suscipiunt, complusculi sese offerunt certatim in memoriam
& honorem noui principis morituros, & sponte quispiam uitam deuouet:
congregantur propterea in ualle deuexa,& ibi peractis nõnullis cerimonijs,
ac prolatis uerbis quibusdam,ille qui sua morte festũ principis est exornatu
rus,se dat è rupe præcipitẽ, perinde ut ferè in frusta concisus exanimet. Pro
qua re quoniam fit in gratiã principis, debet princeps superstitibus agnatis
defuncti,

defuncti,prosequitꝗ́ eos beneficijs,ac fauoribus innumeris. Hũc morẽ licet ipsimet improbẽt,seruant tamen,& pro comperto habemus uerũ esse quod retulimus:saliunt mirum in modum agiles supra quàm referre queam,instar funambuli & petauristæ corpora librant,& ut hinuli de saxo in saxũ migrãt, licet multum distẽt,& id nudis pedibus: lapidem iaciũt ultra aliorũ iactum, & quicquid pro scopo ac signo dederint,nusquam aberrant: uim maximam ac propè incredibilem lacertis inferũt, adeo ut uno uel altero ictu umbonem infringant.Memini dum illic agerem uidere è Christianis Canarijs quendã hoc ludicri genus agentem:conditionem proponebat, propositamꝗ́ sanciebat pignore, uiris tribus mala Assyria duodena dabat, ut omnes ea iacerent in eum,nec propius accederent quàm ad octo uel decem passus,aberraturos omnes adseuerabat: nec ipse eorũ poma medica tangere uolebat, nisi manu repercutiendo, alioquin inanes illorum iactus futuros prædicabat. Ille uero duodecim sumebat,& in uiros prædictos uibrabat,nullo aberrãte.Abnuère conditionem omnes,quandoquidem probe nouerant quantũ præstaret corporis dexteritate, nec eos latebat ipsum etiam plura facturum quàm iactauisset. Hæc summa est igitur, ipsos Canarios mobilitate ac agili natura ferè omnes anteire mortales.Hi etiam eximium cultum censent,herbarum succo tingere corpora colore multiplici,modo Puniceo,Prasino modo, nonnunꝗ́ Veneto,aliquando cœruleo, & nihil cultius ornatius'ue ducunt colorum uarietate, & hæc pictura est eius ornatus apud eos, cuius ornatiores uestes apud nos sunt. Ex his insulis igitur Canarijs, duas ego Aloysius præsens inuisi Gomorram uidelicet & Ferrum.Palmæ quidem applicui,uerum nusquã classem deserui,ut cœptum iter consummarem.

Descriptio Capitis Albi cum insulis proximioribus,

CAPVT IX.

SOluimus ab hac insula flante Austro Æthiopiam uersus,& breui peruenimus ad id loci,cui Capiti Albo nomen est,abestꝗ́ à Canaria miliarijs ferè septingentis septuaginta: & illud præsertim est sciendũ,quod qui à Canaria insula ad Caput Album proficiscuntur, hi littora Africæ nonnihil deserunt:quoniã qui Austro ducunt̃,ad læuam Africã relinquunt,quantoꝗ́ magis quis ducit̃ naues in altũ,tanto minus continentis uidet,quia Canariæ insulæ plurimũ absunt ab littore Africæ Occidentẽ uersus. Igit̃ nautæ tamdiu absũt à littore dum nauigãt,quoad ultra medietatẽ itineris peregerint,quo insula Canaria à Capite Albo abest: & demũ obliquant ad læuã tantisper, donec Caput Albũ speculent̃ à lõge,ne prius appellant terrã, quàm eminus explorauerint: quoniam ultra dictũ caput nihil nisi uastũ mare conspicitur, quoad peruenias ad id littus, ubi cum dicto Capite fit sinus,qui dicit̃ Forna Dargin,cui ab insula quadam sinus eiusdẽ dicta Dargin, nomen inditũ est: quod

Forna Dargin

quod quidem nomen habet originẽ à parua insula in eodem sinu sita. Intra sinum per miliaria quinquaginta, & ibi etiam tres insulæ, quibus indita sunt hæc nomina à Lusitanis: primam Albam appellarunt, quia arenis strata est: alteram Garzararum insulam, argumento, quod Lusitani qui primo coluerunt eam, magnam marinarum auium copiam ibi nacti sunt, adeo ut inde duas naues onustas omni genere auium in Hispaniam duxerint. Tertia insula Cori dicta est: & hæ tres insulæ paruæ sunt admodum, arenosæq; ac desertæ. In illa quę dicitur Dargin, aqua potu dulcis inuenitur, in alijs uero non nisi marina. Et signãter animaduertendũ est, quod hi qui à freto Gaditano soluunt, & uersus hanc Æthiopiam, quæ Austrum respicit, tendũt, nihil culti reperiunt, etiam à Barbaris, donec ad id loci uenias, qui Caput de Chantin dicitur, & ab eo uersus Caput Album semper à latere, & tunc tellus arenosa, quæ est deserta, & Septentrionalem partẽ respicit, præsertim eam, quæ montibus adiacet, quæ est nostra Barbaria citra Tunetum, & loca illa omnia à latere: quos quidem montes Barbari appellant Sarra, & uersus Austrum contermina est Nigritis Æthiopiæ inferioris: uasta est hæc regio, adeo ut si ex transuerso metiaris itinere dierũ sexaginta uel celeris neredarij, haud consequaris magnitudinẽ: nõ seruat tamen uastitatẽ hanc undequaq;, & Oceano alluit' ab altera parte: quæ tota est alba & arida, ac plena arenis, depressa est, nec inæqualis, & usq; ad dictũ Caput Album, miram præ se fert æqualitatẽ. Inuenerunt Lusitani primo hoc Caput Album, & in eo nihil præter arenas, nulla herbarũ aut arborũ uestigia: uisu tamen est conspicuũ, quia triangulũ repræsentat: nam in fronte efficit pyramides tres, quæ singulæ inuicẽ absunt miliario. Id latus totum scatet piscibus omniũ generum, nec nostris minoribus, forma tamen dissimilibus. Totus is sinus Dargin, & illa ferè omñis regio indiga est aquarum, & ibi arida & petrea tellus, & paulopost uastum ęquor, & aquarum concursus ingens: nec sulcant hoc mare, nisi interdiu explorantes contis scopulos, qui ibi sunt frequentiores: ob id quandoque obrutæ sunt naues duæ secus aridam hanc. Et sciendũ est, quod dictum caput de Chantin uersus Austrum & Septentrionem Caput Album respicit. Et notandũ, quod post dictum Caput Album in mediterraneis est locus, quem Hodenũ appellant, introrsus situs ad diætas sex, & is locus nullo muro clauditur. Sed est diuersorium Arabũ, & statio Camelorum, quò appellũt Arabes & Dromedarij, quos uocant Carauanas, quæ de Sambut ueniunt: & etiã illâc transeunt, qui ab Nigritis proficiscuntur, & nostras Barbarias inuisunt. Eius regionis incolæ uiuunt ordeo & cariotis, quibus ubertim abundant: alibi etiam in suis locis crescunt prædicta, sed parcius: potus illis camelorum & aliorum animalium lac, uino prorsus carẽt. Boues fœminas habẽt & capras, uerum paucas, id efficit sterile solum, & minime herbidum: boues sunt parui, si nostris conferantur. Mahumetem colunt, & odere Christianos plurimũ: nunq; quiescunt,

Dargin

Nigritis regio

Caput Album

Hodenum

Nigritarum mores

quiescunt,uagantur semper per deserta.Hi Nigritarum terras adeunt,& nostras Barbarias uisunt,frequentes sunt,& Camelorũ copiam ingentissimam habent,quibus comportant æs & argentum,& alia quamplurima.E Barbarijs nostris in Atanbut,& ad Nigritas prefatos:inde uero exportant aurum, idq; ad nos aduehunt.His est colos niger, uestis alba,lacinijs rubricantibus, absq; tunica interiore uestiuntur, eodem habitu & mulieres utuntur absque camisijs,ut præfertur.In capite more Maurico peplum gerũt,quo circumuoluunt caput.In his arenosis locis uisuntur leones, & pardi,struthiones quoq;, quorum oua ego comedi non insuauiter. Id est etiam sciendum,quod princeps infans Lusitanus prædictus in hac insula Dargin pactum fecit hoc modo,ut nemo sinum intret mercaturus aliquid cum Arabibus, præter eos,qui fœdus inierunt,& dictam insulam incolunt:& qui conuenerũt cum principe, in dicta insula negociatores assiduos fouent, qui cõmercia exercent cum Arabibus,qui hæc maria mercium gratia frequentãt,quiq; uarias merces important,ut sunt panni,tele,argentum,tapetes,& id genus alia,& in primis triticũ, quoniam fame propè iugi laborant,& cõmutant mancipia cum nostris mercibus, dant etiam aurũ. Qua de causa princeps infans illic oppidum erexit, ubi fabri quàmplurimi degunt,ut hæc cõmercia non desinant, sed perpetuo conseruentur: ob id propterea annis singulis eò contendunt Lusitanæ celoces,id est,ad Dargin insulam ducũt etiam Arabes equos pernices, quos Barbaros appellant, pro quibus ab eis Nigritarum seruos & uernas accipiunt, nec minore precio eos uendunt equos quàm decẽ aut quindecim mancipijs. Eò etiã uidelicet ad Nigritas plura ex serico elaborata contextaq; Maurico more, argentum & alia pleraque comportant ex Illyberi, id est, ex Granata Hispaniarum ditionis, & Beticæ regionis. Afferunt etiam plura ex Tuneto Africæ minoris, quod Barbariæ regiam appellant, & pro his omnibus rursus mancipia,& auri copiam maximam cõsequuntur. Hi serui primo appellunt stationes Hodeni,& inde ad montes Barchæ,illinc in Siciliã deueniunt: residuum uero uernarum ad insulam Dargin ducunt,& Lusitanis uendunt, illis inquam, qui cum rege de mercimonijs conuenerunt, fitq; propterea,ut Lusitani quotannis mancipiorum circiter mille ex Dargin aduehant secum, & id illis magnum commercium:nec hactenus,nisi à diebus paucis,inter eos cõmercia fiebãt.Nam prius Lusitani infensi erant his Arginensibus, & eorũ sinum ternis uel quaternis nauibus infestabant,& aliquando noctu mediterranea deprædabantur,& uicos piscatorũ aggressi,plura asportabant, & gentis Arabum sexus utriusq; q̃ plurimos captiuos trahebant, qui tandem in Lusitaniã ducti sub hasta ueniebant: pari modo alterum latus ultra Caput Album deprædabantur usq; ad flumen Senegæ.

De regno

De regno Senegæ,& Azenagis populis,

CAPVT X.

SEnega flumen eſt,quod Azenagos à primo regno Nigritarũ diſtermi nat. Azenagi homines ſunt qui inter nigrum & ſubcineritium colorem ſunt dubij, incolunt quędã loca ultra Caput Album in latere illo quod mox poſt Caput prædictũ decurrit, & introrſus per deſerta: plures ex Azenagis contermini ſunt Arabibus Hodeni. Hi uiuunt ordeo & cariotis,& camelino lacte:uerum quia proximiores ſunt regno Nigritarũ, leguminibus aluntur: pauci ſunt admodum cibi, adeo ut polline ordei, uel minimo pulmento totã diẽ alacres uiuant:efficit eos inediæ patientes annonæ caritas. Hos aliquãdo captiuant Luſitani,uendũtq; pro mancipijs domi:præſtant hi ſeruitute uernas ferè omnes,præſertim Nigritas. Vtcunq; ſit,ab annis paucis rediere noſtri Luſitani ſecum in gratiam,& à ui temperãt omnes, & cõmercia inter eos magna fiunt,nec patitur princeps infans,ut eis de cætero inferat̃ iniuria,autumat eos propediẽ ſubituros Chriſtianã legẽ: nam in biuio & ancipiti adhuc hærent,utrum legi noſtræ,an Mahumetanę ſeruitutem exhibeãt,nihilq; de lege huiuſmodi apud eos agitatum erat,niſi Azanegi eos edocuiſſent. Et hi Azanegi prauum morem ſeruant.Faſcia linea caput inuoluunt, demiſſo ſindonis capite per frontẽ,ita ut os totum cooperiat:pudet enim eos oris æque, ac inguinis uel cunni:os tectum ut rem pudendam circunferunt,argumento quod ueluti ſentina quæpiam halitum tetrum ſemper emittat, nec detegunt niſi ſumendi cibi gratia.Principes non habent,uerum locupletiores inter eos eminent,his obediunt & obſequũtur. In uniuerſum pauperes ſunt,mẽdaces, & ſupra q̃ referre poſſim,proditores.Mediæ ſunt ſtaturę,capillũ calamiſtro exornant ut Alamanni, promittuntq; plurimum, illudq; nigrũ adipe piſcis inungunt,& olent peſſime,quod apud eos uirtus & honos ducitur.

Commutatio ſalis & auri,deq; diſtantia,

CAPVT XI.

MAgnifaciunt etiam hi populi præpingues & obeſas mulieres,& in primis proceriores mammas habentes: propterea ubi annũ circiter ſeptimum & decimum attigêre, rumpunt̃ eis ui à uiris mammæ fune per mediũ, perinde ut feræ à pectore auulſæ penſiles remaneant: quũ uero ſemel pepererint,longiores fiunt,& uiſu fœdiores turpioresq;: neq; hi alios nouere Chriſtianos niſi Luſitanos,qui annis circiter quatuordecim eis multas clades intulere, captiuos ducendo plurimos, haſtæ demum ut mancipia eos ſubijcientes.Pro comperto etiam id habemus, quod ubi hi populi primo Liburnicas & alias id genus naues conſpexere in mari uelificãtes, antea illis incognitas & inuiſas,arbitrati ſunt aues eſſe albis alis aëra ſcindẽtes,è remotioribus partibus aduentaſſe. Quũ autẽ uela deprimerent,ut appellerent littus,credebãt piſces eſſe eminus uiſis nauibus: nõnulli cenſebant fore phantaſmata quum

noctu sulcarent maria : & erant hæ naues eis terriculamenta non mediocria, utpote quæ modo huc modo illuc distrahebantur, instar phantasmatis ali-cuius ui uentorum ductæ, uariisq; in locis eis inferebantur damna à nautis, noctu in primis, quũ tamen inter se celoces abessent per miliaria propè centum, prout conuenerat inter naucleros, & ut uentorum ratio patiebatur, huc atque illuc pulsæ: sicq; intra se ratiocinabantur, si hi essent mortales homines, quo nam modo quirent tantum itineris nocte una metiri, quantum nos nec triduo absoluimus prorsus nauigationis expertes. Itaque loco phantasmatis apud eos ducebamur. Huius rei certiorẽ me fecere ex Lusitanis quamplures, qui per id tempus ea littora frequentabant cõmercij gratia. Accepi etiam id à captiuis, qui fere per eadẽ tempora capti fuerant, ex his testatũ fuit nobis, quàm stupidi ad rerum nostrarũ conspectum fuerint, quando de nobis talia stolide sibi persuadebant. Supra etiã stationem Edon introrsus sex dierum
Tagaza itinere locus uisitur, qui denominat᷑ Tagaza, quod nostri interpretant᷑ Auri sarcinam. Vnde aduehit᷑ salis petrei ingens copia, id asportatur camelis Arabum & Azanegorum uaria loca petentiũ: nonnulli Tambuto iter faciunt, & Amelum contendunt ditionis Nigritarũ: quò ubi applicuere, mox sal omne expediunt, utputa octauo die: quicquid aduectũ est salis uenditur prope Mitigallum, cc. uel ccc, demum suas repetũt casas auro onusti. Et id in primis est
Regnũ Mellis sciendum, hoc regnũ Mellis caloribus infestari, ut fere quadrupedia omnia illic fathiscant, quũ nihil pabuli ibi pro quatrupede crescat nisi pestilens: fitq; propterea, ut ex centum camelis qui eò onera ferunt, nõ redeant triginta domum: hinc quadrupes fere nullũ uidebis, ibi pereunt omnes æstu nimio. Arabes etiam & Azanegi illic correpti morbo efflant animã: ægritudinem parit torrens sydus, cui subsunt. Ferũt etiam Tagazam à Tambuto abesse itinere dierum quadraginta equitis unius : & inter Tambutam & regnũ Mellis iter triginta dierum intercedit. Percunctatus sum etiam hos quomodo mercatores regni Mellis tantum salis consumant. Referebant Mellitæ nonnihil consumere in regno suo Nigritarũ, quoniam uersus Meridiem positi, non longe ab æquinoctioli, ubi dies cum noctibus semper propè certant de pari : longiusculi tamen dies, quoniã illorum Zenith de directo non est sub æquinoctiali, non enim essent in Meridie. Sunt itaq; ultra æquinoctialem nonnihil, & ideo plus diei quàm noctis habent, & ibi feruentissimus æstus. Fitq; propterea, ut statis anni temporibus eorum sanguis inficiat᷑, adeo ut ni sibi sale mederentur, protinus exuerẽt uitam. Modus medendi hic est, Salis modicũ aqua liquefactum singulo die hauriunt, & hoc eis pro medicina & remedio præsentaneo. Reliquũ uero salis in glebas diminuunt tantillas, ut uiri unius humeris singulæ ferri possint, arte quadam ad id nõ inepta, usq; ad regnum Mellis, quò quum uenerint, singulis camelis duas salis glebas imponunt: & id quadrat oneri, uidelicet ut singulis camelis duæ salis glebę imponantur: &
postremo

poſtremo in regno Mellis Nigritæ, qui Mauri nigri uulgo dicuntur, rurſus id onus ſalis capite portant, ut priui priuas glebas ferant, numeroſiores adeo ut propè ferentium uideatur iuſtus exercitus hominum peditum, qui per uaſtum iter ſalem humeris conuectant. Et hi pro leuamine laboris, & feſſorum ſolatio, tridentibus quibuſdam utuntur humi infixis, quibus ſalem feſſi imponunt tantiſper, donec uires reuocauerint. Hoc modo ſal prædictum aduehunt uſq; ad quoddam flumen, cuius naturam non ſum percunctatus, an ſalſum uel dulce eſſet: nec id ab re dixerim, quoniam æquor creditur à multis. Et his Nigritis operæprecium eſt ſic ſalem ſuum conducere, quoniam quadrupedibus ferè omnibus carent: id ſoli efficit iniquitas, quod aut parum fert herbæ: aut ſi fert, id totũ eſt peſtilens, ut præfeci. Hinc non difficulter colligimus, quàm frequentiore hominum uehentium ſalem cætu opus ſit, quum tantum ſalis conſumant. Quũ uero applicuerint ad id flumen, quod mare propè creditur; qui ſalem detulerunt, ſinguli ſingulos ex ſuo ſale monticulos erigunt: & ita diſponũt, ut alter alteri ſuccedat continenter recto tramite, & unuſquiſq; quopiam ſigno ſuum aceruum inſignit, & demũ recedunt omnes itinere mediæ diei. Vbi igitur receſſere, aduentant alij Nigritę, qui cognoſci nolũt, neq; aliorum colloquia admittunt, & accedunt cũ ſuis Liburnicis ac nauibus grandioribus ab inſulis quibuſdam, & littus appellunt, uiſoq; ſale, pondus quoddam auri prope aceruum ſalis ponunt, prout ſibi congruere commercio uidetur, nec ab æquitate abſonum, & mox recedunt, ſalem & aurum relinquentes. Nigritæ uero qui itinere mediæ diei ſeceſſerant, rurſus redeunt, & unuſquiſq; ſuum aceruum uiſit, & ubi aurum dimiſſum placuerit auferunt, ſalẽ relinquentes, & abeunt non reuerſuri: ſi uero conditio auri relicti non placuit, utrunq; dimittunt, uidelicet aurum & ſalem, & iterum abeunt infra prędictũ tempus reuerſuri. At Nigritæ qui cognoſci nolunt, rurſus accedũt, & eos aceruos à quibus ſublatum aurum uiderunt, auferunt: aut eis quibus adhuc relictum eſt aurum, addunt nonnihil auri: uel ſuum aurum (ſi ultra addere non libet) aſportant, ſale relicto. Et hoc modo ſua commercia exercent, ut alter alterum non uideat uetere inſtituto. Et licet id forte à fide deuiet, utpote nõ credendum: illud tamen pro comperto habemus, quoniam à fide dignis eſt acceptum, à negociatoribus in primis.

Permutatio mercium

Quomodo Imperator negociatorem quendam cognoſcere uoluit.

CAPVT XII.

NOueritis igitur me aliquando negociatores Nigritas regni Mellis percunctatum fuiſſe talia, quur princeps eorũ qui & diuitijs & regno pollet plurimum, non nauaſſet operam ui uel amore, ut tandem aliquando ſciret, quæ nam gens eſſet, quæ hominum forma, quod idioma, qui mores forẽt illorum, qui cognoſci nolebãt: Id habui pro reſponſo, Principem ſuum iampridem hoc conatũ fuiſſe, ut cognoſceret hos Nigritas, & excogitauiſſe talia,

ut hos caperet:adſeuerabant ipſum uidelicet habito conſilio,tempus aduentus prædictorum obſeruauiſſe,quò conſueuerant cõmercij cauſa accedere ad littus, & per nõnullos dies præueniſſe eorũ aduentum,diſpoſitis inſidijs hoc modo:iuſſit nonnullis è ſuis priuſquã mercatores qui Carauanã ducunt,aduentarent,ad id loci accederent, ubi ſalis & auri permutatio fiebat,& effoſſa humo caueas ſtruerent, in quibus ad tempus tandiu deliteſcerent,donec ex Nigritis,qui cognoſci nolunt, aliqui aduenirẽt,aurum depoſituri pro ſale: & demum erumperent impetum facientes in eos,tres uel quatuor caperent,adſeruarentq; diligentiſſime,& ad principem ducerent regni Mellis. Et ut paucis expediã,ſucceſſit principi ut diſpoſuerat:cepere quatuor, reliqui fuga ſibi conſuluere:& ex his quos ceperãt tres miſſos fecerunt,rati ſatis ac ſuper fore, ſi unus ad principem duceretur gratia gentis cognoſcendæ,ne Nigritæ indignabundi ſuccenſerent,& temperarent demum à cõmercijs.Capto itaq; Nigrita,ac adducto ad principẽ, adhibiti fuerunt quamplurimi uaria idiomata callentes,alij alia lingua captum interrogantes,ut eius linguam explorarent. Is uero captus ad omnem ſermonem conticuit,& nuſquam eſt loquutus,nec cibum ſumpſit unquam:triduo ſolum uixit. Quæ res regni Mellis Nigritas in eam opinionem adduxit, ut credant eos populos uſu loquendi carere, & ſuapte natura mutos eſſe.Alij rentur id eueniſſe ex indignatione,quod uidelicet proditi fuiſſent. Retulere hæc principi ægre ferentes,quod nequiuiſſent principis deſiderio facere ſatis.Animo iniquo tulit princeps,& enixe auideq; percunctatus eſt ſuos,quę hominũ forma eſſet.Reſponſum eſt illi,uiros eſſe nigerrimos,& proceros adeo, ut ſuam ſtaturã plus palmo excederent: & inter cætera referebant eos labrum inferius promiſſum ad pectus uſq; habere, rubrum & introrſus exulceratũ perinde ut ſanguis exeat, ſuperius uero paruum inſtar noſtri:fiebatq; propterea,ut dentes omnes apparerent,quos habent noſtris grandiores,duos etiam habent hinc & hinc reliquis eminentiores: lumina uero prominentiora, eademq; nigra,torui aſpectus admodum: ferunt etiam gingiuas ut labrum ſanguinẽ emitteret ſemper. His uiſis principes reliquos pœnituit facti huius,nec deinceps gentem huiuſmodi infeſtarunt,quoniam ob unius mortem reliqui deſiere mercari triennio, quod cedebat in damnum eorum. Nos autem cenſuimus eis ſic labra putreſieri ob ardorem torridæ plagæ:& quũ ſale ſibi medeantur,nequiuere diutius ſuſtinere quin rurſus ad inſtitutum uetus redirent,quum ſale carere nõ poſſent. Igitur rediere elapſo triennio,& ex noſtris incommodis & ægritudinibus metimur ſuas infirmitates:nec noſter princeps magni facit loquant' uel ne,modo emolumentum ab his ſentiat. Id eſt totum quod à multis accepi eius regionis incolis,& quoniam plures hoc adſeuerant,non difficulter adduci poſſumus,ut multis credamus. Ego quidem quantum in me eſt, hæc & alia non impoſſibilia credere uolo, quum ex uſu multarum rerum plura didicerim. Id igitur

aurum

aurum aduehitur in urbem Mellis, & ibi tripartitur, partē qui Carauanam ducunt, iter per regnum Mellis agentes, Cochium uersus Siriam ferūt: duas uero partes residuas Carauana ex Melle aduehunt Atambutum, & ibi rursus diuiditur, partem ducunt ad eum locum qui dicitur Ato, & inde Tunetū Africæ minoris, quod est Barbariæ caput, & Regia per superius latus ad Oceanum, aliam uero partem deferunt ad illum locum qui dicitur Hodenum, ut supra memorauimus, & illinc ad Hona & portū Orarani, qui dicit̃ à Barbaris Marsacubi, à Latinis, Portus magnus. Loca sunt Barbariæ in Mauritania, non longe à Gadibus è regione Illyberis, id est, Granatæ, aduehunt & aurum à Fezes, & amarum, & Choos, & Argis, & Azafi, & Amesa loca Barbariæ extima, id est, extra fretum Herculeum: illò contendūt Christiani, præsertim Italiæ, empturi aurum, multijugas merces aduehētes. Et ut eo congrediar unde sum digressus: aurum prædictum quod aduehunt ab dictis Azanegis siue Subcinericijs cunctis mercibus præstat: quoniam illud aurū aduehitur Hodenum, ut præfeci, ad littus maris comportant, & ibi Hispanis uendunt nostris. Propterea Hispani frequentant insulam Dargin, & ibi ferè iugiter habitāt commercij causa. Apud hos subcinericios populos nō signatur aurum, neq; argentum, neq; cuditur aliqua moneta, sed res permutant, ac alteram pro altera suscipiunt, dantq; uicissim, & hoc modo uitam ducunt. Accepi tamen à nōnullis introrsus apud Azanegos & Arabes eam monetam, quam Lusitani expendunt esse in usu, monetam, appellant mitigal, ualoris unius nummi aurei. *Permutatio rerum*

Viri honorabiles ac diuites, & ibi mulieres & arma.

CAPVT XIII.

QVi hæc deserta incolunt, hi regem nō habent naturalē, deferūt tamen plus honoris ac reuerentiæ uni quàm alteri, colunt præsertim locupletiores, & hi maiores habent fautores: ut etiam usu apud nos euenit pluribus in locis, & licet diuites sint, maiorq; ad eos hominum frequentia palpi & assentationis, ut assolet, gratia eat, non sunt tamen principes: Mulieres ibi subcinericiæ, ueste cotonina utunt̃. Id genus uestis mittunt Nigritæ. Vestes etiā habent quasdam, quarum in superioribus iam meminimus, Alchizel appellant, tunicis interioribus, id est, camisijs nō utunt̃. Armorum genus apud eos hoc est: non enim habēt arma quæ ad defensionem induant, ut nos thoracē, & loricam, quoniā nullo alio euitāt, ac propulsant uim illatam q̃ clypeo: hastas igitur habent longiusculas, easdemq; leuissimas, & tela: nō tamen ut nostra uibrant, equis insidēt ut Mauri: sed nō multos fert regio deserta, quoniā herbidi soli nō est. Nequeunt propterea multos equos alere, fit etiam iniuria candētis syderis, id est, flagrātis solis, ut prope sit exusta. Aquarū est indiga, inde proueniūt tot incōmoda, uidelicet sterilitas ferè rerum omniū: ibi tantū ternis pluit mensibus, uidelicet Augusto, Septembri & Octobri. In eisdem

etiam regionibus innumerosissimã locustarum multitudinem aëra uidimus inumbrantẽ:nam ferè singulis trienniis aduentant, & cœlũ obscurant,cater-uatimq́ uolitãt,& ubi terras cooperuerint,corrodũt fere omnia,adeoq́ sunt frequentes, ut spacio miliariũ xii.cœlum inumbrent: rubent,& maiores sunt caualetis,non apparent nisi triennio uel quatriennio semel:quæ si quotannis aduenirent,corrosa ac deserta iam forent omnia : ego aliquando eas uidi ca-teruatim supra mare uolitare,numerus erat propè infinitus.

De sinu Senegæ,disterminante harenosas terras à feracibus, CAPVT XIIII.

POstquam dictum Caput album præteriuimus, illud semper cõtuentes, nostro itinere peruenimus ad flumen , quod sinum Senegæ appellant: illud enim est præcipuũ flumen regionis Nigritarũ introrsus per hoc latus. Disterminat itaq́ flumen prædictum Nigritas à uiris subcinericiis dictis Azanegis : separat etiam aridam & sterilem tellurem , hoc est , desertum ab irrigua & feraci terra Nigritarum.Quod quidẽ flumen patentioris est aluei, ostiũq́ habet spacio unius miliarii: altissimũ est , & rursus aliud ostiũ:demũ efficit in umbilico insulam,& deniq́ ostiis duobus exonerat in mare:tunc ui-debis breuia,ut in syrtibus harenis obductis,quæ abacos & scamna præsen-tãt introrsus mare ad miliare:singulis sex horis crescit & decrescit instar flan-tis & reflantis Oceani: & ubi reuomit aquas, tanta ui immittitur, ut flumen retroagat ad sexaginta miliaria,ut retulerunt Lusitani, qui id corã cõspexere aliquãdo flumen ingressi:at si qui dictũ flumen ingredi uoluerint,eis operæ-precium est cauere à breuiis,& harenis obductis,ne immergantˀ,quoniã præ bent speciẽ solidæ telluris,& tamen tactæ fathiscũt, & in uagam harenã dila-buntur.Id etiam est notandum, dictũ Caput album abesse ab hoc flumine miliariis fere ccclxxx.& totum littus harenosum cernitˀ usq́ ad ostia fluminis intorsus per miliaria uiginti , & appellatur latus De ante rota, ditionis Aza-negorum populorum subcinericii coloris.Id ante omnia miratu dignum est, quod trans flumen memoratũ, homines sunt nigerrimi,& proceræ staturæ, ac habilissimi corporis:& omnis illic regio uiret, ac uernat pomiferis arbori-bus referta.At citra fluuiũ contrarias uices cernas,uidelicet homines subcine ricii coloris, staturæ contractioris : hoc flumen ferunt à Nilo deriuari,è qua-tuor præstantioribus fluuiis uno:easdem uices habet cum Nilo,ut ille Ægy-ptum,ita hic Æthiopiam reddit irriguam. Nam Nilus Babyloniam præter fluens totam Ægyptum madefacit. Hoc flumen alios amnes emittit, & præ sertim eum quem Senegæ appellant , & magna sunt flumina, totũ latus Æ-thiopiæ irrigant , cuius tamen latius in sequentibus meminisse est animus: huius etiam commeminit Plinius libro quinto naturalis historiæ.

Qui principes ad latus Capitis uiridis regnent, Cap. XV.

REgio horum Nigritarum, qui primo loco regnum Senegæ obtinent, hi sunt in introitu regni Æthiopiæ, & omnis terra dicitur inferior uulgo dicta terra Bassa; cõplures populi accolũt prædictũ fluuium, uocant Zilophi, & ulterius per spaciũ immensum omnis regio dicitur terra Bassa usq; Achia ridã, & trans flumen. Si tamen Caput uiride excipias, ubi tellus est eminentior, q; in toto latere ad miliaria ferè cccc. ultra dictũ Caput uiride. Citra uero per miliaria ferè centũ omnis terra est littus patens, depressius tamen. Noueritis etiam hunc regem Senegæ quum illic agerẽ, appellatũ fuisse nomine Zuchalin. Ibi enim multiplices sunt principes, nos regulos nuncupamus, qui aliquando zelotypia regni conspirant, & regẽ quem libuerit præficiunt, clarum tamen stirpe, & eum precario dominari uolunt. Nam quum eis non est complacitum, exautoratum è regia sede detrudũt: nonnunq; rex huiusmodi effectus potentior exurgit in electores, & inuicem digladiant̃. Nõ est tamen firmum regnũ, neq; perennat, ut in Syria Soldanus. Nam assidua expectatione pendẽt ne regno priuent̃. Lis est tamen de paupere regno. Inopes sunt admodum fere omnes, quibus reges dominantur: nullas urbes habent, ruscula uero, & mapalia citius q; domos, quandoquidẽ calcẽ non habent, quã parietes ferruminent̃, carent lapidibus, & angusta est regio, utpote, quæ à latere miliaria cc. nõ excedit: Mare autẽ introrsus tantundem, ut mihi relatum est: latitudine etiam uix dictam mensurã excedit. Rex igitur eorum redditus nõ habet annuos: uerũ tributa pendũt reguli illi quotannis: efficit hoc metus, ne indignationẽ regis incurrant: donãt regẽ equis, qui illic magni pendunt̃ ob raritatem. Carent etiam phaleris, & omnibus equorũ instratis. Rex etiã donatur quadrupedibus aliis, bobus fœminis, capris, & legumine multiplici. His uictitat rex eorũ, adiicit tamen ipse ad hæc multa: deprędat̃ cõplures, surripit mancipia cõterminis ui uel amore, sibi uictũ parat: mancipia uero nonnulla culturæ addicit, alia exponit mercatoribus Azanegis uenalia, qui eò contendũt causa cõmercii: equos præsertim adducũt, uendunt etiã Christianis, postq; consuetudinẽ habent cũ Nigritis: huic regi licet tot ducere uxores quot uoluerit. Itidẽ regulis licet, & indigenis omnibus, modo alere queant: nulla lex matrimoniũ multiplex prohibet. Rex uero supra xxx. uxores semꝑ habet: plus tamen unã q; alterã caripendit. In his tamen ratio stirpis habet̃ maxime: quoniã quæ loco præclaro sunt ortæ præstãt cæteris. Rex itaq; hãc uiuendi consuetudinẽ seruat: uxores suas ruri alit, & adseruãt hoc modo: nã singulis cõiugibus agros, & latifundia armentaq; impartit̃ pro earum uictu, mancipia etiã & ancillas elargit̃ eis. Mancipia agros colũt, & alia nauãt, quæ ad rẽ familiarẽ spectant. Habẽt boues tam mares q̃ fœminas, qbus arãt tellurẽ: quũ uero usu uenerit, ut rex rus cõcedat, diuertit ꝓ arbitratu ad quãcũq; libuerit: singulę uero terna uel q̃terna obsonia deferũt, adeo ut ipse rex & oẽs

Bassã

Zuchalin

aulici qui cum eo proficiſcuntur,uiuant dictarum regis uxorum expēſis. Nā uidebis ſingulo mane innumera mancipia dapes multijugas ferētia ad prin/cipem,quæ omnia Condo adſeruādā dantˊ. Condus uero Promo, hic uero Parocho per gradus ſubminiſtrat,perinde ut paruo temporis interuallo pro pe dapes innumeræ aduehantur. Quum autem complacitum regi fuerit di/ſcumbere,ſeligit ex his obſonijs quæ uoluerit,reliquum tribuit aulicis,uerum uix unquam eximunt edendi amorem, eſuriunt ſemper, & nunquam ſaturi, modo huc,modo illuc regem ſequuntur,aliena ſemper impenſa. Nec quicꝗ pēſi habet rex, quibus ſumptibus,& ſe & ſuos alat, huius rei cura ſpectat ad alios. Cum uxoribus uices alternat,modo hanc,modo illam comprimit:hinc natorum infinitus prope numerus: quoniam ubi à ſe compreſſam mulierem pregnantē ſenſerit,aliam aggreditur.Hunc etiam morem & reguli ſeruant.

Vxorum ua/riatio regū

Nigritarum habitus & fides.

CAPVT XVI.

MAhumetem primi Nigritæ colunt: nō tamen adhuc pertinaces ſunt in ea fide ut Leuco Æthiopes, quos Mauros albos appellant, præſertim gregarij:principes uero tenacius colunt Mahumetem. Quippe qui ſentiunt cum ſacerdotibus Azanegis & Arabibus, qui principes legē huiuſmodi do/cent,& his argumentis perſuadent eis legem colendā, quod uidelicet ſit abſo num,nec principis ordini conſentaneū, ut cum uulgo imperitiore nullū deū colant:ſitꝗ propterea ut non difficulter principes adducantˊ ut credant Ma/humeti,quoniā aliorū gentiū conſuetudinē neſciunt: ſacerdotes tantū,ut præ fecimus, Azanegos & Arabes nouere fidei magiſtros Mahumetanæ. Vbi uero cœpere uerſari cum Chriſtianis,& noſtram fidem à noſtris ſanctiorem extolli,& prædicari eximie audiuere,minus Mahumeti credunt,noſtris oble ctantur moribus, & arguunt fidem noſtrā eſſe ſanctiorē, & meliorem ob id quod ſumus ditiores ac locupletiores illis, exemplum ſumunt ab his morta/libus ad æterna, addentes nos ſummopere à noſtro deo amari, argumento quod tot diuitias largitur ſuis, eoſꝗ tot animi ac corporis dotibus honeſtat: nec poſſe legem huiuſmodi,niſi à bono conditore proficiſci:nihil minus legē ſuam non deſerunt,licet & noſtram probent,aiuntꝗ in utraꝗ lege utriꝗ lo/cum eſſe ſalutis. Habitus iſtorum talis eſt,Nudi propè incedūt, niſi quod pro ſubligaculis corio caprino utuntur, hoc pudenda cooperiunt. At princi/pes & locupletiores omnes camiſijs cotoneis utuntur,quoniam regio pannis huiuſmodi abundat,& ex filis mulierum penſa fiunt:nam filum nent & pan num largiorem palmis binis efficiunt. Nō fiunt ibi longiores panni, quoniā pectines non habent maiores, quibus texere queant. Inſuunt propterea ter/nas uel quaternas telas ſimul,& tunicas conficiunt largas quidem,ſed genua nō attingentes, uixꝗ media tegunt brachia:fœmoralia etiā cotonina faciūt, nos brachas appellamus,ſiue ſubligacula oblonga,adeo ut tunicam talarem credas.

credas. Is habitus eſt latiſſimus, perinde ut ora eius pateant circuitũ palmorum xxx, uel xl: & ubi ueſtem ſubcingunt, innumeras plicas efficiunt ob longitudinem ac latitudinem habitus: nam ſinuat inſtar ſagi præcincti, aduerſe & auerſe, id eſt, retro & ante terram uerrunt ueſte: & quũ ſit res ridicula admodũ, ipſi tamen rem putant honorificentiſſimã: uari quoq; incedũt, id eſt, diuaricatis cruribus, inſtar micturientium mulierum. Percunctabantur quandoq; nos ipſi, an uidiſſemus unquam honorabiliorem habitum, quippe qui decentiorem in uiris non credunt. Mulieres partem corporis ſuperiorem, id eſt, à capite uſq; ad cincturam nudam circunferunt: inferiorem uero ſindone uſq; ad crura media cooperiunt: pedibus ambulant nudis, is mos eſt, & uiris & mulieribus tam coniugatis quàm nubilibus: aperto capite incedũt, torquẽ ex capillis agunt, & eo exornantur uiri æque ac fœminæ: uiri etiam pleraque puellaria penſa exercẽt, nent enim, & pannos compurgant aqua. Ibi ſemper calores eximij, nec unq; magis algent uel bruma, quàm nos Aprili menſe.

Viri habitu elegantes, ſed uictu immundi.

CAPVT XVII.

HVius plagæ homines corpora eleganter curant: nam ter uel quater ſingulo die aqua immerſi lauantur, utpote qui balneis oblectantur plurimum: uerum in culinis adeo immundi ac turpes, ut dum eorum concinnant obſonia & dapes, ſtomachum ſuſcitent & nauſeam: & earum præſertim rerũ quarum prorſus ſunt expertes, nõ ſolum ſunt ſimplices, uerum etiam ſtolidi: contrà, in illis rebus quas ex frequentiore uſu nouere, ut nos, ſunt accuratiſſimi: loquaces ſunt admodum, adeo ut uix unquam deſinant nugari: ante omnia mendaces, ac fallaces, alioquin hoſpitales, quippe qui biduo ac triduo domi ſua impenſa hoſpitem libenter alunt.

Quomodo inter ſe concertent principes Nigritæ & regni Gambræ.

CAPVT XVIII.

HI principes Nigritæ ſæpenumero inuicem digladiantur: pedites bella conficiunt, quoniam equis carent ob iniquitatem ſoli: nam ob æſtus propè diuturnos uix ibi herba creſcit qua alantur equi: loricas nec thoraces habent, quibus ueſtiantur ad bella, eis prorſus carent: uerum clypeos & ſcuta ferè omne genus habent: ut uero hoſtem feriant, telis utuntur quibuſdam quæ iaciunt ueloci dexteritate. Nam id præſertim callẽt, uidelicet uibrare haſtas, & iacere tela: his adfigitur acuminatum ferrum ad palmi menſuram, & mira arte fabrefactum, perinde ut quum quempiam ſauciauerit, uix extrahi queat, ni carnes lancinentur & atrociter concerpantur, ferro reluctante ex oppoſito: ut apud nos ſagittarũ ſunt quædã genera: ferunt etiam enſes & ſicas quaſdã more Maurico obliquas, fiũt ex ferro abſq; calybe, quoniã in regione Gãbræ Nigritarũ ulteriore calybẽ nõ habẽt: & ſi forte habent id metallũ, tñ effodere neſciũt. In bello etiã haſtis quibuſdã utunt᷑ quæ lãceas præſentant, alia

alia arma non habent: bella illorũ sunt atrocissima, quoniã diloricati ut præfecimus, præliantur: hinc maxima hominum strages, audaces sunt maxime, utpote qui ultro sese periculis obiectant, maluntq; in bello oppetere quàm terga dare, licet fuga sibi consulere queant: nec eos perterrefacit sociorum clades, imò atrociores redduntur, mortem contemnentes, adeo assuevere præliis ac bellis, & cladibus innumeris.

De eo quod natant eximie, & de regno Senegæ.

CAPVT XIX.

HI naves non habent quibus maria tranent, nec eas uidère ab orbe condito, nisi postquã Lusitani illò sunt profecti: accolæ uero fluminis utuntur cymbis quibusdam, quæ humeris trium hominum deferri possent: his piscantur, & traiecto fluuio uaria loca petunt: sunt etiam isti Nigritæ natatores acerrimi, prout ex usu didici, & accepi ab nonnullis, qui ex lectione multiplici id didicere. Regnum Senegæ Nigritarum introrsus Orientẽ uersus conterminum est regioni dictæ Tuchmorę: at uersus meridiem regnũ Gambæ contingit, ad Occidentẽ uero respicit Oceanũ, uersus autem Septentrionem Nigro fluuio clauditur, qui ut diximus subcinericios populos disterminat à primis Nigritis: & id flumen prius per annos circiter quinque quàm ego eò concederem, Lusitani nautæ iam explorauerant: qui quidem Lusitani cum Nigritis pacem iniere, & fœdus maximum, adeo ut deinceps magna inuicem exerceant commercia: frequentarunt propterea regionẽ huiusmodi annis singulis naues usq; ad meum aduentum.

Niger flu.

Quas merces Aloysius Cadamustus permutauerit cum principe Budomeli Senegæ,

CAPVT XX.

TRaieci dictum flumen celoce mea, & tantisper nauigaui, donec deueni ad regionem quæ dicitur Budomel, & is est principum titulus, & dicitur terra de Budomel, sicuti nos appellamus principum uel comitum regiones uario nomine. Quum igitur ad id loci perueni, immoratus sum illic nonnihil, quoniam idioma huius principis callebam, & ad id adducebar non difficulter, quoniam audiueram hunc principem esse candidissimæ fidei, & nemini imponere, magnæ'que probitatis uirum esse, perinde ut tuto merces ad tempus huic uendi possent. Nam ad præscripta tempora ad unguem fidem seruare aiebant inconcussam. Quum igitur mecum adduxissem nonnullos equos, qui illic precij erant non contemnendi, licet plerasque res alias detulissem, ut sunt ex lana panni & ex serico sindones more Maurico, & alia quamplurima. Decreui itaque apud principem efficere, ut eum locum adirem, quem ad Palmas dicunt, ditionis principis de Budomel, ubi non portus, sed statio uisitur: quò quum ueni, reddidi certiorem principem aduentus mei, internuncio Nigrita meo mancipio, iussi'que ut meo nomine illi

omnia mea offerret,& equos in primis, quibus sciebam principem delectari plurimum. Vt ergo paucis expediã,Princeps memoratus certior iam factus rerum mearum,ad id nos equis xv.ac peditibus cl,comitatus, mecq commo nefecit, an liberet terrã appellere uidendi principis gratia,addebatq me minime lusurum operam,nec me unquam pœniturum laboris suscepti,gratum animum,eundemq liberalẽ principem gerere. Quibus adductus littori applicui,& uisi principem,nec uidisse pœnituit,nam facta non dissimilia uerbis fuere: excepit me honorificentissime, post multa equos emit meos, & quicquid abs me desiderabat,mox est consequutus:fidi illi ingenue.Rogauit me propterea ut secum irem in regiam suam, quæ introrsus est ad miliaria ccl. Pollicebatur enim inibi se equorum precium persoluturum, hortatusq est enixe, ut dies aliquot præstolarer, quoniam inter negociandum conuenerat inter nos,ut centum mancipia pro mercibus daret.Abduxit itaq equos cum phaleris & alio ornatu, mercemq plurimam, quæ omnia emeram ego non pluris quàm ccc.aureis.Decreui igitur secum ire,nec prius abiui, quàm ab eo perpulchra adolescentula donatus fuerim: nigra quidẽ erat,uerũ formosa,& annum non excedebat duodecimum. Voluit esse cubili meo addictam usquequaque:suscepi puellam libens,& ad nauem ducendam uni ex meis tradidi.Iui igitur cum principe percupidus nouas res & uidere & audire, solicitabarq non minus hoc desiderio quàm pecuniarum exigendarum studio uel amore.

Quomodo Aloysius Cadamustus concessit cum principe eò loci qui dicitur Budomel in Mediterranea.

CAPVT XXI.

Contendi igitur Budomelam regiam principis locum Mediterraneum, prius equis ac necessarijs ad uiaticum à principe acceptis,& ubi ad quartum lapidem prope regiam principis deuenimus, commendauit me nepoti suo cuidam eius ruris domino quò iam deueneramus: nomen huic erat Bisboror,& is nepos suus me domi excepit honorifice,& ibi xxviij. diebus steti mense Nouembri,& dum illic ago, sæpenumero eo ad principem de Budomel nepote comite. Interea plura memoratu digna uidi mores regionis concernentia:ut etiam hæc attẽtius uiderim, id effecit, quod ad flumen Senegæ ubi mei me opperiebant,terrestri itinere sum regressus: nã undabũdo mari fidere nolui,quoniã per id tempus admodum sæuiebat, adeo ut ad celoces meas prius redire nequiuerim, quàm naues fluminis littori applicuerint: & dum certiores meos reddere studeo, natatorem quæro qui nando literas ferat, quibus meis nautis compertum fiat me non posse aliter classem repetere, ni prius ipsi naues ad flumen dirigant, ob procellosum mare. Scirent propterea me usque ad id loci terrestri itinere contendere. Quæro igitur ab incolis, an quispiam natator adsit, qui uice ueredarij fungi uelit, quiq

Bisboror

Nandi mirã peritia

calleat

calleat artem nandi,& ad meos ire non formidet, introrſus mare ad tria miliaria. Mox ſeſe multi ultro offerunt id nauaturos: uerũ quia æquor incredibili feruore concitatum erat, uix mihi perſuadebam hominem huiuſmodi nando id conſequi unquam poſſe, & eo minus adducebar ut crederem, quo breuia innumera conſpiciebam prope littus iactu arcus: hi ſunt arenæ aceruí, qui ubi onera ſentiunt quæpiam, mox euaneſcunt, & naues uorticibus obruuntur. Quum uero ſupra aquam eminent, uidentur abaci uel ſcamna, quibus ſi inſederis ilico rues. Et inter hæc breuia feruet mare atrocius utpote coartatum, nihilq́ adminiculi ibi comperies, quo innixus uires laſſas foueas. Time bam igitur illis ne ab profluente peſſundarent. Vtcunq́ fuerit, Nigritæ duo affuere nauaturi quod petebam. Quæro quam pro labore tanto mercedē cupiant: reſpondent maiulias duas ex ſtanno pro unoquoque petere: quatuor enim huiuſmodi maiuliæ nummum noſtrum aureum efficiunt. Acceptis igitur literis, ſe mari iactabundo credidere: horreſco referens, quas difficultates ſubierint hi natatores, dum ſuperare breuia cōtendunt, perinde ut crediderimus aliquando eos ſubmerſos. Nam urinabant ſub aqua ſpatio horę, nec uidebantur. Tandem alter illorum ceſſit uiribus undabundi maris, nec ſæuientes undas domare potuit, rediјt ergo uoti impotens. Alter uero maiorum uirium compeſcuit rabiem maris, & ad claſſem peruenit, reſponſumq́ retulit: quod factum uiſum eſt mihi ferè impoſſibile. Hęc itaq́ ſumma eſt, hos Nigritas uidelicet nando fere omnibus mortalibus præſtare. Quæ uero uiderim dum agerem apud hũc principem, hæc ſunt. Primo nolim credas ibi eſſe urbes, neq́ oppida, licet dicãtur principes ut præfecti: nam illorum rex rura tantum & mapalia poſſidet: & is princeps quo cum egi plura, partem regni eius tenet, quæ res eſt parui momenti. Nec principes habentur quia ditiores nummis uel theſauro aliquo inueniantur; nō enim in precio eſt aurum, præſertim moneta, quæ nulla eſt apud illos: ſed obſequio & fide præſtant noſtris principibus: mira eſt obedientia quam exhibent principibus ſubditi.

Breuia maris

Maiuliæ

Mapalia, & rura Budomel, & mulieres,

CAPVT XXII.

VT nihil prætermittamus dignum ſcitu, noueritis hũc principem ſemper eſſe errabundo nō abſimilem: quieſcit ferè nunquam, modo huc modo illuc contendit, & eò præſertim ubi ſunt ſuæ coniuges. Nã ut retulimus, mapalia & ruſcula habent, ubi multiplices adſeruantur coniuges. Et id rus quò ego iui, domus principis nuncupatur: ibi uidebis circicer XL. uel L. humiles caſas conſertas paleis, id eſt, mapalia in ordine continenterq́ diſpoſitas, ut alteram ſequatur mox altera: his circundedere ſepes nō ex tribulis uel ſpinis, uerum ex proceris arboribus, dimiſſo interuallo quod oſtiј uicem ſuppleat: quò quum es ingreſſus, aulam comperies ruralem ſeptam ſepe arborea, Cortile appellatur à ruſticis. Nouem ex huiuſmodi aulis domum principis præcedunt

cedunt

cedunt eo ordine,ut ex altera in alteram aditus interior pateat,ibi nouē mulieres hic princeps habebat: sunt etiam in aliis ruribus coniuges quamplurimæ,quæ huic principi inseruiunt pro suo arbitratu. At quælibet ex his mulieribus quinq; uel sex adolescentulas Æthiopas domi alit,quibus pro libito princeps potiri potest, citra omnem coniugis indignationem, quippe quæ haud ægreferunt uetere instituto principis, ut hac Veneris uarietate coniunx princeps oblectet. Suntq; hi Nigritæ admodū proni ac salaces in Venerem,nullaq; satiantur libidine. Percūctatus est me propterea princeps,an aliqua nossem,quæ Venerem excitarent frequentius:nam unus tot fœminis uix satisfacere quibat. Induerat enim opinionē hanc, uidelicet Christianos esse ingenii acerrimi, & ferè nihil nescire. Adiiciebat ad hæc, si uoto huic suo turpi quidem fecissem satis,me beneficia innumera illico consequuturum. Laborant zelotypia hi principes adeo atroci, ut nec ipsis natis satis ac super fidant. Vni igitur principi patet ad mulieres aditus.

Quibus stipetur princeps lateronibus.

CAPVT XXIII.

HVius principis latus custodiunt uiri cc. quocunq; pergere contigerit:& licet frequenter per uices succedant qui principis habent custodiam,nō desunt tamen usquequaq; innumeri, qui undequaq; salutatum ad principē ueniunt. Ante regiam igitur principis ubi ipse diuersatur diutius, præcedunt septem atria,& ante ea plateæ quędam uisuntur,in quorum diametro arbor est procera & umbrosa,quæ principis fores obseruantibus umbram amœnā præbet. Habet itaque princeps dispartitam familiam,& qui propius regiam degunt,hi sunt principi magis accepti,digniores ue: & quo magis elongant à regia,tanto minoris census,ac ferè gradus nullius dignoscuntur. Has igitur graduum differentias ostendunt domus ex industria continenter in ordine dispositæ,ut cognoscas eos esse excellentiores qui regiæ principis sunt proximiores,pauci tamen ad fores principis accedunt. Id enim ferè solis Christianis licet,& Azanegis sacerdotibus, qui principem legem Mahumetis docēt, quibus maior potestas agendi quæcunque est apud principem, quàm ipsis suis Nigritis.

Mos salutandi principem,& principis consuetudo.

CAPVT XXIIII.

PRinceps igitur memoratus magnā præ se fert arrogantiam, quippe qui non prodit in publicū,nisi mane & uesperi: nec tamen à uestibulo regiæ digreditur, ibi sese mira superbia spectandum suis præbet illustrioribus. Is igitur princeps quum uariis de causis quempiam admittit audiendum, tali dignatur reuerentia. Quum itaq; hi qui ad principem petunt admitti,ad fores iam accesserint,utraq; genua flectunt, & humi fere strati harenam identidem nudi reiiciūt in terga,caput etiam harena aspergunt,ut speciem humi-

litatis præ se ferant: & is est mos adeundi principis. Nec ibi aliquem comperies eminentiæ tantæ, qui aliter principem adeat suum, quàm nudo corpore, uerendis tantum corio tectis, humi reptans, ac harena aspersus totus: & ubi ad principem iam deuenere, humi uolutantur, ut sues in cœno: quũ iam propius ad passus duos accesserit, sistit gradum, rem suam principi explicans, harenã semper in terga proijciens capite demisso in ingentissimæ subiectionis specimen. Et princeps simulat supplicantẽ nõ uidere nisi furtim, nec propterea ab aliorũ colloquio temperat. Vbi uero Vasallus desijt exponere res suas, tunc intuitu insolentissimo toruoq́;, uerbis duobus dat responsa, ut nec breuius sit responsum Laconicum, qui solo elemento mentem suam declarabant: ut si annuendum erat, per u, id est, uolumus: si contrà, per n, id est, nolumus. In hoc igitur superbiæ fastu uersat͂ princeps, in tantoq́; æstimatu & ueneratione apud suos, ut ipsi nos nec deo immortali maiorem exhibeamus reuerentiam: id efficit timor incredibilis, nempe de nutu principis eorum uita pendet. Nam pro re quaq́; minima morte plectuntur, & mulieres ac filij uenales exponuntur excandescente principe. Hæc sunt igitur quæ miram obedientiã ostendunt, quũ subditi à principe patiunt͂, quæ uix hosti colliberẽt.

Moschea principis, id est, templum idolorum, & mos sacrificandi & discumbendi,

CAPVT XXV.

ADeo maximam cum principe familiaritatẽ contraxeram, ut uel Moscheam ingredi mihi fas esset: id est enim idolorum templum, ubi sacra fiunt. Quũ igitur aduesperascebat, presbyteros suos Azanegos siue Arabes accersebat: nam hi apud eos uice sacerdotum funguntur, & sacris præsunt cærimonijs, ac legem docent Mahumetis. Ingrediuntur itaq́; in cellam sacrationem optimates eminentiores, gratia orandi: sic enim orant stantes, & cœlum subinde respicientes, terram sæpenumero deosculantur: & princeps sacerdotem imitabatur agentẽ hæc omnia spacio mediæ horæ. Et ubi desierat orare, percunctabatur me, quæ nam de hoc ritu orandi mea foret sententia, libenterq́; me disserentem de nostra fide audiebat: dixi ego plura, ut decuit, de celebritate nostræ fidei, quum principẽ beneuolum haberem auditorẽ: ostendi enim falsum esse principem & alios omnes qui legem illam obseruabãt: addidi nostram sanctiorem esse, idq́; comprobabam innumeris argumentis: nec prius desij concionari, quàm excanduerint maiores satrapæ, qui indignabantur suam fidem abs me in ordinem redigi. At princeps risu uultum soluebat, adstipulabaturq́; meis dictis, asserens & ipse nostram fidem non iniuria colendã esse, & nostrũ deum eo argumento esse, & magnum & probum, ob idq́; multiplicia dona nobis elargiretur, diuitias, opes, dexteritatẽ ingenij, uires, & pleraq́; alia. Suã tamen apprime extollebat, subdens eam faciliorem aditum ad salutẽ eis præstare q̃ nobis nostrã. His rationibus nixus, quoniã

inquit,

inquit, Vobis datum eſt præſentibus bonis frui,erit præſens uita uobis pro paradiſo illa æterna. Nos uero qui per uarias uitæ interturbationes uitā trahimus aſſiduo,ſcimus nobis haud defuturā illam æternā felicitatē: quoniam perpeſſi laboris,& ſuſceptæ ærumnæ præmium nondum ſumus conſequuti. Validas ad hoc adducebat rationes uir, ut erat ingenij elegantis, nec noſtra ſibi diſplicebant,neq; difficulter noſtrā fidē induiſſet,ni pauiſſet exui regno. Id enim acceperā à nepote,qui me enixe rogauerat,ut noſtrā fidem principi exponerē,adfirmabatq; rem dignam eſſe,uerbū dei. Idq; perlibenter audiendum fore cenſebat. Mores igitur huius principis iam retulimus,& præſertim eundem morem in uictu ſeruat,quem rex Azanegæ, ſuſcipit à ſuis coniugibus dapes, ut etiā cæteri Nigritæ principes: humi procumbētes epulantur abſq; nitore & elegantia uitæ,perpauci cum rege diſcumbunt,id ſolis licet ſacerdotibus, aut regulis quibuſdam, uel ſaltem eminentioribus optimatibus. Reliqui ignobiles xij.uel x. ſimul diſcumbunt, & inter epulandū ferè omnes ex eodem catino ſumunt,& quidem nō immoderate, uerum frequentius,utpote qui ter uel quater interdiu epulantur.

Legumina & uinum quæ ex regno Senegæ proueniunt, CAPVT XXVI.

IGitur regnum Senegæ,ulteriorq; plaga Nigritarū,uinum,triticum, filiginem,ordeum,auenam,haudquaquā fert iniuria candentis ſyderis,quū præſertim ibi menſibus nouem iugiter nō pluat,uidelicet à menſe Octobris uſq; in menſem Iulij.Id efficit ut iacta ſemina nō germinent ob terræ calorem nimium:producit tamen miliū,fabas, & faſiolos omne genus,quæ omnia nuſquam elegantiora uiſuntur.Sūt faſioli inſtar nucis auellanæ faberrime facti, diceres torno aliquo inſculptos ac ſtriatos,adeo uariantis naturæ ars in eis ludit,res uiſu conſpicua.Fabæ uero largiores,& proceriores,rubent colore uiuacißimo,aliæ albicantur, cernuntur uiſu conſpectiores: mēſe Iulij ſeminantur, Septembri leguntur.Quū autē tellus cœleſti rore perfundit, id eſt, uberiori pluuia,tum terram mirū in modū colunt,non amplius q̄ trimeſtri ſpacio ſeminant,& legunt ſata:ignaui ſunt cultores,& uix tantū ſeminant, quantū ad uictum ſit ſufficiens,nec in horreis congregāt triticū uel alia. Is itaq; mos colendi agri ſeruatur, inſtrumenta quædam ruſtica habent, quæ bipalijs non ſunt abſimilia,eis terrā egerunt ritu contrario,quàm nos cōſueuerimus: nam quum ligonizant terram,ante proijciunt,non ut nos, qui terram egeſtā ſemper ad nos trahimus,adeo ut pedum plantas ligonizando cooperiamus terra, nec altius q̄ tres aut quatuor digitos agunt bipalia uel graues uomeres: aliter ipſi non arant. Verum quia terra eſt feracißima, ſuapte natura quamplurima producit,horum potus prebet ſuccus palmæ, lac & latices:nec ea eſt palma quæ fert cariotas. Alia eſt arbor, quæ ibi minime frequens eſt: & hæ arbores anno continuo ſuccos emittūt inſtar lachrymarum, ſuccus appellat̄

mignol:& ut uberiorẽ habeant ſucci prouentum arbores ſauciant, & ſtatim proſilit ſuccus, qui excipitur uaſe aliquo, ut thura leguntur, huic liquori colos eſt ſubcinericius, & ſerũ lactis præſentat, nec maior eſt prouẽtus ꝙ binæ uel ternæ mẽſuræ die noctuqꝫ: huius eſt incredibilis ſuauitas, & ut uinũ inebriat, ni aqua immixta fuerit: qui prima die prouenit ex ſauciata arbore is eſt dulcior, & omni uino uel perqꝫ dulci præſtat, & indies ſuauitatem amittit, fitqꝫ acidũ & acre, tamen tertio aut quarto die magis homini conducit: id ſum ego expertus pluries, & non minus, q̃ uino aliquo eleganti hoc ſucco oblectabar, mignolũ appellãt, neqꝫ eo uti poſſunt omnes abunde, hoc eſt, ad uoluptatẽ, licet ad hilaritatem plurimi, & in primis illuſtriores: nõ habent harũ arborũ uineas, ſed ſparſas & uagas, ut fere cuiqꝫ pateant, qui liquorẽ huiuſmodi elicere uulnerata arbore uoluerit.

Varij fructus, & miræ naturæ oleum, Cap. XXVII.

FRuctus habent multiplices, nec noſtris abſimiles, ſuaues ſunt licet ſylueſtres, qui ſi ut apud nos colerentur, eſſent profecto multo meliores: regio eſt patens, & aprica ad omnia producenda prope apta, paſcua ibi quamplurima, & arbores eminentiſſimæ, nobis tamen incognitæ: lacus ibi quamplurimi, qui aquam potu nõ inſuauẽ propinãt, neqꝫ nimium uaſte expanduntᷣ, uerum profundiſſimi: & ibi piſces innumeri, licet noſtris abſimiles: inqꝫ his ſerpentes degunt, incolæ calcatrices uocant. Fert etiã hæc regio miræ naturæ oleum, quod pollet triplici uirtute, odorẽ uidelicet uiolaceum habet, ſaporem uero oliuæ: & ſi adhibitus fuerit dapibus, eas ut crocus inficit: quamuis ipſum crocum ſuperet uberiori colore. Sunt & ibi arbores quædã quæ faxiolos producunt rubentes cum macula nigricante, quæ eſt illis pro inſigni, & à noſtris oculus diciᷣ, alij hilum appellãt, producit igiᷣ ꝙ plures, ſed paruos admodũ.

Angues immanes, qui deuorant capras, & anguium faſcinatores, CAPVT XXVIII.

INueniuntur ibi mulciplices animaliũ ſpecies, præſertim ſerpentũ ferè omnium generũ, ueneno ſi alij, alij innoxij ſunt, duorũ pedum menſurã excedunt alas, nec pedes habent ut ſerpentes, alioquin immenſi, & tantæ quidem uaſtitatis, ut integras capras hauriant, nec lancinent, ſolide deuorantur: ferũt incolæ ſerpentes huiuſmodi cõgregari ſtatis anni diebus, & migrare in loca quædam ubi formicarum eſt uis magna, quibus eſt colos albicans, quæ ſuapte natura humiles quaſdam caſas inſtar ſpecus extruunt: nam ore terrã portãt, & ferruminãt abſqꝫ calce, diceres clibanos aliquos uel tuſcula in ordine diſpoſita. Nã ex huiuſmodi caſis uidebis C. & CL. cõtinenter ſubordinatas, ut alterã ſequaᷣ altera miro naturæ ordine. Sunt etiã hi Nigritæ faſcinatores, id eſt incantatores eximij, faſcinãt præſertim ſerpentes. Huius rei me certiorẽ reddidit adoleſcens quidã, qui anno ſuperiore agens apud nepotẽ principis de Budomel, & quũ hoſpicio receptus dormiret, audiuit innumeras ſerpentũ ſibilationes:

ſibilationes,quibus experrectus dum attentiore animo euentũ rei expectat, intelligit nepotẽ principis euigilauiſſe,& domũ egredi uelle : percũctatus eſt propterea adoleſcens nepotẽ principis quò nam nocte intẽpeſta cõcederet: cui nepos (iã inclamauerat ſeruos à pedibus ut ſternerẽt camelũ) Sum inqt profecturus nõ longe, mox rediturus. Iuit igit̃ nepos & faſcino compeſcuit ſerpẽtes,illicoq̃ rediens rurſus alloquit̃ hoſpitẽ Ligurẽ, Audiuiſti ne,inquit, circiter noctem mediã exſibilãtes ſerpentes? At Ligur,Audiui quidẽ. Subiecit itaq̃ principis nepos dictus Biſboror:Erant inquit ſerpentes,quibus hæc plaga ſcatet,obſederãt enim domũ gregẽ deuaſtaturi:ni ego occurriſſẽ malo tanto incantatione,qua utimur frequẽtius.Ligur uero his auditis,dixit ſe mirari plurimum,& rem hanc Chriſtianis prope incredibilem fore:tum nepos ad Ligurem,Non eſt,inquit,quur mireris ob hæc minima:nam princeps noſter multo maiora efficit incantatione quũ libet.Quũ enim inquit,cupit præſentaneum uenenum habere quod illico mortem afferat, inficit ibi arma ueneno,deſignato in terra circulo, & faſcinatione ſerpentes eò concedere compellit. Quò quum uenerint, ſpeculatur uenenoſiorẽ quem interficiat,ueneni colligendi gratia,reliquos uero miſſos facit.Occiſo itaq̃ ſerpente,eius ſanguinem cum ſemine arboris cuiuſdam miſcet,& ea mixtura arma illinit, quæ ſic illita ubi ſauciauerint condictò mortem afferunt, licet paruũ uulnus exiſtat, modo ſanguinis nihil non elicerit. Subdidit etiam Ligur nepotem prædictũ hortatum eum fuiſſe,ut rei uideret exemplum. Verum Ligur parũ huius rei curioſus renuit experiri rem huiuſmodi. Omnium igitur conſenſu Nigritæ ſunt incantatores eximij.Sunt tamen etiã apud nos huius facti haud expertes,imò ſagaces,contra ſerpentes præſertim. *Nigritæ incantatores*

Cap. XXIX.

IN regno Senegæ Nigritarum boues ſolum,& bucculæ uiſuntur inter animalia domeſtica: nam capras & pecora ibi nõ uidebis ob ardorẽ torrentis ſyderis. At boues tam mares q̃ fœminæ noſtris multo ſunt minores,uixq̃ ibi uaccam rubentem comperies,aut albæ aut nigræ omnes ſunt,uel utroque colore diſtinctæ.Ex rapacibus leones,& pardi frequentiores,nec non lupi,capreoli,ac lepores prope innumeri.Sunt etiam in eamet regione elephanti ſylueſtres quamplurimi,nõ domant̃ ut alibi, & ferè gentium ubiq̃ efferantur, propterea & gregatim incedunt, ut in noſtris nemoribus apri:cicures uix reperiuntur ibi. Hi igitur duos eminentiores dentes habent hinc & hinc,inſtar aprorum,uerum ritu contrario: quandoquidẽ alteri ſcilicet apro in ſuperiora retorti ſunt dentes:at alteri ſcilicet elephanto dimittuntur in terram : nec(uel ſenecta)huic ſunt decidui,uitam concomitantur:hominem niſi læſus non lædit:& ubi lædit,manu hominem comprehenſum iacit in ſublime ultra arcus iactum:ea dicitur manus elephanti, quam alij promuſcidem appellant,eam emittit & retrahit,pro ſuo arbitratu nullusq̃ inuenit̃ tantæ pernicitatis, quẽ ſuo inceſſu nõ comprehendat,licet gradatim ſolũ ambulet effœtus,magis ſæ

uiunt dum pauent, ne catulis uis inferatur, & quatuor ad ſummum pariunt uno partu: maribus uix eſt cura ſobolis, arborum folijs uiuunt, & fructibus: nam promuſcide arborem deuaſtāt, adeo ut ſi ſtipitem manu complexi fuerint, quantumcunq; magnum ab arbore diſpartiant: manum habent in inferiore maxilla, quam exerunt & retrahunt pro libitu, hac cibū capiunt, & hauriunt potum omnē, & ori adminiſtrant ſuo, os habent in pectore, frequentia incolunt nemora, ac luto plurimū ut apri oblectantur. Sunt & alia ingentia animalia, uerum ſylueſtria.

De Pſitacis & alijs auibus, Cap. XXX.

AVitiorum ſunt complura genera, & in primis Pſitacis ſcatet regio: nam hos odêre plurimum Nigritæ, quoniā totam plagam ferè circumuolitantes, fruges & præſertim legumina deuaſtāt: multijugi ſunt, uerum è paruis & grandioribus, cōplures ego attuli: diſtinguunt̃ colore triplici, ſubcinericio, uiridi, ac ueneto, q̃s adhuc ferè inuolucres ex nido ſubripui, ſed mox periere. Adultos igitur centū quinquaginta in Hiſpaniā detuli, eos ſingulos ſingulo aureo nūmo uendidi. His itaq; mirū eſt ingeniū, & ſolertia nidificandi: nam excelſiſſimam quærunt arborē, quę ſurculos habeat ſubtiles ac tenues, cuiuſuis pōderis ferè impatientes, horū cacumini adligant dependentē ſurculū, cui nidū mira induſtria fabricatū ſuſpendunt, inſtar pilæ rotundum, relicto ſolum foramine admodum anguſto, quod oſtij uicem ſuppleat: aiunt id efficere alitē, ut ſerpentū fallat aſtutias. Nam nidum penſilē petere nequeunt, quippe qui ſurculo tam tenui nuſq̃ ſeipſos crederent mole grauati corporea. Igit̃ his artibus tuta eſt à ſerpente auis, licet parua. Ibi etiā ſunt gallinæ quędā, quas appellant Pharaonis, ex Oriente deferunt̃, his regio ubertim abundat. Sunt & anſeres non ut noſtræ, ſed colore & pennis multijugis uariatæ.

De emporio, & qui eò confluant, Cap. XXXI.

QVoniā obtigit illic morā trahere diuturniorē, decreui eorū emporium, ſiue nundinas quaſdā uiſere: nā die lunæ & ueneris in pratis quibuſdā conueniunt à quatuor uel quinq; miliaribus circunſtantis regionis: qui enim magis diſtant, alia emporia & nundinas adeunt. In his igitur nundinis compertū habui q̃ indigi ſint rerū multarū, quáue profunda egeſtate laborent, id declarabant eorū uiles merces, hæ enim erant cotoni elaborati mulierum

penſis

pẽſis,nec eorũ ingens copia,pãni ex cotonis. Inſuper legumina,oleũ,miliũ,& pelues ligneæ,ſtorias,tegetes appellãt, palmarũ folijs cõplicatas,& alia complura uſui illorũ nõ inepta,hæc mulieres uendunt:at uiri arma,& auri nonnihil,permutant oĩa,pro re altera,rem alterã conſequunť, quandoq; pro binis ternas,aut pro ternis binas:pecuniã ſignatã nõ norunt,nec nũmos omne genus regio cudit.Hi igiť Nigritæ in promiſcuũ ibant ad me ſtupidi,& admodũ admirãtes effigiẽ Chriſtiani, & in primis albicantẽ colorẽ,necnõ habitũ, & corporis formã ac habitudinẽ inſolitã : habitus is erat diplois ex ſerico nigro,damaſcũ appellamus,chlamys itẽ ex pãno coloris cyanei,idẽtidẽ pannũ ex lana contuebanť,& diploidẽ loco miraculi cuiuſdã:nõnulli albedinis periculũ faciebant, arbitrati nõ eſſe colorẽ naturalẽ,ſed factitiũ . Igiť ut certiores huius rei fierent,ſputo illitas manus admouebant brachijs & manibus meis, ut experirenť utrũ colos foret à natura,uel ab arte. Vbi uero uidebant ſputũ nihil de albedine ademiſſe,ſed albicãtes carnes fore,rurſus admirabanť. Ad has itaq; nundinas ut multa experirer, utq; ſcirem an aurũ illic foret uenale conceſſeram:uerum ut præfeci,auri parum illic ſum nactus promercalis.

De equis ibi uenalibus,& pabulo, & eorum incantatoribus,
CAPVT XXXII.

ILlic igitur equos magni pendunt,quandoquidem difficulter eò ducuntur, nec niſi à noſtris Barbarijs per Azanegos & Arabas illò ducuntur. Illorũ propterea ingens precium eſt, nec facilime ibi aluntur ob aridã tellurem: nã torrida eſt plaga,quæ pabula nõ producit,facitq; æſtus nimius,ut equorum inguina intumeſcant, ut uix meiere poſſint. Crepant propterea ſtranguria huiuſmodi labefactati:pro fœno utuntur faxiolorum laceramentis, ſole ſiccatis,id uicem fœni ſupplet:nam ubi legerint faxiolos,ſecant eorũ caules,& ſole exiccant:loco auenæ ſuccedit milium,quo mirum in modum pingueſcũt:pro equo inſtrato phaleris, & reliquo ornatu dant mancipia nouẽ, ad ſummum quatuordecim,prout equi, & forma elegans, & agilitas perſuaſerit dandum. Quum autẽ emerint equos, mox acceríunt faſcinatores equorũ, huncq; ritũ ſeruãt: rogũ accendunt ſarmentis,& herbis quibuſdã ſuapte natura fumum exhalãtibus,& equo per lorũ apprehẽſo,ſiſtunt ipſum ſupra fumantẽ rogũ, uerbis nonnullis prolatis,unguento tenuiſſimo equũ illinunt,& in domũ adducunt,ubi ad xv.uel xx.dies deliteſcit, à nemineq; uideť. Interea etiam appendunt collo equorũ effaſcinationes quaſdã corio rubeo inuolutas, & hæc agunt adfirmantes ſtrenuiores tutioresq; bello futuros equos.

De fœminis & earum mira alacritate, Cap. XXXIII.

HVius itaque regionis mulieres hilares ſunt ſupra quàm referre poſſim, geſtiunt, exiliunt, ſaliunt, & perlibenter chorizant, & in primis adoleſcentulæ noctu ſolum dum luna eſt pernox, in ſuis tripudijs: differunt à nobis quamplurimum. Res noſtras admirantur ferè portenti loco, ut ſunt

balistæ & tormenta omne genus. Nam quum uisum uenissent classem, iussi in uacuum exonerari tormenta, ut edito reboatu terrorem parerent his populis. Territi igitur tormenti inaudito, atrocicꝗ bombo, credidere dæmonũ opus, non mortalium artem, adijcientes uno ictu posse huiusmodi tormenta supra centum homines prosternere, tibias etiam admirabantur: & quum uidissent exornatas, ut fit, instar animalis alicuius credidêre uiuũ animal, uarias emittens uoces, non instrumenta: quod ubi intellexi ne hac opinione ducti diutius fallerentur: dedi tibias illis cõtrectandas, tunc cognouêre artem esse, non animal neqꝫ phantasma, adeocꝗ eis oblectabantur, ut dicerent rem cœlestem fore ab ipso deo fabrefactam, tanta concinitate ac melodia allecti, & in primis uocum uarietates admirati, remcꝗ nullam uidisse pulchriorẽ prædicabant. Nauim etiam per singula membra & minores partes scrutabant: ut malum, anchoras, uela, remiges, & id genus alia, dicebantcꝗ oculatam nauim esse, quoniam in fronte uidentur sculpta lumina, quod solum fit causa ornatus: ut fit quandoqꝫ in carpentis & curribus. Propterea adseuerabant nos fore eximios incantatores, nec dæmonibus absimiles, utpote qui sulcabamus maria gradu citatissimo instar phantasmatis, & itinera quãplurima in mari metiebamur, ipsi uero uix de loco ad locum terrestri itinere ire nouerant, & id præsertim admirabantur, nos uidelicet in tantum à continente recedere aliquando, ut per complusculos dies terra nusquã appareat, & tamen non ignorabamus ubi gentium essemus, & quò nam tenderemus: quod esse nõ potest inquiunt citra magicam artẽ: quod profecto haud dicerent, si nauigandi callerent artes. Nõ minori etiam admiratione adficiebant, uisis candelis accensis, quippe qui nulla alia luminaria unquam uiderant præter quàm ignem. Vbi igitur uidere ardere candelas, dixere rem esse pulcherrimam. In eadem regione mellis est plurimum, nam id è fauo mellis ore sugunt, cæramcꝗ abijciunt: emi propterea ego fauũ mellis, & more nostro à cæra mel disgregans, percunctatus sum de cæra eos quid sentirent: qui aiebant se eam nihili pendere, uti rem inutilem. Confeci itaqꝫ ex cęra huiusmodi candelas, ipsis cernentibus, & iussi eas accendi, quo facto, magis ac magis admirabantur, profitentes nos ferè nihil nescire.

Quomodo Antonietus, & Aloysius in mare conuenere non longe à Capite uiridi, Cap. XXXIIII.

IN hac regione instrumenta musicalia habent ferè nulla, præter duo, & ea melodiæ & concentus prope nullius: uidi instrumentum quoddam, sambucam appellant, quod fidibus binis tantum pulsatur, & nulla inde concinitas, digitis pulsant: res rudis, & prope momenti nullius. Vt igitur præfeci, oportuit me illic per dies aliquot diuersari causa explorandæ mercis, ut si forte fortuna aliquid occurrisset, quod conduceret commercio: & id eo libentius ferebam, ut res nouas uiderem, quas referrem aliquando. Quum itaque decreuissem

decreuissem à continente soluere, & in altũ facere uela desiderio uidendi adhuc maiora: quum præsertim à principe infante certior factus fueram, non longe à regno Senegæ esse regnum quoddam, cui nomen est Gambræ, & prout referebant Nigritæ principi infanti. Id regnum auri est feracissimum, adeo ut si eo contenderent Christiani, inde consequerentur diuitias innumeras. His igitur allectus, quum ut aurum consequerer, quũ etiam ut orbis partes incompertas mihi antea uiserem: expeditus à principe ad nauim redeo meam, parans uela facere uentis, ut in pelagus altius eueherer, relicturus latus quo appulerant celoces. Dum itaq; hęc meditamur, repente naues apparuere in salo fluctuantes, nam uicissim altera uiderat alteram, nec ignorabamus eos esse Christianos. Congressi igitur mutuo conspectu frui affectãtes colloquuti sumus: moxq; patuit alteram nauim fore Antonieti cuiusdam Liguris, qui maria sulcare probe nouerat: alteram uero aulicorum quorundam principis infantis. Hi igitur uiri conuenerant fide data, ut Caput uiride superarent desiderio uidendæ nouæ regionis. Iniui itaque cum eis amicitiam, & fœdus ingens, ut simul maria sulcãtes nouas regiones adiremus. Vnà igitur soluimus uela, dantes uersus dictum Caput uiride Austro duce, à latere semper ut præ oculis continentem haberemus usquequaq;. Sequenti itaque die uentis prosperis Caput prædictum cœpit nobis apparere: nã distat à regno principis Budomel unde solueramus miliaria ferè quadraginta.

De Capite uiridi, & eius denominatione, & moribus gentium.

CAPVT XXXV.

ID igitur promontorium Caput uiride idcirco appellatur, quia consitum est arboribus densissimis, eisdemq; uiridibus ac uirentibus anno ferè continuo. Huius notitiam habuere primo Lusitani superiori anno meæ nauigationis: appellarunt itaq; hoc promontorium Caput uiride ab arboribus, uti ab harena Caput album denominatur. Hoc itaq; Caput uiride eminens est admodum, & uisu pulcherrimum, inter duos montes medius exit. Tandẽ in mare prominens uaste, uarijsq; rusculis Nigritarum, & mapalijs septum undequaq;, ab ea parte præsertim, quæ respicit Oceanum. Sunt tamen hi Nigritæ ex regno Senegæ. Vltra Caput prædictũ uisunt tres paruæ insulæ nõ longe à continente, sed prorsus desertæ ab hominibus: uerũ scatẽt arboribus instar Capitis uiridis. Quum uero aquæ penuria nõ mediocri laboraremus, iecimus ancoras, ut aquæ nonnihil inde hauriremus. Insulæ illi quæ uisa erat uberior, adhæsimus. Appulsi igitur huic grandiori insulæ fontẽ quempiam quærebamus, nullumq; nacti sumus præter quandam scaturiginẽ, quæ uix poterat nobis auxiliari sitientibus. In eadem igitur insula inuenimus nidos complures, & oua alitum diuersarum, quæ nobis haud erant incognita. Ibi stetimus per totam diem, piscatiq; sumus uaria pisciũ genera sagenis alios, alios hamis quibusdã cepimus, in primis dentales, & ostreas ueteres põderis

librarum

librarũ xiĳ uel xv. pro unoquoq; pisciũ. Mense Iuniĳ postero die illinc soluen-
tes, adnauigauimus littora haud prope deserentes. Id est etiã sciendũ quod
mox post Caput uiride littora se sinuãt, & in ipso recessu fit sinus pulcherri-
mus: terra est plana & referta arboribus innumeris, quibus nõ prius decidũt
folia, q̃ alia subnascantur, uirent semper, & licet distent à mari iactu arcus, ui
dent̃ tamen à longe ipsa contingere maria. Res profecto est uisu conspicua,
& ut fatear ingenue, ego quidẽ uarias orbis partes peragraui cũ ad ortum,
tum etiã ad occasum solis, uerũ nusquã amœniorẽ uidi, ea cõplusculis irrigat̃
fluuiĳs, quorũ quoniã sunt nauiũ impatientes, nõ meminimus. Vltra sinũ de-
gũt bini populi, aliĳ Barbazini, Serreti aliĳ dicunt̃: hi quidẽ sunt Nigritę, uerũ
regi Senegæ nõ parent: regẽ nõ habent nec principẽ, licet uni magis q̃ alteri
honorẽ maiorẽ exhibeant. Principẽ nõ eligunt, qui uitæ ac necis potestatem
habeat, cum in se tum etiã in natos: nã morẽ Nigritarũ principũ aspernant̃,
qui ubi libuerit pro mancipiĳs, & uxores, & natos subditorũ uendunt: fitq; ut
eorũ uita semper sit in ancipiti, interq; spem & metũ suspensa. Idola colũt q̃
qui maxime, legẽ habẽt nullã: uiri sunt truculẽtissimi, arcu utunt̃ ac uenenatis
sagittis, perinde ut sauciati illico pereant, modo sanguis uel mediocris exeat.
Hi sunt nigerrimi, ac staturæ habilissimæ: regio frequens est nemoribus, quæ
lignis sunt referta plurimũ: irrigua est fluminibus q̃ plurimis, ideo ferè inac-
cessa, nec patet adeuntibus aditus nisi per nõnullos angiportus ex circũadia-
centibus, timent propterea neminẽ. Id sunt experti aliquando Nigritarũ re-
ges, qui quũ bellũ eis intulissent, sunt pessime accepti ab his populis. Discur-
runt igit̃ latus prædictũ. Austro flante peruenimus ad ostiũ fluminis, quod
Riũ appellãt Barbazinorũ, latitudo fluminis ostiĳ est iactus arcus, huius no-
minis memini ego in charta nauigationis, quã edidi nuperrime. Abest hoc
flumen à Capite uiridi miliaria ferè lx. interdiu solũ nauigabamus, Occidẽte
sole iactis anchoris ad passus x, uel xiĳ, aquæ longe à continente miliaria iiiĳ,
uel v. Quũ uero illucescebat, uela faciebamus in altũ, positis prius speculis in
suggesta celocis, qui eminus specularentur scopulos maritimos, ubi uidissent
mare luctari & fremere cum scopulis occurrentibus, mox renunciarent uelifi-
cantibus. Dum igit̃ adnauigamus, ad ostiũ alterius fluminis deuenimus: id
erat Riĳ Senegæ magnitudine haud impar. Viso ergo flumine tã præclaro,
decreuimus quempiã è nostris mancipiĳs emittere, qui terrã exploraret: terra
erat aprica, & omni arborũ uarietate exornata, adeo ut nos summopere eò
inuitaret. Adduxeramus enim nobiscũ è Lusitania mancipia complura, quæ
Turcimanos appellamus. Hi sunt Nigritę, quos rex Senegę Portugalẽsibus
siue Lusitanis (q eò ꝓficiscunt̃ cõmerciĳ causa) uendit. Hi igit̃ Turcimani siue
mancipia (Sclauos uulgo appellãt) Christi fidẽ in Lusitania suscepere, & Hi-
datis eos spanum idioma callent: nam† nos mutuati eramus à dominis ea lege, ut pro
huiusmodi seruitute, quã nobis exhibituri erãt Turcimani quũ rediĳssemus,
seligerent

feligerēt ipfi quemcūq; libuiffet ex omni mancipiorū cœtu, Turcimani uero libertatē perpetuam confequerent. Iactæ igitur funt fortes, ad quē fpectaret fuum Turcimanū emittere in littus. Cecidit fors fuper Ligurē, qui condicto cymbā expediuit, qua difcedēs à claffe in littore mancipiū exponeret lege data, ut caueret ne cōtinentē appelleret ultra q̄ foret neceffe: fatis ac fup erat, fi mancipium in ficco poneret, & mox in altum nauim duceret, ne incautus à Barbaris deprehenderet. Inftituunt igitur mancipium, ut quum terram attigerit, quærat quæ gens, qui princeps, qui mores fint regionis. Scifcitaret etiā an ibi copia auri foret, uel alia quæ commercijs conducerent. Vbi itaq; mancipium terrā tenuit, actutum adfuere Nigritæ eius regionis, qui eminus fpeculati fuerant aduentantem claffem. Idcirco uenerant ad littus fagittis & arcubus onufti, delitefcentes in frutetis & uepribus, ut quempiam è Chriftianis improuidum corriperent. Vifo igitur mancipio, propius accedunt, colloquunturq; nonnihil, & mox exertis enfibus & machæris, plagis innumeris mancipium confecerunt: cui prius proxima nauis auxiliari nequiuit, quàm uitam exhalarit. Quod ut compertū habuimus, ftupidi rē ægre tulimus, intelligentes gentē fæuam & atrocem effe, quandoquidē in fui confimilē Nigritā tam truculenter fæuierant, fcientes haud dubie fæuituros in nos magis, fi poteftatem in nos haberent. Relicto igitur littore, huiufmodi cœptū iter perfequebamur, ducti Auftro, in confpectu cōtinentē ufquequaq; habentes. Littoralis regio amœniffima erat, arboribus innumeris fulta, & foli patentis, nec inæqualis. Et tandem peruenimus ad oftium fluminis Gambræ, quod patebat latitudine trium uel quatuor miliarium, ubi magis in arctum exibat. Ingreffi igitur flumen oftij tam patentis, duximus ibi poffe nonnihil quiefcere, ut mox poftridie certiores fieremus, ubi nam gentiū effemus, & an illic effet Gambræ regnum, cuius defiderio flagrabamus mirabilem in modum.

De flumine magno nauigato ab almadijs,

CAPVT XXXVI.

APpulfi igitur oftio magni fluminis, quod in primo ingreffu præ fe ferebat latitudinē fex uel octo miliariū. Cenfuimus propterea hoc præclarum flumen fore regni Gambræ, cuius defiderio afficiebamur plurimū: nobis etiā nō difficulter perfuadebamus, illic auri plurimū effe, aut forte aromata quæpiā, uel alia quæcunq; mercimonia, qbus locupletati domū alacres rediremus aliquādo. Luce itaq; fequenti uentis profperis minorē celocē præcedere iuffimus, uiris & armamentis fultā, cum eaq; è noftris cymbis unam has paruas naues ex cōpofito præmifimus, quippe qui adhuc ignorabamus altitudinē fluminis, uerebamur propterea ne tantarū nauiū foret impatiens. Expeditis itaq; his nauibus, nautas commonefecimus, ut aquæ altitudinem contis explorarent identidem, & ubi cognofcerent eam fatis fore noftræ claffi, gradū referentes figno aliquo nos certiores facerent. Iuere noftri & quum aquæ

aquæ multũ reperiſſent,nos monuere. Quibus cognitis,uiſum eſt aliam expedire nauim aliquanto maiorem, armis probe communitam,& illam Antonini licet multo minorem, lege præſcripta, ut ſi forte fortuna occurriſſent illi Nigritarum almadiæ(id eſt nauis genus)rem ipſi non diſcernerent,neq; congrederentur,ſed ſtatim gradum reuocarent, iter ad nos dirigentes: quandoquidem eò nos conceſſeramus nõ belli ſed lucri gratia,quęrebamusq; ut omnia pace & concordia fierent,quod non ui ſed ingenio nos cõſequi poſſe ſperabamus.Euecti itaq; in interiorem fluminis partem,noſtri ſubinde uada & fluminis profunditatem contis tentant,inueniuntq; in horas altiores aquas, & ingentium nauium capaces, & altitudine menſurã paſſuum xvi.excedere: prouecti ultra ad miliaria duo,uident fluminis littora cõſerta arboribus pulcherrimis hinc & hinc, animaduertuntq; flumen immenſis orbibus & receſſibus implicari,ut Mæandrus aliquis. Decreuimus propterea gradũ referre, & dum hæc meditamur,ecce à tergo ab oſtio cuiuſdam parui fluminis quod

Almadiæ exonerabat in magnum,mox emergunt tres almadiæ, nos lembos appellamus,fiunt ex cauata arbore, nec maiores cymbis noſtris,quas trahũt naues, ſunt agiles nimiũ,uerũ parui ponderis capaces. Quæ ubi liburnicas noſtras & celoces cõſpexere,credidere nos eò contẽdere,ut uim inferreremus aliquã: nam edocti eramus illorum conſuetudinem fore, ut arcubus uterentur,& ſagittis ueneno infectis fere per totam plagã regni Gambræ.Et licet noſtri ſatis ac ſuper eos eminus propulſare quiuiſſent,ut tamen dicto parẽrẽt noſtro, uiſis almadijs concito gradu ad nos redeunt:nõ tamen facere potuerunt etiã effuſa fuga, quin ſemper ad iactum arcus poſt terga Nigritas haberent. Mirum eſt quàm pernices ſint hi uecti hoc nauium genere. Quũ autẽ noſtri conſequuti claſſem fuiſſent, ingreſſi celoces,innuebãt Nigritis ut propius accederent.Illi uero gradum ſiſtentes nuſquam propius acceſſere. Erãt uero in his almadijs homines xxv. uel ad ſummũ xxx. Nos admirabant̃ plurimũ, ut rem ſibi & ipſorum prædeceſſoribus hactenus inuiſam incognitamq;, naues uidelicet id genus,ut ſunt noſtræ,& homines albos. Pleni itaque admiratione non loquebantur,licet à nobis ad colloquia mutua inuitarentur ſignis, ut aſſolet quibuſdam. Abiere igitur,& ea die nihil ultra tentauimus.

Quomodo Nigritæ noſtros ſunt adorti in flumine.

CAPVT XXXVII.

MAne itaq; ſequenti nos cum paruis nauigijs ſoluimus illinc circiter diei horam tertiam uẽtis proſperis,ut noſtros adiremus ſocios,ut ſic demũ tutius interiora fluminis peragrare poſſemus, & tandẽ aliquãdo deorũ munere mitius hominũ genus quàm id erat quod nuperrime uideramus in almadijs,nanciſceremur. Igitur quum ſociorum claſſem inueniſſemus,unà omnes uela dantes uerſus prædictum flumen iter direximus,pręmiſſa parua celoce, ſequentibus nobis continenter, ut altera ex ordine poſt alteram iret. Et

quum iam ingressi essemus ferè ad quatuor miliaria, ilico à tergo almadiæ quædam (unde uenerint adhuc incompertum habeo) ad nos citatissimo gradu contendebant. Quibus uisis, mox in eos uela fecimus, ueriti ne nos suis uenenatis sagittis impeterent: non enim ignorabamus eorũ sagittandi mores. Classe igitur reuocata in orbem, quàm citius potuimus nostros armauimus, ante omnia præcauentes, ne nos incautos & inermes hostis inueniret: uix tamen nobis erãt arma ad hostem propulsandum. Diuisa itaq; in duas partes classe, quasdam Nigritarũ naues circundedimus, percensuimusq; eorum cymbas, quæ XVII. erant, maiores nostris nauigijs, quę nostra ferunt flumina, easq; impellunt remigijs innumeris. Sublato itaq; remige, quisq; illorũ nos admirabatur, utpote rem nouã & incognitã. Percensiti tunc à nobis, plures non apparuerunt quàm centum & quinquaginta uiri: profecto si ad corpus spectes conspicui, nigerrimi quidem, uerũ habitu albo induti non indecoro. habitus is erat tunicis quibusdam, camisias appellamus: ex cotonina alba induebantur: in capite paruũ habebant pileum, ut mos est Germanis: id plus habent quàm Alemani, uidelicet in pileo ex utraq; parte nescio quid alas præsentans duas: in medio penna eminebat, ut est uidere apud nostros milites, qui talibus plurimũ gaudent: utcunq; fuerit, nos iudicabamus hunc habitum militiæ conuenire: eratq; in fronte cuiusuis almadiæ Maurus quidam stans, clypeum teretem in brachio habens: is clypeus uidebatur ex corio confectus: & neuter bellum inferebat, sed alter alterum admirabatur. Vbi itaque uidère à tergo uigere alios, qui clandestine aduenere, mox demissis remigijs expediunt arcus, nihilq; promentes in nostros sagittas dirigunt: quibus conspectis, nostri tormenta exonerant: uerũ aquis immersi lapides iacti, neminem occiderunt. Perterrefacti tamen tormentorũ reboatu & strepitu insueto, stetere pauidi admodum. Quum uero cognouere neminem læsum his tormentis, uerum eorũ iactus emori in aqua, rursus reassumptis animis magis ac magis in nos sæuiunt, aërem sagittis obtenebrantes celeritate incredibili. Et iam propius accedebãt, audaciores solito: at nostri balistis eos propulsabant, & catapultis plagisq; onerant innumeris. Primus igitur qui iecit in eos is fuit Liguris filius nothus, qui Nigritæ unius pectus trãsfixit, moriq; ilico coëgit. Susceptus is itaq; à suis, extractaq; sagitta admirationẽ peperit id teli genus Nigritis omnibus: nec ob id tamen temperabant à sagittis suis, fiebantq; in horas atrociores: contrà nostri eos male accipiebant, perinde ut paruo temporis momento è Nigritis plures ceciderint: ex Christianis uero, quæ deorũ gratia fuit, nec unus perijt. Profligatis tot Nigritis, qui ob cladem acceptam indignati plurimum, celocem minorem circumuenire satagebant uno impetu omnes: quod ut animaduertimus, mox in mediũ recepimus celocem prædictam: & rursus exoneratis tormentis (bombardas uulgo appellant) stragem intulimus maximam. His uisis Nigritæ iam ferè

Cultus Nigritarum

faucij omnes in diuersa abeunt: nos uero catenis iniectis id curabamus, ne naues in uarias partes dilapsæ, uirium minus haberent, unà omnes ferebamur connectis nauibus & uentis prosperis, ultraq; progrediebamur cedentibus iam Nigritis, id in primis obseruantes, ut cum Nigritis mutuo colloquio frui possemus aliquando.

Decretum factum in flumine Gambre. CAP. XXXVIII.

IGitur adeo mancipia nostra Nigritas inclamarunt, ut eorum fessi clamore Nigritæ, tandem aliquando permiserint unam ex almadijs suis propius accedere, ut puta ad iactum arcus. Percunctati sunt itaq; eos nostra mancipia, cur in nos tam atrociter sæuirent, quum præsertim non alia de causa illuc concessissemus, quàm commercij & pacis, concordiæq;, prout melius declarabat cum reliquis Nigritis regni Senegæ contubernium, & frequentior necessitudo. Ad hæc etiam nostri adijciebant, uenisse è partibus orbis remotioribus, ut munere perpulchro suum regẽ nomine regis Lusitanorũ donarent: quandoquidem is enixe peroptabat ab eorũ rege arcte diligi & amari. Rogabant præterea ut dicerent, ubinam gentiũ rex per id tempus ageret, & quis princeps huic regioni dominaretur, quodq; huic flumini nomen inditum foret. Addebant etiam ut ad nos tuto & pacifice accederent, accepturi è rebus nostris quicquid libuisset, & è suis darent pro suo arbitratu: modo omnia pace, & citra bellum contumeliãq; fierent. In hanc ferè sententiã nobis responsum est, non quidem eos latere, quæ gens foret Christiana natio, & unde ueniret, scireq; quid egerint iampridem cum rege Senegæ, & alijs Nigritis suæ ditionis, qui quoniam nobiscum degunt boni esse non possunt: quippe qui non ignorant Christianos uesci humana carne, nec alia de causa emere Nigritarum mancipia, nisi ut mandant & lancinent ut ferinas carnes: proprerea apud eos iuratissime asseuerabant, nullum Christianis amicitiæ locum superesse, sed cordi eis hæsisse, omnia sua quæ classe attulerant, diripere & deprædari, regiq; suo dono dare, seq; trucidare atrocissime: regem abesse illinc itinere trium dierum: regnum esse Gambræ quod quærebant: flumen magnum esse, nomen quidem non reticuit, uerum ego non memini. Hoc igitur accepto responso, ut par erat, indignati in eos uela fecimus: qui effuse fugientes, mediterranea petiere. Hunc finem habuit cõgressus noster. His peractis explorato omnium uoto contendebamus rursus interiora fluminis penetrare, uel ad miliaria circiter centum: quæ res, ut patuit omnibus, permouit multos, quos proprij laris cura solicitabat nimium: nec sunt passi nos ultra progredi, affirmantes satis ac super egisse, dum in has partes à suo urbe remotissimas sospites deuenissent, addentes nolle de cætero lacessere fortunam: & discordia ingenti concio soluta est. Nos autem qui callebamus horum consuetudinem, scientes quàm duræ ceruicis forent, quantum ue prosilirent ubi non exaudirentur, conducibilius fore duximus, si eis pro tempore

pore cederemus. Sequenti igitur die illinc soluimus, uersus caput uiride iter facientes, ut deorũ auxilio in Hispaniã rediremus aliquando.

CAPVT XXXIX.

PEr id tempus quo in ostio fluminis moram traximus, semel tantum septentrionẽ uidimus, qui adeo demittebatur, ut crederetur mare ferè cõtingere, ab aquisq; non plus uidebatur abesse, quàm lanceæ tertia parte: & ibi sydera sex conspicati sumus, quæ magna erant, & mirũ in modum splendebant: ea metiti sumus pyxide, & infra scriptam figuram præsentabant.

*   * * *

*   *

Censuimus propterea huiusmodi astra plaustrũ austrinũ efficere: licet priorẽ stellã in ordine minime uidere potuerimus: quoniã haud quadrat rationi ut eã prius uideamus quàm septentrionẽ perdiderimus, id est, ab nostris oculis euanuerit. Inibi etiã cõperimus noctem horarũ tredecim, diem uero undecim, ingrediente mense Iulij, quo regio illa eximie flagrat: habet tamen uarias temporũ uices: hyemẽ & ipsi appellant, quoniã ab dicto mense usq; in mensem Octobris terra irrigatur imbre & pluuia ferè cõtinua: & præsertim in meridie exurgit quædã nebula, quæ cœlum inumbrat, nec supra terrã multum tollitur in Subsolanum & Apeliotem. A Subsolano uero ad Vulturnũ transit fulgoribus eximijs: & tunc imbre tellus madefacta semini præparatur. Vti agunt Nigritæ in regno Senegæ. Viuunt milio, leguminibus, carnibus & lacte. Accepi etiam introrsus non pluere, nisi ferè feruentem aquã: & ibi quum diescit non uisitur aurora ante emersum solis, ut usu euenit apud nos: quoniam semper inter auroram & solis ortum nonnihil temporis intercedit: imò quamprimum nox abscessit, ilico sol emergit absque alio medio. Verum licet sol uideatur, non tamen illuminat ad spatium mediæ horæ: uidetur enim pati deliquiũ in ortu: propterea obumbratur aliquantisper. Causam uero, cur sol ibi citius uideatur quàm alibi gentium, nullam aliam afferunt, nisi quia regio patentis est soli & depressi, uacatq; montibus, qui forte alibi obstant, ne sol oriens mox cernatur. Huic sententiæ astipulantur socij qui aderant omnes.

Quomodo Antonietus Ligur, & Aloysius Cadamustus in secunda nauigatione nouas inuenere insulas. CAP. XL.

MOres igitur & qualitatem huius regni Gambræ, quantum ego colligere potui in meo itinerario, uix referre possumus: quoniam, ut præfecimus, incolarum sæuitia, & eorum in primis qui littoralia incolunt, consequi

nequiuimus uotum nostrum: nam gens suapte natura ferox, colloqui cum mitioribus noluit, nec commercia tractare quæpiam. Igitur noueritis nos cognita huius gentis feritate haudquaquam ultra progressos fuisse, nautis reluctantibus, sed in Hispaniam, flumine illo Gambræ non superato, rediisse. Anno itaque sequenti præfatus Ligur, & ego Aloysius unanimes rursus classem expediuimus, quum animum applicuissemus ad hanc prouinciam nauandam, ut tandem aliquando dictum flumen explorantes, regnum Gambræ ingrederemur. Hæc ergo ut percrebuere ad aures principis infantis, sine cuius commeatu expeditio hæc fieri non poterat, complacitum illi plurimum fuit, quod hæc nobis cordi fuissent: & ut huic pio proposito, nec pœnitendo uoto fauens subscriberet, unam è suis celocem armat eximie, & omni genere annonæ communiuit. Soluimus itaque à loco quodam qui dicitur

Lanchus. Lanchus, qui parum abest ab Sacro promontorio, siue Capite sancti Vincentii, ingrediente mense Maio prosperis uentis, & iter fecimus per Canarias insulas: eas tamen ex cõposito prætereuntes, utpote rem non incognitã nobis, si superiorum meministis. Austro ducebamur, & labentibus aquis, quæ flante Noto mirum in modum fluunt, peruenimus ad Caput album: quo uiso, duximus classem in altum: & sequenti nocte adortus est nos uentus Auster, cuius impulsu regredi oportuisset, ni nonnihil ad occidentem declinauissemus. Sustinuimus igitur hanc uenti sæuitiam noctibus duabus, & diebus tribus: die uero tertio terram in conspectu habuimus, quod nemo nostrum autumasset. Cœpimus itaque gestientes exilire omnes, terram identidem inclamantes, admirati nimium ibi terram reperiri, quum prorsus id nesciremus. Expedita igitur cymba duos homines emisimus, qui explorarent iam uisam tellurem. Iuere itaque, & duas prægrandes insulas uidisse renunciant: quod ut accepimus, mox ruimus in dei laudes, qui sua clementia incredibili hactenus incognita nobis cognoscenda pararet: res profecto nouas, & toti Hispaniæ incompertas. Vt igitur oblatam à deo terram aliquando peragraremus, rerum nouarum percupidi, fortunam experiri uolentes nostram, uela fecimus uersus huiusmodi insulas: quò breui peruenimus: & ubi in conspectu fuit, uisa est maxima, tantumque obnauigauimus ut stationem non incommodam reperiremus. Appulsi igitur, prius iactis ancoris, cymbam bene armatam emisimus, ut compertum nobis fieret, an insula coleretur ab humanis. Ingressi ergo nostri insulam, nemině unquam conspexere humanũ, neque extabant uestigia itinerũ, quibus cognosci posset quàm culta foret insula. Hoc cognito, mane sequenti, ut animo satisfacerẽ meo, iussi ex meis decẽ armari, tum telis, cum etiã balistis, ut interiora insulæ adirent, si forte ultra quosdam colles, qui ibi attollebantur, homines forent. Iuere igitur, & collibus superatis inuenere neminẽ præter columbos, & ferè omne genus auitiorũ: nam columbi capiebant pro libito manu hominis: nõ enim pauebant

ad uirũ

ad uiri conſpectum, utpote ad rem ſibi hactenus inuiſam. Cepere igitur ex his quamplurimos, quos ſcipionibus occiderant, nobiſcꝫ attulere. Ex alia regione apparuere tres aliæ inſulæ magnæ, quas ipſi non uideramus: nam ad ſeptentrionem nobis remanſerant. Viſum eſt etiam eis duas alias inſulas uidere uerſus occidentem in uaſto mari: uix tamen id comprehendebant ob magnam diſtantiam: neque nos eas uiſere magni fecimus, quippe qui animum induxeramus cœptum iter perſequi, nec tantis ſuppetebat tempus, uerebamurque ne fruſtra tereremus, diuertendo ad inhabitatas inſulas. Interea dum his ego inſiſto quatuor inſulis, alij uidere decem paruasi nſulas, quas quum adiuiſſent, nihil præter aues inueniunt, & piſces ingentiſſimos. Vt igitur reuertar unde ſum digreſſus, ſolui ab hac inſula, iter meum perſecutus, & ecce duæ aliæ inſulæ: & quum oram unius percurrerem, mox incidimus in cuiuſdam fluminis oſtium, & cenſentes aquam potu fore non inſuauem, littori applicuimus: erat enim inſula conſita omni arborum genere pulcherrimo: & dum fontem quærimus quempiam, glebas ſalis albas minutulas nanciſcimur ſecus flumen. Legimus ergo nonnihil ſalis, quod itineri ſufficeret noſtro: nam ibi ſal effuſe affluit. Hauſimus etiam aquæ non parum. Erant ibi teſtudines innumeræ, quibus pro tegmento natura uaſtiſſimas teſtas dederat, magnitudinis tantæ, ut pro clypeo non inepte ſufficiant. Noſtri itaque eſculentis huiuſmodi oblectati plurimum, exenteratis teſtudinibus multijuga eduliorum genera fabricabantur, aſſeuerantes eis aliâs ſe ſolitos ubertim ueſci, & cum primis in ſinu Argino, cuius in ſuperioribus affatim meminimus: nã is ſinus ſcatet huiuſcemodi teſtudinibus: hortabanturqꝫ ut ego eis ueſci uellem. Eſitaui igitur cibum inibi inſuetum, ut complura experirer: uiſus eſt non inſuauis: albicat enim caro hæc, nec multum eſt abſimilis uitulinis carnibus, ſi fragrantiam & ſaporem ſpectes. Quum itaqꝫ placuiſſet comediſſe, cibum approbans, in naui plurimum adſeruari iuſſi, ut quandoque leniret famem. In primo etiam itinerario meo, quod prætermiſeram, comedi ex leophante ſatis illecebri. Piſcati ſumus etiam in oſtio dicti fluminis, ubi tanta uis erat piſcium, quantam uix referre quibo: quandoquidem ferè credulitatem omnem excedit. Erant ex his piſcibus compluſculi, quos nemo noſtrum uiderat unquam, uerum pergrandes, & ad cibos humanos non inepti. Oſtium uero fluminis in tantam exibat latitudinem, ut onerariam nauim centum quinquaginta doliorum capacem haud grauatim exciperet: adeo patebat, ut paucis expediam, ut unius iactu arcus latitudinem eius metiri nequiuiſſes. Illic ſtatiua fecimus biduo animi cauſa, ut feriati aliquanto à laboribus, animi deinceps ad dura promptius euigilarent. Annonam omne genus inde exportauimus, ut futuræ fami conſultum iret: inter cætera columbos innumeros. Nec id præteribo, nos illi inſulæ, cui primo applicuimus, Boni uiſus nomen indidiſſe: argumento, quod prima à nobis uiſa foret.

sa foret. Alteram uero, quæ inter quatuor eminet insulas, Diui Iacobi nuncupauimus, ob id quod ea die, quæ in honorem sanctorum Iacobi & Philippi concelebratur, à nobis est reperta.

De loco dicto Duæ palmæ, & de fluuio Gambræ nauigato.

CAPVT XLI.

HIs peractis die memorato ab his insulis soluimus, per Caput uiride tenentes iter: & breui deorum munere peruenimus ad id loci qui dicitur Spedegar, in conspectu tellurem semper habentes: & ibi locus alius, qui ad Duas palmas appellatur: is est inter Caput uiride & sinũ Senegę prædictũ, & quoniã iam terra erat nobis aliàs cognita, audacter dictum caput percurrimus, adeoq; id concite à nobis actum est, ut sequenti mane dictum Caput superauerimus: & tandem aliquando rursus ad prænominatum Gambræ flumen peruenimus, & intrepidi dictum flumen nauigare cœpimus obstante Nigritarum nemine: nam almadiæ nusquam apparuere. Interdiu solum adnauigabamus, contis explorantes fluminis alueum: ecce quædam almadiæ Nigritarum, uerum secus littus fluminis euntes, nobis haud erant impedimento: & introrsus ad decem milliaria insulam quandam paruam reperimus: quò quum applicuissemus, è nostris quidam uitam exuit: nam febre diutius laborauerat: & licet ægre tulerimus omnes uiri exitum, tamen quoniam deo maximo complacitum fuerat, ut decuit fideles, nusquam eius potentiam detrectauimus: uerum pro more humano satis mœsti, humauimus hominem iam uita functum: & quia huic Andreæ nomen fuerat, insulam de nomine uiri appellauimus. Est itaq; à cunctis deinceps dicta insula, Sancti Andreæ. Soluentes igitur ab hac insula, dictum flumen nauigauimus: sequebantur à longe quædam Nigritarum almadiæ, quas inclamans mancipium nostrum, quod Nigritarum idioma nouerat, tantum effecit, ut propius accesserint Nigritæ, à nobis cum uoce, tum etiam rerum nostrarum assidua ostentatione allecti: pollicebamur enim eis pro colloquio plurima, hortabamurq; ut omnem de nobis suspicionem feritatis exuerent: quandoquidem hi eramus, qui humanitate & comitate cæteris præstamus mortalibus. His ergo prouocati propius accessere, iam nobis fidentes: quare unus ex Nigritis celocem est ingressus intrepide, & cum Turcimano, id est, mancipio nostro colloquutus, admirabatur nimium nostrum morem nauigandi, & in primis uela: quoniam ipsi solo remige impellunt naues, rati nullum alium inter mortales modum fore maria sulcandi, albicantesq; homines cum insueto habitu magis ac magis demirabantur: nam his est habitus ex cotonina quadam alba admodum, quæ instar camisiæ uestem eis suppeditat: complusculi etiam nudi incedunt. Excepimus itaque Nigritam honorificentius quàm potuimus

potuimus, muneribus nostris hominem propè onerantes. Qui nostra consuetudine delectatus, percunctabatur de multis nostros. Postremo aperuit nobis id esse Gambræ regnum, quod errantes iampridem quærebamus: & illorum dominum dixit esse Farosangolum, eumq; abesse illinc itinere dierum decem introrsus meridiem uersus: ipsum tamen subesse maiori principi, id est Regi Mellis, qui magnus Imperator Nebeorum dicebatur. Adiecit tamen, non esse longe à littore fluminis utrinque regulos complusculos, in quorum contubernium & necessitudinem mox, si libeat, sua opera reciperemur: & in primis pollicebatur id se nauaturum apud regulum Batimausam: quoniã iam intelligebat nos & probos & comes uiros esse. Hanc igitur uiri huius nobis conceptam opinionem gratam habuimus supra modum, eumq; è nostris adnumerauimus in celoce receptum protinus, & tandem nauigando deuenimus ad eum locum, quem appellant Batimausam, qui nostra sententia abest ab ostio fluminis quadraginta miliaria.

De principe conciliato muneribus nostris.

CAPVT XLII.

ILlud est etiam sciendum, quod dum sulcauimus flumen Subsolano uecti sumus: & is locus ubi iecimus ancoras, multo angustior erat ostio fluminis, & mea sententia latitudine miliariũ non excedit, in eumq; complusculi fluuij exonerant. Vbi itaque applicuimus ad id loci, decreuimus mancipiũ nostrum (quo interprete utebamur) cum Nigrita, quem prius conciliauerant nobis munera & blanditiæ, ad principem mittere Batimausam, quem perpulchro munere donauimus. Id erat munus tunica quædam sericea, contexta more maurico: nos tunicam interiorem appellamus, siue camisiam: instituimusq; Turcimanum, ut munus his uerbis exornaret: Nos uidelicet huc contendisse, ut fœdus & necessitudinẽ eximiam nomine regis Portugalliæ, siue Lusitaniæ secũ iniremus, uelléque commercia exercere, ubi sibi complacitum fuisset: & si nostrarum rerum egeret, eis æque ac suis uteretur, nostrum regem nusquam defuturum, ut illi morem gereret usquequaq;: aliaq; quamplurima adiecimus, quæ sciens prætereo, ne surgat opus in Iliada magnam. Profectus est itaque mancipium Nigrita comite: & ut breue faciam, principi nostro nomine cuncta exposuit. Quo effectum est ut maximã cum principe amicitiam conflauerimus, permutauimúsque plurima. Dedit enim pro nostris mercimonijs mancipia, & auri quippiam: aurum tamen ibi infra famã nominis reperimus, utpote q audiueramus regionẽ huiusmodi scatere auro plurimo. Inuenitur quidem aurũ: uerũ magni penditur fere ut apud nos: sciunt rem pręclarã esse, licet cum rebus minimis permutent: quę si à nobis considerentur, sunt profecto uiles: apud eos tamen sunt in precio non me

diocri. Id efficit regionum uiuendi uaria consuetudo, ibi etiam stetimus ad dies ferè quindecim. Interea ibant cateruatim Nigritæ ad classem nostram, loco miraculi nostra & nos ducentes: nonnulli ut permutarent sua: alij ut rem non uisam prius conspicerent: accedebant aliqui, ut fusaras uenderent, id est genus mercis cotonum, & eius filum, & tunicas ex eodem: hæc erant multijugi coloris, ut sunt punicei & albicantis, necnon uermiculati coloris. Ferebant & feles propè omne genus: quandoquidem ea regio scatet animalibus huiusmodi, uenduntq; precio uiliori, ut puta marchetis decem, non tamen ipsa pecunia: ignorant enim omne genus pecuniæ: uerum re quapiam, quæ decem marchetorum precium non excedat pro fele quolibet. Adducebant & alia quamplurima, ut sunt pelles felium, & castoreum, & id genus alia: dabant unciam castorei, id est muscati, pro re precij marchetorum quadraginta, uel ad summum quinquaginta: non tamen pondere aliquo permutabãt: nã omne genus ponderis nesciunt: uerũ si res data spectetur, unciæ pondus expleret. Ferebant inter alia cariotas, id est, dactylos palmarũ fructus, & fructuum genera omnia. Ex his nonnulli syluestres erant, non tamen insuaues: ego tamen his abstinui metu profluuij corporis: soluunt enim mirum in modum aluum. Itaque ibat ad nos quotidie frequens hominum turba, nec idiomatis unius: uarium erat linguarum genus, nec desinebant uecti cymbis suis (almadias uocant) ultro citroq; commeare flumen sulcantes, traijcientes de loco ad locum, modo huc, modo illuc uecti, ut apud nos in quibusdam fluminibus est uidere, ut puta Lugduni Galliarum urbe in Arari flumine placidissimo: uerum omnis eorũ nauigatio remigijs absoluitur: his mirum in modum stantes naues impellunt: utrinque in puppi plus remigũ maior est numerus, modo hinc, modo illinc, ut medio æque utrinq; librata nauis incedat, in neutram partem magis declinans. Stantes itaque remigant, ui lacertorum nullis inhærentibus remigijs. Verum sic fabricantur remigia: Habent lanceam longitudinis passus unius & dimidij, in cuius summitate alligant asserulam quandam teretem, uti nos in mensa utimur pro patinis, quum loco argenti uel stagni ligna succedunt, frugalitate, uel potius pauperie suadente: hoc instrumento nauigant, & quidem citatissime: almadiæ suæ à latere semper littus haudquaquam deserentes, finitq; ibi paruorũ amnium ostia complura, quæ exonerant in mare: his se committunt tutius, nec multum ab regionibus suis recedunt, ne ab suismet Nigritis corripiantur, & captiui facti demum pro mancipijs uendantur Christianis. Dum itaque illic mercamur cum Nigritis, ægrotare nostri cœperunt febre adrapida & calidissima: propterea ut nostris consuleremus, protinus illinc soluimus, rursus ad ostium dicti fluminis reuertentes.

De syluestri

De syluestribus elephantis, & quomodo capiantur. CAP. XLIII.

DE rebus huius regionis quæ referri possunt à nobis, qui eas uel subieci-mus oculis, aut à fide non indignis accepimus per id tempus, quo illic fuimus, de fide ipsorũ potissimũ auspicabimur. Idola igit' summopere colunt ritu multiplici, fidẽ non mediocrẽ fascinationibus adhibentes: patrãt & alia innumera dæmone suadente: deum tamen norunt, licet cognitũ non obser-uent: alij Mahumetem spurcissimum uenerantur, & hi ut apud nos Aegy-ptij populi uagantur extra solum patrium: & in primis apud Mauros de-gunt: incolæ uero regionem non excedunt suam. Viuunt ut Nigritæ regni Senegæ prædicti, & ferè eisdem cibis aluntur. Id plus habent, quod orizam uberius ibi legunt: quoniam in regno Senegæ non nascitur. Vescuntur cani-bus, quod nusquam alibi comperimus. Vestiuntur cotoninis: at Nigritæ fe rè in uniuersum nudi incedunt: nam apud illos maior est cotonorum copia. Mulieres uniformem habent habitum: prius tamen quàm adolescant, cor-pora compungunt stigmatibus nonnullis, quæ igne inurunt, ut perpetuò re maneant. Notæ huiusmodi præsentant ornatum quendam factum in sin-done opere polymito ex serico contextum, coloris multiplicis. Plaga est ad-modum torrida: & quanto accedunt magis ad austrum, eo plus sunt exusti-ores: & cum primis secus flumen calor grassatur eximie ob arborum frequen tiam: Nam æstus ubi exhalare nequit, urget magis. Arbores uero ibi sunt tantæ magnitudinis, ut earum ambitus sit pedum XVII. licet eminentia al titudinis non quadret magnitudini: non enim altius tolluntur quàm pedes XX. cariosæ sunt tamen, & sine senecta, ut euenit annosis arboribus, siue ca rie quapiam commaculatæ erant & corrosæ. Aiebant etiam incolæ multo e-minentiores arbores in regione huiusmodi esse: faciuntq; hæ arbores, ut non difficulter credamus terram illam feracissimam fore: quoniam ubi arbores adolescunt in tantum incrementum, regio haud dubie non potest esse non irrigua. Fert etiam hæc regio elephantes, sed syluestres, neq; ibi cicures fiunt aut domantur, ut alibi gentium. Vidi ego aliquando quatuor ex huiusmodi nemus egredientes, quos ubi sum è naui speculatus ego & socij complusculi, exiliuimus è naui contendentes ad eos: qui ubi nos conspexere, mox nemori sese dedidere. Vidi & exanimatum elephantum, quem occidi iusserat prin-ceps quidam dictus Gnumimensa, in gratiam meam. Is princeps accola *Gnumimensa* est ostij fluminis Gambræ, & profectus est uenatum concomitantibus com pluribus Nigritis, biduo ferè continuo. In hoc igitur uenatu oppetijt præ-dictus elephas. Pedites exeunt ad uenationem, arcubus & machæris ar-mati, & sua arma omnia illinunt ueneno præsentaneo. Nec id uos lateat, hos populos elephantos in nemoribus uenari, ubi cœni plurimum cernitur: Nam id genus animalium suapte natura ut sues in cœno uolutantur creber-rime. Hi itaque Nigritæ pone arbores delitescunt, ac prætereuntibus ele-

phantis

phantis sagittas & uenabula insigunt, saliuntq; miro modo de loco in locũ, ab una arbore ad aliam, donec feriant elephantum: qui quum maxima mole prægrauetur, nequit insidiantis ictus uelocissimos deuitare. Si tamen id tentarent in locis apricis & patentibus Nigritæ, in eis potissimum ubi nullæ uisuntur arbores, non euaderent profecto uires elephantorum: quandoquidem nullus hominum tantæ pernicitatis inuenitur, quem mox elephas non comprehendat etiam non currens, sed gradatim incedens: id efficit animalis uasta magnitudo, & ubi usu euenit, ut irato omine elephas in agris patentibus hominem sit consequutus, non euadat quidem: nec aliter lædit quàm promuscide: manum appellant. Hac itaq; homines corripit circumamplexu, & adeo iacit in sublime, ut sæpenumero correpti hoc modo prius efflent animam, quàm terram contigerint. Hæc elephantis promuscis non multum absimilis labro suillo. In hoc differunt, quod huic ea est uolubilis ad nutum, ut modo uibret, modo pro libito retrahat. Id à complusculis Nigritis accepi: non efferantur tamen, nisi prouocati: nec hominem lædunt, nisi prior iniuriam intulerit ipse. Vidi ego aliquando illic occisum elephantem perquam mediocrem, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat: eminebãt ad duos palmos: uerum palmus contectus carne maxillæ immergebatur, ut totus occultaretur, ut sunt aliorum radices dentium: & quoniam eorum senecta dentibus cognoscitur, aiebant argumento dentium amplitudinis ferę despicabilis, ipsum haudquaquã annosum fore, si conferatur alijs proceribus, quorum dentes tantæ sunt magnitudinis, ut uicem postium suppleant, & pro palis sepes muniant, teste Plinio: & ut ipsi referebant, nonnullis eò amplitudinis crescunt dentes, ut duodecim palmorum mensuram excedant: & licet præfecerim, hunc elephantum, si spectentur cæteri, minime fuisse conspicuum: erat tamen tantæ proceritatis, ut unus plus carnium haberet, quàm tauri quinque nostri. Donauit me igitur hoc elephanto princeps eo pacto, ut tantum carnium assumerem, quantum libuisset, reliquum uero uenatoribus impartirer: quoniam illi in cibatu elephantos gratissimos habebant. Inuitabar propterea identidem ab eis, ut & ego carne huiuscemodi uescerer. Iussi igitur partem animalis concidi in frusta, & ad classem deferri meam, móxque ahenis excoqui subiecto igne. Alij aliam partem torrebant, perinde ut & elixum & tostum comederim: non quidem uoluptatis, quæ nulla erat, sed experientiæ causa, ut iactare possem me aliquando esitasse eas carnes, quibus conterranei nunquam uesci consueuere. hæc summa est, carnibus uidelicet huiusmodi me minime delectatum fuisse. Insuauis est gustu & asperrima, duráque nimium. Tuli etiam ad classem promuscidis partem, id est manus elephantis: euulsi etiam ab eo pilos, qui nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, erantq; amplitudinis haud contemnendæ. Hos igitur, & carnis nonnihil in Hispaniam detuli, &

Velocitas elephant.

tuli, & omnibus principem Don Hurich prænominatum donaui, qui hæc omnia loco præclari muneris excepit, ueluti rem nouam, & hominnibus regionis illius hactenus incognitam: nam hunc principē delectabant eximie, quæ ab remotioribus partibus orbis deferebantur: & in primis obseruabat uir princeps, ut earum rerum fieret particeps, quæ opera sua & diligentia comperta fuissent.

De tibijs, elephantis, & cabalino pisce. CAP. XLIIII.

NOueritis igitur, elephanti pedem teretem esse instar pedis equi obrotundum circumquaque, uerum ex callo nigerrimo amplissimoq́, inq́ pedis callo ungulæ quinæ in una parte pedis: ea uidelicet quæ proximior est plantæ: nam singulæ ungulæ grossoni argentei mensuram haud excedunt: licet parui elephantis occisi pes esset: uerum planta pedis eius unius palmi & medij excedebat latitudinem, pro quadrata qualibet parte: quoniam, ut præfeci, pedes habent obrotundos, ut sunt apud nos lignei asserculi, quibus in mensa uiri frugi utuntur: Galli transciu, nos talieros siue orbes appellamus. Donauit me præfatus Nigritarum princeps pede elephantis alio, cuius planta mensuram trium palmorum superabat: id egomet sum metitus astantibus complusculis, eandemq́ latitudinem omni ex parte habebat. Donaui igitur principem rursus hoc pede, & dente palmorum duodecim, mire à natura exornato. Hæc itaq́ omnia princeps prædictus ceu rem preclaram mulieri ducissæ Burgundiæ dono dedit. Nec est quod credant aliqui elephantum non habere plicatiles tibias: quoniam falluntur plurimū: nam plicant genua ut cætera animalia, & pro libito humi se prosternunt, & surgunt quum libuerit, contra quorundam opinionem. Flumen itaque Gambræ, & eius regionis complures omnes calcatricem nutriunt, & in primis piscem miræ naturæ, instar uituli marini, ni caput equinum haberet. In hoc tamen uitulum marinum imitatur, quod uidelicet modo aquaticum, terrestre modo est animal, utroque elemento uiuens: uastum corpus habet, ut bos fœmina quæpiam: licet crura sint multo graciliora: bisulcos habet pedes, & ut dictum est, caput non absimile equo: dentes duos habet, hinc & hinc proeminentes, ut est uidere in apris: suntq́ hi dentes tantæ magnitudinis, ut duorum palmorum impleant mensurā. Egreditur interdum hoc animal flumen & terras petit, ut quadrupedia: nec alibi quàm hic huiuscemodi piscis inuenitur. Apud eosdem Nigritas reperiuntur uespertiliones & noctuæ magnitudinis trium palmorum, & multiplicia auitiorum genera, quæ præsertim à nostris non mediocriter differunt. Sunt & innumeri psitaci, & pisces complusculi nostris prorsus absimiles cum gustu, tum etiam forma: in cibatu tamen haud insuaues.

De flumine

De flumine Casamanse, & capite rubeo. CAP. XLV.

EFfecit igitur nostrorum aduersa ualetudo, sicuti retuli in superioribus, ut operæprecium fuerit mox ab regione principis Batrinense abire: quare illinc soluentes, breui flumen euasimus. Quũ igitur superauissemus flumen dictum, & annonæ omne genus plurimum nobiscum haberemus, uisum est fore laudabile, si ultra dictum flumen uela faceremus: ad id accedebat maior solito securitas, utpote qui ternas naues habebamus: & dum hæc tractamus, quadam die circiter diei horam tertiam uela dedimus felicibus uentis: quia uero uix euaseramus sinum Gambræ, & ab ea parte cõtinentis, qua dominatur Notus siue Auster, mare sæuiebat magis, nos Occidentem uersus Zephyro prouehebamur abeuntes à continente: terra tamen quam deseruimus, erat æqualis admodum, & innumeris scatebat arboribus: uerum ubi altum tenuere rates, mox apparuit angulus quem dicta terra faciebat, haudquaquam dignum memoratu, quum in eo nihil foret conspicui: & id pro cõperto habuimus: ilico ultra dictam frontẽ instar anguli omnis littoralis plaga nobis sese uno intuitu pręsentabat. Nauigabamus igitur discedentes ab ea quantum poteramus: quoniã allatrabat eam undabundum ac atrox mare introrsus ad quatuor miliaria. Certiores de hac re nos reddebant duo homines in prora speculę fungentes officio, nec nõ alius in celso nauis malo, qui prædicebat scopulos, & alia discrimina maritima, ut sunt breuia & syrtes, & in mari terras ab aquis desertas aliquando, sicas appellamus. Interdiu solum adnauigabamus, uix uela facientes, ne in scopulos incideremus nolentes, noctu semper pauentes custodem habebamus uigilem: ibant nostræ celoces continenter, id est, mox post alteram altera, iactis sortibus, quis præcedere deberet: nam quisq; aliũ præmittere uoluisset: uerũ ne quis ferret grauatim frequentius quàm cæteri subire pericula, alternatim id præcedendi officiũ nauabamus. Igitur à latere regionis prędictæ iter facientes, ita tamen ut terram conspicaremur usquequaque, die tertio postquam illinc solueramus, peruenimus ad ostium fluminis cuiusdam non mediocris, quod patebat quingentis ferè passibus: & procedentes quasi ad occidentem mox reperimus paruum sinum quendam: ubi ancoras iecimus, quum iam aduesperauisset. Quum uero illuxit, uela dantes uentis, dum insinuamur nonnihil cedẽtibus terris, ecce ostium alterius fluminis, quod magnitudine cum illo Gambrę fluuio propè contendebat: in cuius ripis utrinque arbores conspiciebantur innumeræ: & quoniam uisa est plaga ferax, illi appropinquare decreuimus. Ostio igitur applicuimus, & quisq; nostrum cymbas emisit suas, necnon & Turcimanos, qui & interpretis & exploratoris uices supplebant aliquando, prout & tempus & loca exigebant. Hos igitur emisimus, ut terram & mores hominũ ac flumina, & si quid ultra dignum erat scitu, explorantes nobis referrent. Profecti igitur, & dicta exequentes rediere: id noui afferentes, flumen uidelicet uo-

cari Ra, ditionẽ eſſe principis Caſamanſę Nigritæ qui interiora fluminis in colebat ad triginta miliaria:uerũ principẽ domo per id tẽpus abeſſe,& bello uacare contra uicinũ regulum.His itaq; cognitis, die ſequẽti illinc abiuimus. Nec prætenibo ſinũ hũc Caſamanſem abeſſe à ſinu Gambræ ad leucas ferè xxv.quæ miliaria centum efficiunt.

De fluminibus ibidem repertis,& gentibus, Cap. XLVI.

QVum à flumine memorato receſſiſſemus,littori ſemper inhęrentes,ad quoddam caput deuenimus, noſtra ſententia à prædicto flumine diſtans miliaria xx. & id caput eminentius eſt nonnihil ſi terræ circumadiacẽti conferatur:& quoniam in fronte præferebat terram rubram,Caput rubrum nuncupauimus:& rurſus ſuperato Capite,nauigantes deuenimus ad oſtium alius fluminis patens noſtro iudicio iactu arcus, quod prætereuntes ibi nihil immorati,ſinum ſanctæ Annę appellauimus,& perſequuti iter noſtrum, peruenimus ad flumen aliud haud impar illi ſanctæ Annæ,& hoc ſinũ nuncupauimus ſancti Dominici. Is abeſt à Capite rubro miliaria fere lx. Illic abeuntes nauigãdo ſemper à latere poſt unius diei nauigationẽ deuenimus ad uaſtiſſimum cuiuſdam ingentiſſimi fluuij oſtium,quod primo conſpectu cenſuimus ſinum eſſe quempiã. Verum quoniã altrinſecus conſpiciebantur arbores innumeræ Auſtrũ uerſus præſertim, flumen eſſe cognouimus: nam oſtium fluminis patebat ferè miliaria xx.Triuimus igitur tempus traijciẽdo dictum flumen, & ad ulteriorem ripam deuenimus: mox apparuere inſulæ quædam.Decreuimus propterea illinc prius haudquaq; ſoluere,quàm de regione comperti aliquid habuiſſemus. Iactis itaq; ancoris,ſtationem inibi fecimus noſtrã: & ecce ſequenti mane almadiæ duæ ad nos citatiſſimo gradu contendebant,quas ut uidimus, pauere cœpimus, & reaſſumptis animis,ad arma concurſum eſt,ut ſi forte ueniſſent uim illaturi,non inermes deprehenderemur:non prius tamen appropinquauere nobis,q; erecta haſta quapiã, cui adligauerant ſindonem albã, ut ſecuritatẽ accedendi peterent.Signo huiuſmodi hoc uiſo,& nos idem dedimus concordiæ ſignũ:quo conſpecto Barbari acceſſere propius,& in primis maior almadia celoci meę appropinquat, noſq; lumina nuſq; deflectentes contuebant̃,uiros albos admirati,nauesq; noſtras mirari non deſinebãt,malumq;,& antemnã,res illis incognitas conſpectabant prope ſtupidi.Quare percupidus ego noſcere gentem,& ad mutua colloquia deſcendere, monui mancipia noſtra, ut compellarent hos Nigritas.Verum luſere operam loquendo,quoniam nuſquam noſtram linguã intellexere,minuſq; noſipſi eos intellexeramus:quod ſummopere diſplicuit. Illinc igitur ſoluimus,ubi ſciuimus nos terere incaſſum tempus: decreuimus cõducibilius fore,ſi gradũ referentes ultra nõ progrederemur: quandoquidẽ quanto magis ulteriores plagas adiuiſſemus, tanto minus eorum idiomatis capaces eramus,nullaq; cõmercia ſperabamus,ubi ſermonis mutui copia nõ

dabatur,reluctante natura.Hæsit itaque cordi nobis regredi,& lares patrios repetere:non prius tamen illinc abiuimus, quàm merces nonnullas commutauerimus biduo in ostio fluminis commorati. Vidimus etiam ibi Septentrionem propè terram cõtingere,adeo deprimebatur. Deprehendimus etiã ibi naturæ quædam pugnantia,quæ nusquam comperimus, ubi Christiani degunt,aquam uidelicet crescentem,decrescentemq́ decremento, auctu'que imparibus. Nam Venetijs,& alibi gentium,mare flat horis sex,& in totidẽ reflat,id est, crescit & decrescit paribus spacijs. Illic uero increscit mare horis quatuor,& idem decrescit horis octo, idq́ fit impetu tanto,ut nõ sit satis existimare an res credulitatem omnem superet,adeoq́ mare sæuiebat,ut tribus ancoris iactis, ex prora irreuocabili ferè pondere, ne sic naues sisti satis poterant:& usu aliquando euenit, ut atrox tempestas eò discriminis nos adduxerit,ut ui coacti fuerimus uela facere nõ sine discrimine uitæ, quoniã maior feruor & æstus procellosi maris erat quàm uis uentorum.

Quomodo illinc soluimus ob id quod idioma nesciebamus,
CAPVT XLVII.

ABiuimus itaq́ ab ostio huius uasti fluminis,ut rediremus Hispaniam, iter facientes per has insulas,quæ à continente per miliaria fere triginta absunt, hæ enim sunt numero quatuor: duæ maiores incoluntur à Nigritis, soli sunt non inæqualis, nec eminentis: uerum depressi admodum, inq́ eis arbores magnæ proceritatis: nulla etiam ibi sermonis commercia fuere, quia alter alterum haud intelligebat. Inde igitur soluentes, uersus patriam contendebamus, quò deo miserante breui peruenimus laboribus innumeris superatis.

LIBER SECVNDVS NAVIGATIONIS EX VLISBONA VSQVE CALECHVT, TRADVctus ex idiomate Lusitano, in Italicum sermonem,

CAPVT XLVIII.

QVICQVID egouidi accepiq́ ab alijs per id tempus,quo eas partes adiui,id totum retuli in superiore tractatu:uerũ post me easdem partes adiuere complusculi,& comprimis Portugallenses,qui orbis explorandi causa ab eorum rege ex composito missi fuere: nam fato iam functus, suo principi infanti Don Hurico rex Lusitaniæ celoces duas expediuit,duce Petro Sinzia alumno præfati principis: huic princeps iussit ut totum latus Nigritarum excurreret, & nouas regiones adiret. Hunc igitur Petrum classis præfectum concomitatus est adolescens quidã,cum quo mecum

maxima

maxima intercedit amicitia, quiq; dum peragraui easdem partes, amanuensis meus fuit. Quum itaq; redirent præfatæ celoces, ego Aloysius Cadamustus concesseram eò loci, qui dicitur Lachus, nō longe à Sacro promontorio Lusitaniæ, aliter dicitur Caput sancti Vincētij. Dum igitur illic agerem, ecce dictus Petrus præfectus classis & amicus ille meus diuerterūt in ædes meas, qui abs me amice excepti, omnem suam nauigationem sedulo exposuere, locaq;, & quibus nomina indidissent haud reticuerunt, explicantes singula ex ordine, prout in sequētibus mox colliquescet, & in primis sunt orsi à sinu magno, quem nos adiueramus. Primo loco itaq; dictus amicus referebat se lustrauisse duas memoratas magnas insulas, quas cultas esse adseuerabat, & in primis ad alterā illarum propius accedentes, cum incolis Nigritis colloquuti sunt, licet alterum alter haud intellexerit: uisere tamen eorū domos, quæ sunt mapalia, id est, ex paleis humiles casę, pastorales domos appellamus, inibiq; colossos & statuas ligneas idolorum comperere, quibus satis ac super cognouere eos idolorum seruituti esse addictos. Vbi igitur nihil consequi ab eis potuere linguæ difficultate, illinc abiuere iter suum persequuti à latere semper, donec deuenere ad ostium cuiusdam magni fluminis, quod, ut aiebant, patebat longitudine trium uel quatuor miliariū, aiuntq; dictum flumen abesse à sinu magno, cuius meminimus, miliaria ferè quinquaginta, per latus semp: adfirmabatq; dictū sinum uocari de nomine cuiusdā reguli dicti Besegne, cuius regio adiacet dicto fluminis ostio. Deniq; abiuimus à fluminis prædicti ostio, à latere semper maria sulcantes, quoad peruenimus ad quoddā Caput, quod Verge appellant, cuius plaga asperatur montibus, nō tamen multum attollitur, distatq; eorum sententia, flumen prædictum à Capite huiusmodi miliaria ferè centum & quadraginta. Suntq; in his montibus arbores propè innumeræ, sua uiriditate uoluptatem contuentibus etiam eminus afferentes: proceræ igitur sunt, & conspicuæ admodum.

De Capite Sagres, & alijs tribus, ac de nominibus ingentiū fluminū, CAPVT XLIX.

SVperauere igitur dictum Caput Verge, à latere semper nauigantes itinere miliarium lxxx. Et ecce aliud Caput apparuit eminentius eis omnibus, quæ unquam uiderant ipsi: nam tollitur in sublime supra omnem æstimationem, & acuminatur instar adamantis, scatetq; multijugis arboribus, huic nomen indidere Sagres, in memoriam eius arcis, quam in fronte promontorij Sacri princeps infans beatæ memoriæ condi iussit, quā appellauit Sagren. Hanc Lusitani Caput Sagres de Signea appellāt, addebantq; naucleri memoratos populos idolorum latriæ plurimum uacare, argumēto imaginum lignearum, quas colunt impense, nec prius discumbunt cibum sumpturi, quàm dapes obtulerint suis idolis. Sunt nigri, & ferro candente notas & stigmata inurunt corpori, præsertim in fronte: hi tamen citius in subcinericiū

colorem inclinant quàm in nigrum: pro subligarijs, quibus pudenda contegunt, libris utuntur arborum, cætera sunt nudi, arma habent nulla, quia ferro carent. Viuunt oriza, melle ac leguminibus, fabis uidelicet & fasiolis nostris non absimilibus, licet elegantioribus, carnibus uescũtur uaccarũ, caprarumq́ꝫ: non tamen ad satietatem, quoniam nec huiusmodi abundant. Et ultra dictũ Caput aiunt esse duas insulas perquã mediocres ob angustiam illarũ incultas: altera illinc miliaria sex, altera octo distat, scatẽt tamen arboribus: habẽt etiam illius fluminis accolæ almadias quasdam instar nostrarum maximas, his maria sulcant; hæ enim sunt triginta uel quadraginta hominum capaces: stantes remigant, ut præfecimus: aures habent circunquaq́ꝫ terebratas foramine multiplici. In his foraminibus appendunt annulos aureos, ut olim margaritas Ægyptij: ferunt etiam appensos annulos naribus, quos haudquaquã detrahunt, nisi cibum sumpturi. Itidem agunt & fœminæ: id plus habẽt mulieres principum & optimatum, quod perforata circumferunt labra. Inq́ꝫ eis condalia, annulorum genus, ut alij Mauri gerunt, adimuntq́ꝫ pro arbitrio, & id est principatus uel magnæ claritudinis specimen præclarũ. Vltra dictum Caput Sagres ad miliaria ferè xl. inueniť alius sinus dictus nomine sanctus Vincentius, cuius ostium patet ferè miliaria quinquaginta, secus latus prædictum. Est alter sinus dictus Viridis, magnitudine excedit sinũ sancti Vincentij. His fluminibus & sinibus indidere nomina Lusitani nautæ, quos rex Portugalliæ eò miserat explorãdi orbis gratia. Regio est tota implicata montibus, unde & amnes, & parua flumina complusculа deriuantur, reddũtq́ꝫ irriguam terram, nec peragratu est difficilis. Vltra dictum sinum Viridem ad miliaria circiter cc. & quatuor aliud Caput apparet, quod Lætũ appellarunt, ob apricitatem regionis, quæ à dicto Capite auspicať. Post hoc caput mons est eminentissimus, totus arboribus cõsitus iugiter uirẽtibus. Superato dicto monte introrsus mare ad octo miliaria uisuntur insulæ quædam paruæ, quarum maior ambitu patet miliaria quasi duodecim, hanc Syluestrem appellarunt, montem Leonem dixere: huic succedit ima, sed patens regio tota harenis strata, ut plerunq́ꝫ in littore maris est propter fluxum & refluxum iactabundi sali. Quum uero præterieris montana Leonis, mox fluuius labitur ingens, cuius ostiũ circuitu patet miliaribus fere tribus: hunc fluuiũ Rubrum appellarunt, ducti hoc argumento, quod terra erat rubra, & in eundem colorem aquæ, quæ solẽt esse cœrulei coloris, inclinabãt: huic flumini adiacet promontorium, quod de nomine fluminis nuncuparunt, eisdẽ moti causis. Contra autem dictum promontorium uisuntur duæ insulæ pari nomine nuncupatæ, & inde Septentrio uisitur, nõ plus distans à mari quàm hominis mensura, adeo ut uideatur contingere aquas. Distat autem ostium prædicti Rubri fluminis ab hac insula miliaria quasi decem. Superato monte Rubro, tellus se sinuat admodum aquis impellentibus, & fluuius ingens, quem appellarunt

larunt ſinum ſanctæ Mariæ niuis, quoniam ea die quæ eſt uirgini beatæ ce/
lebris,quia in exortu canis,quum candens ſidus dominatur plurimum,con/
ſpectæ fuere niues, fluuius huiuſmodi repertus eſt. Ab altera parte fluminis
eſt frons quædam è regione, cuius paulum introrſus mare eſt quædam inſu/
la, ubi mare harenam emittit, & efficit breuia innumera, eſtq́ procelloſum
admodum,ob montes adiacentes,& exonerantes in id fluuios,propterea in/
ſulam dixerunt Scamnorum, quoniam ſic egeſtæ harenæ referunt ſcamna,
& abacos,ut dictum eſt abunde ſuperius. Vltra dictam inſulam eminet Ca
put magnum, cui nomen diuæ Annæ indidere, quoniam ea die eſt repertũ.
Abeſt autem promontorium huiuſmodi à dicta inſula miliaribus xxiiij.

De flumine Palmarum, & alijs compluribus.

CAPVT L.

VLtra itaq́ dictum flumen ſanctæ Annæ ad miliaria ferè lxx. per latus
inuenitur aliud flumen,cui ob copiam palmarum nomen à palmis in/
ditum eſt:oſtium autem huius fluminis licet uaſte pateat, eſt tamen reple/
tum harenis, & breuijs, quæ quaſi inacceſſum ipſum faciunt,quoniam nõ ſu/
peratur abſque magno diſcrimine. Item abeſt Caput ſanctæ Annæ ab hoc
flumine miliaribus propè lxx, totumq́ littus eſt aridũ, & nullius ferax, licet
pateat plurimum. Ibi etiam inuenere aliud flumen,quod appellarũt Sinum
fluminum,argumẽto, quod quando repertum eſt id flumen, conſpexere in/
numeros amnes, & aquarum decurſus incolarum arte factos. Supra dictum
flumen ad miliaria xxiiij,per littus ſemper,caput quoddã inueniť,& in mare
multum eminens,inq́ eo mons peraltus:hoc promontorium appellarũt Ca
put montis. Vltra quod progrediendo ad ſex miliaria,inuenitur aliud par/
uum Caput,neq́ eminens,& in eo paruus admodũ mons,quem Corteſium
nominarunt. Ibi igitur collucentes ignes quamplurimos uidère,præſertim ſu
per arbores,& in littore uaſto:nam hos accenderant incolæ regionis,ut emi/
nus nos ueluti è ſpecula conſpectarent:erant enim illis noſtra nauigia hacte/
nus incognita. Superato dicto Capite,ſecus littus nemus condenſiſſimũ con
ſpicitur,cuius arbores maris aquas obumbrãt,adeo ipſi mari adiacent. Poſt
hoc nemus apparuere quædam almadiæ, & in qualibet illarum uiri tres nu/
di,qui pro armis clauas quaſdam gerebant:nam hæ clauæ referebãt ſuo mo/
do tela:habebãt etiam cultellos paruos in manu,& clypeos duos, arcus uero
tres. Hi igitur celoci appropinquauere, auribus & naribus perforatis,alij ha/
bebant dentium humanorum torquem collo dependentem:hos compellare
& alloqui uarijs interpretantibus mancipijs cœpimus: uerũ licet Turcimãni
noſtri forent Nigritæ,& uarias noſſent linguas,nuſquam tamen cõſequi po/
tuere,ut mutuo ſe intelligerent: & quamuis alter alterum intelligere nequiue
rit, tres tamen ex illis ingreſſi ſunt noſtras celoces, quorum unum cepimus

ducendum ad principem, quoniam rex iusserat, ut quoties euenisset, ut ultra progredi nauigando complacitum nobis non foret, ex ultima regione quam adiuissemus, uirum quempiam ui uel amore abduceremus. Vt itaque dicto principis pareremus, hunc ui abduximus Vlisbonam, quem alloquutus est mancipiorum Nigritarum genus multiplex. Sunt enim Vlisbonæ propè ex omni genere mortales cōplusculi: propterea sperabat princeps se abductū uirum per diuersa mancipia posse de rebus nouis percunctari. Quum igitur tentassent omne genus linguarum, ut captum Nigritam intelligerent, uicissimq; intelligerentur, nullus unquam est id consequutus, præter fœminam Nigritam, quæ addicta erat seruituti cuiusdam patricij Vlisbonensis. Hæc itaque uirum huiusmodi intellexit, & mutuo fruebantur colloquio: nec est consequuta decus huiusmodi idiomate proprio, uidelicet patrio, uerum lingua quadam media, quam uterque probe callebat. Igitur interprete fœmina huiusmodi nihil noui habuimus, præter id, quod in ea regione unde abduxeramus uirum hunc, unicornes uiui reperiebantur, & aliæ res quamplurimæ. Quare quum dictus princeps hominem domi tantisper habuisset, donec uir edoctus est res regni sui præclaras: denique decreuit eum missum facere, prius datis homini nonnullis muneribus, quæ ipse petierat. Expedita itaque celoce iussu principis, hic Nigrita patriæ restitutus est honorificentissime. Vltra igitur hunc locum unde abduxeramus uirum huiusmodi, nemo est adhuc progressus usque ad eum diem quo ego solui ab Hispania, qui fuit M. CCCCXCIII. mensis Februarij primus. Cæterū nemori prædicto nomen est inditum sanctæ Mariæ finis. Nec id prætermiserim, quod die septima dum redirem secus littus nauigans, uidi Caput Album, quo postera die superato circiter meridiem in mari apparuit belua immanissima, habens effigiem piscis, quæ in nos gradu citatissimo contendebat: hæc à nobis in prora existentibus conspecta est illico, quā ut uidimus, cœpimus trepidare, quippe qui uastiorem nusquam uideramus. Ibat igitur belua huiusmodi tanto impetu ac fragore, celsóue capite, ut nos perterrefaceret plurimum: quare in re subita præsentaneum cepimus consilium: decreuimus propterea nobis fuga consulere. Datis itaque uento uelis quàm celerius potuimus, altum petentes, euasimus discrimen deo fauente. Præuentus est ergo piscis huiusmodi spacio unius miliarij: nec propius accessit: tunc est à nobis conspectus ad regulam, nam diligentius formam beluæ considerauimus. Quum enim caput supra aquam efferebat, uidebatur alas quasdam habere instar alarum molendini, quod uento circumagitur, ubi non adest aquarū copia. Ob id, nostra sententia, uisa est belua nō minor liburnicis, id est, galleis nostris. Quam ob rem Hispani omnes qui assueuere magnis nauigationibus, fatebātur ingenue, nunquā uidisse atrociorē uastioremúe beluam, quam tantopere formidauissent.

midauiſſent: licet innumeras uidiſſent balenas: confeſſione igitur eorum hæc belua balenam ſuperat magnitudine.

De digreſſu & regreſſu Luſitanarum nauium,
CAPVT LI.

NAues igitur quas miſit ſereniſſimus rex Portugalliæ, hæ fuere, primo tres, quarum duæ doliorum xc. capaces erant, baloneros appellāt, aliæ uero doliorum L. poſtremo nauem onerariam mediocrem, quæ annonam omne genus uehebat. Hæ igitur omnes ferebant homines ſupra centum & octuaginta. Soluere enim ab Vliſbona nona Iulij, M. CCCCXCVII. duce Vaſco de Ghimam. Decima uero Iulij M. CCCCXCIX. nauis quæ tulerat dolia L. Vliſbonam redijt: præfectus uero claſſis ad quandam inſulam Capitis uiridis applicuit, ut germanum ſuum, qui graui ægritudine adflictabatur, in terram exponeret. Altera naui retēta doliorū xc. capace, aliam uero combuſſit uirorum penuria, & alteram quæ uehebat annonam, rogo demandauit, quoniā etiam digreſſuri domi decreuerant, ut ea non rediret.

De Melindæ regno, & de urbe Calechut, ac alijs compluribus locis, Cap. LII.

QVum itaq; rediremus domum, erant nobiſcum homines circiter quinquaginta quinque, qui multiplici genere morborum adflictabantur: alijs & ora, & fauces morbus corripuerat, aliorum crura ac genua, tabe, ſanie, uel adrapido dolore labefactauerat iugis ægritudo. Nouas igitur regiones plus ſolito adiueramus ad leucas ferè octingentas. Vltra uero compertam regionem, ubi Caput bonæ ſpei uſque ad cognitam plagam tempore regis Don Ioan. ſuperaruntq; dictum Caput ſpei leucis ferè ſexcentum, à latere ſemper populi ſunt Nigritæ: & peractis dictis ſexcentum leucis, mox apparuit flumen ingens, cuius in oſtio eſt frequens uicus Nigritarum, qui quaſi eis Mauris ſubijciuntur, qui introrſus degunt, Nigritis bella inferunt aſſidue. Dictum flumen auro ſcatet ingentiſſimo, ut referebant accolæ fluuij: rogabant nos propterea, ut illic nouam lunam opperiremur, & pro mora pollicebantur auri plurimum. At præfectus claſſis ſiſtere gradum noluit, ſed progredi celerrime cupiebat. Progreſſi itaque ad leucas trecentas quinquaginta, nacti ſumus urbem circundatam muro, cultamq; à populis, Indis haudquaquā abſimilibus, domus ibi ex lateribus & calce pulcherrimæ, ritu Maurico. Appulimus tandem his oris, & à rege Mauro perbenigne excepti ſumus, à quo cōſequuti fuimus itineris ducem, pilotum appellant. Traiecturi eramus ſinū quendā, cuius naturā ignorabamus: urbs Melindæ appellat̃, in ingreſſu oſtij ſinus ſita eſt, quē ſinū altrinſecus Mauri innumeri uicatim accolūt. Is igit̃

pilotus linguam Italicam probe nouerat. Superauimus igitur ſinum traie‑ctu leucarum ſeptingentarum: & tandem deuenimus ad urbem Chriſtia‑norum pergrandem, quæ magnitudine ſuperat Vliſbonam, Calechut ap‑pellant, cuius ſinus frequens eſt urbibus, & oppidis Maurorum: & in capite ſinus ſunt quædam anguſtiæ maris, ut dicimus ſtrictum Romaniæ. Supe‑ratis his anguſtijs, aliud mare occurrit, id eſt, ſinus, mare Erythræum appel‑lant, ſiue Arabicum: & ab hoc latere domus ſceleſtiſſimi Mahumetis abeſt
Mecha itinere trium dierum, Mecha dicitur, ubi arca Mahumetis, & ibi præclara ci‑uitas, à Mauris culta, & mea ſentẽtia, is eſt ſinus Arabicus, in quem, ut memi‑nit Plinius, Alexandri magni & Romanorum arma penetrauere, & Roma‑no tandem paruit imperio.

De ſitu urbis Calechut, & de moribus regis, & de eius regia. Cap. LIII.

ET ut reuertar deſcripturus urbem Chriſtianorum Calechut, Vliſbona maiorem eſſe noueritis. Hæc igitur colitur ab Indis Chriſtianis, qui in eum colorem inclinant, qui eſt inter nigrum & album, Bigas appellant: ibi templa compluria, & tintinnabula: uerum ſacerdotibus & cultu diuino carẽt, tantum in ſuis delubris uiſuntur: uaſa quædam cum aquis, cum etiam balſa‑mo plena, omnicꝫ triennio immerſi flumine quodam baptizantur. Is flu‑uius præterluit urbẽ, ubi templa ex lateritijs coctilibus calcecꝫ fabricata con‑ſpiciuntur more Maurico. Diuiſas uidebis urbes per uicos & angiportus, ut mos eſt in Italia, ſtratas nos appellamus, Galli ruas. Huius urbis regi incre‑dibilis ſeruitus exhibetur à ſubditis, uiuit more regio ac ſublimi faſtu, lon‑gum ſeruorum ordinem poſt ſe trahens: admiſſionales, & æditituos ac cubi‑cularios habet quamplurimos, regiamcꝫ pulcherrimam. Verum rex urbe aberat, quum præfectus claſſis noſtræ appulit portum Calechut: qui ubi de eius appulſu certior eſt factus, mox illinc ſoluit, agebat in quodam oppido, quod diſtat à Calechut quinque uel ſex leucis. Redijt igitur Calechut uiris ferè quinquaginta concomitantibus: & demum triduo tranſacto, iuſſit accer‑ſiri præfectum claſſis noſtræ: quem ubi terram tenuit, illico excepere ho‑minum quinque milia, & ad regiam deduxere principis, uiris duodecim comitatum: cuius fores obſeruabant æditui decem, clauas geſtantes ex ar‑gento faberrime factas. Deinde peruenere ad cubiculum regis, ubi rex ia‑cebat in lecto imo, qui ſic condecorabatur: primo totum cubiculum ſtratum
Velutum erat uiridi ſerico, uilloſóque, uelutum appellant: at eius parietes cooperie‑bantur ſerico multiplicis coloris ritu Damaſceno contexto: cubile uero in‑ſtratum erat ſtragulo albicante, uerum aureis filis intertexto, conopeóque ditiſſimo inumbrabat. Tum rex lecto ſic eſt orſus ab imo, qui mortales fo‑rent, quò nam peterent, auide percunctatus. At noſtræ claſſis præfectus, O

rex

rex inquit, Christianorum mos est, ut quum principem princeps per interⁿnuncium alloquitur, prius non promat legatus sui principis mentem, quàm astantes paululum secesserint: tunc rex innuit suis, ut parumper secederent: moxq; præfectus classis regem his dictis alloquitur, Regem uidelicet Portugalliæ iampridē compertum habuisse, quanti facundus foret, utpote rex celsitudinis immensæ, ac Christiani nominis non contemptor, cupiebat propterea enixe in eius amicitiam, & necessitudinem recipi, si pacis & concordiæ superesset locus quispiam: & quod in huius rei certius argumentum, per suū legatum condigne eum saluere iubeat, ut Christiani reges seruant, ut mutuis consalutationibus apprime gaudeant. Rex itaq; legationem, & regis consalutationem perquam humane excepit, iussitq; uni è summatibus locupletioribus, ut præfectum nostræ classis honorifice domi exciperet, monuitq; ducē, ut sereno animo conquiesceret.

De aromatibus & moribus Calechut, Cap. LIIII.

IN hac itaque urbe Calechut uisuntur ditissimi mercatores, innumeriq; hi sunt qui regē tum muneribus tum ingenio sibi conciliant, & fere pro libito gubernant cuncta. Habēt propterea Moscheam in foro, & ibi cōmercia exercent sua, plerunq; sunt Mauri, uiri acres & exerciti mercimonijs. In urbē itaq; Calechut comportant aromata ferè omne genus, uidelicet cinamum, piper, gariophyllum, zinziberim, thus, lachā. Sunt & syluæ sandalij cōdensissimæ: non tamen huiusmodi aromatum genera ibi nascuntur: sed fere undequaq; importantur, ab insula præsertim, quæ abest ab urbe Calechut leucis clx. à continente autem leuca una, in eodem latere ubi sita est urbs Calechut: eò itur terrestri itinere xx. dierum spacio, incolitur à Mauris, neq; Christianis: Mauri dominantur, & inde plura aromata Calechut exportantur, quoniam ibi est emporium, & eorum statio: potior illorum moneta appellatur saraffi ex auro obryzo defecatoq; hāc cudit Soldanus Syrię dominus, pondere nostri nummi aurei, eam granis binis excedunt saraffi: & ibi Venetorū, & Genuensium aurei expenduntur, & moneta parua argentea, quam cudere Soldanū arbitrantur. Ibi etiam sunt panni ex serico omniū generum, cocco alij, alij Tyrio, purpura, uel buccino infecti: ibi etiā uidebis byssinū, id est, coccum Tyrio infectum, & id genus cōplura sunt, & panni auro intertexti plurifariā, Attalici dicuntur: æra autem fabrefacta, & stannea uasa plurima comperies. Et ut tandē finiam, fere ibi nihil desiderāt, quod ad humanū cultū pertineat. Et hæc mea sentētia ex Babylonia Ægypti cōportant, Cayrū appellant.

De nauibus quæ cauent à magnete, & de precio aromatum,

CAPVT LV.

POrtugallenses in urbe Calechut cōmorati sunt, à die decimonono Maij usq; in diem xxv. Augusti: & per id tēpus uiderunt innumeras naues, utputa supra mille ac D. quæ ultro citroq; cōmeāt cōmercij gratia, & præsertim aromatum.

aromatum. Inter has naues quæ magnitudine alias excedit, nō eſt capax cc. doliorū: earum ſunt magnæ quędā, nonnullæ uero paruæ, unū tantū malum habent, id eſt, arborem: nec nauigant, niſi uentum habeant in puppi, adeoq; æſtibus maris interturbantur, ut nonnunq; ſemeſtri ferè continuo, ut tranquillū fiat mare expectent: ſubmerguntᵉ plurimæ, & miro artificio ſunt fabricatæ: ſunt tamen debiles, perinde ut armorum pariter ac tormentorū ſint impatientes: quæ uero contendūt ad inſulas, ut inde comportēt aromata omne genus, fundi ſunt perquam mediocris, adeo ut paruo ad nauigandum alueo egeant. Aliæ ſunt quæ idcirco abſq; ferro ſunt, quoniā uim magnetis pauēt: nam is lapis uiſiturᵉ ſupra dictas inſulas, quà iter ipſi faciunt. Dum urbi appellere uſu uenerit, illarum ſtatio eſt in terra, in luto tamen. Id enim curant ex compoſito, ut tutius degant in arido: quum increſcit mare, dant operā ut eius æſtu naues impellantur in ſiccum, & ibi tantiſper manent, donec finitis commercijs ſoluere illinc complacitum fuerit: mare ibi creſcit & decreſcit ſingulis ſex horis, ut apud nos. Viſuntur aliquando in ſicco naues quingentæ uel D C. quæ res propè eſt incredibilis. Pondus cinami, id eſt, cantarorum quinq; precium x. aut xij. ducatorum non excedit, ſi ſuam monetam conſide- *Zaraffi* res, id eſt zaraffos, ferè idem precium erit, ut præfecimus. Vbi uero legiturᵉ, minore multo precio, utputa ſex aureis pondus uenditur cinami, tantundē uenditur piper, ac gariophyllum: zinziber uero dimidio minus. Lacha autē fere nihili uenditur, id efficit copia ingens, propterea uilipenditur. Itidem ſandalium, cuius nemora uiſuntur: pro his rebus nihil præter aurū & argentū, aut choraliū recipiunt. Merces uero noſtras præter linū paruifaciunt. Linū igitur ibi eſt in precio: nam noſtri nautæ camiſias complures precio non mediocri uendebant permutatione aromatū: licet ibi tela ſit perquam ſubtilis & candida, quæ, ni fallor, Babyloni, quæ eſt urbs Nili, quam Cayram appellant, tunditur ut hic. Si ſoluendum eſt uectigal, pro centum quinq; ſoluunt: precioſos lapides tulere paucos, & eos fere precij nullius: quoniam ut uerum fatear, defuit eis aurum & argentum, quibus cōmercia exercebant. Dicunt etiā ſubeſſe aliam cauſam, quur nō tulerint lapides, quod uidelicet maiore precio quàm autumauiſſent uendebantur. Itidem de margaritis aiebāt, nos tamen ſecus credimus: ſed nobis perſuademus eos perquam uili precio uendi, licet à Mauris emantur, qui ſemper plus æquo rem æſtimāt, proq; re una quatuor petunt, procaces nimium: attulere tamen hos lapides, uidelicet berillos, topazios, zaphyros, adamātes & chryſolitos, aiunt tamen præfectum claſſis emiſſe lapides precioſos complures, argumento quod omne ſuum argentū cum lapidibus huiuſmodi permutauerit, uidelicet uaſa aurea argenteaq; cælata, quæ cauſa ſplendidioris apparatus ſecum tulerat.

De Mecha

De Mecha ubi eſt arca Mahumetis,& de monte Sinaí,& mari rubro, Cap. LVI.

NAues quæ comportant aromata omnium generum, inibi plerunque eundem ſinum prægrandem traijciunt, quem Luſitani ſuperatis illius anguſtijs cymbis quibuſdam, mare Erythræum,id eſt,rubrum traijciũt: dehinc terreſtri itinere ad domum quæ dicitur Mecha, ubi Mahumetis arca uiſitur,quę à littore maris rubri abeſt introrſus itinere dierum trium.Inde ad Babylonem, id eſt Chayrum Nili contendunt, tranſeunt ad radices montis Sinai,& demum per ſiccam harenam,ubi turbo quandoq; adeo ſæuit pulueris,ut uento puluis agitatus uiatores obruat: ita nonnullæ naues circumeunt totum eum ſinum:aliæ fluuium illum,ubi comperere gentes multiplices prope Mauris adiacentes,cum quibus diutina bella agunt. Reperitur etiam in Calechut uinum maluaticũ,quod fert Creta,id eſt,Candia inſula: ex Chairo tamen comportatur eò loci. Aiunt etiam quod nunc anni octuaginta faciunt, quibus nonnulli Chriſtiani albi eò iuere commercij cauſa: nam hi pileos gerebant in capite albos,oblongosq;,ut ſolent Germani:barba his erat promiſſa inter nares & os,ut Byzantij mos eſt aulicis:cætera tonſi, barbasq; huiuſmodi maſtuchos appellant: hæ ferebant uiros loricatos ferreis loricis, ac thoracibus,noſtris non abſimilibus: haſtisq; quibuſdam utebantur, tormenta etiam habebant,uerum noſtris minora:poſtquam conſueuere ſingulis biennijs ſemel eò contendere, claſſem non mediocrem trahentes, utputa nauium xx.aut xxv. Hãc gentem incolæ Calechut adhuc neſciũt, mercesq; præter linum quod deferunt candidum ſubtiliſſimum'que, nauibus malos quatuor habentibus,ut Hiſpanæ,exportant aromata: eos igitur ex Germania aduenisse minime arbitramur:nam id haudquaquam nos lateret:uerum plus fidei habet,ut ſint Tartari è Roſcia profecti,ut referunt quidam,qui crebro arant maria: tamen breui ſperamus huius rei certiores fieri, interpretẽ Medio piloto, qui ſecum profectus eſt, nũc apud præfectũ claſſis captiuum agit:nam nolens nauigat.

Maſtuchi

Medius

De cibatu regis Calechut,& eius populis,

CAPVT LVII.

AD dictam urbem Calechut Chriſtianorum magnam uim tritici comportant Mauri ſuis nauigijs: una die uiuit homo pane ualoris trium quatrinorum, qui tertiam ſolidi partem complent: panem conficiunt abſq; fermento,non habent clibanos, uerum ſub cineribus, ut nos aliquando placentas torrent, eum'que faciunt in diem: oriza abundat, & bobus, uerum noſtris multo minoribus, abundant etiam lacte & butyro, Aſſyrijs malis, eisque dulcioribus, pomiſque omne genus cetrinis, alijsq; fructibus mitioribus compluribus: Cariotas habent recentes, & paſſas, & propè fructus omnium generum. Rex eius urbis ab omni morticino abſtinet: nam is

mos

mos inoleuit apud eos,ut ipse rex, ac reliqui aulici & probi fere omnes nihil edant,quod mortem patiatur:nullo ergo animali uescuntur,hoc argumento, quod dominus noster Christus deus omnipotens tulit sententiam in Christiana historia,ut qui mortem intulerit,& ipse pereat,alludētes ad illa uerba: Qui ferit gladio,gladio peribit,uiri potius stolidi quàm simplices:at populus in promiscuum & carnibus ac piscibus uescuntur, soluti his curis: non tamen necant bona animalia,ut sunt boues,eosq; benedictos dictitant:& quū præ tereunt,contingunt manibus,eosq; deosculantur, ut nostri simpliciores deosculantur sanctorum imagines,quum manum ad os referūt deosculando nō alia magis de causa,quàm quia ea tetigit imaginem. Verus itaq; rex illorum lacte uiuit ac butyro,oriza quoq; & alijs compluribus:eundē ritum in cibatu aulici & summates obseruāt.Hic itaq; rex arroganti ac superbo fastu recumbit,palmarum succo pro uino utitur,è uase argēteo bibit,ita tamen ut uas labra non contingat.Suspenso itaq; uase,instar crateris uinum demittit guttatim,& ori infundit. Pisces ibi nostris haud sunt absimiles,regio frequens est piscatoribus:maiores equos nostris habēt, uerū Mauri eos nō magni faciūt.

De cognitione Christi quam habent,& de notitia pontificis Romani, Cap. LVIII.

CHristiani qui urbem Calechut incolunt,equitant elephantes, quoniam ea regio animalibus huiusmodi abundat: quæ ubi mansuescunt facilime,rex cum aliquo contendit: trahit secum innumeram peditum multitudinem:nonnulli uero elephantis uecti,regem concomitantur. Rex uero humeris hominum nobilium fertur:uiri pubetenus tantum uestiuntur,cætera usq; ad inguina nudi. Veste utuntur cotonina, quoniam eo panno abundant plurimum:utuntur & pannis sericeis,& in primis illustriores:at alij alijs utuntur uestibus, prout patitur illorum census & opulentia. At nobilium uirorum mulieres, etiam supra cincturam carnes uelant telis subtilioribus. Egregiæ uero fœminæ usque ad pubem tantum corpora tegunt. Mauri autem more suo uestiti incedunt,cooperti ad talos usque. Abest hæc ciuitas ab Vlisbona leucis milibus & octingentis: quæ ratione subducta, ut leucæ cuilibet dentur miliaria quatuor, is numerus leucarum efficiet miliaria quindecim mille & ducenta:tantundem metiri oportet in regressu:quare si pensitatius quis consideret, quanto temporis interuallo id itineris perfici possit, comperiet profecto tantam locorum distantiam metiri non posse citius quàm decimosexto mēse.Mauri uero nautæ ad ulteriores regiones duce Septentrione nauigant cum instrumentis quibusdam ligneis, quadrante uidelicet & astrolabio. A dextris semper quum sinum Persicum traijciūt,referunt pilotę illorū, id est,duces itineris,quod ad meridiē supersunt insulæ xi.mille illis inaccessę, quas nō adeunt,quoniā nimium tendunt ad meridiem, adeo ut nō sit tutus accessus.

Pilotæ

acceſſus. Forte fortuna hæ ſunt, quas nuperrime rex Hiſpaniarũ inuenit. In Calechut habent mediocrem notitiam presbyteri Ioannis, uerum non exercent inuicem commercia, neq; conſuetudines: quoniam multum abeſt ipſe ab Calechut, introrſus plurimum. Chriſtum credunt natũ ex uirgine Maria, neq; peccaſſe unquam, & ab Iudæis cruci affixum, mortuumq;, ac Hieroſolymis ſepultum. Papam uero ſciunt Romæ degere: alioquin ſanctæ Romanę eccleſiæ notitiã haud habent aliam: norũt literas, & ſua lingua ſcribũt.

De aromatibus, ubi naſcantur. CAP. LIX.

IBi igitur ſunt innumeri elephantorũ dentes, ac cotoni, ſaccariq; plurimũ, & mea ſententia quicquid eſt quo uita carere nõ poſſit, eo hæc regio exornatur ditaturq; mirum in modum, crediturq; uinum fore in precio, quando quidem eo libenter utuntur Indi Chriſtiani: expetunt etiam oleum admodum. Ibi etiam eximie iuſticia colitur quàm alibi gentium: nam ſi quis furatur aut occidit, ritu Turcarum palo affigitur atrociſſime. Qui uero uectigalibus imponere uult, ſi deprehenſus fuerit, totũ perdit, merceſq; ludit omnes. Inibi rurſus inueniuntur unguenta ferè omne genus, ut ſunt caſtoreum, ambra, ſtorax, & id genus alia. Inſula uero quæ mittit aromata, Zellum appellatur: ea eſt ultra Calechut urbem ad leucas ferè C. & LX. ubi oriuntur aromata: at arbores cinami & piperi fert alia inſula introrſus continentẽ. Aiunt etiam circũ urbem Calechut naſci piper & cinamũ, uerum non ad perfectionem. Gariophylla deferuntur à remotiore plaga: reubarbari ibi plurimum, & aromata minutiora complura. Zinziber in mediterraneis oritur electiſſimum. Sinus quem præfeci, colitur eximie altrinſecus à Mauris. Poſt hæc intellexi melius à nonnullis, ipſum tantum à latere uno habitari à Mauris, ab altero uero uerſus meridiem ab Indis Chriſtianis, eiſdemq; albis ut nos, in littore maris æque ac in mediterraneis. Is eſt tritici ferax plurimi, fructuum & carnium, & propè omnis annonæ. Inde plura ad urbem Calechut deferuntur: nam regio ubi uiſitur Calechut, obducta eſt arenis, habet humũ ieiunam: & præſertim tritici & id genus eſt impatiens. Ibi etiã duo uenti ſolum flant in æſtate, uidelicet Subſolanus, & hyeme Fauonius, ſiue Zephyrus: rerum omnium ſunt elegantiſſimi pictores: urbs muro ambitur nullo, uerũ domos continenter & in ordine poſitas, uicoſq; maurico more habet. Eadem inſula quæ fert cinamum, mittit & gemmas abſolutiſſimas.

Zellum

Portus aromatum Soldani. CAP. LX.

QVo ad res Indas inuentas ab iſtis quibuſdam meis literis reddidi uos certiores ſigillatim: pòſt uero ſuperuenit pilotes ille, quẽ ui ceperant. Is uiſus nobis eſt ex Dalmatia oriundus, tamen reuera erat Iudæus, ortus Alexandriæ, aut non longe ab ea terreſtri itinere: iuuenis admodum Indiã adiuit, nunc in urbe Calechut uxorẽ habet & natos. Is dominus erat quatuor nauium: ibat propterea interdum cum claſſe, & de eius regione mira referebat:

de diuitijs præsertim ac aromatibus, & cinamomo perquam eleganti, quæ omnia ueniunt ex insula quæ ultra Calechut ad leucas centum & quinquaginta uisitur, parumque abest à continente: oram Mauri tenent: piper uero & gariophyllum mittit ulterior regio, & in primis Iudæa, & ibi rex Iudæorum, uidelicet illarum decem tribuum, quæ ex Aegypto traiecerunt in Arabiam, superato mari Erythręo. Affirmant etiam innumeros esse idolorum cultores, gentiles uocant & Christianos propè nullos. Verum falluntur plurimi, qui arbitrantur ob id Christianos esse complures, quod uidelicet ecclesiæ uisuntur cum tintinnabulis plurimæ, quæ templa tamen sunt idolorum, quod profecto magis quadrat rationi: nam absonum esset dicere, quod ibi Christi nomen colatur absque diuino cultu, & præsertim à Christianis. Igitur ibi nec sacerdotes cernuntur, nec fiunt sacrificia quæpiam. asseuerant itaque nullos esse inibi Christianos, quàm eos qui presbytero Ioanni parent, qui distant mirum in modum ab urbe Calechut, quum citra mare Erythręũ existat, non longe à rege Melindarum, in Aphrica introrsus multum uersus Nigritas, prope Guineã. Is presbyter alibi Soldano confinis est, haud longe à Nilo, ubi Babylon urbs uastissima, nunc Cayrum dicitur. Hic itaque presbyter Ioannes habet sacerdotes qui diuina exequuntur, ut nostri Euangelia colunt & obseruant, necnon alia ecclesiæ mandata ut reliqui Christiani haud contemnunt, parumque in cultu diuino à nobis differunt. Soldanus autem in mari Erythręo portum habet, & ex Alexandria Aegypti ad portum maris Rubri contendunt itinere terrestri dierum octuaginta: tantum abest ab Alexandria. Ibi uideas aromata omne genus: eò enim comportantur ex urbe Calechut. Non longe etiam ab dicta urbe uisitur quædam insula distans à continente leuca una, ubi innumeri piscatores uisuntur, qui margaritas multiplices piscantur. Ibi nullæ sunt aquæ ad potandum suaues: uerum hi nautæ proficiscuntur ad quoddam flumen sine utribus ac dolijs, sed solis nauibus hauriunt aquam: armenta, quum naues rediere, ilico currunt ad mare, ut aqua dulci satientur, quam abunde naues, ut præfeci, comportant. Hęc insula est citra Calechut itinere leucarum sexaginta, & colitur ab gentilibus, id est idololatris. Vaccas & boues eximie colunt, utpote benedicta animalia, adeo ut si quis læserit quodpiam illorum, is protinus morte pœnas luat, nõ aliter quàm pro furto. In cibatu igit animalia huiusmodi nõ habent. De insula uero Taprobane, de qua satis ac super scripsi, alia nõ habemus, nisi quod credimus ipsam innatare uastissimo pelago, & abesse plurimũ à continente.

De instrumẽtis nauigandi, & quãti merces inibi uendant. CAP. LXI.

IN urbe Calechut est templum, quod ingredi nefas est. Impune id ingredi non licet cuiquam die Mercurij ante meridiem: nam si quis ante id horæ ingressus fuerit, mox moritur ob dæmonum conspectum, qui per id tempus inibi ferè innumeri conspiciuntur. Addebat etiã Iudæus qui captus fuerat, diem

rat, diem esse quendam in anno, quo in dicto templo suapte natura lampa-des quæpiam accenduntur, & rem monstrificam ac portentosam efficiunt. Inibi nauigant absq; pyxide, sed solo quadrante ligneo: quæ res uisa est difficilis admodum, & in primis quũ cœlum inumbratur nubibus, adeo ut stellæ uideri non possint. Ancoras habent perquam mediocres, quas quando iaciant adhuc ignoramus: temones nauiũ alligant funibus, & longitudine excedunt nauium transtra palmis ternis: omnia nauigia eius regionis fabricantur incolæ urbis Calechut, quia alibi arboribus & omne genus lignis carent. Potiores merces eius regionis sunt corallia, & æra fabrefacta in uasa, ut in cacabos & sartagines, uel ahena, & id genus plura, necnon in laminas. Conspicilia magni penduntur plurimũ, adeo ut alicubi gentium par unum conspiciliorum precio uendatur eximio. Sunt etiam ibi in precio telæ rudiores, uinũ & oleum: panni ex auro ferè nulli, & alij panni ferè omnium generum.

De elephantis, & titulo regis Portugalliæ. CAP. LXII.

HIc noster rex Portugalliæ in his rebus animi est nõ quidem mediocris, uerũ eximij: argumento est classis quã parat in expeditionẽ Indicã: nã in præsens naues quatuor expediuntur, ac celoces duæ omni annonæ genere perquã munitæ, ut mense Ianuarij præsto adsint ingentissimis refertæ mercimonijs: incq; eis armamenta omne genus, ut si forte fortuna rex Calechut renuat oblatam conditionem, & nostræ gentis contubernia spernat, discat ui dare aliquando, quod amicè potuisset. Hæret igitur animo illi, ut quum opus fuerit, sua classe naues futiles ac nullius pensi regis Calechut profliget. quod si pro arbitratu succedet: quoniam uix referre possum, quàm parui sint momenti, & uirium nullarum orientalium meridionaliumq; nauigia, ubi nostris collata fuerint: inter cætera sulcare maria nequeunt, nisi uentum habeãt in puppi: uerum ibi nauium propè infinitus numerus uisitur: & ultro citroq; commeant, ferentes aromata ferè omnium generũ. Potissima animalia eius regionis sunt elephanti: his bella conficiunt: turres quasdam imponunt eis, capaces trium uel quatuor uirorũ, qui de turribus huiusmodi præliantur: moderatorem habent, qui turrita animalia regit, ut commeminit Plinius. Eis reges se suaq; tutantur: alij in exercitu ad bella ducunt elephantorum M.D C. alij M.D CCC. alij minus, prout sumptus exigunt illorum. Quando naues appellunt onustæ, id fit ui elephantorum: currunt effusissime: & licet uix sit dicto fides, fabulaq; censeatur, rem tamen ueram denarramus. Aiunt etiam quamuis ibi sit copia elephantorũ, eos tamen uendi precio ingẽti, si alias res spectaueris. Præfectus classis nostræ, nec alij lapides preciosos tulere: quare nobis persuademus haud difficulter, lapides huiusmodi inibi haudquaquã reperiri, sed è longiore regione conuehi, fitq; propterea ut eius regionis principes magni pendant lapides preciosos, storax, castoreum, & alia id genus plurima. Quicquid autem deinceps de rebus huiusmodi comperti habebi-

mus,mox uobis colliquefcet.Hic rex nofter harum regionũ iam titulũ gerit, uidelicet,Rex Portugalliæ & Algarbiorũ citra & ultra mare in Africa,& Guineę dominus:& per nautas fuos cũ Arabib. Perfis & Indis cõmercia exercet.

Quomodo rex Emanuel dedit pręfecto claffis regium trophæum.

CAPVT LXIII.

ANno M. D. rex Portugalliæ fereniffimus claffem nauium duodecim in Indiam expediuit, cui præfecit Petrum quendam Aliares,ac Abrilum Fidalcum:& hanc claffem omni genere annonæ & armamentorum communiuit diligentiffime, tantumq; annonæ naues comportarunt, ut uictui mensium decem & octo abunde fufficeret, data eis lege,ut ex duodecim nauibus decem ad urbem Calechut contenderent, duæ uero in Arabiam. Igitur hæ duæ diuertunt cõmercij gratia in eam regionẽ, ubi locus eft dictus Zaphal, fecus iter quo itur Calechut. Itaq; naues decem prædictæ eas merces domo fecum attulere, quas crederent Indis & Perfis haud fore ingratas.Ergo octaua mẽfis Martij anni prædicti,nauibus iam præparatis itineri, rex Portugalliæ conceffit ad locum quendam ad fecundum urbis lapidem, cui nomen eft Sanctæ Mariæ de Ballera,non alia de caufa,nifi ut daret præfecto claffis noftrę regium trophæum. Hæc itaq; claffis foluit illinc die Lunæ nono Martij, cœlo fereno, ac felicibus aufpicijs. Igitur die XIIII. dicta claffis fuperauit infulas Canarias.Item die XXII. præteriuit Capitis uiridis infulam.Item die XXIIII. quædam nauis digreffa eft ab alijs, & quò concefferit, adhuc nobis eft incognitum: nam nufquam apparuit.

Quomodo naues iactabantur fluctibus. CAP. LXIIII.

VIgefimaquarta Aprilis, die Mercurij, in octaua Pafchæ, dicta claffis uidit continentem quendam: ob quam rem gauifi funt plurimum: propterea mifere exploratores, qui uiderent quæ gens illas terras incoleret: qui mox comperere ibi effe arborum uim maximã, & gentem quandam littus obferuantem. Iactis itaq; ancoris, rurfus cymbam mittunt, quæ diligentius fcrutetur regionem, ac eius incolas. Iuere igitur: & ubi redierunt,retulere gentem effe eius coloris,qui medius eft inter album & nigrum,eosq; uiros habere habiliffima corpora, ac capillum promiffum, & nudos effe, ficuti exeunt ab utero matris, omniq; uerecundia carere, & eorũ fingulos arcus ferre cum fagittis, utpote qui littori fluminis cuftodiæ præerant: uerum nullus erat in dicta claffe, qui eorum linguam calleret. His ergo confpectis cymba redijt ad claffem: & dum nox humida cœlo præcipitat, furrexit atrox tempeftas, quæ plerunq; noctu fæuit:mane uero fequenti fublatis ancoris,adhuc undabũdo mari ac fæuiente, percurrimus tamen littus quafi ad Aquilonẽ, flante Euro,ut fi forte fortuna nacti fuiffemus portum aliquẽ, ubi tutius claffis conquiefceret. Tandem peruenimus ad portum quendam,ubi iecimus ancoras: etiam nacti fumus Ananinos,qui paruis cymbis portabantur:hos adiuere è

noftris

noſtris quidam, & duos ex eis ceperunt, & ad præfectũ claſſis duxere, ut intelligerent quænam gens eſſet: quoniã idioma illorũ nemo adhuc intelligere potuerat: nam nec nutu, nec ſignis quæ exponebantur intelligebant. Igitur præfectus claſſis prædictos Ananinos penes ſe nocte una habuit: & ubi uidit nullũ eſſe cũ eis humanæ uocis commerciũ, eos dimiſit indutos tunica interiori, & ueſte alia birretoq́: quod eis ſumme placuit, nam nudi incedebãt: propterea omne genus ueſtis admirabanť, utpote rẽ hactenus non uiſam.

De radicibus, quibus panem ibi conficiunt, & quibuſdam alijs moribus. CAP. LXV.

EA die quæ erat octaua poſt feſtum Paſchæ, id eſt uigeſima ſexta Aprilis, præfectus claſſis noſtræ decreuit Miſſam audire: propterea iuſſit pręparari tentoriũ, ſub quo diuina officia celebrarenť: & poſt Miſſarũ ſolennia omnes dictæ claſſis concioni diuinæ interfuerunt: eò etiam conuenere multi ex illis populis, qui tripudijs & ſaltationibus inſiſtebãt, quiq́ cornu intonuere, dum diuina celebrarentur: & mox peractis Miſſis unuſquiſq́ dilapſus eſt in ſuam nauim. Incolæ uero regionis illius deſiliebant in mare, immergebanturq́ uſq́ ad ulnas canendo, geſtiendo, multaq́ alia lætitiam præ ſe ferentia agendo. Poſt hæc præfectus claſſis quum pranſus eſſet, ſignũ dedit cunctis ut naues pro libito egrederentur. Itaq́ egreſſi omnes cœperunt cum incolis eius regionis ludere, magnam uoluptatẽ ſumentes ex illorum ſaltationibus & tripudijs: & demũ cœperunt exercere inuicem cõmercia: nam incolæ pro panno, papyro, & alijs minimis, arcus & ſagittas dabãt: & tandem in his per mutationibus merciũ totam diem conſumpſere: & inibi inuenere flumen ad potandum ſuauiſſimũ: & quũ aduesperauiſſet, rediere ad ſuas naues omnes. At ſequenti die præfectus claſſis decreuit aqua & lignis rurſus nauem cõmunire. Igitur illius iuſſu nautæ omnes aquatũ & lignatum profecti ſunt, adiuuantibus illis populis: nam cateruatim confluebant, ut nobis eſſent auxilio. Iuere etiam è noſtris compluſculi, ut illorũ domos & habitacula uiſerent: habitant enim longe à mari ad tertium lapidem: & permutarũt ſuas merces cũ pſitacis & radice quadam, quæ dicitur igname, qua panis illorũ conficiť, eoq́ utuntur Arabes: nam noſtri pro his rebus dederunt ſupradictas merces: & ibi ſex dies permutando noſtra cũ ſuis triuimus. Quo ad mores illorũ, nõ ab re fuerit pauca cõmemorare. Sunt igiť, ut ſupra meminimus, coloris qui eſt inter nigrũ & album, pardum appellant: nudi ſemper incedunt, nullus eſt eis pudor, neq́ uerecundia: capillum promittunt: barbam uero & oculorũ palpebras uellunt, & inibi depingũt uaria colore multiplici, ut albo, nigro, & cœleſti, necnon rubeo: & ferunt labrũ oris inferius perforatũ, & in foramine huiuſmodi ponunt oſſa inſtar claui: alij autẽ lapillos ferũt eiuſdem coloris, adeo ut uideatur totum labrum gemmatũ: itidem mulieres agunt, ſuntq́ ſine pudore, uerum pulcherrimæ, & capillos per humeros leniter demittunt: domos *Igname*

habent ligneas,quas folijs & ramis arborum cooperiũt,suffulciúntq; eas innumeris columnis:& in medio earum ad parietẽ collocant rete bombicinum appensum, in quo homo inuoluitur: & rursus rete aliud, quoad continenter plura in ordine disponant,intercq; ea rogos accendunt,efficiuntq; ut in cœnaculo uaria cubicula & retia parietum uicem suppleant: nam retibus discreta sunt eorum habitacula.

De psitacis inibi repertis. CAP. LXVI.

IGitur eadem regio caret ferro & omnifariam metallo: propterea ligna incidunt lapidibus præacutis: abundant uero omni genere auitiorum, præsertim psitacorũ multijugi coloris, tantæq; proceritatis, ut cum gallinis magnitudine contendant. E pennis uero auium pileos & birreta conficiũt. Terra abundat arboribus ferè omnis generis, aquisq; irrigua admodum: miliũ fert, & ignamẽ herbam,unde panis illorum conficitur: necnon gosipij mittit plurimum. Ibi animalia uidimus nulla. Regio est uastissima: & an sit insula uel continens, nondum satis liquet: uerum nos inclinauimus in eam sententiam,ut sit continens,ob immensam uastitatem. Cœli est saluberrimi, & incolæ retia habent ferè innumera: quoniam omne uitæ suæ tempus terunt piscando: nam piscantur pisces quasi omne genus. Inter cæteros pisces qui inibi eminent,unum uidimus,qui dolium nõ quidem mediocri crassitudine excedit:& rursus idem longitudine duo dolia superat,& formæ est obrotundę, caput habet ut sus,uerum oculos paruos,dentibus caret, sed aures longitudine & latitudine brachij mensuram excedunt: in inferiori parte corporis duo habet foramina:cauda illi est oblonga,eademq; lata supra brachij mensurã: & loripes erat: in aliqua corporis parte uidebatur habere suis cutem: corium densum supra digiti mensuram. Interea temporis dum illic agebamus, præfectus classis decreuit de his rebus regem reddere certiorem, & in ea regione uiros duos, iam ob scelera morti addictos dimittere: nam ex his complures secum trahebat.Itaq; ilico præfectus classis nauim expediuit in Lusitaniam, quæ regem harum rerum certiorem facerent: nec ob id numerum duodecim nauium minuit: quoniam hæc nauis ultra dictas duodecim naues ad tales casus ducebatur.Literæ erant eius tenoris,quod narrabant ex ordine omnia nuperrime inuenta à Lusitanis. Hoc facto mox mittit quosdam,qui in littore crucem eminentissimam figant,ceu nostrę fidei trophæum:& in eodem loco duos,ut prędixi,morti addictos deseruit:qui ubi uidere se destitutos omni Christianorum auxilio, flebant mœstissime. At incolæ regionis illius eos solabantur, miserati eorum conditionem.

De ingenti tempestate, qua naues quatuor submersæ sunt.

CAPVT LXVII.

IGitur sequenti die, secunda erat Maij,anni eiusdem,explicuimus uela,iter dirigẽtes uersus caput Bonę spei: & id maris iter leucas ferè habet M.CC.

id est,

id est, miliaria quatuor mille. Die uero duodecimo eiusdem mensis nobis na uigātibus cometa quidam apparuit Arabiā uersus, cuius radij promitteban tur plurimum: sicq; cometa diebus octo aut decem iugiter apparuit die no ctuq;: & tandem die dominica, uigesima quarta mensis Maij, dum iter no strum prosequimur, & classis omnis felicibus uentis potiretur, capientes uen tum non pleno malo, sed medio, ob pluuiā quæ præcesserat, ecce uentus tur binis repentino flatu inuasit nautas, egitq; ut naues propè omnes submerge rentur: nam quatuor ex nostris nauibus inuertit submersitq;, nec ultra earū quampiam uidimus: adeo enim concite eas corripuit tempestas, ut eis auxi liari nequiuerimus: quippe qui parum & nos aberamus à morte. At naues septem quæ supererant, uentū in puppi accipientes, dei clementiæ haud diffi dentes nauigabamus. Dum itaq; priore tempestate perterriti mœstissimum iter prosequebamur, ecce atrocior procella cœpit mare interturbare, & effecit ut plus solito sæuiret: adeoq; iactabamur fluctibus, ut uideremur cœlum cō scendere, dum fluctus nos in superiora impellebat: quum uero demitteba mur, ipsum Acheronta petere arbitrabamur, tanta erat inundatio aquarū. Vela facere uentis prohibebat tempestas: igitur luctamur cū Neptuno, & in uarias partes diffūgimur: eoq; discriminis perueneramus, ut altera alterā cō spicere non posset: nam nauis quæ classis præfectum uehebat, id est præto ria, cum duabus alijs iter aliò cepit: quò tamen pergeret nō satis sciens. Alia uero nauis, quæ regis nomen obtinebat, aliò profecta est, comitantibus dua bus alijs. At ea quę sola supererat, infelicior cęteris, errabūda per se mare sul cabat. Sic itaq; alto iactati per dies XX. hāc maris sæuitiā perpessi sumus.

Cometa

Tempestatis uiolentia

De Zaphala auri mina. CAP. LXVIII.

TAndem sextodecimo Iulij fauentibus superis Arabiæ littora conspexi mus, & illò nauigia dirigentes ancoras iecimus. Erat ibi ingens piscium copia: cepimus ex eis complures: nec tamen quisq; nostrum continentē ap plicuit: solum enim littori adhæsimus: uidimus tamen regionem illam popu lis ferè innumeris cultam. Tunc sublatis ancoris, & secus littus iter prosequen tes nostrum, plurima uidimus flumina, ac animalia complura. Erat profecto frequens habitatore, quum hominibus, tum etiā multijugis animalibus: tan dem nauigando peruenimus ad quandam auri minam: ea est in loco qui di citur Zaphala: & ibi erant duæ insulæ, ubi naues duę Maurorum cōmora bantur cōmercij causa: hæ enim aurū uehebant ad regnū Melindæ: quæ qui dem naues ubi nostrā classem conspexere, mox effusissime fuga sibi cōsulue re terram petentes: & aurū quod uehebant, in mare proiecerūt, ne nos eo po tiremur. At præfectus noster ubi hæc uidit, in eos uela fecit, cepitq; naues hu iusmodi, in qbus parū adhuc supererat auri. Captos igit̃ cōpellare cœpit & percūctari, quænā gēs foret undeue ueniret, & quò pergeret. At dux Mauro rū, Mauri, inquit, sumus, regi Melindæ necessitudine arctissima cōiuncti, ex

insula quæ Zaphal dicitur uenimus, uxorē ducebam mecū: & dum classem uestram conspeximus formidantes, terrā appellere festinantius uoluimus, ea maris obruta est fluctibus: idem casus nato obtigit meo. Tum nostræ classis dux, ubi accepit eum regis Melindę affinē esse, ægre tulit eorum iacturā, solariq; cœpit eos, honorifice admodum ipsos excipiens in memoriā tanti regis, cum quo nobiscū maxima amicitia intercedit, & in primis cum nostro rege. Iussit itaq; ut illorū naues reponerent: & si quid auri sublatū fuerat, id totum mox restitueretur. Tunc Maurorū præfectus percunctatus est nostrum ducem, an fascinatorē haberent quempiā, qui incantationibus pessundatū aurū extrahere posset. Cui noster dux infit: Nos Christum deum colimus, qui arcte nobis has fascinationes exercere prohibet: propterea ab re huiusmodi tē peramus. Rursus ab eo noster prefectus quęrit, ubi sit dicta Zaphala, quam ipsi adhuc nesciebant, uerū fama eius adducti adnauigabant. Tum Maurus ait: Zaphala est insula quæ aurū fert, ea paret regi Mauro, qui insulam incolit Choloam nomine dictā, nec à uobis abest in eodem itinere quod tenetis, sed iam eam præteriuistis nonnihil. Tunc præfectus, ubi hæc intellexit, signū dedit ut uela daremus uētis, à nostro itinere haudquaq; declinantes. Tandē XX. Iulij applicuimus insulā quandā ditionis regis Zaphal, nomine Monzobinghe: ea est habitatore haud frequens: uerū ibi uisuntur diuites complusculi, qui inibi cōmercia exercent. Eò igitur ubi deuentum est, corpora curabamus, ducemq; itineris accepimus, pilotū appellant, qui nos Achiloā duceret, ea est insula, ubi portus est perquam opportunus, non longe à cōtinente. Igitur hinc soluimus Achiloam uersus, littori semper adhærētes, ubi innumeras cōspeximus insulas eximie cultas, ac ditionis eiusdem regis: & tandem Achiloam peruenimus XXVI. mensis eiusdem, eoq; simul naues sex deuenerūt uario itinere: at septima nusquam comparuit. Hæc itaq; insula parua est admodum, & continenti propè coniuncta: regio est aprica ac pulcherrima: domos habet eminentes more Hispanico, & ibi locupletissimi mercatores: quoniam scatet auro, argento, ambra, castoreo & margaritis. Incolæ induuntur cotono albo, nec non serico perquam eleganti: uiri sunt nigerrimi.

De congressu regis & præfecti. CAP. LXIX.

HAbito itaq; saluo conductu, quo impune cum rege colloqui posset per internunciū, primo cœpit regē adire. Misso igitur Alphonso Furtado, qui uicē legati supplebat, cōcomitatus sex uel septē uiris, elegantissime, ut assolet, indutis, his uerbis alloquit̃ regē: Classem esse regis Portugalliæ, quę eò accesserit solius cōmercij gratia, ferreq; cōplura mercimonia, quę forte regi erūt haud ingrata: cupere propterea præfectū classis regē corā uidere, uerū ex mandato regis Portugalliæ nō posse impune terrā appellere, nec nisi in cymba regē adire posse: hūc esse ducū classiū morē uetustissimū, ne correpto principe mox ruerent oēs qui de eo pendent. Ad hæc rex respondit se descensurū

perquam

perquã libenter ad mutua colloquia, seq́ʒ uicissim cupere præfectũ uidere tan tæ classis. Igitur sequenti die cõuenere rex & præfectus, uecti cymbis uarijs: nam nostri tormenta expediuere, gentemq́ʒ omnem cum signiferis, buccinatoribus ac tibicinibus, & choraulis: at rex almadias exornat suo more, tibijs & cantu exultans: cohors nobiliũ regem cõcomitatur suum. Igitur præcedentibus fecialibus colloquuti sunt. Tunc nostri tormenta ferè omne genus exonerarunt, tanto fragore edito, ut mare totum contremisceret, & cœlum reboaret eximie: quæ res & regem ac suos adeo perterrefecit, ut stupidi penè hæserint omnes, his nunq̃ assueti. Postq̃ mutuo colloquio uterqʒ potitus est, ad sua quisqʒ redijt. Sequenti itaqʒ die rursus præfectus Alphonsum emisit, qui cum rege nauaret operã de mercimonijs permutandis aliquando: uerũ longe aliter rex uisus est sentire, quàm præfecto pollicitus fuerat: plura enim excusabat, & in primis ipsum merciũ nostrarum non egere, & piratas propè arbitrari. Re itaqʒ infecta Alphonsus redijt ad classem: inibi tamen ad tres uel quatuor dies cõmorati, nihil consequuti sumus. Interea temporis rex metuẽs ne genti suæ uim inferremus, aliquam insulam peditibus complusculis cõmuniuit. Hoc uiso præfectus noster illinc soluit, & uela dedimus uentis uersus regnũ Melindæ: & inter nauigandum longe à littore multiplices conspeximus insulas à Mauris cultas: & ibi urbs quæ dicit᷑ Monbaza regis Mauri, suntq́ʒ hæc Arabiæ littora ab Mauris culta. In insula uero introrsus aiunt esse Christianos, qui, ut dicũt, magna bella conficiũt: id tamen nobis fuit incompertũ.

De muneribus regis Portugalliæ missis ad regem Melindæ.

CAPVT LXX.

IGitur die secunda Augusti mensis eiusdem deuenimus ad regnũ Melindæ, & ibi tres naues regni Gambræ ancoras iecerant: nam quælibet earũ capax erat amphorarũ ducentarũ: hæ enim mira arte sunt compactæ, absq́ʒ ferro uidelicet, sed ferrumine nescio quo, thure admixto: arcem nõ habent in prora, sed in puppi tantũ, castellum uulgo appellant: redibant naues huiusmodi ab Indica prouincia. Eò ergo ut applicuimus, mox rex munere multiplici nos donari iussit: id munus erat, arietes complusculi, gallinę propè innumeræ, anseres plurimi, & mâla Assyria ferè omne genus, quæ quidem suauitate mira omnia alia præcellunt: argumẽto q̄ ęgris, protinus eis gustatis, plurimũ conferunt. Vbi itaqʒ terrã appulimus, prefectus classis iussit de more ut tormenta exonerarent᷑: duosq́ʒ negociatores emisit, quorũ alter idioma Arabicũ callebat, eisq́ʒ mandat ut regẽ ex se adeant, illiq́ʒ renunciẽt classem huiusmodi aduenisse, ut ipsum nomine regis Portugalliæ uisat, & donet munere non ingrato, præfectũq́ʒ ad ipsum literas habere sui regis: quæ omnia libens audiuit, supra quàm referre queã: & eum qui linguã Arabicã nouerat, apud se ea nocte habuit. Quũ uero illuxisset, Mauros duos uiros haud inhonoros ad classem misit, qui Arabico sermone præfectum alloquerentur his uerbis:

Gratum

Gratum uidelicet habuiſſe eius aduentum, rogareq́ propterea ut ſi alicuius egeat, quod regis foret, eius rebus æque uteretur ac ſuis, crederetq́ eſſe in regno Portugalliæ: quandoquidem erant ſua omnia cum rege Portugalliæ cōmunia, ob amicitiam quæ iampridem inter eos interceſſit. Præfectus uero his auditis decreuit literas quas habebat mittere ad regem, necnon munera huiuſcemodi, uidelicet ephippias quaſdam exornatiſſimas, par unum frontalium equorum, ſtapedes & calcaria argentea, pectoraleq́ equi unius: & habito ſuper hac re conſilio, uiſum eſt cunctis ut munus regi offerret Araſchorea negociatorū primus. Hunc comitati ſunt complures ex nobilioribus claſſis, præeuntibus buccinatoribus. Rex itaq; ubi hæc audiuit, illuſtriores quoſdam præmiſit, qui occurrerent negociatori. Regia principis portui adiacet: & priuſquam appropinquarent ædibus regijs, obuiarūt mulieres quaſdam patinas igne plenas ferentes: quibus iniecerant odores ferè omne genus, adeo ut fragrantia multiplici opplerent totam terram. His igitur odoribus excepti ad principis regiam deueniunt: ubi rex in ſede regia ſedebat, ſatrapis cōpluſculis Mauris aſtantibus. Qui quum primum munera uidit, gauiſus eſt plurimum: acceptis etiam literis, quæ ab altera parte ſubſcriptæ erant charactere Arabico, ab altera uero Luſitano: quibus perlectis cœpit cū ſuis Mauris lætari & geſtire: & tandem omnes uno impetu exclamarunt in cœnaculo, reddentes gratias deo, quod eius permiſſu cum tanto rege, ut eſt Portugalliæ dominus, iniſſent fœdus & amicitiam. His igitur oblectatus muneribus, negociatorem rogauit plurimum, ut tantiſper apud ſe ageret, donec claſſis illic commorabatur: quoniam mirum in modum gaudebat ſecum de rebus Luſitanis commentari. Et Araſchorea reſpondit, id ſibi haudquaq́ licere præfecto inconſulto. Tum rex ilico ſororiū cum annulo ſuo ad præfectum claſſis mittit, qui ab eo impetret, ut Araſchorea regi morem in petitis gerat, ſimulq́ hortaretur eum, ut regis & regni rebus uti non differret. Huic itaque mox dux claſſis eſt obſecutus. Hoc accepto rex iuſſit domū pro Araſchorea magnificentiſſime præparari, datis prius omnibus quæ uictui erant neceſſaria, ea uidelicet quæ regio meliora ferebat, ut ſunt arietes, gallinæ, oriza, lac, butyrum, cariotæ, mel, ac fructus, & id genus complura: panem uero non miſit, quoniam eo haud utuntur. Itaq́ triduo apud regem fuit Araſchorea: & id tempus ferè omne conſumptum eſt in colloquijs & commentationibus rerum Portugallenſium: nam res de rege Portugalliæ adeo libenter audiebat, ut uix diſcedere quiret ab his colloquijs. Petijt etiam perquam auide, ut ipſe ac dux claſſis mutuo frui poſſent colloquio. Cui Araſchorea inquit: Rex ſereniſſime, ſcito duci noſtro minime unq́ licere terrā appellere, ne claſſem deſerat: tu uero, ſi tibi cordi hæſit uirum compellare, id non conſequeris, niſi cymba uectus, perinde ut mare nō deſerat: quoniā hoc eſt noſtri regis edictum. Itidem fecit Achiloæ rex, ubi ſibi complacitum fuit conuenire ducem. Subre

cuſabat

cusabat rex, quippe qui quum esset tanti, ad minorem ire dedignabatur: tan dem persuasus Araschoreæ uerbis consensit: tunc Araschorea certiorem præ fectum classis de gestis apud regē fecit: quibus acceptis, dux classis cymbas paruas exornari iussit, prouiso prius ne classis iret in diuersa. Cymba uero qua uehebatur, taliter exornabatur: primo strata erat cocco & purpura, & a- lijs aulæis inumbrata, necnon uiris strenuis, eisdemq; armatis communita. At rex & suas cymbas, almadias uocant, suo ritu exornat: iussit etiam equū sibi sterni more Lusitano, uerum non inueniebatur qui hanc operam naua- ret, nescientibus eis nostrum morem: nostri ergo equum huiusmodi straue- runt. Strato itaq; equo rex scalas descendebat: quibus descensis, mox affue re regni illustriores, qui inibi regem præstolabantur, arietem habentes: quē ubi rex descendit exenterarunt, & exenteratum equi pedibus subigunt, mox ab rege equite cōculcandum: & is mos eis pro ceremonijs & fascinationibus priusquam rex domum exeat, & clamore ingenti edito regem persequeban tur. Hunc morem etiam seruant in Zambombac. Rex igitur & dux conue nere, amiceq; ut sunt collocuti, in sua quisque loca dilapsus est: non prius ta- men ualedixit regi præfectus, quàm ab eo impetrauerat ducem itineris, hoc est pilotum, qui iter ad Calechut optime sciret. Vbi itaque rex domū redijt, ducem rursus donat munere multiplici, id est, edulijs ferè omne genus, pro- missumq; mittit pilotum. Is erat ex naui Chombaiæ, probe sciens itinera. Dux uero noster inibi duos addictos morti ob scelera reliquit, unum apud hanc gentem Melindæ regni dimisit: alterum uero nauem Chombaiæ, de qua pilotum susceperāt, sequi uoluit. Itaq; sequenti die, quæ erat septima Au gusti, iter cepimus uersus Calechut, incipientes sinum magnū traijcere, qui non longe abest à mari Persico.

NAVIGATIONIS FACTAE EX VLISBONA IN CALECHVT, LIB. III.

De mari Rubro ac Persico, necnon de insula Angradida. CAPVT LXXI.

VM itaq; regnum Melindæ deseruimus, à latere urbs insi gnis est relicta, eam Mauri incolunt: diues est & pulchra admodū: & paulo supra uisitur magna insula, inq; ea urbs altera, incincta muro, & pulchritudine cum superiore con- tendit. Ad insulam itur ponte, cui nomen est Zognotorre: & dum ultra prouehimur, mox occurrunt angustiæ maris Rubri, quæ latitudine patēt leucæ & dimidiæ. Ibi est Mecha, id est arca Ma humetis, & diuæ Catharinæ mausoleū, sitū in monte qui dicit̃ Sinai. Inde ex portant̃ aromata quasi omniū generū, lapidesq; preciosi deferunt̃ in Babylo niā Nili, cui nomen est Cayro. Hæc aduehunt̃ dorso dromedariorū, q sunt *Mecha*

cameli

cameli electi. In hoc mari sunt complura referenda digna miratu. Superato angustiarum ostio, mox mare Persicum uisitur, & in eo prouinciæ complusculæ, quæ magni Soldani regna contingunt: nam mare Rubrum & Persicũ sunt duo sinus, quos oceanus meridionalis, siue Indicus facit. Igitur in sinu Persico est insula parua, dicta Gulphal, ubi innumeræ sunt margaritæ: & in ostio huius maris Persici est insula prægrandis, dicta Agremus, quæ paret Mauris, cum alia insula Gulphal. Ex ea itaque insula Agremo equi complures ueniunt, quos Mauri ducunt in Indiam, uenduntq́ precio immodico. In hac regione fiunt cõmercia propè innumera. Superato itaq; sinu Per-
Combara sico, mox sese offert prouincia Combara, quæ regem habet, & feracitate ac delicijs omnibus contendit cum lautioribus totius orbis prouincijs: inq; ea tritici, siliginis, orizæ, saccari plurimũ: Panchæa à Latinis dicitur, unde Virg.

Totaq; thuriferis Panchæa pinguis harenis.

Hæc itaq; thura mittit per totum orbem, sericum etiam & xylon, multosq́ equos & elephãtos. Rex seruit idolis, & nuperrime in regnũ inauguratus est, persuadentibus Mauris, qui ibi sunt frequentes: idolaq; colunt ferè omnes, interq; eos mercatores complusculi sunt, qui hinc cum Arabibus, inde cum Indis commercia exercent. Ab his auspicatur India, & per eius latus itur in urbem Calechut, & in eo latere complures uisuntur prouinciæ, & Maurorũ regna idola colentium. Tandem XXII. Augusti applicuimus ad eam prouinciã quæ India dicitur, quæ ditionis est regni Gogæ: eaq; cognita, iter nostrum prosequebamur, donec deuenimus ad quandam paruã insulam, quæ
Angradida dicitur Angradida, & à Mauro quodam possidetur: inq; eius umbilico lacus ingens, qui aquam potu suauem haurientibus propinat, aliàs culta, nunc inculta admodum: auri est ferax, & à continente miliaribus duobus abest. Illàc transeunt Mauri, qui Mecham adorant, dum ad urbem Calechut contendunt: coguntur q; eà transire ob aquarum ac lignorum penuriam, quæ alibi gentium est maxima. Itaq; eò tandem deuenimus, & iactis ancoris in terram descendimus, ut & aqua & lignis rursus classis communiretur: fuimusq; ibi per dies ferè XV. Interea obseruabamus, an almadiæ Mechæ aduentarent: quoniam decreueramus eas, si potestas fuisset in manibus nostris, capere. Dum igitur sic immoramur, conducebant ad nos multa undequãq; populi, qui libenter nobiscum loquebantur, pluraq; referebant: eos propterea honorifice excipi à nobis classis præfectus iussit: & in ea insula uisebatur parua admodũ classis: ubi complusculis diebus immorati diuinis insistebamus, id est, solennijs missarum: & unusquisq; nostrum sacram Eucharistiam sumpsit: nam ibant nobiscum complures sacerdotes, ut cum negociatore patriæ nostræ uitam ducerent in urbe Calechut. Peractis igitur diuinis, lignisq; & aqua rursus cõmuniti, frustra expectantes naues Mechæ, illinc soluimus, ad urbem Calechut contendentes, quæ abest ab hac insula leucis LXX.

Quomodo

Quomodo dux classis profectus est ad regē Calechut. CAP. LXXII.

ITaq; die tredecimo Septembris eiusdem anni peruenimus ad urbem Calechut, cuius incolæ ubi nostri aduentus certiores facti sunt, effuse nobis occurrerunt, uecti cymbis extra urbem ad primam leucam. Inter eos qui nobis occurrerunt, erat quidam mercator de Gusurate locupletissimus, ac nonnulli urbis primores, qui nostram adeuntes classem, prætoriā nauim ingressi sunt, his uerbis ducem consalutantes: Regi placere plurimum quod incolumes aduentauerint, quodq; nihil illi gratius obuenire posset, quàm quod utantur regis opibus & auxilio. Post hæc uisa regis erga nos beneuolentia, ancoras iecimus ante urbis mœnia, tormentaq; exonerari iussimus: quæ res adeo perterruit urbis incolas, ut dicerent contra nostros nullas esse uires præter deorum. Quum itaq; aduesperauisset, dedimus membra quieti: quum uero illuxisset, præfectus statuit mittere ad regem interpretes, quos secum adduxerat ex Vlisbona. Ex his unus erat Maurus Christianus, reliqui Indi, q omnes probe nouerant idioma Lusitanorum, uerum erant adhuc gentiles, id est idololatræ, piscatoresq;. Hos itaq; eleganter indutos ad regem mittit, qui ubi consalutauerint eum, securitatē adeundi regis impetrent: saluū conductum appellant. Adiuit itaq; regem Maurus, composq; uoti factus mittit saluum conductum ad præfectum: cæteri autem Indi regem non uidêre, ob id quod essent uiri nati obscuro loco: Nam rex huiusmodi id pro fastu obseruat, ne adeant ipsum ignobiles, prout latius referemus in sequentibus. Salui conductus tenor is erat: ut liceret impune cuiquam in terram descendere. Hoc accepto præfectus classis Alphonsum Furtadum mittit ad regem, interprete comite, qui Arabicam linguam optime callebat: quibus dat in mandatis, ut ad regem hæc proferant: classem esse regis Portugalliæ, & eo solum aduenisse, ut cum eo commercia exerceant, ineantq; fœdus & amicitiā non uulgarem: regem propterea alloqui corām: id fieri non posse ex sui principis præscripto, nisi prius datis eis obsidibus quos ipse nominauisset: & hi erant urbis primores. His expositis rex conditionem renuebat, excusans ualetudinem aduersam, & defessam ætatem obsidum quos uocauerat: adijciēs ad hæc, se alios daturum, qui maris sæuitiam tolerantius perpeti possent: admirabaturq; plurimum de proposita conditione. Et in his disceptationibus biduo uel triduo hæsitauit: tandem decreuit conditionē haud aspernari: cuius rei certior factus dux classis, se præparabat expeditioni, instituebatq; cō morari cum rege, & ternos aut quaternos dies inibi consumere: secumq; adducebat uiginti aut triginta uiros honoratiores classis, eosdem eximie cultos & adornatos: habebat etiam secum aulicos, & alios complures, qui illi more regio inseruirent: uasaq; cælata complusćula tulit, ut honoratior fieret his rebus, quæ suapte natura magnificentiam præ se ferunt, prouiso prius de præfecto classis, cui iussit ut obsides perquam honorificentissime exciperet, haberetq;

beretq; in delitijs, donec ipse rediret. Postero die rex uenit ad littus, ubi erat quædam domus mari ferè adiacens, ut commodius præfectum classis exciperet. Itaq; misit quinq; uiros ex primoribus urbis, qui tantisper illic cōmorarentur, donec præfectus classis rediret. Iuere igitur ad classem seniores urbis, longum seruorum ordinem secum trahentes, necnon tibicines & choraules, satellitesq; complusculos, enses & clypeos ferentes. His uisis dux classis uectus cymba naui egreditur sua, & ad littus contendit. Vbi uero optimates obsides appropinquauere classi, prius naues ingredi nolebant, quàm in terram descendisset præfectus: qui licet nondum appulisset portum, eò tamen contendebat pleno gradu, suamq; supellectilem præmiserat, ut mos est principibus. Diu igitur disceptatum est de hac re, obsidibus renuentibus nauem ingredi, ni terram dux primo teneret. Dum sic contenditur, Araschorea it ad eos, hortaturq; ut perfidiæ suspicionem omnem exuant, eò uenisse nō ut imponant eis, sed ut eorum amicitiam promereātur. Tandem his adducti uerbis, nauim ingressi sunt intrepide. At præfecto iam terræ appulso it obuiam nobilium decentissima cohors, ipsumq; honorificentissime excipiunt, & humeris imponunt suis, nec terram contingere patiuntur, donec ad principis regiam peruentum est.

De habitatione & ornatu regis Calechut. CAP. LXXIII.

IGitur rex Calechut ædes eminentissimas habitat, habens pro thoro regio locum concameratum, instar sacelli cuiusdam: peluis figuram referebat, ut nos quandoq; imagines sanctorū collocamus, suppositis uiginti puluillis sericeis, necnon instratis aulæis. Thronum panno sericeo inumbrauerat, qui purpuram præsentabat: ipse uero nudus conspiciebatur totus: circūduxerat bombicinum pannum candidissimū, eundemq; subtilissimū, quem auro exornauerant: in capite gerebat birretum aurei panni, qui cassidem ferream referebat: perforatas habebat aures, inq; eis adamantes & sapphyri unionesq; duo, quorum alter obrotundæ figuræ erat, alter uero instar pyramidis, nucis auellanæ magnitudinem excedebat. In brachijs uero armillas aureas, à cubito usq; ad manum, distinctas lapidibus preciosis innumeris, eisdemq; incredibilis ualoris. Crura uero pariter exornabantur, & in digito pedis uernabat lapis preciosus splendore incomparabili. Condalia etiā in digitis manuum, hoc est annulos omnifariam: habebat smaragdos, adamantes, & id genus alios complures. Inter hos lapides quidam fabam magnitudine superabat. Balteumq; habebat aureū, gemmis innumeris distinctum, adeo ut ęstimationem omnem excederet. A latere uero regiam sedem argenteam, quę bases & bracteas aureas habebat, easdem gemmis multijugis uariatas. In sua regia conspeximus currum quendam, id est genus uehiculi, nos carpentum dicimus, miro lapidum & gemmarum apparatu condecoratum: eo uectus fuerat ex solita regia in has maritimas ędes. Id genus uehiculi

Condalia

liculi trahunt uiri duo. Hunc exornabant quindecim uel uiginti buccinæ argenteæ, quarum tres erant ex puro auro, ac ponderis non mediocris, adeo ut earum quamlibet uir unus ferre nequiret: oras uero earum ditabant lapides precioſi, casq́ mira uarietate diſtinguentes. His adiungebantur uaſa quatuor argentea, trullaq́ aurea, & ex aurichalco magna candelabra, in quibus tortus filus oleo immerſus conflagrabat: quæ res erat ſuperuacanea, uerum arrogantiam præ ſe ferebat, & celſitudinem principatus. Huic genitor eius aſtabat, necnon germani duo, longe à throno paſſibus quinque uel ſex ſtantes, omni ſplendoris apparatu condecorati. Poſt eos paulo longius ſtabant innumeri optimates ac principes reguliq́, diuitijs & ipſi quammaxime onuſti. Itaque præfectus claſſis hæc uidens, ad regem ibat manum eius exoſculaturus: uerum annuêre aſtantes, ut à congreſſu temperans propius non accederet regi: quandoquidem is eſt mos illorum, ut regem contingat nemo. Continuit ſe igitur præfectus noſter: cui mox ſedes allata eſt, ut ſedendo regem alloqueretur: quod non mediocris honoris eſt ſpecimen. Cœpit igitur alloqui regem præfectus, promens quæ iuſſerat Portugalliæ rex: & ilico literas protulit: quæ lectæ fuere regi: nam charactere Arabico exaratæ erant. His peractis præfectus ad claſſem nuncios miſit qui munera regi ferrent, quæ in ſequentibus explicabuntur.

De muneribus miſſis ad regem Calechut. CAP. LXXIIII.

PRimo uas aureum cælatum, in quo principes de more manus abluunt, maluuium appellamus: deinde uas aliud argenteum, idemq́ inauratum coopertumq́ cooperculo argenteo, miro modo fabrefacto. Item clauas duas argenteas cum catenis argenteis. Item puluinos quatuor pergrandes, uidelicet duos coopertos aureo panno, duos uero alios ex ſerico purpurei coloris. Item conopeum unum ex panno aureo cum lacinijs diſtinctis auro ac ſerico coccineo, cumq́ eo tapetum magnum, & ſtragula duo ditiſſima: alterum figuris inſignitum, alterũ uero arbuſculis ac folijs uirentibus diſtinctũ. Deinde gutturnium argenteum, quo guttatim per colli anguſtias aqua infunditur manibus, pari opera & ornatu elaboratum, uti uaſa ſuperius deſcripta. His ſuſceptis muneribus, necnon uiſis literis, & legatione audita, uiſus eſt lætari plurimum. Propterea hortatus eſt præfectum claſſis, ut diuerteret in eas ædes, quas ſibi parari iuſſerat: interea dixit ſe miſſurum captum eos obſides, quos pignori dederat præfecto: quoniam uiri erant patritij clariq́ admodum, nec uſque in illam horam cibi aliquid ſumpſerant, aut potus: quandoquidem ipſi pro lege habebant, ut in mari cibum non capiant, nec bibant, eſſentq́ uſquequaque inſomnes: addiditq́ ſi præfecto complacitum ſit naues repetere ſuas, id pro arbitratu faceret: quoniam eoſdem obſides in craſtinum ſe daturum pollicebatur, ut rurſus ipſe redire ad regem poſſet,

expediturus commercia. Igitur dux noster classem reuisit, relicto interea Alphonso Fartado cum socijs septem uel octo, qui illi domi inseruirent. Dum itaq; littus deserit præfectus noster, uerna quidam illorum nobilium præuenit præfectum, & citatissimo gradu contendit ad obsides, nuncians præfectum recessisse. Qui ubi hæc accepere, sese præcipites è nauibus in mare dederunt: quod uidens Araschorea negociator præcipuus, ilico conscendit cymbam, & mox duos obsides cepit, cumq; eis tres uel quatuor uernas: reliqui uero natãdo euasere. Interea præfectus classis superuenit, & eos obsides, quos nactus est, in inferiore parte nauis poni iussit, ne & ipsi in mare desilirent: deinde monuit regẽ de cõpertis, questus de gestis per obsides, reijciens causam huius rei in quendam regium amanuensem: addebatq;, in carcerem trusisse obsides, ob id quod timerent suis: quia adhuc in terra apud regem agebant: & insuper suam supellectilem repetebat, spondens se quamprimum dimissurũ obsides, ubi sui dimitterentur. Iuere igitur ad regẽ nostri legati, cumq; eis duo ex illis quos ceperamus in almadijs: & tota nocte præfectus classis præstolatus est responsum. Postero autem die rex ad littus accessit, stipatus cohorte decem aut duodecim mille hominum, & cum eis nostri, quos cum suis permutaturi erant. Interea expediuntur uiginti aut triginta almadiæ, quæ cum nostris qui permutandi erant conscendunt ad classem. Vbi igitur in conspectu fuere, propius accedere non audebant, hæsitabundi omnes, an prius darent captiuos, quàm suos redemissent: & inter spem & metum positi, totam diem frustra consumpsere, rursus ad littus redeuntes: & quum terram appulissent, nobis conspectis, probris & maledictis nostros incessebãt, identidem mortem ac suppliciũ minitantes. Quare nostri noctem illam per uarias animi interturbationes & corporis molestias transegere. Sequenti tamen luce iterũ rex mittit ad præfectũ internuncios, nuncians se ultro suos ad eũ mittere inermes cum captiuis Christianis, exhortãs plurimũ ut ipse remitteret obsides, quos penes se habebat. Mittit itaque dux noster cymbas suas ad almadias, ut tandem aliquando permutatio fieret captiuorum. Conuenere cymbæ utrinque, & supellex reddebatur nostris, quum senex impatiẽs moræ sese in mare iecit. Tunc nostri indignati plurimum, & senem capiunt, & alios in mare trudunt. Postridie dux compassus seni, qui famem triduo sustinuerat, eum ad regem misit rogans, ut & ipse remitteret adolescentes duos, qui inibi adhuc retinebantur: remisitq; omnia eorum arma, quæ capta fuerant in almadijs. His uisis rex pudore uictus adolescentes ad præfectum mittit. Post hæc triduo continuo nemine ultro citróque commeante, sed omnibus domi sese continentibus, præfectus tandem decreuit regẽ rursus his aggredi uerbis: quod uidelicet commercia inter eos futura essent, si iterum obsides darentur. Quum uero hærerent omnes, nec inuenirentur qui

barbaris

barbaris ultra fiderent ob præteritam perfidiam, Franciſcus Chorea eques ſeipſum obtulit id munus obiturum, ſeque regem aditurum intrepide clara uoce profeſſus eſt. Ita actum eſt, regem adiuit, ipſumq; certiorem fecit uenturum Araſchoream ad regem, de mutuis mercimonijs tractaturum: uerum id haudquaquam fieri poſſe, niſi rurſus obſides dentur: Nam petebat pro pignore mercatorem quendam locupletiſſimum, Gugeratum nomine. Tum is mercator reſpondit, ſe mox miſſurum nepotes, quos habebat duos: quod regi admodum complacitum fuit. Itaque ſequenti die de his omnibus præfectus à Franciſco certior eſt factus. Quibus perceptis, Araſchorea ſe itineri accinxit, prius obſidibus in poteſtate habitis. Quum ergo terram Araſchorea appuliſſet, & dies iam inclinaretur, uiſum eſt ad claſſem redire, ut ibi noctem tutius agerent. Poſtridie uero ad regem contendit Araſchorea, nauaturus de commercijs operam, quam Franciſcus regi pollicitus fuerat. Huic igitur rex perquam commodas ædes dari iuſſit, quæ erant illius uiri locupletiſſimi, cuius ſuperius meminimus: cui etiam à rege demandata erat prouincia, ut Araſchoream mores regionis ſedulo doceret. Cœpit itaque Araſchorea negociari, nec mercari poterat, niſi per interpretes Arabas: neque regem adire quibamus, niſi Mauris medijs, qui ſuapte natura inuidi nobis aduerſabantur, & iugiter imponebant: non tamen eorum impoſtura nos diutius latuit. Nam id curauerant, ut dum negociabamur apud eos, nemo noſtrum ad claſſem contenderet: ſi tamen in terram è noſtris ibant aliqui, excipiebantur ab eis, ſed redeundi nulla dabatur copia. Quod uidens dux claſſis, credidit fraudem ſubeſſe, & uentis uela facere iuſſit. Et quum rates iam altum tenerent, conſpectæ à noſtris, per internuncium, perceleri cymba uectum, reuocatæ ſunt ad portum. Rebus igitur pacatis, Araſchorea commercia exercebat cum Barbaris: & adeo res conquieuere, ut iam intrepide noſtri negociari quirent. Is tamen mercator Mauros, qui nepotes pignori oppoſuerat ſuos, eos repetebat, nos ferè infenſus obſeruans. Tum rex alio accerſito uiro Turca, protinus iubet ut noſtra non incurioſe curet, aliáſque paret ædes, ut mitius pacatiúſque noſtras diuenderemus merces. Hoc facto, indies melius noſtra ſuum effectum ſortiebantur: nam uendidimus multa, compluraq; emimus: & inter nos uiguere ſpatio duorum menſium mirabilem in modum commercia. Rebus itaque noſtris nundinatis, it ad regem Araſchorea, & gratias agit quas poteſt maximas. Inuicem rex multa pollicetur, hortatúrque plurimum, ut cœpta mercimonia deinceps proſequantur intrepide: nec prius eos miſſos facit, quàm ædes illis perpetuo donauerit.

Franciſcus Chorea

Maurorum perfidia

ſuper qua re confecta ſunt diplomata, hoc eſt, regiæ literæ, quæ uicem ſupplebant priuilegij: hæ enim ex ære erant ad ipſos: ad regem uero Luſitanum ex auro puriſſimo. Is eſt ſuus mos exarandi diplomata, quæ mercatoribus dari ſolent. Erecta etiam ſunt de iuſſu regis trophæa regia ſupra domum, ut ſic ædium indemnitati conſultum foret. Contendit itaque ad claſſem Araſchorea, & literas profert regias, ac obſides reddidit quamprimum, quibus confiſi maxima ſecuritate, altiſſimáque pace fruebamur: iam alter fidebat alteri, & de obſidibus nulla mentio fiebat: uidebamur enim domi agere, adeo amicè omnia inter nos agitabantur. Interea dum mutua pace fruimur, ecce nauis maria aliena ſulcans, quoſdam elephantos ferens eximios, quorum unus cæteris elegantior erat, ac bello aſſuetus magis, precij que non mediocris. Hæc ubi regi comperta fuere, mox & nobis ſunt relata ex rege, qui nos apprime rogabat, ut in ſuam gratiam nauim huiuſmodi corriperemus, merceſq; inuitis mercatoribus interciperemus: quoniam precium immodicum pro eo elephanto ſpoponderat, nec tamen conſequi eum potuerat. Idcirco plurimum precabatur, ut ab eis pertinaciæ ſuæ pœnas exigeremus. Quæ quum rex multis precibus denarraſſet, præfectus illico reſpondit ſe regi morem geſturum: uerum intellexiſſe ratem memoratam eſſe omni armorum genere communitam, eamq; uaſtiſſimam, ac cœtu uirorum exornatam: capi propterea non poſſe ſine hominum ſtrage. Ideo petebat, ut ſibi impune liceret, ubi opus foret, in eos iuribus belli uti. His itaque rex protinus annuit, & Mauros miſit ad claſſem noſtram, qui rei nauandæ non præeſſent, ſed intereſſent, & noſtrarum uirium ac dexteritatis locuples facerent teſtimonium, uel ſi forte fortuna deditionem facere uoluiſſent, adducti eius perſuaſione. Igitur noſtri celocem parant, tormentáque ferè omne genus expediunt, nec ſupra ſeptuaginta uiros rati imponunt, qui noctibus duabus iugiter memoratam ratem conſectabantur, nec tamen aſſequi poterant. Sequenti tamen die annixi plus ſolito, poſt longam ac celerē inſectationē nauis comprehenſa eſt. Hos prius amice hortati ſunt, ut regi facerent deditionē. Qui ubi hęc audiuere, nos ueluti fabellam quampiā narrantes, ſua freti multitudine, aſpernati ſunt: ferebat enim nauis homines ſupra tercentum. Qui pro reſponſo ſagittis nos impetere cœperunt, & ſupra quàm referre queam contemnere. Tunc noſtri arma expediunt tormentáque: & atrociter exoneratis tormentis, in eos contendunt. Qui reboatu tormentorum perterriti, & iam rate dehiſcente, mox ſeſe dedidere. Huius rei condicto rex certior factus eſt, qui ad littus magna concomitante caterua profectus eſt, ut egregium facinus coràm uideret:

deret:

deret: nam uix adduci poterat, ut crederet celocem noſtram perquam mediocrem, tantam nauim profligare quiuiſſe: Nam, ut præfecimus, nauis erat duplo celoce maior, & uirorum in ea bellantium numerus multo frequentior: quæ res ad maiorem uictoris laudem attinebat. Regi noſter præfectus & nauim & elephantos dedit, omnibus lætã uictoriã nobis congratulantibus, & noſtra nauis ilico claſſi reddita eſt.

DE AEDIFICIIS VRBIS CALECHVT, ITEM DE eius incolis, qualem habeant ueſtitum ac inceſſum, déque eorum religione ac republica, qui rex & magiſtratus, item de mulierum monſtroſa licentia, déque alijs mirandis ritibus, ex æquo & iniquo, honeſto ac inhoneſto permixtis.

CAPVT LXXV.

VRbs itaque Calechut uaſta eſt admodum abſque mœnibus: intus pluribus in locis uacat. Domus haud ſunt contiguæ, inuicem diſtantes plurimum. Lapidibus & calce extructæ ſunt, interiores ædium partes ſculptæ: pro imbrice palmis utuntur: illis tegunt ſuas ædes. Fores prægrandes habent, miróque artificio fabrefactas: Has muro incingunt, inſtar pomerij. Ibi uiſuntur arbores innumeræ, ſtagna, & fontes compluſculi: nam ſtagnis libenter immerguntur, lotionibus enixe gaudentes: Fonte plurimum lætantur. In urbe uero lacus uiſuntur complures, quibus immerſi gregarij ac proletarij, omniśque ignobilior uulgus, ter uel quater interdiu lauantur. Rex idolorum latriæ eſt addictus: licet nonnulli crediderint eum Chriſtianum fuiſſe, qui minus mores eius calluerunt: nam nos apud regem diuturniores fuimus, mercimonijs inſiſtentes, quo facillime ſcire quiuimus, qui ritus eius forent. Regem appellant Ganfer, cuius aulici & contubernales omnes ſunt Mauri, qui habiliſſima habent corpora. Nudi incedunt pube tenus, reliqua panno inuoluunt. Nudis ambulant pedibus, & aperto capite prodeunt, niſi eminentiore præcellant gradu: tunc enim birreto utuntur ſericeo, hoc eſt, uelutato, eóque longiore, ut retulimus. Terebrant aures, in'que eis margaritæ quæque precioſiſſimæ appenduntur. In brachijs aureas armillas geſtant. Patricij denudatos enſes & clypeos ferũt: at enſes in cuſpide latiores ſunt quàm alibi. clypei ſunt teretes, ijs non diſſimiles, quibus apud nos pedites utuntur: peltas appellamus, eóſque coloribus nigro & albo diſtinguunt. Gladiatores ſunt, quàm qui maxime, in alio fere nullo exerciti. Hi ſunt qui regis latera ſtipant numero frequentiore. Numeroſiore oblectantur coniugio: quinque aut ſex mulieres uni uiro nubunt: quos habent chariores, eos coniuges Ganfer

comprimere uolunt, & id eſt beneuolentiæ argumentum apud eos maxi-mum. Nullus eſt eis pudor, nulla uerecundia, continentia nulla: natæ il lorum ante puberes annos corpora proſtituunt ſua: quum annum octa-uum egerint, nudæ ipſæ æque ac uiri incedunt. Diuitias propè incompa-rabiles circumferunt: capillum comunt mirum in modum: pulchritudine ferè omnes ſuperant uiros: prehenſant ut ſtuprent eas: quoniam uirgini-tas eſt eis pœna: nam nubere non poſſunt uirgines. Bis in die comedunt: pane & uino abſtinent: carnibus, nec piſce ueſcuntur: in cibatu habent o-rizam, lac, butyrum, ſaccarum, & arborum fructus: prius cibum non capi unt quàm loti fuerint: tacti à non lotis, non comedunt, niſi rurſus lauentur: & is mos eſt eis pro ceremonijs, eumq́ue mire obſeruant. Viri & fœminæ per urbem incedunt eſitantes folium quoddam, cui nomen eſt betelle: hoc igitur inficit ora & dentes colore ſubruffo: hoc more abſtinent tantum ob-ſcuro loco nati. Vbi uero ob funera pullam induunt ueſtem in ſpeciem mœ ſtitiæ, temperant à folio huiuſmodi, ut & dentes præ ſe ferant pmœrorem, & ſubruffo colori ſuccedit nigricans. Rex duas habet coniuges, & quamli bet illarum ſacerdotes decem aſſiduò comitantur, easq́ comprimunt, & id in decus regis eximium fieri iactant, nullum alium honoratiorem titulum regi dantes, quàm quod eius coniuges à ſacerdotibus comprimantur: pro-pterea eorum filij nuſquam regno ſuccedūt, ſed ex ſorore nepotes regnum capeſſunt. In regia degunt innumeræ mulieres, utpote mille & quingentæ, aiuntq́ id eſſe argumentum regis excellentię: nec aliud hę mulieres agunt, quàm puluerulentam domum ſcopis uerrere, aquàue aſpergere. quocun-que rex eat ſequuntur: domus aſpergitur aqua mixta boum excrementis: ædes regiæ tolluntur in altum, inq́ eis fontes, quibus immerguntur quum corpora abluunt. Quum rex egreditur, carpēto uehitur, id eſt currus, quem bini uiri ferunt, omni lapidum genere condecoratum. Carpentum ſti-pant choraulæ, præcones, buccinatores, & id genus compluſculi. Patritij uero, & eminentiores ſuæ ditionis, omnes ſequuntur, enſes denudatos ac clypeos teretes gerentes. Sagittarij etiam ac uelites eum præcedunt, itine-ra explorantes: habet ſuos æditūos & admiſſionales: conopeo, id eſt tento rio tegitur, dum incedit, ut apud nos dum pompa ducitur regum & princi pum: & ut aliquando finiam, nullus eſt in toto orbe apud ſuos honoratior: quippe qui inſtar numinis alicuius reuerentiſſime colitur: nam ad eum pro pius quis non accedit, quàm ad tres uel quatuor paſſus: quū uero aliqd por rigunt, ac ſi ſtipē darent elephanto ab ipſis tremebundis, id ramo porrigit: quoniā regem tangere apud eos nefas ducitur. Quum eum alloquuntur, id agunt

Betellæ

Sacerdotum licentia

id agunt demissis capitibus, manu ori apposita: & nemo è patritijs regem adiret inermis, hoc est, sine ense & clypeo. Quum regem uenerantur, capita manibus tangunt, sicuti qui deum adorant. Qui uero agunt magistratus, parui sunt census, hi regem nec uident, nec alloquuntur: & in primis piscatores, qui si forte fortuna in uicis urbis occurrerint patritijs, aut effusse fugiunt, aut si perrexerint ire obuiam nobilitati, mox uapulant scipione aliquo: patritiorum uero coniuges quum rex uitam cum morte commutat, ipsum comburunt ligno sandalio igni subiecto: uulgares uero & capite censi humantur: barbam comunt, ratiocinatores sunt maximi, ac scribæ percelleres: scribunt in folijs palmarum stylo ferreo, absque colore uel incausto. Est & aliud genus hominum, qui magna commercia agunt, Gusurantes appellantur, oriundi ex Cambaia prouincia: hi suapte natura idola colunt, Solem uidelicet & Lunam, uaccásque adorant: & si quis uel fortuito bucculam occiderit, is protinus morte mulctatur, nihilq́ eiusmodi uiri esitant quod mori possit: nec pane, nec uino utuntur: & si qui per imprudentiam carnes comederint, hi mox relegantur ut ostiatim uictum quæritent per orbem uniuersum errabundi, uel si claro loco nati forent: uacant plurimum incantationibus diuinationibusq́: albedine incolas urbis Calechut superant: capillum exornant plurimum comuntq́: panno bombicino induuntur: peplis utuntur ut fœminæ, quibus inuoluunt capillos: nubunt ut nostri: zelotypia laborant eximie: mulieres habent pulcherrimas, easdemq́ pudicas: illorum mercimonia sunt panni & uniones.

DE NEGOCIATORIBVS ET ITINERE AD AROmata, & Cayro portu Alexandriæ, qui dicitur Babylonia.

CAPVT LXXVI.

SVnt inibi & alij mercatores, dicti Zetieties, ex alia prouincia: idola colunt: eorum mercimonia sunt lapides omnifariam preciosi, uniones, omne genus aurum, & argentum: nigriores sunt cæteris: prætexta utuntur: aliquando nudi ferunt pro cauda equorum ac boum caudas: fascinatores sunt maximi, adeo ut uisibiliter dæmones frequentius alloquantur: eorum coniuges libidinosiores sunt cæteris mulieribus, summeq́ Veneris appetentes. Ibi etiam sunt Mauri ex regione Mechæ, ubi Mahumetis ara. Ibi rursus Turcæ, Persæ, Assyrij ex Babylone, & ferè innumerabiles gentes aliæ: eximij sunt mercatores, ijdem'que locupletissimi, & omnium rerum quæ importantur in urbem Calechut emptores, earundem'que uenditores. Nam eius urbis hæ sunt potiores, uidelicet lapides preciosi, ut sunt Berylli, Smaragdi, Chelidonij, Topasij, Sapphyri, Chrysolithi, & id genus plures, Castoreum, id est, muscum, thus, aloë, ac reubarbarum, porcellanæ'que, necnon

nec non gariophyllum, cinamomum, ſandalium, lacha, myriſtica, nux muſcata appellatur, & maſtix, hæc omnia aliunde importantur: piper uero & zinziber ibi naſcuntur, myrobalanumq́ & caſia, hæc regio urbis Calechut abunde mittit. Hi igitur Mauri ſunt præpotentes, & regni illius tenent habenas: nemo eſt qui illis poſt regem non pareat. In montibus uero non longe ab urbe Calechut rex dominatur longe potens, rerum multarum dominus, Naremegha dicitur, idola colit, coniuges habet ſupra trecentas: fato functus ſuo comburitur, & cum eo coniuges omnes: cæteri uero quum uitam exuerint, in fouea comburuntur, & eorum coniuges omni mundo muliebri exornatæ illò cõtendunt, concomitantibus parentibus & cognatis omnibus, ſubſequentibúsque choraulis & tibicinibus, applauſu immodico ad foueam ueniunt, & ibi coniunx quæ comburi uult cum uiro, circumuehitur foueam geſtiens ac tripudijs inſiſtens, & demum ut cancer reptando incedit, quoad ſeſe in ardentem foueam præcipitet. Aſtant etiam memorati affines, obſeruantes factum: quoniam quum ſeſe præcipitem dederit mulier, mox inijciunt ollas olei & butyri ſupra corpus mulieris, ut hoc fomento altus ignis citius comburat coniugem. Fert etiam hæc regio elephantos multiplices, & in primis domitos, ac belli artes edoctos: his bella conficiunt acerrima: hi etiam adeo ſunt cicures & manſueti facti, ut nihil eis deſit ad humanitatẽ præter loquelam: nã imperata faciunt, & dominos cognoſcũt ſuos: id enim nos ipſi cõſpeximus in urbe Calechut, ueramq́ denarramus hiſtoriam: nam aure certior arbiter eſt oculus. Elephantes quibus rex utitur efferantur plurimũ, uiriumq́ ſunt incredibilium: nam duo tantum nauim magnam trahunt in terram. Ibi maria non ſulcant nautæ, niſi à menſe Octobri uſq́ per totũ menſem Martij: & id eſt illis æſtas, reliquũ uero tempus eſt hyems, adeo ut nobiſcum cõtrarias uices temporum habeant. Quum uero non nauigant, in ſicco naues tenent. In menſe Nouembri naues Arabum Mechæ ſoluunt illinc, & in Arabiam contendunt, aromatum omni genere onuſtæ. Vida dicitur eorum portus, quò primo aromata conuehunt, & inde ferunt ad Cayrum Alexandriæ portum, & emporium orientalium cantatiſſimum: eò tamen hæc omnia ab portu Vida terreſtri itinere conuectantur.

Naremegha — *Educationis uis* — *Vida*

De ſtrage Maurorum & Chriſtianorum facta in Calechut. CAPVT LXXVII.

QVum itaque diutius immorati illic fuiſſemus, tribus uidelicet menſibus commercijs inſiſtentes, nec niſi duas naues mercibus onerauiſſemus, & iam moræ iſtius nos tæderet plurimum, præfectus noſtræ claſſis mittit ad regem nuncios, qui ei renuncient, iam menſes ternos elapſos, quibus ipſe tolerantiſſime præſtolabatur, ut tandem aliquando expediretur: quoniam tempus redeundi ad patriam appetebat: & tamen uix celoces duas o-

neratas

neratas mercimonijs esse, Mauros nihilominus emisse & asportauisse quæcunque libuisset,& uili quidem precio, se propterea rogare plurimum,ut tandem annuat Portugallensium uotis, patiaturq́ eos expediri prout inter regem & Araschoream conuenit iampridem. Hæc retulit noster nuncius. Iis in hunc fere modum rex respondit: Se non difficulter passurum, ut Lusitanæ naues expediantur, nec sibi posse persuadere, Mauros furtim mercari: quandoquidem exierat edictum ab eo, ut prius nemo naues oneraret,quàm Lusitani expediti forent: si forte sibi imposuere Mauri, se haud ægre laturum,quod Lusitani Maurorũ onustas naues corripiant,& sibi uendicent eodem precio, quo emissent Mauri cũctas merces quas nanciscẽtur in nauibus. Itaque decimasexta Decembris,dum Araschorea uacat commercijs,essentq́ in portu duæ naues nostræ iam onustæ, ecce Maurorum nauis quædam soluit illinc, onusta admodum omni genere aromatum, ferens elephantos ternos. Cuius rei factus certior præfectus noster, mox ratem corripuit: huius erat dominus Maurorum illustrior: is ægre ferens factum, it protinus ad regem, questus grauiter de illatis ab Lusitanis. Fit per urbem clamor ingens, confluunt ad regem Mauri, qui in nos conspirauerant. Rex igitur fatigatus his querimonijs,annuit ut uir seditiosus,& fidei nullius: nam ut citius regem flecterent, aiebãt nos plura iam exportauisse quàm attulissemus in regnum eius, nosq́ propterea fures uocitabant & prædones. De consensu igitur regis sumunt Mauri arma, telaq́ expediunt,& efferari incipiunt,per mediam urbem bacchantes ibant, cædibus & internecioni Christianorum uacantes. Iam ruebant cateruatim in nos omni armorum genere communiti: tum solis ensibus & pallio protecti uim ingruentem propulsare cœpimus: uerum sufficere illis nostræ uires nequibant:maior erat numerus quàm à nobis redigi in ordinem posset. Retulimus igitur pedem: & iam è nostris ceciderant tres uel quatuor:è suis uero septem uel octo.Dum igitur pedem retrahimus, consauciantur è nostris complures: & uix portas occludere quiuimus, irruente barbarorum incondita turba: tunc à muris propulsare cœpimus hostem: at illi domum expugnant: ea enim ambiebatur muro, altò quidem haud supra equitis mensurã: nam nos septem uel octo arcus habebamus,quibus innumeros barbaros cõfecimus. Tandem prouocati magis Mauri in nos plus solito sæuiunt: murũ quo cingebatur domus demoliuntur.Nos uero consilij & opis egẽtes euasimus ędes,ut ad littus cõtendentes à nostris exciperemur: nam non longe à littore cymbæ nostræ exitum rei mœstissime pręstolabantur: opem ferre non poterant, licet certiores facti essent à nobis uexillo leuato,dum adhuc domi obsideremur:uerum tormenta lędere hostem nimis distantem nequibant. Itaque inter uitam & mortem ambigui ad littus contendimus sequẽtibus Mauris:nec prius naues nostras ingredi potuimus q̃ ceci

derit

derit Araschorea noster,& è nostris quinquaginta: qui uero euasere,se iactabundo mari nantes credidere ferè XX. non enim naues ad littus accedere audebant, ne corriperentur à Mauris: inter eos qui ad classem peruenere ferè mortui,erat filius Araschoreæ,natus annos undecim: præfectus uero cymbarum iam fessus,regredi ad littus noluit, quum præsertim dux classis ægrotaret. Igitur hi solum uiginti mortem euasere, reliquis à Mauris male acceptis. Hæc igitur ut sunt relata præfecto classis, ipsum peruasere plurimū,mouereq; ad excandescentiam, quod uidelicet sui adeo male accepti fuissent, ut uix uiginti è tot uiris superessent. Itaq; iussit naues Maurorum decem, quæ in portu morabantur corripi,& occidi omnes qui in eis reperirentur. Captis igitur nauibus desiderati sunt homines plus quàm sexcenti: delituerant non nulli in sentina, ubi etiam merces compertæ sunt complusculæ. Viros trucidauimus, & omnes merces nobis adiudicauimus, & naues omnes combussimus:erant etiā in nauibus elephanti tres,quos occidimus comedimusq;.Sequenti uero die propius urbem appulimus, & exoneratis tormentis mœnia demoliti sumus, non sine hominum ingentissima clade. Illatis damnis innumeris,& inuicem ipsi è continente tormenta in nos exonerabant: uerum nihil profecere, in uanum emittentes. Dum sic congredimur, ecce naues duæ quæ portum quærebant,qui distat à Calechut leucis quinq;: quæ ut nos cōspexere, mox effuse fugerunt, ad portum contendentes, ubi septem aliæ naues ferè in sicco mercimonia opperiebantur. In eas igitur uela fecimus: uerū operam lusimus, quoniam propius accedere nequibamus, tum quia erant propè in arido,tum uel maxime ob numerosiorem hominū cœtum, qui inibi naues tutabantur. Propterea decreuimus proficisci ad urbem Chuchinā, ubi commercia exercere tutius quiremus.

Quomodo naues onerauimus. CAP. LXXVIII.

SOluimus igitur illinc Chuchinam uersus euntes, quæ urbs abest à Calechut leucis triginta, regnumq; est nulli parens:& inter nauigandum à nobis conspectæ sunt naues duæ, quæ,quum uela fecissemus in eas, mox à suis desertæ sunt:Nam qui eas ducebant uecti paruis cymbis profecti sunt in terram: nos uero accedentes eos,nullis compertis mercimoniis, præter orizam, eas comburi iussimus. Applicuimus ergo ad urbem Chuchinam uigesimo quarto Decembris, & in ostio cuiusdam fluminis ancoras iecimus: quibus iactis præfectus noster emisit pauperculum quendam conseruatū, qui sponte sua naues nostras fuerat ingressus, ultroq; in Hispaniam proficiscebatur. Is igitur ad regem contendit, & quæ nobis in urbe Calechut euenerant regi explicat. Qui ubi hæc accepit, ut regem decuit, nobis compassus, uicem nostram indoluit. Exposuit etiam regi, præfectum nostrum multa adduxisse, quæ libenter cum mercibus regionis, si complacitum foret regi, commutaturus erat: & ubi merces non placuissent, pecuniam pollicebatur multiplicem.

Ad hæc

Ad hæc respondit rex ægre ferre,illatas nobis fuisse iniurias:quod uero ad se spectaret,merces suas aduentumq́ eorum grata habere:quandoquidē iam/pridem de fama & probitate Portugallensium certior factus fuerat, bonam propterea de eis opinionem induerat:accederemus itaq; intrepidi,commutaturi nostra cum suis pro nostro arbitratu. Tunc nuncius noster infit regi,nos nunquam ex uetere instituto consueuisse prius terram appellere, quàm ob/sides dati fuissent, mitteret propterea è suis quempiam, ut mox accederent negociaturi.Tum rex his auditis,actutū duos patricios obsides dedit,ut confidentius accederēt nostri, qui commercia exercebāt. Hi igitur obsides regio iussu adiuere præfectum classis,sese illi committentes. Præfectus uero ut ui/cissitudinem rependeret, quatuor aut quinq; è suis in terram misit,negocia/toremq́,& hos commonefecit, ut quàm celerius possent expedirent merces suas,inuicem emerent eorum mercimonia precio aliquando,nonnunq́ uero permutatione, prout conducibilius fore rati fuissent. Interea quoniam apud eos is inualuit mos pro lege,ut in mari si quis comederit, is nunquam regem uideat: obsidum adhuc nemo comederat, permutabant͛ in diem propterea alijs succedentibus tantisper,donec alij comedissent.Igitur illic commorati sumus circiter dies xv.naues exonerantes nō longe ab urbe Chuchina,ubi portus est qui dicit͛ Carnagallo, & ibi comperimus Christianos,Iudæos,Mau/ros,& Zapharas. Inuenimus etiam ibi Iudæā quandam de Seuilia, quæ ex Cayro uenerat uisum Mecham, & inde Chuchinam, & cum ea duo Chri/stiani,qui asseuerabant se profecturos Hierosolymas,& inde Romam,quod profecto perquam gratū præfecto nostro fuit. Dum itaq; naues nostræ exonerant͛,ecce ingens classis regis Calechut in mari apparuit,naues supra xxv. trahens.Huius certior factus rex,illico ad præfectum mittit quendam,qui ei nomine suo uim hominū maximam ad classem profligandā offerat. Huic pręfectus respondit,se regi agere gratias,nec per id tempus opis suæ egere,se satisfacturum aduentanti classi, ostensurumq́ illis eorum futiles conatus: & re uera credidit haudquaquā sibi opus fore alieno auxilio,quoniam iampri/dem expertus fuerat eorum uires: & ipsi non accedebant,sed altum tenentes à classe nostra una leuca aberāt: nihilominus præfectus uela explicare iussit, ab portu soluēs,& obsides secum ferens, dimissis in terra è nostris septem,& pleno gradu contendit in classem barbarorum,ratus non difficulter se suba/cturum Barbaros. Verum sequenti nocte classis nostra uentos haud habuit felices,ut in hostes contenderet. Postera uero die quæ fuit decima Ianuarij, M. D. I. propius alter alteri accessit adeo, ut congredi cōmode potuissemus. Dum igit͛ utrinq; naues se prælio expediunt, præfectus recensens suos,uidit nauim Sancini Tonari abesse,propterea satius censuit,si per id tempus tem/perauisset à pugna.Decreuit igitur in patriam redire suam,fauētibus uentis: nos tamen usquequaq; per diem totam classis Calechut consectata est: quū

uero aduesperauisset,mox euanuit:nos uero citato gradu patriā petebamus, dimissis septem è nostris,& duos nobiscum ferentes obsides:quos cœpit præfectus enixe rogare,ut se tempori accommodarēt, nec desperarent,uerū cibū quempiā caperēt, ut suæ uitæ consultum irent:nam triduo iam famem sustinuerant:tandem adducti ducis hortamentis, comederunt nō sine mœsticia. Nos uero uersus Lusitaniam uela fecimus.

De rege Chanone amico nostro, Cap. LXXIX.

ITaq; die xv. Ianuarij ad quoddā appulimus regnū,quod Chanonam appellant de Gafferes,quodq; à Calechut parum abest,& eiusdem sunt linguæ. Dum igitur è regione regni huiusmodi nauigamus, rex ad nos amice nuncium mittit,qui referat se ægre tulisse,quod eò prius non concesserint, q̄ aliò iuissent:uerū eos hortari plurimū,ut si merces nō habeant quæ uoto suo faciant satis,se uberrime daturū protinus. Ad hæc præfectus respondit,oneratas iam esse naues, nec alterius egere nisi cinanomi bacharis centum, quæ sunt cccc.cantara,id est uasis genus.Hoc accepto rex,mox ad ducem cinamomū mittit diligentissime fidenterq;: pro eo dedit præfectus pecuniā signatā cruce,cruciferos appellant. Post hæc eò conuehebatur cinamomi plurimum certatim cymbis frequētantibus:uerum nullus supererat ulteriori merci locus, onustę erant admodū naues.Rex uero ratus nos nō habere pecunias,rursus ad nos mittit, qui renunciēt regē sponte daturū mercimonia absq; pecunijs, soluerēt modo quū redijssent:nec ob hoc desineremus cōmercia nostra absoluere,quoniam audiuerat regem Calechut bona nostra deprædatū fuisse,publicatis nostris mercimonijs,ac illata hominū Christiani nominis strage nō mediocri : addebat etiam compertum habuisse iampridē inconcussam esse Portugallensium fidem,se propterea esse propè addictum nobis.Huic itaq; regiæ uoluntati, & opinioni de nobis tam benignę correspondēs noster præfectus,ut erat uir acerrimi ingenij, non uulgares retulit gratias: & eas se relaturum quandoq; ingenue professus est,& introducto nuncio uim pecuniarū maximā,quæ superfuerat,ostendit:& rursus quęrenti regi an alicuius egeret: respondit nullius, nisi uiri cuiuspiā, quem secum in patriam ducat,qui rerum Portugallensiū testimonium locuplex aliquando regi faciat. Rex igitur protinus patricium quendā misit,qui nobiscū iret in patriā:nō prius tamen illinc soluimus,q̄ de obsidibus regi Chuchini scriberemus,certiorē facientes regē, nos ire in Lusitaniā,& obsides fore apud se sua causa in precio, & fauentibus superis redituros quamprimum, & nostros insuper suæ altitudini cōmendabamus:dedit etiam præfectus noster negociatori literas, quibus hortabatur uirum & socios ut bono essent animo, & negociarentur tantisper,donec redirent,futurum sibi decus ingens,quod inibi Christianū nomen exornent,quū apud immortalē deum, tum etiā apud principē nostrum & reliquos conterraneos omneis.Itaq; apud hunc regē diem unam duntaxat consumpsimus.

Illinc

Illinc soluentes, uela uentis dedimus, iter facientes uersus Melindę regnũ: ultima Ianuarij luce sinũ traiecimus Melindæ, & ibi nauim comperimus Combaiæ ex Melindæ regno, ueniebat onusta mercibus compluſculis, hanc cepimus, arbitrati esse Mechæ regni aut Maurorũ: ferebat enim supra tercentum uiros sexus utriusq; ubi uero apparuit eam esse regni Gambrę, mox dimissa est, passa iacturam nullam, pilotum solum accepimus ab eis, & demum iter nostrum persequuti sumus.

De naufragio sinus Melindæ, Cap. LXXX.

DIe duodecima Februarij sub noctem piloti omnes, id est, itineris duces & reliqui, qui chartã nauigationis optime callent, terrã applicuere: tum †Sancinus Tonarus, qui præfectus erat ingẽtis nauis, ultro se obtulit itineris præuiũ, & explicatis uelis, ipse rates omneis præibat: & ecce nocte intempesta mare sæuit undabundum admodum, classem actutum conturbat, modo huc modo illuc impellẽs: & tandem Sancini nauim impulit in siccum, cœpit protinus conflagrare, ubi ignis emicuit: mox certiores huius inauspicati euentus reliquas naues reddidit: quo uiso igne, iussit pręfectus classis naues eò uela facere, ubi ignis emicuerat: nox erat tenebricosa, quũ luna pernox minime esset, uenti etiã magis inualescebant, adeo ut uix tempestatẽ ferre possemus: non audebat propterea classi propius accedere, ne & aliæ naues igne corriperentur. Misit itaq; eò paruas cymbas, ut iactis in pelagus mercibus, uel ipsos homines uendicarent ab incendio, uerum nauis iam dehiscebat, conflagrabatq;, ut nullus spei locus superesset: ardebat enim tanto incendio, ut propè naues alias ignis corriperet. His uisis uela deferentes, remigare cœpimus, & omnium mercium nauis combustę iacturã fecimus, saluis tantum uiris: nam aromatã omne genus ferebat nauis quæ arsit, & ea erat ducentorũ doliorum capax: & in hoc submersu & conflagratione nihil prorsus seruatum est: uiri enim solis tunicis interioribus induti incendiũ euasere. Illinc itaq; soluentes, prætermisso regno Melindę, quoniã eò concedere minime licuit, uersus Monachiæ prouinciam iter direximus, & inde ligna & aquam sumpsimus, reductis in terram nauibus, ne à fremente salo submergerent: nam plenæ rimarũ erant undequaq; perfluentes. Tunc præfectus classis misit Sancinum quæsitum celocem quampiã, necnon pilotum, quo præuio insulã Zaphalæ explorarēmus. Interea nos naues sarciebamus: inde soluentes, petere instituimus locum quendã piscosum, ubi pisces erant innumeri. Ibi igitur uberrime piscati sumus, & quum multum piscium consequuti essemus, illinc abeuntes in atrocissimam tempestatem rursum incidimus, quæ perinde nos interturbabat, ut coacti fuerimus gradum referre: & dum sic iactamur maris fluctibus, nauis quædam è nostris correpta est à sæuiente salo.

† al's, sanctus Tanarus

Quot naues redierint in Lusitaniam, Cap. LXXXI.

ITaq; post tot naufragia,& animi interturbationes,& ferè rerum omnium iacturam,ac intertrimenta,die paschæ Sancti pneumatis caput bonæ spei appulimus. Id enim promontoriũ,quod Pomponius frontem Affricę appellat,ubi Affrica se cuneat,& fastigiatur admodum. Inde uero uẽtis prosperis ad id oppidum quod adiacet promontorio Viridi deuenimus,regnum Tesenice dicitur. Ibi itaq; nacti sumus liburnicas tres,quas nuperrime rex Lusitanis eò miserat gratia explorandi orbis, ut est uir ad magna quæq; altus & educatus. Illic etiã comperimus nauim quandã, quæ sæuiente freto à nostro conspectu euanuerat,è regione ostij sinus Mechæ: nam in urbe quadã commorati fuerant,ubi & cymbam,& maiorem hominũ partem reliquerãt:redibat enim nauis,uiros septem tantummodo ferens, eosq; ægrotantes, utpote qui uinum non bibebant,nec item aliam aquam, quàm pluuiam bibebãt in naui,ut assolet,collectam. Tandem aliquãdo appulimus Vlisbonam solum patrium,ferè ultima Iulij. Postridie uero superuenit ea nauis,quæ euanuerat dum rediremus,necnon & sanctus Tonatus cum celoce quam fabricatus fuerat in insula Zaphale: & is nobis referebat eam insulam esse perq; angustã in ostio cuiusdam sinus à Mauris cultam, & ibi montes esse, ubi aurifodinæ sunt quamplurimæ: addebat etiã eò cõplusculos alios contẽdere emẽdi auri gratia permutatione rerum multarũ. Et id tempus quo Sanctus illuc concessit,cõperit ibi quamplures Maurorũ naues, cepitq; inibi Maurũ, qui apud eum tantisper obsidis officio fungeretur, donec Christianus quidã redijsset, quem ipse in Arabiam causa explorandæ regionis destinauerat. Quum aũt nusquã comparuisset,uela uentis dedit,secum ducens Maurum, & tandẽ in patriã diu optatam peruenit. Nec etiam id uos latere uolumus, Vlisbonam è tanta classe sex duntaxat naues redijsse, reliquis pessundatis cum hominũ strage,necnon mercium infinita iactura.

Frons Africæ

De pondere & moneta eorum, Cap. LXXXII.

POstquã in superioribus meminimus merciũ ferè omne genus, superest nunc,ut nonnihil de precio & pondere earum in mediũ afferatur. Igitur in urbe Calechut baccar nucum muscatarum, id est mẽsuræ genus continẽs cantaros quatuor,non pluris uenditur q̃ pro ccccl. fauis: & Faui xx.ducatũ, id est,nummũ aureũ efficiunt. Item cynamomi baccar,cccxc.fauis. Item faracula aridi zinziberis,id est,xx.baccari pars,fauis sex. Item faracala zinziberis saccaro conditi fauis xxviij. Item baccar tamirindi fa. xxx. Item ba. piperis procerioris fa. cccc. Item ba. zerombeci fa. xl. Item ba. myrobalani fa. Dlx. Item ba. zedouariæ fa. xxx. Item ba. sandali rubri fa. lxxx. Item ba. lachæ fa. cclx. Item ba. sandasij fa. clx. Item ba. masticis fa. ccccxxx. Item fa. conforæ fa. clx. Item ba. piperis fa. ccclx. Item fa. thuris fa. v. Itẽ fa. belzuini fa. vi. Item fa. ligni aloë fa. cccc. Item fa. cassiæ fa. ij. Item fa. reubarbari fa. cccc. Item

ba. gario-

ba.gariophylli fa.DC.Item fa.opij fa.cccc.Item ba.sandali albi,fa DCC.Itē mitricale ambræ,quod unciæ sex cum quarta efficiunt mitricale unū ambrę.Itē ba. unum xx. farazolæ efficiunt; farazolam uero xiiij.aratollæ & tertia pars unius efficiūt Portugallensiū, quoniā Venetijs xxiiij. aratollæ.libra efficiunt xxij.& secundam partē.Ad summam igitur nummus aureus non pluris ualet q̄ xx.fauis. Post hæc dicendū est de precijs rerū, quas domo attulimus, uidelicet,quanti uendantur in urbe Calechut.Item fa.æris fa.xlv. Item fa.coralli albi,fa.mille.Item fa.plumbi.fa.xviij. Itē fa.coralli obliqui fa.DCC. Item fa.argenti fa.xx.Item fa.coralli nothi fa.ccc. Item fa.aluminis fa.†xx.Item almenum unum,quod est pondus excedens mensurā Portugallensium,aratis duobus & medio,quod efficiet libras tres uel circa,more Veneto,& hoc pondere uendunt crocum, fauis uidelicet lxxx. als,liiij

De regionibus,unde comportantur aromata,
CAPVT LXXXIII.

NOn absonum igitur crediderim,si eorum locorū nonnihil meminerim, unde afferuntur aromata fere omnium generum. Piper itaque aduehitur è turri quadam quæ est ultra Calechut,secus littus ad leucas ferè L. Cinamomū mittit regio dicta Zalon, nec alibi inuenitur,ea est ultra Calechut itinere leucarum cclx. Gariophyllū fert Meluza regio,quæ abest à Calechut ad leucas duodecim more Lusitano,in loco qui dicitur Cananor.Nuces uero muscatæ,& mastix afferūtur ex Meluza, quæ abest à Calechut leucis DCCXL. Castoreum,hoc est,muscatum,uenit è prouincia quadam quæ dicitur Pego, distāte à Calechut leucis D. Vniones uero proceriores affert plaga Armuzi, citra urbem Calechut leucis DCC. Spicus nardus, & myrobalanū aduehūtur ex Combaia prouincia citra Calechut leucis DC. Cassiam in surculis mittit urbs ipsa Calechut. Mittūt uero sua thura Sabei citra Calechut leucis DCCC. Mirrham Fartica regio citra Calechut DCC. Lignū autē aloë, & reubarbarū, camphoram, & calingā mittit Chiua regio ultra Calechut ad mille leucas. Zerombam fert Calechut, cardamomū maius Canona mittit oppidū Calechut,longe ab eo leucis duodecim.Piper longū in Same inuenitur.Benzui, & zan ultra Calechut leucis DCC.Tamirindū, & zedouariam mittit urbs Calechut. Lacham mittit oppidum dictū Samoterra, ultra Calechut leucis D. Brasille fert regio Tanazar, ultra Calechut leucis D. Opium fert plaga Adde citra Calechut DCC. Satis igitur ac super dictū sit de pōderibus,& rerū precio,necnō de locis unde hæc aduehuntur.

NAVIGATIO CHRISTOPHORI COLVMBI, QVA MVLTAS REGIONES HActenus orbi incognitas inuenit, inuentasq́ Hispaniæ rex coli iussit & frequentari,

Quomodo rex Hispaniarum dedit liburnicas duas Christophoro Columbo, Cap. LXXXIIII.

ITAQVE Christophorus natione Italicus, patria Genuẽsis gente Columba, uir erat procera statura, colore ad rubedinẽ inclinato, facie oblõga. Is quum diutius in regia regis Hispaniarum inuictissimi diuersatus fuisset, animum induxit, ut hactenus inaccessas orbis partes perquam diligenter peragraret. Petijt propterea rursus & iterũ instantissime à rege memorato, ut uoto suo tam pio nõ deesset, futurum sibi & toti Hispaniæ decus præclarum adseuerabat, si sua opera & impensa nouas inaccessasq́ regiones nactus esset: & ad id opus nauigãdi ultro se offerebat, nam pollicebatur plures posse nancisci in occidente insulas, quæ ad usum, imò ad delicias mortaliũ minime forent ineptæ, & in primis in eis insulis, quæ conterminæ sunt Indiæ, inueniri posse arbitrabat̃ baccas, id est, uniones, lapidesq́ preciosos fore omne genus, necnon aromata omnifariam, aurīq́ plurimum. Hæc meditantem rex & regina identidẽ derisere, utpote cogitantem inania, & pensi nullius, uertebaturq́ hic sermo propè in fabellam. Tandem peractis annis viij. insistẽte adhuc Columbo, cœpit rex his sermonibus aures præstare attentiores, decreuitq́ post multa experiri uiri ingeniũ, propterea in effectum huius celebris instituti, iussit liburnicam unam, & celoces duas omni genere annonæ armamẽtorumq́ cõmuniri: quibus expeditis, prima Septembris luce M. CCCCXCII. soluit ab Hispanis littoribus, & diu optatum iter aggressus est.

De insulis compertis à Columbo uiro acerrimo. Cap. LXXXV.

ITaq́ soluit à Gadibus iter faciens uersus insulas Fortunatas, quas nũc Hispani appellant Canarias, ob id quod canibus maxime abundent: antiqui uero Fortunatas dicebant. Hæ enim absunt à Gadibus miliaribus M C C. prout ipsi computant suas leucas, dantes unicuique leucæ M. IIII. Fortunatas propterea eas dixere ob aẽris miram temperiem, cœlīq́ clementiam, sunt in climate per Syenem uersus meridiem: eas incolunt ferinæ gentes, quibus nulla est religio, nullius dei timor, nulla uerecundia, utpote qui nudi incedũt usquequaque: eò Columbus concessit aquæ nonnihil sumpturus, ut uel inibi socij prius parumper conquiescerent, quàm atrocioribus assuescerent laboribus,

Canariæ *Fortunatæ*

ribus:nam qui ſulcant maria incomperta, his neceſſe eſt prope labores innumeros exantlare. Soluens igitur illinc arabat maria, & per dies xxxiij.totidemq; noctes nauigans uerſus occidentem, nihil telluris unquam apparuit: tandem è ſpecula quiſpiam inſulas quaſdam conſpicatus eſt: propius accedentes uidere inſulas ſex, quarum duæ erant uaſtiſſimæ,eisq; nomina indidit, alteram Hiſpanam,Ioannam alteram nuncupauit.

De magnis inſulis, Cap. LXXXVI.

IOannam non ſatis compertum habuere utrum eſſet inſula uel ne:dum tamen eius latera legunt,audiuere innumeros auium concentus,& in primis luſciniarum,quæ denſiſſimis nemoribus inerrabant, menſe Nouembri.Ibi etiam cõſpexere limpidiſſima flumina, eademq; ad potandũ ſuauiſſima, portus magnos celebresq;.Et quũ uento Choro nauigarent, prouecti ſunt magis ſecus inſulæ littora,nuſquam tamen ad calcem peruenere. Quum igitur progreſſi fuiſſent ferè miliaria DCCC. & nullum terminum adhuc comperiſſent,credidere continentem eſſe: propterea decreuere gradum referre,impellente pelagi ſæuitia:nam malus,id eſt,arbor nauis nutare incipiebat.Conuertit itaque nauim ad orientem, & mox deuenere ad eam inſulam, quæ dicitur Hiſpana: & quũ ſumme appeterent terrã explorare quæ ad Aquilonẽ uergebat, & iam ipſis terræ appropinquantibus, condicto ratis maxima in ſcopulum quendam colliſa eſt,adeo ut iam dehiſceret: uerum ſummergi nequiuit ob planiciem ſaxi: mox accurrunt cum cymbis uiri celocis alterius, & ſocios è faucibus Neptuni eripuere ferè moribundos.Quum terram appuliſſent, conſpecti ſunt ab incolis eius inſulæ, qui protinus effuſe fugerunt in nemora denſiſſima, nõ aliter quàm ſi fugacem leporem conſectaretur canis, genus inauditum:noſtri tamen ueſtigia perſequuntur fugientium,& mulierẽ quandã corripuere,quam quũ ad naues reduxiſſent, uino & obſonijs prope diſtentam,& eleganter ueſtitam miſſam faciunt: nam ipſi nudi incedunt, & humaniores ignorant delicias.

De ſitu & moribus Hiſpanæ inſulæ, Cap.LXXXVII.

QVamprimum igitur hæc mulier deuenit ad ſuos ſatura & prope farta, cultuq; inſolito ueſtita decentiſſime, alij hac liberalitate adducti,mox certatim, cateruatimq; ad littus concurrũt, rati genus eſſe diuinum:nam deſiliebant in pelagus ſecum ferentes aurum, quod cum ollis teſtaceis, uaſisq; uitreis permutabant,pro minima quaq; re etiam deſpicabili aurum dabant; exempli gratia,ſi quis dediſſet fruſtum ſpeculi confracti,protinus aurum con ſequebatur. Contracta igitur amicitia, uigentibusq; commercijs, noſtri cœpere diligentius eorum uitam & mores explorare,compererecq; protinus eos regẽ habere:propterea petentes mediterranea,hoc eſt interiora inſulæ,à rege eorum perquam honorifice ſunt excepti:quum uero aduesperauiſſet, edito ſigno de more ſalutandæ uirginis,noſtri genua plicabant,quos æmulabantũ

Barbari itidem agentes : ubi noſtri & crucem ſeruatoris trophæum uenerabantur, eam & ipſi condicto colebant:hi etiã ubi uidere nauim peſſundatã, certatim confluebant cum cymbis ſuis aduehẽtes noſtros, & ab undabundi maris faucibus eripientes. Cymbas huiuſmodi appellãt canoas,quæ ex ſola caua arbore factas,nõ quidẽ ferro,ſed cote præacuta excauãt: habẽt etiã longiores naues,id eſt,liburnicas,octuaginta remorũ capaces.Ferro carẽt omni, propterea noſtri admirabantur,quo nam modo quirent domos conſtruere, quas conſpiciebant miro modo extructas, necnon alia arte fabrefacta faberrime:uerum cote,ut diximus, pro ferro utunť. Acceperũt etiam referentibus amicis,nõ longe ab ea inſula eſſe quoſdã populos,qui carnibus ueſcebantur humanis.Idcirco ubi nos uidere,crediderũt Anthropophagos eſſe,ideo effuſiſſime fugerunt,Canibalos appellãt ferinos populos,qui in cibatu homines habeant gratiſſimos.Hos noſtri præterierant,eos ad meridiẽ relinquẽtes.

Canibali

De Canibalorum moribus. Cap. LXXXVIII.

IGitur hi populi mœſtiſſime conquerebantur nobis de efferatis illorũ moribus,nam aiebant eos in ſe nõ aliter ſæuire,quàm tigrim uel leonẽ quempiam in manſuefacta animalia : horreſco referens. Impuberes,ſi qui corripiuntur,exectis teſtibus, ſaginant uti nos gallos gallinaceos , ut lautius eis ueſcantur.Puberes uero mox contrucidant,quibus exenteratis,ilia comedũt recentia,membrorumq́ꝫ partes extremas, cætera ſaliunt, adſeruãtq́ꝫ ut nos inſitia & farcimina omnis generis: nam inſitia fiunt ex ſanguine aprino uel bubulo , aut ex carnibus teſſellatim conciſis , alij apexabo appellant, haud dubie eſt genus farciminis . Mulieribus haud ueſcuntur, uerum eas ad prolem, ueluti nos gallinas ad oua ſeruant:ſiqua eſt anus,ea mancipij uicẽ gerit. Propterea hæ inſulæ,quas iam ſubegimus,ubi audiunt aduentare hos efferatiores immaneſq́ꝫ populos,actutum dant terga, licet ſagittis utantur,non ſunt tamen tantarum uiriũ,ut compeſcere eos queant , nam pauci complures funduntur,utputa centum decem profligant Canibali, nuſquam cominus congrediuntur,fuga tantum ſibi conſulunt.Nos nequiuimus aliter intelligere, quos deos colant alios,q̃ꝫ ſolem & lunam,cœlumq́ꝫ. Mores uero aliarum inſularũ idcirco non referimus, quoniam ob anguſtiam temporis & interpretum penuriam de eis nihil comperti habuimus.

De moribus illorũ qui Hiſpanã inſulã colunt, Cap. LXXXIX.

HVius inſulæ cultores loco panis utuntur radicibus quibuſdã , quæ ſunt (ſi magnitudinem formamq́ꝫ ſpectes)inſtar napi, ſaporem habẽt, quẽ molles recenteſq́ꝫ caſtaneæ,ages uocant:aurũ apud eos eſt in precio,id enim auribus appenſum ferunt: ſuis non emigrant finibus, nec ut alij ultro citroq́ꝫ commeantes commercia exercent:cœpimus eos percunctari ſignis,ubi eruerent aurum, intelleximus ab eis legi in harenis fluminis cuiuſdam , quod ex editiſſimis deriuatur montibus.Id enim labore eximio colligunt,funduntq́ꝫ

in fruſta,

in frusta,& demum in bracteas.id est,laminas. Verum ubi nos eramus non nascitur,aliunde aduehitur,uti circumuecti insulam re ipsa cognouimus:quoniam postquam illinc soluimus,deuenimus ad quoddam flumen, quò profecti sumus sumendæ aquæ gratia,& ibi auriferas conspeximus harenas,ibi quadrupedia,nō nisi cuniculos uidimus: serpentes uero immensæ uastitatis, numerosioresq̀, quos fert insula, sed innoxios conspeximus: necnon syluestres turtures,anates nostris proceriores,anseresq̀ oloribus candidiores,uerum capite tantum rubeo erant: ibi & psitaci complures, alij coloris prasini, fului alij,alij uero Indis non absimiles,id est, torque miniato. Tulere ex his igitur sexaginta uersicolores, coniecturam'que ex his alitibus fecimus non longe Indiam abesse: uerū huic sententiæ non adstipulabatur sphæræ ratio, & in primis philosophus in illo de cœlo & mundo, Senecaq̀,& alij complu sculi cosmographiæ haud expertes, qui adseuerant Hispanias non multum ab India abesse,maritimo præsertim itinere.Hæc igitur insula suapte natura gignit masticem, aloë, & alia his non dissimilia,& in primis grana quædam rubea,quæ pipere sunt acriora:cynamomumq̀,& zinziber nostri tulere.

De uiris quos Columbus gratia explorandæ insulæ dimisit, CAPVT XC.

IGitur Columbus de compertis terris satis ac super lætus,utpote qui uidebatur nouum comperisse mundum.Quum uero primum uer iam appeteret, decreuit patriam repetere suam, dimissis apud regem uiris triginta octo, qui perquam diligenter scíscitari & explorare deberent locorum situs, ac regionis mores,frugumq̀ ac arborum naturam. Rex enim appellatur Guancranillo, cum quo inijt fœdus maximum,commēdauitq̀ illi suos arctissime, adeo ut intuitus eos pio obtutu, coram Columbo illachrymari cœperit, miseratus conditionem remanentiū.Tandem Columbus iussit uela uentis dare Hispaniam uersus,secum ducens ex insulanis uiros decem,non alia magis de causa,quàm ut eorum linguam aliquando discerent,quoniam id consequi haud difficulter poterant:nam caracteribus nostris suum idioma scribi probè potest:cœlum appellant Turci domum boa:aurum cauni:uirum probum toyno:nihil,maxani dicūt.Reliqua uero nomina æque ac nos nostra ꝓferūt:

Quomodo Columbus fuit dictus Admirans mare, CAPVT XCI.

REx itaq̀ & regina Hispaniarum nihil magis gerebant in uotis, imò supra uota, quàm ut almam Christi fidē indies augerent,auctamq̀ colerent,& cultam summopere uenerarentur: propterea id eximie obseruabant, ut hæ gentes quæ hactenus nomen Christianum ignorauerant,tandem aliquando ope & industria sua,scirent unā esse Christi fidē, extra quā nulla est salus, nec redemptio. Inq̀ huius rei specimen decreuere summis honoribus Columbū ꝓsequi,nihilq̀ pretermittere, qđ ad cultū & decus eius spectaret:

Igitur

Igitur uultu sereno eum excipiunt, condecorantq; innumeris titulis: & quod apud Hispanos eximius ducitur honos, cōsessum ipsum recipiunt: uolueréq; ut deinceps non Columbus, sed Admirans oceanū appellaretur: & ut licuit colligere ex Admirantis sermonibus, sperabat propediem fidem nostrā magna incrementa habituram, si hæ insulæ ad fidem reducerentur: in commercijs uero & alijs mortalium emolumentis, quibus plerunque omnes inhiant, nullam propè spem collocauerat. Itaque serenissimi reges iubent ut protinus Liburnicæ xvij. expediantur, quæ arcem in prora habeant, id est speculam, unde eminus speculantur: celoces uero duodecim absque specula, inq; eis hominum mille ducenti, qui omni genere armorum communirentur. Fabrosq; lignarios, id est, carpentarios, artificesq; fere omnium generum ære annuo conduxit, qui classem sequerentur: equites etiam quosdā centuriauit, ut nihil classi deesset, quod ad ualidam expeditionem spectaret. Columbus uero sues & boues sexus utriusque in classem introduxit, triticumq; & ordeū, ac legumina propè omne genus corrogauit in nauibus, tum ut uitam in naui diutius protraheret, tum uel maxime ut inibi terræ mandaret semina: tulit etiam arborum taleas quas ibi plantaret: quoniam id genus illic haudquaq; arbores uisuntur: nam præter pinum & palmas nullas habent arbores nobis cognitas, & hæ mira ubertate crescunt, adolescuntq; in tantam altitudinem, ut non facile referri possit ob maximam soli ubertatem. Sunt enim illorum fructus propè innumerabiles, uerum nobis incomperti, aiuntq; sub sole feraciorem tellurem minime esse. Instituit etiam noster Columbus secū ferre instrumenta omnis generis ferrea, quæ conducerent urbi condendæ: ut in noua regione nouas urbes conderent, quæ forent suorum tutissima receptacula, multiq; insuper regis clientes, contubernalesq; ultronei se obtulerunt huius nauigationis socios, desiderio comparandæ gloriæ, prouocati gestis Columbi præclaris. Igit̃ prima Septembris soluere ex Cades uentis prospere flantibus, & prima Octobris applicuere insulam Canariam, eam inquam, quæ Fericta dicitur. Quarta uero Octobris uela fecere uersus meridiem, nihil'que comperti de eorum nauigatione usq; ad hyemale æquinoctium habuimus. At uigesimo tertio Martij, rege ac regina discumbentibus, mox affuit ueredarius quidā, qui renunciauit celoces duodecim applicuisse Cades: successum autem nauigationis ulterioris quinta Aprilis luce M. D. IIII. germanus frater altricis primogeniti regis missus ab Admirante ad regem peruenit, cunctaq; retulit quæ in sequentibus adnotabuntur.

Quomodo Admirans adiuit Canibalorum insulas,

CAPVT XCII.

ITaque prima Octobris Admirans Columbus soluit à Canarijs flante Affrico, ad læuam iter faciens, meridiem uersus adnauigauit xxi. diebus priusquam

priusquam tellurem cõspexerit aliquam. Tandem deuenit ad Canibalorum insulas sæpe dictas, & primo conspectu uidere nostri insulam uastissimam, ideo arboribus condensam, ut uix discerni posset, utrum sylua foret uel ne: & quoniam is dies erat dominicus, Dominicam eam nuncupauerunt: & ubi cognouere incultã esse, minime uisum est illic gradum sistere, sed ultra progressi sunt. In his igitur uiginti & uno diebus sua sententia sulcarunt maria per leucas fere mille trecẽtas & uiginti. Nam per id tempus Aquilonem uentum prosperum semper habuerant: deinde soluentes ab dicta insula, breui peruenere ad aliam insulam omni genere arborum refertissimam, quæ inenarrabilem suauitatis odorem fragrabat: nonnulli allecti amœnitate loci, in terram descendentes, nihil animatum ibi cõspexere, præter lacertas inauditæ magnitudinis: eam Crucem appellarunt, primoq; loco de cultis post insulas Canarias conspecta est: & hæc erat Canibolorum insula, ut re ipsa demum cognouere, id adfirmitantibus interpretibus Hispanæ insulæ, quos secum ducebãt. Circunuecti itaq; insulã, casas humiles complusculas cõpererunt: nam uicatim degunt, xx. uel ad summum xxx. domus simul continenterq; dispositæ in orbem ambientes plateam quandam, cuius diameter erat orbicularis: domus erant ligneæ amphitheatri instar. Hũc morem construendi ædes seruant, erigunt complures eminentissimas arbores in orbem, inq; eis trabes figunt, quibus arbores inhærẽt, fitq; ut his fulcimentis minime ruãt. Imbrices uero, quum domum cooperiunt, ita constituũt, ut formam tentorij efficiant, surgitq; in modum pyramidis, id est, in acutum. Demum has sic dispositas arbores intexunt palmarum folijs, & quarundam aliarum arborum, ut & uentos & imbres tutius arceant: introrsus uero trabes texunt funibus bombicinis, & radice quadam sparto minime absimili: cubilia habent eminentissima, quæ fœno & bombice sternunt: porticus habent maximas, ubi saccara collocant. Et ibi etiam conspeximus duas statuas ex ligno fabrefactas, quas duo angues immensæ uastitatis sustentabant, eas credimus esse eorum idola: uerum compertum habuimus statuas huiusmodi solũ ornatus causa erectas fuisse, quoniam hi solem & planetas tantummodo adorant. Eò igit̃ ubi nostri applicuere, mox uiri & mulieres effuse fugerunt, deserentes eorum domos: ubi uincti erant impuberes complusculi, quos ad saginam adseruabãt: necnon anus complures, quæ mancipiorum obibant officia, protinus ad nos contenderũt. At nostri ingressi eorum domos, animaduerterũt illic uasa esse fictilia omne genus, quę nos Samia appellamus, in qbus elixabãt carnes humanas, psitacis, anseribus, & anatibus simul admixtis: alias autẽ uerubus impositas torrebant, selectis ossibus, & brachijs humanis, quibus pro ferro utebantur, ut sagittis adfigerent suis: ferro enim prorsus carent. Vidimus etiam ibi impuberis caput nuperrime abscisum, sanguine adhuc defluente, hoc erat trabi infixum. Hæc insula quatuor ingentissimis irrigatur fluminibus, Gua-

Crucis insula

rium mores

dalupeam

Guadalupea dalupeam appellauimus,quoniã non eſt abſimilis monti illi ſanctæ Mariæ, quem Guadalupum Hiſpani uocitant,incolæ uero Grachanam:fert hæc inſula pſitacos faſianis multo maiores, nec alis ſimiles, nam alas habent uerſicolores,cætera rubei:tantaq; pſitacorum apud eos copia,ut apud nos cicadarum:& licet eorum nemora ſint pſitacis referta, eos tamen ſaginant,quos habẽt in cibatu gratiſſimos:mulieres uero quę cõfugerãt ad noſtros,Admirrãs noſtro ritu exornari iuſſit, & compluſculis donari muneribus, mandans ut protinus eas ad Canibalos mitterent:quoniam hæ probe nouerant quò fugiſſent Canibali. Itaq; mulieres ad Canibalos profectæ ſunt:quo factũ eſt, ut mox Canibali ad noſtros accurrerint pellecti muneribus,quibus donatæ mulieres fuerant,autumantes itidẽ cõſequi poſſe. Vbi uero coràm fuere,ſiue timore,ſiue ſcelerũ conſciẽtia,mutuo ſeſe reſpiciẽtes,illico terga dedere,proxima petentes nemora:at noſtri q inerrabãt inſulæ explorabũdi,cymbas eorũ omnes confregere. Et illinc ſoluentes adiuere ſocios ſuos, quos dimiſerant in Hiſpana inſula primo itinere: & dum eunt utrinq;,complures præteriere inſulas:ab ea parte uero,quæ reſpicit Aquilonem,apparuit inſula, cuius inquilini noſtros interpretes,quos ab inſula Hiſpana duxerat Admirrãs, intelligebant,nec non eos quos uendicaueramus à ſæuitia Canibalorum,dicebãt uocari Matininam,adfirmãtes eam cultam eſſe à ſolis fœminis,quæ ſtatis anni temporibus coibant cum Canibalis,ut ſolebant olim Amazones:prolẽ partiebantur,mares dabant parentibus,fœminas uero fouebant ipſæ:aiunt etiã has fœminas ſpecus habere altiſſimos, quò ſe recipiunt ubi extra ſtata tempora quiſpiam eò cõceſſerit, & ibi ſe tutantur ſagittis propulſantes hoſtem, ſi forte fortuna explorauerint aliqui aditum: propterea noſtri per id tempus propius accedere nequiuerũt, præternauigantes inſulã ad miliaria ferè quinquaginta. Inuenimus aliam inſulam,quam interpretes aiebant eſſe apprime cultam,habitatoribusq; frequentiſſimam,& inter alia habere innumeras fruges,& propè omnia quibus uita humana carere nequit: & quoniam montes habent præaltos,eam montem appellauimus Ferratũ: at noſtri interpretes, & hi quos adſeruaueramus ab atrocitate Canibalorũ, adfirmabant Canibalos aliquando longa metiri itinera ſupra mille miliaria, ut carnibus ueſcantur humanis. Poſtridie illius diei nacti ſumus aliam inſulam,quæ quoniam erat obrotunda, Admirrans eam nuncupauit ſanctã Mariam rotundam. Supra iſtam comperimus aliam, cui diui Martini nomen indidit: uerum in neutra iſtarum ſtationẽ fecimus. Perendie uero aliam inuenimus,quam aiebãt longitudine eſſe miliariũ cl. à parte uidelicet occidentali in orientale latus:referebant mira de ea interpretes, quod uidelicet foret ſumme ferax, & pulcherrima,hanc poſtremo appellarunt ſanctam Mariam antiquam. Poſt eã comperit fere innumerabiles inſulas, uerũ longe à prædicta, miliaria propè cccc. Interq; eas quædã cæteris præſtabat magnitudine,quæ dicebatur ab incolis

Ay Ay:

Ay Ay,noſtri uero nuncuparũt Sanctam crucem: eò appulimus,ut aquam hauriremus:at Admirans emiſit triginta uiros, qui explorarẽt diligenter inſulam,qui mox quatuor Canibalos cum totidẽ fœminis inuenerũt,quæ mulieres uiſis noſtris, complicatis manibus eleuatiſq; auxiliũ petere uidebant: quibus liberatis,uiri in nemora dilapſi ſunt. Biduo itaq; illic agẽs Admirãs, triginta uiros in inſidijs collocauit, qui corriperẽt Canibalos,ſi qui apparuiſſent.Qui uero ſtabant in littore,uiderunt cymbam,caneam ipſi appellãt, homines octo,& totidem mulieres uehentem. Vbi igitur Admirans claſſicum cecinit,unà omnes ruunt in Barbaros,qui ſtrenue ſagittis pulſare noſtros conabantur,nec prius quiuere ſe clypeis tegere, quàm Hiſpanus à fœminis ſagitta ictus occubuit;alter uero male acceptus eſt. Hiſpani tamen ubi comperere ſagittas ueneno illitas eſſe, decreuerunt propius manus cõſerere,& ui remorũ in eos contendere: quod ut fecere, protinus Barbarorũ nauim peſſum dedere. Præeminebat enim ibi mulier quædam ueluti regina,cuius dicto parebant omnes:hæc natum habebat ſecum torui aſpectus atrociſq;, qui facie non regem ſed prædonem,aut furem quempiã ſæuiſſimũ præſentabat.Submerſa itaq; naui,non deſinebant nando noſtros onerare ſagittis,eleuatis tantum ſupra aquam brachijs,quæ res uiſa eſt monſtrifica.Dum itaq; natãt ſagittantq;, ad ſaxum quoddam deueniunt, ubi tandem à noſtris ſunt expugnati,occiſis nonnullis,& regulo grauatim ſaucio uulnere duplici:hos ad Admirantem trahunt reluctantes, qui conſpectum tanti uiri minime pauentes, ferociam nuſquã exuerunt,ſpumas efferueſcentes non aliter quàm leo ubi in caſſes deuenit,tunc rugitus edit maiores atrocioreſq;,ſæuitq; magis:adeoq; efferebant, ut nullus eſſet inibi tam intrepidus qui ferocientes uiros non formidaret. Progreſſus itaq; Admirans Affrico flante aliquando,nonnunquã ſpirante Fauonio,peruenit ad quandam pelagi uaſtitatem, ubi propè innumeræ erant inſulæ multijugæq;:nam aliquæ frequentioribus obumbrabant nemoribus, aliæ uero ſumma apricitate amœnitatẽ non mediocrẽ præ ſe ferebant,nonnullæ autem ſqualebant ſaxis,humo ieiuna aridaq;, & præuſtis implicitę montibus:aliæ etiam intra cautes colorem coccineum continebant, aliæ uiolaceum,albicantem aliæ: perinde ut multi rati fuerint eas eſſe minas gemmarum, aut loca metallorum corruſcantibus plurifariam coloribus. Eò itaq; non conceſſere ſæuiente pelago, nam uerebantur ob ſcopulorũ frequentiam,ne naues colliſæ ſaxis,dehiſcerent protinus ſubmergerenturq;, in aliud tempus rem differentes. Nequiuere etiam inſulas percenſere,ob eorũ implicitam frequentiã:tamen nonnullæ celoces, quæ altiore fundo haud egebant, mediocri contentæ alueo propius acceſſere, & ſupra xlvij. inſulas numerarunt,locumq; Arcipelagus nuncuparunt ob inſularũ frequentiã. Dum itaq; relictis inſulis in altũ prouehũt, in medio ferè itinere aliam nacti ſunt inſulã, quæ dicebatur Buchema, ubi complures erant illorum qui atrociſſimas Ca-

nibalorum manus euaserant: hi nobis retulere insulam cultā esse eximie, cultoresq; mitiores, & usquequaque Canibalis infensos: inq; ea nemora complura, quæ apros fouent ingentissimos: hi naues non habent, quibus sulcare possint maria, & Canibalos adire: uerum ubi Canibali eò contenderint, congrediuntur atrociter, propulsantq; eos: quos si ceperint male accipiunt, par pari referentes: nam erutis luminibus, eos in frusta minutatim concidunt, & ignibus torrent, & pro uindicta deuorant, alioquin humanis non uescuntur carnibus. Hęc nobis referebāt nostri interpretes, quos ex Hispana insula adduxeramus. At nostri parum illic immorati, præteriere insulam, nisi quod ab ea parte quæ occidentē respicit in terram descenderūt, ut aquæ nonnihil haurirent, ubi eminentem pulchramq; domū inuenerunt, & cum ea duodecim minores domos omni habitatore desertas, ibiq; nulla erant habitantium recentia uestigia: causam propterea ignorabāt, quur desertæ forent, ni forte habeant illarum habitationū stata tempora, dum candens sydus feruet nimiū, abeūt in mitiora loca, reuersuri quū cōducibile arbitrabuntur: uel forte metu Canibalorum littora deserunt tantisper donec abeunt, utcunq; fuerit insula: unicum habet regem, cui perquam reuerenter adstant, obediuntq; mirum
Chiasichius in modum, Chiasichium appellant eorū regem: latus huius insulæ quod meridiem contuetur, longitudine ducentorū miliarium patet: ea nocte duæ fœminæ, & totidem adolescentes, quos asserueramus de manibus Canibalorū, ubi è conspectu suæ patriæ fuerunt, in mare sese proiecerunt, & nando ad solum patrium deuenerunt nobis nescientibus.

Quomodo Admirans suos reperit uitam exuisse, Cap. XCIII.

TAndem aliquando Admirans peruenit cum tota classe ad Hispanam insulam, quæ abest à Canibalis leucis ferè cccc. Verū omine inauspicato infelicíq;: nam hi quos loco præsidij inibi reliquerat, uitam exuerant omnes. In hac insula est regio, quæ dicitur Xaynana, unde Admirans primo itinere profecturus in Hispaniam, quasi loco obsidum decē uiros abduxerat: ex his ob cœli mutationē, septem occubuerāt: unus uero eorum qui superfuerat, ubi suam patriam classis applicuit, Therema dicitur, sponte à nobis emissus est: reliqui uero nando clanculum aufugerūt. Quæ res parum Admirantem mouit, qui modo suos comperisset uiuos, reliqua nihili pendebat: uerum ubi paululum est progressus, canea quædam apparuit, genus est liburnicæ longioris
Canea capax ingentium remorum: hæc regis fratrem uehebat, eiusq; præfecto apprime abiens suos cōmendauerat, cumq; eo fœdus magnū inierat. Is igitur regis Guancenarilli frater alio tantum uiro comitatus, ad Admirantem contendit, & nomine regis imagines aureas duas dono Admiranti dedit. Post hæc cœpit Hispanorum miserabiles casus exponere: uerum uix id intelligere quiuimus, nostris interpretibus non satis eius linguam callentibus. His auditis progreditur Admirans, quoad deuenit ad ligneū oppidū, quod Hispani sibi

ſibi pro potiori tutela condiderant: id totum comperit demolitum combu/ſtumq́ꝫ,nec alia ſupererant ueſtigia,præter pallidum cinerē:quæ res nos om nes dolore incredibili affecit: non tamen nobis facile perſuaſum iri poterat, quin aliqui ſuperuiuerent:propterea ut huius rei eſſemus certiores,Admirās iuſſit tormenta quædam exonerari,ut reboatu edito,ſi qui deliteſcerent è no/ſtris mox excitarentur, ſcirentq́ꝫ nos aduentauiſſe: uerum operam luſimus, quoniam nullus uſquā comparuit,cunctis fato functis.Tūc Admirans nun/cios miſit ad regem Guancenarillum ſciſcitatum de ſuis, queſtus grauiter de occubitu ſuorum.Hæc noſtri retulerunt, quantum colligere potuerunt ex re/gis reſponſo, complures uidelicet in ea inſula reges eſſe illo potentiores, qui ægre ferebant Hiſpanos ſubegiſſe inſulas:propterea contenderant ad ligneū oppidum, ubi Hiſpani degebant, eoq́ꝫ expugnato contrucidauerant uiros, & oppidum combuſſerant, ipſumq́ꝫ ferentem noſtris ſuppetias ictum ſagit/ta fuiſſe,inq́ꝫ eius rei fidem brachium faſcijs circumuolutum oſtentauiſſe,nec propterea ad Admirantem iuiſſe,quoniam conſauciatus uulnere nō contem nendo fuerat.His acceptis nulla fide adhibita, poſtridie Marchionem quen/dam cognomine Sibilium, rurſus ad regem mittit, qui perquam diligenter rem ſciſcitetur,perpendatq́ꝫ an ſint uera quæ ex rege allata fuerant. Is igitur eò conceſſit,& remotis faſcijs comperit regem falſa loquutum,nullius cicatri/cis apparente ueſtigio:uerum procumbentem nactus eſt uirum ſimulantem ægritudinem,huius cubili coniungebantur concubinarum cubilia octo.Tūc deuenimus in eam opinionem,ut non difficulter crederemus noſtros aſtu & inſidijs eius occubuiſſe:tamen Marchio finxit fidē præſtare regi, hortatusq́ꝫ eſt uirum,ut in craſtinum Admirantem uiſeret.Poſtera itaque die ad Admi rantem rex contendit, à quo eſt honorificentiſſime exceptus, & ueluti miſe/raretur noſtrorum ærumnas gemebundus indoluit. At ubi conſpicatus eſt mulierem quandam, quæ noſtro auxilio erepta fuerat à Canibalis,eam ad/fatus eſt ſua lingua longiore ſubſellio, nobis haudquaquam intelligentibus, illi plurimum applaudēs,hæc dicebat Catharina.Tandem poſt multa illinc abiuit,& amicitiam fœdusq́ꝫ rurſus pollicebatur: nō defuere tamen è noſtris qui ſuggererent Admiranti,ut uirum corriperet, & correptum cædis noſtro/rum pœnas luere cogeret. Admirans uero, ut erat uir multi penſi,rem accu/ratius penſitatiusq́ꝫ expendebat,loci & temporis rationem habens:nō enim ſibi per id tempus conducere arbitrabatur, ut incolarum animos ad iracun/diam prouocaret.Poſtridie uero illius diei quo illinc rex ſoluit,eius germanus claſſem uiſit,& mulieres ſubornauit, ut ſequens effectus comprobauit. Itaq́ꝫ nocte ſubſequente Catharina cum ſeptem alijs in mare deſilijt, ut ſuperato pelago ad regem cōtenderet:noſtri tamen,ubi fraus apparuit,conſequuti na tantes mulieres, tres tantum ceperunt: at Catharina cum tribus alijs ad re/

gem peruenit, qui susceptis mulieribus in interiora insulæ dilapsus est : quo facto nobis rex aperuit se nostros contrucidauisse.

De uindicta occisorum, Cap. XCIIII.

ADmirans igitur cognita proditione, decreuit hominem persequi usq; ad regni interiora. Misit itaq; tercentũ uiros, qui Marchionem infensi consectarentur. Hi ergo dum hominẽ explorabundi quærunt, deuenere ad ostium cuiusdam signati fluminis, ubi perquam celebris erat portus, quem Regalẽ appellarunt: nam ubi ingressus est, adeo flumen se sinuat, obliquatq; efficiẽs multiplices recessus, & flexus innumeros, ut alter Mæandrus uideat, nec licet sis ingressus, cognoscere queas an sis intra uel extra, quanquam in ostio adeo pateat, ut sit trium liburnicarum capax: ex aduersa fluminis parte mons uisitur conspicuus, qui impendio uiret, & præclaris exornatur nemoribus. Ibi psitaci complures, & auitia fere omne genus exaudiuntur suauissime alterneq; concinentia. Hunc portum interfluũt fluuij duo, & dum altius pro gredimur, nacti sumus eminentissimas quasdam ædes, quas credidimus regis esse eius, quem persequebamur. Idcirco eò contendimns citato gradu, & ecce occurrunt nobis uiri propè centũ, qui habilissima habent corpora, quiq; arcus & sagittas ferentes, toruo uultu ibãt ad nos, subinde uociferantes se minime esse Canibalos, sed Taynos, id est, nobiles, ac patricios: nos uero signo pacis edito propius accessimus, & quũ mutuo colloquio frueremur, protinus fœdus & amicitiam nobiscum iniere, nec de cætero pauẽtes, ad nos ueluti ad suos cõfidentissime ibant, hos munere multiplici donauimus. At nostri dum illic agerent, domum metiti sunt, quæ diametrum habebat xxxij. passuum, erat instar amphitheatri obrotũda, huic circunquaq; adiacebãt triginta aliæ minores ædes, in contignationibus pro trabibus harũdinibus uersicoloribus utebãtur, mira arte textis complicatisq;. Hos patricij nostri percunctati sunt de rege Marchione, quem adseuerarunt petijsse montes. Huius rei decreuere Admirantem certiorem reddere, & in primis conflatæ necessitudinis cum uiris patricijs. Verum Admirans flagrans perniciali odio in Marchionem ad diuersas insulæ partes exploratores expediuerat, qui regẽ si quo modo possent corriperẽt: nam præ cæteris quos miserat, erant duo strenui iuuenes, Horeda uidelicet & Gormalanus animo inuicto, alius alia loca petẽs, propè omnem regionem inter se partiti sunt explorandam. Hi ergo dum uarias regiones peragrarent, deuenere ad quædam spectatissima flumina, quorũ alia ab una parte montis defluebant, nõnulla uero ab altera deriuabantur. Is mons eminentissime attollebatur, qui aurifero sabulo conspergebatur, & inde aurũ effodiunt incolæ hoc modo: nam actis sinistris brachijs in præcordia montis egerunt aurum, egestumq; dextra excipiunt manu, dabantq; nostris: adseuerabant etiam uidisse grana compluscula zecare, quæ allata fuere regi Hispaniarum,

ſpaniarum, nam granũ unum pondus erat unciarum nouẽ,hoc uidere com/ plures uiri. De flumine aurifero,& alijs rebus repertis, Cap. XCV.

HIs uiſis noſtri condicto ad Admirantẽ rediere, ut nõ recederent à præ/ ſcripto:nam Admirans iuſſerat, ut nil aliud ageret,quàm explorare re/ giones nouas,& mox referre earum ſitus & qualitates, nec ipſi pergerent eo inconſulto exercere cõmercia,pro quanto uitam caripenderẽt ſuam: accepere etiam ab incolis nõ longe eſſe in montibus regem quendã, quem Gazichiũ Canobam,ſua lingua appellãt,id eſt, dominũ domus auri:nam boa domus interpretat͂,canum aurũ, & Gazichius rex. In hoc etiã flumine inuenere ab/ ſolutiſſimos piſces,aquãq́ haud inſuauẽ. Marchio Sibilius refert apud Ca/ nibalos populos in menſe Decembri eſſe æquinoctiũ,quod ratio ſphærę nõ patitur:addebat etiam inibi aues eodem mẽſe fœtificare:quum tamen ab eo ſciſcitaremur,quantum eis polus eleuaretur ab oriente, retulit Septentrionẽ non uideri, ſed mergi ſub arctico polo, & tranſcendiſſe cuſtodes. Verum ut ingenue fatear, nemo inde uenit,cui indubia fides adhiberi poſſit, quoniam fere omnes expertes erant literarum,& in primis ſyderalis ſcientiæ. *Gazichius Canoba*

De oppido ab Admirante condito, Cap. XCVI.

IGitur is Admirans claſſis præfectus in ſuam & gentis Hiſpanæ memoriã, decreuit urbem erigere:cooptato itaq́ loco,qui Locifron dicitur, nõ longe à portu,& ut bono omine ſuccederent cuncta, auſpicatus eſt à diuinis: nam primo loco eccleſiam dedicauit,cęteraq́ abſoluiſſet,ni tempus appetijſſet pa triæ repetendæ,uel ſaltem prout abiens pollicitus fuerat regi,ipſum de omni bus certiorem facere quamprimum. Expeditis ergo duodecim celocibus,re/ gem protinus de compertis rebus commonefecit.Quum igitur Admirans in inſula Hiſpana adhuc ageret, alij appellãt huiuſmodi inſulam Offiram,quã nonnulli eam eſſe adſeuerant, cuius commeminit ſacra uetus hiſtoria libro regum tertio,quæ patet latitudine graduum quinq́ auſtralium, id eſt,milia/ ria ccclx,his polus eleuatur xxvij. gradibus:in meridie autẽ, prout referebat, xxij.longitudine uero,id eſt,ab oriente in occidentẽ patet miliaria DCCCLXXX. & hæc inſula ſi forma conſideretur,folium balani, id eſt, arboris nucis caſta/ neæ ſimillime refert. Statuit propterea Admirans in colle cuiuſdam montis huius inſulæ urbem condere,in umbilico inſulæ ab ea parte,quæ Aquilonem reſpicit,quoniam inibi uiſebatur mons alius,qui frequẽs eſt nemoribus & la/ pidibus aſperatur, necnon calce ſcatet plurima, eam Medi appellant Iſſa/ bellam:ad radices uero montis planicies eſt perquam aprica,longitudine pa tens miliaria lx. & lata xij. alicubi, peranguſta tamen alibi miliaria vi. hanc interluunt complura flumina,quorum celebrius fere præterluit urbem ad ia/ ctum arcus. Hæc igitur flumina adeo ubertim irrigant regionem,ut eam fe/ raciſſimam fere omniũ rerum,quæ terra parens mittit, effecerint:nam in ha/ rena eorum fluminum iacta ſemina protinus germinant: fecimus huius rei *Locifron* *Hiſpana.* *Iſſabella*

periculum,iecimus enim semina multijugarum herbarũ, uidelicet lactucarũ, nasturtiorum, brassicæ, & buglossæ, quæ omnia sextodecimo die germinaſere:at pepones,cucumeres,cucurbitę,trigesimoseptimo die ad maturitatem peruenere:nec,ut ingenue fatear,meliora his comedi unquam. Hæc nouerat Admirans etiam relatu eorum,qui secum diuersabantur,qui & ipsum certiorem fecere rerum multarum,& in primis prouinciæ cuiusdam auriferæ: propterea misit illuc è suis triginta uiros:regio Cipagora dicitur,auro scatet: ubi uero rediere uiri triginta,retulerunt multa miratu digna, præsertim adseuerabant ab eo monte quatuor deriuari flumina,unum ad orientẽ proficiscebat̃, aliud uersus occidentem contendebat,alterum in Septentrionẽ, in Austrum alterum citatissime fluebant.Insula quadripartitur,pars quæ uergit in orientem dicitur Suma,quæ occidentem respicit Atribuinea,quę Aquilonem Lachem,quæ postremo meridiem contuetur Naiba dicta est ab omnibus.

Quomodo Admirans adiuit auri minas. Cap. XCVII.

VT reuertar unde sum digressus, Admirans urbem condidit muro præcinctam,& duodecimo Martij illinc soluit, ducẽs secum pedites circiter quatuor centum, ac equites nonnullos,pleno gradu contendens eò ubi acceperat minas auri esse uberrimas meridiem uersus. Igitur superatis eminentissimis montibus uallibusq;,ac traiectis fluminibus limpidissimis, tandem in eam deuenit prouinciam,ubi auspicatur Cimbaga regio, in cuius patentissima planicie decursus quidam aquarum uisuntur, quarum harenæ intermiscentur auro. Igitur Admirãs ingressus mediterranea insulæ ad miliaria ferè lxxij.tantundem distans ab urbe quam condiderat, peruenit ad ripas cuiusdam ingentissimi fluminis,ubi collis impendio attollitur,eminetq; admodũ, & ibi arcem erigere decreuit, quo tutius arcana regionis scrutari quiret, huic diui Thomæ nomen inditum est.Dum itaq; arcem ædificat, ad eum undiq; cateruatim homines regionis eius confluebant,accepturi mercimonia:quorũ uoto Admirans satisfaciens,ab eis aliquid auri petebat:qui breui ad eum rursus redeuntes plurimum auri comportarũt. Nec id silentio inuoluam granũ allatum fuisse auri,quod pondere onziam excedebat,quæ res effecit,ut grani magnitudinem admiraremur,supra omnem credulitatem, quum præsertim adiecissent, se adhuc proceriora grana allaturos, quæ aiebant ferre aliam regionem,quæ illinc itinere mediæ diei aberat,eaq; grana inculta in harenis iacere adseuerabant,uim auri incolis nescientibus:alij etiam tulere frustula auri dragmarum decem,maioraq; inueniri rursum adfirmantes. Illò igitur misit Admirans è suis complures,qui minas auri diligentissime explorarent,referrentq; protinus:qui euntes plura compererunt,quàm intellexerant, quàmq; unquam autumassent. Inter alia admiratu nõ indigna nemora habent,quæ omnium aromatum genere ubertim abundant: uerum ea haud legunt, nisi ubi permutant cum conterminis quæpiam:alij uero cum quibus commercia

Onzia

exercent

exercēt ſua,uaſa ferūt Samia,catinoſq́ ligneos, pelues,malluuia,& id genus complura,quibus qui dant aromata prorſus carēt.Inuenerūt in menſe Martij uuas præmaturas, uerum agreſtes. Hæc regio licet rupibus & ſaxis aſperetur,ea tamen uiridantes gignit arbores:tota in colorem praſinum inclinat; imbres excipit frequentiores. Ideo inibi multa flumina decurſusq́ auriferi; nam quum imbres deriuantur è montibus, ſecum auri copiam maximā trahunt ad plana arua patentesq́ campos, quos interluunt, ut præfecimus,innumera flumina eademq́ amœniſſima ac placidiſſima, decurſu haud rapido citatoq́,ſed ſegni ac placido.Hæc loca habitāt gētes ignauæ,& ferè penſi nullius:ea gens ociatur plurimum, imò ignauia torpet, algoris admodū impatiēs,& quū nemora habeant bombice referta,eo tamen uti neſciunt.

De mirabilibus compertis ab Admirante, Cap. XCVIII.

EXploratis his locis ut præfecimus, Admirans redijt ad arcem Iſſabellā, ubi nonnullos è ſuis dimiſerat: ipſe uero cum liburnicis tribus profectus eſt peregre,nouas etiam quęrens regiones,& in primis eas quas iam eminus conſpicati fuerant:nam continentem credidit eſſe, licet compertum habuerit inſulā eſſe, quæ miliaribus lxx. abeſt ab ea inſula quam appellarunt Hiſpanam,regio Cuba dicit̃. Ea præterita iter direximus ad meridiem,& inde cœpimus ad occidentem nonnihil flectere: uerum quanto magis progrediebamur,tanto plus littora extendi uidebantur, terris ſemper fugientibus: ſinuabant enim ſe littora ad meridiem ſemper,receſſu & ambage multiplici, adeo ut quum crederemus contendere in occidentem, ad meridiem tamen indies ferebamur,terris ducentibus,ac multijugis ſinibus:tandem Admirans deuenit ad inſulam,quam inquilini appellant Iamicam : hanc aiunt appellari ab coſmographis Lamiam maiorem,quæ magnitudine Trinacriā ſuperat:unicum in umbilico montem habet, qui ſenſim leniterq́ ſurgit, ab omni regionis latere paulatim creſcens,ut uix conſcendere credas,ut in accliuis ſolet,donec deueneris in medium, tunc ſeſe attollit uertice eminentiſſimo, & tarditatem qua uſus fuerat ſurgendo, eminentia cōpenſat:hæc inſula æque ferax eſt ac ulla in maritimis aut mediterraneis,frequens habitatore,eodēq́ acerrimo ad quæque ſubeunda:nam in commercijs acri eſt ingenio, adeo ut non difficulter circumadiacentes populos excedat dexteritate. Eò ubi appulit Admirans ſuos in terram exponere contendebat, uerum reluctabantur illi, ac pugnatum eſt identidem ſuccumbentibus inſulanis, nō ſine hominum ſtrage; tamen diſcordias pax eſt conſequuta. Relicta Iamica flante Zephyro,ſeptē diebus nec interpollatis,per latus Cubæ nauigauimus,intantūq́ ſumus progreſſi,ut crediderimus uel ipſam Cherſoneſum aureā,quæ eſt in ipſo oriēte, attigiſſe:adeo igit̃ prouecti eramus in altum, petentes uarias orbis partes,ut fere totum uniuerſum orbē metiti fuerimus; & ex uiginti quatuor ſolis horis, ſaltē uigeſimā & alterā comperimus:licet perpeſſi ſimus innumera mala,no-

Lamia

mina tamen DCCC. inſulis indidimus, & ſupra ter mille prçteriuimus, ubi multa erant memoratu digna, præternauigans latera Cubæ. Et paulo ſupra ꝙ incœperit nauigare, nactus eſt Admirans portum nauium capacem compluríum, ibi ſuos cœpit emittere: qui quum terrã applicuiſſent, tantum mapalia inuenere, eaꝗ uidua omni habitatore: uerum ibidem conſpexere in ueribus piſces quos ad ignem aſſabant piſcatores: at noſtri piſcibus ueſci toſtis haud dubitarunt reiectis ſerpentibus: qui uiſis Chriſtianis, mox delapſi ſunt in montes, & inde ſpeculabantur quid ſibi uellent noſtri: à quibus prouocati, piſcatores paulatim cœperunt timorem exuere, annuentibus noſtris, ne pauerent. Qu dam igitur audaculus in inferiorem rupem deſiliuit, propius accedens, quem compellare cœpit quidã oriundus ex inſula Hiſpana, qui à teneris in Hiſpania apud Admirantem altus & educatus fuerat, cuius lingua parum ab eorum idiomate differt. Hunc itaꝗ percunctatus eſt, quur fugerent, & quæ nã gens eſſet, quo'ue nomine regio appellaret: contracta igit' neceſſitudine, uiribusꝗ animi reaſſumptis, dixit eos piſcatores eſſe, qui eò piſcatũ conceſſerant rege iubente, qui alij regi cœnam parabat pontificiam opiparamꝗ: addidit etiam pergratũ habuiſſe plurimũ, quod ſerpentes minime comediſſent, quandoquidem hi, ut affirmabant, regi ueluti delicatiores epulæ adſeruabantur: quibus auditis Admirans, eos miſſos fecit: nam iam habebat ſatis compertum regionis mores: propterea iter ſuum uerſus occidentẽ perſequebatur: & dum regionem percurrit ad occidentem, eam nactus eſt feraciſſimam, refertamꝗ habitatoribus domeſticis: qui mox conſpectis noſtris ad littus deſcendebant panes ferentes, quibus ipſi utuntur: tulere etiam cucurbitas plenas aqua, noſꝗ ueluti amicos hoſpites inuitabant cordate: nos uero paulo ultra progreſſi, uidimus innumeras inſulas, quæ primo cõſpectu cultæ uidebantur eximie, uirentibus plenæ arboribus, & in primis ab ea parte quæ continentem reſpicit: dum latera percurrunt, deuenere ad oſtium fluminis cuiuſdam, cuius latices adeo feruẽt, ut in eis diutius manũ immergere nequeas feruefcentibus aquis: rurſus progredientes cõperere piſcatores quoſdã, qui in cymbis, id eſt, in caua arbore piſcabantur, qui piſcẽ rudentibus adligauerãt naui, eumꝗ poſt ſe trahebãt: eius forma eſt nobis incognita, & niſi grandiuſculũ caput haberet, inſtar anguillæ formaret', capite geſtat pelliculam quandã, quæ ſimilitudinẽ habet crumenæ alicuius: quũ uero piſces uel teſtudines emerſerint ſupra aquã, mox is piſcis ſolutus dimittit' ad eos, q telo acrior ac omni uolucre ocyor, condicto uibrat pellẽ, quã diximus marſupiũ referre aliqđ', piſces corripit, ac retinet ſua pelle implicitos, nec prius prædã dimittit, ꝙ aërẽ ſenſerit, cuius eſt impatiẽs admodũ: tũc uincto rurſus piſce, prædã legũt: nã nobis adſtãtibus cepere calandras iiij. prægrandes, quibus nos donarunt amice, eaſꝗ in cibatu ſuauiſſimo habuimus. His uiſis, pcunctati ſumus piſcatores an latus huiuſmodi lõgius adhuc protenderet', & quantũ in occidentẽ extenderetur.

Mira piſcandi ratio

extenderetur. Respondere latus huiusmodi finem habere nullum. Illinc igit soluentes, progrediebantur à latere semper, littus percurrentes: hi inter nauigandum innumeras gentes conspexere. Non longe uero à terra huiusmodi quæ nunquam terminatur, uisitur insula, ibi mortaliũ uidère neminem: nam si qui erant in ea, fuga pernici sibi consuluerant. At canum inibi copia ingens conspecta est minime latrantium, licet toruo essent aspectu. Anseres etiã anatesq́ insulæ inerrabant multiplices. Præternauigãtes itaq́ latera, Cubæ deuenimus ad quasdam angustias, ubi gurgites ac breuia propè erant infinita: & ibi mare undabundum spumas efferuescebat indignabundum admodũ: sæuitq́ mare hoc modo itinere miliarium xl. aquis albicantibus, non aliter q̃ si polline conspersum fuisset. Superatis his gurgitibus, prouecti ad miliaria octoginta, eminentiorem comperimus montem, & tunc lixas emisimus, qui aquã ferrent lignaq́. Eò etiã concessit arquita quidã, qui quũ inerraret insulę, & in nemus condensum peruenisset, arboresq́ admiraretur, huic mox à tergo affuit uir grandiusculus, toga indutus alba: sagittarius credidit primo conspectu religiosum quendã fuisse, quem in classe habebãt: uerũ ubi compertũ habuit alium esse, actutũ alij duo uiri eiusdem habitus & staturę apparuere, postq́ eos supra triginta alios uidit, quibus conspectis, mox fugã cepit: at illi sequebant, manibus annuentes ne paueret, néue fugeret: sagittarius uero q̃ citius quiuit classem repetijt, cuncta quæ uiderat denarrans Admiranti præfecto: qui ubi hæc accepit, protinus emisit multos, qui tenentes uaria itinera, prope totam insulam explorauerunt. Erant ibi arbores multijugæ, aliæ ferebant aromata, uiolas aliæ. Percurrẽtes itaq́ Cubæ latera, uarias nationes nacti sunt, quorum linguam etiam incolæ Hispanæ insulæ, qui Admirantem ultro sequebantur, minime callebant: & dum progredimur, magis ac magis se sinuabãt littora, modo Notho, modo Affrico flantibus: quibus ipsi impulsi aliquando ferebamur prope in siccum, adeo mare insulis est implicitũ compluribus, naues fere pessundabantur nimia onustæ aqua, quam & madidũ cœlum, & refluxus pelagi conrogauerant: quare operæpreciũ fuit referre gradum, & domum redire eodem itinere quo uenerant: neq́ quempiam pauebant, quin potius sperabãt ubiq́ & amice & honorifice recipi: quandoquidẽ neminem læserant dum irent, uerum fere omnibus morem gesserant.

Quomodo Admirans insulas reddidit uectigales, Cap. XCIX.

QVum itaq́ redijsset ad Hispanam insulam, ubi abiens complures Hispanos patricios loco præsidij dimiserat, comperit Margaritum uirum strenuum illinc abiuisse, qui prope iratus patriciorum magna concomitatus caterua patriam repetebat: quæ ubi comperta habuit, hominem illico induxunt, ut & ipse patriam reuisat, ratus ne delatus regi, principis indignationem incurreret,

incurreret: domũ tamen contendebat ſub uelamento conſequendæ annonæ, & renouandi præſidij, licet ut præfecimus, alia ſubeſſet cauſa: non prius tamen abiuit, quàm ſibi reges aliquos reconciliauerit, qui ſuccenſuerant Hiſpanis ob prædas, & latrocinia illata ab eis, abſente Admirante: uerum coram ipſis regibus, quorum conſpectum, ut par fuerat, minime erubuerant. Primo loco igitur ſibi reconciliauit regem Guarionenſium, & cum eo neceſſitudinē contraxit arctiſſimam, deſponſata ſorore uni ex inſulanis, quem prius inter ſuos adnumerauerat, & habito interprete, citato gradu cōtēdit ad id oppidũ quod condiderat, nomenq́ꝫ diui Thomæ indiderat. Hoc itaqꝫ reperit à rege quodam obſideri, & parum abfuit quin deditionem fecerit, quoniam iam triginta diebus continuis obſidebatur nemine auxiliante. Liberato itaqꝫ ab obſidione oppido, regem cepit, qui bellum non prouocatus intulerat, applicueratq́ꝫ animum, ut pergeret reliquos profligare reges: uerum ubi intellexit incolas ob caritatē annonæ fame laborare, quæ iam innumeros conſumpſerat populos, cauſa famis huius reijciebatur in Chriſtianos, qui eruerant ferè omnes radices, quibus ipſi panem conficiebāt Barbari. Statuit itaqꝫ Admirans regredi: hæc meditantem præfectum mox commeatus regis Guarionexij largiter iuuere: nam regio eius nondũ famem paſſa fuerat. Reuocato igitur ab incœpto itinere præfecto, ut tutius regio coleretur ab Hiſpanis, decreuit arcem erigere alteram, nō longe à ſancto Thoma oppido in monte eminentiſſimo, arcem de nomine Conceptionis nuncupauit. Vbi uero incolæ compertum habuere hæſiſſe cordi Chriſtianis, ut regione diutius potirentur, legatos undequaque mittunt, qui præfectum orent exorentq́ꝫ, ut ſuos frenet, nec ut ab eis ea patiantur, quæ uix ab hoſtibus expectaſſent: nam ut aiebāt, ſub prætextu quærendi auri, mala innumera inferebant, & ferè totam deuaſtabāt regionem: adiecereq́ꝫ ad hæc legati, ſe malle pendere uectigal, quàm his aſſiduo uexari incurſionibus, & quiete frui poſſe nulla. Conuenit itaque inter eos, ut regi Chriſtiano uectigal ſoluerent hac lege, ut incolæ montium Cibanorum ſingulo trimeſtri (tres lunas appellant ipſi) auri quædam pondera ad urbem ipſam conueherent: qui uero aurum non haberent, penderent aromata & cotonum.

De regibus qui ob malefacta Hiſpanorum deſciuere à Chriſtianis. CAPVT C.

IGitur dicti reges fame compulſi polliciti fuerant uectigal ſoluere Hiſpanis, quoniam deficientibus radicibus, quæ illis loco ſiliginis ac tritici ſuccedunt, panem conficere nequibant, niſi intolerabili labore ferè nemora omnia peragrarent: tamen nonnulli fidem datam ſeruarunt inconcuſſam præſcripto tempore, & ubi ſolidum præſtare non poterant, excuſabant pauperiem, promittentes ſe duplum ſoluturos, quum ad meliorem fortunam deueniſſent.

deueniſſent: nam uictu deducto, uix habebant quod ſoluerent. Sub idem ferè tempus qui aurum è terra egerunt, inuenerunt auri granum pondere unciarum uiginti, in regno non procul diſtante à littore maris: Itaque loco miraculi granum huiuſmodi allatum eſt Hiſpaniarũ regibus inuictiſſimis, idq́ complures uidêre. Sunt ibi etiam nemora quæ ferunt complura miratu non indigna, & in primis lignum ibi uiſitur, quod appellant ſandalium. Verũ ea argutulus aliquis forte illi intempeſtiue obijciet, quur celoces onuſtas eo ligno in Hiſpanias miſerit, & non auro? quum illius relatu compertum habeãt inſulas huiuſmodi auro ſcatere plurimo. Quæ obiecta nõ difficulter diluere poteſt hoc reſponſo, quod licet ea regio uideatur abundare auro, ſi noſtris conferatur, non tamen tanta eſt copia eius, ut onerari poſſint naues, quũ præſertim illud nõ ſine magnis laboribus erui poſſet è corde terræ, languentibus etiam uiris, quos ſecum ductitabat, qui ocio & laſciuiæ uacabant, adeo ut quæq́ deformarent tanto parta ſudore, deſidiæ ac uoluptati ſupra quàm poſſim ſcribere addicti: quippe qui uel ipſum præfectum moribus contrarium perniciali odio perſequebantur, effeceruntq́ ſuis moribus, ut Barbari, qui ſuapte natura exleges ſunt & infrenes, magis ac magis efferarent, proſilirentq́ degenerantes ab omni probata uita, perinde ut uſque in hanc diem expenſæ ſuperent lucra: tamen hoc anno qui milleſimus & quingenteſimus primus eſt, bimeſtri legerũt ſupra duodecim mille libras auri: libra uero penſatur uncijs octo. Lucrati ſunt etiã alia cõplura, quorũ mentio fiet in ſequentibus, ſuperis fauẽtibus. Et ne digrediamur à propoſitis, id noueritis, eo anno tantam uim uentorum ruiſſe, ut illic arbores prope eradicauerit omnes, eaſq́ in ſublime iaciebat, ut uiderentur cœlum ipſum cõtingere: inuertit etiam tres liburnicas Colũbi, quæ erãt in portu, adeoq́ mare inundauit, ut ſupra menſuram brachij totã irrigauerit inſulã. Huius igiť diluuij cauſam barbari reijciebant in Chriſtianos ob piacula & ſcelera, quæ patrauerant, quiq́ interturbauerant eorum quietem: adijciebantq́ neminẽ eſſe tam longæuum, qui meminiſſet tantæ tempeſtatis, quæ nec ſimilem uiſa eſt, nec habere ſequentem. Itaq́ Admirans ubi portum applicuit, protinus iuſſit fabris lignarijs, quos optimos ſecum habebat, ut celoces duas fabricarentur.

De arce extructa apud minam auri.

CAPVT CI.

Interea Bartholomæum germanum ſuum, quem iam inſulis præfecerat, cum nõnullis expeditis copijs ad effodiendum aurum miſit: nam hi quos ſecum trahebat milites, eruendi aurum metallorumq́ probe nouerant artes. Diſtãt hi mõtes unde egeritur aurũ, ab Iſſabella inſula leucis ferè lx. interq́ alia eos monuit, ut diligentius loca explorarent. Igitur dictus Bartholomeus profectus eſt imperator: ſiue, ut aiunt, ipſi Andelantadus, cõperitq́ uaſtiſſimas foueas, ac ſpecus altiſſimos, eoſdẽq́ uetuſtiſſimos: unde adſeuerãt Salo monem

monem suos thesauros eruisse, ut est in diuitia uetericꝫ historia: artifices qui aurifodinas erant exploraturi, cœperunt terram egerere, & iam superficiē telluris eruerant, quum mox compertum habuerunt aurifodinam huiusmodi protendi nimiū ultra miliaria xvi. in eaqꝫ tantum auri effodi posse rati sunt, ut quilibet artificū singulo die uncias tres eruere non difficulter posset. Cuius rei illico Bartholomeus certiorē fecit Admirantem: qui ubi hæc accepit, decreuit rursus in Hispaniam redire: uerum prius nō abiuit, quàm insulæ fratrem suum præfecerit, & illinc soluit ingrediente Martio, M. CCCCXCV. patriam repetens. Interea Bartholomeus ut monitis fratris audiret, arcē condidit, quam appellauit Auream: quoniam dum conderent eam, inuenta est harena auro mixta: trimestri absoluit opus: cœperat uaria instrumenta auri eruēdi fabricari, uerum fame grassante nequiuit perficere. Soluit igitur inde, dimisso præsidio uirorum decem, qui arcem custodirent, prouiso ne fame laborarent, dimisso cane sagace, qui cuniculos uenaretur. Itaqꝫ illinc abiens, deuenit ad insulā Cōceptionis eo mense, quo Guarionexius & Nanicantexius uectigal pendere tenebantur: & tributis exactis ab his duobus regibus, prouisocꝫ de annona, quæ sufficeret itineri pro se suiscꝫ, qui cccc. erant, uentis uela dedit Hispaniam uersus.

De commeatibus missis à rege Hispaniarum, decꝫ eius præcepto, Cap. CII.

IGitur circiter initiū mensis Iulij celoces tres onustæ ferè omni genere commeatuū applicuerunt insulas, ubi nostri fame laborabant: uehebant enim uinum, oleum, carnes aprugnas, bubulascꝫ salitas, necnō insitia, & farcimina, & id genus alia complura, quæ mox partiti sunt singulis, ut unusquiscꝫ suam haberet portionem. Erogatis igitur commeatibus, regia promunt mandata, uidelicet regem iubere ut eas insulas colant, quæ meridiem respiciunt, ubi aurum egeritur, omnescꝫ insulæ accolas & reges, quorum insidijs nostri occubuerant, in Hispaniam transmittant. Quare ut regio obsequerent̄ mandato, mox corripuere ccc. uiros, regescꝫ eorum, & in Hispaniam misere: deinde colere cœperunt eam insulæ partem, quæ respicit meridiem, & ibi in colle eminentissimo arcem construunt, non longe à portu celeberrimo, arcem appellāt diui Dominici, quoniam die dominico eò peruenerunt: portum prædictum interluit eximium flumen, quod innumeris piscibus scatet, quodcꝫ nauigantes uehit placido alueo, prope ipsam arcem ad duodecimum lapidē. In arce uero Issabellæ ualetudinarij milites causarijcꝫ dimissi sunt, necnon fabri lignarij nōnulli, qui celoces duas fabricabant: cæteri uero contenderūt ad arcē diui Dominici: qua erecta, illi præfecit uiros uiginti. Et soluens illinc, uersus occidentem profectus est.

Quomodo

Quomodo Columbus comperit suos periisse, CAPVT CIII.

IGitur inter nauigandum deuenit ad flumen Naybæ, quod ab memorata abest insula miliaria fere centum & uiginti, deriuaturq; ab montibus Cibanis, qui meridiem respiciunt. Flumine traiecto, nonnullos præmisit exploratum regiones quasdam uersus Austrum; ubi ingentissima sandalij nemora conspiciebantur. Exciderunt itaque huiusmodi sandalij struem maximã, eamq; deposuerunt apud quosdam tamdiu, donec redirent, & suis liburnicis asportarent. Dum igitur præfectus latus dextrum percurreret, non longe ab Nayba flumine, inuenerunt regem quendam præpotentem, qui illis populis bellum inferebat, ubi prædicta nemora uisebantur, decreuerato; prius à bello haud desistere, quàm suæ fecisset ditionis. Huius uero regis regnum est in cornu cuiusdam insulæ ad occidentem, Saragna dicitur, & distat à Nayba flumine leucis triginta: regio asperatur mõtibus, regiq; huic circũadiacentes reges tributa pendunt parentq;, ut principi supremo. At præfectus noster alloquutus est regem huiusmodi, persuasitq; ut sponte uectigalis fieret; à quo non difficulter impetrauit, ut annis singulis tributa pendens, cotonũ & canabim mitteret, & alia nonnulla, quibus ea regio abundat: aurum uero ibi non nascitur. Itaque rebus pacatis compositisque, concordes unà regem adeunt, à quo honorificentissime excepti sunt, effusa omni plebe, quæ illis occurrit hilaris admodum & iucunda. Inter cætera hoc genus ludicri in gratiam præfecti actum est. Primo aduentu occurrerunt adolescentulæ triginta, quæ tantummodo pudorem cooperuerant panno cotoneo suo more, cætera nudæ: hunc morem seruant pedissequæ cosmetæ: at heræ nudæ prorsus incedunt. Igitur prædictæ ramos oliuarum manibus gestabant, & ubi appropinquabant præfecto, in signum fœderis pacisq;, illi ramos porrigebant: capillos uero promiserant per humeros, uittata fronte ambulantes: colos ijs erat cyaneus, id est, nigricans uiridis: uerum pulcherrimæ sunt, si omnem corporis habitudinem spectaueris, quod profecto his erat habilissimum symmetricumq;. Postq; uero his iocis exceptus est, dispositis lectis discubatorijs, cœna paratur opipera. Demum itur cubitum apparatu sane regio. Postridie uero eunt in domum quandam patentem, quæ theatrum referebat, & ibi ludicra exercuere complusculа, ut sunt tripudia & alia id genus. Post hæc duæ hominum acies comparuere, hinc & hinc atrox præliũ committentes: nam adeo acerrime digladiebantur, ut hostes uiderent, & utrinq; ceciderunt multi: pluresq; occubuissent, nisi rex annuisset, ut temperarent à manibus. Arma erant tela, arcus, & sagittæ.

Quomodo reges qui desciuerant rursus succumbunt, Cap. CIIII.

ILlinc itaq; tertio die soluit,& rursus Issabellam insulam uisit,ubi comperit suos uita functos: nam fere ducenti occubuerant uarijs affecti ægritudinibus:quæ res adeo Columbum mœsticia ac dolore affecit, ut propè de expeditione desperauerit:& id in primis hominem angebat, quod uidelicet liburnicæ Hispanæ uehentes annonam apparebant nullæ, & iampridem caritate commeatuum premebantur: tandem decreuere ægros partiri per loca mari adiacētia,inter Issabellam & sanctum Dominicum, secus iter,quod inter Austrum & Aquilonem uisitur,& ibi cœperunt condere noua oppida,& primo longe ab Issabella, miliaria fere xxxvi. arcem Spei construunt. Post eam ad miliaria propè xxiiij.arcem erigunt diuæ Catharinæ. Ab ea uero ad miliaria fere xx.arcem condunt diui Iacobi. Post hanc autem ædificāt arcem Conceptionis. Interq; eam & diui Dominici erecta est alia, quam Bonum annum nuncupauerunt de nomine Fundini regis. Collocatis itaque ægris in memoratis arcibus,ipse ad oppidum diui Dominici contendit, & illic à regis uectigalibus accipit tributa. Dumq; diutius inibi immoratur, Hispanis uitā ducentibus per mille latrocinia,ac rapinas, complures reges desciuere,conspiraruntq; fere omnes in Hispanos:& quum quadā die conuenissent,paraturi expeditionem in nostros,Guarionexium præficiunt exercitui,qui numerum quindecim milium hominum excedebat. Verū præfectus noster,ubi de hac re certior factus est, mox eos diligentia & solicitudine præuenit,cœpitq; ad unum omnes profligare,ueluti manum tumultuariā, nō tamen sine magno sudore ac labore,ac magnis periculis,utpote qui cum Barbaris præliabamur. Monet Admirans, ut his omissis ad eum redeamus.

De nouis insulis,& gente multiplici compertis ab Admirante Columbo, Cap. CV.

ADmirans itaque Columbus die xxviij. Maij, M.CCCCXCVIII. soluit à Barameda oppido non longe à Cades cum liburnicis octo onustis iter agens uersus insulas Fortunatas,prout consueuerat. Verū per id tempus uisum est conducere plurimum, si illàc iter faceret ob nonnullos piratas, qui tunc mare infestabāt. Illinc uero ad Mederæ insulas contendit,& ibi classem partitus est bifariam:nam quinq; naues ad insulā, quæ dicitur Hispana, direxit,reliquas uero secum retinens,uersus meridiē pergit,destinans animo uelle lineam æquinoctialem tandem aliquando superare,& inde ad occidentem uergere,ut fere omnia scrutaretur,ea in primis,quæ Christianis fuere hactenus inaccessa incognitaq;. Is enim erat uir alto animo celsoq;, nec nisi magnifica aggrediebatur,& tandem peruenit ad Caput uiride. Indeq; soluens flante Austro maria sulcabat, & quum in altum prouectus esset ad miliaria fere cccclxxx. in quandam deuenit regionem,ubi adeo sol torrebat omnia,ut propè ipsa classis conflagraret, uiriq; omnes æstu magno quasi animam exhalabant:

halabant:nam impellente calore dolia complura crepuere, effusumq; est uinum oleumq; simul, quum id eis usu euenisset in exortu caniculæ, quo conflagrant propè omnia. In his itaq; caloribus per octo dies uersati sunt, non sine uitæ discrimine: pœnituit eos sæpenumero has partes adiuisse. Trãsactis aũt octo diebus, flante uento Fauonio, iter uertũt ad occidentem, rati clementius cœlum nancisci posse, & accepto in puppi uento, citatissime contendũt, indies clementius cœlum salubrioremq; aërem nacti: nam tertia die postquam illinc abiuerant, compererunt tantam temperiem aëris, ut si priori conferat, hæc sit prorsus felix & fausta. Vltima uero Iulij è specula eminentiori nostrũ quispiam eminus tellurẽ conspexit, id est, montes editissimos: quæ res tanto nos aspersit gaudio, ut propè gestiremus, exiliremusq;: quandoquidem usq; ad id tempus nos nostræ uitæ tædebat plurimum: nam deficiebãt commeatus fere omnes, calore dolia crepuerant, & uitã propè desponderamus, ut usu uenit aliquando à morte parum distantibus: tandem aliquando superis fauentibus, terræ appropinquamus: uerum non appulimus ob breuia quædã, quæ mare procellosum reddũt, faciuntq; ne ad littus tuto accedas, tamen cognouere terram cultã esse, & habitari frequentissime: nam è classe conspectabant locorum amœnitatem, prata præsertim uirẽtia, inq; eis innumeros flores, qui suauitatem fragrabãt inenarrabilem, ut uel ad ipsam classem mirus odor perueneri. Illinc soluentes ad xx. miliaria portum nanciscuntur absq; flumine, alioquin optimum: propterea inibi haud immorati, ultra progrediuntur, & mox alium comperiũt portum stationemq; peropportunam: eò itaq; proficiscuntur ocyssime, ut aquæ nonnihil haurirent: portum appellãt Charanæ, Cuspidem accolæ: prope portum nullæ erant domus, uerum animalium complurium innumera uestigia. Postridie uero eminus cõspeximus caneam citatissime aduentantẽ, id est apud eos cymbæ genus: in eaq; xxiiij. iuuenes sagittis propè onusti, gestantes clypeos, pudore tantũ cooperto, cætera nudi: nam pudibunda inumbrauerant bombicino panno, capillumq; admodum promissum habebant. Hos ubi Admirans conspexit, nutu & signis, quomodocũq; quibat, inuitat prouocatq; ad mutua colloquia. Illi uero quanto magis accersebantur, tanto minus nobis fidebant, ueriti semper ne fraus subesset quæpiam. Paulatim discedentes à cõspectu nostro, & subinde post terga respicientes, demirabantur ritus nostros, formam corporũ hactenus eis inuisam incompertamq;. Videns itaque Admirans minime allicere posse hos uiros nutibus neq; inclamationibus, decreuit eorum feritatẽ lenire melodia, aut concentu aliquo. Mandat propterea existẽtibus in specula eminentiore, ut musicam multijugam excitent, choraules uidelicet & tibicines, ac id genus alios moneant, ut concentum efficiant non mediocrem, quo allecti barbari propius accedant. Hi uero ubi audiuere constrepẽtes tibias, rati sunt belli signum esse, ueluti si ad arma conclamantum foret, expediunt arcus sa-

gittasq́ bello se præparantes: & quoniam mirum in modum fidunt suę pernicitati, condicto deserta maiore canea, cymbam minorem ingrediuntur, ut fuga sibi consulerent ui remorũ adiuti: tamen tantũ eis appropinquauimus, ut quidam è nostris iecerit in eorũ cymbam prætextam & birretum: quo facto conuenit inter eos, ut littus appellẽtes mutuo fruerentur colloquio. Dum igitur præfectus it ad Admirantem, impetraturus commeatum egrediendi classem, illi rati rursus ne sibi imponeretur, effusissime fugerunt. Igitur nihil aliud de populis huiusmodi cõperti habuimus. Et post hæc illinc abiuimus, & non longe prouecti, deuenimus ad profluentem quendam adeo rapidissimum, ut Admirans, qui à puero assueuit mari, confessus sit ingenue se nõ tantundem pauisse, formidauisseq́: nam deriuabatur is profluens ab oriente, petens occidentem gradu citatissimo. Eo itaq́ propè superato, paulũ progressi, deuenimus ad quoddam ostium, quod uidebatur ad portũ quempiam nauigantes admittere, eoq́ proficiscebatur profluens, interq́ ostium & alium profluentem sinus est ad potandum suauissimus, unde aquæ plurimum hausimus: post quem aiunt semper aquas suas ad leucas uiginti sex inuenisse: & quanto magis appropinquabant occidenti, tanto plus ubertatis suauitatisq́ aquarum nacti sunt. Deinde deueniunt ad montes quosdã eminentissimos, & eò accedentes uidêre prædia culta admodum: uerum hominibus domibusq́ uacabat regio, & ab alio latere montis occidentem uersus uisitur planicies maxima, exploratumq́ habuere regionẽ nuncupari Pariam, esseq́ pergrandẽ, nec raro habitatore. Inibi igitur pilotas accipiunt itineris duces quatuor, quorum ducatu una die ferè prætervecti sunt insulam, cuius amœnitate allecti terræ magis appropinquant, & insulam explorantes inuenerunt frequentiorem hominum nùmerum quàm unquã alibi nacti fuissent, & in primis reges qui Cachi dicuntur, quiq́ continuo ad Admirantem legatos mittunt, se suaq́ ultro offerentes, enixe deprecantes eum, ut continentem attingens, frui suis bonis pro arbitratu non dedignetur: uerum Admirans his minime assensus est. Illi uero ut hominem sibi demererentur, postridie innumeras cymbas exornari iubent, quibus patricij primoresq́ue uecti fastu non mediocri ad Admirantem contenderent, torquibus aureis baccisq́, ac armillis decentissime honestati insignitiq́. Hos nostri incipiũt percũctari amice, unde tantum auri eruerint, & ubi margaritas legant: at illi illico respondent nutu, uniones reperiri in harenis maris sibi contermini: significantes rursus nutibus uim maximam baccarum inueniri inibi: uerum uix esse apud eos in in precio, utpote qui ferè nihili eas pendunt. Has igitur tantas opes subinde ostentantes nostris offerebant, modo nonnihil illic cõmorerentur. Verũ quoniam triticum classis fathiscere incipiebat, uisum est cõducibilius, si hæc mercimonia in aliud tempus dilata forent: mittunt tamen è suis nonnullos, qui terram perquam diligenter explorent, mores ac ritus accolarum, necnõ situm regionis.

Cachi

regionis. Profecti sunt itaq; eò è nostris quidã, qui ab eis honorificentissimè sunt excepti, & quidẽ honorificẽtius quàm unquã autumassent: nam ad eos salutatum accurrebant accolę certatim cateruatimq́;, nõ secus quàm si uisum irent numen quodpiam: eos itaq; primo duo patricij excipiũt pater & filius, suoq́; more consalutant, & mox consalutatos ad domũ instar theatri factam ducunt. Ante eam autem platea conspicitur grandis admodum, & eò allatæ sunt sellæ complures, fabrefactę ex ligno nigricante, & quidẽ faberrime. Consederunt ergo omnes, & illico erupit adolescentũ caterua, ferẽs fructus omne genus uberrimos nobis prorsus incognitos. Posthæc œnophori subsequunť uina electissima propinantes, quũ fulua, tum etiam rubicantia: neq; id uinum expressum uuis aut racemis erat, uerum ex fructibus baccisq; multijugis eisdemq́; suauissimis: uitem non habent uiniferam. Vbi itaque cõmessati sunt apud senem, in nati iuuenis mox diuertunt ædes, ubi complures uisebantur mulieres adolescẽtulæ formosæq́; admodum, quæ bombicino panno uersicolori coopertis tantum pudibundis, cætera sunt nudæ, & hæ hominum conuentus refugiunt, solitariã uitam degentes. Hos igiť uiros cœpere nostri percunctari, unde tantum auri eruerent. At hi quibus pro sermone nutus erat, innuebant id è montibus quibusdam egestũ esse, nec tutò nos eò per id tempus proficisci posse: quandoquidẽ prout colligere potuimus ex eorum nutibus, aut ibi sunt fera quędã animalia, aut anthropophagi Canibali, qui montes obseruant infensi: id nobis permolestum fuit, nam alter alterũ haud intelligebat.

De reditu Admirantis ad insulã Hispanã, Cap. CVI.

ITaq; nostri illic immorati sunt ferè usq; ad meridiem, tempus non colloquijs, sed nutibus terentes: tandẽ ualedicto eis illinc abeunt non indonati; nam propè quisq; illorum donatus fuit baccarum torque nõ contemnendo. Hos igitur Admirans saluos excipit in classem, uelaq; uentis dedit ocyssime: nam triticum, ut præfecimus, nõ patiebatur moras ulteriores: hærebat tamen cordi eò rursus redire. Progredientes igitur indies minus profunditatis comperiunt, adeo ut uix mare capax esset liburnicarum aquis deficientibus: propterea uisum est expedire plurimum, si præmitteretur celox quæpiam, quæ contis uada exploraret, & subsequenti classi iter præpararet. Dum ergo diebus compluscul is cunctantur, pauideq; maria sulcant huiusmodi, rati esse insulam secus quam adnauigabãt, ut demũ eam circumuecti Aquilone flante, uergerent ad Hispanam insulã. Igitur inter nauigandũ deueniunt ad quoddam flumen, cuius altitudo mensuram triginta cubitorũ excedebat: latitudo autem prope immensa credebatur, adeo ut supra leucas xx. pateret: inter meridiem & occidentem decurrit, licet adeo sinuet, ut ad meridiem inclinare magis uideať: mare illic implicatur herbis, perinde ut uix sulcari queat nauibus, fluitantibus seminibus herbarum instar lenticularum. Ibi refert Admirans cœlũ esse usquequaq; clemens saluberrimũq́;, & ferè toto anno pares noctibus dies

bus dies esse, ut fit sub ipso æquatore: ubi itaq; animaduertit sinum esse implicitum, & uix exitum habere, præsertim uersus Aquilonem, ut ad insulam Hispanam remearet, naues uertendo, facit ut prora puppim cõsequatur, ordine præpostero, eà iter agens, quà ingressus fuerat: & herbas frequentiores tandem euasit, dirigens gressus ad Aquilonẽ: non desunt qui affirment eam tellurem continentem Indiæ esse: utcũq; fuerit, id Admirantem latuit, qui terræ exitum nusquam nactus est: propterea gradu relato, fauentibus superis, uersus Aquilonẽ nauigans, tandem aliquando ad insulam Hispanã deuenit uigesimo octauo Augusti, M. CCCCXCVIII. prout instituerat.

De discordijs repertis in insula Hispana. Cap. CVII.

VBi igitur Admirans appulit insulam Hispanam, nactus est ferè cuncta confusa, & in primis comperit Orlandum quendam alumnum suum desciuisse, qui asylum improbis omnibus aperuerat. Hunc igitur Admirans totis conatibus nixus est sibi reconciliare: uerum is nedũ reconciliari uoluit, sed & regi serenissimo grauiter de Admirante conquestus est literis quibusdam, huius ferè tenoris, Nouerit V. regia M. nos iampridem passos fuisse ab Admirante, Bartholemæoq; fratribus, quæ ab impijssimis hostibus nusquam expectauisset quispiam: nam præter illud quod sunt omnibus sceleribus addicti, uacantq; omni honestate: id plus etiã habẽt, quod uiri truculẽtissimi, pro re quaq; minima ueluti uitæ necisq; nostrę potestatẽ habentes, in homines sæuiunt atrocissime, & nullus est innocẽtiæ tutus locus, eis est impune occidisse hominẽ: uiri sunt & iniusti, & arrogãtes, inuidiq; plurimũ, & ambiunt supra modum quæ sibi haudquaquã conueniunt. Propterea rex serenissime, quum in nos grassarentur ueluti in pecudes, ab eis desciuimus, quoniam nimium sunt sanguinis humani appetentes, & uestrum imperium subuertere contendũt, nihil relinquentes intentatum, ut insula potiri queant aliquando: & hoc erit uobis non obscurum argumentum, quod ubi effodiendum est aurum, emendum'ue, neminem ad aurifodinas admittunt præter suos complices & alumnos, quos habent suorum scelerum consiliarios. At Admirans in hanc fere sententiã regi scribit, Rex serenissime, ne uos horũ uirorum scelestium impura natura lateat, uobis testatissimum fiet, hos hic iura omnia diuina pariter & humana contempsisse: uitam nanq; agunt impurissimam, per cædes, stupra, ac rapinas se exercentes: qui ueriti ne horum interdum pœnas luerent, desciuerunt ab imperio regio, uoluptati, desidiæ, ac libidini supra quàm scribere possim, dediti: qui ubi laxiori ocio prosiliũt, corpora exercent inter humanas cædes: nam uoluptas apud eos ducitur maxima, hominem patibulo suspendere. Interea dum maledictis & probris mutuo contendunt, rex quidam, quem appellant Cigianorum, desciuerat ab Christianis, quiq; exercitum sex milia hominum secum trahebat, præter sagittas & arcus inermem: nam nudi incedũt, etiã exeuntes ad bella, corpora uero notis

complu-

compluribus inurunt, compunguntq; ſtigmatibus à uertice uſq; ad pedum plantas. Hũc igitur poſt uarias interturbationes ueluti tumultuariam manũ fudit, ac protinus ſubegit, ſubactumq; reddidit uectigalem.

Quomodo Admirans falſo delatus regi miſſus eſt in Hiſpaniam, uinctus ueluti captiuus quiſpiam, Cap. CVIII.

INterea reges Hiſpaniarũ ex utriuſq; literis certiores facti ſunt controuerſiæ & uelitationis ſuorum, qui inſulas præſidij cauſa incolebant. Igit̃ ægreferentes quæ referebant̃ utrinq;, quũ præſertim in tanta auri copia nihil adhuc emolumenti ſuſceptum eſſet, graſſantibus inter ſe ſuis: decreuerunt his quamprimum occurrere: propterea uirum ſtrenuum dictis inſulis præficiũt, qui eò cõtendens nemine excepto, animaduerteret in reos quoſcunq;, aut in Hiſpaniam mitteret puniendos. Profectus eſt igitur gubernator, à rege accepta perſona, & ubi delatoribus aures præbuit, mox ab inuidis Admirantis ſubornatus, Admirantem & germanũ uinctos in compedibus ad reges miſit: qui ubi Gades applicuere ſoluti ſunt, & ultro ſeſe conſpectui regio præſentarunt, inq; regum regia ſplendidiſſima uſque in diem præſentem non inhonori degunt.

De inſulis inacceſſis, & uarijs moribus, Cap. CIX.

POſtq; Admirans eò infelicitatis deuenit, ut regum indignationẽ incurriſſe uideret̃, complures è ſuis alumnis, q ſulcandi maris probe nouerant artes, decreuerunt inter ſe irreuocabili propoſito, ut ſeſe fortunæ cõmittentes, orbis partes adirẽt hactenus inacceſſas: & mœſtiſſime ualedicto Admirãti, impetratoq; ab eo cõmeatu, ſua impenſa liburnicas quaſdã expediunt: alij alias petentes orbis partes, ea lege, ut nemo eorũ ad quinquaginta leucas illis locis appropinquaret ubi Admirans fuiſſet. Igit̃ Petrus Alonſus dictus Niger, celocẽ cõmuniuit ſuis impenſis, decernẽs ad meridiẽ cõtendere. Dũ itaq; *Petrus Alonſus* adnauigat, peruenit ad id loci qui dicit̃ Paria, cuius in ſuperioribus cõmeminimus, ubi baccas margaritaſq; multiplices Admirans inuenit: & ut à præſcripto regio non diſcederet, locũ prætẽriuit, nuſq; appropinquans ad leucas quinquaginta. Illinc itaq; ſoluens, deuenit ad prouinciã, quæ Curtana dicit̃: ubi portus uiſit̃ nõ abſimilis illi qui Cades appellat̃. Ingreſſus igit̃ portum, uidit uicũ nõ mediocrẽ, domorũ forte lxxx. & propius accedens, nactus eſt uiros quinquaginta nudos, qui eum locũ minime accolebant, uerum illinc ad tertiũ lapidẽ oppidũ habebant, cũ quibus cœpit cõmercia exercere, cõplura permutans: nam pro mercibus quibuſdam, ut ſunt acus, & ſonalia, licet nonnihil reluctati fuerint, unionum uncias quindecim conſequuti ſunt: hos enim appenſos collo habebant. Poſtridie illinc ſoluit, & ad uicum minorem redijt: quò cũ deuenit, omnis populus effuſus illi obuiã profectus eſt, rogans enixe, ut continentem attingens ſecum moram longiuſculam traheret: uerũ Petrus Alonſus, ubi cõſpexit tantam hominũ frequentiam, nam ſupra triginta tres uiros celox minime uehebat, timuit ne ſibi male ſuccederet cum gente bar-

bara:propterea nutu & signis innuebat accolis, ut si quæ emere uellēt eò con tenderent, se haudquaquam descensurum adfirmabat: quare his uisis accolæ lembis quibusdam uecti ad celocem contendunt onusti unionibus & baccis, qui cœpere cum nostris mercimonia exercere, & pro nonnullis uilissimis mer cibus dederunt libras ferè quinquaginta unionum. Postquam aūt Alonsus Niger compertum habuit gentē huiusmodi minime feram esse: nam per xx. propè dies illic immoratus quū eam cōperit nihil feritatis habere, statuit in terrā descendere, & huic genti fidere humaniori. Igitur ubi terrā tenuit, adeo honorifice exceptus est, ut id uix referre queam: domos habēt ligneas, & pro imbrice palmarum folia habent, his tegunt omnia: in cibatu ostreas habent gratissimas, & illorū complures legunt uniones, apros, lepores, columbos, tur tures affatim habent: mulieres uero anseres saginant & anates, ut nostræ. In eorum nemoribus uisunt pauones innumeri, à nostris nihil absimiles, si pen nas spectes: mares paui uix differunt à fœminis: fasianis regio scatet: accolæ sagittandi sunt peritissimi, quamcūq; rem pro scopo posuerint, nusquā aber rant. Ibi igit Alonsus cum socijs lautissime multis diebus uixit: frustū panis pro clauis ferreis quatuor consequebantur: pro uno clauo fasianos, columbos & turtures emebant: loco pecuniæ corollas uitreas dabamus & acus: percun ctabamur quandoq; eos, quur tanti facerent corollas huiusmodi, id est, fer ta uitrea, & acus: respondebant quod eis compurgant dentes, euelluntq; sentes è pedibus, quoniā nudi usquequaq; incedunt: propterea magnifaciunt acus, & in primis magni pendunt sonalia: ubi uero introrsus prouecti sunt, conspexere cōdensissima nemora, uarijq; quadrupedum mugitus reboarūt, adeo ut cœlū ipsum intonuisse uideret: tamen rati sunt ea animalia minime fera esse, argumento quod accolæ intrepide nudi nemora lustrant, solis arcu bus & sagittis cōmuniti: pro arbitratu apros in promptu semper habent, mi tiora armenta habent nulla, ut sunt boues, capræ, & pecora: uiri non sunt absi miles illis, qui insulā incolūt Hispanā, capillū nigrū promittunt, illudq; quasi more Theuconico calamistratū ferunt: ut autem dentes habeant albicantes, herbam quandam assiduo esitant ruminantq;, tritā expuunt, moxq; abluūt latice: eorū mulieres colunt curantq; rem domesticā, at uiri uenatu exercent corpora, tripudijs ac ferè ludicris omnibus usquequaq; insistētes: uasa Samia habent cōplura, quę aliunde eò comportantur: figlinas tabernas ipsi nesciūt, nundinas habent & emporia, eoq; confluunt ferè contermini finitimiq; om nes, uarias multijugasq; ferētes merces, prout cuiusq; solum gignit: pecunia eis haud est in usu, cuncta uenduntur emunturq; permutatione rerum, non signata pecunia: aues mansuefactas, & cicurata animalia circunferunt ludi cri causa, eáque exornant torquibus unionum baccarum ue, necnon auri, ut apud nos mos est colla canum torque quapiam condecorare. Ea regio non fert aurum, importatur aliunde, idq; consequuntur suarum mercium permu

tationibus,

tationibus,& excuduntur Germanorum nummi aurei,quos Rhenenses uocant. Viri loco fœmoralium utre utuntur: itidem mulieres agunt:uerum hæ perraro exeunt,domi se continentes: cœperunt nostri uiros huiusmodi percunctari, an longe ab ea regione essent maria, an forte regio in immensum protenderetur.Responderunt se id nescire,uerum credidere nostri eam regionem nō insulam sed continentem, quandoquidem adeo scatet omni genere animalium, ut non sit absonum credere continentem potius esse quàm insulam:quum præsertim per id latus uersus occidentem nauigauerint ad miliaria propè mille,nec tamen terminus repertus est quispiam. Demum sciscitabamur ab eis,unde tantum auri haberent:pro responso habuimus,id erui in regione quæ dicitur Chanchiete, quæ abest ab eis itinere sex dierum occidentem uersus.

DE GENTIBVS VARIIS LOCISQVE INNVMERIS AB ALONSO REPERTIS, CAP. CX.

EO IGITVR Alonsus Niger proficisci decreuit, & tandem prima Nouembris M. D. Chanchietem regionē applicuit, quem ut uidēre accolæ,mox exuto timore,commercij causa honorifice exceperunt,ferentes quicquid auri per id tempus habebant:parum quidem tulerūt,uerum obryzum,defecatumq;:regio abundat psitacis,temperieq; est incredibili:nā mense Nouembri multus ibi algor, & rursus in æstate nullus æstus, torret plagam huiusmodi,temperata est regio admodum:id hominum genus synceru est,& simultatis nullius,fidunt cunctis,lædūt neminem. Ibant ad nos uecti lembis & cymbis suo more fabrefactis intrepide,noctu præsertim,non aliter q; si proprias ædes frequentarēt:id habent tamen,quod zelotypia plurimum laborant:quū nos adeunt, mulieres domi dimittunt: bombice scatet regio,quippe qui suapte natura gignitur,colente nemine:eo subligacula conficiunt,quibus occulunt inguina.Tandem illinc soluēre,& progrediētes itinere dierū decem,nacti sunt regionem amœnissimā,ubi erant complura oppida, flumina,uiridaria, adeo ut spectatiorē nusquā locum uiderim: eò igitur ubi accedere uoluimus,mox apparuere ferè duo mille hominū, qui suo more arcus & sagittas gestabant loricasq;,littus perquam diligēter obseruantes:hos cœpimus nutibus,signis,& inclamationibus ad amicitiā & fœdera ꝓuocare: uerum nusq; adduci quiuerunt,ut nobiscum inirent fœdus, uidebantur magnā rusticitatem,imo ferocitatem quandam præ se ferre: quamobrē credidimus sylueſtres esse,corpora tamen habent habilissima symmetricaq;,colore ad nigritudinem inclinato, in uniuersum macilenta. Quare Alonsus Niger iam repertis contentus, statuit referre gradum, & patriam uersus eà rursus transire quà uenerat.

Quomodo

Quomodo Alonſus patriam repetijt onuſtus baccis & margaritis, & quomodo congreſſus eſt cum Canibalis,

CAPVT CXI.

IGitur relato gradu Alonſus adnauigans deuenit in eam regionẽ quæ Ciniana dicitur, ubi innumeri ſunt uniones, & illic immorati ſunt xx. dies, ut feſſa fouerent corpora: & priuſquam eò deueniſſent, nõ longe à regione obuiarunt caneæ, id eſt, cymbæ xviij. Canibalorũ, quos anthropophagos iam diximus: qui ubi noſtros eminus conſpexere, continuo celocem ambiunt, arcus & ſagittas intrepide expedientes: at noſtri tormenta exonerant, & ueluti manum tumultuariam protinus fundũt: qui quum terga dediſſent, à noſtris haud deſerti cymbam amiſere: qui uero in cymba erant, præcipites ſeſe in pelagus dederunt, & nando ferè omnes euaſerunt: unũ tamen ex illis corripuere, qui adeo ſæuiebat in homines ut in promptu uiros tres ligatos haberet, quos illico comederet. His itaq; ſolutis, illis cuſtodiendum Canibalum dedimus, qui non immemores cædis ſuorum, uirum atrociſſimum mox aggrediuntur pugnis ſcipionibusq;: quibus confectus parum abſuit, quin animam efflauerit: nã is ſocios cõtrucidauerat ſuos, & poſtridie eos quos libertate donauimus, trucidaturus erat. Poſt hæc percunctamur eos de Canibalorũ moribus, hi nobis reſpondent eius conſuetudinis eſſe ac feritatis, ut humanum ſanguinem plus nimio appetentes, peragrent circumadiacentes regiones, & ubi terræ appropinquauerint, mox aggerem palis & id genus lignis complu ribus extruunt, quo ſe tutantur tantiſper, donec regionem deuaſtauerint, homines corripientes. Regio baccis abundat plurimum. In funere primorum hunc morem ſeruant, Patricius ubi uitam exuit, in carpento quodam collocatur, & igne ſubdito ſenſim ueluti in ſuffitu corpus conſumitur, guttatim diſtillante liquore humano, donec ſola ſuperſit cum oſſibus cutis, & eam recondunt ueluti rem ſacram: & is eſt uita functi non medioctis honos. Itaq; his acceptis illinc per xiij. mẽſes ſoluerũt, patriã repetẽtes, ferè onuſti unionibus plurifariam: nam uehebant complura, & in primis baccarum omne genus, libras xcvi. Libram uero unciæ octo efficiũt. Emerant enim huiuſmodi margaritas perquam uili precio. Nauigando tandem in Gallitiam diebus xvi. deuenimus, & ibi Mangonibus, quorum ingenium eſt & uniones & gemmas ad amuſſim cognoſcere, margaritas huiuſcemodi oſtẽdimus uiſu quidem pulcherrimas, uerum eorum ſententia precij perquam mediocris.

DE NAVI-

DE NAVIGATIONE PINZONI SOCII ADMIRANTIS, ET DE REBVS PER eum repertis, Cap. CXII.

INCENTIANVS dictus Pinzonus, necnõ Aries eius germanus socij olim Colũbi in primæua nauigatione, anni uidelicet M. CCCCXCIX. sua impensa celoces quatuor expediunt, communiuntq; omni genere commeatuum, & tandem superis fauentibus, à Palos oppido soluunt xviij. Nouembris uersus insulas Canarias, quas Fortunatas appellamus, & ut ipsi hactenus inaccessa adirent, & inde honorem, decus & emolumentum aliquando consequerentur. Relictis igitur insulis Fortunatis, ad Caput uiride deueniunt Apeliote flante: quo uento nauigarunt ad leucas propè ccc. & in ea nauigatione tantũ progressi sunt, ut Aquilonẽ iam nõ cernerent: & ubi id sydus, quo duce utebant̃, euanuit ab eorũ oculis, mox atrox sequuta est tempestas, uentus uidelicet ualidus cum imbre grandine mixto: tamen Apeliote uẽto adhuc uehebant̃, nõ sine magno discrimine ad leucas ccxl. processerũt: & tandẽ aliquando xx. Ianuarij eminus conspexere tellurẽ: cui quanto magis appropinquabãt, tanto minus profunditatis inueniebant, deficientibus subinde aquis, ꝓpterea contis uada explorantes, nacti sunt profunditatẽ nõ excedere sedecim cubitorũ: tandẽ in terrã descẽdũt, & quũ ibi biduo immorati fuissent, nemo usq; apparuit. Paulo igit̃ progressi noctu quũ luna pernox esset, conspicati sunt à longe micantia arma, exercitumq; nõ mediocrẽ. Eò igit̃ è nostris triginta profecti sunt, q̃bus pręfectus iussit, ne hostẽ lacesserent: & quũ comperissent armatorũ aciẽ esse, gradũ referunt, rem in crastinũ differentes, ne à præscripto præfecti recederent. Postridie itaq; prima luce triginta uiri rursus eò contendũt: qui ubi à Barbaris conspecti sunt, mox excitarunt triginta duos uiros torui atrocisq; aspectus, qui eis occurrerunt sagittis & arcubus suo more armati: hos nostri cœperũt nutibus & inclamationibus sibi uelle conciliare: at illi sæuiebant magis, ferociã incredibilẽ præ se ferentes, nec unq; adduci quiuerũt, ut fœdera pacis nobiscũ inirent. Quare nostri his uisis, classem repetũt, postero die Barbaris cõgressuri. Verũ illi nocte intempesta castra deseruere. Lusitani uero rati sunt uagos huiusmodi populos, nec alias habere stationes quàm Ægyptij populi habeant, Tartariq;, qui errabundi per orbem, nec mapalia nec domos habent, nisi quas quæuis dies obtulerit: apud omnes aduenæ eò pergunt quocunque uoluptas trahit, modo huc, modo illuc: uxores & natos supellectilemq; secum trahunt: eorum uestigia è nostris complures persequuti sunt, & ut ex pedum uestigijs animaduerterunt, proceriores sunt nostris: nam planta pedis duplo maius uestigium impresserat, quàm procerus quisque apud nos figeret. Progressi itaq; ultra, deueniunt ad flumen quoddam magnum quidem, uerum nostrę

classis

classis minime capax, propterea cymbas expediũt, quæ terræ appropinquãn tes regionem exactius explorarent. His igitur iam terram tenentibus, mox occurrũt populi innumeri inermes, idemq́ꝫ nudi, qui nutibus & signis nostrã appetere amicitiam uidebantur: nostri tamen utpote morum eorum exper-tes, non intrepide accedebãt: uisum est itaqꝫ hoc modo populorum ritus ex-periri, si quo modo adduci possent ad exercenda cõmercia. Igitur unus è no-stris iecit in confertam Barbarorum turbam sonaglium: at illi in nostros fru-stum auri, quo facto Hispanus audaculus accurrit, ut aurum proiectum acci-peret: at illi condicto hominem corripiunt mira pernicitate, nostri uero reli-cta classe, socio suppetias ferunt, & mox ingens prælium consertum est, eoq́ꝫ discriminis nostri peruenere, ut uix eis pedem referre licuerit, urgentibus Bar baris: nec profuit eis habuisse longiores hastas, ensesq́ꝫ: quandoquidem id genus uulnerum & deniqꝫ mortem contemnentes, ruebant in eos ueluti atro cissimæ feræ, urinantes, id est, aquis immersi, adhuc classem infestabant, effe-ceruntq́ꝫ sua feritate, ut nostri male accepti celocem amiserint, occiso illius na-uis præfecto: nostri autem mœstissime id ferentes, illinc amissa celoce solue-runt, & ad Aquilonem contenderunt, eo modo se sinuante littore.

Quomodo Pinzonus mare potu suaue inuenit, & de insu-lis uarijs, Cap. CXIII.

PRogressi igitur ad leucas ferè xl. nacti sunt pelagus potu haud insuaue: & dum causam suauitatis insolitam quærunt, deueniunt ad quoddam ostium ingentis fluminis, quod in id mare uastissimo impetu exonerat: con-tra autem ostium insulæ uisuntur complures cultæ admodum ac conspicabi-les, uerum ibi nihil compererũt, quod ad eorum spectaret commercia: man-cipia tantum triginta sex emerunt, quoniam nihil compertum est ibi, quod expectationi illorum faceret satis, eis præsertim qui auide lucris inhiabant: regioni nomen est Chiana marina Tambala: eius accolæ referebãt introrsus esse aurifodinas complures. Postquam illinc abiuimus, non longe à flumine itinere perpaucorum dierum, rursus Septentrio apparuit ferè sub ipso hori-zonte, qui nostrum uisum terminat; Peractis itaque leucis quinquaginta, ea computatione ad eam regionem deueniunt, quæ Payra dicitur, & inde ad ostium quod appellant Draconis, quodq́ꝫ eiusdem est regionis, quò ali-quando profectus est Admirans, iter faciens per quasdã insulas, quæ sunt è regione Payræ prouinciæ prope innumerabiles: ibi sunt nemora sandalij, quo onerant negociatores suas liburnicas, comportantq́ꝫ aliò. Inter has in-sulas, quarum meminimus, complures sunt incultæ desertæq́ue Canibalo-rum metu: propterea ingens domorum ruina conspiciebatur: uidêre etiam-num plurimos homines, qui uisis nostris mox dilapsi sunt in editissimos montes. Ea regio fert arbores, quæ gignunt casiam electissimam. Nos ue-ro rati his mercimonijs inesse lucrum ingens, multum casiæ in Hispaniam compor-

comportauimus: uerum phyſici aſſeuerabant, eam quidem optimam eſſe, ſi opportuno tempore legiſſent. Ibi uideas arbores tantæ proceritatis ac magnitudinis, ut ſi ſex homines reſtim ducerent, nec amplecti quirent arborem unã. Conſpexere etiamnũ ibi animal quadrupes, prodigioſum quidem: nã pars anterior uulpem, poſterior uero ſimiam præſentabat, niſi quod pedes effingit humanos: aures autem habet noctuæ, & infra conſuetã aluum aliã habet inſtar crumenæ, in qua deliteſcunt catuli eius tantiſper, donec tutò prodire queant, & abſq; parentis tutela cibatum quærere: nec unq̃ exeunt crumenam, niſi quum ſugunt. Portentoſum hoc animal cum catulis tribus Sibiliam delatum eſt, & ex Sibilia Illiberim, id eſt Granatam, in gratiam regum, qui nouis ſemper rebus oblectantur. Catuli licet in itinere perierint, conſpecti ſunt tamen à compluribus, qui huic rei aſtipulantur. Is itaq; Vincentinus affirmat adnauigaſſe ſecus littus Payræ ferè leucas DC. nec ambigit quin cõtinens exiſtat. Illinc ergo ſoluentes ad inſulam Hiſpanam deuenerunt uigeſima tertia Iunij, M.D. & inde aiunt rurſus maria ſulcaſſe occidentem uerſus ſupra CCC. leucas: & quum deueniſſent ad quandam prouinciam, atrox tempeſtas adorta eſt eos, effecitq; ut protinus duæ celoces peſſum ierint: altera uero crepuit: at altera ſalutem ſocijs præbuit, non tamen ſine ingenti diſcrimine. Sæuiebat profecto ſupra modum tempeſtas: uerum ad id accedebat, quod ſocij laboribus innumeris feſſi, uix ſui potentes erant. Poſiti igitur inter ſalutem ambiguam & metum, eminus nauim conſpiciunt, quæ uentis proſperis uecta, perquam celeriter maria ſulcabat: & quoniã perpauci ſupererant, ſibi nimium metuentes, ac uitam prorſus deſpondentes, in eam deuenerant opinionem, ut ſe mutuo occiderent: propterea in terram deſcendunt, rati omnino ſe atrocia ſubituros. Hæc meditantibus non defuit ſupernum auxilium: nam pacatis uentis mari reddita eſt tranquillitas: propterea conſpecta naui, in qua homines ſolum XVIII. ſuperſtites erant, reſumũt animos, & in Hiſpaniam redire parant. Vtraq; igitur nauis uela uentis dedit, patriã repetens, quò deuentũ eſt ultima Septembris. Poſt hos uero complures alij nauigarunt meridiem uerſus, iter agentes per Payram regionẽ, itinere miliarium quinque mille, nec unquam terminum nacti ſunt: ideo arbitrantur continentem, non inſulam: unde nuperrime allata ſunt complura, ut ſunt caſia, aurum, baccæ, piper, cinamomum, herbæ, arbores, animalia multijuga, & alia compluſcula, quæ apud nos minime uiſuntur.

Monſtroſum animal

NAVIGATIONVM ALBERICI VESPVTII EPITOME.

De nouo orbe, è lingua Hispana in Italicam traducto.

CAPVT CXIIII.

Vperioribus diebus abunde reddidi te mei reditus certiorẽ, uir pręstantissime: nam si probe memini, cõmonefeci tuam præstantiam de his omnibus orbis partibus, quas adiuerã cum classe & impensa regis huius inuictissimi: quę si singulę pensitatius expẽdantur, uidebuntur profecto alterũ orbem efficere: propterea non ab re nouũ orbem nuncupauimus: Nam prisci omnes harum rerum prorsus expertes fuere, superantq; eorum opinionem quæ nuperrime abs nobis sunt comperta: quandoquidem hi rati sunt, ultra lineam æquinoctialem meridiẽ uersus nihil esse nisi uastum æquor, perustas incultásue insulas quasdam: id pelagus Atlanticum dixere: & si quandoq; assensi sunt, nonnihil telluris esse, eam contendunt incultam esse nec habitabilem: quorum opinionem præsens ad eas partes nauigatio refellit, aperitq; omnibus haud dubie falsam esse, & ab omni uero extorrẽ: quoniam ultra æquatorem nactus sum ego cultiores regiones, easdemq; habitatoribus frequentiores, quàm alibi gentium usquam compererim, si Asiam, si Europã, si Aphricam'ue spectaueris, ut latius in sequentibus liquebit: nam prætermissis obscuris rebus, illustres solum denarrabimus, quæ sint scitu non indignæ, quas'ue nos ipsi coràm adiuerimus, uel ex fide dignorum relatu acceperimus. De mundo igitur huiusmodi nuperrime inuento, sedulo & citra mendacium complura mox explicabimus.

De ordine nauigationis, & de sæua tempestate. CAP. CXV.

FElicibus igitur, ut aiunt, auibus ab Vlisbona XIII. Maij. M. D. I. soluimus iussu regis, tribus liburnicis expeditis, profecti sumus quæsitum nouum orbem, & uersus Austrum iter agentes uiginti mensibus adnauigauimus. Cuius quidem nauigationis seriẽ primo explicabimus. Hunc igitur ordinem nauigando seruauimus: nam per insulas fortunatas iter egimus, quæ nunc magnæ Canariæ appellantur: hæ enim sunt in climate tertio, in parte extrema habitati occidentis: inde sulcantes oceanũ, littora Aphricæ Nigritarumq; gradu citato percurrimus, usq; ad id promontoriũ, quod Ptolemæus appellat Æthiopum, nostri uero Caput uiride, Æthiopes autem Bisecherẽ, & accolæ Mandangã: & ea regio est intra zonã exustam gradibus XIIII. uersus Aquilonẽ, quã Nigritæ incolunt. Ibi resumptis uiribus, & cõmunita omni genere annonæ classe, sublatis ancoris uentis uela dedimus, iter nostrũ dirigentes uersus polum antarcticum, nonnihil tamen ad occidentem declinantes Euro flante: nec prius tellus cõspecta est, quàm iugi nauigatione tribus mensibus, ac diebus totidem uastissima æquora sulcauerimus: in qua nauigatione

uigatione quæ discrimina subierimus,quæ uitæ pericula, quas animi anxieta tes, interturbationes, naufragia, quotiésue uitam pertæsi simus nostram, id multarum rerum scijs iudicandum relinquo,& eis in primis, qui optime no-runt, quàm sit arduum incomperta quærere,& adire inaccessa. Qui uero hęc nesciunt,rerum expertes,huius rei iudices esse minime uolo.Et ut paucis mul ta comprehendam,id sciant,nos adnauigasse LXVII. diebus,quibus fortu na pertinax atroxq́ sæuiebat:nã quadraginta quatuor diebus reboante cœ lo, nihil nisi tonitrua, fulgura ac coruscationes, imbres grauissimos passi su-mus, adeoq́ tenebricosa nebula cœlum inumbrauerat, ut interdiu noctuq́ non aliter uideremus, quàm Proserpina existente cum Plutone,id est,quum minime luna pernox est,nox atris tenebris obfuscatur:propterea adeo nos ti mor mortis incesserat,ut uitam propè despondisse uideremur. Post hæc ue-ro tam sæua,tamq́ atrocia,complacitũ aliquando deo fuit uitæ compati no-stræ(quæ sua fuit clementia) mox tellus apparuit: qua uisa, animi qui cecide rant elanguerantq́,condicto rediere ad se,ut usu euenit superantibus calami tates maximas,& pręcipue ereptis de fortunæ reflantis faucibus. Igitur septi mo Augusti M.D.I. in littore eius regionis iecimus ancoras,dantes deo ma ximo gratias quas poteramus maximas,ritu solenni,& Christiano more so-lennia missarum celebrari iussimus. Tellus reperta uisa est non insula, sed cõ tinens:quandoquidem in uastum protendebatur, nec finis apparebat quis-piam: cultaq́ erat admodum,ac habitatore multiplici perquam frequẽs: ini biq́ animalia ferè omne genus syluestria,quæ huic orbi nostro sunt protsus incognita.Nacti sumus etiam ibi alia pleraq́, quorum de industria non me minimus,ne surgat opus in Iliada magnam. Id solum haud prætereundum puto, quod dei clementia adiuti,opportune tellus uisa est à nobis: nã diutius ferre nequibamus, deficiẽtibus cõmeatibus omnibus: lignis uidelicet, aqua, nautico pane, salitis carnibus,caseo,uino,oleo,&quod plus est,uigore animi. Igit̃ deo q́ uiuimus referimus acceptũ,cui honos & gloria ac gratiarũ actio.

Quantum distet reperta tellus à Capite uiridi. CAP. CXVI.

CONuenit igitur inter nos, ut secus littus huiusmodi nauigaremus, cõspe ctum eius haudquaq́ deserentes. Nauigauimus itaq́ tantisper, donec deuenimus ad frontem quandam huiusce continentis, quæ uergit ad meri-diem. Hæc frons ab eo loco, ubi primo tellus conspecta est, abest leucis ferè CCC.In hoc itinere sępenumero terram applicuimus,& cum indigenis com mercia habuimus,prout latius in sequentibus tibi compertum fiet: prætermi si enim Caput uiride ab hoc reperto continente,abesse leucis propè DCC. li cet ego crediderim nauigasse plus quàm DCCC. & id effecit atrox tempe-stas & naufragia frequentia,& naucleri inscitia, quæ omnia iter prolongant: eoq́ loci deueneramus,ut ni cosmographia nobis nota fuisset,incuria naucle ri de nobis actũ erat: nam nullus erat itineris dux,qui ad ad leucas quingen-

 tas nosset,

tas nosset, ubinam gentium essemus: errabundi enim eramus & uagi, nescien tes quò tenderemus, nisi astrolabio & quadrante, astrologicis instrumentis, adamussim mihi & socijs consuluissem: comparauicq; mihi ob id non medio crem gloriam, adeo ut deinceps eius loci fuerim semper apud eos, cuius sunt apud probos uiri eruditiores: docui enim eos chartam nauigationis, effecicq; ut faterentur consuetos naucleros nihil hactenus sciuisse, si mihi conferrentur cosmographiæ expertes. Itaq; dicta frons reperti continentis, quæ uergit ad meridiem, in ulteriorē spem nos induxit scrutandi uidelicet eius orbis, pera grandicq; ad regulam. Communi igitur sententia decretum, ut regionem ex ploraremus, etiā introrsus mores & ritus gentis illius percunctaremur. Ad nauigauimus ergo secus littus leucis ferè DC. subinde in terrā descendentes, habito cum accolis colloquio frequentiore: à quibus profecto honorifice ac cordate excipiebamur: & eorum probitate, & natura innocentissima prouo cati, nonnunquam quindecim uel uiginti diebus apud eos non inhonori uer sati sumus: sunt enim hospitales admodum, sicuti latius infra patebit. Is igi tur continens auspicatur ultra æquinoctialem lineam gradibus octo uersus polum antarcticum, & tamdiu secus hoc littus nauigauimus, donec superato tropico hyemali prope polum antarcticum gradibus XVII. & medio appli cuimus, ubi eleuatum horizontē habent gradibus quinquaginta. Quæ ue ro ibi conspicatus fuerim, mortalibus nostri æui incomperta sunt: gentem ui delicet, mores, humanitatem, soli feracitatem, aëris temperiem, salubritatē cœ li, corpora cœlestia, & in primis octauæ sphæræ sydera fixa, quorum sphæra nostra non meminit, nec hactenus cognita fuere à priscis etiam eruditiori ribus, ea mox sedulo sum denarraturus.

De moribus & natura gentis illius. Cap. CXVII.

FRequentior est igitur hæc regio cunctis quas unquam uiderim regioni bus: nam uidetur innumera, ut cōmeminit diuus Ioannes in sua Apoca lypsi. Id genus hominum cicuratum est admodum & mansuefactum, nemi ni noxium: nudi prorsus incedunt, uti eos parēs natura peperit: nudi nascun tur, nudi rursus moriuntur: corpora habent habilissima, utpote facta ad sym metriam: symmetrica dici iure possunt, colore ad rubedinem inclinante: id ef ficit candens sydus, quod non difficulter torret nudos homines: capillos ha bent nigros, sed promissos: incessu & ludis agiles sunt quàm qui maxime: fa cie sunt perquā liberali ac uenusta, nisi ipsi eam deformarent dehonestamen to ferè incredibili: nam terebratam perforatamcq; faciem circumferunt, uideli cet genas, maxillas, nares, labra, aures: neq; foramine mediocri aut uno, sed magnis compluribuscq;: nam uidi quandoq; quempiā septem foramina in facie habentem, quæ singula capacia erant pruni unius damasceni: dempta itaq; carne, hæc opplent lapillis quibusdam cœruleis, marmoreis aut crystal linis, uel ex alabastro pulcherrimis, aut ebore uel ossibus candidissimis, more suo, arte

suo, arte non inepta fabrefactis elaboratisq́. Quæ res adeo est insolens & turpis, ut monstrum prima facie præ se ferat, homo uidelicet qui gemmatam faciem circumfert, terebratus foramine multiplici: & si credere dignum est, lapides septem in facie habens, qui singuli medij palmi magnitudinem superant. Nemo est profecto qui non admiretur: quum præsertim animo attentiore apud se hæc tam prodigiosa expenderit: uera tamen sunt. Nam ego aliquando obseruaui dictos septem lapides pondo ferè unciarum sexdecim. Inaures & ipsi ferunt preciosiores, uidelicet annulos appensos, aut baccas pensiles, more Ægyptiorū Indorumq́. Hunc morem uiri tantum seruant: at mulieres solum ferunt inaures. Habent etiam fœminæ & alium morem atrocem, & totius humanioris uitæ expertem. Quoniam igitur mulieres huiusmodi in Venerem pronæ sunt admodum & salaces, id facinus patrant, ut turpiori earum uoluptati faciant satis: nam uiris in potu dant herbę cuiusdam succum, quo epoto inguina mox tument & crescunt non mediocriter: aut ubi id non profecerit, uenenata quædam admouent, quæ mordicus inguen lancinent tantisper, donec tumescat, fitq́ propterea ut apud eos complusculi testes amittant, & eunuchi reddantur. Lanam non habent, nec linum, ideo omnifariam panno carent: nec gossipinis uestibus, id est, bombicinis utuntur: nullius enim egent amictus, qui nudi usquequaque incedunt. Apud eos nulla sunt peculia: communia sunt omnia: regem non habent, nec imperium: unusquisque sibijpsi rex est: tot ducunt uxores, quot libuerit: in promiscuum coëunt, nulla sanguinis ratione habita: cum matre filius, & frater cum sorore coëunt: libidinem passim exercent instar brutorum animaliū: nam ubique & cum quauis muliere, etiam sibi forte obuia, rem peragunt uenerEam. Dirimunt etiam pro arbitratu coniugia: quoniam exleges sunt, & à iure sunt extorres: templa non habent, nec legem, minusq́ idola colunt. Quid plura? perniciosam quandam habent uiuendi libertatem, quæ Epicuris potius quàm Stoicis quadrat. Commercia non exercent: pecuniam nesciunt: inuicem tamen dissident, præliantur q́ atrociter, sed ordine nullo. Iuuenes senes concione flectunt trahuntq́ in eorum sententiam, quocunque libuerit, accenduntq́ ad bella, quibus hostes conficiunt: quos subegerint profligauerintq́ hostes in cibatu habent gratissimos. Carne uescuntur humana, adeò ut pater filios epuletur, & uicissim nati parentem, prout sors tulerit & euentus. Vidi ego quendam perditissimum hominem, qui pro gloria nō mediocri iactabat, se esitauisse supra tercentum uiros. Vidi etiam urbem quandam, ubi immoratus sum diebus ferè uiginti septem, & ibi contignationibus humanas carnes, easdemq́ salitas pensiles uidi, uti nos carnes aprugnas sole uel fumo siccatas appendimus in culina trabibus, & in primis insitia, & id genus alia: imò mirabantur plurimum, quod nos non uescemur hostibus, quorum carnes aiunt appetentiam cibi facere, & miri sa-

poris esse,easq; extollunt tanquã dapes ganeatas opiparasq; : arma habent nulla,præter sagittas & arcum : his atrocissime diloricati præliantur : quippe qui nudi congrediuntur,consauciantur q; non aliter quàm fera animalia:hos nixi sumus pluries uelle trahere in nostram sententiam, persuadebamusq; identidem, ut tandem aliquando ab his improbatis moribus, ueluti ab re abominanda temperarent : qui nobis sæpenumero polliciti sunt se temperaturos ab hac sæuitia. Mulieres uero,ut præfeci, licet nudæ incedant, uagæ & salaces in Venerem,non sunt tamen deformes:quamhabilissima corpora habent, nec quidem exusta,ut forte sibi complures persuadere quirent : & licet obesæ & præpingues,non tamen ob id deformantur : & quod miratu nõ est indignum, nullas uel puerperas uidi,quæ demissas haberent mammas:nam licet pepererint fœtæ,non sunt in aspectu corporis uirginibus absimiles:non caperatam contractamq; in uentre uidebis cutem, & ea quæ honeste nominari non possunt,prorsus à uirgine non absunt: ubi Christianorum copiam habebant, mirum est dictu quàm turpiter corpora sua prostituerent, libidinosiores supra omnem credulitatem. Annis uiuunt centum & quinquaginta: raro ægrotant: qui si forte in morbos inciderint, sibi herbarum succo medentur protinus. Hæc sunt quæ apud eos comperi non obscura,uidelicet aëris temperiem,cœli clementiam,solum ferax,longam ætatem. Id forte efficit Eurus,qui istic iugiter perflat,quiq; eius loci apud eos est,cuius Aquilo apud nos. Piscatu gaudent,eoq; uictitant plurimum, adiuuante hoc uotũ natura: nam æquora inibi scatent piscium omni genere. Venatu parũ oblectantur, quod efficit ferarum ingens multitudo: pauent enim ob non cicurata animalia syluas frequentare. Visuntur etiam ibi leones omnifariã, ursi, & id genus alia. Arbores ibi crescunt in tantam altitudinẽ ut uix credas. Temperant igĩ à syluis,utpote qui nudi & diloricati inermesq; tutò feris haud cõgrederent.

De soli feracitate,& cœli temperie. Cap. CXVIII.

REgio est aprica,ferax,& eximie amœna: & licet sit cliuosa,irrigua tamen est fontibus ac fluuijs innumeris,syluasq; habet adeo condensas, ut uix transitũ præbeant,obstante arborum frequentia. His inerrant animalia multijuga,eademq; sæuissima:arbores & fructus absq; cultore suapte natura crescunt: fructus habent ubertimos, eosdemq; suauissimos,nec mortalibus noxios,nostris prorsus absimiles. Gignit etiamnum terra innumeras herbas & radices,quibus panẽ conficiunt & alia pulmenta. Semina sunt complura, uerum nostris minime similia. Regio nullum fert metallum,præter aurum: auri igitur ibi ingens est copia:licet nihil nobiscum attulerimus inde hoc primo itinere : nam de hac re certiores nos fecerunt indigenæ omnes, qui plagam hanc auro scatere affirmabant, idq; apud eos minime in precio esse, & ferè nullius momenti, identidem prædicabant : baccas margaritasq; complures habent, ut in superioribus commeminimus: quorum omnium si uellem singillatim

gillatim meminiſſe ob innumeram multitudinem, multijugamq́; naturã, ſur geret in opus magnum hæc hiſtoria: nam Plinius uir abſolutiſſimus, qui tantarum rerum texuit hiſtoriam, non tamen horum milleſimam partem conſequutus eſt: quæ ſi ſingula percenſuiſſet, longe aliud opus effeciſſet, ſi ad magnitudinem ſpectes, alioquin abſolutiſſimum: & id in primis admirationem præbet non mediocrem, pſitacorum multijuga natura, colosq́; multiplex & uarius, adeo ut Polycletus, uir in pictura tantus, has auitiorum uarietates uix conſequi potuiſſet. Arbores omnes inenarrabilem ſuauitatem fragrant, gummas, liquores & ſuccos emittunt paſſim, quarum uirtus ſi nobis comperta foret, puto nihil nobis non ſolum ad uoluptatem, ſed etiam ad ſoſpitatem, bonam'que ualetudinem defuturum: & ſi qui eſt in orbe paradiſus terreſtris, non longe ab his regionibus haud dubie eſſe debet. Itaque ut ſum præfatus, regio uergit ad meridiem tanta cœli temperie, ut nec hyeme algeant, nec æſtate exæſtuent.

De ſyderibus poli antarctici. Cap. CXVII.

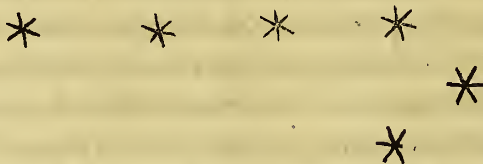
COelum inibi & aëra perraro nubes inumbrant, ferè ſemper ſerena ſunt: rorat quandoque, ſed leniter: uapores ſunt propè nulli: nec diutius rorat, quàm tribus uel quatuor horis, & inſtar nebulæ mox fatiſcit: cœlum decentiſſime exornatur ſyderibus quibuſdam, quæ ſunt nobis incõperta, quorum ego conſignantiſſime memini, & percenſui ferè uiginti tantæ claritudinis, ut apud nos Venus & Iupiter. Perpendi etiamnum eorum circuitus & uarios motus, metitusq́; circumferentiam ac diametrũ non difficulter quum geometriam non ignorarem: propterea pro comperto habui, maioris eſſe magnitudinis quàm autument mortales: & in primis Canopos tres conſpicatus ſum: duos claros admodum, tertium obſcurum & diſſimilem alijs. Polus antarcticus urſam maiorẽ nec minorem habet, ſicuti eſt uidere in noſtro arctico polo: nec eũ contingunt ſydera quæpiam clara. Quæ uero ipſum ambiunt tria ſunt, quę figuram prę ſe ferunt trianguli orthogoni, quorũ id quod medio loco uiſitur, nouem gradus & medium circumferentiæ habet: & ubi hæc exoriuntur, à læua conſpicitur Canopus albicans eximię magnitudinis, quod ubi in medium cœli deuenerit, infraſcriptam præſentat figuram.

*

* *

His ſuccedunt tria alia præclara ſydera, quorum medium habet diametrum circumferentiæ duodecim graduum cum dimidio, & in medio eorum alter Canopus cernitur albus. Hunc ſequuntur ſex alia conſpicua ſydera, quæ claritate cunctis octauæ ſphæræ ſyderibus præſtant, quorum me-

dium in superficie firmamenti diametrum circumferentiæ habet graduũ tri-ginta duorum: hæc astra concomitatur Canopus ingens, sed niger: quæ omnia cernuntur in uia lactea: & ubi ad lineam peruenerint meridionalem, infrascriptam referunt figuram.

De nonnullis illius hemisphærij, quæ philosophis repugnant.

CAPVT CXX.

ILlic itaq; conspicatus sum complura alia sydera, quorum motus multiplices adamussim obseruans librum edidi quendam cõsignantissime, in quo commemini ferè omnium, quæ in hac mea nauigatione non obscura dignoscere quiui: & is apud hunc inuictissimum regem adhuc hospitatur, quẽ spero propediem ad suum dominum rediturum. In eo itaq; hemisphærio non indiligenter quædam perpendi, quæ philosophorum sententiæ refragantur, utpote contraria, ac omnino pugnantia: inter cætera irim, id est arcum cœlestem album circiter noctem mediam: quoniam secundum opinionem quorundam colores trahit à quatuor elementis, ab igne uidelicet rubeum, à terra prasinum, ab aëre lacteum, ab aqua cœruleum: sed longe aliter sensit Aristoteles in metheoris, dicitq; irim esse repercussionem radij redundantis ad uaporem sibi appositæ nubis, sicut splendor in aqua refulgens, in pariete refulget, rediens ad ipsum sua interpositione feruorem solis temperat resolutione in pluuias, inferiora fœcundat, specie sua superiora pulchra reddit, dominium humiditatis in aëre esse ostendit: unde infra quadraginta annos à mundi fine non apparebit, quod elementorum deficcationem indicabit: pacem inter deum & homines denunciat: semper ex opposito solis est: nunquam apparet in meridie: quia sol nunquã est in septentrione. Plinius tamen ait, quod post autumni æquinoctium apparet quacunque hora. Hæc excerpta sunt à Landino ex Æneidos quarto ab interprete, ut nemo suis fraudetur laboribus, sed suus cuiq; reddatur honos: eum uidi rursus & iterum: neq; ego unus arcum huiusmodi animaduerti, uerum complusculi è nautis huic sententiæ suffragantur meæ. Rursus uidimus neomeniam, id est nouam lunã, eadem die, qua cum sole coniungitur. Ibi etiam singulis noctibus uideas uapores & faces ardentissimas cœlo inerrare. Præfeci paulo supra, si tibi succurrit, id hemisphærium, quod nisi loquamur improprie, hemisphærium dici nõ posse, si nostro collatum fuerit: tamen quia nonnihil formam eius effingere uidetur, uisum est improprie loquendo hemisphærium id appellare.

Iris

De forma

De forma quartæ partis terræ nuperrime inuentæ. Cap. CXXI.

IGitur,ut ſum præfatus,ex Vlisbona,unde nos ſoluimus, quæ diſtat ab æquinoctiali uerſus ſeptentrionem gradibus ferè XL. nauigauimus uſque ad eam regionē, quæ eſt ultra æquinoctialem gradibus quinquaginta:quos ſi ſimul collegeris, nonagenarium efficient numerum : qui quidem numerus quartam partem obtinet maximi circuli, iuxta ueram priſcorum ſupputationem traditam nobis. Liquet igitur omnibus,nos quartam orbis partem me titos fuiſſe: propterea nos qui Vlisbonam incolimus,citra æquatorem gradi bus propè quadraginta in regione ſeptentrionali diſtamus ab eis, qui ultra æquinoctialem lineam degunt, in meridionali longitudine angulariter gra dibus nonaginta, id eſt, à linea tranſuerſali: & ut etiam compertius rem intelligas, linea perpendicularis, quæ dum nos recto gradu conſiſtimus, ſurgit à puncto cœli,& tendit ad noſtrum Zenith,eademq; linea eorum qui ul tra æquatorem ſunt ad gradus quinquaginta, latera percutit: fitq; propterea ut nos in linea recta ſimus: ipſi uero ſint, ſi nobis conferantur, in tranſuerſali:& is ſitus efficit figuram trianguli orthogoni,quarum linearū rectam nos tenemus,prout latius declarat ſubſequens figura:& de coſmographia ſa tis ſuperq; dictum arbitror.

Cur liber dictus ſit dies tertius. Cap. CXXII.

HÆc ſunt itaq; quæ in hac ultima nauigatione ſcitu digna cēſui,quæ etiā oculis ſubieci: nec ab re opus nuncupaui Diem tertium : quandoquidē prius edidi libros alios duos eius nauigationis, quam ex præcepto regis perfeci occidentē uerſus, inq; eis cōplura ſcitu nō indigna conſignantiſſime ſunt exarata, & ea in primis quæ ſpectāt ad gloriā noſtri ſeruatoris,qui hāc orbis machinā miro extruxit artificio:quis enim ſatis pro meritis deū laudare poſſit, cuius mirabilia commemoraui in opere prædicto, legens curſim quæ ſpe

ctant ad

ctant ad situm & cultum orbis, ut dum laxius ociũ dabitur, exactius de geographia opus quodpiam edam, ut mei uel posteri meminerint, & ex hoc opere discerent uberius deum maximum colere indies magis, eaq; aliquando scirent, quæ nostri ueteres prisciq; patres prorsus nesciuerunt. Propterea seruatorem nostrum, cui proprium est misereri mortalitatis, omnibus uotis precor supplicibus, ut sinat me tantisper uiuere, donec id peregerim quod mente concepi. At alios duos dies in aliud tempus differendos reor, quũ præsertim rediero sospes in patriam, eruditiorum opera & consilio, necnon amicorum hortatu luculentius opus edam.

De excusatione Alberici, & uoto eius. CAP. CXXIII.

DAbis ueniam uir candidissime, si ultimæ nauigationis diaria ad te nondum misi, sicuti pollicitus fueram. In causa fuit rex serenissimus, qui adhuc domi meos libellos detinet: uerum postquam distuli in hunc diem edere id opus, forte fortuna addam & quartũ diem. Hæsit mihi cordi rursum peragrare eam orbis partem, quæ spectat meridiem: & huic operi iam nauando in expedito sunt liburnicæ duæ, armamentis ac commeatibus ubertim communitæ. Dum igitur proficiscar in orientem iter agens per meridiem, Noto uehar uento: quò quum deuenero, plura abs me fient in decus & gloriã dei, necnon patriæ emolumentum, & mei nominis æternitatem, & in primis in senectutis meæ, quæ iam propè appetit, honorem & leuamen. Quare nihil desideramus in hac re præter commeatum regis: quo impetrato, pleno gradu contendam: quod deus bene uertat.

De his qui plura quærunt quàm liceat. CAP. CXXIIII.

FIdus interpres præsens opus è Lusitano Italicum fecit, ut scirẽt qui Latiũ accolunt, quàm magna indies occurrunt, & item qui sibi nimiũ arrogant, intelligerent omnia se scire non posse: quandoquidem hæc mira tot uiris acerrimis ingenio, hucusque à condito orbe incomperta fuere. Hinc arguitur temeritatis & superbiæ nostra arrogans natura, quæ scire posse putat omnia.

RERVM MEMORABILIVM CALECHVT, QVAE NON SVNT ABSIMILES ILLIS quas Petrus Aliares secundo & altero tractatu scripsit, quæ rursum colliquescunt ex literis quorundam nobilium uirorũ ut latius in sequentibus patebit.

Exemplum literarum cuiusdam Cretici dominorum Venetorum legati apud regem Lusitanorum die uigesima septima Iunij, M. D. I.

CAPVT CXXV.

SERENISSIME PRINCEPS ET CAET. Reor uestram dominationem certiorem iam factam fuisse ab præstantissimo legato, rerum omnium memorabilium, quæ hic usu euenerunt, & in primis de classe, quam nuperrime rex Lusitaniæ

Lusitaniæ inuictissimus in Indiam expediuit, quæ superis miserantibus re/
dijt, sed mulctata ratibus septẽ: nam eò concesserãt liburnicę quatuordecim,
& septem tantum incolumes redicre, reliquis pessundatis. Igitur egregie prin
ceps per latus Mauritaniæ ac Getuliæ Noto ducti, deuentũ est ad Caput ui
ride, dictum olim Experias, ubi uisuntur Hesperidum insulæ: & ibi auspicat Experias
Æthiopia inferior uersus orientẽ, ultra quam prisci minime iuere. Hinc egre/
ditur latus Æthiopiæ uersus orientẽ, donec respondeat lineæ Siciliæ, à dicto
latere intra lineã æquatoris ad quinq; uel sex gradus: & circiter mediũ dicti
lateris uisitur aurifodina huius regis: postq; eam surgit caput ad Austrum,
excedẽs hyemalem tropicũ per gradus nouẽ. Istud Caput dicit Bonæ spei:
& illinc itur in nostras barbarias introrsus ad miliaria ferè quinq; milia uer/
sus plagam nostram. Quum uero præterieris dictũ Caput, mox regio se si/
nuat, donec ad Prasum deuenias promontorium, quod antiqui, & in primis Prasum
Ptolemæus, pro termino meridionalis regionis posuit: ulteriorẽ uero plagã
appellauit incognitam: Inde itur ad Troglodítas: aurifodina uisitur, quã ap/
pellant Zaphallam, ubi maiores nostri affirmant uim auri ingentissimã esse
quàm alibi gentiũ. Hic intrant sinum barbaricũ, & inde in oceanũ deuenitur
Indicum, & demum ad urbem Calechut. Id est eorũ iter: quod si recte sup/
putaueris, miliaria propè quindecim milia uastitate sua occupat, ubi secus lit
tora itur. Si uero desertis littoribus recto itinere ibis, recessus terrarum & an/
fractus montium prætermittens, sed in altum tendens usquequaq;, longe mi
nus iter erit quàm prædiximus. Supra Caput Bonæ spei Lebegio uecti uen
to, nacti sunt nouam tellurẽ, quam appellarunt Psitacorum: quoniã inibi in/ Psitaci
ueniuntur alites huiusmodi incredibilis proceritatis, utpote qui brachium &
dimidium longitudine excedant, multijugi coloris: duos nos uidimus, qui
fidem rei præbent. Nautæ itaq; ubi conspexere latam plagam, credidere cõ
tinentem: propterea adnauigarunt tantisper, donec terræ spatium duûm mi
liũ miliariũ superarunt: nec tamen finis est repertus tantæ uastitatis. Plagam
incolunt uiri nudi & proceri, formosiq; admodũ. In eo itinere amisere naues
quatuor: duas ipsi miserant ad aurifodinam, quas autumant nõ reuersuras:
septem uero concessere Calechut: ubi honorifice nostri pro congressu sunt
excepti, ædesq; à principe consequuti sunt: & ibi nostræ naues statiuam fece
runt. Obiter superuenerunt Maurorum & circumadiacentium populorum
rates, & cõprimis magni Soldani liburnicæ: & hi omnes conspirarũt in Chri
stianos: quippe qui ægre ferebant Christianum genus usque in illas partes
propagari: iactabantq; eò nostros contendisse, ut illis lucra adimerent sua:
propterea primo loco naues onerare contendebant, nostro negociatore relu
ctante, q mox regi de Maurorũ insolentia questus est, quẽ ilico deprehendit
Mauris fauere: tamen ut erat uir ambiguæ fidei, nostris respõdit in hunc mo
dum, se animo haud æquo laturũ, ut Mauri prius mercimonia liceant, quàm
Christiani

quàm Christiani sua commercia absoluerint: & in huius rei specimen iubebat, ut Mauris, qui huius decreti præuaricatores comperti forent, mercimonia omnia impune adimerent, eaq; occupātibus adiudicabat. Congressi igit Christiani cum Mauris, ilico tota urbs in partes Maurorum declinauit. Quare Christiani generis strages magna facta est, in qua supra quadraginta homines desiderati sunt Christiani nominis: inter quos oppetijt negociorū nostrorū gestor: qui licet undabundo mari sese credidisset, correptus est tamen à barbaris, & uitam efflauit mœrore omniū. Hæc igitur ut nostris nota fuere, condicto tormenta omne genus exonerant, & classem præfecti Syriæ, id est Soldani, rogo consumpserunt: nam in ea erant naues decem: catapultis uero & bombardis urbem propè deuastarunt, complures domos incendentes, quæ pro imbrice, instar mapalium, paleas habebant. Quamobrem illinc abiuere, & duce Iudæo, qui fidem Christi induerat, aliud regnum petiere ultra Calechut, ad miliaria ferè quadraginta, Cuchinum appellant: eius rex odit regem Calechut, quàm qui maxime. Is igitur in odium regis Calechut nostros perbenigne excepit: & hic maiorē habet aromatū copiā, quàm rex Calechut. Quare nostri tot diuitias inde asportarunt, ut uix id audeam referre: nam ipsi aiunt emisse illic cantarum, id est genus mensuræ non mediocris, cinamomi aureo uno. Rex igitur huius regionis legatos misit ad regem Lusitanum, duosq; obsides, ut securius eò nostri redirent. At rex Calechut interea ingentissimā classem expediuit in nostros: qui quoniam onustas habebant naues, illis congredi haudquaquam uoluere, sed altum petentes Borea ducti, quem uentum ipsi ignorant, euaserunt: erat enim pertimescenda classis: quippe quæ supra centum & quinquaginta naues habebat, ferebatq; hominum quindecim mille. Igitur quum euasissent discrimen, deuenerūt ad quandam insulam, ubi diui Thomæ corpus quiescit. Huius insulæ dominus Christianos honorificentissime excepit, & sancti corporis reliquias in specimen amicitiæ nostris dedit. Quid plura? aromata omne genus nostris, quos nunquam uiderat, absq; pecunia obtulit: soluerent demum quum sibi peropportunum fuisset, & redijssent felicibus, ut aiunt, auibus. Verum nostri illius cōmercij non egebant, utpote qui onusti erant admodum. Abfuerunt in hoc itinere menses quatuordecim, uerum trimestri rediere: & addebant deinceps celerius iter perficere posse, utpote qui iam recessus & ambages maris nouerant, utputa in decē mensibus iter se facturos rentur. Naues rediere omnes, præter unam, quæ illisa scopulis quibusdam pessum iuit: saluis tamen uiris quos uehebat: & ea capax erat sexcentorum doliorum: nondum tamen applicuit classis: una tantum liburnica portum appulit: reliquæ uero non longe ab urbe esse censentur: hæc enim quæ nuperrime aduenit, portum attigit ea die quæ est diuo Ioanni percelebris admodum: agebā enim per id tempus apud serenissimū regem, qui me compellans his uerbis inquit: Heus uir probe con-

be congratulare mihi,quoniam mea classis iam est in uado,omni aromatum genere onusta : quod ego audiens, ut par erat, hæc noua læto animo excepi, & in gratiam regis iussi meis,ut festiuissimũ quàm possent diem agerẽt, æris tinnitu & cymbalorum,tibicinumq́;,ut assolet,modulationibus,& tormentorũ reboatu frequentiore. Postridie actæ sunt gratiæ deo, & nuncupata uota à cuncto populo. Rursus regẽ adiui,qui ut me uidit,monuit protinus ut uestram serenitatem commonefacerem de sua lætitia,quæ per id tempus obtigerat: adiecitq́; ad hæc, ut deinceps tuto & intrepide eò mitteretis uestras liburnicas,mercaturi sua aromata : nam pollicebatur se uestros perquam benigne accepturum, adeo ut domi esse censerentur.Addebat etiam se nauaturũ operam,ut præfectus Syriæ,id est Soldanus, haudquaq́; aromata ex India comportare queat : in cuius rei euidens argumentum expedire cœpit liburnicas & celoces supra quadraginta,quæ eò contendant,& earum quædam ibi iugiter commorentur : aliæ uero ultro citroq́; commercij gratia commeẽt assidue : nec dubitat quin India pro arbitratu suo potiri possit. Nauis quæ iam aduenit,est Bartholomęi cuiusdam Tusci,quem tulit urbs Florentia.Ea igitur infrascripta conuexit mercimonia,uidelicet piperis cantaros CCC. cinamomi cantaros CXX. lachę cantaros LX. castorei, & id genus odorum cantaros XV. Gariophyllum & zinziber non attulere,quoniã præuenti sunt à Mauris,qui & gariophyllũ & zinziber asportauerant : neq́; hæc fert regio Calechut, aliunde importantur. Minutiora aromata non tulere.At margaritas & uniones omne genus licitati quidem fuerant, uerũ in congressu incolarum Calechut omnia perdidere,fecereq́; hominum pariter ac merciũ non modicam iacturam. Nec id inuoluam silentio,nuperrime huc aduenisse legatos quosdam,qui à rege Vbene Æthiope accepta persona, consalutatum nostrum regem uenere,onusti muneribus complusculis. Munera fuere mancipia & elephantorum dentes,& complura alia,quę & nostra regio fert.Hęc itaq́; celox quę primo loco aduenit,dum patriam peteret obuiam habuit naues duas,quæ proficiscebantur ex mina auri noua, & uersus Indiã pergebãt. Hæ igitur ubi nostram conspicatæ sunt, rati se fore nostrorum prædam ,condicto,ut sese redimerent nostris auri XV. M. quingentorum ducatorum obtulerunt : uerum nostri temperarunt ab eorum auro , imò eos complusculis donarunt muneribus, ut hac prouocati liberalitate , liberum pelagus nostris deinceps permitterent.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM NEGOCIAtorum & collybistarũ, ac trapezitarũ Hispaniæ, ad corresponsales suos in urbe Florentiæ & Venetiarum,de pace & fœdere inter reges Portugalliæ & Calechut. CAP. CXXVI.

EX relatu eorum qui classem cõcomitati sunt:eam inquam quæ M.D.II. mense Maij ab Vlisbona soluit, & anno M.D.III. die XV. Decẽbris

m rediĳt,

rediĳt, certiores facti sumus, regem Calechut cum nostro rege in hęc fœdera pacis descēdisse, ut uidelicet pro illata strage nostris penderet baccharas quatuor mille piperis, id est, cantara duodecim milia, & quod Mauri undequaq; aduenientes inibi commercia tractare nequeant, oriundis ex urbe Calechut exceptis, quodq; ĳdem Mecham Mahumetis adire nō possint, & quod rex noster pro suo arbitratu erigere possit arcem in urbe Calechut, acceptis à rege lapidibus, calce & lignis, quæ sufficiant condendæ arci, ære pro eis prius soluto: ita tamen ut rex eis faueat in cunctis, patiaturq; regem nostrum inibi uirum Lusitanū nostris præficere qui ius dicat, quiq; & uitæ & necis nostrorum habeat potestatem, adeo ut nec ad ipsum regem prouocare liceat, & ubi aliqui desciscerēt à negociatore nostro, ĳ protinus dedantur plectendi pro arbitrio præfecti Christianorum: & si qui Mauri capti detineantur, hi omnes negociatori nostro reddantur: necnon Mediolanenses duo mangones gemmarū, qui ex urbe Roma profecti sunt in Indiam, & ibi artē balistariā exercent, in Christiani nominis dedecus & detrimentum ingens, nauesq; nostro more fabricātur: hos igitur in pedicis ferreis captos, postulabat dandos pręfecto classis. Præterea quod rex regni Cuchini & Canorę inter cōfœderatos percenseretur, ea lege, ut unum & commune periculum, una salus esset omnibus: perinde ut si quispiam sumeret contra eorum aliquem arma, is omniū confœderatorum hostis declararetur: & si usu euenisset, ut aliquis descisceret ab hac pace & cōcordia, in eum ueluti perfidum aliorum uires exercerentur, essetq; ab omnibus tanquam proditor, & fidei hostis explosus: & hæc omnia eò tendebant, ut diutius pax inter eos uigeret. Cauebatur etiam, ut dum classis Lusitanorum inibi agebat, illò naues cuiusuis generis non accederent, nisi prius nostris onustis. Vbi uero tantum mercium foret, quod sufficeret omnibus, tunc liberum erat unicuiq; naues onerare: ita tamen, ut ad consueta precia non adderent, id est, ut pluris solito non uendant, quàm pro centū octo: quod genus fœnoris illic exercent. Hæ sunt pacis conditiones & fœdera, quæ in nostri regis decus maximū susceptæ sunt, ut colliquescit omnibus: nā reuera iam is noster rex non ab re dici potest dominus Indiæ. Quin iam & Turcæ, & Syriæ præfecto leges imposuit, adeo ut ad urbem Calechut eis non pateat aditus. Nec ambigimus quin intra quatuor annos rex noster nauet operam, ut nostri nautæ tutò & impune Byzantium Thracum metropolim, & Alexandriam Aegypti, emporia orientalium clarissima contendant, & tandē se aliquando ulciscātur de Mauris, à quibus crebro pessime sunt accepti. Classis igitur præfectus nauium duodecim hoc anno eò profectus est, & comperit regem Cuchini extorrē à suo regno: nam secesserat in quandam insulam, ubi in locum editum receptus delitescebat ab insidĳs regis Calechut. Causam non afferebant aliam, nisi quod memor datæ fidei sæuienti regi Calechut nostros haudquaquam tradere uoluerat: nam maluit exulem

agere,

agere quàm fidem labefactare præstitam. Opportune igitur nostra classis suppetias tulit socio regi, & expeditis auxiliaribus copijs iuere intrepidi in regem perfidum, magnam cladem inferentes hosti. Regem Cuchini in regnũ continuo restituunt. Id regnum est non longe ab angustijs maris Erythræi, ubi arcem erigunt munitissimam: aliam ædificant in ostio sinus Cuchini, ubi tormentorum ferè genera omnia iam uisuntur, eisq; decernunt hostem propulsare eminus, & tutam classi stationem præbere suæ: neque eò illis reluctantibus deinceps concedet quispiam. Itidem fiet in sinu Calechut, perinde ut stationem & littora proximiora non difficulter tueri queant. Naues uero quæ superiore anno remanserant istic, prædam fecerant non mediocrẽ: nam quadam die mane ceperunt Maurorum naues quinq; regni Cambaiæ, quæ ad Mecham, Mahumetis aram, proficiscebantur. In eis igitur nacti sumus gariophylli cantaros mille defecati, id est mundi, sine quisquilijs, inq; eis erat plurimum gariophylli haud decorticati, ut apud nos uisitur. Ferebant etiam hæ naues castoreum, & id genus odores, sandalium, ambram, lachã purissimam, & tenuissimas telas lini: aurum uero & argentum signatum abunde habebant, adeo ut opes quæ compertæ sunt ibi, ualorem CC. mille ducatorum excederent. Quare iam uobis testatum esse remur, quanti sit habenda ea regio, quæ ferè omnibus rebus scatet effuse. Itaque ex his ratibus quas præfecimus, duæ pessum iere: duæ uero dum statiuam agerent, iactis ancoris in quodam portu huius insulæ, ui tempestatis actæ, supra sexcentum homines amisere non longe ab ostio maris Erythræi. Occubuit etiam ibi præfectus Vincentius. Cymba uero alia, quæ licet atrocem tempestatem euasisset, paulum profecta in scopulum elisa, pessundata est, adeo ut totum æquor tum corporibus humanis, tum uel maxime mercimonijs omnifariam stratum & oppletum foret. Hunc finem quandoque male parta habent, ut est in adagio ueteri: Male partum male fruitur. Ex tot nauibus igitur sola celox parua superstes fuit, ut cladis suorum nuncia foret. Noueritis ergo hunc nostrum regem commeatum omnibus dedisse eundi in Indiam, & exercendi inibi commercia: si tamen ex centenario lucro quadragenarium ipse habeat, hoc addito, ut ab eo naues emant non minoris, quanti sibi constitisse uidebuntur: nec nauium huiusmodi solutionem tantisper differri patitur donec redierint, sed priusquam abeant, aurum in numerato habere operæprecium est. Visus est is princeps cognouisse iacturam quam fecit in tot naufragijs, propterea cupit alios suo periculo eò proficisci. Vix credimus reperturum regem quempiam, qui oblatas suscipiat conditiones: in dies tamen huius rei certiores uos reddam. Illud etiam non præteribo, huius commercij res haudquaquam stabiles esse: quicquid erit, euentus declarabit futurus. Cum his nauibus portum appulit Lusitanus quidam, qui uisit minam auri in regno Zaphalæ: de qua re mira refert. Asseuerat nobis ibi na-

uem Christianorum adhuc esse,& prope incredibilia de auri quantitate,quę inibi reperitur refert. Propterea rex noster aliò non tendit, nisi ut frenet hos barbaros,arcemq; ibi erigat munitissimam,ac propulset Indos,& eos qui incolunt regnum Cambaiæ,ne ipsi deinceps mina potiri possint. Omnē igitur aurifodinā sibi protinus arrogabit. Pro comperto etiam habemus, hanc aurifodinam fuisse minam Salomonis,unde tot hausit thesauros : & ibi regina Saba, quæ iuit ad Salomonem , ut testatur sacra uetus historia. Hæc profecto sunt magna,ut uos non latet. Nec ab re hic rex dicendus est felix & bene auspicatus , cui contigit tam locuples thesaurus . Rentur igitur homines se mox consecuturos ab eo commeatum eundi in Indiam,soluto fœnore,uidelicet pro centenario quadragenarium,acceptis suis nauibus, ut præfati sumus. Hunc modum uidetur uelle seruare , ut mercatores eò mittāt suos gestorum negociatores, qui intersint mercimonijs,non tamen præsint : uult esse dominus rerum,adeo ut omnia sui exerceant,etiam impensa mercatorum: nam aromata suscipienda erunt de manibus Viceregis , nec liberum erit cuiq; mercari. Quare creditur commercium huiusmodi non suscepturum incrementa maiora. Indies tamen de his omnibus uos cōmonefaciā. Nec uos fugit nos aliâs uobis scripsisse , Cayrū ob hanc causam decoxisse: nā ex magno orientalium emporio, si hæc succedunt regi, fiet ciuitas confusa , ut non ab re dicatur Babylon, neque iniuria: nam illic Mauri consueuerant Christianos pessime accipere: forte erratorum dabunt pœnas. Eò igitur deinceps non comportabuntur aromata omne genus,neq; omnifariam gemmæ & margaritę, & alia præclara complura: quoniam urbem Calechut, neque Zaphalam ultra non frequentabunt, reluctantibus Lusitanis ob arces nuperrime erectas: & de omnibus certiores facti, gratias agetis deo maximo. De aurifodina uero Zaphalæ , ut præfecimus, mira hic feruntur. Huius rex possessor efficietur intra biennium. Res est profecto digna miratu : nam tota India & Persis inde suum aurum hauriebat, quæ nunc à gentilibus possidetur: licet sit ditionis Chaldæorum regis ostium sinus , ubi commercia & permutationes fiunt cum gentilibus: singulis enim annis Maurorum naues ueniunt onustę uilioribus mercibus ex Cambaia , ut aurum asportent. Merces sunt cotoni, panni uiliores,sericum plurifariam ac multijugi coloris, & in primis Turcarū more contextum. Hæc igitur sunt mercimonia , quæ inibi fiunt. Neque illic rex Chiloę diutius commorabitur metu gentilium,qui non longe degunt ad leucas sexaginta in insula quæ dicitur Chiloa : & eò contendunt naues omnes, ut soluant uectigal priusquam eant ad minam Zaphalæ.Quò quum peruenerint , ante sex uel octo menses non expediuntur. Inde comportant aurū,ebur, & ceram merces optimas. Illinc soluentes Chiloam contendunt, & ibi rursus pendunt præstinati auri uectigal. Inde concedunt Cambaiam siue Mecham : & in nostris nauibus sunt duodecim aut quindecim negociatores

tores regis Chiloæ, qui tributum pendit nostro regi quotannis, id est, miti-
gallas. M.D. & id est genus ponderis: nam mitigal quodlibet ualoris est du *Mitigal*
catorum centum quinquaginta: tamen is rex pendet à rege nostro, adeo ut
in manu sua sit ipsum pro libito profligare, & id quidem parua manu: nam
quotiens libuerit eò mille hominum mittere, protinus is rex terga dabit: cre-
diturq; ut id breui eueniat: nec res foret ardua, si profligato rege, redditus
DC.M. ducatorum singulo anno consequeretur. Neq; arbitremini, uos ro-
go, hanc esse fabulam: uera est historia. Iam nosse debetis, me iampridem
de nouis rebus crebro uos commonefecisse, & semper uera loquutum. Non
sum is qui delecter mendacijs: relatu etiam aliorum, qui inde ueniunt, testa-
tissimum uobis fiet, me haud ficta, neque commentitia scripsisse. Si uero a-
pud uos bene supputaueritis, quid ferre possint naues, quas expectamus in
dies: comperietis certe eas ferre posse cantaros circiter ducentos uiginti duos
aromatum omnifariam. Nam deinceps istuc mittam aromata omne genus,
nauaboq; operam, ut nusq; uobis desint, postquam fœdus initum est cum
rege Calechut: licet non paruum discrimen illò nauigantibus immineat ob
quoddam arcipelagus, in quo innatant insulæ propè quatuordecim mille, &
etiam ob angustias cuiusdam freti, ubi mare uix est nauigiorum patiens: ta-
men tantum conabimur, quod pericula consuetudine & frequentia efficie-
mus innoxia: ut quandoque gloriari possimus, ferè totum orbem peragra-
uisse, & ea præsertim, quæ prisci minime adiuere. Solum superest ut Tapro-
banam adeamus insulam, teste Plinio omnium rerum locupletissimam, si
aurum, si gemmas, si ebora spectaueris: tantumq; nostra opera & solicitudi-
ne fiet, ut omnis India mercimonijs nostris pateat. Illic, ut scribunt nostri, nō
magni penduntur nostræ merces. Monent propterea ipsi, ut eò mittamus
cruciferos aureos, si breuem cupiamus expeditionem nostrarum rerum: quo
niam aliæ merces diutius manent in portu, procrastinantibus ex composito
Indis, ut tandem fatigatis impensa & diuturniore expectatione nostris, mi-
nore precio nostra consequantur. Eius sunt ingenij, ut quandoq; sunt Itali,
qui simulant mercium non egere, ut demum uiliore precio præstinent. Ibi e-
tiam caripendunt æra, alumina alba, non rubea, & in primis grandia: minu
tiora uero spernunt. Coralium autem non floccipendunt, si sit magnum &
fabrefactum: alioquin nullius est apud eos precij. Habent ij populi uices cō
trarias cum Alexandrinis, adeo ut si illi minuta quærant, hi proceriora, & uer
sa uice. Plumbum non uilipenditur ibi, si instar lateris sit conflatum. Argen-
tum uiuum & ambra nihili penditur. Ibi æra fabrefacta minore precio lici-
tantur: quoniam rursus suo more ea conflant, uoluntq; nos in cōflando ope
ram lusisse: non eo utuntur ut nos. Hæc igitur summa erit: alias merces, exce
ptis memoratis, ibi nullius esse pensi, lucriq; perquam mediocris.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM PETRI PASQVALIGI ORATORIS DOMINORVM VENETORVM APVD SERENISSIMVM ET INVICTISSIMVM PORTVGALLIAE REGEM, AD SVOS germanos in Vlisbona commorantes, die decima nona Octobris, M. D. I.

CAPVT CXXVII.

RAESTANTISSIMI FRATRES TANQVAM patres honorandi, salutem. Petro cuidam Verzo tabellario, & nonnullis Valentinis ad uos literas dedimus superioribus diebus, quibus uos certiores reddidimus omnium quæ hic usu eueniunt. Nunc autem rursum uisum est uos per Bartholomæum Marchionem auunculum Dominici Benedicti Florentinum commonefacere de rebus nostris, ut intelligatis nobis cordi hæsisse, ad uos quamcreberrime literas dare, modo tabellarij habeantur. Vt igitur noua anni præsentis intelligatis, scitote hic esse eam triremem, quam superiore anno rex Portugalliæ serenissimus expediuerat uersus Aquilonem, præfecto Gaspare Corterato, qui nobis refert continentem inuenisse, distantem ad miliaria duo milia, inter Corum & Fauonium, hactenus toti penè orbi incompertam terram, cuius latus aiunt ad miliaria propè octingenta percurrisse: nec tamen finis cõpertus est quispiam: ideo credunt continentem, non insulam esse: regióque uidetur esse coniuncta cuidam plagæ, aliâs à nostris peragratæ, quasi sub ipso septentrione: eò usque celox tamen non peruenit ob congelatum æquor, & ingruentes cœlo niues: argumento sunt tot flumina, quæ ab illis montibus deriuantur, quod uidelicet ibi magna uis niuium existat: arguunt propterea insulam non posse tot flumina emittere. Aiunt præterea terram esse eximie cultam. Domos subeunt ligneas, quas cooperiunt pellibus ac corijs piscium. Huc adduxerunt uiros septem sexus utriusque. In celoce uero altera, quam præstolamur in horas, aduehuntur quinquaginta illius regionis incolæ. Hi si proceritatem corporis, si colorem, si habitudinem, si habitum spectes, Cinganis non sunt absimiles. Pellibus piscium uestiuntur & lutrarum, & eorum in primis, qui instar uulpium pilosas habent pelles, eis'que utuntur hyeme, pilo ad carnes uerso, ut nos: at æstate ritu contrario: neque eas consuunt aut concinnant quouis modo, uerum uti fert ipsa bellua, eo modo utuntur: eis armos & brachia præcipue tegunt. Inguina uero fune ligant multiplici, confecto ex piscium neruis. Videntur

propterea

propterea syluestres homines: non sunt tamen inuerecundi: & corpora habent habilissima, si brachia, si armos, si crura respexeris, ad symmetriam sunt omnia. Faciem stigmate compungunt, inuruntque notis multijugis instar Indorum, sex uel octo stigmatibus, prout libuerit. Hunc morem sola uoluptas moderatur. Loquuntur quidem, sed haud intelliguntur, licet adhibiti fuerint ferè omnium linguarum interpretes. Eorum plaga caret prorsus ferro: gladios tamen habent, sed ex acuminato lapide. Pari modo cuspidant sagittas, quæ nostris sunt acuminatiores. Nostri inde attulerunt ensis confracti partem inauratam, quæ Italiæ ritu fabrefacta uidebatur. Quidam puer illic duos orbes argenteos auribus appensos ciucumferebat, qui haud dubie cælati more nostro uisebantur, cælaturam Venetam in primis præ se ferentes. Quibus rebus non difficulter adducimur, continentem esse potius quàm insulam: Quia si eò naues aliquando applicuissent, de ea comperti aliquid habuissemus. Piscibus scatet regio, salmonibus uidelicet & alecibus, & id genus compluribus. Syluas habent omnifariam, perinde ut omni lignorum genere abundet regio. Propterea naues fabricantur, antemnas, & malos, transtra, & reliqua quæ pertinent ad nauigia. Ob id hic noster rex serenissimus instituit inde multum emolumenti sumere, tum ob ligna frequentia pluribus rebus haud inepta, tum uel maxime ob hominum genus laboribus assuetum, quibus ad uaria eis uti quibit. Quandoquidem suapte natura hi uiri nati sunt ad labores, suntq; meliora mancipia quàm uiderim unquam. Visum est propterea non fore ab amicitia nostra deuium, si hæc uos non celarem. Vbi uero alia celox, quæ expectatur indies, aduenerit, mox aliarum rerum certiores uos reddam. Naues uero, quæ contendunt ad urbem Calechut expediuntur. Neque id præteribo, regi hæsisse cordi, ut tota classis, quæ proficisci in Orientem consueuit, ea primo Mechæ classem corripiat, ut tandem Soldano Syriæ præfecto aditus illuc non pateat, nec inde deinceps aromata exportet: & huic rei rex unice studet, persuadetque sibi, nihil posse obstare, quin potiatur uotis huiusmodi. Assentitur tota curia, urbs & regnum omne cum eo conspirant: Quoniam si sibi succedet, mirum dictu est, quàm breui omnium locupletissimus sit euasurus in tanta rerum copia & ubertate, & inprimis aduentantibus Venetis biremibus & triremibus, ut hinc asportent mercimonia. Igitur pro comperto habetur, non posse nisi maxime lucrari, Venetorum celocibus huc accedentibus, & id in manu habere sibi persuadet. Tædet propterea ipsum moræ: Quoniam desiderio etiam ipsa celeritas est in mora. Peroptat igitur, & perquam ardentissime insistit rex serenissimus, ut uoto frui queat suo. Ob quam rem uereor plurimum, ut ab hac sententia, quæ cordi inhæsit, uix possit dimoueri: nec facile adducetur,

ut in rebus orientalibus nobis adsit, quum sit huic expeditioni prorsus addictus. Nos uero, qui anno elapso prouinciam sustinuimus à nemine adiuti, neque ære ecclesiastico, sed solum nostris opibus, uix, ni faueat ipse, nobis bene consultum ibit. Valete.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM FRANcisci de Sagitta Cremonensis, datarum Vlisbonæ decimasexta Septembris, M. D. II. directarum ad oratorem Venetum Petrum Pasqualigum, apud reges Castiliæ agentem.

CAPVT CXXVIII.

PRęstantissime orator, & domine obseruandissime, iam binis meis literis pollicitus sum iampridem uestræ præstantiæ, me haudquaquam præter missurum, quin certiores redderemini earum mercium, quas ferrent quatuor celoces, quæ indies expectantur. Nunc uero, quoniam portum applicuerũt, uisum est uos latius de rebus huiusmodi commonefacere: & res ueras solum denarrabo. Igitur hæc sunt mercimonia quæ attulerunt. Primo piperis cantaros mille, cinamomi cantaros quadringẽtos quinquaginta, zinziberis cantaros circiter quinquaginta, lachæ cantaros quinquaginta, cotonorũ tantum, quantum emeremus ducatis quadringentis. Alia non attulerunt. Quur uero non attulerint plura aromata, causam adducunt, quod uidelicet quum hinc soluissent, conuenit inter eos, ut duæ celoces ad minam auri proficiscerentur: duæ uero aliæ ad urbem Calechut: propterea unusquisq; eas merces comportauit, quas arbitrabatur inibi quò contendebat, fore in precio. Quũ uero dictæ naues contendissent ad urbem Calechut, nec quiuissent accedere ad minam auri, merces expedire non potuerunt, licet uaria loca adiuerint: Nam fuere Canoræ, & ibi certiores facti sunt de rebus Petri Aliaris, qui agebat in urbe Cuchina, ubi etiam erat regis negociator. Igitur ab rege Canoræ excepti sunt honorifice, qui nostro præfecto aromata omne genus ultroneus obtulit. Huic noster præfectus benigne respondit, uidelicet se prius uelle adire regem Cuchini, ubi regis negociator erat: demum se reuersurum ad eum, & præstinaturum aromata perquam libenter. Itaque illinc soluens contendit Cuchinum, ubi comperit regis negociatorem, cum quo egit plura. Quum uero naues signatam pecuniam non tulissent, sed solum merces, quæ inibi parui pendebantur (nam ea regio appetens est signatæ pecuniæ admodum, mercium uero ferè nihil) decreuit propterea præfectus classis redire ad urbem Canoræ. Eò ergo concessit quamprimum: eius enim rex Lusitanos colit quàm qui maxime: propterea cum eo permutarũt merces, quas aduehebant meliore precio, datis pro suis mercibus aromatibus, dimissis illic tribus è nostris uiris, qui commercia nostra exercerent: negociatorem nauis & amanuensem dimiserunt, qui omnibus præessent mercimonijs, quiq; indies regi persoluerent pecuniam pro creditis aromatibus. Itaque naues illinc sol-

linc soluerunt onustæ omni aromatum genere, relictis illic uiris, ut dictum est, tribus, ne uiderentur regi imposuisse, qui sua eis dederat aromata absq; uade & pignore. Rediere tandem naues semionustæ, ob id quod non tulerant secum signatam pecuniam, & merces comportauerant tales, quæ illic minime sunt in precio: propterea uisi sunt operam lusisse suo periculo. Hęc ergo summa est, Indos non cupere nostras merces, sed signatum aurum uel argentum, quibus ipsi utuntur eximie: nam ibi pecunia ubertim expenditur, cuius hoc regnum maxime eget. Nequibit propterea rex absque pecunia, quæ ferè est omnium neruus, uoto potiri suo, nisi forte ui credat exercere cum Indis commercia, & sua gratis consequi posse. Quoniam aiunt his elapsis diebus eos reges metu nominis Christiani absque precio dedisse tot mercimonia Admiranti nostro, qui iam isthuc concesserat, ut quatuor naues gratis onerauerit, & in primis rex Calechut, cui ab ariolis suis prædictum fuerat, ut caueret sequenti anno: quoniam astra illi magnam hominum stragem minitabantur: & eam accipiendam à Christianis ariolabantur, addebant'que diuini, eum eodem anno regnum metu & pauore desertu rum. Hæc noua habemus ab illis tribus uiris, qui in eo congressu barbarorum, quo oppetijt Araschorea mortem, euaserunt. Eadem retulit Pergomensis quidam, qui apud urbem Calechut annis uigintiquinque egit. His adstipulatur Valentinus alius, qui inibi sex annis commoratus est. Hi sunt ergo, qui de his rebus certiorem fecerunt regem. Quod uero falsa sint, uel ne, sicuti dederunt ita accepimus. Rex itaque Calechut magnam classem expediuit in nostros, qui apud Canoram agebant: uerum illi fuga sibi consuluere, uela uentis protinus dantes. Propterea rex noster proximo mense Ianuarij decreuit nouam expedire classem, uidelicet octo uel decem naues onerarias: in cuius rei argumentum iam sunt fabrefactæ naues septem: duas enim hac æstate expediuit, quarum una est capax septingentorum doliorum: altera uero quingentorum. Est & alia in portu Vlisbonæ, quæ est capax quadringentarum & quinquaginta amphorarum. Duæ aliæ fiunt in insula Mederæ: quarum altera capit dolia cer centum & quinquaginta: altera uero ducentum & triginta: Alia expeditur in Setunal, quæ supra centum & sexaginta dolia capit. Hæ igitur naues senarium implent numerum. Insuper his addit aliam triremem, quæ ex Chio Ianuensi insula & profugio nuperrime aduenit: & has omnes, præter duas, rex sua impensa expediet. Duas uero, quarum altera est capax quadringentorum, & quinquaginta doliorum: altera ter centum & quinquaginta. Negociatores quidam conuenere cum rege, ut sua impensa communiant, his pactis & legibus, quod uidelicet rex negociatores huiusmodi ueluti stipendiatos, & sub eo merentes alat in his omnibus quibus egent nautæ. Negociatores uero tantum signatæ pecuniæ in nauibus secum aduehant, quæ emundis il-

lic mer-

lic mercimonijs faciat satis: & ubi redierint naues, dimidium mercium dent regi, reliquum uero sibi uendicent. Et ut dilucidius intelligatis: negociatores pro cantaris duobus aromatum non plus exponunt quàm aureos septem, uel ad summum octo: & hos cantaros bifariam diuidunt, alterum regi, sibi alterum, expensis, ut dictum est, regis: & iam compertum habemus, conducibilius nobis fore, hoc modo commercia exercere, quàm nostro periculo illuc contendere, ut hactenus egimus. Fit propterea, ut non difficulter rex nanciscatur, qui conditionem huiusmodi non renuunt. Nos duarũ prædictarum nauium hoc modo portionem habuimus. De futuris uero, quæ forte eò concedent, bene perspiciat deus ipse maximus, qui est omnium autor. Video me prouectum nimis, & quasi epistolarem stylum egressum: uerum rapuit me charitatis & amicitiæ Fauonius: nolui enim aliquid uos latere. Scio quidem de alijs meis uos cõmonefecisse, sed non ad regulam, de his quæ usu euenerant: non enim comperta tunc mihi erant cuncta. Me igitur commendo, oroq; ut si forte fortuna uobis nostra fuerit opus opera, ea uelitis uti æque ac uestra: non enim sum unquam defuturus, quin uobis morem gerã, dum spiritus hos reget artus. Valete. Datum Vlisbonæ, die XXVI. Septembris, M. D. II.

QVOMODO IOSEPHVS INDVS VENIT VLISBONAM, ET EXCEPTVS A REGE honorifice, contendit Romam & Venetias, à nostris sociatus. CAPVT CXXIX.

QVVM igitur aliâs suis celocibus & liburnicis rex noster regiones australissimas peragrauisset, dum eà irent in Indiã hærendo suorũ sententiæ, qui easdem partes retroactis tẽporibus lustrauerãt, decreuit eo anno, q est in ordine M.D. rex Emanuel memoratus rursum eò mittere classem XII. nauiũ, cui præfecit Petrũ Aliares, q suscepto de manu præfecti sui trophæo, octauo mensis Martij, eius anni, soluit Vlisbona, qui inter nauigandum innumeras passus est anxietates & discrimina. Tandẽ annuentibus superis decima tertia Septembris, eiusdem anni, deueniunt ad urbem Calechut cum septem tantum celocibus: nam ex classe perierant quatuor, obrutæ tempestatibus sæuissimis: alia uero Zaphalam concesserat. Steterunt igitur in portu urbis Calechut mensibus ferè tribus: & demum orta inter nostros & urbis incolas controuersia, occisisq; hinc inde hominibus nonnullis, nostrę celoces Cuchinum profectę sunt uigesima quarta Nouembris, anni supradicti: nam Cuchinũ distat ab urbe Calechut miliaribus fere centũ & decẽ. Id regnũ mari adiacet, cui dominatur rex gentilis, eius sectæ cuius est rex Calechut. Is igit' rex Cuchini nostras celoces perbenigne excepit, & dum

dum illic commoramur commercia exercentes,uti in superioribus retulimus libro tertio capite LXXVIII. duo germani fratres Indi Christianiq́ uene/runt ex urbe quadam dicta Caranghanora,quę abest ab urbe Cuchina mi liaribus fere uiginti, qui aiebant se in uotis gerere plurimũ, ut occidentalem uiserent plagam: supra autem uota gerere,ut Romã, & demum sanctam ci/uitatẽ Hierusalem inuiserent: qui nostras celoces ingressi,nobiscum ultronei ibant: & ecce per id tempus ingens classis soluit ab urbe Calechut, ut nostrã classem pessime acciperet:quod ut nobis compertum fuit,mox uela uentis de dimus altum petentes,euntibus nobiscum dictis fratribus, & nonnullis obsi dibus, qui loco & compensatione nostrorum dati fuerant, eorum inquã qui in urbe Cuchina negociaturi remanserant. His igitur conspectis uersus Vlis bonam iter cepimus. Ex his uero fratribus Indis,quorum iam memini,alter uiuit,alter uero uita functus est,dum in Lusitaniam proficisceremur. Tandẽ aliquando mense Iunij M.D.I. Vlisbonam deuenimus: quò ubi applicui/mus, dictus Ioseph commeatu à rege habito socioq́, Romam,& demũ Ve netias contendit,& rursum redijt Vlisbonam: & per id tempus complura sci tu non indigna accepimus,referente eodem Ioseph Indo, quorum latius me minisse animus est in sequentibus.

De patria Ioseph,& habitudine corporis. CAP. CXXX.

IGitur Ioseph prędictus natione Indus,patria Caragonorensis,annum a/gens quadragesimũ, coloris subcinericij, staturæ fuit mediæ, hoc est,inter proceriores & breues medius: id asseuerant,qui sæpenumero hominem con templati sunt. Vir erat ingenio non mediocri,uerax admodum,utpote qui ni hil magis oderat quàm mendacia: uirq́ abstemius,& integritatis non uulga ris: & reuera quantum colligere ex eius consuetudine quiuimus: uir erat non pœnitendus, & in primis fidei incõcussæ illibatæq́. Vrbs igitur, unde oriun dus est uir memoratus, abest ab urbe Calechut ferè miliaribus nonaginta, quę est in sinu quodã dicto Milibar,introrsus terras ad quintumdecimũ lapi dem: muro haud ambitur: longitudine uero miliarium triginta:quoniã do/mus ut apud nos haudquaquam sunt contiguæ,sed inuicem distant,adeo ut uideant̃ uicatim habitare: eamq́ interfluunt complura flumina:& plerunq́ eorum ędes adiacent fluminibus. Hanc urbem incolit hominum duplex ge/nus: alterum Christianorũ, gentilium alterũ. Et ut uobis cunctisq́ collique scat qui sint gentiles,scitote itaq́ eos esse populos,qui olim pro dijs colebant idola,necnon animalia multijuga,uti in sequentibus denarrabitur.Rex eorũ seruit idolis.Inibi etiam sunt complures Iudæi, uerũ uilipenduntur plurimũ: eò etiamnum contendunt negociatores ferè innumeri cõmercij causa,ut sunt Syri, Ægyptij,Persæ,Arabes,Medi, & id genus complusculi: quoniam illic comportantur ferè omnia aromatum genera,fertq́ plaga huiusmodi multa humano generi non ingrata.

De incolis

De incolis urbis Carangoræ,deq; eorum delubris & moribus.

CAPVT CXXXI.

VRbs trifariã diuiditur. Primores,id eſt patritij,ac primæ claſſis uiri:ſua lingua Naires dicuntur. Secundo loco, homines cenſus fere nullius,ut proletarij,ſuccedunt, ut ſunt apud nos gregarij, Canes ſuo idiomate appel/lantur. Poſtremo tertiam partem abſoluunt capite cenſi, uiri nullius cenſus & claſſis poſtremæ: hi piſcatu uictum quæritant, ſuntq; deteriores cæteris, Nuiram eorum lingua appellantur: hos adeo odit nobilitas, ut ſi forte eos obuios habuerit,ni fuga ſibi condicto conſulant,peſſime accipiat. Priuæ tri/bus priua habent delubra.Mulieres uero alia tẽpla habent,quæ non adeunt uiri. Dant deo bonorum ſuorum,loco primitiarum,fruges multijugas. Ado rant deum cœli,eumq; trinum credunt: propterea trifrontem pingunt in ſta tuis complicatis manibus, Tambram nuncupant. Ante eorum ſtatuas tra/huntur plagæ,nos cortinas appellamus, ex lino candidiſſimo:hæ referantur dum ſacrificant,ſicuti latius in ſequentibus referemus.Habent etiamnum ſta tuas animalium uarias,uerum eas minime colunt.Quando delubra adeunt, alij frontem terra cooperiunt,aqua alij aſpergũt: ter in die uiſunt templa,ma ne,meridie,& ueſperi. Sacrificant hoc modo: Conuocant plebem buccinato res,cornicinæ,& choraulæ nonnulli,ut nos campano ære: & tantiſper concen tum efficiunt, donec magnus eorum ſacerdos aduentauerit, qui indutus ue/ſte neſcio qua ſacerdotali,aſtat altari,& canere quædam incipit ad cultum di uinum pertinentia: orationes nos appellamus. Mox ſubſequitur alius ſacer/dos,cantans & ipſe nonnulla. His populus reſpondet omnis: uſq; tertio hęc fiunt. Demum peractis his egreditur ſacerdos quadam porta nudus totus, habens pro corona ſertũ roſarũ in capite, duoq; magna lumina, totidemq; cornua fictitia. In manibus gerit enſes duos denudatos,& gradu citato uelu ti lymphatus quiſpiam uerſus eorũ deum currit, cortinamq; mox referat, & enſem alterum magno ſacerdoti porrigit, altero uero ſeipſum compluſculis conſauciat uulneribus: & ubi ſe prope confecit plagis innumeris, illic proſilit in rogum ardentiſſimum, ibi ex compoſito paratum,inq; eo ſaltat more tri/pudiantiũ & chorizantiũ: euadit tandem rogum, tortuoſiſſimisq; oculis di/cit ſe eſſe loquutum cum deo ſuo,taliaq; mandauiſſe: & tunc quaſi à deo ac/cepta perſona incipit docere populum. Sunt & alia complura ſacrificia,quo rum non meminit Ioſeph, tum quia uix eũ intelligere quiuimus,tum uel ma xime qa is Ioſeph cũ gentilibus uix diuerſatus fuerat, utpote q eius ſectę mi nime erat.Satis itaq; ac ſuper de delubris ac ſacrificijs horũ dictũ arbitror.

De regum moribus & indigenarum, & quod ibi ſunt quidam Chriſtiani.

CAP. CXXXII.

REx gentilium colit idola,& complures habet cõiuges, quibus nullus eſt pudor,nullaue pudicitia: paſſim proſtituunt corpora:ubi functi ſunt ui

ta, concre

ta,concremantur:at eorũ mulieres per octiduum tantũ superuiuunt:demum ut in memoriam uirorũ & ipsæ concrementur uiuæ,sunt suæ spontis. Hæc referebat Ioseph coràm uidisse. Filij regum regni haudquaquã sunt hæredes, uerum qui secundo gradu succedunt in stemmate: argumentum sumunt ex incontinentia coniugum,quod uidelicet filij sunt nothi,propterea regno priuantur.Quum humãt corpora,uarijs utunt̃ ceremonijs. Gentiles hoc modo induuntur, Rex apicem aureum atalici panni gerit in capite:at urbis primores birretum ex serico contextũ,cæteri aperto capite prodeunt, nudi incedũt, pudorem contegunt sindone mundissima,brachia condecorãt armis preciosissimis,omne genus gemmarum faberrime excultis: in pedibus condalia ferunt magni precij, uidelicet annulos omnifariã insignitos lapidibus preciosis,qui inibi magni penduntur:bis & iterum lauantur in die,locaq́ ad id deputata habent complura: uiri & fœminæ in uniuersum sunt formosi, pulchritudine eximia honestantur: comunt capita mirum in modum,uti decet muliebrem mundum:caput exornant gemmis & margaritis:gentiles non aliter scribunt quàm stylo ferreo in libris arborum:linguam habent Indam. Et de his hactenus. Verum quia in superioribus cõmeminimus Christiani nominis,diximusq́ complures esse in urbe Caranganora Christianos,non ab re erit si eorum mentionem in hoc capite fecerimus. Nouerint igitur omnes ab Indo flumine,ubi auspicatur India occidentem uersus,insulam†Ormus,quæ est non longe à sinu Persico,Christo tantũ parere:alibi non sunt Christiani, præterquam in Caranganora urbe. In india uero sunt multiplices reges,qui Christum norunt.Qui uero incolunt Caranganoram urbẽ,Christiani complusculi sunt,penduntq́ uectigal regi gentilium: nam conducunt ære annuo eorum ædes,præterquam quod tributa soluunt,ut latius dictum est. als,Ormus

De domibus eorum,& quod eorum pontifices moderantur ecclesias, Cap. CXXXIII.

EOrum ædes parietibus fulciunt, habentq́ uarias contignationes:at gentiles suas domos tegunt assamẽtis & lignis id genus.Christiani uero ibi delubra habent nostris nõ absimilia:uerum solas cruces inibi uidebis:nullas habent sanctorum imagines,concamerata sunt ut nostra, inq́ eorum crepidine crux uisitur pergrandis,ut est uidere apud nos: tintinabula habent nulla:quando uocant populum ad diuina, seruant morẽ Græcorum.Hi populi habent magnũ antistitem,cui adstant cardinales duodecim,patriarchę duo, archiepiscopi uero & episcopi cõplures. Referebat propterea dictus Ioseph cum quodam episcopo soluisse ab urbe Caranganora, & conscensis ratibus iuisse ad insulã Ormũ, quæ est à Caranganora miliaribus ferè mille & quingentis.Et inde petijt mediterranea itinere trium mẽsium, unà cum episcopo memorato,peruenit in Armeniam maiorem, ut consalutarẽt reuerentissime suum magnum pontificem,à quo episcopus dictus initiatus sacris,Iosephq́

memoratus ad sacerdotij gradum promotus est. Itidem agunt Christiani omnes Indi, & regni Cataij. Eorum pontifex Catholica dicitur, fertq; tonsuram instar crucis: præficit patriarchas suos, ut dictum est, alterum in India, in Cataio alterum: alios uero episcopos aliò mittit, prout expedire uisum fuerit, ut ad suas prouincias moderandas transmittantur. Huius Catholicæ commeminit Marcus Paulus in tractatu Armeniæ, & ibi dicit duo esse genera Christianorum, Iacobitarum uidelicet, & Nestorianorum, quorum papa dicitur Iacobita, qui est hic Catholica, de quo est sermo, cuiusque meminit Ioseph sæpe dictus. Et quũ dictus papa uarios homines promoueat ad gradus huiusmodi, efficiatq; multiplices antistites, posset nõ ab re ambigere quispiã, unde ei hæc sit autoritas, autorandi homines cum sancta Romana ecclesia, quæ est unica, & unicam habet fidem, unumq; Romanũ pontificem recipit. Sciant igitur tempore quo Alexander vi. sceptra moderabatur ecclesiæ uniuersalis, dictum Ioseph Romam contendisse: hunc Alexander maximus pontifex percunctatus est, à quo Catholica præfatus habuisset facultatem antistandi in Oriente: huic respõdit Ioseph his uerbis, Olim diuum Petrum apostolum Antiochiæ præfectũ fuisse: & quũ sancta Romana ecclesia schismate laboraret atroci, duce Simone mago, q sui nominis monumenta reliquit, sanctus Petrus accersitus est Romam, ut Simonem confunderet, & laborantibus Christianis nõ deesset. Hic itaq; Petrus non prius soluit Antiochia, concessurus Romam, quàm uicarium Antiochiæ præfecerit, & is est qui Orientalem plagam moderatur, & dicitur Catholica, geritq; Petri uices: hũc uero Catholicam præficiunt cardinales duodecim in Armenia, & id iactant autoritate Romani pontificis facere: quod esse falsum nemo est qui nesciat, quandoquidem una est sponsa Christi, quæ unam figurat ecclesiã Romanã, extra quam salus est nulla: quæ uero dicuntur de alijs, commẽta sunt omnia, & fidei nullius. Hæc dixerim, ne quis putet à soliditate petræ Christi esse recedendum. Vnus deus igitur, una fides, una est sancta Romana ecclesia.

Catholica

De modo consecrandi eorum ecclesias, & de moribus quos seruant dum humant corpora, Cap. CXXXIIII.

ITaq; hi habent sacerdotes, leuitas, & hypodiaconos. Sacerdotes uero nõ ferunt tonsuram, sed nonnihil capillorum in summa parte capitis habent. Infantes non baptizantur ante quadragesimum diem sui ortus; nisi morte ingruente. Confitentur ut nos, eucharistiam sacram sumunt: extremam autẽ unctionem non habent, sed loco eius corpora benedicunt: quũ ingrediuntur eorum delubra, latice benedicto corpora aspergunt ut nos: consecrant corpus Christi & sanguinẽ, si tamen id consequi possunt, in azymis, hoc est, in pane non fermentato, more nostro: & ubi non habent uinum, quoniam eo regio uitium est impatiens, uuas passas immergunt aqua, & demum succum exprimunt, eoq; uice uini utuntur: nam eò ex Cataio comportantur uuæ passæ

complures:humant humana corpora more nostro,quumq; quispiam uitam exhalauerit,mox conueniũt multi, & diebus octo cõtinuis simul cõmessant. Peractis uero epulis,fundunt pro defuncto preces,testantur, supremaq; co/litur uoluntas: & ubi intestati decesserint, qui arctiore gradu defuncto est proximior,is est hęres.Eorum coniuges uiris uita functis,cum dotalitio abe/unt in paternas ædes:ita tamen,ut intra annum luctus nõ nubant. Quatuor euangelistas habent,totidemq; euangelia colunt:obseruant quadragesimã, & aduentum ieiunijs & orationibus perquam diligentissime: inter cætera,à die parasceues usq; in diẽ paschæ omni cibo abstinent, nocte sancti Veneris orationibus & concionibus sacris iugiter insistunt.Intra annum has sancto/rum celebritates mire obseruant. Primo diẽ sanctæ resurrectionis cum duo/bus sequentibus diebus.Octauum diem paschæ supra omnem festiuitatem colunt.Quippe qui affirmant ea die diuum Thomam,cuius sunt ipsi perquã studiosi, in latus nostri seruatoris manum posuisse, cognouisseque non esse phantasma.Deinde diem qua Christus cœlos conscendit,eximie colũt.Post hæc trinitatis,assumptionis beatæ uirginis,natiuitatis eiusdem,& purificatio nis:natiuitatis nostri seruatoris,epiphaniæ,& omnium apostolorum, diesq; dominicos obseruant. At primam diem Iulij mirum in modum custodiunt in memoriam diui Thomæ Christiani pariter ac gentiles. Cœnobia habẽt ubi continentissime uiuũt monachi nigri,habent & sanctimoniales complu/res: sacerdotes uiuunt castissime, & si qui comperti fuerint incontinentiæ,hi mox priuantur missarum celebratione.Qui Christo parẽt,diuortijs minime utuntur, bonum uel malum sit matrimonium, perennat ad ultimum usque fati diem.Ter in anno populus suscipit eucharistiam sanctissimam. Docto/res habent egregios, eosq; eruditissimos. Literarum studia ibi uigent pluri/mum.Prophetas ut nos legunt.Addebat etiam dictus Ioseph inibi esse com plures sanctos doctores, qui uetus & nouum testamentum explicarunt cor/datissime:habitu utuntur Maurico, id est,lineis tunicis:diuiserunt annum ut nos in menses duodecim,& habent intercalarem diem. Verum diem partiti sunt in horas sexaginta, easq; ad aspectum solis interdiu cognoscunt, noctu uero intuitu stellarum.

Quando hyems est in urbe Caranganora,& de nauibus eorum, CAPVT CXXXV.

QVi Caranganoram incolunt,hi sunt inter tropicum æstiuum & æqua/torem, & ut referebat dictus Ioseph,diem habent maiorem horarum tredecim cum dimidia,minorem uero decem, ita ut intelligas de nostris ho/ris,non autem de suis, quæ sunt multo minores, ut dictum est. Quum uero sol est in tauro,umbram habent perpendicularẽ:quando est in cancro,proij/citur umbra ad Austrum: & ubi est in uirgine, rursum habent perpendicu/larem:quando autem est in capricorno, ad Septentrionem umbra proijcit:

temporis mutationem apud eos uidebis à medio mẽse Maij, usq; ad mediũ Augusti: tunc temperant à nauigationibus, & nullo pacto ob sæuientem per id tempus fortunam maria sulcant. Sunt etiamnũ in illis Indiæ partibus innumera nauigia, quæ in occidentẽ contendunt: alia uero in Arabiam, in Persidem alia: nonnulla mare Erythręum arant: alia uastissimam lustrant Indiã ad orientẽ in primis, usq; ad Chersonesum auream, & deinceps ad extrema Indiæ, prætereuntes Cataium & Taprobanam insulam Fayllamq;, & complures alias. Naues itaq; huiusmodi quibus sulcant, sunt prægrãdes, adeo ut circa duodecim uela habeant, remiges innumeros, nonnullæ uero minus, alię autem pro uelis tegetes, id est, storias habent, & huiusmodi ab insulis proficiscunt̃: aliæ uero ex cotonina omne genus uela conficiunt. Naues fabricant̃ clauis ferreis: & propterea id dixerim, quoniam falso arbitrati sunt quidã clauis ligneis eorũ naues consolidari. Hæc enim non indiligenter sciscitatus sum à Ioseph prædicto. Ostendi illi aliquando formam conficiendi nostra nauigia, ratus longe alium esse eorum morem: at ille subridens, ait itidem Indos quoad fabricandas naues seruare, eas etiam feruminãt thure admixtis nonnullis alijs. Quum autem in mare fabrefactas naues proijciunt, elephantos hinc & hinc ponunt, qui non sine hominum strage molem trahunt in mare. Cœperunt ob tot hominum cladem ab hoc more temperare, & dimissis beluis, quibus utebantur ad nauandam hanc operam, numerosiorem hominũ cœtum addunt donec moles in pelagus trahatur.

De moneta illorum, & de rebus quæ ibi nascunt̃, Cap. CXXXVI.

TRiplex est genus monetæ illic, saraphum appellant suũ aureũ nummũ, ualoris & ponderis nostri ducati. Aliam uero appellant parantẽ argenteam, & ea est ualoris solidorum sex è nostris. Habent & aliam ualoris solidi unius: & hæ omnes habent imaginem subscriptionemq; sui regis: ibi aurum neq; alia metalla inueniuntur, illuc comportantur aliunde uidelicet ab montibus quibusdã, qui absunt miliaribus ferè ccc. Plaga Caranganoræ est soli patentis eiusdemq; aprici, & feracis: longe absunt montes: cœli est perquã clementis: uiri sunt subcinericij: qui uero montes incolunt, hi sunt albicantis coloris, & nõ nisi annosi pereũt. Referebat Ioseph inibi uiros centenarios esse, qui adhuc dentium ordinem illæsum habebant. Regio est admodum ferax, licet triticum non gignat, neq; equos: eò triticum comportatur à quibusdam insulis eiusdem naturæ, cuius est regio Calechut, & Cambaiæ, & id efficit arenosa plaga: equos mittunt Ormus & montes quidam, eis minime utuntur, nisi ad gerulam operam, quum ultro citroq; comportantur merces, ad bella non utuntur: pedites præliantur arcubus & sagittis, necnon machæris & clypeis obrotundis, hastis nonnullis utunt̃ in prælio, digladiatores sunt eximij, alij se loricant piscium pellibus, quæ sunt ad quoscunq; ictus propè impenetrabiles, alij loricas & thoraces ferro fabricantur. Animalia omnifariã habẽt, ut sunt

ut sunt boues,arietes,bubali,pecora,& id genus complusćula,& ea uice numinis gentiles colunt. Regio etiam fert elephantos uberrime, minutiora etiam habent animalia,ut sunt gallinæ,anseres:sues nõ habent.Percunctati sumus etiam precium rerum, & ostensis gallinis ipsi Ioseph Indo, dixit apud suos se centum gallinas aureo uno consequi quire.

De oriza,palmis,& nucibus Indiæ, Cap. CXXXVII.

HÆc plaga fert orizam eximie, & saccarum tritum, utrunque emittit,ac oleo conditum:oriza panem conficiunt non insuauem:habent herbarũ genera uiginti,quæ hominem alunt plurimũ:radicibus in primis oblectant̃: rosmarinum non habent, neq; bussum, poma, uites, nec persica:hæc omnia ostendimus illi,quæ dixit haud esse in regione sua: ficus habent complures, adeo ut uix sit credibile,quantum scateat regio fructibus huiusmodi:habent & aliam arborem quæ fert Indas nuces: & hæ arbores, ut referebat Ioseph, quadrigeminos gignunt fructus, uidelicet, oleum,uinum,acetum,& saccarũ: qui uero his fidem non adhibẽt,legant Strabonem in xvi. suæ geographiæ, & adstipulabuntur Ioseph Indo uera narranti: sic enim Strabonis caput incipit,Cætera uero ex palma præbet, ex ea enim panis,mel,acetum,& oleum fit,& testilia uaria: nucleis pro carbonibus fabri ferrarij utuntur, qui in aqua macerati bobus & ouibus in pabulum dantur. *Strabonis locus*

Quomodo ex palma fit uinum,oleum,acetum,& saccarum,
CAPVT CXXXVIII.

EX palma igitur hoc modo quatuor fiunt fructus in mense Augusti, id enim est eis primum uer:palmam putant,ut nos uites: & quoniam tunc arbores potissimũ luxuriant,gemunt incisæ,lachrymasq; instar consauciatæ uitis emittunt:has uasis excipiunt,tribus solum diebus ab arbore sauciata,eã pro uino utuntur albicante aqua. Elapso triduo ex latice fit acetũ suapte natura:qui uero saccarum efficere uoluerit,is aquam huiusmodi sumat emanantem intra triduũ,& ahenis impositam tantisper coquat,donec uix tertia pars supersit,tunc sic decocta mel efficitur suauissimum. Vbi uero mel est effectũ, id rursum aquis immergunt, & compurgant subinde usq; ad uigesimũ diẽ: & quum diligenter defecauerint, eo utuntur pro uino, & quidẽ ut aiunt,suauissime.E nucleis uero fructus palmæ exprimũt oleum. Habes igitur ex una arbore fructus complures:ex lignis etiam semicombustis carbones fiunt, ex libro arboris funes. Hæc itaq; summa sit nullam esse aliam arborẽ,quæ magis humanis usibus conducat. Ibi etiam ubertim piper nascitur, quod torrent ad calorem solis, ne forte satum alibi germinet in damnum eorum. Arbores ibi non sunt magnæ proceritatis, nusquam tamen sunt frequentiores, præsertim in India. Ibi etiamnum copia est ingens zinziberis,myrobolani, cassiæ,& aromatum ferè omne genus. Hæc omnia præstinant Mauri nego-

ciatores,& ea Babyloniam, Cayrum nunc appellant, urbē Niloticam comportant, inde Alexandriā, Damascum, & demū ad Persas. Conuehunt hæc etiam uersus montes, & ad Cataium, quæ regiones plurimū à nobis absunt, prout latius referemus in sequentibus. Verum postq̃ satis ac super de urbe Caranganora dictū est, æquū censeo ut rursū ad urbē Calechut redeamus.

De urbe Calechut, deq̃ eius rege & moribus, necnō mercibus, Ca. CXXXIX

VRbs itaq; Calechut occidentem respicit, abestq̃ ab urbe Caranganora miliaribus propè xc. mari adiacet, & portū habet non incelebrē, maior est Caranganora, cuius dominus est idolorum cultor, & eius sectæ, cuius est dominus Caranganoræ: in nullo propè differunt, si cultū deorum, si mores, si superstitiones spectaueris, uti latius commeminimus in superioribus: propterea ut parcamus iusto uolumini, parcius in pręsentia de hac re loquemur. Illud tamen non præteribo, illic esse propè innumeros negociatores, Persas uidelicet, Mauros, Indos, Medos, Assyrios, Syros, Arabas, Ægyptios, & ferè ex omni orbe conuenas: alij alias ducunt merces, adeo ut ibi ferè nihil quod ad humanum cultum spectet desideres. Sunt inter cæteros illic nonnulli qui Guzerati appellantur, qui multijuga tractant mercimonia. Eò itaq; quasi tota India merces comportat uberrimas: frequētior etiam inibi negociatorum numerus erat, quum incolæ Catalj illò proficiscebantur. Hi igitur Catalj populi colunt Christum, & coloris sunt albicantis ut nos, uiri sunt perquā strenui, qui olim in urbe Calechut eximie negociabantur. Verum quum rex Calechut male eos accepisset, soluêre illinc, & paulopost reuertentes, stragem nō mediocrem incolis urbis Calechut intulerunt, & deinceps non sunt regressi. Post hæc adiuere urbem Mailapetam, quæ urbs paret regi Narsindo: regio respicit orientem, & distat ab Indo flumine miliaribus xc. ibi nunc sua exercent mercimonia: populi dicuntur Malafines, multijuga ferunt mercimonia, uidelicet serica omne genus, æra, plumba, stagna, ac castorium, & id genus innumeros odores, hæc sunt quæ eò ipsi comportant. Quæ uero exportant illinc, hæc sunt, uidelicet coralli omnium generum & aromata. Aiunt eorum regionem abesse ab urbe Calechut miliaribus sex mille: in capite ferūt ornamenta quædam ingentissimi precij, locupletes sunt in uniuersum. Redeamus

Baufer ergo ad urbem Calechut, cuius rex dicitur Baufer, qui magnam regiam habet instar theatri, cuiusq̃ latera stipant septem milia hominum, qui pro salute principis uigilant. Hi noctu urbem lustrant: quoniā uasta est & patens absq̃ mœnijs. Per uices propterea uigiliæ disponuntur, ne quid inopinatum accidat, dum dant membra quieti. Hanc curam uiri ccc. habēt. In theatro uisuntur aulæ siue cœnacula magna quatuor, quæ singula singulis patent nationibus, alia Indis, Mauris alia, alia Iudæis, Christianis alia patent: unaquæq; natio nouit suum auditoriū, in alieno nō admittitur. Priui priua loca

audientiæ

audientiæ habent,& ibi expediuntur:uerum eò prius nō accedunt,quàm loti fuerint,alioquin ad regem minime admitterentur,illoti uidelicet,utpote immundi,ac fœdi. Gentiles hunc morem seruāt,In mari nunquam comedunt, quoniam si id agerent, nunquam regē uiderent deinceps: neque omittemus quin & rursum de hac re mentionem faciamus,licet in superioribus cōmemi nerimus: nam retulimus paulo supra, mulieres Indas hunc morem habere, quod uidelicet nihil ducunt honorificentius, quàm cum uiris simul occumbere. Comburi propterea cum coniugibus iam fato functis summe appetunt:nec id mirum. Putant enim non posse aliter sibi parere immortalitatē. Huius rei cōmeminit Strabo xv. suæ geographiæ:eius caput sic auspicatur. *Strabonis locus* Refert enim Nicolaus Damascenus se Antiochiæ &c.quæ sequuntur.Sicuti igitur præfeci,in urbe Calechut magna fiunt cōmercia,& statis anni temporibus fiunt nundinæ non incelebres, eoq́ undequaq; cateruatim populi confluunt,ex Cataio in primis: demum Indi omne genus, Persæ, Medi,Syrij, Turcæ,Assyrij,Arabes.Ægyptij, & hi præsertim qui Babylonē,id est,Cayrum incolunt,urbem Ægyptiam,quę Nilo adacet amni famigerato, multarumq́ gentium ac regionum termino.Percunctati sumus etiam Ioseph præ dictum Indum, an illi nostræ huius regionis cognitionē habeant quampiā. Referebat Romanam urbem & Venetias,necnon Galliam, quæ Francia dicitur,esse apud eos nonnihil in precio,& in primis aurū Venetorū signatum argentumq́ illic esse eximio in precio. Is ergo Ioseph adiuit illustrissimos dominos Venetos, & eis ostendit nōnullos antiquissimos aureos,in quibus erat expressa Veneti ducis perquam uetus imago.

De regnis Cambaiæ,Ormus,& Guzerat. Cap. CXL

POstq́ satis ac sup de urbe Calechut dictū remur, de rebus occiduis fiet sermo, & in primis de regno Cambaiæ, quod abest ab urbe Calechut miliaribus propè mille:& deinde ad insulam Ormus miliaria ccc.& ea est in principio sinus Persici introrsus terras miliaria xx. & id loci dicit᷑ caput Mogolistanū,ubi auspicat᷑ sinus:hęc insula circuitu patet miliaribus fere CL.eius dominus seruit Mahumeti,urbs est uasta admodū,& habitatore frequentissima, ac propè omniū rerū ferax: mercimonia emittit quasi innumera:ibi & uitrea fiunt uasa elegantissime:Legūt illic unionū copiā maximā, equos fert eximios,quos in Indiā uenales mittūt,eis etiā merces cōportāt suas:hinc igit᷑ id est,ab hoc capite Mogolistano,qđ est in umbilico insulæ Ormus usq́ ad urbē Cambaiā,intercedūt innumerę Maurorū urbes,inter quas hæ minime sūt obscuræ,uidelicet Sobobec,Semath, & Chesimij.Introrsus uero est urbs Guzerat. Secus aūt littus urbs Cābaiæ uisit᷑,quæ, ut p̃fecimus,potest abesse à capite Mogolisteno mil.quasi ccc.hæc urbs Cābaiæ plurimū sinuat᷑,& ubi est sita urbs, dicitur sinus Guzerat:uerū olim dicebat᷑ Betrosia.Et qa memi-

Guzerat nimus huius loci Guzerat,nonnulla de eo referemus.Eius itaq; plaga habet urbes complures,uicos & oppida,frequētissimis est habitatoribus, eisdemq; negociatoribus:idola colunt,necnō solem,& lunam,bouesq; fœminas adeo, ut apud eos capitale sit bouē fœminam occidisse. Morticina non comedunt: uinum nō bibunt album:uiri sunt albicantis coloris, superantq; albedine incolas Calechut:fascinatores sunt eximij,comunt capillū & barbam,& cincinnos ut mulieres circunferunt,torqueq; ex capillo facto caput mire exornant: mulieres uni uiro solum nubunt,& rursus uiri unam ducunt coniugem.Postquam uitam celibem agunt, in uniuersum sunt continentissimi, nec in Venerem facile ruunt ut reliqui salaces:legumine uiuunt,& oleribus,quę parens mittit terra,ut autor est Pithagoras. Abunde dictū arbitror de urbe Guzerat,superest ut nonnihil de urbe Cambaiæ disseramus.

De situ urbis Cambaiæ,deq; eius rege & nonnullis alijs locis,ac de aromatibus, Cap. CXLI.

VRbs Cambaiæ sita est in sinu Guzerat:ea est maxime culta, eximiaq; uastitate, & uirorum frequentia,ac ferè omnium est Indiæ urbiū excellentior. Cayrum propterea Indiæ appellatur,muro ambit̄, & pulcherrimas habet ædes. Olim eius dominus erat gentilis,& idolis seruiebat, nunc sectæ est Mahumetanæ, id effecit numerosior cœtus Mahumetanorū,qui urbem incolunt, eamq; moderandam suscepere,quæ scatet gentilibus. Ibi lacha nascitur uberius quàm alibi gentium:negociatores sunt nō incelebres,naues habent innumeras,quibus sulcant maria,& in primis Æthiopicum, Erythræū, Persicum,necnon Indicum. Abest hæc urbs à capite quod dicitur Diongul miliaribus ccc.In eius sinu sunt complusculæ urbes, quas percensere longum foret. Inq; ea insula quæ Maya dicitur, & post id caput Diongul orientem uersus aliud caput occurrit, quod appellatur Ely, ad miliaria ferè cl. & inde ad urbem Calechut miliaria DC.

De rege Narsindo, & quadam ecclesia sancti Thomæ, Cap. CXLII.

HVcusq; littoralia oīa percurrimus, uidelicet ab urbe Caraganora usq; ad insulā Ormus.Superest ut de regno Cuchini præsertim de mediterraneis nonnihil exaremus.Est igitur introrsus ad miliaria ferè ccc. non longe à montibus rex quidā nimiū potēs Narsindi. Is quum sit ualde potens,urbē habet triplici circūdatam muro,ea dicitur Besenegal.Is rex, ut retulit Ioseph Indus,quum ad bella proficiscitur,secum ducit elephantos DCCC. equites iiij. mille,pedites uero īnumeros,adeoq; magnū innumerūq;,quū exit ad bella, secū trahit exercitū,ut spacio xxx. miliariū ad quamcūq; orbis partē minime contineri possit,id est, quadrata acie tantundē terrarum uersus orientē & occidentem,& rursum itidem uersus Aquilonē & meridiem exercitus occupat.

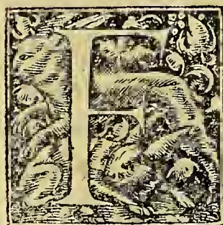
Res

Res propè incredibilis, licet uera: addebatq; dictus Ioseph regnum huiusce regis patere circuitu trium milium miliarium. Is rex colit idola. Verum reuertamur ad littoralia, & primo loco auspicabimur ab urbe Cuchina, quæ respicit orientem, & prætenta est Indiæ. Dum igitur soluis ab urbe Cuchina, tendisq; ad ortum solis, ad miliaria ferè centum, caput comperies quod appellant Cumar, & inde usq; ad Indum fluuiũ, ubi auspicatur India intercedunt miliaria quingenta. Inq; eo itinere sinus uisitur nõ incelebris, cui nomen est Orizæ, & ibi famigerata urbs de nomine sinus Oriza dicta, eam præterfluit Indus. Et in eodem sinu est urbs alia, quę instar promontorij in mare prominet, ea dicitur Milapar, in qua diui Thomæ apostoli delubrum celebre colitũ eximie, idq; templum refert ecclesiam sanctorũ Ioannis & Pauli Venetiarũ. In eo igitur delubro corpus diui Thomæ quiescit, quod claret innumeris miraculis. Colitur propterea eximie ab omnibus, licet infidelibus. Præterea in hoc mari Indico complures insulæ uisuntur: & inter alias duæ sunt, quæ cæteras omni rerũ celebritate præstant: altera Sayla dicitur, quæ abest à dicto capite Comar miliaribus propè cc. ea est quæ mittit equas. Post hãc ad orientem altera uisitur, quæ dicitur Samotra, nos Taprobanam appellamus, quæ abest ab urbe Calechut itinere trium mensium. Vltra eam est Cataium feracissima, ut dictũ est, insula cum alijs compluribus, quarum haudquaquã meminisse est animus: quandoquidem ab dicto Ioseph Indo plura non accepimus, neq; nos eas remotiores orbis partes adiuimus. Potuissemus quidem longiore subsellio gemmarum ac lapidum, margaritarumq; naturam indagare, necnon de aromatum generibus differere complura, quũ hæc in primis ferat India. Verum quũ minime pertineant ad id quod retulit Ioseph prædictus, ex composito temperabimus: tum ut præter uerum nihil relatum putetis, tum uel maxime, ut tandem aliquãdo cœptum opus ad umbilicum deueniat.

FINIS.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO RENATO HIERVSALEM ET SICILIAE regi, duci Lothoringiæ ac Barri. Americus Vesputius humilem reuerentiam, & debitā recommendationem.

IERI potest illustrissime rex, ut tua maiestas mea ista temeritate ducatur in admirationem, propterea quod hasce literas tam prolixas ad te scribere non subuerear, quum tamen sciam te continuo in arduis consilijs & crebris reipublicæ negocijs occupatissimum. Atq; existimabor forte nō modo præsumptuosus, sed etiam ociosus, id mihi muneris uendicans, ut res statui tuo minus conuenientes, non delectabili, sed barbaro prorsus stylo, ueluti amusus ab humanitatis cultu alienus, ad Fernandū Castiliæ regem nominatim scriptas, ad te quoque mittam. Sed ea quam in tuas uirtutes habeo confidētia, & comperta sequentium rerum, neq; ab antiquis neq; neotericis scriptarū ueritas me coram t.M. fortassis excusabunt. Mouit me in primis ad scribendū præsentium lator Beneuenutus, M.t. humilis famulus, & amicus meus nō pœnitendus: qui dum me Lisbonæ reperiret, precatus est ut t.M. rerū per me quatuor profectionibus in diuersis plagis mūdi uisarum, participem facere uellem. Peregi enim bis binas nauigationes ad nouas terras inueniendas, quarum duas ex mandato Fernandi inclyti regis Castiliæ per magnum oceani sinum occidentē uersus feci: alteras duas iussu Manuelis Lusitaniæ regis ad austrum. Itaq; me ad id negocij accinxi, sperās quod t.M. me de clientulorum numero non excludet, ubi recordabitur, quod olim mutuā habuerimus inter nos amicitiā tempore iuuentutis nostræ, quū grammaticæ rudimenta imbibentes sub probata uita & doctrina uenerabilis & religiosi fratris de S. Marco Fra. Georgij Anthonij Vesputij auunculi mei pariter militaremus. Cuius auunculi uestigia utinā sequi potuissem, alius profecto, ut & ipse Petrarcha ait, essem q̄ sum. Vtcūq; tamen sit, nō me pudet esse qui sum. Semper enim in ipsa uirtute & rebus studiosis summā habui delectationē. Quod si tibi hæ narrationes omnino nō placuerint, dicam sicut Plinius ad Mecœnatem scribit, Olim facetijs meis delectari solebas. Et licet M. t. sine fine in reipublicæ negocijs occupata sit, nihilominus tantum temporis quandoq; suffuraberis, ut has res quāuis ridiculas, quæ tamen sua nouitate iuuabunt, perlegere possis. Habebis enim hisce meis literis post curarum fomenta & meditamenta negociorum, nō modicam delectationem, sicut & ipse fœniculus prius sumptis esculentis, odorem dare, & meliorē digestionē facere assueuit. Enimuero si plus æquo ꝓlixus fuero, ueniā peto, uale.

Inclytissime rex, sciat t.M. quod ad has ipsas regiones mercandi causa primum uenerim. Dumq; per quadriennij reuolutionē in eis rebus negociosus essem, & uarias fortunę mutationes animaduerterē, atq; uiderem quo pacto caduca & transitoria bona hominem ad tempus in rotæ summo tenerent, & deinde

einde ipsum præcipitarent ad imum, qui se possidere multa dicere poterat, nstitui mecũ uarijs talium rerum casibus exantlatis istiusmodi negocia di- ittere, & meorum laborum finem in res laudabiliores ac plus stabiles po- ere. Ita disposui me ad uarias mundi partes contemplandas, & diuersas res irabiles uidendas. Ad quam rem se & tempus & locus opportune obtulit. ose enim Castiliæ rex Fernandus tunc quatuor parabat naues ad terras no as occidentem uersus discooperiendas, cuius celsitudo me ad talia inuesti- anda in ipsam societatem elegit. Et soluimus xx. die Maij, M.CCCCXCVII. e portu Caliciæ, iter nostrum per magnum oceani sinum capientes, in qua rofectione decem & octo consummauimus menses, multas inuenientes ter as firmas, & insulas penè innumerabiles ut plurimum habitatas, quarũ ma- ores nostri mentionem nullam fecerunt: unde & ipsos antiquos talium non abuisse noticiam credimus. Et nisi memoria me fallat, memini me in aliquo egere, quod mare uacuũ, & sine hominibus esse tenuerint. Cuius opinionis pse Dantes poëta noster fuit, ubi duo de uigesimo capite de inferis loquens Vlissis mortem cõfingit. Quæ autem mirabilia uiderim, in sequentium pro- essu tua maiestas intelliget. Dantes

AMERICI VESPVTII
NAVIGATIO PRIMA.

NNO domini, M.CCCCXCVII. uigesimo mẽsis Maij die, nos cum quatuor conseruantiæ nauibus Calicium exeuntes portum, ad insulas olim Fortu- natas, nũc uero magnam Canariam dictas, in fine occidẽtis habitati positas in tertio climate, sup quo extra horizontem earũ se xxvij. gradibus cum duo bus tertijs, Septẽtrionalis eleuat polus, distantesq; ab hac ciuitate Lisbona, in qua conscriptum extitit hoccine præsens opusculum, cclxxx. leucis, uento inter meridiem & Lebecciũ uentum spirãte, cursu primo pertigimus. Vbi nobis de lignis, aqua, cæterisq; necessarijs prouidendo, consumptis octo ferè diebus nos, facta in primis ad deum oratione, eleuatis dehinc & uento traditis uelis, nauigationem nostrã per Ponentem incipientes, sumpta una Lebeccij quarta, tali nauigio transcur rimus, ut uiginti septem uix elapsis diebus, terræ cuidam applicaremus, quã firmam fore existimauimus. Distatq; Canaria magna ab insulis mille uel circiter leucis, extra id quod in zona torrida habitatum est. Quod ex eo no- bis constitit, quod Septentrionalem polum extra huiuscemodi telluris ho- rizontem xvi. gradibus se eleuare, magisq; occidentalẽ lxxv. quàm magnæ Canariæ insulas gradibus existere conspeximus, prout instrumenta omnia monstrabant.

monſtrabant. Quo in loco, iactis de prora ancoris, claſſem noſtram, leuca à littore cum media diſtantem, reſtare coëgimus, nonnullis ſolutis phaſelis armis & gente ſtipatis, cũ quibus ipſum uſq; ad littus attigimus. Quò quàm primum peruenimus, gentem nudã ſecundum littus euntem innumerã percepimus, unde non paruo affecti fuimus gaudio: omnes enim qui nudi ince dere conſpiciebantur, uidebantur quoq; propter nos ſtupefacti uehemente eſſe, ex eo, ut arbitror, quod ueſtitos, alteriusq; effigiei ꝙ ipſi forent, nos eſſe intuiti ſunt. Hi poſtquã nos aduenisſe cognouerunt, omnes in propinquum montem quendam aufugerũt, à quo tunc nec nutibus, nec ſignis pacis & ami citiæ ullis, ut ad nos accederent allici potuerunt. Irruente uero interea nocte nos claſſem noſtram male tuto in loco, ubi nulla marinas aduerſus procellas tuta reſidẽtia foret, conſidere timentes: conuenimus unà, ut hinc mane facto diſcederemus, exquireremusq; portũ quempiã, ubi noſtras ſtatione in tuta collocaremus naues. Qua deliberatione arrepta, nos uento ſecũdum collem ſpiranti traditis uelis, poſtquã uiſu terram ipſam ſequendo, atq; ipſo plaga in littore gentes continue percipiẽdo, duos integros nauigauimus dies, loci nauibus ſatis aptum comperimus. In quo media tantum leuca diſtantes ab arida conſtitimus, uidimusq; tunc inibi innumerabilem gentium turbam quam nos cominus inſpicere & alloqui deſiderantes, ipſamet die littori cum cymbis & nauiculis noſtris appropiauimus, necnon & tunc in terram exiuimus, ordine pulchro xl. circiter uiri, huiuſcemodi gente ſe tamen à nobis & conſortio noſtro penitus alienam præbente, ita ut nullis eam modis ad collo quium cõmunicationem ue noſtram allicere ualuerimus, præter illos paucos quos multos poſt labores ob hoc ſuſceptos, tandẽ attraximus ad nos, dãdo eis nolas, ſpecula, crateres cryſtallinos aliaq; ſimilia leuia: qui tũ ſecuri de no bis effecti, conciliatum nobiſcum, necnon de pace & amicitia tractatũ uene runt. Subeunte autem interim nocte, nos ab illis noſmet expedientes, relictis eis, noſtras ingreſſi ſumus ad naues. Poſtea uero ſubſequentis ſummo diluculo diei, infinitam in littore uirorum & mulierum paruulos ſuos ſecum uectantium gentem rurſum conſpeximus, cognouimusq; multitudinẽ illã ſu pellectilem ſuam ſecum deferre totam, qualem infra ſuo loco dicetur. Quorũ complures quamprimum terræ appropiauimus, ſemet in æquor proijcientes, quum maximi natatores exiſtant, quantus eſt baliſtæ iactus, nobis uene runt natantes obuiam: ſuſceperunt nos humaniter, atq; ea ſecuritate & confi dentia ſeipſos inter nos cõmiſcuerunt, ac ſi nobiſcum diutius antea conſueuiſ ſent, & pariter frequẽtius practicauiſſent. Pro qua re tunc haud parum oblectati fuimus. De quorum moribus, quales eos habere uidimus, hic quando quidem ſe commoditas offert, interdum etiam interſerimus.

De moribus

DE MORIBVS AC EORVM VIVENDI MODIS.

Vantũ ad uitam eorumq́ mores, omnes tam mares q̃ fœminæ nudi penitus incedunt, tectis nõ aliter uerendis, quàm quum ex utero prodierunt. Hi mediocris existentes staturæ multum bene proportionati sunt, quorum caro ad rufedinem, ueluti leonũ pili uergit: qui si uestimentis operti mearent, albi credo tanquam nos extarent. Nullos habent in corpore pilos præterquam crines, quos proceros nigrescentesq́ gerunt, & præsertim fœminæ, quæ propterea sunt tali longo nigroq́ crine decoræ. Vultu non multũ speciosi sunt, quoniam latas facies Tartarijs adsimilatas habent: nullos sibi sinunt in supercilijs, oculorúmue palpebris, ac corpore toto, crinibus demptis, excrescere uillos, ob id quod habitos in corpore pilos quid bestiale brutaleq́ reputãt. Omnes tam uiri quàm mulieres, siue meando, siue currendo leues admodũ atque ueloces existunt, quoniam, ut frequenter experti fuimus, ipsæ etiam mulieres unam aut duas percurrere leucas, nihili putant, & in hoc nos Christicolas multum præcellunt. Mirabiliter ac ultra quàm sit credibile natant, multo quoque melius fœminæ quàm masculi, quod frequenti experimento didicimus, quum ipsas etiam fœminas omni prorsus sustentamine deficientes, duas in æquore leucas pernatare perspeximus. Arma eorum arcus sunt & sagittæ, quas multum subtiliter fabricare norunt. Ferro metallisq́ alijs carent: sed pro ferro bestiarum pisciumúe dentibus suas sagittas armant, quas etiam, ut fortiores existant, unamquanque sæpe præurunt. Sagittarij sunt certissimi, ita ut quicquid uoluerint, iaculis suis feriant, nonnullisq́ in locis mulieres quoq́ optimæ sagittatrices extant. Alia etiam arma habent ueluti lanceas præacutasúe sudes, necnõ & clauas, capita mirifice laborata habentes. Pugnare potissimum assueti sunt aduersus suos alienigenæ linguæ confines, contra quos nullis parcendo, nisi ut eos ad acriora tormenta reseruent, multum crudeliter dimicãt. Et quum in prælium properant, suas secum uxores, non belligeraturas, sed eorum post eos necessaria perlaturas ducunt, ob id quod sola ex eis mulier tergo sibi plus imponere possit, & deinde xxx. uel xl. ue leucis subuehere, prout ipsi sæpe uidimus, quàm uir, etiã ualidus, à terra leuare queat. Nulla belli capita, nullosúe præfectos habent, quinimmo quum eorum quilibet ex se dominus extet, nullo seruato ordine meant. Nulla regnãdi dominiumúe suum extendendi, aut alterius inordinatæ cupiditatis gratia pugnant: sed ueterem solum ob inimicitiam in illis ab antiquo insitam, cuius quidem inimicitię causam interrogati, nullam aliam indicant, nisi ut suorũ mortes uendicent antecessorum. Hæc gens sua in libertate uiuens, nulliq́ obediens, nec regem nec dominum habet. Ad prælium autem se potissimũ animant & accingũt, quum eorum hostes ex eis quempiam aut captiuum detinent aut interemerunt. Tunc enim eiusdem captiui interempti'ue consanguineus senior quisq́

exurgens, exit cito in plateas & uicos passim clamitans, inuitansq; omnes, & suadens ut cum eo in prælium consanguinei sui necem uindicaturi properent: qui omnes compassione moti, mox ad pugnam se accingunt, atque repente in suos inimicos irruũt. Nulla iura, nullámue iusticiam seruant, malefactores suos nequaquam puniunt, quinimmo nec parentes ipsi paruulos suos edocent aut corripiunt. Mirabiliter eos inter sese conquestionari nonnunquã uidimus. Simplices in loquela se ostentant, uerum callidi multum atq; astuti sunt. Perraro, & submissa uoce loquuntur, eisdem quibus utimur accentibus utentes. Suas ut plurimum uoces inter dentes & labra formantes, alijs utuntur uocabulis quàm nos. Horum plurimæ sunt idiomatum uarietates, quoniam à centenario leucarum in centenarium diuersitatem linguarum se mutuo nullatenus intelligentium reperimus. Commessandi modum ualde barbarum retinẽt, nec quidem notatis manducant horis, sed siue nocte siue die, quoties edendi libido suadet. Solo manducantes accumbunt, & nulla mantilia, nulláue gausapa, quũ lineamentis pannisq; alijs careant, habent. Epulas suas atque cibaria in uascula terrea quæ ipsimet confingũt, aut in medias cucurbitarum testas ponunt. In retiaculis quibusdam magnis ex bombice factis, & in aëre suspensis dormitant: qui modus quamuis insolitus & asperior fortassis uideri queat, ego nihilominus talem dormitandi modũ suauem plurimum iudico. Etenim quum in eisdem eorum retiaculis mihi plerunq; dormitasse contigerit, in illis mihimetipsi melius quàm in tapetibus quæ habebamus esse, persensi. Corpore ualde mundi sunt & expoliti, ex eo quod seipsos frequentissime lauant. Et quum egestum ire, quod salua dixerim reuerentia, coacti sunt, omni conamine nituntur, ut à nemine perspici possint: qui quidem in hoc quanto honesti sunt, tanto in dimittenda urina se immundos inuerecundosq; tam mares quàm fœminæ præbent: quum siquidem illos nobiscum loquentes, & coràm positos suam impudicissime urinam sæpius eminxisse perspeximus. Nullam legem, nullum legitimum thori fœdus in suis connubijs obseruant, quinimmo quotquot mulieres quisquam concupiscit, tot habere, & dein illas quandocunque uolet, absque hoc quod id pro iniuria aut opprobrio habeant, repudiare potest. Et in hac re utique tam uiri quàm mulieres eadem libertate fruuntur. Zelosi parum, libidinosi uero plurimum extant, magisq; fœminæ quàm masculi, quarum artificia ut insatiabili suæ satisfaciant libidini, hic honestatis gratia subticenda censuimus. Eæ ipsæ in generandis paruulis fœcundæ admodum sunt, neque dum grauidæ effectæ sunt, pœnas aut labores euitant. Leuissimo minimóque dolore pariunt, ita ut in crastinum alacres sanatæq; ubiq; ambulent: præsertimq; post partum in flumen quodpiam sese ablutum uadũt, tumq; sanæ mundatæq; inde, ueluti pisces apparẽt. Crudelitati autem ac odio maligno adeo deditæ sunt, ut si illas sui forsitan exacerbauerint uiri, subito certum quoddam effi-

ciant

ciant maleficium, cum quo præ ingenti ira proprios fœtus in proprijs uteris necant abortiuntq; deinde, cuius rei occasione infiniti eorũ paruuli pereunt. Venusto & eleganti proportione compacto corpore sunt, ita ut in illis quicquam deforme nullo inspici modo possit. Et quamuis disnude ambulent inter fœminas, tamen earum pudibunda sic honeste reposita sunt, ut nullatenus uidere queant: præterquam regiuncula illa anterior, quam uerecundiore uocabulo pectusculum imum uocamus, quod & in illis utiq; nõ aliter quàm honeste natura ipsa uidendum reliquit. Sed & hoc nec quidem curant, quoniam, ut paucis expediam, non magis in suorum uisione pudendorum mouentur, quàm nos in oris nostri aut uultus ostentatione. Admirandam peruualde rem ducerent, mulierem in eis mamillas, pupasue laxas, aut uentrem rugatum ob nimium partum habentem, quum omnes æque integræ ac solidæ post partum semper appareant, ac si nunquam peperissent. Hæ quidẽ se nostri cupientissimas esse monstrabant. Neminem in hac gente legem ali quam obseruare uidimus, nec quidem Iudæi aut Mauri nuncupare solide queunt, quum ipsis gentilibus ac paganis multo deteriores sint. Etenim non persensimus quod sacrificia ulla faciant, aut quod loca orationisue domos aliquas habeãt. Horum uitam, quæ omnino uoluptuosa est, Epicuream existimo. Illorum habitationes singulis ipsis sunt communes, ipsæq; illorum domus campanarum instar constructæ sunt, firmiter ex magnis arboribus solidatæ, palmarum folijs desuper contectæ, & aduersus uentos & tempestates tutissimæ, nonnullisq; in locis tam magnæ, ut in illarum unica sexcentas esse personas inuenerimus. Inter quas octo populosissimas esse cõperimus, sic ut in eis essent habitarentq; pariter animarum decẽ milia. Octennio quolibet aut septennio, suas sedes habitationes'ue transferunt: qui eius rei causam interrogati, naturale responsum dederunt, dicentes quod phœbi uehementis æstus occasione hoc facerent, ob id quod ex illorum longiore in eodẽ loco residentia aër infectus corruptusq; redderetur: quæ res in eorum corporibus uarias causaret ægritudines, quæ quidem eorũ ratio non male sumpta nobis uisa est. Eorum diuitiæ sunt, uariorum colorum auium plumæ, aut in modum lapillorum illorum, quos uulgariter Paternoster uocitamus, laminæ siue calculi, quos ex piscium ossibus, lapillis'ue uiridibus aut candidis faciũt, & hos ornatus gratia sibi ad genas, labia uel aures suspendunt. Alia quoque similia futilia & leuia pro diuitijs habent, quæ nos omnino parui pendebamus. Commutationibus aut mercimonijs in uendendo aut emendo nullis utuntur, quibus satis est, quod natura sponte sua propinat: aurum, uniones, iocalia, cæteraq; similia, quæ in hac Europa pro diuitijs habemus, nihil extimant, imò penitus spernunt, nec habere curant. In dando sic naturaliter liberalissimi sunt, ut nihil quod ab eis expetatur abnegent. Et quemadmodũ

in dando liberales sunt, sic in petendo & accipiendo cupidissimi postquam se cuiquam amicos exhibuerint. Maximum potissimumq; amicitiæ suæ signum in hoc perhibent, quod tam uxores quàm filias proprias amicis suis pro libito habendas offerunt: in qua re parens uterque se longe honoratum iri existimat, quum natam eius, & si uirginem, ad cōcubitum suum quispiam dignatur & abducit, & in hoc suam inter se amicitiam potissimum conciliāt. Varijs in eorum decessu multisq; modis exequijs utuntur. Porrò suos nonnulli defunctos in humo cum aqua sepeliunt, & inhumant illis ad caput uictualia ponentes, quibus eos posse uesci & alimentari putant: nullum deinde propter eos alium planctum, aut alias cerimonias efficientes. Alij quibusdā in locis barbarissimo atque inhumanissimo sepeliendi utuntur modo. Quippe quum eorum quempiam mortis momento proximum autumant, illum eius propinquiores in syluam ingentē quandam deferunt, ubi eum in bombiceis retiaculis illis, in quibus dormitant, impositum & recubantem ad duas arbores in aëra suspendunt, ac postmodum ductis circa eum sic suspensum una tota die choreis, irruente interim nocte, ei aquam, uictum'que alium, ex quo quatuor aut circiter dies uiuere queat, ad caput apponunt: & deinde, sic inibi solo pendente relicto, ad suas habitationes redeunt: quibus ita peractis, si isdem ægrotus postea manducet & bibat, ac inde ad conualescentiam sanitatemq; redeat, & ad habitationem propriam remeet, illum eius affines ac propinqui cum maximis suscipiunt cerimonijs. At perpauci sunt qui tam grande prætereant periculum, quum eos ibidem nemo postea uisitet. Qui si tunc inibi forsitan decedūt, nullam aliam habent postea sepulturam. Alios quoque complures barbaros habent ritus, quos euitandæ prolixitatis hic omittimus gratia. Diuersis uarijsq; medicaminibus in suis morbis & ægritudinibus utuntur, quæ sic à nostris discrepant & disconueniunt, ut mirarentur haud parum qualiter inde quis euadere posset. Nempe, ut frequenti didicimus experientia, quum eorum quempiam febricitare contigerit, hora qua febris eum asperius inquietat, ipsum in frigentissimam aquam immergunt & balneant, postmodumq; per duas horas circa ignem ualidum, donec plurimum calescat, currere & recurrere cogunt, & postremo ad dormiendum deferunt, quo quidem medicamento complures eorum sanitati restitui uidimus. Diætis etiam, quibus tribus quatuórue diebus absque cibo & potu persistunt, frequentissimis utuntur. Sanguinem quoq; sibi persæpe comminuunt non in brachijs, salua ala, sed in lumbis & tibiarum pulpis. Seipsos etiam ad uomitum cum certis herbis quas in ore deferunt medicaminis gratia, plerunque prouocant, & multis alijs remedijs antidotisq; utuntur, quæ longum dinumerare foret. Multo sanguine, multoq; flegmatico humore abundant, cibariorum suorum occasione, quæ ex radicibus, fructibus, herbis, uarijsq;

uarijsq́ piſcibus faciunt. Omni farris granorumq́ aliorum ſemine carent. Communis uero eorũ paſtus, ſiue uictus, arborea quædam radix eſt, quam in farinam ſatis bonam comminuunt, & hanc radicem quidam eorum iucha, alij chambi, alij uero igname uocitant: alijs carnibus, præterquam hominum perraro ueſcuntur, in quibus quidem hominum carnibus uorandis ſic inhumani ſunt & immanſueti, ut in hoc omnem feralem, omnem'ue beſtialem modum ſuperent: omnes enim hoſtes ſuos quos aut perimunt, aut captos detinent tam uiros quàm fœminas indiſtincte cum ea feritate degluttiunt, ut nihil ferum, nihil'ue brutum magis dici uel inſpici queat: quos quidẽ ſic efferos immanesq́ fore, uarijs in locis mihi frequentius cõtigit aſpexiſſe, mirantibus illis quod inimicos noſtros ſic quoque nequaquam manducaremus. Et hoc pro certo maieſtas ueſtra regia teneat. Eorum conſuetudines, quas plurimas habent, ſic barbaræ ſunt, ut hic nunc ſufficienter ſatis enarrari non ualeant. Et quoniã in meis hiſce bis geminis nauigationibus, tam uaria diuerſaq́, ac tam à noſtris rebus & modis differentia perſpexi, idcirco libellum quempiam, quem Quatuor dietas, ſiue Quatuor nauigationes appello, conſcribere paraui, conſcripſiq́, in quo maiorum rerum à me uiſarum partẽ diſtincte ſatis, iuxta ingenioli mei tenuitatẽ collegi, ueruntamen non adhuc publicaui. In illo uero quoniã omnia particulariter magis ac ſingillatim tangentur, idcirco uniuerſalia hic ſolummodo proſequens, ad nauigationem noſtram priorem perficiendam, à qua paulisper digreſſus fueram, iam redeo. IN HOC nauigij noſtri primordio notabilis commoditatis res non uidimus, idcirco ut opinor, quod eorum linguam non capiebamus, præterq́ nonnullam auri denotantiam, quod nonnulla indicia in tellure illa eſſe monſtrabant. Hæcce uero tellus quo ad ſui ſitum poſitionemq́ tam bona eſt, ut uix dari melior queat. Concordauimus autẽ, ut illam derelinquentes, longius nauigationem produceremus. Qua unanimitate ſuſcepta, nos dehinc aridam ipſam collateraliter ſemper ſectantes, necnon gyros multos, ſcalasq́ plures circumeuntes, & interim cum multis uarijsq́ locorum illorum incolis conferentiam habentes, tandem certos poſt aliquot dies portui cuidã applicuimus, in quo nos grandi à periculo altitono ſpiritui complacuit eripere. Huius enim modi portum quamprimũ introgreſſi fuimus, populationẽ unam eorum, hoc eſt, pagum aut uillam ſuper aquas, ut Venetiæ, poſitam comperimus, in qua ingentes xx. ædes aut circiter erant, in modum campanarum, ut prætactum eſt, effectæ, atq́ ſuper ligneis uallis ſolidis & fortibus firmiter fundatæ, præ quarum porticibus leuaticij pontes porrecti erant, per quos ab altera ad alteram tanquam per compactiſſimã ſtratam tranſitus erat. Igitur huiuſmodi populationis incolæ quamprimum nos intuiti ſunt, magno propter nos timore affecti ſunt: quam ob rem ſuos confeſtim pontes omnes con

tra nos eleuauerunt, & sese deinde in suis domibus abdiderunt. Quam rem prospectantibus nobis,& haud parum admirantibus,ecce duodecim eorum lintres uel circiter singulas ex solo arboris caudice cauatas, quo nauium genere utuntur,ad nos interim per æquor aduentare conspeximus,quorũ naucleri effigiem nostram habitumq́ mirantes, ac sese circum nos undique circumferentes,nos eminus aspiciebant. Quos nos quoq; ex aduerso prospicientes,plurima eis amicitiæ signa dedimus,quibus eos,ut ad nos intrepidi accederent exhortabamur,quod tamen efficere contempserũt. Quam rem nobis percipientibus mox ad eos remigrare incepimus,qui nequaquã nos præstolati sunt,quinimmo omnes cõfestim in terram fugerunt, datis nobis interim signis,ut illos paulisper expectaremus, ipsi enim extemplo reuersuri forent. Tumq́ in montem quendam properauerunt,à quo eductis bis octo iuuenculis, & in lintribus suis præfatis unà secum assumptis,mox uersus nos regressi sunt.Et post hæc ex iuuenculis ipsis quatuor in singulis nauiũ nostrarũ posuerunt, quem faciendi modum nos haud parum admirati tunc fuimus, prout uestra satis perpẽdere potest maiestas. Cæterumq́ cum lintribus suis præmissis inter nos nauesq́ nostras cõmixti sunt,& nobiscum sic pacifice loquuti sunt,ut illos amicos nostros fidelissimos esse reputaremus. Interea uero ecce quoq; ex domibus eorum præmemoratis gens non modica per mare natitans aduentare cœpit, quibus ita aduenientibus & nauibus nostris iam appropinquare incipientibus, nec tamen proinde mali quicquam adhuc suspicaremur, rursum ad earundem domorum eorum fores,uetulas nonnullas conspeximus,quæ immaniter uociferantes,& cœlum magnis clamoribus implentes,sibimet in magnæ anxietatis indicium proprios euellebant capillos: quæ res magnam mali suspicionem nobis tunc attulit. Tumq́ subito factũ est,ut iuuenculæ illæ quas in nostris imposuerunt nauibus,mox in mare prosilirent, ac illi qui in lintribus erant, sese à nobis elongantes mox contra nos arcus suos intenderent,nosq́ durissime sagittarent. Qui uero à domibus per mare natantes adueniebant,singuli latentes in undis lanceas ferebãt, ex quibus eorum proditionem cognouimus. Et tum non solum nosmet magnanimiter defendere,uerumetiam illos grauiter offendere incepimus. Ita ut plures eorum faselos cum strage eorum non parua perfregerimus, & penitus in ponto submerserimus: propter quod reliquis faselis suis cum damno eorum maximo relictis, per mare natantes omnes in terram fugerunt,interemptis ex eis uiginti uel circiter, uulneratis uero pluribus: & ex nostris quinq; duntaxat læsis,qui omnes ex dei gratia incolumitati restituti sunt. Cõprehendimus autem & tunc ex prætactis iuuenculis duas, & uiros tres,ac dehinc domos eorum uisitauimus,& in illas introiuimus: uerum in eis quicquã,nisi uetulas duas & ægrotantẽ uirum unicum,nõ inuenimus: quas quidem eorum

domos

domos igni succendere non uoluimus, ob id quod conscientiæ scrupulum hoc ipsum esse formidabamus. Post hæc autem ad naues nostras cum præ-tactis captiuis quinqꝫ remeauimus, & eosdem captiuos, præterquam iuuenculas ipsas in compedibus ferreis alligauimus. Eædem uero iuuenculæ, captiuorumqꝫ uirorum unus superuenienti nocte à nobis subtilissime euaserunt. His itaqꝫ peractis, sequenti die concordauimus, ut relicto portu illo, longius secundum collem procederemus, percussisqꝫ lxxx. ferè leucis, gentem aliam quandam comperimus, lingua & conuersatione penitus à priore diuersam. Conuenimusqꝫ ut classem inibi nostram ancoraremus, & deinde in terram ipsam cum nauiculis nostris accederemus. Vidimus autem tunc ad littus in plaga gentium turbam iiij. milia personarum uel circiter existere, qui quum nos appropinquare persenserunt, nequaquã nos præstolati sunt, quinimmo cunctis quæ habebant relictis, omnes in syluas & nemora diffugerunt. Tum uero in terram prosilientes, & uiam unam in syluas tendentem, quantus est balistæ iactus perambulantes, mox tentoria plura inuenimus, quæ ibidem ad piscandum gens illa tetenderat, & in illis copiosos ad decoquendas epulas suas ignes accenderat, ac profecto bestias ac plures uariarum specierum pisces iam assabat. Vidimus autem inibi certum assari animal, quod erat, demptis alis quibus carebat, serpenti simillimum, tamqꝫ brutum ac syluestre apparebat, ut eius non modicum miraremur feritatem. Nobis uero per eadem tentoria longius progredientibus, plurimos huiuscemodi serpentes uiuos inuenimus, qui ligatis pedibus, ora quoque funibus ligata, ne eadem aperire possent habebant, prout de canibus aut feris alijs, ne mordere queant effici solet. Aspectum tam ferum eadem præ se ferunt animalia, ut nos illa uenenosa putantes nullatenus auderemus contingere. Capreolis in magnitudine, brachio uero cum medio in longitudine æqualia sunt. Pedes longos materialesque multum ac fortibus ungulis armatos, necnon & discolorem pellem diuersissimam habent, rostrumque ac faciem ueri serpentis gestant, à quorum naribus usque ad extremam caudam seta quædam per tergum sic protenditur, ut animalia illa ueros serpentes esse iudicaremus, & nihilominus eis gens præfata uescitur. Panem suum gens eadem ex piscibus quos in mari piscantur efficiunt. Primum enim pisciculos ipsos in feruenti aqua aliquantisper excoquunt. Deinde uero contundunt & compistant, & in panes conglutinant, quos super prunas insuper torrent, & tandem inde postea manducant: hos quidẽ panes probantes quambonos esse reperimus. Alia quoque quammulta esculenta cibariáque tam in fructibus quàm in uarijs radicibus retinent, quæ longum enumerare foret. Quum autem à syluis ad quas aufugerãt nõ redirent, nihil de rebus eorum, ut amplius de nobis securi fierent, auferre uoluimus, quinimmo in eisdem eorum tento-

rijs permulta de reculis nostris, in locis quæ perpendere possent, derelinquen-tes, ad naues nostras sub noctem repedauimus. Sequenti uero die quũ exo-riri titan inciperet, infinitam in littore gentem existere percepimus, ad quos in terram tunc accessimus. Et quamuis se nostri timidos ostenderent, seipsos tamen inter nos permiscuerunt, & nobiscum practicare ac conuersari cum se-curitate cœperunt, amicos nostros se plurimum fore persimulantes, insinuan-tesq́ illic habitationes eorum non esse, uerum quod piscandi gratia aduene-rant. Et idcirco rogitantes, ut ad eorum pagos cum eis accederemus, ipsi ete-nim nos tanquã amicos recipere uellent: & hanc quidẽ de nobis conceperãt amicitiam, captiuorũ illorum duorũ, quos tenebamus occasione, qui eorum inimici erant. Visa autem eorum magna rogandi importunitate, concordaui mus xxiij. ex nobis cum illis in bono apparatu, cum stabili mente, si cogeret necessitas, omnes strenue mori. Quum itaque nobiscum per tres extitissent dies, & tres cum eis per plagam terramq́ illam excessissemus leucas, ad pa-gum unum nouem duntaxet domorum uenimus: ubi cum tot tamq́ barba-ris ceremonijs ab eis suscepti fuimus, ut scribere penna nõ ualeat, utpote cum choreis & canticis, ac planctibus hilaritate & lætitia mixtis, necnon cum fer-culis cibarijsq́ multis. Et ibidem nocte illa requieuimus, ubi proprias uxo-res suas nobis cum omni prodigalitate obtulerunt: quæ quidem nos sic im-portune solicitabant, ut uix eisdem resistere sufficeremus. Postquam autem illic nocte una cum media die perstitimus, ingens admirabilis'que populus absq́ cunctatione stuporeq́ ad nos inspiciendos aduenit, quorum seniores nos quoque rogabant, ut secum ad alios eorum pagos, qui longius in terra erant commearemus, quod & quidem eis annuimus. Hic dictu facile nõ est, quantos ipsi nobis impenderunt honores. Fuimus autem apud quammul-tas eorum populationes, per integros nouem dies cum ipsis euntes, ob quod nobis nostri qui in nauibus remanserant, retulerunt socij se idcirco plerunq́ in anxietate timoreq́ non minimo extitisse. Nobis autem bis nouem leucis aut circiter in eorum terra existentibus, ad naues nostras repedare proposui-mus. Et quidem nostro in regressu tam copiosa ex eis uirorum ac mulierum multitudo accurrit, qui nos usque ad mare prosequuti sunt, ut hoc ipsum mi-rabile foret. Quumq́ nostri quempiam ex itinere fatigatum iri contingeret, ipsi nos subleuabant, & in suis retiaculis, in quibus dormitant, studiosissime subuehebant. In transitu quoque fluminum, quæ apud eos plurima sunt & maxima, sic nos cum suis artificijs secure transmittebant, ut nulla usquam pericula pertimesceremus. Plurimi etiam eorũ nos comitabant̃ rerum suarũ onusti, quas nobis dederant, illas in retiaculis illis quibus dormiunt uectan-tes plumaria uidelicet prædita, necnõ arcus multos, sagittasq́ multas, ac infi nitos diuersorum colorum psitacos. Alij quoq́ complures supellectilẽ suam totam

totam ferentes, animalia etiã sua secum ducebant. Et quiddam admirabile dicam, quod is fortunatum se felicemꝙ putabat, qui in transmeandis aquis nos in collo dorsóue suo transuectare poterat. Quamprimum autẽ ad mare pertigimus, & faselos nostros conscendere uoluimus, in ipso faselorum nostrorum ascensu, tanta ipsorũ nos comitantium, & nobiscũ ascendere concertantium, ac naues nostras uidere concupiscentium pressura fuit, ut nostri idẽ faseli penè præ pondere submergerentur. In ipsis autẽ nostris eisdem faselis recepimus ex eis nobiscum quotquot potuimus, ac eos ad naues nostras usꝙ perduximus. Tanti etiam illorum per mare natantes, & unà nos concomitantes aduenerunt, ut tot aduentare molestiuscule ferremus: quum siquidẽ plures quàm mille in nostras naues, licet nudi & inermes introiuissent, apparatũ artificiumꝙ nostrũ, necnon & nauiũ ipsarũ magnitudinẽ mirantes. Ast tunc quiddam risu dignum accidit: nam quum machinarũ tormentorumꝙ bellicorum nostrorũ quædam exonerare concuperemus, & propter hoc imposito igne, machinæ ipsæ horridissime tonuissent, pars illorũ maxima, audito huiuscemodi tonitruo, sese in mare natitans præcipitauit, ueluti solitæ sunt ranæ in ripa sidentes: quæ si fortassis tumultuosum quicquam audiunt, sese in profundũ luti latitaturæ immergũt, quemadmodũ & gens illa tunc fecerunt, illiꝙ eorũ qui ad naues aufugerant, sic tũc perterriti fuerũt, ut nos facti nostri nosmet reprehenderemus. Verũ illos mox securos esse fecimus, nec amplius stupidos esse permisimus, insinuantes eis quod cum talibus armis hostes nostros perimeremus. Postquam autem illos illa tota die in nauibus nostris festiue tractauimus, ipsos à nobis abituros esse monuimus, quoniam sequenti nocte nos abhinc abscedere cupiebamus. Quo audito, ipsi cum summa amicitia beneuolentiaꝙ mox à nobis egressi sunt. In hac gente eorumꝙ terra quammultos eorum ritus uidi cognouiꝙ, in quibus hic diutius immorari nõ cupio. Quum postea nosse uestra queat maiestas, qualiter in quauis nauigationum harum mearum magis admiranda annotatuꝙ digniora conscripserim, ac in libellum unũ stylo geographico colligerẽ, quem libellum Quatuor diætas intitulaui, & in quo singula particulariter & minutim notaui: sed hactenus à me nõ emisi, ob id quod illũ adhuc reuisere collationareꝙ mihi necesse est. Terra illa gente multa populosa est, ac multis diuersisꝙ animalibus & nostris paucissime similibus undiꝙ densissima: demptis leonibus, ursis, ceruis, suibus, capreolisꝙ, & damis, quæ & quidem deformitatem quandam à nostris retinẽt: equis, ac mulis, asinisꝙ, & canibus, ac omni minuto pecore, ut sunt oues & similia, necnõ & uaccinis armentis penitus carẽt: ueruntamen alijs ꝙ plurimis uariorũ generũ animalibus, quę nõ facile dixerim, abundantes sunt: sed tamen omnia syluestria sunt, qbus in suis agẽdis minime utunt. Quid plura? Hi tot tantisꝙ diuersorũ modorũ ac colorũ pennarũꝙ alitibus

fœcundi

fœcundi ſunt,ut id ſit uiſu enarratúque mirabile:regio ſiquidem illa multum amœna fructiferaq; eſt,ſyluis ac nemoribus maximis plena,quæ omni tempore uirent, nec eorum unquam folia fluunt. Fructus etiam innumerabiles, & noſtris omnino diſſimiles habent. Hæcce tellus in torrida zona ſita eſt directe ſub parallelo, qui cancri tropicum deſcribit, unde polus horizontis eiuſdem ſe uiginti tribus gradibus eleuat in fine climatis ſecundi. Nobis autem inibi exiſtentibus nos contemplatum populus multus aduenit, effigiem albedinemq; noſtram mirantes:quibus unde ueniremus ſciſcitantibus,è cœlo inuiſendæ terræ gratia nos deſcendiſſe reſpondimus, quod & utique ipſi credebant: in hac tellure baptiſteria fontésue ſacros plures inſtituimus: in quibus eorum infiniti ſeipſos baptizari fecerunt, ſe eorum lingua charaibi, hoc eſt,magnæ ſapientiæ uiros uocantes. Et prouincia ipſa Parias ab ipſis nuncupata eſt. Poſtea autem portum illum terramq; derelinquentes, ac ſecundum collem tranſnauigantes, & terram ipſam uiſu ſemper ſequentes, DCCCLXX. leucas à portu illo percurrimus, facientes gyros circuitusq; interim multos,& cum gentibus multis conuerſantes practicantesq;: ubi in pleriſq; locis aurum, ſed non in grandi copia, eminus quum nobis terras illas reperire,& ſi in eis aurum foret, tunc ſufficeret cognoſcere. Et quia tunc tredecim iam menſibus in nauigatione noſtra perſtiteramus, & naualia noſtra,apparatusq; noſtri, toti penè conſumpti erant,hominesq; labore perfracti: communem inter nos de reſtaurandis nauiculis noſtris, quæ aquam undique recipiebant, & repetunda Hiſpania iniuimus concordiam: in qua dum perſiſteremus unanimitate, prope portum unum eramus totius orbis optimum, in quem cum nauibus noſtris introeuntes, gentem ibidem infinitam inuenimus, quæ nos cum magna ſuſcepit amicitia: in terra autem illa nauiculam unam cum reliquis nauiculis noſtris ac dolijs nouam fabricauimus, ipſasq; machinas noſtras ac tormenta bellica, quæ in aquis undiq; penè perierant, in terram ſuſcepimus, noſtrasq; naues ab eis exonerauimus, & poſt hæc in terram traximus,& refecimus correximusq;,& penitus reparauimus. In quare eiuſdem telluris incolæ, non paruum nobis adiuuamen exhibuere, quinimmo nobis de ſuis uictualibus ex affectu largiti ſponte ſua fuere, propter quod inibi perpauca de noſtris conſumpſimus: quam quidem rem ingenti pro beneplacito duximus,quum ſatis tenuia tunc teneremus,cum quibus Hiſpaniam noſtram non niſi indigentes repetere potuiſſemus. In portu autem illo xxxvij.diebus perſtitimus, frequentius ad populationes eorum cum eis euntes, ubi ſinguli nobis non paruũ exhibebant honorẽ. Nobis aũt portum eundẽ exire,& nauigationẽ noſtrã reflectere cõcupiſcentibus,conqueſti ſunt illi gentem quandã ualde ferocẽ, & eis infeſtam exiſtere, qui certo anni tempore per uiam maris in ipſam eorum terram per inſidias ingreſſi, nũc prodi-
torie,

torie, nunc per uim quammultos eorum interimerent, manducarentq; deinde: alios uero in suam terrã suasq; domos captiuatos ducerent, contra quos ipsi se uix defendere possent, nobis insinuantes gentem illam quandam inhabitare insulam, quæ in mari leucis centum aut circiter erat. Quam rem ipsi nobis cum tanto affectu ac querimonia commemorauerunt, ut eis ex condolentia magna crederemus, promitteremusq;, ut de tantis eos uindicaremus iniurijs: propter quod illi lætantes non parum effecti, sese nobiscum uenturos sponte sua propria obtulerunt, quod plures ob causas acceptare recusauimus, demptis septem, quos data conditione recepimus, ut soli in suis lintribus in propria remearent, quoniam reducendorum eorum curam suscipere nequaquam intendebamus, cui conditioni ipsi quàm gratanter acquieuerũt. Et ita illos amicos nostros plurimum effectos derelinquentes, ab eis abscessimus. Restauratis autem reparatis que naualibus nostris, septem per gyrum maris, uento inter Græcum & Leuanté nos ducente, nauigauimus dies. Post quos plurimis obuiauimus insulis, quarum quidẽ aliæ habitatæ, aliæ uero discretæ erant. Harum igitur uni tandem appropinquantes, & naues nostras inibi sistere facientes, uidimus ibidem quammaximum gentis aceruum, qui insulam illam Ity nuncuparent, quibus prospectis, & nauiculis phaselisq; nostris uiris ualidis, & machinis tribus, stipatis, terræ eidem uicinius appropinquantes, quadringentos uiros cum mulieribus quammultis iuxta littus esse cõspeximus: qui, ut de prioribus habitum est, omnes nudi meantes, corpore strenuo erant, necnõ bellicosi plurimum, ualidiq; apparebant, quũ siquidem omnes armis suis, arcubus uidelicet & sagittis, lanceisq; armati essent, quorũ quoq; complures parmas etiam, quadratáue scuta gerebãt, quibus sic opportune sese præmuniebant, ut eos in iaculandis sagittis suis in aliquo non impedirent. Quumq; in phaselis nostris terræ ipsi quantus est sagittæ uolatus appropiassemus, omnes citius in mare prosilierunt, & infinitis emissis sagittis sese contra nos strennue, ne in terram descendere possemus, defendere cœperunt. Omnes uero per corpus diuersis coloribus depicti, & uarijs uolucrum pennis ornati erant: quos hi qui nobiscum uenerant aspicientes, illos ad præliandum paratos esse, quotiescunque sic picti, aut auium plumis ornati sunt, nobis insinuauerunt. Intantum autem introitum terræ nobis impedierunt, ut saxiuomas machinas nostras in eos coacti fuerimus emittere, quarum audito tumultu, impetuq; uiso, necnon ex eis plerisque in terram mortuis decidisse prospectis, omnes in terram sese receperunt. Tumq; facto inter nos consilio, xlij. de nobis in terrã post eos cõcordauimus exilire, & aduersus eos magno animo pugnare, quod & quidem fecimus. Nam tum aduersum illos in terrã cum armis nostris prosiliuimus, cõtraq; illi sic sese nobis opposuerunt, ut duabus fermè horis continuũ inuicẽ gesserimus præliũ, præter id quod de eis magnã faceremus uictoriã, demptis eorum perpaucis, quos

quos baliſtarij colubrinarijq́ noſtri, ſuis interemerunt telis, quod idcirco ita effectum eſt, quia ſeipſos à nobis ac lanceis enſibusq́ noſtris ſubtiliter ſubtrahebāt. Veruntamen tanta demū in eos incurrimus uiolentia, ut illos cum gladijs mucronibusq́ noſtris cominus attingeremus. Quos quidem quum perſenſiſſent, omnes in fugā per ſyluas & nemora cōuerſi ſunt, ac nos campi uictores, interfectis ex eis uulneratisq́ plurimis, deſeruerūt. Hos autem pro die illa longiore fuga nequaquam inſequi uoluimus, ob id quod fatigati nimium tunc eſſemus: quin potius ad naues noſtras cum tanta ſeptē illorū qui nobiſcum uenerant, remeauimus lætitia, ut tantum in ſe gaudium uix ipſi ſuſcipere poſſent. Sequenti autem aduentante die uidimus per inſulam ipſam, copioſam gentium appropinquare cateruam, cornibus inſtrumentisq́ alijs, quibus in bellis utuntur, buccinantem: qui & quoq; depicti omnes, ac uarijs uolucrum plumis ornati erant, ita ut tueri mirabile foret: quibus perceptis, ex inito rurſum inter nos deliberauimus cōſilio, ut ſi gens hæc nobis inimicitias pararet, noſmet omnes in unū cōgregaremus, uideremusq́ mutuo ſemper, ac interim ſatageremus, ut amicos nobis illos efficeremus: quibus amicitiam noſtram nō recipientibus, illos quaſi hoſtes tractaremus, ac quotquot ex eis comprehendere ualeremus, ſeruos noſtros ac mancipia perpetua faceremus: & tunc armatiores ut potuimus, circa plagā ipſam in gyrum nos collegimus. Illi uero, ut puto, præ machinarum noſtrarū ſtupore, nos in terram tunc minime prohibuerunt exilire. Exiuimus igitur in eos in terram quadrifariam diuiſi, lvij. uiri ſinguli decurionem ſuum ſequentes, & cum eis longum manuale geſſimus prælium. Veruntamen poſt diuturnam pugnam, plurimumq́ certamen, necnō interemptos ex eis multos, omnes in fugam coēgimus, & aduſq; populationem eorum unà proſequuti fuimus: ubi comprehenſis ex eis xxv. captiuis, eandem eorum populationem igni combuſſimus, & inſuper ad naues noſtras cum ipſis xxv. captiuis repedauimus, interfectis ex eadē gente uulneratisq́ plurimis. Ex noſtris autem interempto duntaxat uno: ſed uulneratis xxij qui omnes ex dei adiutorio ſanitatem recuperauerūt. Cæterum autem recurſu in patriam per nos deliberato ordinatoq́, uiri ſeptem illi, qui nobiſcum illuc uenerant, quorum quinq; in præmiſſo bello uulnerati extiterant, phaſelo uno in inſula illa arrepto, cum captiuis ſeptem, quos illis tribuimus, tres uidelicet uiros, & quatuor mulieres in terram ſuam cum gaudio magno, magna uirium noſtrarum admiratione regreſſi ſunt. Nosq́ Hiſpaniæ uiam ſequentes, Calicium tandem repetiuimus portum, cum ccxxij. captiuatis perſonis, decimo quinto Octobris die. Anno domini M. CCCCXCIX. Vbi lætiſſime ſuſcepti fuimus, ac ubi eoſdē captiuos noſtros uendidimus. Et hæc ſunt quę in hac nauigatione noſtra priore, notatu digniora cōſpeximus.

De ſecun

DE SECVNDAE NAVIGATIONIS CVRSV.

Quantum ad secundariæ nauigationis cursum, & ea quæ in illa memoratu digna conspexi, dicetur in sequentibus. Eandem igitur inchoâtes nauigationem, Calicium exiuimus portum, anno domini M. CCCCLXXXIX. undecimo Maij die. Quo exitu facto, nos cursum nostrum Campiuiridis ad insulas arripientes, necnon ad insularum magnæ Canariæ uisum transabeuntes, in tantum nauigauimus, ut insulæ cuidam, quæ Ignis insula dicitur, applicaremus: ubi facta nobis de lignis & aqua prouisione, & nauigatione nostra rursum per Lebecciũ uentum incepta, post enauigatos XIX. dies, terram quandam nouã tandem tenuimus, quam quidem firmam existere censuimus, contra illam de qua facta in superioribus mentio est, & quæ quidem terra in zona torrida extra lineam æquinoctialem ad partem Austri sita est: supra quam meridionalis polus se quinq; exaltat gradibus extra quodcunq; clima, distatq; eadem terra à prænominatis insulis, ut per Lebeccium uentum constabat, leucis quingentis. In qua terra dies cum noctibus æquales XXVII. Iunij, quũ sol in cancri tropico est, existere reperimus. Eandem terram in aquis omnino submersam, necnon magnis fluminibus perfusam esse inuenimus, quæ & quidem semet plurimum uiridem, & proceras altissimasq; arbores habentem monstrabat, unde neminẽ in illa esse tunc percepimus. Tum uero constitimus, & classem nostram ancorauimus, solutis nonnullis phaselis, cũ quibus in terram ipsam accedere tentauimus. Porro nos aditũ in illam quærentes, & circum eam sæpius gyrantes, ipsam ut prætactum est, sic fluminũ undis ubique perfusam inuenimus, ut nusquam locus esset, qui maximis aquis non immadesceret. Vidimus tamen interim per flumina ipsa signa quàm multa, quemadmodũ ipsa eadem tellus inhabitata esset & incolis multis fœcunda. At quoniam eadem signa consideraturi, in ipsam descendere nequibamus, ad naues nostras reuerti concordauimus, quod & quidem fecimus. Quibus ab hinc exancoratis, postea inter Leuantem & Seroccum uentũ collateraliter secundum terram, sic spirante uento, nauigauimus, pertentantes sæpius interim, pluribus quàm quadraginta durantibus leucis, si in ipsam penetrare insulam ualeremus. Qui labor omnis inanis extitit: quum siquidem illo in latere maris fluxũ, qui à Serocco ad magistralem abibat, sic uiolentũ comperimus, ut idem mare se nauigabile non præberet. Quibus cognitis inconuenientibus, consilio facto conuenimus, ut nauigium nostrum per mare ad magistralem reflecteremus: tumq; secundum terram ipsam in tantũ nauigauimus, ut tandem portui uni applicaremus, qui bellissimam insulam, bellissimumq; sinum quendam in eius ingressu tenebat: supra quem nobis nauigãtibus, ut in illum introire possemus, immensam in insula ipsa gentiũ turbam à mari quatuor leucis aut circiter distantẽ uidimus. Cuius rei gratia læ

tati non parum extitimus: Igitur paratis nauiculis nostris,ut in eandem insu lam uaderemus, lintrem quandam, in qua personæ complures erant,ex alto mari uenire uidimus: propter quod tunc conuenimus,ut eis inuasis ipsos cō prehenderemus: & tunc illos nauigare, & in gyrum, ne euadere possent,cir cundare occœpimus: quibus sua quoq; uice nitentibus,uidimus illos,aura tē perata manente,remis suis omnibus sursum erectis, quasi firmos ac resisten tes se significare uelle: quam rem sic idcirco illos efficere putauimus, ut inde nos in admirationem conuerterent. Quum uero sibi nos cominus appro pinquare cognouissent, remis suis in aquam conuersis,terram uersus remiga re inceperunt. At tunc nobiscum carbasum unam quadraginta quinq; dolio rum uolatu celerrimam educebamus, quæ tunc tali nauigio delata est, ut su bito uentum super eos obtineret. Quumq; irruendi in illos aduenisset com moditas, ipsi sese apparatumq; suum in phaselo suo ordinate spargentes, se quoq; ad nauigandum accinxerunt. Itaque quum eos præterijssemus, tunc fugere conati sunt. At nos nonnullis tunc expeditis phaselis, ualidis uiris sti patis, illos tunc cōprehendere putantes, mox in eos incurrimus: contra quos bis geminis ferè horis nobis nitentibus, nisi carbasus nostra, quæ cursu eos prætererat, rursum super eos reuersa fuisset, illos penitus amittebamus. Quum uero ipsi se eisdem nostris phaselis carbasoq; undiq; cōstrictos esse perspicerent, omnes, qui circiter uiginti erant, & à terra duabus ferè leucis di stabant, in mare saltu prosilierunt: quos nos cum phaselis nostris tota prose quentes die, nullos ex eis,nisi tantummodo duos,prehendere potuimus, a lijs omnibus in terram saluis abeuntibus. In lintre autem eorum quam dese ruerant,bis gemini iuuenes extabant,non de eorum gente geniti,sed quos in tellure aliena rapuerant, quorum singulis ex recenti uulnere uirilia abscide rant: quæ res admirationem non paruam nobis attulit. Hos autem quum in nostras suscepissemus nauiculas, nutibus nobis insinuarunt, quemadmodū illi eos ab ipsis manducandos abducerent: indicantes interim quod gens hęc tam effera & crudelis,humanarum carnium comestrix,Canibali nuncupare tur. Postea autem nos ipsam eorum lintrem nobiscum trahentes, & cum na uiculis nostris cursum terram eorum uersus arripientes,parumper interim cō stitimus, & naues nostras media tantum leuca à plaga illa distantes ancora uimus,quum in populum plurimum oberrare uidissemus,in illam cum ipsis nauiculis nostris subito properauimus,ductis nobiscum duobus illis,quos in lintre à nobis inuasa comprehenderamus. Quamprimū autem terrā ipsam pede contigimus, omnes trepidi & seipsos abdituri in uicinas nemorum la tebras diffugerunt. Tum uero uno ex illis quos prehenderamus abire per misso, & plurimis illi amicitiæ signis, necnon nolis, cymbalis, ac speculis ple risque datis, diximus ei, ne propter nos cæteri qui aufugerant expauescerēt, quoniam eorum amicos esse plurimum cupiebamus. Qui abiens iussa no

stra so

ſtra ſolerter impleuit, gente illa tota, quadringentis uidelicet ferè uiris, cum fœminis multis à ſyluis ſecum ad nos eductis. Qui inermes ad nos ubi cum nauiculis noſtris eramus, omnes uenerunt, & cum quibus tunc amicitiã bonam firmauimus, reſtituto quoque eis alio, quem captiuum tenebamus, & pariter eorum lintrem, quam inuaſeramus per nauium noſtrarum ſocios, apud quos erat, eis reſtitui mandauimus. Porrò hæc eorum linter quæ ex ſolo arboris trunco cauata, & multum ſubtiliter effecta fuerat, longa uiginti ſex paſſibus, & lata duobus brachijs erat: hanc quum à nobis recuperaſſent, & tuto in loco fluminis repoſuiſſent, omnes à nobis repente fugerunt, nec nobiſcum amplius conuerſari uoluerunt. Quo tam barbaro facto comperto, illos malæ fidei, malæ'que conditionis exiſtere cognouimus. Apud eos aurum duntaxat pauculum, quod ex auribus geſtabant, uidimus. Itaque plaga illa relicta, & ſecundum eam nauigatis octoginta circiter leucis, ſtationem quandam nauiculis tutam reperimus, in quam introëuntes tantas inibi comperimus gentes, ut id admirabile foret. Cum quibus facta amicitia, iniuimus deinde cum eis ad plures eorum pagos, ubi multum ſecure, multumq; honeſte ab eis ſuſcepti fuimus, & ab eis interim quingentos uniones unica nola emimus, cum auro modico, quod eis ex gratia contulimus. In hac terra uinum ex fructibus ſementibusq; expreſſum, ut ciceram ceruiſiam'ue albam & rubentem bibunt: melius autem ex myrrhæ pomis ualde bonis confectum erat: ex quibus cum multis quambonis alijs fructibus guſtui ſapidis, & corpori ſalubribus, abundanter comedimus: propterea quod tempeſtiue illuc adueneramus. Hæc eadem inſula eorum rebus ſupellectili'ue quammultum abundans eſt, gensq; ipſa bonæ conuerſationis & maioris pacificentiæ eſt, quàm uſquam alibi repererimus aliam. In hoc portu decem & ſeptem diebus cum ingenti placito perſtitimus, uenientibus quotidie ad nos populis multis, nos effigiemq; noſtram & albedinem necnon ueſtimenta armaq; noſtra, & nauium noſtrarum magnitudinem admirantibus. Hi etiam nobis gentem quandam eis infeſtam, occidentem uerſus exiſtere retulerunt: quæ gens infinitam habebat unionũ quantitatem, quodq; quos ipſi habebant uniones, eiſdem inimicis ſuis in belligerationibus aduerſus eos habitis abſtulerant: nos quoque & quemadmodum illos piſcarentur, & quemadmodum naſcerentur edocentes. Quorum dicta uera profecto eſſe cognouimus, prout & maieſtas ueſtra poſthæc amplius intelligere poterit. Relicto autem portu illo, & ſecundum plagam eandem, in quam continue gentes affluere proſpiciebamus, curſu noſtro producto, portum quendam alium reficiendæ unius nauiculæ noſtræ gratia ſubiuimus, in quo gentem multam eſſe comperimus, cum quibus nec ui, nec amicitia conuerſationem obtinere ualuimus: illis ſi quandoque in terram cum nauiculis noſtris deſcenderemus, ſe contra nos aſpere defenden-

tibus, & si quandoque nos sustinere non ualerent, in syluas aufugientibus, & nos nequaquam expectantibus: quorum tantam barbariem nos cognoscentes, ab eis ex hinc discessimus. Tuncq; inter nauigandū insulam quandam in mari leucis à terra quindecim distantem uidimus, quam si in ea populus quispiam esset, inuisere concordauimus. In illam igitur accelerantes, quandam inibi inuenimus gentem, quæ omnium bestialissima simplicissimáque omnium quoque gratiosissima benignissimaq; erat. Cuius quidem gentis ritus & mores eiusmodi sunt.

De eiusdem gentis ritu & moribus.

HI uultu ac gestu corporis brutales admodum extant, singuliq; maxillas herba quadā uiridi introrsum repletas habebant, quā pecudum instar usque ruminabant, ita ut uix quicquam eloqui possent: quorum quoq; singuli ex collo pusillas siccatasq; cucurbitas duas, alteram herba ipsa, quam in ore tenebant, alteram uero farina quadam albida, gypso minuto simili plenam gerebant, habito bacillo quodam, quem in ore suo madefactum masticatumq; sæpius, in cucurbitam farina repletam mittebant, & deinde cum eo de eadem farina extrahebant, quam sibi post hæc in ore utrinque ponebant, herbam ipsam, quam in ore gestabant, eadem farina respergitando: & hoc frequentissime paulatimq; efficiebant. Quam rem nos admirati, illius causam secretumq;, aut cur ita facerent, satis nequiuimus comprehendere. Hæcce gens, ut experimento didicimus, ad nos adeo familiariter aduenit, ac si nobiscum sæpius antea negociati fuissent, & longæuam amicitiam habuissent. Nobis autem per plagam ipsam cum eis ambulantibus colloquentibusq;, & interim recentem aquam bibere desiderantibus, ipsi per signa, se talibus aquis penitus carere insinuantes, ultro de herba farináque quam in ore gestabant offerebant: propter quod regionem eandem aquis deficientem, quodq; ut sitim subleuarent suam, herbam ac farinam talem in ore gestarent intelleximus. Vnde factum est, ut nobis ita meantibus, & circū plagam eandem una die cum media illos concomitantibus, uiuidam aquam nusquam inuenerimus, cognouerimusq; quod ea quam bibebant aqua, ex rore noctu super certis folijs, auriculis asini similibus, decidente collecta erat. Quæ quidem folia eiusmodi rore nocturno tempore se implebant: ex quo rore, qui optimus est, idem populus bibebat: sed tamen talibus folijs pleraque eorum loca deficiebant. Hæcceq; gens uictualibus, quæ in terra solida sunt, penitus carent: quinimo ex piscibus quos in mari piscantur uiuunt. Etenim apud eos, qui magni piscatores existunt, piscium ingens abundat copia, ex quibus ipsi plurimos turtures, ac quābonos pisces alios plures ultro nobis obtulerunt. Eorum uxores herba, quam in ore uiri ipsi gerebant, nusquam utebantur: uerum singulæ cucurbitam unā

aqua

aqua impletam, ex qua biberent habebant. Nullos domorum pagos, nul laq; tuguria gens hæc habent, præterquam folia grandia quædam, sub quibus à solis feruore, sed non ab imbribus se protegunt: propter quod autumabile est, quod parum in terra illa pluitet. Quum autem ad piscandum mare adierint, folium unum adeo grande secum quisque piscaturus effert, ut in illo in terram defixo, & ad solis meatum uersato, sub illius umbra aduersus æstum totum se abscondat. Hacce in insula quammulta uariorum generum animalia sunt, quæ omnia aquam lutulentam bibunt. Videntes autem quod in ea commodi nihil nancisceremur, nos relicta illa aliam quandam insulam tenuimus: in quam nos ingredientes, & recentem unde biberemus aquam inuestigantes, putantes interim ipsam eandem terram à nullis esse habitatam, propterea quod in ea neminem inter adueniendum prospexeramus, dum per arenam deambularemus, uestigia pedum quam magna nonnulla uidimus, ex quibus censuimus, quod si eisdem pedibus reliqua membra respondebant, homines in eadem terra grandissimi habitabant. Nobis autem ita per arenam deambulantibus, uiam unam in terram deducentem comperimus, secundum quam nouem de nobis euntes, insulam ipsam inuisere parauimus, ob id quod non quamspatiosam illam, nec quammultas in ea habitare gentes existimauimus. Pererrata igitur secundum eandem uiam una ferè leuca, quinque in conualle quadam, quæ populatæ apparebant, uidimus casas: in quas introëuntes quinque in illis reperimus mulieres, uetulas uidelicet duas & iuuenculas tres: quæ quidem omnes sic statura proceræ erant, ut inde ualde miraremur. Hæ autem protinus ut nos intuitæ sunt, adeo stupefactæ permanserunt, ut aufugiendi animo penitus deficerent. Tumq; uetulæ ipsæ lingua eorum nobiscum blandiuscule loquentes, & sese omnes in casam unam recipientes, permulta nobis de suis uictualibus obtulerunt. Eædem uero omnes longissimo uiro statura grandiores erant, & quidem æque grandes ut Franciscus de Albicio, sed meliore quàm nos sumus proportione compactæ. Quibus ita compertis, posthæc unà conuenimus, ut iuuenculis ipsis per uim arreptis, eas in Castiliam quasi rem admirandam abduceremus: in qua deliberatione nobis existentibus, ecce triginta sex, uel circiter uiri, multo quàm fœminæ ipsæ altiores, & adeo egregie compositi, ut illos inspicere delectabile foret, casam ipsam introire occœperunt: propter quos tanta tunc affecti fuimus animi turbatione, ut satius apud nauiculas nostras quàm cum tali gente esse duxissemus. Hi etenim ingentes arcus & sagittas, necnon & sudes perticasq; magnas instar clauarum ferebant. Qui ingressi loquebantur quoque inter se mutuo, ac si nos comprehendere uellent. Quo tali periculo percepto, diuersa etiam inter nos tunc fecimus consilia: unis ut illos in ipsa eadem casa

inuaderemus: aliis uero nequaquam, sed foris potius & in platea: & aliis, ut nusquam aduersus eos pugnam quæreremus, donec quid agere uellent intelligeremus, asseuerantibus. Inter quæ consilia casam illam simulate exiuimus, & ad naues nostras remeare occœpimus: ipsi'que quantus est lapidis iactus, mutuo semper loquentes nos insequuti sunt, haud minore quàm nos, ut autumo, repedantes formidine, quum nobis manentibus ipsi quoque eminus manerent, & nisi nobis ambulantibus non ambularent. Quum uero ad naues nostras pertigissemus, & in illas ex ordine introiremus, mox omnes in mare prosilierunt, & quammultas post nos sagittas suas iaculati sunt, sed tunc eos perpaucum metuebamus: nam tunc machinarum nostrarum duas in eos, potius ut terrerentur quàm ut interirent, emisimus. Quarum quidem tumultu percepto, omnes confestim in montem unum propinquum fuga abierunt. Et ita ab eis erepti fuimus, discessimúsque pariter. Hi omnes nudi, ut de prioribus habitum est, eunt. Appellauimúsque insulam illam, Gigantum, ob proceritatem eorum, insulam. Nobis autem ulterius, & à terra paulo distantius transfremigantibus sæpius interdum cum eis pugnasse nobis accidit, ob id quod quicquam à tellure sua sibi tolli nequaquam permittere uellent. Et utique quidem repetundæ Castiliæ propositum iam nobis in mentem subierat, ob id potissimum, quod uno iam ferè anno in mari perstiteramus, nec nisi tenuem alimentorum necessariorumq; aliorum munitionem retinebamus. Quæ & quidem adhuc ex uehementibus, quos pertuleramus, solis caloribus iam contaminata inquinatáque erant, quum ab exitu nostro à Campiuiridis insulis usque tunc continue per torridam nauigassemus zonam, & transuersim per lineam æquinoctialem bis, ut præhabitum est. In qua quidem uoluntate nobis perseuerantibus, nos à laboribus subleuare nostris sanctifico complacuit spiritui: nempe receptum quempiam pro rursum nouandis naualibus nostris nobis quærentibus, ad gentem quandam peruenimus, quæ nos cum maxima suscepit amicitia, & quam quidem unionum perlarum'ue orientalium comperimus in numero maximo tenere. Propter quod quadraginta & septem diebus ibi perstitimus, & centum, decem & nouem unionum marchas, precio, ut æstimabamus, quadraginta non superante ducatos, ab eis comparauimus. Nam nolas, specularia, crystallinósque nonnullos, necnon leuissima electri folia eis tantum propter ea tradidimus. Nempe quotquot quilibet eorum obtineret uniones, eos pro sola nola donabat. Didicimus quoque interdum ab eis, quomodo & ubi illos piscarentur: qui & quidem ostreolas, in quibus nascuntur, nobis plures largiti sunt. Et pariter nonnullas mercati fuimus: ubi in quibusdam centum & triginta uniones, in quibusdam uero non totidem reperiebantur. Nouerit'que maiestas uestra,

ſtas ueſtra, quod niſi permaturi ſint, & à conchilijs in quibus gignuntur, per ſeſe excidant, omnino perfecti non ſunt. Quinimo in breui, ut ſæpius ipſe expertus ſum, emarceſcunt, & in nihil redacti ſunt. Quum uero maturi fuerint, in oſtrea ipſa inter carnes, præter id quod ipſis carnibus hæreant, ſe ſeparant: & huiuſcemodi optimi ſunt. Effluxis igitur quadraginta & ſeptem diebus, necnon gente illa, quam nobis plurimum amicam effeceramus, relicta, hinc ab eis exceſſimus, ob plurimarum rerum noſtrarum indigentiam, uenimúsque ad Antigliæ inſulam, quam paucis nuper ab annis Chriſtophorus Columbus diſcooperuit, in qua reculas noſtras ac nāualia reficiendo, menſibus duobus & diebus totidem permanſimus, plures interdum Chriſticolarum inibi conuerſantium contumelias perpetiendo, quas, prolixus ne nimium fiam, hic omitto. Eandem uero inſulam uigeſima ſecunda Iulij deſerentes, percurſa unius menſis cum medio nauigatione, Calitium tandem portum octauo menſis Septembris ſubiuimus: ubi cum honore profectúque ſuſcepti fuimus. Et ſic per dei placitum finem noſtra cepit ſecunda nauigatio.

AMERICI VESPVTII NAVIGATIO TERTIA.

ME in Sibillia exiſtente, & à pœnis atque laboribus, quos inter præmemoratas pertuleram nauigationes, pauliſper requieſcente, deſiderantéque poſt hæc in perlarum terram remeare, fortuna fatigationum mearum nequaquam adhuc ſatura, ſereniſſimo illi domino Emanueli Portugalliæ regi miſit in cor, neſcio ut quid, ut deſtinato nuncio literas regales ſuas ad me tranſmitteret, quibus plurimum rogabat, ut ad eum apud Lisbonam celerius me transferrem: ipſe etenim mirabilia mihi plurima faceret. Super qua re nondum tunc deliberaui: quinimo ei per eundemmet nuncium, me minus bene diſpoſitum, & tunc male habere ſignificaui. Verum ſi quandoque reconualeſcerem, & maieſtati eius regiæ meum forſan complaceret obſequium, omnia quæcunque uellet ex animo perficerem. Qui rex percipiens, quod me ad ſe tunc traducere nequiret, Iulianũ Bartholomæũ Iocundum, qui tunc in Lisbona erat, rurſum ad me deſtinauit, cum cōmiſſione, ut omnibus modis me ad eundem regē ſecum perduceret. Propter cuius Iuliani aduentum & preces coactus tunc fui ad regem ipſum meare: quod qui me nouerant omnes, malum eſſe iudicarunt. Et ita à Caſtilia, ubi honor mihi non modicus exhibitus extiterat, ac rex ipſe Caſtiliæ exiſtimationē de me bonam cōceperat, profectus ſum: & quod deterius fuit, hoſpite inſalutato, ac mox coram ipſo rege domino Emanuele me

ipſum obtuli. Qui rex de aduentu meo non paruam uiſus eſt concepiſſe læ
tiam, plurimum me interdum rogitans, ut unà cum tribus eius conſeruan/
tiæ nauibus,quæ ad exeundum,& ad nouarum terrarum inquiſitionē præ/
paratæ erant,proficiſci uellem: & ita, quia regum præces præcepta ſunt, ad
eius uotum conſenſi.

Tempus profectionis tertiæ.

IGitur ab hoc Lisbonæ portu cum tribus conſeruantiæ nauibus die Maij
decima M. D. I. abeuntes, curſum noſtrum uerſus magnæ Canariæ in
ſulas arripuimus, ſecundum quas & ad earum proſpectum inſtanter ena/
uigantes, idem nauigium noſtrum collateraliter ſecundum Aphricam occi/
dentem uerſus ſequuti fuimus. Vbi piſcium quorundam,quos Parghi nun
cupant, multitudinem maximam in æquore prendidimus, tribus inibi die
bus moram facientes. Exinde autem ad partem illam Æthiopiæ, quæ Beſi
licca dicitur, deuenimus: quæ quidem ſub torrida zona poſita eſt, & ſuper
quam quatuordecim gradibus ſe ſeptentrionalis erigit polus in climate pri/
mo: ubi diebus undecim nobis de lignis & aqua prouiſionem parantes re/
ſtitimus, propter id quod Auſtrum uerſus per Atlanticum pelagus naui/
gandi mihi ineſſet affectus. Itaque portum Æthiopiæ illum poſt hæc relin
quentes, tunc per Lebeccium uentum in tantum nauigauimus, ut ſexagin/
ta & ſeptem infra dies inſulæ cuidam applicuerimus, quæ inſula ſeptingen
tis à portu eodem leucis ad Lebeccij partem diſtaret. In quibus quidem die
bus peius perpeſſi tempus fuimus, quàm unquam in mari quiſquam antea
pertulerit, propter uentorum nimborum'ue impetus, qui quamplurima no
bis intulere grauamina, ex eo quod nauigium noſtrum lineæ præſertim æ/
quinoctiali continue iunctum fuit. Inibiq; in menſe Iunio hyems extat, ac
dies noctibus æquales ſunt, atque ipſæ umbræ noſtræ continue uerſus me
ridiem erant. Tandem uero omnitonanti placuit nouam unam nobis o/
ſtendere plagam, decima ſeptima ſcilicet Auguſti, iuxta quam, leuca ſepo/
ſiti ab eadem cum media, reſtitimus, & poſtea aſſumptis cymbis nonnul/
lis in ipſam uiſuri ſi inhabitata eſſet, profecti fuimus. Quam & quidem in/
colas plurimos habitare reperimus, qui beſtijs prauiores erant,quemadmo
dū maieſtas regia ueſtra poſthęc intelliget.In hoc uero introitus noſtri prin
cipio gentem non percepimus aliquā, quamuis oram ipſam per ſigna pluri
ma,quę uidimus,populo multo repletā eſſe intellexerimus.De qua quidem
ora pro ipſo sereniſſimo Caſtiliæ rege poſſeſſorium cepimus, inuenimusq;
illam multum amœnā ac uiridem eſſe, & apparentiæ bonæ. Eſt autē extra
lineā ęquinoctialem Auſtrū uerſus quinq; gradibus:& ita eadem die ad na
ues noſtras repedauimus. Quia uero lignorum & aquę penuriam patieba/
mur, concordauimus iterū in terrā altera die reuerti, ut nobis de neceſſarijs
prouidere/

prouideremus: in qua quidem nobis extantibus, uidimus stantes in unius montis cacumine gentes, quæ deorsum descendere non auderent, erantq; nudi omnes, necnon consimilis effigiei colorisq;, ut de superioribus habitum est. Nobis autem satagentibus, ut nobiscum conuersatum accederent, non sic securos eos efficere ualuimus, ut de nobis adhuc non diffiderent. Quorum obstinatione proteruiaq; cognita, ad naues sub noctem remeauimus, relictis in terra, uidentibus illis, nolis speculisq; nonnullis, ac rebus alijs. Quumq; nos in mari eminus esse prospicerent, omnes de ipso monte propter reculas quas reliqueramus descenderunt, plurima inter se admirationis signa facientes. Nec tunc de aliquo, nisi de aqua nobis prouidimus. Crastino autem effecto mane, uidimus è nauibus gentem eandem numero quàm antea maiorem, passim per terram ignes fumosq; facientem: unde nos existimantes, quod nos per hoc ad se inuitarent, iuimus ad eos in terram, ubi tunc populum plurimum aduenisse conspeximus, qui tamen à nobis longe seipsos tenebant, signa facientes interim nonnulla, ut cum eis interius in insulam uaderemus. Propter quod factum est, ut ex Christicolis nostris duo protinus ad hoc parati, periculo ad tales eundi semetipsos exponerent, ut quales gentes ipsi forent, aut si quas diuitias speciesue aromaticas ullas haberent, ipsi cognoscerent. Quapropter in tantum nauium prætorem rogitauerunt, ut eis quod postulabant annueret. Tum uero illi ad hoc sese accingentes, necnon plerasque de rebus suis minutis secum sumentes, ut inde à gentibus eisdem mercarentur alias, abierunt à nobis, data conditione, ut ad nos post quinque dies ad summum remeare soliciti essent: nos etenim illos tamdiu expectaremus. Et ita tunc iter suum in terram arripuerunt, atque nos ad naues nostras regressum cepimus, ubi expectando eos diebus octo perstitimus: in quibus diebus gens permulta noua dietim ferè ad plagam ipsam adueniebat, sed nusquam nobiscum colloqui uoluerunt. Septima igitur aduentante die nos in terram ipsam iterum tendentes, gentem illam mulieres suas omnes secum adduxisse reperimus. Quàm uero primum illuc peruenimus, mox ex eisdem uxoribus suis ad colloquendum nobiscum quamplures miserunt, fœminis tamen eisdem non satis de nobis confidentibus. Quod quidem nos attendentes, concordauimus ut iuuenem unum è nobis, qui ualidus agilisq; nimium esset, ad eas quoq; transmitteremus: & tunc ut minus fœminæ eædem metuerent, in nauiculas nostras introiuimus. Quo egresso iuuene, quum seipsum inter illas immiscuisset, ac illæ omnes circumstantes contingerent palparentq; eum, & propter eum nõ parũ admirarentur: ecce interea de monte fœmina una uallum magnũ manu gestans aduenit: quæ postq; ubi iuuenis ipse erat appropiauit, tali eum ualli sui ictu à tergo percussit, ut subito mortuus in terrã cõcideret: quem confestim mulieres aliæ corripientes, illum in montẽ à pedibus pertra

xerunt

xerunt,uiriq́ ipsi qui in monte erant,ad littus cum arcubus & sagittis adue-nientes, ac sagittas suas in nos conijcientes, tali gentem nostram affecerunt stupore, ob id quod nauiculæ illæ, in quibus erant,harenam nauigando radebant, nec celeriter aufugere tunc poterant, ut sumendorum armorum suorum memoriam nemo tunc haberet: & ita quamplures contra nos sagittas suas eiaculabantur. Tum uero in eos quatuor machinarum nostrarum fulmina, licet neminem attingentia, emisimus. Quo audito tonitruo, omnes cursim in montem fugerunt, ubi mulieres ipsæ erant, quæ iuuenem nostrum quem trucidauerant,nobis uidentibus in frusta secabant, necnon frusta ipsa nobis ostentantes, ad ingentem quem succenderant ignem torrebant, & deinde post hæc manducabant. Viri quoque ipsi signa nobis similiter facientes,geminos Christicolas nostros alios se pariter peremisse manducasseq́ insinuabant: quibus, qui & utique uera loquebantur, in hoc ipso credidimus. Cuius nos improperij uehementius piguit, quum immanitatem quam in mortuum exercebant, oculis intueremur ipsi proprijs. Quam obrem plures quàm quadraginta de nobis in animo stabiliueramus, ut omnes pariter terram ipsam impetu petentes, tam immane factum, tamq́ bestialem ferociam uindicatum uaderemus. Sed hoc ipsum nobis Nauipræctor non permisit: & ita tam magnam, ac tam grauem iniuriam passi, cum maleuolo animo, & grandi opprobrio nostro, efficiente hoc Nauipræceptore nostro, impunitis illis abscessimus. Postquam autem terram illam reliquimus, mox inter Leuantem & Seroccum uentum,secundum quos se cótinet terra, nauigare occœpimus, plurimos ambitus, plurimosq́ gyros interdum sectantes: quibus durantibus gentes non uidimus, quæ nobiscum practicare, aut ad nos appropinquare uoluerint. In tantum uero nauigauimus, ut tellurem unam nouam, quæ secundum Lebeccium se porrigeret, inuenerimus. In qua quum campum unum circuiuissemus, cui sancti Vincentij campo nomen indidimus, secundum Lebeccium uentum post hæc nauigare occœpimus: distatq́ idem sancti Vincentij campus à priore terra illa, ubi Christicolæ nostri extiterunt interempti, centum quinquaginta leucis ad partem Leuantis:qui & quidem campus octo gradibus extra lineam æquinoctialem uersus Austrum est. Quum igitur ita uagantes iremus,quadam die copiosam gentium multitudiné, nos nauiumq́ nostrarũ uastitaté mirantiũ,in terra una alia esse conspeximus,apud quos tuto in loco mox restitimus, & deinde in terrã ipsam ad eos ex nauiculis nostris descendimus: quos quidé mitioris esse conditionis q́ priores reperimus: nam etsi in edomandis illis diu elaborauimus, amicos tamen nostros eos tandé effecimus: cũ quibus negociando practicandoq́ uarie quinque mansimus diebus,ubi cannas,fistulas uirides,plurimũ grossas,& etiã nonnullas in arborũ cacuminibus siccas inuenimus. Concordauimus autem, ut ex eadem gente duos,

qui nos

qui nos eorum linguam edocerent, inde traduceremus. Quamobrem tres ex eis, ut in Portugalliam uenirent, nos ultro comitati sunt. Et quoniam me omnia prosequi ac describere piget, dignetur uestra nosse maiestas quod nos portum illum linquentes, per Lebeccium uentum, & in uisu terræ semper transcurrimus, plures continue faciendo scalas pluresq; ambitus, ac interdum cum multis populis loquendo, donec tandem uersus austrum extra Capricorni tropicū fuimus. Vbi super horizonta illum meridionalis polus triginta duobus sese extollebat gradibus, atq; minorem iam perdideramus ursam, ipsaq; maior ursa multum infima uidebatur, ferè in fine horizontis se ostentans, & tunc per stellas alterius meridionalis poli nosmetipsos dirigebamus, quæ multo plures, multóque maiores ac lucidiores, quàm nostri poli stellæ existunt: propter quod plurimarum illarum figuras confinxi, & præsertim earum quæ prioris ac maioris magnitudinis erant, unà cum declinatione diametrorum, quas circa polum austri efficiunt, & unà cum denotatione earundem diametrorum, & semidiametrorum earum, prout in meis quatuor diætis, siue nauigationibus inspici facile poterit. Hocce uero nauigio nostro, à campo sancti Augustini incepto, septingentas percurrimus leucas, uidelicet uersus Ponentem centum, & uersus Lebeccium sexingentas: quas quidem dum peragraremus, si quis quæ uidimus enumerare uellet, nō totidem ei papyreæ chartæ sufficerent. Nec quidem interdum magni commodi res inuenimus, demptis infinitis casiæ arboribus, & pariter plurimis, quæ laminas certas producunt, cum quibus & miranda alia permulta uidimus, quæ fastidiosa recensitu forent. Et in hac quidem peragratione decem ferè mensibus extitimus. In qua cognito quod mineralia nulla reperiebamus, conuenimus unà, ut ab inde surgentes aliò per mare euagaremur. Quo inito inter nos consilio, mox edictum fuit, ac in omnem cœtum nostrum uulgatum, ut quicquid in tali nauigatione præcipiendum censerem, idipsum integriter fieret. Propter quod confestim edixi, mandauiq; ubique, ut de lignis & aqua pro sex mensibus munitionem omnes sibi pararent: Nam per nauium magistros nos cum nauibus nostris adhuc tantundem nauigare posse indicatum est. Qua quidem, quam edixeram, facta prouisione, nos oram illam linquentes, & inde nauigationem nostram per Seroccum uentum initiantes, Februarij decima tertia uidelicet, quum sol æquinoctio iam appropinquaret, & ad hoc Septentrionis hemisphærium nostrum uergeret, in tantum peruagati fuimus, ut meridianum polum super horizonta illum quinquaginta duobus gradibus sublimatum inuenerimus, ita ut nec minoris ursæ, nec maioris stellæ amodo inspici ualerent: Nam tunc à portu illo, à quo per Seroccum abieramus, quingentis leucis longe iam facti eramus, tertia uidelicet Aprilis. Qua die tempestas ac procella in mari tam uehemēs exorta est, ut uela nostra omnia colligere, & cum solo nudoq; malo remigare com-

re com-

re compelleremur, perflante uehementissime Lebeccio, ac mari intumescente,& aëre turbulentissimo extãte. Propter quem turbinis uiolentissimum impetum nostrates omnes non modico affecti fuerunt stupore. Noctes quoq; tunc inibi quammaximæ erant. Etenim Aprilis septima, sole circa arietis finem extante, ipsæ eædem noctes horarũ quindecim repertæ sunt: hyemsq; etiam tunc inibi erat, ut uestra satis perpendere potest maiestas. Nobis autẽ sub hac nauigantibus turbulentia, terram unam Aprilis secunda uidimus, penes quam uiginti circiter leucas nauigantes appropiauimus: uerum illam omnimodo brutalem & extraneam esse comperimus, in qua quidem nec portum quempiã, nec gentes aliquas fore conspeximus, ob id, ut arbitror, quod tam asperum in ea frigus algeret, ut tam acerbum uix quisquam perpeti posset. Porrò in tanto periculo, in tantaq; tempestatis importunitate nosmet tũ reperimus, ut uix alteri alteros præ grandi turbine nos uideremus. Quam obrem demum cum nauium prætore pariter concordauimus, ut connauitis nostris omnibus, terram illam linquendi, seq; ab ea elongandi, & in Portugalliam remeandi signa faceremus. Quod consilium sanum quidem & utile fuit, quum si inibi nocte solum adhuc illa perstitissemus, disperditi omnes eramus: nempe quum hinc abijssemus, tam grandis die sequenti tempestas in mari excitata est, ut penitus obrui perdite metueremus. Propter quod plurima peregrinationũ uota, necnon alias quamplures ceremonias, prout nautis mos esse solet, tunc fecimus. Sub quo tempestatis infortunio quinque nauigauimus diebus, demissis omnino uelis. In quibus quidem quinq; diebus ducentas & quinquaginta in mari penetrauimus leucas, lineæ interdum æquinoctiali, necnon mari & aurę temperatiori semper appropinquando, per quod nos à præmissis eripere periculis altissimo deo placuit. Eratq; huiusce modi nostra nauigatio ad transmontanum uentum & Gręcum, ob id quod ad Aethiopiæ latus pertingere cupiebamus, à quo per maris Atlantici fauces eundo, mille tercentum distabamus leucis. Ad illam autem per summi tonantis gratiam Maij bis quina pertigimus die. Vbi in plaga una ad latus Austri, quæ Serraliona dicitur, quindecim diebus nos ipsos refrigerando fuimus. Et post hæc cursum nostrũ uersus insulas Lyazori dictas arripuimus: quæ quidem insulę à Serraliona ipsa septingentis & quinquaginta leucis distabant, ad quas sub Iulij finem peruenimus, & pariter quindecim inibi nos reficiendo perstitimus diebus. Post quos inde exiuimus, & ad Lisbonæ nostræ recursum nos accinximus, à qua ad occidentis partem tercentum sepositi leucis eramus, & cuius tandem deinde portum M. D. II. cum prospera saluatione ex cunctipotentis nutu rursum subiuimus cum duabus duntaxat nauibus, ob id quod tertiam in Serraliona, quoniam amplius nauigare non posset, igni combusseramus. In hac autem nostra tertio cursa nauigatione, sexdecim circiter menses permansimus: è quibus undecim absq; transmontaneæ

montaneæ ſtellæ, necnon & maioris urſæ minoris'ue aſpectu nauigauimus, quo tempore noſmetipſos per aliam meridionalis poli ſtellam regebamus: quæ ſuperius commemorata ſunt, quæ in eadem noſtra tertio facta nauigatione, relatu magis digna conſpexi.

DE QVARTAE NAVIGATIONIS CVRSV.

Reliquum autem eſt, ut quę in quarta nauigatione noſtra proſperè xerim ediſſeram. Quia uero iam præ longa narratione fathiſco, & quoque hæc eadem noſtra nauigatio ad ſperatum à nobis finem minime perducta eſt, ob aduerſitatē infortunium'ue quoddam, quod in maris Atlantici nobis accidit ſinu: idcirco breuior fiam. Igitur ex Liſbonæ portu cum ſex conſeruantiæ nauibus exiuimus, cum propoſito, inſulam unam uerſus horizontem poſitam inuiſendi, quæ Melcha dicitur, & diuitiarum multarum famoſa, necnon nauium omnium, ſiue à Gangetico, ſiue ab Indico mari uenientiū, receptus ſiue ſtatio eſt, quemadmodum Calitia receptus ſiue hoſpitale omnium nauigantium eſt, qui ab oriente in occidentem, & econuerſo uagantur, prout de hocipſo per Calicutiæ uiam fama eſt. Quæ quidem inſula Melcha plus ad occidentem, Calicutia uero ipſa plus ad meridiem reſpicit. Quod idcirco cognouimus, quia ipſa in aſpectu triginta trium graduum poli antarctici ſita eſt. Decima ergo Maij die, M. D. III. nobis unde ſupra egredientibus, curſum noſtrum ad inſulas uirides nuncupatas, primo direximus: ubi rerum neceſſariarum munimina, necnon & plura diuerſorum modorum refrigeramina ſumentes, & duodecim interdum inibi diebus ceſſantes, per uentum Seroccum poſt hæc enauigare occœpimus, quum Nauidominus noſter tanquam præſumptuoſus capitoſusq́ præter neceſſitatem, & omnium noſtrum unanimitatē, ſed ſolum ut ſeſe noſtri & ſex nauium præpoſitum oſtentaret, iuſſit ut in Serralionam Auſtralem Aethiopiæ terram tenderemus. Ad quam nobis accelerantibus, & illam tandem in conſpectu habentibus, tam immanis & acerba ſuborta tempeſtas eſt, ac uentus contrarius, & fortuna aduerſa inualuit, ut in ipſam, quam noſtris ipſi uidebamus oculis, per quadriduum applicare non ualuerimus: quinimo coacti fuerimus, ut illa relicta ad priorem nauigationem noſtram regrederemur: quandoquidem nos per Suduesium, qui uentus eſt inter meridiem & Lebeccium, reaſſumentes tercentum per illam arctitudinem nauigauimus leucas. Vnde factum eſt, ut nobis extra lineā æquinoctialem tribus penè gradibus iam tunc exiſtentibus, terra quædam, à qua duodecim diſtabamus leucis, apparuerit: quæ apparitio non parua nos affecit admiratione: Terra etenim illa, inſula in medio mari multū alta & admirabilis erat, quæ leucis duabus longior, & una dilatatior non exiſtebat: in qua quidem terra nunquam quiſquam hominum aut fuerat, aut habitauerat: & nihilominus nobis

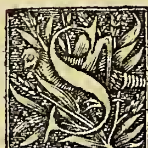
nus nobis infelicissima fuit. In illa enim per stolidum consilium suum & regimen, præfectus nauium noster nauem suam perdidit: nempe illa à scopulo quodam elisa,& inde propter hoc in rimas diuisa,sancti Laurētij nocte,quę Augusti decima est,in mari penitus submersa extitit,nihil inde saluo manente, demptis tantummodo nautis: eratq; nauis eadem doliorū trecentorū, in qua nostræ totius turbæ totalis potentia erat. Quum autem omnes circa illam satageremus,ut si forte ipsam è periculo subtrahere ualeremus,dedit mihi in mandatis idem nauium præfectus,ut cum nauicula una receptū quempiam bonum, ubi puppes nostras secure omnes recipere possemus,apud insulam eandem inuentum pergerem: nolens tamen ipse idem præfectus, ut nauem meam,quæ nouem nautis meis stipata, & in nauis periclitantis adiutorio intenta foret, mecum tunc traducerem, sed solum ut edixerat portum unum inquisitum irem, & in illo nauem meam ipsam mihi restitueret. Qua iussione recepta,ego ut mandauerat,sumpta mecum nautarum meorum medietate, in insulam ipsam,à qua quatuor distabamus leucis,properans, pulcherrimū inibi portum, ubi classem nostram omnem tute satis suscipere possemus inueni. Quo comperto, octo ibidem diebus eundem nauium præfectum cum reliqua turba expectando perstiti. Qui quum non aduenirēt,moleste non parum pertuli: atq; qui mecum erant sic obstupescebant, ut nullo consolari modo uellent. Nobis autē in hac existentibus angustia, ipsa octaua die puppim unam per æquor aduentare conspeximus, cui ut nos percipere possent,mox obuiam iuimus,confidentes sperantesq; unà quod ad meliorem portum quempiam nos secum ducerent. Quibus dum nos appropinquassemus,& uicissim nos resalutassemus,retulerunt illi nobis, eiusdem pręfecti nostri nauem in mari penitus,demptis nautis,perditā extitisse. Quæ nuncia,ut contemplari uestra potest maiestas, me non parua affecerūt molestia, quum à Lisbona, ad quam reuerti habebam, mille longe existens leucis, in longo remotoq; mari me esse sentirem:nihilominus tamen fortunæ nosmet subijcientes ulterius processimus, reuersiq; in primis fuimus ad memoratam insulam, ubi nobis de lignis & aqua in conseruantiæ meæ naui prouidimus. Erat uero eadem insula penitus inhospitata inhabitataq;, multa aqua uiuida & suaui in illa scaturiente,cum infinitis arboribus innumerisq; uolucribus marinis & terrestribus,quæ adeo simplices erant,ut sese manu comprehendi intrepide permitterēt. Propter quod tot tunc prendidimus, ut nauiculam unam ex illis adimpleuerimus. In ea autē nulla alia inuenimus animalia,præterquam mures quammaximos,& lacertas bifurcam caudam habentes,cum nonnullis serpentibus, quos etiam in ea uidimus. Igitur parata nobis inibi prouisione,sub uento inter meridiem & Lebeccium ducente perreximus, ob id quod à rege mandatum acceperamus, ut qualicunq; non obstante periculo,præcedentis nauigationis uiam insequeremur. Incepto ergo huiuscemodi

naugio

nauigio, portũ tandem unum inuenimus, quem omniũ ſanctorum abbatiã nuncupauimus, ad quem, proſperam annuente nobis auram altiſſimo, infra XVII. pertigimus dies: diſtatq́ꝫ idem portus tercentum à præfata inſula leucis: in quo quidem portu nec præfectum noſtrum, nec quenquam de turba alium reperimus, etſi tamen in illo menſibus duobus & diebus quatuor expectauerimus: quibus effluxis, uiſo quod illuc nemo ueniret, conſeruantia noſtra tunc & ego concordauimus, ut ſecundum latus longius progrederemur. Percurſis itaq́ꝫ ducentis ſexaginta leucis, portui cuidã alij applicuimus, in quo caſtellum unũ erigere propoſuimus: quod & quidem profecto fecimus, relictis in illo uiginti quatuor Chriſticolis nobiſcum exiſtentibus, qui ex præfecti noſtri puppe perdita collecti fuerant. Porrò in eodem portu præfatum conſtruendo caſtellum, & breſilico puppes noſtras onuſtas efficiendo, quinque perſtitimus menſibus, ob id quod præ nautarum perpaucitate, & plurimorum apparatuum neceſſitate, longius progredi non ualebamus. Quibus ſuperioribus ita peractis, concordauimus poſt hæc in Portugalliam reuerti: quam rem per Græcum tranſmontanumq́ꝫ uentum neceſſe nobis erat efficere. Relictis igitur in caſtello pręfato Chriſticolis uiginti quatuor, & cum illis duodecim machinis, ac alijs pluribus armis unà cũ prouiſione pro ſex menſibus ſufficiente, necnon pacata nobiſcum telluris illius gente, de qua hic minima ſit mentio, licet infinitos inibi tunc uiderimus, & cũ illis practicauerimus. Nam quadraginta ferè leucas cum triginta ex eis in inſulam ipſam penetrauimus. Vbi interdum plurima perſpeximus, quæ nunc ſubticeſcens libello meo quatuor nauigationum reſeruo. Eſtq́ꝫ eadem terra extra lineam æquinoctialem ad partem auſtri octodecim gradibus, & extra Lisbonæ meridianum ad occidentis partẽ triginta quinq́ꝫ, prout inſtrumenta noſtra monſtrabant. Nos nauigationem noſtram per Nornordenſium, qui inter Græcum tranſmontanumq́ꝫ uentus eſt, cùm animi propoſito ad hanc Lisbonæ ciuitatem proficiſcendi initiantes, tandem poſt multos labores, multaq́ꝫ pericula in hunc eiuſdem Lisbonæ portum infra LXXVII. dies XXVIII. Iunij. M. D. IIII. cum dei laude introiuimus. Vbi honorifice multum, & ultra quàm ſit credibile feſtiue ſuſcepti fuimus, ob id quod ipſa tota ciuitas nos in mari diſperditos eſſe exiſtimabat, quemadmodum reliqui omnes de turba noſtra per præfecti noſtri nauium ſtultam præſumptionem extiterant. Quo ſuperbiam modo iuſtus omnium cenſor deus compenſat. Et ita nunc apud Lisbonam ipſam ſubſiſto, ignorans quid de me sereniſſimus ipſe rex deinceps efficere cogitet, qui à tantis laboribus meis iam ex nunc requieſcere plurimũ peroptarẽ. Hunc nunciũ maieſtati ueſtrę plurimũ quoq́ꝫ interdum cõmendans.

Americus Veſputius in Lisbona.

EPISTOLA POTENTISSIMI AC INVICTISSIMI EMANVELIS REGIS PORTVGALliæ & Algarbiorum, de uictorijs habitis in India & Malacha, ad S. in Christo patrem & dominum nostrum, dominum Leonem x. Pont. Max.

Anctissimo in Christo patri, ac beatissimo domino, domino nostro E. S. addictissimus filius Emanuel, dei gratia rex Portugalliæ, & Algarbiorum, citra ultraq; mare in Aphrica, dominus Guineæ, & conquisitæ nauigationis ac cōmercij Aethiopiæ, Arabiæ, Persiæ, atq; Indiæ, humillima beatorū pedum oscula. Quantū deo optimo maximo, quantum & tibi gratulari debeamus, beatissime pater, uel ex nuncio, quod nostra Indica classis proxime attulit satis apparet. Quod enim te Pontifice Maximo, te S. Romanæ ecclesiæ & Christiano orbi præsidente, tam admiranda in dei laudem ac gloriam gesta tam ex uoto successerint, tua certe laus, tua gloria censeri debet. Iure itaq; uisum est, quæ in India dei suffragio ad ipsius cultum spectantia nostris armis modo facta sunt, ad tuam sanctitatem, utpote totius Christianæ reipublicæ caput, & orthodoxæ religionis normam, carptim ac summatim, ne stylum epistolarem excedamus, describere, ut pro rerum dignitate cuncta pensari, summoq; deo accepta referri ualeant, ac indies sui sanctissimi nominis gliscentem laudem, Christianiq; dogmatis propagationē facile speremus. Igitur post plures dubij Martis uictorias, non sine labore & sanguine partas, India relictis in ea opportunis præsidijs, Alphonsus de Albiecher protocapitaneus noster, ut iacturam quam superioribus annis nostri fecerant, iniuriamq; ulcisceretur, aureā Chersonesum, Malacham accolæ appellant, contendit: ea est inter sinum magnū & Gangeticum sita urbs miræ magnitudinis, utq; uiginti quinque milium & amplius, larium censeatur. Terra ipsa fœcundissima, ac nobilissimarum, quas fert India, mercium feracissima: celebratissimum ob id emporium, ubi non modo uaria aromata, & omnigeni odores, sed auri quoque, & argenti, margaritarum, ac preciosorum lapillorum magna copia affluit. Hanc rex Maurus gubernabat, eatenus uires suas Mahumetica secta protendente, cætera gentiles tenent. Huc itaq; quū instructa classe applicuisset Alphonsus, urbē oppugnare destinat. Quod præsentientes Sarraceni, bello se multis munitionibus & armis præparauerant, sed frustra: nam commisso cū eis prælio, nostri tandem dei auxilio superiores, plurimis ex hostibus cæsis, urbem ui intrant, occupant, data prædæ libertate diripiunt, incendunt. Rex ipse, qui ex elephanto pugnabat, grauiter uulneratus, cum superstitibus Mauris fuga sibi consuluit. In ea pugna magnus hostium numerus exiguo nostrorum damno interit: capti plures: magna etiā ablata spolia, in quibus & septē ipsius

regis bello

regis bello assueti elephantes, suis turribus, sericis atque auro intextis ephippijs, illius prouinciæ more muniti, ac æneorum omnis generis tormentorũ ad duo milia summa arte fabricata. Capta sic urbe, hostibusq; profligatis, quo nostræ rei tutius consuleretur, in fluminis quod mediã urbem interfluit, ostio, unde terra mariq; subacto undique suæ securitati prospiciat, munitissimam arcem murorum quindecim pedum latitudine construxit, ex lapide uidelicet, qui ex dirutis Sarracenorũ, quas Mesquitas uocant, ædibus excerptus est. Mirabilis profecto diuina prouidentia, quod ubi tanto tempore Mahumeticæ perfidiæ cultus celebratus, ubi redemptoris nostri nomen toties blasphematum, inde occulto dei consilio magna sua laude ac satanæ dedecore, qui tanto labore ac nostrorum sanguine tamdiu pro catholicæ fidei augmento affectamus, huic ædificio, & Christianis tam necessario operi opem acceperimus. Erant eo tempore Malachæ plures extranei, ac diuersarum nationum mercatores, scilicet Zamatri, Pegus, Iaames, Gores, & ab extremo oriente atque ultima Sinarum regione Chines, alijq; gentiles, qui urbem commercij gratia frequentes multis diuitijs, auro, argento, margaritis, & preciosis lapillis, Irrico etiam uellere, ac multifarijs aromatibus & odoribus affatim replent. Hi cum multis quoque finitimis ab Alphonso fœdus & amicitiam ultro flagitantes, ab ipso & benigne & fauorabiliter sunt accepti, pactoq; commercij & mercaturæ tractatu, suas negociationis domos circum arcem, ubi tutius uersari possent, secum transtulere: mutuo fœdere adeo læti, ut quamuis hactenus illud emporium omnium fuerit celeberrimũ, deinceps tamen, si fieri poterit, multo maius ac celebrius futurum existimetur. Quin & ipsi Chines nuncium ad nos mittunt, à quo perfectius res suas intelligamus: atque adeo tam hi quàm cæteri urbis accolæ dicto audire, imperatisq; legibus parêre non recusarunt, ut reipublicæ regiminis, iustitiæq; officiales nostro nomine Alphonsi manu acceperint: quorum iudicio & arbitrio gubernantur, simul & monetam nostro ibi nomine cusam, tanquam regis dominiq; sui agnoscentes excipiunt, & expendunt, auream catholicos mille scilicet numorum, argenteam centum ualore Malachenses inscripsere. Hæc quum cognouisset rex de Ausiam, & gente & solo orientem uersus potentissimus, ad quem fama erat iure Malacham spectare, & à Mauris olim usurpatam, legato ad præfectum nostrum destinato, qui se suaq; nostro manciparet obsequio, aureum simul craterem cum precioso magnæq; existimationis carbunculo, ensemq; auro affabre elaboratũ, in signũ uidelicet recognitionis ac ueræ perpetueq; futuræ amicitiæ dono misit: ad quem præfectus aliquos è nostris expertos uafrosq; uiros intima regionis scrutaturos cum multis etiam muneribus remisit, unde maximum dei obsequium & catholicæ fidei augmentum fore non dubitamus. Rebus sic apud Malacham compositis, & obfirmato tractatus commercij fœdere, relicto in arce tormentis machi-

nis'que munitissima, sexcentorum etiam uirorum, ac strenuorum militum se curo præsidio,& classe ad maritimę oræ tutelam uiris armisq; optime instru cta. Alphonsus in Indiam reuertens, Goæ urbis præcipuam arcem, quam ipse superioribus annis magno nostrorum periculo,sed maiore hostium stra ge occupauerat, nostræq; ditioni & imperio adiunxerat,à Mauris obsessam reperit, extructa etiam iuxtà alia firmissima arce, unde Ruminum Turca-rumq; sex milia nostros continue infestabant. Quos quum adoriretur præ-fectus, plurimis iam trucidatis, desperata salute, pacta tantummodo corpo rum incolumitate, se tandem ac reliqua nostris dedidere: partisq; & ibi ma-chinarum, equorum, armorum, & huiusmodi haud contemnendis spolijs, quibusdam etiã qui inter Mauros reperti sunt apostatis,qui à fide nostra de sciuerant, debito afflictis supplicio, urbem pristinæ quieti restituit. Appu-lerat interea Vabuli, urbi haud procul à Goa, presbyteri Ioannis potentissi mi Christicolarum domini, ad præfectum nostrum legatus, qui eius nomi-ne, ut Christiani Christiano omni ope omnia ad bellum contra catholicæ fidei hostes opportuna, militum exercitus', armorũ ac commeatus præsidia ultro offerat: præsertim si mare Rubrum suo coniunctũ dominio nostra clas sis traijciat,ubi commodissime utriusq; uires iungi possent:haud exiguũ ado randæ & ueræ crucis lignum ad nos mittit, uiros uafros & industrios poscẽs, quorũ ingenio & artificio à Sultani territorio & regione ad Nilum deflecti aliquando & diuerti posse existimat. Aderant tunc apud nostrum præfectũ à Narsingue rege legati, rege gentili adeo potentissimo, ut mille & quin-gentos belligeros elephantes, armatorum equitum quadraginta milia, præ-ter innumerum peditum numerum suo arbitrio in aciem paruo negocio pro ferre, tantumq; agri possidere perhibeatur, quantũ semestri uix itinere eme-tiri possit. Huic plures reges ac satrapes parent: quorum nonnulli maritimis oris proximi nobis sunt tributarij. Apud Alphonsum & Gambaiæ regis le gatus, terra mariq; potentissimi, atque inter Mauros maximi: item à Za-baio Goæ quondam domino, atque à rege Grosapa, alijq; complures re-gum satrapumq; legati à nostro præfecto fœdus pacemq; ultro exorantes, ac sua munera singuli afferentes. In hac etiam quæ proxime appulit classe, ab Armusij rege legatus cum multis margaritarum rerumq; preciosarum do nis, in signum uidelicet fidelitatis & recognitionis ad nos uenit. Hunc regem Alphonsus idem, urbe opulentissima & præcipuo emporio Armusio ui ca-pto, quindecim milium saraphorum (id est aurea moneta ducatis æquiua-lens)annuorum nobis tributarium effecerat. Inter hos successus, pater beatis sime, diuino suffragante numine per uniuersam Indiam plurimi,spiritus san cti gratia igneq; afflati, depositis gentilitijs erroribus indies ad nostram re-ligionem conuersi, ueram dei fidem agnoscunt. Ob quod deo optimo ma-ximo summæ gratiæ sunt merito referendæ, quod tam procul à nostro orbe

in tam

in tam remotis regionibus, quò ne fama quidē sui sanctissimi nominis pene trauerat, nostráque nunc opera sedulo suam ueram fidem cultumq; celebrari, publicari ac propagari dignatus sit. Vnde proculdubio diuina fauente clementia sperandum est, quum nunc præfectus noster ad mare Rubrum, ut eius ostio occupato, Sarracenis earum partium commercia interdicat, relictis in India opportunis præsidijs, ingenti classe properet, ut ibi coniunctis sub crucis uexillo presbyteri Ioannis nostrisq; uiribus, maximum dei obsequium, & Mahumeticæ sectæ detrimentum & ignominia sequatur, extremáque Orientis ora, quò & sacras Apostolorum uoces intonuisse compertum est, occidentali nostræ propediem iungatur, & ad ueri dei cultum ipsius suffragante numine traducatur, S. sedi Apostolicæ, ac tuæ sanctitati ut optimo pastori, Christiani gregis more debitum obsequium & obedientiam oblatura. Bene ualeat beatitudo tua, quam pientissimus deus diu ac felicissime conseruare & augere ad uotum dignetur. Dat. in urbe nostra Olisipone, octauo Idus Iunias, anno domini M. D. XIII. FINIS.

PRAEFATIO LVDOVICI VARTOMANNI BOLONIENSIS, QVI ET PATRITIVS ROMANVS.

PLures ante me fuerunt, qui ut mirabilia mundi cognoscerēt, indefesso studio autores quosq;, qui de his rebus scripserunt, legerūt: alij uero uiuæ uoci magis fidem adhibentes, à peregrinis hominibus, atq; è remotis regionibus aduentantibus hæc percontari maluerūt, quàm ex libris discere, qui plerunq; falsa ueris admixta habēt. Fuerunt deniq; alij, qui tanto flagrarunt desiderio uisendi exteras regiones, atq; cognoscendi peregrinos populorum mores, conditiones terrarum, & naturas rerū, ut nec librorum lectio, nec aduenarū narratio illorum sitim restinguerent, sed potius accenderent, & quodammodo cogerent etiam cum iactura rerum familiarium egredi terras suas, & coràm ea uidere, quæ absentia illorum animos tanta sauciarunt cupidine: id quod mihi plane, ut uerū fatear, usuenisse scio: nihil enim erat, quod irrequietum animū meum sedare posset, quoties exterarum nationū mihi recordatio incideret, præsertim orientalium, de quibus tam mira apud historicos & cosmographos legunt, nisi ipse hæc lustrassem & oculis conspexissem. Sunt qui maiori ingenio præditi, hæc terrena tanq; humilia transcenderūt, & subuolantes in cœlum usq;, motum illius atq; stellarū dispositionē subtili disquisitione inuestigarunt, & totū animi sui studium huc destinarūt, ut singularū rerum, quæ in corporibus illis cœlestibus fiunt, rationes redderēt in terris, nihil iucundius & felicius ducentes, quàm de retrogradationibus, directionibus, absidū mutationibus, epicyclorum reuolutionibus, inclinationibus, deuiationibus, reflexionibus, & alijs id

genus philoſophari: quod neutiquam damnamus, imò laudamus, & perpetua memoria dignos huiuſmodi uiros iudicamus: ſed noſtro pede nos metientes, grauem illam cœleſtem ſarcinam robuſtiſſimis humeris Atlantis atque Herculis ſuſtinendam relinquentes, repere uoluimus in terris, propriaq́ in perſona conſpicere terrarum ſitus, hominum ritus & mores, uarietatẽ animalium, arborum mirabiles proprietates & naturas: potiſſimum quæ apud Arabes, Perſas, Indos & Æthiopes inueniuntur. Et quum in his inquirendis, tandem nonnihil uotis noſtris, laus deo, ſatiſfecerimus, parum egiſſe arbitramur, niſi & hæc quæ uidimus & experti ſumus, etiam alijs, qui ex taliũ lectione uoluptatem non mediocrem capiunt, impertierimus: in quorum fauorem totũ iter noſtrũ, & uariũ illum periculoſumq́ diſcurſum, quæq́ in tot & tam uarijs regionibus, atque hominũ ſectis experti ſumus, uoluimus breui & ueraci deſcribere ſermone, non ignorantes ueritatẽ in his ſcriptis potiſſimum deſiderari. Cæterum quid incommodi in qualibet regione mihi acciderit, quantam paſſus ſim famem, ſitim, frigus, calorem, bellum, captiuitatem, cædes, terrores, & alia innumera pericula, obiter in ipſo itinerario meo ſuis in locis oſtendam. Tantum autem abeſt ut hæc perpeſſa pericula me ab alijs regionibus adeundis coërceant, ut etiam perueſtigatis terris, quæ ad orientem, meridiem & occidentem ſunt, iam deliberauerim adoriri aliud iter, exploraturus terras ad Aquilonẽ ſitas, reſiduos uitæ meæ dies talibus conſumpturus laboribus. Dominus proſperum reddat iter meum.

LVDOVICI

LVDOVICI ROMANI

PATRITII NAVIGATIONIS AETHIOPIAE, AEGYPTI, utriusq; Arabiæ, Persidis, Syriæ, ac Indiæ intra & extra Gangem, liber primus, Archangelo Madrignano interprete.

DE VRBE ALEXANDRIA. CAPVT I.

I QVI forte profectionis huius causam admirati, instituti mei abs me ratione̅ co̅tenderint, ij proculdubio sciãt me nõ alia causa actũ esse, q̃ ea qua & co̅plures alij, q uisendi orbis desiderio enixissime deflagrarũt: uerũ qa pleraq; reliq orbis à nostris sunt crebrius pagrata aditu frequentiore, animo destinaui eas partes uisere, quæ minus essent à nostris explorate. Ob id Venetijs soluẽtes auspicato. i. non sine diuini numinis inuocatione, uela uẽtis dedimus, pelagoq; co̅missi Alexãdriã urbe̅ Ægypti appulimus; & nouarũ rerũ æque cupidi ac sitiẽtes frigidã apprime exoptant. Illinc ueluti à co̅pertiore orbis parte abscedentes, Nilo uecti Babylone̅, cui Cayro recẽtior ætas nomen indidit, deuenimus.

De Babylone urbe Nilotica. Cap. II.

ILlò ut peruenimus, tanta sum affectus admiratione, ut uix id referre queã: ubi tame̅ propius accessi, licuitq; urbe̅ introspicere, repta est sanè fama longe inferior: qppe quæ tanta nõ est inuẽta, quantus erat rumor: neq; urbe Roma maior est ambitu, licet sit multo frequentior, utpote quæ longe plures habet indigenas: uerũ fefellit co̅plusculos suburbanus ager, qui uicis propè innumeris dispergit᷑: ob id rati sunt co̅plures, eã esse Babylonis parte̅: quod minime co̅uenit, quando certe rura uiciq; huiusmodi ad secundũ tertiũ ue lapide̅ ab urbe sunt rusculis haud absimiles. Nec opępreciũ est ut denarrandis eorũ fide ac moribus multũ tpis absumã: quãdo colliquescit fermè cũctis eã plagã à Mahumetanis atq; Mamaluchis (ij sunt nostræ fidei desertores) cultã esse: qbus Syriæ præfectus, Sultanũ uocãt, impitat. Huic famulant᷑ Mamaluchi, his uero Mahumetani.

De Berynto, Tripoli, ac Antiochia. Cap. III.

OPes, amœnitate̅, fastumq; Babylonis, mamaluchorũq; siue pegrinorũ militũ mentione̅, ceu notiora prude̅s prætereo. Relicta itaq; Babylone urbe Nilotica, pniore uectus flumine rursum Alexandriã rediẽs ac mare nostrũ ingrèssus Beryntũ pueni, urbe̅ Phœniciæ Syriæ maritimã, ubi co̅plusculos dies absumpsi. Ea à Mahumetanis colit᷑, nullius ppè indiga: æquor mœnia allatrat, nec usq; muro ambit᷑, nisi ubi pelago alluit᷑ occidente̅ uersus. Nihil ibi memoratu dignũ co̅peri, pręterid qđ incolę memorãt, locũ scilicet uetustate exesum squalenteq;, ubi autumãt diuũ Georgiũ regis filiã à dracone immanissimo asseruisse, beluaq; mactata parẽti natã restituisse. Inde soluentes Tripolim uersus uelificauimus: ea est urbs Syrię, & à Berynto oriente̅ uersus bidui itinere distat: cultores præfecto parẽt Syriæ, latrię Mahumetanæ addicti: uber est solũ, & ob mercimonia oĩm fermè rerũ illic uisit᷑ ubertas copiaq;

incredi-

Antiochia incredibilis. Illinc discedens in urbem Comagenen Syriæ Alep nomine me contuli: ea à nostris dicitur Antiochia, sub monte Tauro urbs est elegantissima & Babylonis præfecto paret: ibiq; scalæ Turcarum & Syrorum: ita enim uulgo dicuntur: nam monti adiacet Olympo: Azamiorum Persarumq; præsertim famigeratum est emporiũ: sunt enim Azamij Mesopotamij, Persis finitimi, Mahumetem colunt. Eò usq; memorati populi ceu ad nundinas cõmercij causa contendunt. Illinc iter ad Turcas Syrosq; habetur, ab illis cõprimis, qui ab ea parte Mesopotamiæ, quæ Azamia dicitur, proficiscuntur.

De Aman & Menin urbibus. Cap. IIII.

INde discedens Damascum contendi itinere decem dierum: uerum prius quàm Damascum peruenias, circiter medium iter urbs sita est Aman nomine. Ea fert xylon abunde, & fructus suaues admodũ fermè omne genus. Progredientibus paulisper ad sextũ lapidem à Damasco, obuia est urbs Menin nomine, quæ in cliuo montis posita est: colitur à Christianis Græcorum ritu. Ii principi Damasceno parent. Ibi uisunt duæ conspicuæ basilicæ, quas ut memorant indigenæ, diua Helena Constantini parens construi iussit. Illic fructus omnifariam optimi, ediles uuæ præsertim: hortiq; perennibus fontibus irrigui. Inde itaq; abiens tandem aliquando Damascum concessi.

De urbe Damasco. Cap. V.

DIctu propè incredibile est, fidemq; ferme omnem excedit, quàm elegãs sit urbs Damascena, quam'ue sit eius ager fœcundus: nã urbis allectus amœnitate, inibi dies plurimos insumpsi moram trahens, ut eorum linguam doctus, mores incolarũ imbiberẽ. Ea colit à Mahumetanis Mamaluchisq;

Hexarchatus eximie, necnon Christianis cõpluribus, qui ritu Græcorũ degunt. Obiter nõ ab re fortasse erit, quippiã de eorũ hexarchatu disserere. Ea, ut præfati sumus, Syriæ præfecto paret. Primum igitur omnium ibi arx est munitissima: huius fuisse autorem ferunt Ethruscum quendam ex urbe Florentia oriundum: ęre proprio exędificasse dicebat, dum inibi hexarchus foret. Id testantur in uetustissimo marmore insculpta lilia Florentinæ urbis insignia. Vrbs cingitur altiore fossa, quaternisq; insigni fastigio turribus. Ponte pensili trajicitur fossa, isq; tollitur ac demitur pro arbitratu. Tormentis omne genus, ac Mamaluchorũ fortissimo pręsidio, utpote numero L. arx munita est: ij arcis præfecto assistunt assidue. Sub Syriæ domino stipendio merent. Peperit huius urbis principatũ Florentino uiro fortuna: ut enim de incolis accepimus, ita rem denarrabimus. Ferunt itaq; præfecto Syriæ Sultano quãdoq; propinatũ fuisse uenenũ: & quũ remediũ quæsissent, ab quodã Florẽtino id repertũ esse. Is inter Mamaluchos cõnumerabat. Inuẽto igit antidoto, principi in paucis charus erat: ob id ea urbe clarissima donatus est, propterea q uiueret princeps, illi retulisset acceptũ. Arce ergo cõstructa Florẽtinus inibi rebus humanis exẽptus est. Vita functũ colũt uice numinis indigenæ, in seruati principis perennem me-

nem memoriam. Superstitionē funalibus accensis testantur. Defuncto successit rursum Syriæ præfectus. Adijciebant ad hæc incolæ, Sultanum post indeptum imperium suis regulis (Amirre lingua Syriaca dicuntur) gratū esse admodum: quippe qui hexarchatus & præfecturas paruo negocio petentibus elargitur: ea tamen lege, ut aureorum (saraphos ipsi appellant) complura milia quotannis pendant. Abnuentibus sponsa dissoluere exitium imminet certissimum. Principem concomitantur ex summatibus deni uel duodeni. Et ubi principi cordi hæserit, uelle auri quippiam à satrapis aut commercia exercentibus (quia summa inibi uiget iniuria, passim debacchantibus latrunculis, sæuientibus præsertim in Mahumetanos Mamaluchis) dat princeps ad arcis præfectum binas literas: alteris continetur, ut concione aduocata in arcem quos uoluerit accersat: alteris cōtinuo colliquescit mens principis, id est, quid princeps à subditis consequi uelit. Quibus perlectis, haud mora, imperata faciunt, æquum uel iniquum iubeatur, nulla habita ratione. Hunc morem corrogandi auri commentus est princeps. Vsu tamen quandoq; euenit, ut sint tantarum uirium satrapæ, ut etiam iussi adesse nolint, gnari uim illaturum tyrannum esse. Ob id sæpenumero, ubi exploratum habent uocaturum eos esse arcis præfectum, mox in Turcarum regionem dilabuntur. Hæc sunt quæ quasi de eorum moribus collegimus. Id etiam obseruauimus, uigiles in turribus non uoce, sed tympano uigilias custodiasq; agere, correspondentibus inuicē ictu tympani uigilibus. Sed si qui forsan uigilū semisomnes, uel paruo horæ momento ad tesseram non responderint, illi actutum ueluti suarum desertores custodiarum carceri ad annum mancipantur.

De his quæ Damasci uisuntur. Cap. VI.

POstquam reguli Damasceni mores explicuimus, in rem esse iudicamus, ut nonnulla quæ inibi conspicati sumus, elegantiam urbis concernentia expediamus: nam ea urbs incolarū numero freqūes est admodum, eademq; ditissima. Mirū dictu est, quantū opulentia ac eximio artificio polleat: quippe quæ affatim commeatuū fermè omniū habet, rei præsertim frumentariæ carniumq;, & id genus annonæ. Scatet omnifariam fructibus, & cumprimis per totum annū recentiū uuarum illic est ubertas. Sunt præterea ibi mala punica, chrysomela, amygdalæ, & proceriores oliuæ, eædemq; optimæ. Rosæ itē albicantes rubentesq;, & sanè pulchriores quàm unq; uiderim: & rursum poma omne genus suauissima: pyra uero ac persica gustu insuauia. Rationē huius insuauitatis non aliā afferebant, q̃ aquarū copiā nimiā. Fluuius lympidissimus urbē interfluit: ob id plerunq; in singulis ædibus signati fontes conspiciuntur elaborati: præsertim opere tessellato, museacum appellant. Aedes autem eorum à foris inelegantes sunt, sed intus decentissimæ multiplici marmore, & cumprimis ophite lapide eas exornante. In urbe sunt complura delubra, Moscheas appellant. Sed quod cæteris præstat, id constructum est

Damasci opulentia

instar

inſtar baſilicæ diui Petri urbis Romæ,ubi magnitudinẽ inſpexeris: ſi tamen
id demas, quod in meditullio nulli ſunt imbrices uel tecta, ſed pateſcit ut ſis
ſub diuo. Circum uero delubrũ omnia concamerata ſunt. Illic peculiari cultu
ſanctiſſimi uatis Zacharię ut uerũ corpus obſeruãt,idq; ſummo in ęſtimato
habent. Valuæ delubri præcipue ex metallo quaternę inſignes plurimũ:inq;
delubro plures fontes, ijdemq; conſpicui. Superſunt adhuc collapſarum æ-
dium monimenta,quæ à Chriſtianis olim incolebantur, Canonicam appel-
lant: ea opere Moſeaco exculta erat. Videre etiam licuit eum locum, ubi fe-
runt ſeruatorem noſtrum diuum Paulum increpuiſſe his uerbis: Saule,Sau-
le,quid me perſequeris? Is locus eſt extra urbem ad primum lapidem: ibi
Chriſtiani humantur,qui in ea urbe è uiuis decedunt. Viſitur etiam ibi ea tur-
ris, quæ diuo Paulo pro cuſtodia data eſt: ea mœnibus urbis connexa eſt.
Eum uero locum turris, unde ab angelo ſanctus Paulus exẽptus eſt,nequic-
quam obſtruere Mahumetani tentarunt: nam ubi ueſperi obſtruxerint,ma-
ne reſeratum offendunt: idq; ui numinum euenire autumant, ne actæ rei te-
ſtimonium deſit. Vidi etiam illas ædes, in quibus, ut fama fert, Cain Abel
fratrem confecit germanum: eæ enim ab altera urbis parte ſunt ad primum
lapidem in cõualle quadam ſitæ,tamen in colle decliui. Sed hinc redeamus
ad peregrinos milites,quos uocant Mamaluchos, deq; eorum licentia, qua
in ea urbe abutũtur multo licentius quàm par eſt,proſilientes diſſeramus.

De Mamaluchis Damaſci. Cap. VII.

SVnt itaq; Mamaluchi ex ea hominum nota,qui à noſtra fide deſciuerũt,
abq; Syriæ præfecto ueluti mancipia emuntur. Illud compertum habe-
mus, id hominum genus ſolers eſſe admodum: quippe qui tum diſciplina
militari,tum literarũ ſtudio exercentur tantiſper, donec peritiores euaſerint.
Indiſcriminatim tam parui quàm magni ſtipendia ſub præfecto merent: id
ſtipendium ſenos ſaraphos(id eſt auri genus) nõ excedit menſe ſingulo, prę-
ter ſui,ac ſerui,necnon equi uictum: tantoq; maiore ſtipendio conducuntur,
quanto ſtrenuiores & manu promptiores euaſerint. Igitur nõ perambulant
urbem, niſi bini,uel terni ſimul: illis enim probro daretur maximo, ſi ſine co-
mite incederet. Et ubi inter eundum obuias habuerint ternas uel quaternas
mulieres,licentia eis cõceſſa uel extorta,in quibuſdam diuerſorijs, chanos uo-
cant, qua ſciũt iter facturas mulieres opperiunt,& ut propius acceſſerint pri-
ui priuas corripiũt, eiſq; introductis licenter nimiũ utuntur. Conãtibus Ma-
maluchis frontẽ earũ retegere (uelata enim facie incedunt) obſiſtũt maxime:
nec cognoſci uolunt mulieres: nos enim norunt, licet à nobis agnoſci nolint.
Inſtant audacius Mamaluchi, & ſolita petulantia ſe uelle eas detegere aſſe-
uerant. At illæ inquiũt: Satiſ'ne ac ſuper eſt,quod corpora noſtra uulgaſtis,
proq; libito uſi eſtis,niſi etiam frontẽ noſtram aperiatis? Tunc Mamaluchi
eas miſſas faciunt. Verum quandoq; accidit, ut rati proſtituere principis fi-
liam,

liam, suasmet uxores comprimant: idq; dum ego illic agerē usu euenit. Mundum muliebrem curant quàm quæ maxime: uestibus sericeis utuntur, & eas cooperiunt gosipinis pannis, eisdemq; tenuissimis, quasi instar serici. Ocreis utuntur albicantibus: soleis uero coccineis, aut sanè purpureis. Caput multiiugis exornant monilibus: delectantur inauribus, & in digitis gestant condalia. Nubunt totiens, quotiens libuerit: ubi enim pertæsæ fuerint prioris coniugis, sacerdotem suæ fidei præfectum (Cadi appellant) adeunt, seiungiq; efflagitant à priore coniugio. Discretionem huiusmodi eorum lingua Talacare nuncupant. Peracto itaq; à Cadi eorum sacerdote diuortio, ad alia noua transeunt: itidemq; uiris licet. Sunt qui autument Mahumetanos quinas uel senas simul habere uxores: quod minime animaduerti: reor tamen, ut licuit intelligere, binas, uel ad summum ternas eos uxores ducere. Vescuntur in propatulo, in emporijs præsertim, ubi promercalia uisunt: & ibi quicquid est esculenti excoquitur. Vescuntur equis, camelis, bubalis, hœdisq;, & id genus animalibus. Recentis casei summa est copia. Quibus lac est uenale, ij circunducunt quadraginta uel quinquaginta capreas, easq; ubi lac emere uolueris, in superius deuehunt cœnaculū, etiā si triplex foret contignatio, coràm in uase stanneo lac emungunt. Supra palmum longas habent capreæ auriculas: ubera habent multiplicia: fœcundæ admodum. Tuberum ibi ingens est ubertas: nam nōnunq; illò uiginti quinq;, aut triginta cameli tuberibus onusti conspiciuntur: & tamen intra triduum uenduntur. Aduehuntur ex Armeniæ montibus, ex Asiaq; minore, quā Turchiam, alij Anatoliam appellant. Mahumetani longioribus uestibus utuntur fluxisq;, eisdēq; solutis, panneis uel sericeis: plerunq; caligis utuntur gosipinis, soleisq; albicātibus. Ii ubi obuiam habuerint quempiam ex Mamaluchis, etsi Mahumetanus præstaret cæteris, qui inibi mercimonia exercent, illum tamen honore prosequitur, ceditq; illi de semita: qui si secus agerent, scipione haud dubie uapularēt, admonerenturq;. Sunt itē ibi tabernę cōplures merciū à Christianis conductæ: in illis serica omnifaria, & præsertim ex altera parte uillosa, uelutū appellāt, & id genus complura: uerum Christiani ibi à Mahumetanis male accipiuntur.

Cadi

Polygamia

Turchia

Velutum

Quomodo ex Damasco itur ad Mahumetis Mecham, & de Arabum moribus. Cap. VIII.

POstq; plus iusto forte de Damascenis rebus disseruimus, urgeorq; solicitudine perficiendi suscepti itineris, pergam expedire alia. Igitur anno salutis quingentesimo tertio supra millesimū, mensis Aprilis octaua luce, quum accepissem camelos, Carauanam uocant, expediri, ut Mecham contenderēt, nouarum rerum percupidus, essemq; expers eorum consuetudinis, qui illuc erant profecturi, inij cum Mamaluchorum duce amicitiā: is fidem nostram abnegauerat. Ad eum itaq; ubi receptum habui, ære medio mox me donauit amictu, quo Mamaluchi uti solent: datoq; equo pernici ac feruido, cæte-

ris consociauit mamaluchis. Id, ut sum præfatus, ui maxima auri, ac aliarum rerum, quas illi dono dedi, consequutus sum. Ingressi tandem iter sumus, ac itinere dierum trium perfecto, ad locum quendam peruenimus, cui Mezarib nomen est. Illic tridui moram fecimus, ut itineri capessendo sumerent mercatores necessaria, camelos præsertim, & complura alia. Eius loci princeps quidam est, quem Zambei uocant: aruis Arabibus simul imperitat, estq; ingentium uirium dominus. Huic terni sunt germani, ac nati quatuor: alit equorum quadraginta milia, inq; eius regia equarum dena milia, ac camelorum quaterna milia uisuntur. Patescit in immensum ager, utpote itinere bidui, ubi armenta huiusmodi pecuascere solent. Is princeps Zambei capessurus bellum, tantarum est uirium, ut Babylonis Sultano, ac Damasci præfecto, Hierosolymorumq; principi simul arma inferat. Et quum leguntur fruges, prædæ inhiat studio incredibili, miraq; impostura circumuenit Arabas. Nam aliquando arbitrantur Arabes procul, utpote spatio mille passuum uirum abesse, & mane postridie prædabundus adest, inopinatoq; corripit nihil tale metuentes: adueniens insperatò rem frumentariam ac hordeum ipsis inditum sacculis asportat aliò. Nonnunquam perdius ac pernox excursionibus populabundus insistit irrequietus admodum. Vbi uero gradum sistere placuerit, equabus iam ob cursum fessis camelorum lac propinat, ceu rem frigidam. Verumenimuero uisum est mihi iumenta huiuscemodi non cursu, sed uolatu ferri instar accipitris. Id licet testari, quoniam coràm uidi iens cũ eis simul. Illud etiam uobis compertum sit, memoratos Arabes equis instratis insidere, solaq; tunica interiore amiciri. Pro telis ferunt harundinem longam decẽ aut duodecim brachiorũ, cui ferrum in cuspide inest, circumq; cuspidem sericum elaboratum. Et ubi excursiones sunt fiendæ, adeo confertim incedunt, ut turmatim eos iter agere existimes. Statura sunt despicabili paruaq;: color est inter fuluum & nigrum: uox est muliebris: capillum habent promissum extentumq;, eundemq; nigricantem. Frequentiores sunt quàm quisquam autumare queat: inter seq; concertant diuturniore prælio: montana incolunt: stataq; prædandi habent tẽpora: id enim tempus miro studio obseruant, quo exploratum habent illàc transituros esse qui ad Mecham contendunt. Tunc ueluti latrunculi obsident itinera, & prætereuntes opperiuntur, ut eorum fortunas populentur. In prædam ituri ducunt secum omnia, uxores, natos, & quicquid possident fortunarum. Aedes eorum imponunt camelis: quandoquidem nullas habent ædes: tentorijs & conopeis ut nostri milites utuntur. Huiusmodi tabernacula ex lana nigra sunt confecta, eademq; depexa uiliq; admodum. Igitur undecima Aprilis cameli, id est carauana, numero quasi triginta quinq; miliũ ex Mezarib discessere, ad quadraginta milia hominũ numerus ascendit. Nos uero non plus sexaginta eramus ex mamaluchis, qui loco præsidij custodiendos susceperamus camelos,

Zambei

Arabes

melos, id est, ipsam carauanam: sic enim collocabantur pro custodia mamaluchi trifariam diuisi: alij in fronte: mediam aciem tenent alij: alij agmen claudebant: eo modo incedunt itinerantes, ut paulo post aperiemus. Primum igitur omnium scire conuenit, quod à Mecha Damascus abest itinere quadraginta dierum, ac totidem noctium. Discessimus ergo à Mezarib, iterque egimus ea die usque ad horam uigesimam secundam. Tunc Agmirus dux tessara data iubet eò loci sisti omnes, ubi signum exaudierint. Et simul omnes exaudito signo consistunt: exonerandis onustis camelis, cibo capiendo, spatium duarũ horarum absumitur. Dat tesseram rursum dux, & actutũ onustis camelis illinc abeũt. In cibatu camelis dant singulis quini panes hordeacei, haud cocti, magnitudine mali punici. Inscensis equis iter agunt nocte ac die sequentibus usque ad horam uigesimam secundam. Hora uigesima secunda eundem seruant morem, quem paulo ante memorauimus. Singulis octonis diebus aquam hauriunt, egesta humo aut sabulo. Inueniuntur tamen nonnulli putei ac cisternæ. Temperant octauo die ab itinere, camelis bidui mora data ad recuperandas uires. Grauantur pondere incredibili cameli, quippe qui geminum pondus ferunt, utpote duorum mulorum. Illis est potus in ternos dies tantum.

De robore mamaluchorum. Cap. IX.

VBi gradum sistere contigit ad aquas prædictas, semper oportuit cum maxima Arabum manu confligere, sed plerunque incruentũ certamen: nam etsi creberrime manum conseruimus, tamen unum tantum hominem occubuisse constat: adeo enim sunt imbelles Arabes, ut à sexaginta mamaluchis Arabum quinquaginta milia cohiberi potuerint: quoniam ex eis qui pagani nuncupantur, non sunt mamaluchis strenuiores, armisque capessendis aptiores, ac manu promptiores. Noueritis profecto me coràm plura uidisse, quæ mamaluchorum bellicam uirtutem præ se ferebant. Memini inter cætera uidisse è mamaluchis quendam, qui posito supra uerticem serui malo Assyrio, & ad distantem ad duodecim, uel quindecim passus ueluti ad scopum ictum destinare, & altero iactu malum Assyrium è uertice deturbare. Vidi & alium mamaluchum citatissimo gradu agentem equum, ephippia eidem equo quo insidebat detrahentem inter currendum, eáque capiti imponentem, & rursum sternentem currendo eundem equum. Ephippijs more nostro utuntur.

De Sodoma & Gomorra urbibus. Cap. X.

PEracto itinere duodecim dierum deuenimus ad conuallem Sodomæ ac Gomorræ. Vera equidem refert sacra pagina. Supersunt adhuc collapsarum urbium uestigia, diuinæque iræ testimonium. Astruere licet, tres esse urbes, quæ singulæ in cliuo singulorum montium sunt positæ, & circiter altitudinem trium uel quatuor cubitorũ adhuc uisitur nescio quid instar sanguinis, quasi

nis, quaſi exprimat rubicantem ceram humo admixtam. Ego certe crediderim id genus hominum corruptiſſimum uitiorum labe fuiſſe, argumento quod circum urbes regio arida incultaꝗ́ ſqualet humo, nullius ferax, aquarum præſertim expers. Veſcebantur olim illi manna: & quum diuino munere abuſi fuiſſent, uapularunt uerbere atrociſſimo. In dei euidens miraculum adhuc conſpicitur ruina urbium. Præteritis ad uiginti mille paſſus urbibus, è noſtris circiter triginta tres ſiti occubuere, obruti fuere inibi ſabulo complures ſemineces, tantū fronte retecta. Progreſſi nonnihil nacti ſumus montem paruum, ad cuius radices aqua reperta eſt: cuius inuentu gauiſi ſumus plurimum: ibi ſtatiua fecimus. Poſtridie illius diei luce prima affuere Arabum uiginti quatuor milia, hauſtæ aquæ precium repoſcebant. Reſpondentibus nobis, ſoluere nolle, id quoꝗ́ munere deorum datum eſſe: cōtinuo conſertum eſt prælium: ſucclamantibus illis, nos eorum latices hauſiſſe. Nos uero in monte prædicto tanquā in loco tutiore conglobati, camelos ceu propugnaculum aliquod obiecimus uice muri. Mercimonia exercentes recepti erant in aciem mediam, id eſt, in medio camelorum, nobis quaquauerſum acriter præliantibus: tam diuꝗ́ certatum eſt, quoad hoſtes noſꝗ́ bidui mora latices defecere. Montem corona cinxerant Arabes, iactabantꝗ́ in camelos irrumpere uelle. Tandem ut modum prælio faceremus, adhibitis ad conſilium negociatoribus, dux noſter Arabibus ducentum ac mille aureos nummos dari iubet. At illi accepto auro dixere nos minime perſoluturos eſſe hauſtam aquam denis aureorū milibus. Tunc intellectum eſt à nobis alia quærere gentem quàm nummos, quaſi nodum quæreret in ſcirpo: ob id dux noſter continuo edicit, ut in omni agmine nullus qui armis ferendis aptus foret, camelum inſcenderet, ſed prælio ſe expediret quamprimum. Poſtridie mane præmiſſis camelis, nobiſꝗ́ agmen claudentibus, ut iter agere cœpimus, tercentum ferme numero eramus, conſertum eſt prælium: è noſtris cecidere duo, uir & mulier: nec aliud incommodi paſſi ſumus. Ex Arabibus uero confecimus mille ac quingentos. Nec uos ſubeat admiratio, quod tantam ſtragem pluribus pauci intulerimus. Occidioni cauſam præbuit, quod illi ſola interualla propè nudi agebant, inſtratiſꝗ́ equis inſederant, eoꝗ́ neceſſitatis adducti erant, ut inſtantibus nobis ad propria uix remeare quiuerint.

Eremus Andros. *Atrox præliū*

De monte culto à Iudæis. Cap. XI.

SPatio dierum octo nacti ſumus montem, qui patet ambitu decē aut duodecim mille paſſuum. Hunc montem incolunt Iudæorum circiter quina millia. Ii nudi incedunt: magnitudine ſunt inter quintum & ſextum palmū: uox eſt illis muliebris: nigri ſunt coloris, ſed inter ſe nigricante colore differunt. Nulla alia re ueſcuntur quàm hœdinis carnibus. Circunciduntur, nec ſe inficiantur eſſe Iudęos. Si caſu quopiam Mahumetanus ad eorum manus deuenerit, is crudelem in modum decoriatur uiuens. Ad radices montis offendimus

fendimus cuniculum, is eſt meatus ſubterraneus, unde deriuabant aquæ plu rimæ. Nacti hanc opportunitatem, ſexdecim milia camelorum onerauimus, cuius rei pertæſum eſt Iudæos. Palabantur errabundi in eo monte ceu hin nuli. A deſcenſu tamen montis temperabant: quippe qui Mahumetanos oderunt quàm qui maxime. Infra montem uiſebantur ſeptem uel octo ſpi-neæ arbores mira pulchritudine, inq; eis par turturum comperimus: quæ res ceſſit loco miraculi, quum tot itinera metiti eſſemus, & nulla animalia uolu-creſq; conſpicati fuiſſemus. Poſt hæc iter egimus duorum dierum, & tan-dem peruenimus ad urbem quandam, cui nomen eſt Medinathalhabi. Ad quartũ lapidem à dicta urbe puteum inuenimus. Ibi carauana, id eſt, camelo rum agmen conſtitit, ibiq; unius diei ſumpta mora, illic quiſque ſe lauit, in-duitq; mutatoria, ut nitidiore amictus habitu urbem lætius ingrederetur. Ea frequens eſt populo, quippe quæ circiter ædes trecentas habet. Mœnia ut aggeres ex humo: domus uero tum lapideæ, tum lateritiæ ſunt: Ager qui urbi adiacet ob diuinam interminationem nullius ferax, ſi id excipias quod ab urbe ad geminum lapidis iactum circiter quinquaginta palmæ ui-ſuntur, quæ cariotas ferunt. Præterfluit hortum quendam ibi aquarum de-curſus. Is quaſi ex loco cliuoſo ad gradus fermè uicenos quaternoſq; in ſub iectam planiciem effunditur: inde aquantur cameli, quum illuc proficiſcun-tur. Sed tempus iam appetit ut eorum refellam opinionem, qui autumant Mahumetis uiri impuriſſimi arcam apud Mecham in aëre abſq; adminicu-lo penſilem conſiſtere. Ego longe aliter ſentio, adfirmoq; ea nec uera, neque uеriſimilia eſſe, utpote qui coràm hæc perpendi, uidiq; locum ubi humatus eſt Mahumetes in memorata urbe Medinathalhabi: moram enim inibi tri dui fecimus, ut in horum omnium certiſſimam deueniremus notitiam. Pri-ma die urbem iniịmus. Quum uero delubrum eorum, Meſchitam appel-lant, ingredi contendebamus, id prius non licebat quàm comite quopiam paruo uel magno. Ii apprehenſa manu nos illò ducebant, ubi humatum adſeuerant Mahumetem.

Medinathalhabi urbs.

De delubro & ſepulchro Mahumetis, déque eius ſociịs.

CAPVT XII.

DElubrum eius teſtudinatum eſt, longitudine paſſuum centum, latitudi-ne uero paſſuum octuaginta pateſcit. Gemina porta ingreſſus adeun-tibus patet. A latere triplici tegitur opere concamerato: fulcitur columnis quadringentis ex lateritio opere albicantibus. Lychni penſiles accēſi, lampa-des appellamus, plures admodũ, numero quaſi trium miliũ. Ab altera delu bri parte in priore loco Meſchitæ turris uiſitur ambitu quinq; paſſuum qua-quauerſum teſtudinata, pannoq; contecta ſericeo: ea crate ærea faberrime facta fulcitur, diſtantia duorũ paſſuum, abq; adeuntibus quaſi per tranſen-nam conſpicitur. Læuorſum anguſta porta itur ad turrim: & quum eò per-

ueneris, rurſum anguſtiore ianua admittendus eſt. Hoſtium huiuſmodi hinc & hinc complures codices bibliothecæ inſtar honeſtant: alterum latus uiginti, alterum uero quinque & uiginti condecorant: illi enim Mahumetis ſociorumq́; traditiones fœdiſſimas, tenoremq́; uitæ eius continent. Intra dictam portam ſepulchrum uiſitur, id eſt, defoſſus locus, ubi adſtruunt conditum eſſe Mahumetem, ſociosq́; eius, Nabi uidelicet, Bubacar & Othomar, Aumar & Fatoma. *Nomothetæ Turcarum* At Mahumetes dux erat, Arabsq́; natione. Mahumetis gener erat Hali: quippe qui eius natã Fatomã uxorem duxerat. Bubacar is eſt, quem ferunt inter purpuratos patres relatum eſſe, adq́; ſummum apoſtolatus apicem nequicquam aſpirauiſſe. Othomar & Aumar in exercitu Mahumetis præfecti militum erant. Ii ſinguli ſingulos habent geſtorum traditionumq́; ſuarum codices. Ob eam rem diſcors admodum id genus fœdiſſimũ, inter ſe concertant, alijs alia affirmantibus: multifariam enim diuidunt, nec ſatis ſciunt cui potiſſimũ credant, mutuisq́; ob id cædibus ſe conficiũt ceu belluæ, his addicti hęreſibus ac falſis opinationibus penſiq́; nullius.

De ſecta Mahumetis. Cap. XIII.

NVnc uero denarrabimus mores ac ſectam Mahumetis. Igitur in excelſiore turris parte eſt locus patens in circuitu faſtigium turris extra ambire uolentibus. Mox compertum fiet uobis, quibus uſi ſint dolis, ut carauanę impoſturã facerent. Primo ueſperi, quo illò deueneramus, ut uiſeremus Mahumetis ſepulchrum, dux agminis ad ſe accerſiri delubri, id eſt Meſchitæ antiſtitem iubet, eumq́; in hunc ferme modum alloquitur: Eò ueniſſe ut uiſeret Nabi, quæ uox prophetam Mahumetem ſignificat, corpus: precium eius rei ſaraphorum fore quaterna milia: parentes ſe habere nullos, minusq́; germanos, ſorores, coniuges natosq́;: neq́; ſe illò contendiſſe commercij cauſa, ut aromata, aut baccas, & id genus monilia præſtinaret: profectioni cauſam dediſſe deſiderium ſeruandæ animæ, amorem'ue comparandæ ſalutis: ob id ſe ardere deſiderio uiſendi corporis prophetici. Ad hæc præfectus delubri, *Sidi* Sidi appellant, quaſi lymphatus reſpondit: Audes'ne his luminibus, quibus tot patraſti ſcelera, eum uelle conſpicari, cuius intuitu deus maximus cœlum ac terram creauit? Et rurſum dux noſter: Domine rex uerũ dicis, ſed abs te unum liceat impetraſſe, ut uideam prophetam: quo uiſo, in eius gratiã effodiam mihi mox lumina. Sidi uero reſpondit: Cuncta tibi aperiam princeps. Nemo it inficias quin hic propheta noſter uitam exuerit: qui ſi uoluiſſet, potuiſſet quidem apud Mecham decedere: uerũ ut inopiæ ſpecimen prę ſe ferret, eoq́; nos inſtrueret exemplo, hic quàm alibi maluit rebus humanis exui: ilicoq́; in deorum ſedes relatus eſt ab angelis, adeoq́; in cœlum ueluti compar receptus eſt conſeſſum. Et iterum dux noſter ad templi præfectum: *Impia perſuaſio* IESVS CHRISTVS MARIAE filius ubi eſt? At Sidi: Ad Mahumetis pedes. Ad hæc dux noſter reſpondit: Sufficit, ſufficit, nolo plura ſcire.

ra scire. Post hæc delubro egressus dux conuersus ad nos infit: Respicite pro qua re terna milia saraphorum prodigere uolebam. Eadem die uesperi hora ferme tertia noctis, ex senioribus Mahumetanæ sectę decem forte uel duodecim carauanam ingressi sunt: ea enim ad iactum lapidis ab urbis porta cōstiterat. Ii igitur succlamare cœperunt huc atq; illuc cursitantes ceu fanatici, Mahumetes dei nuncius resurget: ô propheta, ô deus, Mahumetes resurget, parce mihi deus. Exciti his inclamationibus dux noster nosq;, arma expedire cœpimus, rati Arabas esse, qui directuri carauanam aduentassent, percunctantes quidnam rei esset, quid'ue inclamarent: quoniā non aliter tumultuabantur, quàm nos Christiani, quum inopinato rescimus factum esse miraculi quippiam. At senes responderunt: Num conspicitis fulgorem qui è sarcophago prophetæ Mahumetis effulsit? Ad hanc uocem dux noster: nihil, inquit uideo: nosq; percunctatus est, uidissemus'ne quippiam. Responsum est à nobis, nihil uidisse nos. At unus senū: estis'ne, infit, mancipia, id est mamaluchi? Huic rursum dux: sumus sanè mancipia. Tunc senex: uos domini nequitis cœlestia conspicari, utpote neophyti, inq; nostra fide nondum firmi. Ad hæc noster dux respondit: O insani, daturus eram aureorum terna milia, mehercle dabo nunquam, canes canibusq; prognati. Noueritis itaq; nō splendorem è sepulchro emicuisse, sed senes ignem flammamq; commentos esse, ut sub uelamento fulgoris nobis imponerent, ceu diuinitus id splendoris contigisset. Ob eam rem iussit dux, ut de cætero nemo nostrum delubrū iniret. Id etiam exploratum uobis fiet, adiuratissiméque uobis adstruimus, inibi ferrum calybem'ue haud esse, minusq; magnetem, nec propius montem quàm ad quartum lapidem esse. Nos illic tridui moram egimus, causa reficiendi agminis. Ad eam urbem cōmeatus omneq; annonæ genus ex Arabia felici, abq; Babylone, Cayrum uocant, necnon Æthiopia comportantur mariq; aduehuntur Erythræo, à quo urbs abest itinere quatuor dierum. *Præstigia*

Quomodo itur ad Mecham. Cap. XIIII.

POsteaquam ineptiarum deliramentorumq; ac nugarum Mahumetis satietas, imò fastidium nos cepit, decreuimus progredi, iterque cœptum perficere duce piloto, qui itineris cursum moderabatur pyxide ac pagina marina, ut sunt sulcandi æquoris peritissimi. Austro igit' ferebamur, puteūq; elegantissimū offendimus: inde enim immensa aquarū ubertas deriuabat: eius fontis incolæ autorē memorant diuū Marcū euangelistā architecto deo, quū ea regio siccitate incredibili exaruisset: is ab agmine nostro epotus est. Nollem tamen obliuioni tradere, quæ cōperi in mari cognomēto Arenæ: id à nobis prius repertū est quàm Iudæorū montem nacti essemus. In mari igitur huiusmodi arenoso iter quinque dierum ac noctium habuimus. Iam iam uobis innotescet, cuiusmodi mare existat. Ea sunt arua patentia, quę arenis strata sunt albicantibus pollinis instar. Si quò sinistro pede usu eueniret, ut ij *Pilotus* *Arenosi maris pericula*

qui illàc iter agunt Auſtro ferrentur, ut ſeptentrione aguntur, ſabulò obruti occumberent omnes: Nam etſi proſperis uehebamur flatibus, atro tamen turbine ſabuli adeo inuoluebamur, ut adempto è conſpectu interuallo decẽ paſſuum alter alterum non conſpiceret. Ob id incolæ camelis uehuntur caueis incluſi ligneis, inq; eis uitam trahunt, ducibus tamen pilotis, qui non aliter quàm in undabundo mari pyxide ac pagina ducuntur: & ibi ſiti exanimati ſunt complures: alij interiere ob hauſtos plus iuſto latices, quum fontis facta fuiſſet poteſtas, tantum aquæ biberunt, ut crepuerint medij. Et illic fit Momia. Vbi uero à ſeptentrione flant uenti Eteſiæ, tunc arena tollitur in altum, in montemq; conglobata fertur. Is mons Sinai montis eſt brachium. Quò ut peruenimus, pylæ à nobis repertæ ſunt manu & arte elaboratæ: ianuam ipſi appellant. Ad læuam dicti montis in faſtigio antrum eſt, ad quod patet aditus porta ferrea. Comminiſcuntur quidam, eò loci Mahumetem contemplationi uacauiſſe. Illic noſtris auribus ingẽs ſtrepitus, clamorq; horridus inſonuit: nam prætereundo montem prædictum tantum diſcriminis ſubijmus, ut uix nos euaſuros arbitrati fuerimus. Relicto itaque puteo iter egimus dierum decem, bisq; cum quinquaginta milibus Arabum præliati ſumus, & tandem aliquando ad Mecham deuenimus: & ibi uigebant bella, concertantibus inuicẽ germanis, uter eorũ regno Mechæ potiri deberet.

Momia

De forma & ſitu Mechæ, & quur illuc contendant Mahumetani.

CAPVT XV.

IAm tempus appetere uidetur, ut de famigerata urbe Mechæ nonnihil diſſeramus, quidnam ſit, quomodóue ſituetur, quí ue illi moderentur. Vrbs eſt elegantiſſima, cultáque magnopere: quippe quæ ambitu ſenum milium ædium continetur. Domus ſunt incolatu optimæ, æque ac noſtræ, uiſunturq; nonnullæ trium aut quatuor milium aureorum impenſa. Vrbs mœnia non habet. Ad geminum ferè ſtadium ab urbe nacti ſumus montem, ubi uia erat ui inciſa, ea ducebat ad ſubiectam planiciem. Vrbis mœnia ſunt montes, quibus quaquauerſum uallatur: quadruplicem habet aditum. Moderator urbis & ipſe Sultanus eſt, è quatuor germanis unus, ex ſtirpe Mahumetana, parétque Sultano Babylonis, quo cum reliqui tres fratres diuturniore prælio certant. Igitur octauadecima Maij Mecham inijmus urbẽ. Ingreſſus patuit ab ea parte quæ ſeptentrionem reſpicit: mox per decliuum locum in planiciem deuentũ eſt. Ad meridionalem partem montes bini ferme ſe complectuntur, diſcreti anguſto interuallo: eà itur ad Mechæ portum. Quà uero ſol oritur, uiſuntur montis fauces inſtar conuallis cuiuſpiam. Illàc iter pateſcit ad eum montem, ubi Abrahæ & Iſaac patriarchis ſacrificant. Is mons ab urbe abeſt ad octo uel decem mille paſſuum. Altitudine conſurgit terni iactus lapidis, conſtátque non marmore, ſed neſcio quonam lapide

colore

colore ab marmore dissimili. In fastigio montis est delubrum, Meschitam uocant, fabricatum more eorum: id tres habet aditus. Ad montis radices sunt geminæ cisternæ, quæ incorruptas seruant aquas: altera carauanæ Babylonis, altera Damascenis camelis latices propinat. Aqua est pluuia, procul[que] illinc deriuat. Sed ad urbem reuertamur, quum opportunum erit de more sacrificandi, quo ad radices montis utuntur, affatim dicturi. Itaque ut bene inita, mox Memphiticam carauanam offendimus, quæ spatio dierum octo nos præuenerat: neque ea uenerat, qua nos iter feceramus. Carauanam huiusmodi sexaginta quatuor milia camelorum complebant custodibus mamaluchis centum. Id in primis innotescet uobis opinione cunctorum, urbē memoratam deum maximum diris maledictionibus esse execratum, argumento quod nullius est ferax fructus, cunctarum[que] regionum infœcundissima. Aret comprimis aquarum indigentia: adeo[que] in immensum aquarum precium excreuit, ut duodenis denarijs tantillum aquæ emere nequeas, quo sitim unius diei expleas. Iam subijciam quo nam modo uictitent. Plerunq[ue] ex Babylone, siue Memphi Nilotica urbe, Cayrum uocant, commeatus illò mari Erythræo comportantur, portu præsertim inseruiente, cui Gidæ nomen est: is abest ab Mecha quadraginta mille passibus. Commeatus suppeditat perbeata appellatione felix Arabia, annonam mittit & Æthiopia. Illic comperimus peregrinorum numerum maximum: Alij ex Æthiopia, ex utraque India alij, ex Perside alij, alij ex Syria profecti erant. Nusquam profecto frequentiorem uidi populum, quantum mora uiginti dierum perspicere licuit. Ii uarijs de causis illò accesserant: commerciorum alij causa, nōnulli ut uotum absoluerent, ignoscentiarū causa eò contenderant, in quibus ignoscentijs mox exploratum fiet uobis quidnam agant.

Carauana

Mechæ ager sterilis

De commercijs Mechæ. Cap. XVI.

PRimum omnium de mercimonijs quæ illò comportantur dicemus. Ex India maiore, quæ est intra extra[que] Gangem fluuium, baccæ, id est uniones, & id genus monilia aduehuntur, affatim[que] aromatum: & præsertim ex ea urbe Indiæ maioris, cui nomen est Bangellæ, panni gosipini serici'que ducuntur. Æthiopia etiam sua mittit aromata. Quo fit ut fateri liceat, eam urbem famigeratum esse emporium omnium ferme rerum, baccarum, monilium, aromatum'que omne genus, serici, gosipini, ac unguentorum, quæ suauissimum fragrant odorem, quorum omnium summa est ubertas, & copia incredibilis.

De ignoscentia siue indulgentijs Mechæ. Cap. XVII.

TAndem redeamus ad peregrinorum indulgentias, quarum causa illò contendunt aduenæ. In urbe media delubrum instar colossei Romani, amphitheatrum dicimus, non tamen ex marmore procerioribúsque lapidibus, sed ex coctis lateribus: Amphitheatri instar nonaginta, aut sanè centum

Templum Mechæ

centum portas habet, est'que concameratum: ingressus descensu scalarum duodecim graduum patet hinc & hinc. In propylæo monilia tantum uenduntur. Ingressis undique auro obducti parietes effulgent splendore incomparabili. In inferiore parte templi, id est subtus loca concamerata, ingens hominum turba: nam inibi ad quatuor, uel quinque hominum milia non nisi unguenta odoratiora uendunt, & cum primis puluisculum odoriferum, quo humana corpora condiuntur. Inde ad Mahumetanos ferme omnes traducuntur odoramenta. Excedit enim omnem fidem, quàm inenarrabilem suauitatis odorem fragrent ea unguenta, non aliter quàm si fores in myropolio, quod castoreum & id genus fragrantiores odores redoleat. Vigesima tertia Maij indulgentiæ in delubro cœptæ sunt erogari. Quonam modo id fiat iam iam referabimus. Delubrum in meditullio patet absque imbricamento, inque medio est turris circumquaque senum passuum magnitudine: ea serico panno obuoluitur, supraque uiri unius altitudinem non exurgit. Turrim ineunt porta argentea: utrinque sunt balsamo, ut ferunt, opplеta uasa: ea uisendi potestas fit omnibus in die pentecostes. Memorantque incolæ, id balsami partem esse thesauri Sultani eius qui Mechæ moderatur. Ad omnem turris testudinem positum est ferrum instar oræ orbiculatum, idemque terebratum, cuiusmodi retinendis iumentis parietes muniuntur. Vigesima tertia Maij frequens populus cœpit horis antelucanis septies turrim ambire, deosculando singulos angulos, eosdemque identidem palpans. Ab hac turri ad decem uel duodecim passus est turris altera instar sacelli nostro more extructi: ea ternos uel quaternos habet aditus. In turri media positus est puteus, qui agitur in profundum ad brachia quasi septuaginta. Is aquas salnitro infectas emittit. Puteo præfecti sunt circiter octoni homines toti populo aquis hauriendis: & ubi frequens populus septeno ambitu priorem turrim circundedit, propius accedit, & tergi putei orificium tangens hæc præfatur. Sit in dei honore: deus indulgens mihi dimittat peccamina. His prolatis, qui aquam hauriunt ternas aquæ lagenas singulis puteo hærentibus infundunt, totum'que hominem à uertice usque ad calcem abluunt. Madefiunt omnes, etiam si serico amicirentur. Tunc somniant ineptiores ac deliri infuso latice se esse ab omni reatu emaculatos. Addunt fabulæ scelerosi absumere reatus puteum. Adstruunt etiam, priorem turrim quam supra memorauimus, septemplici circuitu ambitam esse primam domum, quam unquam Abraham exædificauerit. Propterea ita loti, madidi adhuc ad eum montem, quò præmisimus eos profectos esse sacrificandi Abrahæ gratia, contendunt, illic biduo commorantes. Rursum Abrahæ ad montis radices sacrificant.

De ritu sa-

De ritu sacrificandi apud Mecham. Cap. XVIII.

QVia plerunq; generosos animos noua delectant, acceditur'q; quisq; optimus ad magna subeunda horum narratu, ob id ut magnanimis fiat satis, compendiosius quantum quibo, eorum sacrificandi ritum subijciã. Igitur sacrificaturi, alij ternos, quaternos alij, senos nonnulli uerueces mactant, adeoq; laniena madet, ut supra terna milia huiusmodi pecudum confecta fuerint: quà sol emergit iugulantur, mox inopibus in dei gratiam erogantur: nam ingens, eademq; incondita egentium turba aderat, utpote triginta milium, qui humo egesta foueam agunt, inq; ea exuscitatum ignem camelorum excrementis alunt, torrentq; elargitas carnes, eisdemq; assatis uescunt. Ego uero crediderim inedia compulsos, non uoti gratia egentes huiusmodi illò profectos esse: adducorq; ea coniectura, quod nobis ingens cucumerũ copia erat: abunde enim ex felici ac perbeata Arabia aduehebãtur: illis nẽpe cortice dempto uescebamur: siliquas uero extra tabernaculum, ut assolet, proijciebamus: at inopes numero quadraginta uel quinquaginta correpturi cortices mox aderant, interq; eos iurgium ingens uisebatur suscipiendarum siliquarum causa, parum'que à digladiatione aberant concertantes, utri eorum priores legerent siliquas uel sabulo infectas. Ob eam rem in eam deuenimus opinionem, quod eximendæ famis, non abluendorum reatuum causa eò aduenissent. Postridie eius diei eorum Cadi (is eius loci est apud eos, cuius sunt apud nos uerbi dei concionatores) montem summum concionaturus ad subiectum populum conscendit: nam circiter horæ spatium incolarum lingua concionatus est. Concionis summa erat, ut obortis lachrymis peccamina deflerent, pectora plangentes: ipseq; uoce sublatissima hæc subdebat: O Abraham dilecte dei. Et rursum: O Isaac à deo electe, eiusdemq; amice: deum'que pro Nabi populo exora. His dictis continuo gementium uoces exaudiebantur. Habita concione rumor increbuit, Arabum manum numerosissimam, utpote uiginti milium aduentare. Quo nuncio icti qui carauanam agebant, actutum quasi lymphati in urbem Mechæ diffugiunt. Ad sextum usque lapidem ab Mecha Arabas direpturos carauanam uenisse nunciabatur. Ob id & nos tutò in urbem Mechæ dilapsi sumus. Verum dum pedem struimus circiter medium iter, id est, inter montem & Mecham, à nobis despicabilis paries repertus est, latitudine quaternorum cubitorum. Circum parietem præteriens populus calculis ac lapillis solum constrauerat. Huius causam hanc esse referebant. Quum uidelicet diuus Abraham à deo iussus esset, ut filium mactaret immolantium ritu, ut præceptorum dei amans fertur natum Isaac monuisse, ut imperata dei capessiturus se sequeretur. Sequenti parentem nato Isaac ementita & chari cuiusdam forma aiunt cacodæmonem non longe à pariete astitisse, percunctatumq;

Cadi concio

tumq́ꝫ fuiſſe amici appellatione, quónam contenderet. Reſpondenti Iſaac, ſe ad parentē proficiſci, qui eū opperiebatur: ad hęc hoſtem humani generis reſpondiſſe memorant, gradum reuocaret, quoniam ſi pergeret iter perficere, ſacrificaturū eum parentem Abraam eſſe: ferunt Iſaac hoc monitu dæmonis haudquaquam perterritum dixiſſe dæmoni, ſineret parentem exequi imperata dei, poſtquam deo ſic erat complacitum. Hoc reſponſo narrant euanuiſſe dæmonem. Verum progreſſo nonnihil Iſaac, rurſum alterius chari accepta perſona, dæmonē itidem monuiſſe aiunt, ne uidelicet obſequeretur parenti, mactare eum paranti. Tunc ferunt Iſaac ira percitum lapillo impacto dæmonis frontem conſauciaſſe. In cuius rei monimentum illàc iter agens populus, ubi propius parietem acceſſerit, iacere in murum calculos conſueuit: inde q́ꝫ in urbem ſe recipiunt. Dum iter agimus, cœlum inumbrabant palumbes innumeri. Aiunt auitia huiuſmodi à uolucre illa traxiſſe genus, quæ Mahumeti in aurem loquebatur, ſub uelamento ſacri pneumatis. Inerrant dicti palumbes uicis, ædibus, tabernisq́ꝫ ipſis frumentarijs, milij ac orizæ: uixq́ꝫ licet eos abigere: occidere uero aut capere huiuſmodi palumbes propè capitale cenſetur. Arbitrantur enim incolæ, ubi memoratæ aues uapularent, orbem totum ruiturum: ob id impenſa aluntur in templo medio.

De unicornibus templi Mechæ, quos monocerotas appellant, qui ferme alibi non uiſuntur. Cap. XIX.

AB altera delubri parte ſepta uiſuntur, ſiue clauſtra mauis appellare: in his unicornes gemini aſſeruantur, locoq́ꝫ miraculi populo ſpectandos præbent. Nec ab re: res eſt miratu digniſſima: ſunt enim eiuſmodi, ut ilico denarrabimus. Alterum eorum, quem conſtat longe proceriorem eſſe, pullo equino triginta menſes nato haud abſimilem crediderim. Prominet in fronte cornu unicum longitudine trium cubitorum. Longe natu minor eſt alter, utpote anniculus, ac equino pullo ſimillimus: eius cornu quaterni palmi longitudinem haud excedit. Coloris eſt id animal equi muſtellini: caput cerui inſtar: collo non oblongo, rariſſimæq́ꝫ iubæ, ab altera parte ſolum dependentis. Tibias habet tenues, eaſdemq́ꝫ graciles admodum hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedum bifidas habet, caprinos pedes ferme referētes. Tibiarum poſteriorum pars exterior uilloſa eſt, piliq́ꝫ plurimi. Sanè id animal ferum uidetur, uerum ferociam neſcio qua comitate condiuit. Eos unicornes quiſpiam Sultano Mechæ dono dedit, ceu rem inuentu rariſſimam, eandemq́ꝫ precioſiorem. Aduecti ſunt ex Æthiopia ab Æthiopū rege, ut eo munere neceſſitudinē coniunctiſſime cum Sultano Mechæ præfecto iniret.

Vnicornes (margin)

De nonnullis apud Mecham contingentibus, deq́ꝫ Zida Mechæ portu. Cap. XX.

HOc loco peropportunū uidetur ea recenſere, quæ in re ſubita acerrimū præ ſe ferunt ingenium: ubi ipſa ingruens neceſſitas, cuius ſunt amariſſimæ

rissimæ leges, sic fiendum persuaserit. Illud mihi usu euenit, operæq; precium fuit, ut fugam meditans, clanculum ab Mecha discessurus uirum me explicuerim. Igitur quum forte à duce meo nonnulla emendi datum mihi fuisset negocium, in emporio attentius me obseruans Mahumetanus quidã, Christianum esse nouit: propterea his me uerbis percontatus est lingua patria, Inte mename, id est, unde es tu? cui ego, Mahumetanus sum: at ille, uerũ non dicis: cui ego, per Mahumetis caput, sum Mahumetanus. Rursum Mahumetanus ille, Veni domum meam: quare sequutus sum hominẽ. Is ut domi fuit, cœpit me Italorum lingua percontari, unde nam essem, adseuerãs me nosse, subdensq; me Mahumetanũ haud esse, adfirmãs Genuæ ac Venetijs fuisse aliquando: & ut dictis fidẽ faceret potiorẽ, nonnulla memorabat quæ præ se ferebant eum uera loquutũ esse. Hoc intellecto, fassus sum ingenue me Romanũ esse, sed Mahumetanæ fidei initiatũ me esse in urbe Babylonis Memphitica, factumq; ex mamaluchis unũ. Hoc audito, uisus est mamaluchus ex denarratis non mediocrẽ cepisse uoluptatẽ, ob id honore me prosequebat̃ insueto. Verũ quia cordi hæserat mihi longe ultra progredi uelle, Mahumetanum percontabar, esset'ne ea urbs Mecha illa adeo famigerata, ut eius totus fermè orbis meminerit: sciscitabarq; ab homine, ubi nam esset baccarum ac margaritarum, & id genus moniliũ, aromatum'ue ingens, ut ferebatur, copia: & item ubi essent tot mercimonia, quæ illò comportari dicebantur: eoq; omnis mea oratio pertingebat, ut explorata Mahumetani mente, compertũ fieret mihi, qua de causa illic cõmercia, ut sueuerant, nõ uigebãt. Et quia percontando hominem, in causa esse Lusitaniæ regem, ceu maioris partis illius oceani moderatorẽ, Erythræiq; ac Persici sinus dominum minime dixi: suppressa ex composito regis mentione, ipse mihi attentiore animo ueluti explorabundus, cœpit ex ordine causam exponere, quur nundinis non interessent cõmercia exercentes, inq; unum Lusitaniæ regem causam reijciebat. At ego, ubi eius regis meminit Mahumetanus, de industria regis famã carpere cœpi, ne in eam opinionẽ Mahumetanus deueniret, ut gratũ haberẽ, quod illò cõmercij causa contenderent Christiani. Mahumetanus uero ubi perpendit me ex professo Christiani nominis hostẽ esse acerrimũ, honorificentius etiã solito me excepit. Et rursum ex ordine cuncta denarrabat. Doctus omnia, amici appellatione eũ rogitabã, hæc Mahumetanorũ lingua subdens, Menahà menalhabi, id est: oro te ut mihi assistens, me instruas quo nam modo hinc abscedere clanculũ queam, iuratissime adfirmans me iturũ ad eos reges qui Christianis forent infensi, Mahumetanoq; insinuabam, scire me nõnulla archana, eaq; tanti pensi, quæ si comperta forent ipsis regibus, nulli dubium fore, quin abusq; Mecha continuo me accerseret. Suspensus uerborũ horum summa expectatione Mahumetanus, Quid, inqt, artis te precor nosti? Cui ego, fabricandis tormẽtis omne genus concedo nemini. At ille, Mahumetes

Ludouici dissimulatio

Explorandi solertia

usq; laudetur, qui te talem huc misit uirum, ut deis Mahumetanis inseruias. Propterea duce eo in eius ædibus delitui simul cum sua coniuge, precibusq; abs me contendebat, ut à duce nostro impetrarē, ut sibi liceret circiter quindenos camelos omnifariam aromatū onustos haud persolutis uectigalibus à Mecha abducere: pro huiusmodi enim abducendis mercimonijs Sultano saraphi triginta debebant. Ego uero Mahumetanū in spem certissimam induxi abducendorum camelorum uel si centeni forent, & hoc adstruebam licentiore mamaluchorum ritu. Pro his tamen omnibus efflagitabā, ut mihi tuto in eius ædibus esse liceret. His auditis Mahumetanus, ueluti uoti sui compos, gaudebat plurimū, cœpitq; ob eam rem me cuncta docere, monuitq; ut ad regē quendā maioris Indiæ regni de Decham me reciperē. Huius regis ubi opportunū duxerimus, mentio fiet. Itaq; pridie quàm Carauana abscesserit à Mecha, memoratus Mahumetanus iussit me in penitiore ædiū suarū parte delitescere: postridie eius diei horis antelucanis buccinator Carauanæ sono tubæ cunctos mamaluchos admonebat, ut instratis equis iter suum Syriam uersus dirigerent: differentibus aut abnuentibus ex edicto mortē minitabat. Vbi ea uox meis insonuit auribus, illico incessit me mentis horror, ac animi perturbatio tanta, ut cōtinuo cœperim prehensare, ac precari hospitis Mahumetani uxorē, ne me proderet, gemebundusq; deū maximū exorabā, ut me ab hac interturbatione metuq; maximo assereret aliquando. Ea die quæ Marti dicata est, Carauana, id est camelorū agmen, à Mecha abijt, me delitescente in Mahumetani ædibus comite uxore eius. Mahumetanus aūt Carauanā sequutus est: uerū prius non discessit, quàm coniugē monuerit, ut die Veneris me duci iuberet ad eam Carauanā, quæ à Zida portu Mechæ in Indiā profectura erat. Abest enim à Mecha is portus quadraginta mille passibus. Dū latui, quanta me exceperit mulier comitate, pro meritis minime referre possum. Ad id accedebat, quod spectatæ formę Mahumetani neptis uirguncula annos nata quindecim, flos ipse, plurimū quasi me deperiret, ad mutuum amorē blandiuscula allectabat. Verū per id tempus ingruente uitę discrimine, præ metu ac formidine Venus propè emortua erat, propterea uitam sponsis ac pollicitationibus amatæ præferendā esse duxi. Igitur die Veneris proxima circiter meridiē abij Carauanā Indicā sequutus, nocteq; intempesta peruenimus ad rusculū quoddam Arabū, & ibi quod supererat noctis absumpsimus, usq; ad proximā meridiem. Postridie iter cepimus Zidā uersus, eoq; deuenimus silētio noctis. Ea urbs mœnia habet nulla, sed ædes sunt conspicuæ, Italis haud absimiles: earū elegantiā prudens prætereo, ut breue faciā. In urbe huiusmodi uigēt magnopere cōmercia, illò cōfluentibus omnibus propemodū nationibus, præter Iudæos ac Christianos, quibus nephas est eò proficisci. Simulac urbē inij, cōtendi ad delubrū eorū, Meschitā ipsi uocant, & illic nactus sum inopū egentiumq; cateruā maximā, utpote numero

Zida

uiginti

uiginti quinq; milium. Hi opperiebantur quempiam nautã, quo duce in pa/triam repedarẽt: uisis egentibus delitui in delubri angulo, & ibi stratus humi diebus quindenis morã trahens ueluti languens, plorabundus querulas sub/inde emittens uoces ægritudinẽ simulabã, quasi afflictarer stomachi, uel cor/poris languore quopiã: exciti mercimonia exercentes ad gemebundã uocẽ, pauperes percontabantur quis nam mortalium ille esset, qui eas ederet lugu bres uoces. At inopes qui hærebant lateri meo, Est inquiunt, miser Mahume tanus, qui animã est efflaturus. Vesperi autẽ post primã facem egrediens de/lubro esculenta emptum itabam, utrum cibi appetentiam concitassem ea po testis coniectura assequi, quod semel in die tantũ comedebã, neq; opipare, sed quidẽ frugalius q̃ quis autumare possit. Vrbi moderatur Sultanus, Ba/bylonis hexarchatum habet germanus eius Mechæ Sultanus. Verũ ut præ/misimus, Babylonico paret. Nõ operæprecium censeo, ut denarrandis huius urbis moribus ac ritu diutius insistam, quando certe constat eos Mahumeta nos esse. Solum est infœcundum admodũ, aquarũ uero præsertim potu sua/uium summa est caritas, ædes pelago alluuntur. Ibi quicquid est quo huma/nior uita carere non possit inuenitur, sed aliunde aduehitur, & comprimis ex Babylone urbe Nilotica, ac ex perbeata feliciq; Arabia, cõpluribusq; locis alijs. Illic ob cœli inclementiam ægrescunt plerunq; humana corpora. Sunt propterea ibi fermè semper languentiũ cateruæ. Vrbs ædium quingentorũ ambitu cõtinet. Peractis quindenis diebus, cum nauta egi, qui Persidẽ profe cturus erat, ut & mihi eódem eundi faceret potestatẽ. In portu iecerãt anco/ras cẽtũ fermè liburnicæ, si celoces cymbasq; & in genus actuarias naues per/cẽseas. Itaq; trãsacto triduo, uẽto uela dãtes, Erythręũ mare sulcare cœpimus.

Quur mare Erythræum sit importuosum, sulcariq; nocte non possit, Cap. XXI.

SAtis est in confesso omnibus, quod dictũ æquor nõ est rubrũ, sed instar reliqui æquoris. Nos igitur pelago cõmissi, maria sulcauimus usq; ad oc/casum solis: interdiu tantũ nauigabile est mare, noctu conquiescunt tantisper nautæ, donec ad eam insulã quę Chameran dicit, peruentũ est: deinceps itur tutius. Quur noctu sulcari nequeat, id causæ afferunt, quod aridis ac scopulis breuibusq; frequens est mirandum in modum mare, ob id opus est diutur/niore specula è superiore parte mali præuidentibus discrimina nautis.

LVDOVICI ROMANI PATRITII ARABIAE FELICIS LIBER SECVNDVS.

De urbe Gezan, deq; eius fœcunditate, Cap. I.

POsteaquam de moribus populorum, deq; urbium ac locorum fe/licis Arabiæ situ satis superq; disseruimus, quantũ nobis licuit per/spicere, non absonum esse uidetur, ut minore q̃ quibimus immo/ratione, quæ supersunt expediamus. Transactis ergo sex diebus, ad urbẽ per

uenimus nomine Gezan. Ea portũ habet cõmodissimũ, eundemq́ʒ elegan/tissimũ. Illic enim offendimus supra quadraginta quinqʒ diuersarũ regionũ liburnicas. Vrbs littori adiacet, principiq́ʒ Mahumetano paret. Ager ferax est modo Italici soli, fert in primis mala cydonea, punicaq́ʒ, ac Assyria, & optimas uuas, persica, pepones, nuces, pſica, rosas, flores multiplices, cucurbitas, poma cetrina, allium, cepas, diceres paradisum uoluptatis: incolæ plerũqʒ nudi agunt: in reliquis more Mahumetanorũ degunt: ibi etiã summa est uber/tas carnium, rei frumentariæ, hordei, milij albicantis, dora ipsi appellant: eo enim suauissimus conficitur panis: tridui mora inibi commeatuum sumendorum gratia absumpta est.

De nonnullis populis qui Banduin dicuntur, Cap. II.

ABeuntes ab urbe Gezan itinere quinqʒ dierũ, nauigauimus læuorsum in cõspectu tellurẽ semper habẽtes: & ubi à nobis conspectę sunt ædes quæpiam, mox esculenta sumpturi in terrã descendimus numero fermè quatuordecim, rati non difficulter id impetrare ab incolis posse: uerum operam lusimus. Pro respõso iacti sunt funda lapides. Id genus appulsis inhospitale admodum Banduin dicitur, centeni propemodum erant qui nobiscũ manũ conseruere, fundis lapides uibrantes: horæ spacio concertatum est: ex illis cecidere circiter uiginti quatuor, reliqui uero effusissime diffugere. Iner/mes erant, si fundas excipias, nudiq́ʒ agebant: diffugentibus ipsis, gallinas uitulosq́ʒ opimos sustulimus. Intra horas ternas ecce frequens continentis in/colarum turba, utpote sexcentum: quibus conspectis, uisum est nobis referen/dum esse gradum, redeundumq́ʒ ad liburnicas esse.

De insula maris Erythræi, Camaran nomine, Cap. III.

EAdem die iter cepimus uersus insulam quandam cui Camaran nomen inditum est. Ea ambitu decem mille passuum patet. In ea uisitur oppidũ ædium fermè ducentarũ. Ab Mahumetanis colitur, in ea aquarũ carniumúe copia est, ibiq́ʒ sal elegantius quàm unquam conspicatus sim. Ad continẽtis latus portus, abestq́ʒ ab ipso continenti octonis millibus passuum. Ea paret Sultano Amaniorum, id est, felicis Arabiæ. Illic bidui mora sumpta, uersus ostiũ Erythræi maris iter cepimus duorũ dierũ itinere. Noctu interdiuq́ʒ sul/catur id æquoris. Nec ab re id dixerim, quandoquidem ab ea insula usqʒ ad Zidæ portũ noctu tuto nauigari mare rubrum nequit, ob breuia ac frequentiores scopulos. Vbi uero ad ostium pelagi peruentum est, inter septa siue claustra quæpiã esse uidebamur, ostio non plus ternis millibus passuum patente. Dextrorsum uero continens uisitur eminens altitudine decem passuũ: sed tellus inculta admodum, quantum terminari oculis quibat. Ad læuã aũt dicti ostij consurgit mons eminentissimus, idemq́ʒ saxeus. Circiter uero me/dium ostium apparet insula perquam mediocris, Bebmendo nomine, omni habitatore uidua. Proficiscentibus Zeilam iter est dextrorsum: Aden uero euntibus

eũtibus læuorsũ iter arripiẽdũ est. Eà nos profecti sumus in cõspectũ tellurẽ semper habẽtes, ex Bebmendo uidelicet in Adẽ itinere bidui mediæq́ꝫ diei.

De urbe Aden, deq́ꝫ nõnullis eorum erga appulsos negociatores moribus, Caput IIII.

HAc urbe non memini uidisse munitiorẽ, in continenti præsertim haud inæqualis soli: geminũ latus sepiũt mœnia: quod superest, montibus occludit, inq́ꝫ eis quinæ sunt arces: in solo æquali est urbs, ambitu sex mille ędiũ cõtenta: cõmercia in nundinis noctu hora secunda ob nimios, qui sęuiunt interdiu, æstus exercent. Prope urbem ad lapidis iactũ mons est, inq́ꝫ eo arx sita est. Ad radices aũt montis considunt naues: urbs profecto elegans est, & totius felicis Arabię urbiũ pulcherrima. Illò ceu ad famigeratum emporium ex utraq́ꝫ India, Æthiopia ac Perside exercentes mercimonia nauali itinere confluunt. Itidem agunt, qui ad Mechã frequentes contendũt: uerũ simulac liburnicæ portũ appulerint, adsunt præfecti uectigalium, percontantes unde soluerint, quid'ue conuehant merciũ, quantũq́ꝫ temporis sulcando maria absumpserint, & itẽ quot homines singulæ celoces tulerint. His exploratis, condicto malũ, uela & id genus armamẽta asportãt aliò, ut illinc abeundi, haud persolutis uectigalibus, exempta sit occasio appulsis. Postridie illius diei, quo illuc appulerã, corripuere me Mahumetani, correpto actutum compedes indidere. Huic rei occasionẽ idolorũ cultor quidã pręstitit, qui me his quasi uerbis cõpellauit, Canis, inquit, Christiane, cane natus. Exaudito Christiani nomine, Mahumetani illico me corripiunt, correptũq́ꝫ trahunt ad eum, qui Sultani uicaria fungebaẗ opera: moxq́ꝫ cõcione aduocata, sciscitabaẗ ab his qui ad consiliũ adhibiti fuerant, utrum leto tradẽdus forem, ueluti Christianorũ explorator. Aberat urbe Sultanus, qui quoniã cædiũ humanarũ expers adhuc dicebaẗ: itum est in eam sententiã, ut prius morti haud traderer, q̃ꝫ monitus Sultanus fuisset. Igitur sortiũ beneficio seruatus sum, in custodia habitus diebus quinis ac quinquagenis, pedibus appendẽte ferro pondo librarũ duo de uiginti. Perẽdino die quo capti sumus, ad eum, qui de perduellione inquirit, accurrerunt cõplures Mahumetani minarũ pleni, qui nando superioribus diebus Lusitanorũ manus effugerant, pessundatis eorũ celocibus: ob id cædibus Christianorũ inhiantes, sanguinẽ nostrũ expetebant, adseuerantes identidẽ nos Lusitanorũ exploratores esse: uerũ nõ defuit supernũ auxiliũ nobis: nam qui nos custodiendos susceperat custodiarũ præfectus, conspectis lymphaticis Mahumetanis, ratus uim subesse, ualuas occludit, statimq́ꝫ obdit pessulum. Transactis uero quinis supra quinquaginta diebus, Sultanus nos ad se duci iubet: eò enim bini unico camelo compediti pedicis ferreis uecti sumus: nec ante ad Sultanũ peruentũ est, q̃ꝫ dierum octo itinere consummato. Itaq́ꝫ Sultano in urbe cui Rhadæ nomen est sistimur: tunc enim rei bellicæ princeps operã dabat, delectũ triginta milium hominũ habens, bellum Sultano cuiusdam urbis Sana nomine, illaturus. Abest ea urbs à Rhada itinere

Ludouici captiuitas

dierũ trium,partim in decliui colle,partim uero in ſubiecta planicie ſita, uiſu pulcherrima,antiquiore æuo,ac hominum frequentia,necnõ opum ubertate præcipua. Itaq; tremebundi Sultano aſſiſtentes,cœpit me percontari explorabundus,unde nã eſſem:ego uero reſpondi me Romanũ eſſe, inq; urbe Babylonis,cui Cayro nomen eſt, fidei mamaluchorũ initiatũ eſſe, contendiſſe me ad eam urbẽ quæ Medina uocat̃,ubi Nabi,id eſt propheta humatus dicit̃,quodq; illò conceſſerim uiſendi ſui gratia, fama ſuæ celebritatis allectus. Addẽsq; ubiq; gentiũ ac locorũ,& cõprimis apud Syros ac Mechan, Medinamq; urbẽ receptũ eſſe,eum claritudine morũ,ac uitę ſanctiſſimo tenore ſecundũ eſſe memini:debere propterea ſibi perſpicuũ fore,cui ob uitæ eminentiã cõperta eſſe debebãt omnia, me minime Chriſtianorũ exploratorẽ fore, ſed Mahumetanũ optimũ,ſuæq; eminẽtiæ mancipiũ. Ad hæc Sultanus ait, dicito, leila illala Mahumet reſullula.Hæc ego nunq; ꝓmere quiui, aut quia deo nõ erat complacitũ,uel certe ictus pauore nimio hiſcere non audebã:ubi ego conticui,mox iuſſus ſum in cuſtodiã cõijci,præſidio hominũ compluriũ: nã ex oppidis duo de uiginti quaterni homines, quatuor ſingulis diebus ad mei cuſtodiã excubabant,mutatis ſubinde cuſtodijs,ut per uices ſingula oppida quaternis diebus cuſtodiendũ me traderent: ita trimeſtri cœlo frui nequiui.In cibatu aũt ex milio panis ſingulo die dabat̃, isq; modicus admodũ, adeo ut uel ſeni panes eiuſmodi,famẽ unius diei nõ exemiſſent.Si uero ad ſatietatẽ aquã propinaſſent, mecũ opipare nimis actũ eſſe arbitratus fuiſſem. Intra triduũ Sultanus in expeditionẽ bellicã profectus eſt, Sanã urbẽ oppugnaturus:trahebat enim exercitũ ſecũ,quem memorauimus,ſubq; eo merebant equitũ terna milia:Chriſtianis parẽtibus nati erant equites, ijdẽ inſtar Æthiopũ nigricantes. Hi in regno presbyteri Ioannis impuberes adhuc empti fuerant,diſciplinæq; militari aſſueuerant, erantq; prætoriani milites,qui principis ſtipabant latus,longeq; pluris pendebant̃ q; cæteri uel numeroſiores,utpote numero octuagintamiliũ.Corpus hi uelãt ſindone inſtar chlamydis facta,altero exerto brachio,cætera ſunt nudi.Inituri bella orbiculatis clypeis utunt̃,ea ex binis bubalinis tergoribus conſtant, intercurrentibus quaternis bacillis,qui ferrumine neſcio quo dilabi nõ ſinunt coria.Clypeos huiuſmodi exornat pictura multiplex, efficitq; ut uiſu credas pulchrius nihil, teliſq; uitandis nihil aptius,magnitudine dolij orificiũ haud excedũt.Pro manubrio tantũ aſſeris habent,quantũ ipſa poteſt capere manus, idq; geminis clauis firmant.Tragula utunt̃,teli enim genus eſt, enſeq; haud oblongo,ſed lato admodũ:lineis ueſtibus, uerũ uerſicoloribus amiciunt̃: xylon ſiue goſipiũ arcẽdi algoris gratia, neoterici bombicẽ appellant,addunt:goſipinæ huiuſmodi ueſtes prælio nauando nõ ſunt ineptæ:ob id ituri in prælia eas loco chlamydis induũt: ſinguli ſingulas ferũt fũdas,ut circũ capita uibrẽt lapides. Subtus fundã eſt ſurculus,meſuer appellãt, eo pro dentiſcalpio utunt̃. Nat quadraginta aut qnquaginta annos,ex proprio capillo ſibi cornua cõſtruũt ſicq;

ficcꝙ bicornes incedunt ceu caprearũ hinnuli: ubi in bellicã expeditionẽ it̃, se/
quunt̃ exercitũ camelorũ qna milia, hi finguli onusti sunt funibus gosipinis.

De desiderio mulierum Arabicarum, quo efflictim deperiunt al/
bicantes homines. Caput V.

DIgresso exercitu, haud mora, in meã custodiã redij. In prętorio principis ex ternis cõiugibus Sultani una degebat, ea pedissequas cosmetasꝙ circiter duodenas alebat filo corporis conspicuas, colore ad nigrum inclinante, earũ sanè opera mihi plurimũ conduxit: nam qui in custodia eramus, decreuimus oẽs (tres enim eramus) ut quispiã nostrũ stulticiã simularet, quo cõmodius quiret alteri alter esse usui: tandem sors tulit, ut insaniendi prouinciã susciperem: qua suscepta operæprecium erat ut ea agerẽ quæ præ se ferrent dementiam: uerum enimuero primis tribus diebus, quibus cœpi insanus esse, adeo fessus laboribus exantlatis repertus sum, ut maiores nunquã subierim ærumnas, pueris infensissime me obseruantibus: nam quinquaginta plerũꝙ ex omni incolarũ colluuione diutissime me lapidibus incessebant, ut parum abesset quin me obruerent: me tamen par pari referente quod læderet. Dum me consectabantur pueri, insanũ uocitabant. At ego in interula affatim lapidum semp̃ gerebã, ut ex ea re dementiã meã cũctis aperirẽ. Regina uero conspiciebat per transennã è fenestris, cõcomitantibus eã uirginibus. Abꝙ solis emersu usꝙ ad occasũ uacabat meis ineptijs, ut inde uidedi mei sumpta occasione colloquia mecũ iniret. Quũ itaꝙ nõnullis negociatoribus essẽ ludibrio, ut testatior mea foret insania, exuta interula nudus prodiui, adꝙ reginæ conspectũ ueni: quæ uiso me magno afficiebatur uoluptate, uixꝙ ferebat æquo animo, ut à se abscederẽ, quasi nondũ satiasset aspectũ. Interea opiparas ganeatasꝙ dapes mihi dari iubet, ob id splẽdide epulabar: & ubi uidisset irruentes in me pueros, hortabat̃ ut eos neci eorũ periculo traderẽ: belluas idẽtidẽ appellitãs. ædibus principis inerrabat p̃pinguis ueruex, cuius cauda adeo obesa erat, ut pondo esset librarũ xl. hũc ego manu apprehensũ iure insaniæ, his uerbis cõpellabã, essẽtne Mahumetanus, an Christianus, uel Iudæus: at pecus obmutescebat: ego uero crebrius ut fidei Mahumetanæ initiaret̃, his uerbis instabã, leila illala Mahumet resulala: at belua nusꝙ respõdit: cui ego scipione cõfregi crura. oblectabat̃ his regina ineptijs, & mactati pecudis carnes mihi dari iussit epulandas: uescebar ego adeo illecebre, ut nihil unꝙ comederim uoluptuosius: intra tridũ confeci & asinũ, q latices in regiã cõuectabat, ob idipsũ ꝙ fieri Mahumetanus renueret. Per id tẽpus etiã abs me adeo male acceptus est Iudæus, ut ꝓpè seminecẽ eũ reliquerim. Verũ dũ p̃go insanire, qdã me lõge stultior cœpit ꝓbris ac maledictis cõsectari his fermè uerbis, Canis Christiane, cane natus. Ad has contumelias factus iritatior, cœpi in eũ lapides iacere plurimos. Cõuersus ille subscribẽtibus pueris, lapide meũ pectus percussit grauiore ictu. At ego compeditus fugientẽ assequi nequiui. Ob id ad custodiã redeo meam: euntẽ rursum ille me demẽtior insequutus,

Simulatã insania

in latera lapidem impegit: ob cuius ictũ ſum longe deterius acceptus, ꝗ ex priore percuſſione fuerã:licet quiuiſſem utrunq; uulnus euitare, uerũ ut inſaniæ meæ fidem adſtruerẽ maiorem,malui lapide uapulare.Cuſtodiã ingreſſus congerie lapidum oſtium obſtruxi,inibiq; uitam per dolores & interturbationẽ traxi biduo ab omni cibatu potuq; temperans: propterea rebantur regina & cõplures alij me animã efflaturum,conſumptũ inedia. Reſerarunt itaq; reginę iuſſu obſtructũ abs me oſtium: at canes illi mihi illudentes loco panis marmoris fruſta obijciebant,adfirmantes id ſaccarum eſſe, alij botros uuæ harena oppletos proijciebant,ſal eſſe dicentes: ego uero actus fame incredibili,ſaburratas uuas comedebã.Eadẽ die quoniã increbuerat me biduo temperaſſe à potu ciboq;, fama accedẽte uulgari, me diuinũ eſſe:alijs tamen cenſentibus me prorſus inſanire, ut ſcinditur incertũ ſtudia in contraria uulgus:itũ eſt prẹſtò ad quoſdã,qui eius loci erãt apud eos,cuius ſunt apud nos eremitæ, opinione ſanctioris uitæ celebriores: hi montana incolebant. Ad me itaq; ſunt perducti, ut exploratius ſciſcitarent̃ quiſnam eſſem mortaliũ. Percontantibus eos negociatoribus nonnullis,ſanctus ne eſſem,an demens: horũ uaria erat ſententia, alter me ſanctũ adſeuerabat, alter uero me correptũ amẽtia arbitrabat̃.Diſſidentibus eis diutius,id eſt,plus horæ ſpacio ſupre huiuſmodi,duxi miſſos eos facere. Ob id ſublata interula,lotio illos aſpſi: quo facto,mox conuenit inter eos, me prorſus amentẽ eſſe, fugaq; arrepta, hæc ſuccłamabant,me dementem,non ſanctũ eſſe.Regina uero è proſpectu eminentiore cuncta ridens deſpiciebat,uirgunculis aſtantibus, in hancq; uocem prorupit,aiens,Per dei bonũ,perq; Mahumetis caput,hic cunctorũ hominũ eſt optimus. Mane poſtridie quũ illũ forte ſomno indulgentẽ nactus eſſem,qui me gemino ictu percuſſerat, memor acceptæ contumeliæ, irrui in hominẽ,& arreptis eius crinibus, genibus cœpi ſtomachũ collidere, adeoq; pugnis uultũ uiri contudi,ut plueret cruore facies, uixq; ſeminecẽ deſtitui hominẽ.At regina à longe omnia proſpectans aiebat, Confice,cõfice beluam. Abſceſſit ille,nuſquamq; comparuit.Inter hæc urbis moderator reſciuit multiplici cõiectura, ſocios meos perfidia Punica fuga ſibi conſulere uelle,& exutis cõpedibus, effractaq; cuſtodia abſceſſuros, me tamen harũ rerũ expertē: uerũ quia probe nouerat uiſendi mei reginã ſumma affici uoluptate, ſtatuit prius uim mihi inferendã haud eſſe,quàm ipſam cõueniſſet. Quæ ubi in horum cognitionẽ deuenit,cenſuit me nõ eſſe inſanum, iuſſitq; me poni in inferiore regiæ cuſtodia,oſtio patente,compeditum tamen.

De reginæ liberalitate, Cap. VI.

PRoxima nocte regina comitibus ſenis pediſſequis elegantioribus me uiſit,animoq; attentiore percontabat̃,an eſſem demẽs:ego uero ſenſim reginæ aperui me minime amentẽ eſſe: at illa huius rei gnara in meã ibat ſententiã,cœpitq; me blãdius excipere,iuſſitq; mihi ex leuiſſimis mollioribusq; plumis ſtratũ poni,ſplẽdidiusq; alebat,meq; totũ lauacro additis ſuffimẽtis

emaculauit,

maculauit. Igitur quum me ſpacio duodecim dierũ ita accipi tractariq́ hu/
manius iuſſiſſet: illis peractis, è ſuperiore regia ad loca infima deſcendens,
ſingulo ueſperi hora noctis circiter quarta me uiſum itabat, ſecumq́ compor
tabat delicatiora eſculenta. Ingrediens uero me hac uoce inclamabat, Accede
inquiens Ludouice, eſuris'ne? Ego aũt reſpondebã, me eſurire, futuræ inediæ
proſpectũ iri cupiens: conſurgensq́ occurrebã reginæ, interiore tantũ tunica
amictus. At illa aiebat, Non ita, ſed exue interulam. Cui ego, O domina, nõ
ſum nunc demens. Rurſum illa, Mehercule noui te nunq́ amentẽ fuiſſe, imò
aſtutiorẽ cautiorẽq́ te uidi neminẽ. Ego uero in eius gratiam exui ſubuculã:
ea enim obſcœna uelabam. Nudum uoluptuoſius illa me geminæ horæ ſpa
cio intuebatur, nec à me aciem oculorum unquam auertebat, me obſeruans
ueluti Cupidinẽ quempiam, querebaturq́, deos incuſans his fermè uerbis,
O deus hunc creaſti ſole candidiorem, è diuerſo autẽ coniugẽ meum, meq́
ac natos meos omneis nigricantes formaſti: utinam hic meus coniunx foret:
item ſuperis placeret, ut natum huic non abſimilem haberem. Hæc promens
ſinus lachrymis impleuit obortis, abq́ imo pectore trahens ſuſpiria, me at/
trectabat, moxq́ eſt pollicita mihi, ſe ſimulac Sultanus aduentaſſet, daturã
operam, ut compedes exuerem. Proximo noctis conticinio rurſum it ad me
regina, ſequentibus eam binis eleganti forma puellis, allatisq́ dapibus opi/
paris, me hac uoce inclamabat, Veni huc Ludouice. Ego reſpondi, Adſum.
Et rurſum illa, Vis'ne tu Ludouice ut tecũ nonnihil morer? Cui ego, neutiq́
domina, ſubdens, nõ ſatis ſuperq́ ſibi fore, quod compeditus erã, niſi etiã ca/
pitis pœna plecterer? At illa inquit, Noli pauere, per hoc caput tibi ſpondeo
impunitatẽ: quod ſi me iſtuc ire nõ annuis, ibit Gazella, aut Tegia, uel Galze
rana. Hæc dicebat regina, nõ aliò tendens, niſi ut loco earũ cuiuſpiã puellarũ
mecum cubaret. Verum ego nunq́ ſum his aſſenſus, longeq́ ante hæc om/
nia prouideram: quũ mihi plus iuſto affecta emori me ac deperire uidebat,
occurſabant animo quæ ingruebant diſcrimina. Haud certe neſciebã, ubi re/
gina potita me fuiſſet, non defuturũ mihi aurum argentumq́, camelos'ue ac
mancipia, & id genus ferme oĩa, quæ mihi cõplacita fuiſſent: probe etiã intel
ligebam ſtipaturos latera mea acriore obſeruatione dena mancipia quocũq́
proficiſci contigiſſet, uixq́ me euadere poſſe Arabiæ ſepta nouerã, obſeruan
tibus portus ac tranſitus omneis mancipĳs nigricantibus. Edixerat enim rex
omnibus, qui fluminũ portus ac uiarũ obſeruant angiportus, ne me ſinerent
diffugere, imò abeuntẽ corriperẽt: obuerſabat etiã animo, q̃ ſi ſemel fuga at
tempta nõ euaſiſſem, preſto affuturã mortẽ, aut ſaltẽ cõpedes tantiſper, quoad
uita ſuperſtes fuiſſet. Ob eã rem reginæ nunq́ ſum aſſenſus, ne ſimul animæ
ac corporis ſubirẽ apertum diſcrimen. Mœſtus itaq́ ac gemebundus noctẽ
tranſegi, deo Opt. Max. me cõmittens. Intra triduũ uero Sultanus aduenit,
ob cuius aduentũ haud mora, per internunciũ regina me fecit certiorẽ, ſe naua
turam

turã operã, ut maximarũ opum fierem dominus, si modo illi obsequi uellẽ. Ad hæc respondi: Exolueret datã deo ac Mahumeti fidẽ, meq; ẽ cõpedibus erueret: demum planissime non desperaret me illi rem gratam facturũ esse. Quare illico me prodire iussit, ac Sultanum adire: qui ut me uidit, percontari cœpit, quónam proficisci uellẽ exutis compedibus. Cui ego, O princeps, parentes habeo nullos, prolis sum expers, germanos ac seruos nullos habeo: præter deum ac prophetam habeo neminẽ. Tu uero princeps, si tibi est com placitum domi tuæ me alere, ero tibi pro mancipio in famulatu perpetuo: erumpebant tandem lachrymæ, oraq; ubertim irrigabant, regina adstante. Quę miserata ęrumnas meas, Sultanũ his uerbis alloquebaẽ, Reddenda est tibi aliquando ipsi deo huius pauperis ratio exactissima, quem diutissime in custodia nullis accedentibus demeritis habere iussisti, caue ne deorũ subeas indignationem. Ad hæc Sultanus, ad me conuersus infit, I quò libet, nam te posthac iubeo liberũ esse, ut cœlo pro arbitratu frui queas. Quo dicto actutum compedes abieci, reserantibus illis quibus id munus soluendi mei delegatũ erat. Liber factus corrui ad Sultani pedes, uestigiaq; pedum eius deosculabar, gratias agẽs. Reginæ uero manus tantũ osculatus pro uirili gratias agebam. Illa autem manu me apprehendẽs, Veni, inquit, mecũ pauperrime, quoniam noui te inedia propè absumptum esse. Vbi uero in cubiculum me introduxit suum, suauiari me cœpit totiens, ut plus quàm centies id factum esse arbitrer, dapibusq; appositis, me epulari iussit opipare. Ego comedere nolui, siue quod præ gaudio partæ libertatis capiendi cibi appetentiam habebam nullam, aut quod summa gaudij futurus metus occupauerat: nam ubi conspicatus sum reginam archane in aurẽ Sultani loqui, cœpi totus horrere, ratus reginam ab rege me loco mancipij impetrauisse: ob id ad reginam conuersus aio, Tantisper domina non comedam, quoad me libertate donaueris. At illa conticesce demens, quando certe te fugit, quid de te immortales dij sanxerint: si uir nequam non eris, princeps fies. Iam compertum habebam quorsum hæc tenderent, noueramq; quem hexarchatum esset datura. Addidi propterea, sineret me conquiescere tamdiu, donec id sanguinis quod metus pauorq; abstulerat, reassumpsissem: nam præter Venerem cuncta uelle posse uidebar. At illa, mehercule uerum dicis: sed ego te quotidie splendidius excipiam, appositis ouis recentioribus, gallisq; gallinaceis, columbis, pipere, cinamomo, ac nuce myristica. His auditis, cœpi ampliores sumere spiritus, factus nonnihil lætior ob ea quæ tam ampliter mulier pollicebatur: & ut refocillatis uiribus, proculq; pulsa formidine, priorem aliquando recognoscerem Ludouicum. Conquieui in regia ad quindenos uel uicenos dies optime acceptus. Interea regina uenatũ eundi mihi potestatẽ facit, iui secum: ubi uero redij, simulabã comparasse præ lassitudine ægritudinem, ex compo sito id agens, ut mihi liceret à cõgressu reginæ tẽperare. Delitui itaq; octonis diebus

diebus ſub languoris uelamento: illa frequentius per internuncios me uiſe-bat. Inter hæc commonefacio reginam uouiſſe me deo ac Mahumeti, deſti-nauiſſeꝗ animo ire uelle uiſum uirum quendam, qui opinione probioris ui-tæ celeber erat admodum, in ea urbe quæ Aden dicitur. Annuit illa, & conti-nuo camelũ ac ſaraphos quinꝗ & uiginti mihi dari iuſſit. Quæ res me maxi-ma affecit uoluptate. Poſtridie cõſcenſo camelo abeo, itinereꝗ octo dierum in Aden urbem perueni: moxꝗ uiſi eum hominem, quem uulgus ob uitæ ſanctitatẽ mire colebat. Nec is ab re cultus erat, quippe qui in ſumma inopia expers Veneris ſemper uixerat. Inibi complures uiſuntur huic haud abſimi-les, uerum operam ludunt, quando certe conſtat abſꝗ baptiſmi fide inaniter ac nequicquam inſumptos eſſe labores huiuſmodi. Peracto uoto poſtridie eius diei, quò illuc acceſſeram, finxi me ope illius qui ſanctus habebatur in-columen factum eſſe: ob id haud mora, certiorẽ huius rei reddo reginam, ad-doꝗ poſtquam eius in me tot extabant merita, auere etiam plurimum, ut eius regnum uiſam. Id abs me factum ea ratione eſt, quod compertum ha-bebam illinc claſſem non diſceſſuram intra menſem, conueneramꝗ clancu-lum claſſis cuiuſdam præfectum, aperueramꝗ illi, me iturum in Indiã, ſi mo-do mihi facta fuiſſet abeundi poteſtas. Oneraui ꝗ promiſſis compluribus uirum, ſpondens donaturũ me eum fore munere perpulchro. Ad hæc ille re-ſpondit, ſe prius in Indiã proficiſci nolle, quàm in Perſida contendiſſet: condi-tiones me haud renuente, ita inter nos conuenit. *Hypocriſis*

De Lagi & Aiaz urbibus Arabiæ felicis, deꝗ Aiaz nundinis, & de Dante oppido, Cap. VII.

POſtero die camelum conſcendi, peractoꝗ itinere uiginti quinque mille paſſuum, nactus ſum urbem quandam Lagi nomine: ea in aruis pla-niſſimis ſita, in ſoloꝗ admodum æquali, populo frequens eſt, fert cariotas, & affatim carnium. At rei frumentariæ more noſtro inibi ſumma eſt ubertas, uuas habent nullas, lignorumꝗ ſummopere ſunt egentes: qui eam incolunt inciuiles ſunt ac ſubruſtici, ex Arabum gente erratica, ob id pauciſſimi cen-ſus. Inde abiens itinere diei unius peracto, alterã urbem offendi Aiaz nomi-ne, ea in colle gemino poſita eſt, intercurrente latiſſima conualle, inꝗ ea fons ſignatus: illò itaꝗ commerciorum cauſa, ceu ad celebre emporium plurimi mortalium proficiſcuntur, & comprimis utriuſque montis accolæ nundinas adeunt, perraroꝗ uſu euenit, ut inter ſeſe montani haud digladientur. Con-certationis horum cauſam hanc eſſe adfirmabant, quod indigenæ eius mon-tis qui Septentrionem reſpicit, ſumma ope meridionales in eam ſententiam trahere conantur, ut & ipſi Mahumeti ac eius ſocijs fidem adhibeant: hi ue-ro reluctantur, ac uni Mahumeti ac Hali fidem adhibendam eſſe adſeue-rant: cæteros uero ueluti pſeudoprophetas aſpernantur. Propterea mutuis cædibus ſe conficiunt, inſtar canum. Sed redeamus ad emporium, quò *Aiaz emporium*

comportantur

comportantur aromata minutiora fermè omne genus. Fert ea regio xylon, uulgo appellant bombicē, sericumq́, ibiq́ fructus multiplices, gustu admodum suaues, ut sunt persica mala, punica, cydonea, ficus, iuglandes nuces, & uuas optimas. Hinc & hinc, id est, in utroq́ montis summo, sunt arces mu-
Dante urbs nitissimæ. Itaq́ discedens illinc bidui itinere inueni aliam urbem, cui Dante nomen est inditum. Ea arte & natura est munitior. In summo prægrandis montis fastigio posita. Incolunt eam Arabes inopes admodum, qui ob infœcundum solum non nisi egentes esse possunt.

De urbe Almacharan Arabiæ felicis, deq́ eius ubertate,
CAPVT VIII.

VT nostro uisendi orbis desiderio tandem aliquādo ex cognitu nouarū rerum fiat satis, pergemus aliqua denarrare. Inde igitur abiens ad urbē quandā Almacharan nomine peruentū est, quæ bidui itinere à Dante urbe abest. Ea in monte eminentissimo posita est, adq́ eam cliuoso ac perarduo ascensu itur, utpote septē miliariū, adeoq́ coartatur iter, ut bini homines iter compleant, nō secus q̄ si fores in angiportu. Vbi uero in summum euaseris montē, ecce incredibilis planicies, inq́ ea fermè rerū omniū copia: nā in ipsa montis planicie legit̃ quicquid frugis humanis usibus conducere queat. Ob eam rem arbitror urbem esse propè inexpugnabilē, ubi cōmeatus omnifariā nō desint, sitq́ situ quasi inaccessa, & cōprimis adiuuat aquarū mira ubertas, scaturiente cisterna adeo largiter, ut centenis hominū milibus sufficere posse uideatur. Illic aiunt Sultanū condidisse thesauros, quoniā inde est oriundus. Inibi iugem morā trahit una ex coniugibus Sultani: fert sanè ager huiusmodi quicquid est, quo uita carere nequeat, cœliq́ clementia, eademq́ saluberrima temperie urbiū nulli est secunda. Indigenæ magis in albicantem, quàm in quemuis alium colorē inclināt. Et ibi Sultanus, uelut in phylacam quampiam, auri tantum adseruari iubet, quantum profecto onerandis camelis centenis abunde sufficeret: nec nisi uisa denarro.

De Reame urbe Arabiæ felicis, deq́ eius temperie ac populi moribus, Cap. IX.

DIscedens illinc iter cepi uersus urbem quandam Reame nomine, itinere diei unius ab supradicta urbe distantem: hæc plerunq́ ab incolis nigricantibus culta est, eximij sunt negociatores: agerq́ omnium fermè rerum, si ligna excipias, est ferax, ambitu duûm milium ædium urbs continetur. Ab al-
Veruecces tero montis latere mons uisitur, ubi arx est munitissima, & ibi nonnulla ueruecum genera, quorum ego caudam animaduerti pondo esse librarum quadraginta quatuor: carent cornibus: adeoq́ sunt obesi ac pingues, ut uix incedere possint: habēt etiam illic uuas quasdam sine granis: suauiores illis comedi nunquam: ibi omnifariam fructus inueniuntur, ut supra memorauimus. Huic copiæ accedit incredibilis cœli temperies, id comprimis testatur perennior ho-

ior hominum ætas:complures sum alloquutus qui centesimum ac uigesimũ quintum annum excesserant, uegetam ac succulentã adhuc uiuentes uitam: is amictus est propè nullus,utpote quibus sola interula indumentum præstat,uel nobilioribus:qui uero sunt postremæ tribus, sindone brachio exerto corpus uelant:in tota ferè Arabia homines ex proprio capillo cornua gerũt. Mulieres aũt caligis laxioribus,instar remigum utuntur.

De Sana urbe felicis Arabiæ,deq; eius munitissimo situ,necnon de sæuitia filij regis, Cap. X.

INde abiens itinere tridui, ad urbem quandam Sana nomine perueni, eã in æditissimo mõte sita est,arteq; ac natura munitior: hanc Sultanus cum numerosissimo exercitu utpote octuaginta milium hominum octonis mensibus oppugnauit,sed nunquam expugnare quiuit: uerum post latas æquas conditiones deditionem fecit:mœnia constant ex humo congesta, altitudine cubitorum decem:lata uero brachia uicena, patet propterea camelis octonis in ordine expositis iter,tanta est illius latitudo. Regio est complurium ferax fructuum,nec multum ab aruis nostris differt,si copiam rerum omnium spectaueris,& comprimis fontibus est irrigua. Vrbi moderatur Sultanus, qui natos habet duodenos, quorum uni Mahumetis inditũ est nomen, qui ferè rabie dicit̃ correptus: mordicus enim homines impetere consueuit, morsosq; deuorat usq; ad ipsam satietatem, statura cubitorum quatuor, filo corporis elegantiore conspicuus, quippe qui aptissimum quadratumq; corpus habet coloris subcinericij.Fert ager eius urbis nõnulla aromata, eaq; legunt̃ nõ longe ab urbe. Ambitu circiter quatuor miliũ ædium continet̃ : ædes eorum elegantia ac pulchritudine nostris non concedunt:adeo urbs patescit,ut intra mœnia uisantur arua,hortiq;,ac complura uiridaria. Anthropophagus

De Taëssa & Zibith,& Damar Arabiæ felicis maximis urbibus, Cap. XI.

ILlinc mouens contendi ad urbem Taëssa nomine, peracto prius dierum trium itinere: monti imposita est, sed uisu pulcherrima: ibi elegantium rerum ingẽs ubertas,& præsertim rosaceæ aquæ: urbs est antiquissima, inq; ea delubrum instar templi diuæ Mariæ ad rotundã urbis Romæ constructum:ædes ibi elegantiores,adhuc antiquitatem præ se ferentes.Eò confluunt commerciorum causa negociatores propè innumeri:amictu non dissimili à memoratis utuntur,coloris subcinericij. Inde abiens profectus sum itinere tridui ad aliam urbem,Zibith nomine,pulchram sanè, eandemq; optimã: à mari Erythræo abest itinere mediæ diei, ingẽtiumq; mercimoniorũ urbs est,suppeditante merces pelago: honestata est dote plurimarũ rerum, & comprimis saccari uberioris, ac omnifariam fructuũ. Sita est in latissima planicie intra duos mõtes:mœnibus caret:illic aromatum omne genus præcipuum est emporium,aliaq; largiter inde euehuntur:habitu ac colore ut su- Zibith urbs

t pradicti.

pradicti. Ea uisa urbe, ad aliam Damar nomine concito gradu me contuli, unius diei peracto itinere, à Mahumetanis colitur, qui commercijs eximie incumbunt, urbs fœcunditate non postponenda prioribus, nec amictu moribusq; indigenæ memoratis sunt multum absimiles.

De Sultano præmissarum urbium, & qua de causa Sechamir dicitur, Cap. XII.

HÆ urbes, quarũ paulo ante mentio facta est, Sultano Arabiæ felicis, q Sechamir dicit̃, paret. Secha sanctus interpretatur, amir uero princeps. Sancti appellatione hominem ob id dignant̃, quod aiunt ipsum humanarũ cædium, si bella excipias, expertẽ esse. Illud etiam noueritis, quod per id tempus quo illic agebam in uinculis, supra sexdecim hominũ milia alebat: singulis singulo die dantur seni minutiores postremiq; ualoris denarij pro uictu, quo trahere in custodia animam queant. Ita accipiunt̃, qui plectendi morte erant: idem domi totidem mancipia nigricantis coloris alit.

De Cercopithecis, nonnullis animalibus humano generi infensisq;, Cap. XIII.

INde abiens redij ad urbem Aden nomine, tridui itinere prius peracto: cit citer medium iter nactus sum editissimum uastissimumq; montem, is om nifariam abundat animalibus, & comprimis[†] Cercopithecis, palabantur & ibi fere complusculi leones, præsertim hominibus supra modum infensi, idq; efficit, ut illàc tutum iter non pateat, nisi centũ simul uiatoribus, qui frequentiore numero perterreant feras: illud testari licet, quod corã uidimus: eà enim habentes iter, apertum discrimen subijmus, feris nos cõsectantibus: complures tamen arcubus ac fundis confecimus, canibus etiam opem ferentibus: tandem aliquando periculum euasimus. Ad urbem ut perueni, cœpi simulare ægritudinẽ, quasi pergraui adflictarer capitis grauedine: perdius ergo in delubro iacens, noctu tantum prodibam, conuenturus nauis moderatorem. Impetrauiq; ab eo, ut & mihi conscendendi liburnicam uel clanculum faceret potestatem.

[†] Catti marini uulgo

De nonnullis Æthiopiæ locis, Cap. XIIII

DVm pergimus ex instituto uarias peragrare regiones, commissi pelago, fortunæ inconstantia, necnon equorum interturbatione multijuga, à cœpto itinere absterriti sumus. Quum itaq; intra senos dies iter in Persida haberemus æquora sulcantes, iamq; septenis diebus nauigationi operam dedissemus: ecce in mari sæuior oborta est tempestas, fluctuãte salo, dictoq; citius nos à meditato itinere auertens in Æthiopiæ oras transtulit. Onustæ erant liburnicæ rubrica inficiendis pannis aptissima: nam quotannis ex urbe Aden rubricæ onustas naues quinas ac uicenas negociatores abducunt: hũc colorem inficiendis lanis mittit felix Arabia. Iactati itaque ui uentorum in portum quendã Zeila nomine impegimus, ibiq; quinque dierum moram fecimus:

fecimus, tum ut urbem inspiceremus, tum uel maxime, ut tantisper opperiremur, donec mitesceret æquor.

De Zeila urbe Æthiopiæ, deq; fertilitate illius, ac nonnullis animalibus eiusdem urbis, Cap. XV.

IN ea urbe magnopere commercia uigent, ceu in famigerato admodũ emporio, auri ac eboris mira est ubertas, ibi'que propè innumera mancipia ueneunt haud ingenti precio. Hi ex regno Æthiopiæ, cui is Æthiopum rex, quem presbyterum Ioannem dicunt, siue Iacobitarum principem appellãt, imperitat, ab Mahumetanis qui Mauri dicunt, in prælijs corripiuntur, inde in Persidem, ac felicem Arabiam Indiamq;, necnõ in Babylonem Niloticã, ad Mechamq; traducuntur: illic in precio est iustitia, recteq; uiuitur: fert ager triticum, affatimq; carnium, ibi uisitur copia multarũ rerum: mittit etiã oleũ abundantius, sed non ex oliuis, uerum ex re nescio qua alia: mellisq; ac ceræ plurimum: sunt etiã illic uerueces nonnulli, qui ponderosissimas trahunt caudas, utpote pondo sexdecim librarum. His caput ac collum sunt nigricantia, cætera sunt albi: sunt item uerueces prorsus albicantes, quorum cauda cubitalis est longitudinis, modo elaboratæ uitis: palearia instar tauri à mento pendent, humum propè uerrentia: inerrant aruis boues fœminæ ceruina cornua habentes, hæ non sunt cicuratæ, sed syluestres: ubi capiuntur, dono Sultano eius urbis ceu regium quiddam dantur. Vaccas etiam uidi cornu unicum in fronte media habentes instar monocerotis, longitudine supra palmi magnitudinẽ: his cornu in terga resupinat, coloris sunt phœnicei: illę uero quas memorauimus, in colorem nigricantem inclinant: ibi ubertime uiuitur annona uilescente: urbẽ incolunt innumeri negociatores: mœnia sunt exesa, portusq; despicabilis, estq; in continenti telluris. Illi moderatur rex Mahumetanus, sub quo peditum ac equitum complura milia merent stipendia: rei bellicæ plurimum student: interula tantum amiciuntur. Color est ijs subcinericius, inermes ad bella exeunt, latriæ Mahumetis addicti.

Verueces

Vaccæ unicornes

De Barbara insula Æthiopiæ, deq; eius incolis, Cap. XVI.

POstquam sæuientis pelagi tumor efferbuit, uela uentis dedimus, moxq; insulæ cui Barbaræ nomen est appulimus. Princeps eius est Mahumetanus: insula non patet plurimum, sed culta est admodum, habitatoreq; frequentior: multifariam carnes mittit. His est subnigricans color: quicquid opum possident, id habent in armentis. Illic morã unius diei fecimus, indeq; abscedentes, in Persidem uelificauimus.

LVDOVICI ROMANI PATRITII

PERSICARVM RERVM LIBER III.

De nonnullis Persiæ urbibus & portubus, Caput I.

Diuobanderrumi

D dies duodenos maria sulcauimus: tandemq; appulimus urbem quandam quæ dicitur Diuobanderrumi, id est, diuus Turcarum portus, ea parum à continente abest: quando intumescit undabundum æquor, est insula aquis eam ambientibus: ubi uero resedit mare, iter est ad eam terrestre: paret Sultano Cambaiæ. Moderatur urbi quidam nomine Menacheaz: bidui illic mora insumpta est: commerciorum ingentium est emporium, eamq; incolunt ex Turcarum gente fermè quadringenti negociatores: muro quaqua uersum ambitur: tormenta omne genus mœnia muniunt. Naues habent celocibus nostris paulo minores, thalae appellant. Soluentes inde contendimus ad aliam urbem, quæ Goa dicitur, ea abest à superiore urbe itinere tridui: illò mercimonia maxime comportantur, exportanturq; ab his qui ultro citroq; proficiscuntur: celebres sunt admodum nundinæ: nec ubertate rerum opumq; magnitudine superioribus urbs concedit. Passim colitur Mahumetes. Illinc abiens profectus sum ad urbem aliam, quæ Giulfar dicitur, rerum copia abundans: ibi inter alia peropportunũ portum conspicati sumus. Illinc abeuntes ad alium portum Meschet nomine deuenimus.

Goa urbs

Giulfar

De Ormo urbe, deq; insula Persidis, ubi margaritæ leguntur, Cap. II.

ABscedentes inde uelificauimus uersus urbem Ormus nomine, inclytã: ea situ elegantiore, ac unionum copia nulli urbium est secunda: sita est in insula, & maritimis urbibus præferenda omnibus: abest à continenti spacio duodecim mille passuũ, aquarum potu suauium, annonæq; mira caritas: inuehuntur fermè omnia, quæ uictum cultoribus suppeditãt: procul illinc itinere dierum trium leguntur conchæ, quæ pariunt margaritas uenustiores, grandioresq; cæteris baccis: captura earum fit, ut haud multo post expediemus. Sunt ibi nonnulli qui piscatu uictũ quæritant. Hi uecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi dependente fune, idq; fit ab gemina cymbæ parte, ut utrinq; iactis in profundum lapidibus, constabiliri nauis, non aliter quàm si in ancoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in æquor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumq; dependente, alligato pedibus lapide se uibrat in pelagus, subtusq; aquas urinantiũ more natat, actusq; in profundum ad passus quindenos, tantisper urinat, donec legerit conchas, in quibus delitescunt uniones ac margaritæ: collectas manticæ indit, lapidemq; protinus quo pedes gra-

Concharum captura

des grauabantur abijcit, funiq́ꝫ innixus in superiora euadit: ibi quandoq; ad tercentum fermè nauigiorum genera comperiuntur, quæ undecunq; conten dunt. Eius urbis Sultanus Mahumetis est initiatus fide.

De Sultano Ormus, deq́ꝫ sæuitia filij Sultani erga parentes ac germanos, Caput III.

PEr id tempus quo ego has inuisi regiones, hæc quæ mox uobis innotescent, contigere. Itaque Sultano undeni erant liberi, quorum minor natu opinione insipientiæ minus cordatus habebatur: primogenitus uero ob nimiam calliditatem omnium censebatur uaferrimus. Erant item eidem Sultano bina mancipia, quæ ex regno Presbyteri Ioãnis regis Æthiopũ in regiam asciuerat, obq́ꝫ eorum merita strenuissimamq́ꝫ consuetudinem fortunis innumeris ditauerat, natorumq́ꝫ loco habebat. Inter hæc maior natu silentio noctis, parentibus germanisq́ꝫ, illo excepto, qui mentis impos credebatur, lumina eruit: sicq́ꝫ effossa detulit in parentum cubiculum, simul'que subdito igne, parentes domumq́ꝫ incendio subiecit: cuncta itaq; deflagrarunt, paren tes uidelicet ac quicquid fortunarum inibi repertum est. Proxima luce atrox facinus cultoribus urbis innotuit, ob id tumultuari cœpere omnes, rei indignitate moti. Autor uero sceleris in regiam, ceu in locum tutissimum se recepit, ac in demortui locum suffectus est. Is uero, quem memorauimus amentem esse habitum, longe alius uisus est, quàm omnium uocibus destinatus erat, cognito nephando scelere, ueluti parentum necis futurus ultor, in delubrum continuo diffugit, hæc uoce sublatissima Arabice inclamans, ô dij boni, cacodæmon effectus est germanus meus, confecit parentes ac germanos, confectosq́ꝫ deflagrantissimo rogo tradidit. Intra quindenos dies ciuium exuscitatus furor resedit: quo uiso Sultanus accersit ad se alterum illorũ mancipiorum, quæ dilecta à seniore Sultano prædiximus, nomine Mahumetẽ: quod ut uenit, Sultano Arabica lingua infit, Quid ais princeps? At ille, Sultanus sum. Tunc mancipium, Ita mehercule Sultanus es. Tum ille manu apprehensum hominem, blandiendo secum ducebat, illum'que Arabice alloquens subdit, I & socium tuum occidito, pro qua re tibi septem oppida polliceor daturum quamprimum. At mancipium, Mi princeps, inquit, triginta annis conuictorem habui socium hunc meum, propterea id sceleris quod iubes nõ ausim unquam. Tunc Sultanus, Sinito inquit. Verum intra triduum uocato ad se altero mancipio, itidem agit cum eo quod cum superiore mancipio tentauerat, insidias illi nectens. At ille cui Chaim nomen erat, hoc intellecto, Fiat, inquit, in dei nomine mi princeps: moxq́ꝫ clanculum loricatus ibat obiturus principis imperata. Vt igitur ad socium peruenit, facere nequit, quin scelus uultu proderet. Eo uiso, haud mora, intellexit in se cudi fa-

bam hanc, & proditoris appellatione inclamans socium, Venisti, inquit, proditor leto me traditurus? at ille, neutiquam huiuscemodi operam nauaturus accedo: at Mahumetes, nequis inficias ire, quando certe conscius patrandi sceleris animus luridum effecit uultum: ob id haud euades, quin te protinus mactem: cognito Chaim in certissimam notionem insidiarum quas struebat deuenisse, gladium quem strinxerat, ad pedes socij abiecit, illicoq; humi stratus ueniam precabatur plorabundus, identidem inclamans, parce mihi mi princeps, nam mors mihi iure optimo debetur, ob id confice me eodem mucrone, quo te mactaturus accesseram. At ille, nemini profecto dubiũ est, quin sis perditissimus proditor, quipppe qui triginta fermè annis mutuo usus cõtubernio conuictor perennis fuisti, & nunc necem illaturus aduenisti: num miser intelligis hunc qui tibi id negocij demandauerat, cacodæmona esse? Verum cõsurge, quoniam iam tibi parsum est: illud etiam noueris, iugi triduo hanc furiam me ingentissimis onerasse pollicitationibus, ut mortem quam mihi illaturus adueneras, prior tibi inferrem: sed ego conditionẽ aspernatus, facinori atrocissimo minime sum assensus. Verũ sinito deos agere immortales: tu tamen si me audis, continuo nauabis eam operam quam mox subijciam, Conuenias uelim Sultanum, illicq; dicas te leto me tradidisse. Ad hæc Chaim, Subibo imperata princeps; quare ad Sultanum profectus est: quo uiso Sultanus inquit, heus Chaim, mactasti ne amicũ? at ille, confeci me hercle princeps: tunc Sultanus, accede propius: hærenti iam principis lateri, Sultanus gladio pectus fregit. Perendino die Mahumetes clanculum induit loricam, seq; ad Sultanum recepit. Hunc ut conspicatus est Sultanus in cubiculo, Canis, inquit, cane natus, adhuc frueris aura ętherea? Cui Mahumetes, uiuo quidem in contumeliam tuam, sumq; te actutũ mactaturus cacodæmone deteriorem. His dictis collato pede digladiari cœperunt: concertatum est nonnihil: tandẽ præualente Mahumete, mortẽ occubuit Sultanus. Quo facto, haud mora, uictor Mahumetes regiam occludi, firmariq; præsidio iubet. Iuuerunt Mahumetẽ populi in eum ardentissima studia. Ad eam diem charus fuerat populo admodum, ob eam rem cunctus populus acclamationibus læticiam testans Mahumetem Sultanum salutabat. Dum itaq; Sultanus in principatu uigesimum diem egisset: illis transactis, classico ad se primores urbis, necnõ negociatores, reliquumq; fermè populum uocat. Quibus ita loquutum esse accepimus, quod à se factum audierant, non ultra id patratum fore, nequiuisse fugere urgentis fati necessitatem, probe se intelligere id principatus sibi haudquaquam deberi: propterea ab eis impetrare uelle, ut illi moderandi regni darent habenas, qui quandoque ad imitationem stulticiæ factus, parum cordatus uidebatur, ad hunc iusto iure pertinere imperiũ. Concionanti Mahumeti assensum est: moxq; ille, qui amens
habitus

habitus fuerat,in demortui locum suffectus est, moderatore tamen Mahumete: nam postquam facinus ausit Mahumetes,omnium confessione, deorum amicus credebatur.Ob id ultro ab cunctis moderandæ urbis illi datum est negociũ,desipiente præsertim Sultano,cuius in superioribus abunde meminimus.Nec uos lateat in ea urbe ad quadringentos negociatores usq; morari cõmerciorum causa,quæ illic plurimũ uigent:illò enim comportantur sericum,uniones,margaritæ,& id genus baccæ,aromatumq; adfatim. Viuunt pleruncq; oriza,quoniam ea regio triticum non mittit.

De Eri urbe in Chorazani regione Persidis,deq; eius opibus,& complurium rerum copia,præsertim reubarbari, Cap. IIII.

INde discedens in Persidẽ sum profectus:peracto duodecim dierũ itinere, ad urbem quandã Eri nomine perueni.Regioni nomen est Chorazani,ea appellatione qua & nos Flaminiã nuncupauimus:urbẽ Eri regionis eius rex incolit,ea est omniũ fermè rerum ferax,uisiturq; tanta serici copia,ut una die emere queas tantũ serici, quod ternis camelorũ milibus onerandis sufficiat: ibi nunq; ingrauescit annona ob rerũ ubertatẽ. Reubarbari in primis mira est copia:ea cõiectura id sum assequutus,quod senæ reubarbari libræ nostro more pondo unciarũ duodecim singulo aureo nũmo ueniebãt:urbs ambitu circiter septẽ miliũ ædium continetur: colũt Mahumetẽ quàm qui maxime. Abiens illinc itinere dierũ uiginti,animaduerti regionẽ intra terras procul ab littore maris frequentẽ esse admodũ uicis ac oppidis, eisdemq; summopere cultis. Serici copia

De eo flumine quod arbitramur esse Eufratẽ, Cap. V.

PEruenì tandẽ ad quendã amnem, quẽ ipsa incolarũ lingua Eufra appellant:hunc ego crediderim Eufratẽ esse, uastioris conceptaculi ductus argumento. Dum itaq; secus fluuiũ læuorsum iter ago,tridui peracto itinere, ad urbẽ aliã peruentũ est Schirã nomine, ea unicũ principẽ habet,eundẽq; Persam,alij nemini parentẽ,addictũq; fidei Mahumetanæ.Ibi omnifariam preciosi lapilli inueniũt:& cõptimis Eranõ lapis, q abigit lymphationes,pellitq; formidines,turchicã appellant:abunde enim aduehunt,ut ferebatur,ex urbe Balascham nomine, ubi ingẽs est ubertas castorei, ibiq; colorũ cõplura genera. Illud uobis compertũ fiet, quur perraro apud nos castoreum syncerum inuenit:prius equidẽ adulterat,quàm ad nos comportet, Persis adulterantibus: nam id hominũ genus his uaframentis adulterandarum rerum concedit nemini, id ego coràm perspexi,uoluiq; quandoque synceri castorei uim oderiferã experiri. Igit conspicatus sum aliquando quospiã huius rei periculũ facientes:sumebant enim uesicã castorei,eamq; conceptã mox naribus olfaciẽdã admouebãt quaterni ex ordine hoĩes: ea admota,tãta erat fragrãtis castorei uis,ut olfacientibus eliceret sãguinẽ è naribus, idq; præseferebat haud adulteratũ castoreũ.Percũctabar etiã Persas, an castoreũ ut cætera un-

guenta,quæ suis moriunt̃ horis,illico expiraret.Pro responso habui,uim huius odoris adseruari ad annos denos,si modo non adulteretur. In qua re Persæ eminent præstantq́; plurimum:inuicem hi sunt cunctorum hominum comissimi,& cóprimis liberalitate præferendi omnibus: neq; id ausim adstruere,nisi coràm eiusce rei periculum fecissem. Per id tempus quo illic agebã,nactus sum ibi negociatoré quendam Persam, qui me superiore anno in urbe Mechæ cognouerat,is erat oriũdus ex urbe Eri in Chorazain:qui,ut me conspicatus est,Ludouice,inquit,quis te impulit has uisere sedes,nóne ille es quẽ dudum apud Mecham noui? Cui ego,Sum quidẽ ille, qui uisendi orbis desiderio mirabilem in modum ardeo:at Persa,deus laudetur infit, postquam offendi comitem mei itineris quempiam, qui eodem desiderio teneatur,quo & ego capior:quare in urbe,cui Squilaz nomen est,mora quindecim dierum insumpta est. Persa uero me hortabatur, ne à se discederem,futurus itineris iugis comes,ut eo duce præcipuam orbis partem peragraremus. Itaq; itineri accingimur, profecturi uersus eum locum, cui Sancto Braganti nomen est inditum.

De urbe Sancti Bragantis,& quomodo Babylonem magnitudine exęquat,deq; Persarum rege,qui Sophi dicitur, Cap. VI.

VRbem Sancti Bragantis ferunt magnitudine Babyloni minime concedere:quippe quam uastissime patere autumant:eius rex Mahumeti est addictus.Memorant negociatores habere in armis ubi libuerit ad sexagena equitum milia:gens inclinat in colorem albicantem, bellicoq; usui aptissima: nos uero hæc tantum ex aliorum narratu adfirmamus: non enim ultra progredi licuit grassante ac sæuiente Sophi in eos qui Bobachar & Othomar ac Omar sacris sunt initiati. Hi Mahumetis collegæ fuere,eiusq; deliramentorum conscij. Qui itaq; his fidem censent adhibendam esse, absumuntur: quos uero nouerit Mahumetis ac Hali sacra,imò prophana colere,illęsos sinit.Inter hæc comes meus accersito me,ait, Vt scias Ludouice quanti te faciã, quámue ex meo contubernio tibi prospectum iri aueam, institui te arctissima coniunctione mihi deuincire, ut hoc nexu compertum tibi sit, me nusquam defuturum esse cœptę necessitudini.Est,inquit,mihi neptis,cui †Samis nomen est, hanc tibi matrimonio iungi ita cupio, ut nihil desiderem ardentius. Samis eorum lingua phœbus dicitur. Nec id ab re, phœbo profectò uenustior candidior'que erat. Adiecit ad hæc ille, se non ambire orbem, ob id quod cuiuspiam rei egens esset, uerum solius animi ac uoluptatis causa, quam ex multarũ rerũ cognitione proficisci adfirmabat. Quare gradu reuocato, ad urbem Eri nomine redijmus: quò ut peruenimus, excipit me domi suæ comes meus honorifice & amanter,ostensáque nepte,instantius mecum agebat, ut iure matrimonij uirgine potiri uellem. Ego uero qui longe alia

†als,Semes

lia animo destinaueram: præ me tuli id quidem non aspernari, sed commo
dius illud agendum esse arbitrabar: quare intra octonos dies inde abeuntes,
reuersi sumus ad urbem Ormus nomine. Illincque soluentes in Indiam uelifi-
cauimus: & tandem aliquando portum appulimus, qui lingua indigenarum
Cheo dicitur.

LVDOVICI ROMANI PATRITII
INDICARVM RERVM LIBER IIII.

De urbe Indiæ Cambaia, omnium fermè rerum ferace, Cap. I.

QVONIAM in operis huius exordio, si recte meminimus, spopondimus cuncta nos denarraturos esse compendiosius quàm quibimus, ne plus iusto prolixior oratio fastidium pareret lectori, decreuimus ob id promissa dissoluere, & ab instituto haudquaquam recedentes, ea uestris auspicijs tantum scripto prodere, quæ narratu digniora uidebuntur. Indiam igitur ingressi ad portum quendam deuenimus, hũc præterfluit ingens fluuius, cui Indo nomen est: isque non procul abest ab urbe quæ Cambaia dicitur. Ea ad tertium lapidem posita intra terras, respicit meridiẽ: ad eam non est liburnicis uel actuarijs nauigijs accessus, nisi inundet flumen uberius solito, qui aliquando ad tertium uel quartum lapidem irrigare maiore auctu arua cõsueuit. Verum auctus inibi fluminum contrarias uices incrementorum habent, quippe qui non nisi decrescente luna augescunt: apud nos uero plenilunijs tumescunt amnes mirandum in modũ. Vrbs muro nostro more ambitur: cunctísque fermè abundat, re præsertim frumentaria, ac fructibus omnis generis. Ibi inter cætera complura aromatum genera reperiuntur, quorum nomina me latent: illic etiam gosipium abunde inuenit, uulgo bombix dicitur: asportãt inde negociatores annis singulis tantum gosipij ac serici, ut quandoque quadragenas aut quinquagenas naues harũ mercium abducant, alioque comportent. In eodem regno is mons reperitur unde eruitur onyx, corneola uulgo dicitur. Nec procul inde est mons unde exciditur calcedonius lapis, adamasque. *Indus fluu.*

De moribus incolarum Cambaiæ ũrbis præclaræ, Cap. II.

IAmiam subijciemus Sultani eius statum ac mores: is Machamut dicitur, quum ibi essem agebatur quadragesimus annus, quo ipse regnum indeptus fuerat, rege Gugeratorum depulso. Hi nullum animal occidere cibi gratia, nulláque carne uesci optimum esse arbitrantur: non sunt Mahumetani, neque idolorum cultores. Ego uero crediderim, si baptismi caractere insignirentur, eos parum à salute abesse: nam genus est plenum iusticiæ: quippe quod alijs non infert, quod sibi inferri noluerit. Si habitum quæris, pars nudi agunt, pars tantũ obscœna uelati: caput uincit gausape, coloris purpurei.

His

His autē colos eſt ſubfuluus, ob eam cauſam à Sultano regno pulſi dicunt, de cuius moribus iam deſcendo dicturus. Huic igitur ſunt in armis equitum uicena milia, ſinguloq; mane in regiam ueniunt quinquaginta uiri elephantis inſidentes: quibus id ſolum negocium datum eſt, ut uenerabundi regem uenerentur, belluis genua flectentibus. Mane uero rege experrecto, crepant cymbala, tympanaq;, audiunturq; ſonantes tibiæ, necnon buccinatores: adſunt & complures alij, qui multijugis inſtrumentis muſicis lætіciam uiuentis regis teſtantur: itidem pranſuro agunt: adſuntq; itidem diſcumbenti memoratis elephantis inſidentes, & rurſum conſueto munere colendi principis funguntur. Locis ſuis animalium huiuſmodi ingenium ac conſuetudinem denarrabimus. At Sultanus memoratæ urbis ſuperiora labia adeo prominentia habet, ut illis æque ac mulieres capillo caput uinciat. Barbam uero albicantem gerit aduſque umbilicum promiſſam: ueneno ita aſſueuit, ut omni die quippiam hauriat, ne putes ad ipſam ſatietatem uenenum ſumi. Leto traditurus è ſatrapis quempiam, ad ſe accerſitum, cui mors imminet, nudum ſibi aſſiſtere compellit: moxq; edit nonnullos fructus, chofolos uocitant, inſtar nucis myriſticæ, muſcatā appellant: mandit etiam quædam herbarum folia, modo mali Aſſyrij, tambolos nominãt: addit etiam attritarum concharum oſtreæ calcem, ſimulq; cuncta mandendo ruminat. Tandem in eum, quem cupit occidi, expuit, aſperſoq; eo, continuo mors ſubſequitur, præſentaneo ueneno uitam perimente: nam ubi in hominem ut præmiſimus, expuerit contrita uenena, intra mediæ horæ ſpatium perfuſus ueneno in terram corruens efflat animam. Huic etiam ſunt circiter quaterna ſcortorum milia: nam ubi ſemel concubuerit cum quauis meretricum, proxima luce uitam exuit: depoſitam interulam amictusq; mortalium nemo attingit. Mutatorijs opus eſt prope innumeris. Sciſcitabatur diligentius ab negociatoribus comes meus, unde hæc profecta eſſet pernicies uenenorum. Aiebant illi parentem Sultani à cunabulis natum aluiſſe ueneno, propterea uni ſibi innocuum ſola conſuetudine factum eſſe, cæteris uero pernicioſum ac letale eſſe admodũ. Verũ de rebus Sultani modum facientes, incolarum mores deſcripturi, redeamus unde ſumus digreſſi. Hi igitur plerunque ſola tunica interiore uelantur, omnium ſunt bellaciſſimi, commercijsque ſtudent quàm qui maxime: regionis ubertas pro meritis referri non poteſt. Ea frequentatur ab utro citroque commeantibus ex omni fermè mortalium genere. Inde hac de urbe altera, cuius quum opportunũ duxerimus, meminiſſe eſt animus, ad uarias multiplicesq; regiones orbis innumera mercimonia euehuntur, ad Turcos præſertim, Syrosq;, Arabas felices, Indoſue, & item ad Africam incolentes, Æthiopasq;, & alios mortalium plurimos: ſericum in primis, ac xylon, bombicem appellant, illinc exportant. Hinc eſt quod ille Sultanus omnium cenſetur ditiſſimus, mercimonijs ibidem mirabilem in modum uigentibus. Hic

Sultani deſcriptio

maximas

maximas exercet simultates cum rege quodam, qui Iogæ regno imperitat, quod abest à supradicto rege itinere dierum quindecim. Itaque huius regis Iogæ imperium longe lateq; patet, illicq; in armis sunt triginta armatorũ milia, idolorum est cultor, omnisq; eius populus: suntq; opinione sanctitatis apud cæteros reges magno in precio, celebresq; admodum: nam ex instituto rex huiusmodi singulo triennio ter uel quater peregre proficiscitur, aliturq; aliena impensa dum peregrinatur, ut apud nos uoti cuiuspiam gratia peregrini circuire regiones solent. Trahit secum ad quaterna contubernaliũ milia, longum sanè seruorum ordinem: coniugem insuper & natos omnis circunducit: ducit etiam quatuor uel quinq; feruidos sonipedes, felesq; qui odorem illum gignunt lectissimum, Gibellum uocitant, cercopithecosq; complusculos, psitacos item ac pardos, accipitresq;, hocq; ordine ambit fermè Indiam totam. Illi habitus est geminum corium caprinum, altero priorẽ partem, posteriorem altero corporis partem uelat, uillo extrà eminẽte: coloris est propè mustelini. Ibi enim ob incendium candentis syderis nigrescere ac torreri corpora incipiunt: omnes inaures gestant dependentibus omnifariã monilibus lapidibusq; preciosis: alij exerto brachio uelant corpus, alij sola interula amiciuntur. Rex ac nonnulli procerum maximi puluisculis odoriferis quasi per speciem maioris claritudinis, infectam faciem circunferũt, ac reliqua corporis infecta. alij alijs uanis ducuntur superstitionibus, induxerũt in animũ alij ne humi procumbant unquam, alij ne toto corpore strati considant in terra: alij ab omni eloquio ueluti elingues temperant: his uero adsunt terni aut quaterni homines, qui mutis uictum suppeditant: omnibus in uniuersum cornu è colle depẽdet: illi ubi ad urbem quampiam peruenerint, incolas, ceu agunt apud nos cornicines, admonentes simul omnes concinunt, eoq; concentu stipem ab mortalibus petũt. Rege domi sedente trecenti, aut sane quadringẽti homines simul peregre exeũt. Nec plus triduo, modo Ægyptiorum, in eadẽ urbe morantur. In manibus ferunt scipionem in ima parte ferreo orbe munitum: alij orbes tantum quaqua uersum limatos nouaculę instar incidentes ferunt: illi quos oderũt impetunt funda lapides uibrantes: quare ubi in urbẽ aliquam uenerint, ab omnibus excipiunt placidissime, illisq; impune est uel urbis summatẽ occidisse, quando profecto id agere diuinitus creduntur: ager non est ferax admodum annona ingrauescente. Regio montibus plurimum asperatur: eorum ædes sunt despicabiles pessimiq; incolatus: urbes muro ambitas non habent: horum opera ac studio comportantur ad nos margaritæ, & id genus monilia, illudq; non difficulter efficiunt, peregre quoquo uoluerint aliena impensa proficiscentes. Hi igitur ob propè inaccessam regionem, Sultano Machamir maximum exhibent negocium. Rex Iogæ

De urbe

De urbe Ceul, deꝗ moribus ac audentia eius populi, Cap. III.

ABiens ab urbe Cambaiæ me recepi ad aliam urbē Ceul nomine, quæ à Cambaia itinere dierum duodecim abest. Ager qui inter utrunque intercedit Guzerat dicitur. Rex eorum idola colit: his est colos subfuluus, pro amictu alij interula utuntur, nudi agunt alij, tantū obscœna uelati, nudis pe- dibus ingrediuntur, apertoꝗ capite prodeunt: si perpaucos Mahumetanos negociatores excipias: ad bella sunt promptiores, in prælijs ense, arcubus, lan ceis harundineis, clypeisꝗ orbiculatis utuntur: tormenta habēt quibus pro- ruūt mœnia, stragesꝗ inferūt armatis exercitibus. Ea urbs munitissima mœ nia habet, distatꝗ à mari duobus ac mille passibus: præterfluit urbē amœ- nissimus amnis, quo ultro citroꝗ undecunꝗ mercimonia comportantur, ac- cedentibus eò exteris liburnicis: copiam prȩstat ager suapte natura omnibus abundans, si uuas, iuglandesꝗ nuces ac castaneas excipias: legitur triticum ac hordeum, adfatimꝗ leguminum. Illic etiam conficitur gosipinus pannus. Eorum fidem prudens prætereo, quando certe constat eos eiusdē latriæ esse, cuius est rex Calechut. Horū meminisse hȩsit cordi mihi, ubi fore opportunū duxero. Illic complures negociatores Mahumetani degunt: aëris temperies calidior est, quàm ubi est frigidissima: iusticia ibi maxime uiget in precio: re- gi in armis nō sunt frequentes milites. Regio fert equos uaccasꝗ plurimas.

Dabuli urbs Discedens illinc ad urbem quandam Dabuli nomine me contuli, itinere bi- dui ab superiore urbe distat: hāc ingens fluuius prȩterfluit, nostro more mœ nia habet, ager est fœcundus, ipsaꝗ urbs amœna admodum, ibi negociato- res propè innumeri Mahumetani. Rex idola colit, huic ad triginta hominū milia in armis sunt: corpora animosꝗ ut superiores populi exercent: genus est plenum iusticiæ: his idē est cultus corporis, uictusꝗ ac mores insunt ut il- lis quos supra memorauimus.

De Goga insula Indiæ, deꝗ eius rege, Cap. IIII

SOluens illinc profectus sum ad eam insulam cui Goga nomen est, ea ab continente abest mille passibus: hæc regi de Dechan quotannis pendit *Perday* uectigalium nomine mille aureos, Perday eorum lingua appellantur: si ho- rum formam quæras, angustiores cōtractioresꝗ sunt saraphis Babylonicis, sed longe crassiores: ab altera parte pro superscriptione bini sunt insculpti dę mones: ab altera uero cernitur nescio quid, literis exaratum. In ea insula ma- ris secus littus uisitur oppidum more nostro constructum: illi est præfectus dux quidam militum cui Sauain nomen est: sub eo quadringenti mamalu- chi merent stipendia, ipseꝗ mamaluchus est: is ubi cōsequi potest quempiā ex uiris albicantibus, eum beneuole excipit, cæterisꝗ adnumerat militibus: conducere enim eos consueuit stipendio uiginti aureorum mēse singulo: sed *Militum de lectus* prius honores huiusmodi non centuriat, quàm hūc morem seruauerit. Iube- igitur centuriaturus delectumꝗ habiturus, geminas ex corio afferri diplo- des, ipse

des: ipse alterã, alteram uero induit is qui admittendus est ad militiam. Vt itaq; uterq; diploidem induit, luctantur nõnihil: ubi is qui adscribi debet in stipendiatorũ militum numerum, inter luctandum repertus fuerit præstanti fortitudine, corporisq; uiribus eximius, uirũq; se explicuerit, haud mora, militibus consociatur: sin minus, sellulariæ aut cerdonicæ arti mancipat. Is itaque dux cum quadringentis mamaluchis regi Narsingæ negocium ingens exhibet: huius mentio fiet locis suis. Recedens inde contendi terrestri itinere octonis diebus ad eam urbem quæ Decan dicitur.

De Decan urbe Indiæ pulcherrima, deq; multijugis eius monilium generibus. Cap. V.

VRbi Decan memoratæ moderatur rex Mahumetanus, sub quo prædictus mamaluchorum præfectus stipendia meret. Ea urbs uisu est pulcherrima, feraxq; ferme rerum cunctarum. Eius rex inter mamaluchos adnumeratur, & cum eo ad triginta quinq; hominum milia suę ditionis, si peditũ equitumq; recenseas numerum. Vrbem decentissime elegans regia exornat: regiam honestant loca complurima: nam priusquam ad regis cubiculum deuenias, per quadragena quaternaq; cubicula tibi transeundum est: sic enim disposita contignatio est, ut alteri alter aditum locus præbeat, donec ad nouissimum perueneris. Vrbs more Christianorũ mœnibus ambitur: domus sunt haud inelegantes. Rex uero utitur fastu, pompamq; ducit incredibilem. Qui regi famulantur, in summis sotularibus circũferunt pyropos ac adamantes, & id genus lapides preciosos. Quæ uero monilia pro inauribus ac condalijs ferant, cogitent ipsi quibus acerrimum est iudicium, quum pedes eminentioribus corporis partibus contulerint. In eius regno mons est, unde erui dicitur adamas. Is mons est ab urbe ad sextum lapidem, muroq; quaquauersum circundatur: ipsum firmissimum adseruat præsidium. Scatet ea regio ferè rebus omnibus in uniuersum. Mahumetem colunt: amiciuntur sericis uestibus, uel interula ex serico elegantiore: ocreis tenuioribus cum caligis instar remigum utuntur. Mulieres Damascenarum fœminarum modo uelant faciem, ne unquam satient intuentium aspectum. *Adamantis fodinæ*

De regis diligentia peritiaq; disciplinæ militaris. Cap. VI.

IS rex cuius paulo ante meminimus, diutina bella gerit cum rege Narsingę. Qui illi parent populi Mahumetem colunt: milites plerunq; conducit exteros aduenasq;. Illis est colos albicans, indigenis uero subfuluus. Rex opibus diuitijsq; uberioribus ac liberali consuetudine nemini fermè concedit. In mari etiam classem habet ualidissimam. Odit Christianos quàm qui maxime. Peragrata ea regionis parte, iter cepimus uersus urbem, cui Bathacala nomen est.

De urbe Indiæ Bathacala, déque eius ubertate, præsertim orizæ, ac saccari. Cap. VII.

Abest urbs Bathacala ab urbe Decan itinere quinq; dierum, arte & natura nulli urbium postponenda. Rex idola gentilium ritu colit: circuitur mœnibus, estq; à pelago ad primum lapidem: portum non habet maritimum. Qui è mari illuc mercimonia comportant, aduehunt amne perquam mediocri. Illic moram degunt complures negociatores Mahumetani ob cõmercia, quæ inibi summopere uigent. Amnis præterfluit urbem: ager mittit orizam, saccarum, & illud comprimis quod candidum uocitamus. Ibi fici ac iuglandes reperiuntur, ut in urbe Calechut: latriæ dæmonum sunt addicti, ut incolæ Calechut: Mahumetani tamen seruant ritus suos. Equis, mulis, asinis'ue haud utuntur: uaccas, bubalos, pecora & capreas habent. Regio tritici, hordei leguminumq; ferax non est, uerum fructus omnifariam alij inibi leguntur Indico more. Dimissa ea urbe ad insulam quandam Anzediuam nomine me recepi: ea colitur à Mahumetanis idolorumq; cultoribus: distat insula à continente stadijs quaternis: Ambitu uero patet uiginti mille passuum. Illic cœlum minime clemens est, agérque infœcundus. Intra insulam ac continentem terram intercedit portus commodissimus. In insula aquæ potu suauissimæ hauriuntur.

Anzediua insula

De nonnullis optimis Indiæ urbibus. Cap. VIII.

Illinc discedens iter à me ceptum est uersus urbem quandam, cui Centacolæ nomen inditũ est, unius diei itinere prius absoluto. Huic princeps haud magnarum opum moderatur. Affatim tamen inibi carnium ubertas inuenitur orizæq;, ac omnifariam fructuum non aliter quàm apud Indos. Ibi complusculi Mahumetani commercia exercent. Rex idola colit: genti colos est subfuluus: nudi prorsus agunt, apertoq; capite prodeunt. Princeps huiusmodi regi de Barthacal paret. Inde abeuntes itinere bidui itum est ad insulam quandam aliam Onor nomine. Rex eius latriæ addictus est dæmonum, & regis Narsingæ subit imperata. Is est omnium comissimus, expers fastus: huius iussu circiter octonæ liburnicæ assidue maria sulcant, & prædabundæ quidem excursionibus uacant. Hic summa necessitudine ac uinculo amoris regẽ Portugalliæ cõplectitur. Gens obscœna sindone uelat, cætera sunt nudi. Mittit ager orizam ubertim non secus quàm Indica arua. Illic animalia propè omne genus, ut sunt, apri, cerui, lupi, leones, ac omnifariã auitia, nostris tamen absimilia. Paui in primis psitaciq;, necnõ uaccæ ferè innumeræ, eędemq; sub rutilæ: sunt item uerueces obesi admodum. Florum uero ac rosarũ tanta est copia, ut ibi uel hibernis diebus non desint. Cœlum clementius esse nequiret: cultoribus lõge diuturnior uita est, nosq; in ea re exuperãt. Haud lõge à dicta urbe uisitur urbs alia Mangolor nomine, unde circiter sexaginta naues oriza onustæ soluere consueuerũt. Incolæ partim idolis seruiunt, partim Mahumetem

Centacola urbs

Onor insula

Mangolor

humetem colunt: uictus amictusq́ꝫ ij sunt, quos supra memorauimus.

De Canoror urbe Indiæ maxima. Cap. IX.

DIgredientes illinc iter cepimus uersus urbem Canonor nomine, rerum pulchritudine præstantissimam. Ibi rex Portugalliæ munitissimum habet oppidũ. Vrbis rex idola colit, ipsiq́ꝫ regi Lusitaniæ est charus in paucis. Portũ urbs habet:illò conuehuntur equi Persę:sed immania sunt horũ uectigalia: nam penduntur pro equo singulo aureorũ uicena & quina milia. Digressis inde iter introrsus terras est ad Narsingæ urbem, ubi complures Mahumetani negociatores degunt. Ager tritici, uuarum, ac omnium ferè fructuum, si poma citrea cucurbitasq́ꝫ excipias, expers est admodum. Pane nõ uescuntur incolæ, sed oriza, pisce ac carnibus, necnon iuglandibus quas fert regio. Alio loco de eorũ cultu ac moribus differemus, quũ iam sit omnibus in confesso, eos indigenis urbis Calechut haud dissimiles esse. Inibi cœpta sunt inueniri zinziber piperq́ꝫ, myrobolanũ, cardamomũ, cassia, & id genus aromata complura. Vrbem mœnia haud circundant: ædes sunt despicabiles. Illic reperiuntur fructuum complura genera nostris absimilia, uerum longe suauia: suis locis à nobis describetur eorum forma. Regio est propè inaccessa, ob frequentiores specus ui extructos. Regi sunt in armis ad quinquaginta nobilium milia, Hærosipsi appellant. In prælijs utuntur ense, clypeo obrotundo, hastis ac arcubus: nunc uero tormentis etiam uti consueuerunt. Nudi incedunt, obscœna tantũ uelati: ijs apertum est caput, nisi ubi ad bella contendunt: tunc caput subrutilo galero tegunt, eoq́ꝫ bis inuoluunt, uittaq́ꝫ nescio qua uinciunt. Equis, mulis, asinisq́ꝫ non utuntur, minusq́ꝫ camelis, quos dromedarios passim uocitamus. Elephantis tantũ utuntur, non tamen præliaturi. Vbi tempus appetet, dicemus abunde de arce, quam rex erexit cõtra regem Portugalliæ. In urbe uigent summopere commercia: nam quotannis illò undecunq; ducenta ferme nauigia appellere consueuerunt. Præteritis nonnullis diebus, peracto itinere quindecim dierum orientem uersus, postquam in regnum Narsingæ deuentum est, tandem ad urbem quandam Bisinagar nomine peruenimus.

De Bisinagar urbe regni Narsingæ feracissima. Cap. X.

VRbi moderatur rex Narsingæ: ea maxime patet: muro tamen ambita in decliuo montis sita est, circuitu octo mille passuum: triplici muro circundatur: ibiq́ꝫ cunctorum mercimoniorum famigeratum celebratur emporium. Fœcundus est mirum in modum ager: illic quicquid est quod ad delitias ac suauiores faciat uoluptates, inuenitur: uenationibus ac aucupijs alibi nusquam arua aptiora, syluæq́ꝫ: credas uoluptatis paradisum esse quampiã. Rex indigenæq́ꝫ regni idola colunt. Magnarum est rex uirium: huic supra quadringenta equitum milia in armis excubant. Illud etiam non præteribo, equum ibi non minoris quàm quadringentis aut quingentis pardais (ij sunt

aurei nummi) uendi. Vsu quandoq; euenit, ut octingentis aureis quis equũ emerit: precij hanc immanitatem efficit, quod aliunde aduehuntur: ibi que nulla equarum armenta, prohibentibus regibus, qui portus asseruari iubent maritimos, ne importentur equæ. Huic etiam sunt quadringenti ad belli usum elephantes: habet & dromedarios, qui ocyssime currunt. Hic peropportunum uidetur, ut de docilitate, deq; agillima consuetudine elephantorum nonnihil disseramus, ne uideamur non meminisse superiorum, quum classico lectori colliquescat, nos suprà id esse crebrius pollicitos. Igitur id animal docile est admodũ, parũq; ab humanis abest sensibus, cunctasq; belluas fortitudine anteire solet. Indi bella inituri clitellas elephanto imponunt: sunt clitellæ huiusmodi, cuiusmodi in regno Ausonio utunt̃ muli: clitellas subtus aluum cingunt geminæ ex ferro catenæ: supra clitellas hinc & hinc domus, uel si mauis turrim aut caueam ligneam appellare: collo iungũt caueas, assamenta nescio quæ crassitudine medij palmi: singulas caueas terni homines ingrediuntur: inter utrasque dorso belluæ insidet Indus, qui belluam alloquitur: illis est enim patrij sermonis intellectus, officiorumq; memoria. Constat nullum aliud animal humanis sensibus accedere propius, si amoris & gloriæ uoluptatem, si probitatem conspicuam, si prudentiam, & id genus mores, quorum sunt cætera animalia expertia, spectaueris. Itaque septeni sunt homines, qui elephantum bella inituri conscendunt loricati, ferẽtes arcus, lanceas, enses ac peltas. Promuscis elephanti, quam manum appellant, loricatur: illi alligatur exertus ensis duorum longitudine cubitorum: crassitudine uero ac latitudine palmæ humanæ, sicq; instructi præliantur. Vbi progrediendum aut retrocedendum est, monet domitor: cuius uocem callet elephas. Feri, inquit moderator belluæ, illum, ab illo tempera: sæui item in alios, abstine ab alijs. At animal cuncta subit imperata, eaq; adamussim explet æque ac humanorum capax sensuum. Verum ubi usu euenerit, ut obiecto igne pauore icti fugam arripiant, nulla re adduci possunt, ut gradum reuocent: ea gens enim mira arte ubi libuerit ignes terrendis belluis excitat. Hos adeo id animal pauet, ut nulla alia re magis terreat̃. Ob id uisis ignibus effusissime diffugiunt. Reliquum quid est? discretis moribus, fortitudine eximia præstat omnibus. Memini aliquando uidisse elephantos ternos maximã liburnicã in siccum trahere, ut haud multo post referabimus. Dum ego apud Canonor urbem agerem, nonnulli negociatores Mahumetani in hunc modum in siccum nauim trahebant, seruata Christianorum consuetudine, uersa naui, exposita prora uersus continentem, subiectis ternis trabibus, tres elephanti genibus innixi, capitéque in humum connixo nauigium in terram trahunt. Verum sunt plures qui existimant in cruribus elephantos non habere internodia, plicareq; ob id nequire tibias: quod profecto à uero plurimum abest. Habent iuncturas ut cætera animalia, sed in ima propè parte crurum. Fœminis

Elephanti natura

minis ineſt ferocia maior quàm maribus, conuehendisq; oneribus illis longe maiores ſunt uires: furore etiam corripiuntur, id curſu lymphatico præ ſe ferentes. Elephantes ternos bubalos magnitudine excedunt, uillo etiam nõ abſimiles: oculi ut ſuibus: promuſcidem, quam manum appellamus, promiſſam admodum habent: ea ori eſculenta ac poculenta admouent: ſubeſt enim iugulo os, ſui ſanè non abſimile, hiſcam referens: proboſcis exeſa eſt ac caua intus: eáque ſæpenumero uidi belluas porrectas capere ſtipes: uidi item ab elephanto arboris truncum proſterni, tantæ quidem uaſtitatis, ut quod effecit bellua, nos priores numero uiginti quatuor nequiuerimus. At elephas uno uel altero connixu arietauit in terram. Bini dentes qui prominent, collocantur in ſuperiore maxillá: auriculas quaquauerſum gemini palmi magnitudine habente: nec id uſque minore aut maiore, ut aſſolet, proceritate. Pedes illis ſunt obrotundi inſtar orbium, quibus diſcumbendo carnes excipimus mundiciarum cauſa, ne gauſape fœdetur. Pedem ambiunt quinæ ungulæ oſtrinæ conchæ latitudine. Cauda inſtar bubali, terni palmi longitudine, uillo rariſſimo. Fœminis ſunt proceriores mares: magnitudine ſunt multijuga: alij ad tertiumdecimum palmum, ad quartumdecimum tolluntur alij: tranſcendi quandoq; in nonnullos ego eiuſce magnitudinis. Adſeuerabant cultores, ad ſextumdecimum palmum quoſdam altitudine exurgere. Lentius incedunt: fit propterea ut qui non aſſueuerint, non aliter quàm in undabundo æquore nauſeam ſubeant, ac inſidere nequeant. Iunioribus ubi inſederis ſumma afficieris uoluptate, molliter inſtar gradariæ mulæ gradientibus. Vbi conſcendendus eſt elephas ſubmittit genua, & quaſi ſtapedes inſtrueret, præbet ſcandendi facultatem: ſubleuante tamen quopiam homine à tergo ſeſſorem. Infrenes ſunt omnes, nec ceruicem reſtis uincit: ſoluto prorſus capite gradiuntur.

DE COITV ELEPHANTORVM. CAP. XI.

INituri loca quærunt paluſtria, pudoreq; non niſi in abdito coëunt: dicunturq; ferè humanitus ueneri operam dare: etſi non deſint autores, qui barros dicant auerſe coire. Apud quoſdam pro ſummo munere habetur, ut regem elephantino membro donent. Id forte plurimi faciunt, ob immane precium, quo ueneunt elephanti, utpote quingentis aureis: alij (ſi credere dignum) duobus milibus aureis emuntur: illud forſan non moles corporea, ſed acre ingenium præſtat. Nuſquam ſanè negauerim me alicubi uidiſſe gentes quaſpiam, ſenſu ac ingenio elephantis longe inferiores. Itaque is rex Narſingæ opibus ac imperio præſtat cunctos, quos unquam conſpicatus ſum reges, unquamque audiuerim. Vrbs ſitu ac elegantia urbem Mediolanum effingit præſentatque: ſi tamen id excipias, quod in loco eſt decliui,

Barri

Narſingæ regis opulentia

minúsque æquo. Quæ illi subsunt regna, ea Narsingam circundare uidentur, ut regnum Ausoniæ ac Venetiæ Mediolanum ambiunt. Ea urbe inter utraque maria procurrente, referebant eius Bramini (hoc enim nomine sacerdotes eorum dignantur) regem singulo die ad duodecim mille Pardios pro uectigalibus, census'que loco sumere. Huic semper in armis excubant complura armatorum milia: quippe cui bella nunquam desunt, eo finitimis arma inferente. Idolorum est addictus fœdissimæ latriæ, ipsum'que cacodæmona colit non aliter quàm rex Calechut. Vbi duxerimus opportunum fore, hæc explicatius denarrabimus. Viuunt ut idolorum cultores: ijs eiusmodi est habitus: qui maioris sunt census, tunica utuntur interiore haud oblonga, caput uero fascia uersicolore Mahumetanorum ritu uinciunt. Gregarij obscœna tantum uelant, cætera sunt nudi. Rex birreto panni attalici caput exornat gemini palmi longitudine. Profecturus in prælium gosipinam induit uestem: hanc chlamyde tegit bracteis aureis ornata. Limbum chlamydis honestant monilia fermè omne genus. Equus eius tanti esse creditur, si precium inspexeris, quanti est quæpiam è nostris urbibus. Id efficiunt innumeri lapides preciosi, margaritarum ac unionum complura genera, quibus phaleræ apparatu incredibili teguntur. Exeuntem in uenationes concomitantur terni aut quaterni reguli, qui deducendi regis officio funguntur: circiter equitum sena milia iter agenti præsto sunt. Colliquescit itaque hunc regem opibus, diuitijs, militum'que delectu, & sexcentis similibus nemini concedere. Monetam cudit, quam Pardios appellant: & item minoris ualoris monetam aliam, quæ Fano dicitur: hanc efficiunt sexdecim minutiores denarij. Æs etiam signatum habent Eas nomine, sexdecim quidem pro nummo argenteo exponuntur. Viatoribus tutum est iter usquequaque, modo à leonibus ferocientibus cauerint. Esculenta quibus aluntur prudens prætereo, eadem demum denarraturus, quum de rebus Calechut sermo fiet. Rex memoratus Christiano nomini plurimum fauet, cum rege'que Portugalliæ, quæ pars est Lusitaniæ, secum magna intercedit amicitia. Præter hanc gentem Christianos nouit nullos: illò enim appellunt Lusitani, honorificéque appulsi tractantur. Visa itaque hac urbe mora complurium dierum, redijmus ad urbem Canonor. Quò quum peruenissemus, triduo ibi absumpto, intra terras proficisci placuit, tandem'que aliquando ad urbem Trompatam nomine deuentum est.

De urbe Indiæ Trompatam nomine, de'que nonnullis alijs Indiæ locis.

CAPVT XII.

Vrbs Trompatā abest ab Canonor urbe duodecim mille passibus. Illi moderatur idolorum cultor, soli non est admodum ditis, parum'que ab

pelago

pelago distat, utpote mille passibus. Interfluit eam amnis perquam mediocris. Illic complura Mahumetanorum nauigia uisuntur: cultores frugalissime uiuunt: maiores non habent opes quàm iuglandes Indicas: eas condunt oriza. Scatet regio lignis & asseribus ad fabricandas liburnicas aptissimis. Ibi ad quindena milia Mahumetanorum degunt: regi tamen idola colenti obsecundant. A cultorum habitu & moribus temperabo tantisper, donec ad id loci uentum erit, quo res urbis Calechut sumus explicaturi: est enim illorum una eademq́ue fides. Eorum domus adeo sunt despicabiles, ut non pluris singulæ uendantur aureo dimidio: illud etiam haud multo post compertum fiet uobis. Bidui itaque illic absumpta mora discessimus inde, iterq́ue uersus urbem nomine Pandaran cepimus, distantem à memorata unius diei itinere. Regi Calechut paret, nulliusq́ue fermè momenti est: & comprimis portum habet nullum. Huic ad ternas leucas aduersa est insula deserta, habitatoreq́ue uidua. Indigenarum superioris urbis is est habitus, qui & urbi Calechut: urbs in cliuo posita est. Illinc digredientes contendimus ad urbem aliam Capagot nomine, cui rex Calechut imperitat. In ea urbe est regia pulcherrima ueterum more constructa. Quà orientem respicit, perpulchro fluuio alluitur, ab urbeq́ue Calechut ternis abest leucis. Hic non est maxime immorandum, quum satis constet, eosdem mores ambabus esse urbibus. Inde igitur abeuntes tandem aliquando per celebrem inclytam'que urbem Calechut deuenimus. Præterij sciens ac prudens tot regum ac populorum mores habitumq́ue: præsertim regis Chianul & Dabul, necnon Bathecala Onórue, ac Mangolor, Canonor, Cuchin & Cachilon, Calonue ac Narsingæ potentissimorum principum. Id abs me factum est fermè ex composito, ut diutius denarrandis rebus Calechut, ceu longe excellentioribus immorarer. Constat sanè hunc regem cunctos orientales anteire reges: ob id indigenarum lingua Samory, id est, in terris deus dicitur.

Pandaran *Capagot* *Samory*

LVDOVICI PATRITII ROMANI RERVM INDICARVM LIBER QVINTVS.

DE VRBE CALECHVT PRAESTANTISSIMA, CAPVT PRIMVM.

Nobis ad urbem Calechut, ceu ad Indicarum urbium præcipuam metropolim appulsis, uisum est superiori libro supremam imponere manũ, sequentemq́ue auspicari, quo maiore uoluptate lector afficiat, rerumq́ue dignior elegantia animos demulcens mentem teneat, ut nobis studium pera grati orbis opem ferat, ingenioq́ue subscribant uires: hæcq́ue

ultro peritioribus harum regionũ,ceu cenſoribus acerrimis dijudicanda relin quimus,ut ſi forte longe plura adiuerint,ipſi in mediũ proferant. Igitur urbs Calechut eſt in cõtinenti:ædes eius pelago alluuntur. Ibi non eſt portus,ſed quà meridiem reſpicit ad primum ab urbe lapidem eſt amnis, qui effluit in oceanum anguſtiore oſtio:is multifariam diuiſus per arua diſpergitur paten tia, ac irrigandis agris carpitur à cultoribus: altiores non uehit aquas quàm quini palmi altitudine: incuruat ad urbem amnis non deſpicabili decurſu, eam'que interfluit. Mœnibus haud ambitur, uerum continetur circuitu ſex mille ædium, non adhærentibus ut apud nos ædificijs, ſed longiore ſpacio diſcretis inter ſe ædibus, forte ignium metu, aut ſanè imperitia ædificandi. Quà uero in longitudinem extenditur,millenis patet paſſibus. Domus ſunt deſpicabiles,quippe quæ ſupra equitis altitudinem ab humo non tolluntur, frondium plerunque laceramentis loco imbricum cooperiuntur, multis contignationibus. Huius rei cauſam afferunt, quod humo egeſta ad quinos palmos aqua mox ſcaturire dicitur: ob id nequeunt altius fundamenta iacere, quæ contignationibus ferendis ſufficiant. Negociatorum ædes taber næ'que non minoris, quàm quindenis aut uicenis ueneunt aureis. Cultorum uero domus non pluris ad ſummum,quàm binis aureis emuntur. Nec idem eſt omnibus precium: Aliæ minus aureo nummo: aliæ ſolido aureo nummo uenduntur.

DE REGE CALECHVT, DE'QVE EORVM LATRIA. CAPVT SECVNDVM.

PRimum igitur omnium rex Calechut dæmonum latriæ eſt addictus,ut haud multo poſt compertum fiet uobis. Non diffitentur deum optimum maximum cœli ac terræ potiſſimum architectum, præcipuumq́; autorem, ac primariam cauſam eſſe. Sed uero fabulam addunt, ſomniantq́; deum nullam ſui principatus [illegible]re uoluptatem quire. Vbi negocium iudicandi orbis ſumeret ipſe,delegaſſe propterea uicariam operam,ut ipſi comminiſcuntur, cacodæmoni, quem deliri mentiuntur eſſe de cœlo ſumptum, iuri reddendo mortalibus. Illicq́; rurſus ineptientes aiunt, factam à deo poteſtatem tribuendi cuique quod ſuum eſt, pro benefactis uidelicet ac malefactis

Deumus mercedem emeritam. Huic Deumo nomen indidere. Deum uero maximũ

Tamerani Tamerani appellant. At Deumum dæmonum fallaciſſimum, rex in eius regia conſtructo ad id ſacello hoc apparatu, ut ilico colliqueſcet, colit. Sacellum patet quaquauerſum teſtudinis latitudine duũ paſſuum: tollitur autẽ ab humo non plus ternis paſſibus. Ingreſſum ligneũ oſtium præbet cum antipagmentis, quæ ſunt dæmones compluſculi torreutice ſculpti, ut in emblematis uiſitur. In ſacello medio collocata eſt ſedes ſolij inſtar ex ære, æneum admittens

admittens sessorem dæmonem. Dæmon sedens diademate redimitum caput habet modo Romanorum Pontificum. Sed id plus habet quod diadema ternis insignitur cornibus. Fulciunt item dæmonis caput quaterna cornua, oreq; uastissimo hians, dentes præ se fert quaternos: naso est deformi, toruis trucibusq; luminibus, uultu minaci: aduncas manus uncini instar habet, pedes uero gallo haud absimiles. Qui monstrum horrendum ingens conspicantur, pauent continuo: res est sane uisu indignissima, eademq; horrifica admodum. Sacellum ambiunt picti dæmones ad omne testudinis latus, hoc est, in singulo angulo sedens ex ære uisitur satanas, ita fabrefactus, ut undecunq; flammescere uideatur, absumentibus animas miserandum in modum flammis. Animabus eiusmodi magnitudo semidigiti est, aut procerioribus solidi digiti. At dæmon dextra animam ori admouet: sinistra autē ex inferiore loco aliam corripit. Singulo mane eorum sacerdotes, Bramini dicuntur, memoratū idolum rosacea, & id genus latice odorifero emaculant, suffiuntq; uarijs odoramentis: suffitum humi procumbentes adorant: intra heptomadam aliquando idolo sacrificant, etsi nunquam litant. Sacrificando hunc ritum seruant: Abaculum habent in altaris modum, trium palmorū altitudine, latum quaternos palmos, longum item quinos. Abacum sternunt omnifariam floribus ac puluisculis odoriferis. Sic referto floribus altari, sanguinem galli uasi argenteo carbunculis ignitis oppleto indunt, additis suffimentis odorum innumeris: thuribuloq; accepto adolent largissime thura, altare circumuecti, tinniente crebrius interea tintinnabulo argenteo. Gallum mactant cultro argenteo, cruoreq; infectum cultrum nonnunquam igni admouere solent. Aliquando cultro arrepto edunt gestus nescio quos, ut solebant qui à lanista olim ob munus gladiatorium rationē inferendi & euitandi ictus discebant. Crematur sanguis galli totus accensis funalibus altare cōplentibus. At sacerdos immolaturus galli sanguinem, lacertos pedesq; argento exornat ita fabrefacto, ut astantiū auribus tintinnabuli instar insonet. Pectus bulla nescio quæ condecorat: id est eorum insigne. Peracto sacrificio, sumpto ambabus manibus tritico, discedit ab altari cessim cancrorum more gradiendo, nusquam ab altari oculorum aciem flectens, donec ad arborē quandam peruenerit: quò ut deuentum est, mox manibus reseratis in ipsam arborem effundit triticū, quod tulerat occlusum: elatis supra uerticem manibus demum rediens unde digressus fuerat, altare omni cultu denudat.

Dæmonis simulachrū

Bramini

Sacrificandi ratio

De regio more, quem rex discumbendo seruat. Cap. III.

PRius rex cibum sumpturus non discumbit, quàm quaterni sacerdotes regias dapes dæmoni in hunc ferme modum obtulerint: nam passis manibus, eisdéq; supra uerticē elatis, ac cessim utraq; occlusa manu ad se retracta, pollice tantum prominente, idolo esculenta quibus rex uesci debet, offerunt,

ibi tan-

ibi tantisper opperiuntur, donec non sit uero absimile, quempiam esse potuisse. Ea adducti ratione id agunt, ne rex quicquam sumere uelle censeatur, quod idolo honoris gratia non sit oblatum prius. Id esculenti quo rex uesci consueuit, affertur in trulla lignea arboris cuiusdam latiore folio strata: uescitur oriza, & complusculis alijs rebus, quarum in præsentiarum non satis memini: humi recubat absq; stragulis: discumbentem stantes sacerdotes circũstant, nusquam propius quàm ad quaternos passus accedentes, regis uerba reuerentissime obseruantes. Vbi uero rex esse desierit, actutũ sacerdotes quicquid dapum superfuit, in locum quendam transferunt, inq; nuda humo collocant: quo facto rursus & iterũ manibus complosis excitant corniculas aues nigricantes, quæ ad hoc unum aluntur: hę enim signo huiusmodi assueuere, propterea ueluti tessera data ilico aduolant, regiasq; reliquias depascuntur: has uolucres nefas est lædere: ob eam rem tutò uolitant quocunq; libuerit.

De sacerdotibus urbis Calechut, qui Bramini dicuntur. Cap. IIII.

CONsentaneum esse arbitramur, plurimumq; uoluptati legentium conducere existimamus, ubi horum sacerdotum statum ac mores expediuerimus. Hi igitur eius loci sunt apud eos, cuius sunt & apud nos sacerdotes primarij. Ducturus rex uxorem, prius thorum inire non consueuit, quàm à digniore sacerdote noua nupta deflorata fuerit. Nec id munus ultro subeunt sacerdotes. Stupri à rege precium constituitur quingentorũ aureorum. Hunc morem præter regem Calechut seruat nemo.

De multijugis idolorum cultoribus in urbe Calechut. Cap. V.

IAm iam expediemus multijugũ indigenarũ urbis Calechut idolorum cultum. Primores idolorum cultores Bramini appellantur: ij sunt eorum sacerdotes: qui prioribus succedunt, uocitantur Naëri, non minoris sunt apud eos, ut apud nos patritij penduntur. Horum interest ensem, clypeum, arcũ, lanceamq; quum prodeũt ferre. Desinentibus hæc circumferre, aufertur ceu exautoratis nobilitatis insigne. Qui tertiæ classis habentur, ij eius loci sunt apud eos, cuius apud nos sunt cerdonicam exercentes artem. Sequentes Mechoa dicuntur, piscatu uictum quæritantes. Qui nouissimis sunt proximi, illis Poliar nomen est inditum, Ad hos spectat piper, uinum iuglandesq; legere. Postremi uero Niraui appellantur. Ea gens postquam seuit orizam, eandem colligit: at Poliar & Niraui etiam ueluti postremæ tribus hominibus, neutiquam nisi uocatis ad Bramini & Naëri propius quàm ad quinquaginta passus accedere licet: ob id delitescunt in umbraculis ac locis palustribus. Quum prodeunt ut à longe exaudiantur, uoce inclamant nescio quid sublatissima, ut nobiliores moneant, ne inopinatò reperti luant morte pœnas. Vbi enim usu euenerit, ut Bramini & Naëri inclamationibus assueti haud moniti forent, obuiã quempiã ex illis capite censis haberẽt, dum arua reuisunt, impune eos leto tradere queũt: ob eã rem inclamationibus aduẽtantes quos-

tes quoſcũq; præueniũt,monentq;,iã uobis innotuere ſeni idolorũ cultores.

De habitu regis ac regimine,cultorumq; urbis,deq; edendi modo,

CAPVT VI.

Regi ac reginæ, incoliſq; urbis, idolorũ cultoribus haud dubie diſſimilis non eſt habitus: quippe qui goſipino,haud ſanè ſerico panno obſcœna tantum uelant, cætera ſunt nudi: pedibus incedunt nudis, apertóque capite prodeunt. At Mahumetani tunica interiore ad umbilicum uſq; amiciuntur. Fœminæ uero eodẽ habitu utuntur quo & uiri: latriæ idolorum cultores, uti conſueuere: ſed id plus habent,quod promittunt capillum mirũ in modum. Rex ac primores urbis inconſultis ſacerdotibus non ueſcuntur carnibus: cæteris autem gregarijs licet quibuſuis ueſci carnibus,ſi uaccas excipias,qui Niraui & Poliar dicuntur: mure ac piſcibus ſole exuſtis ueſcuntur.

De horum ritu poſt obitum regis. Cap. VII.

EXempto rebus humanis rege,ſi ſuperſtites ſunt mares liberi aut germani,aut fratrum filij, ij minime regno ſuccedunt: nam filio ſororis ex gentis inſtituto ſceptra debentur: qui ſi nullus foret,regno ſuccedit is qui arctiore coniunctione regem contingit, non alia aiunt de cauſa,niſi quod Bramini ſacerdotes,ut præfati ſumus,reginam deflorarunt. Peregre proficiſcente aut exeunte in uenationes rege, ſacerdotes uel uigeſimum annum tantum nati reginam domi aſſeruant, illi aſſiſtentes: nihilq; gratius regi contingere poſſet,quàm ut reginæ per ſtupri conciliationem aſſueſcant. Propterea exploratum habet rex ob uulgatam reginæ pudicitiam, ex ea ſuſceptam prolem inter liberos collocandam minime fore. At ſororis natos ueluti ſibi iure ſanguinis coniunctiſſimos, adſcire in imperij partem conſueuit. Rege defuncto regni indigenæ omnes barbam ponunt, capitéque tonſo deſiderium regis teſtantur. Nec omnibus eſt idem mos, alijs menti partem nouacula nudantibus, alijs uero capitis partem ſolum tondentibus, ut ſua trahit quemque uoluptas. Per id tempus etiam quo regem funerantur, qui piſcatu uitam trahunt, per ſpeciem mœroris à piſcium captura temperant octonis diebus: & ubi ex coniunctis regis quempiam mortem occumbere contigerit,itidem ſeruant quod regi defuncto ſeruari memorauimus. Rex quandoq; adductus ſuperſtitione, ad annum ab re uenerea abſtinet, & item animo deſtinat ueſci nolle betolis: hæc ſunt folia quæ Aſſyrij mali frondis ſimilitudinem exprimunt: has enim frondes in cibatu habent gratiſſimas: æque quidem illis utuntur ac nos bellarijs ex ſaccaro ſcitiſſime conditis: eas enim ceu illecebras edunt: nec alia quàm uoluptatis aut exuſcitandæ ueneris emortuæ cauſa,illa eſſe creduntur,dum huiuſmodi folia mandunt. Edere ſueuerunt fructũ quendam,cui coffolo nomen eſt:hunc mittit arbor arecha nomine,palmæ non abſimilis,quæ cariotas gignit nõ abſimiles, conſimiles producens fructus. Miſcent inſuper contritas oſtrearũ conchas calcis inſtar cinami.

Betoli folia

Quomodo

Quomodo idolorũ cultores inter se coniuges cõmutant. Cap. VIII.

PAtritij ac negociatores hunc morem inter se seruant. Fit quandoque ut iure amicitiæ alter alterum miro affectu prosequatur. Propterea quibus sunt uxores amicis, nonnunquam complacitum est per speciem maioris coniunctionis uxoribus cõmutandis operam dare: stultorumcꝙ lingua mutuo se compellant in hunc ferme modum: Heus tu amice, coniunctissime uiximus. At ille: Ita diutine cõiunctius amiciuscꝙ uiuere nequiuimus. Et rursum alter: Verum'ne loqueris, quum adstruis te mihi amicũ esse optimũ? Sum, inquit ille. Et itẽ prior: mehercle diligis me? At socius: amo te mediusfidius. Tum ille: Commutemus uxores ea lege, ut tu mea, ego uero tua potiri queã. Tum alter: ain' tu serio? Cui ille: ita per Pollucem. Concedamus, inquit socius, domum meam. Quò ubi peruentum est, alter eorum inclamat uxorẽ: Accede, ait, mulier, huncꝙ sequere: quoniam deinceps coniunx erit tuus. At mulier: quam ob causam? loqueris'ne serio? At prior coniunx: nõ iocor quidẽ. Tum mulier, lubens, inquit, sequor. Protinus hĩs ultro citrocꝙ dictis, abit cum prioris socio uiri mulier, inuicemcꝙ coniugem suam iure cõmutationis ad socium mittit, qui prior adduxit mulierem. Hoc institutum permutandis seruant uxoribus. Pignora uero alterum parentem sequuntur. Alijs uero idolorum cultoribus longe sunt alij mores: nam fœmina septenis nubit uiris, qui in concubitum noctes alternant. Vbi autem pepererint mulieres prolem, delegant ad quemcunque ex septem coniugibus uoluerint, à quarum assertione nulla est prouocatio.

Polygametia

De ritu edendi incolarum, decꝙ eorum iusticia. Cap. IX.

HVmi procumbentes edunt in trulla ænea: coclearis uicem supplet arboris folium. Esculenta sunt oriza, pisces, aromata, fructuscꝙ ignobiliores. Ex ea hominũ nota qui rustici dicuntur, adeo illote ac fœde uiuunt, ut edentes in ollam manum intingant: dumcꝙ orizam capiunt, fœdantes in olla manus in pilæ modum concinnant, sicꝙ concinnatam admotamcꝙ ori uorant. Id genus iusticiæ apud eos uiget: ubi quis quempiã confecerit, correptus pœnam in hunc modum luit: Genus habent patibuli, id est, palum longũ quaternos passus. Huic non longe à fastigio ligni scipiones gemini in crucis figuram affiguntur. Tunc palo per terga sontis acto, terebratũ homicidæ corpus cruci miserandũ in modum infigitur, sicꝙ affixus infelix pendet, donec uitam exhalauerit. Patibulum huiusmodi patrio sermone Vncaleut appellant. Qui uero consauciant, aut scipione quempiam uerberant, ij culpam ab rege auro redimunt. Obærati uero ita præstare solidum compelluntur: nam ille cui quippiam debetur auri, monet obæratum ut soluat. At is qui æs contraxit alienum, uerba dat. Quod ubi intellectum est illi cui aurum debetur, ubi per archigrammateos regis, qui centeni esse dicuntur, constiterit id æris esse contractum, tunc prasini coloris fronde arrepta tam diu hominem con-

Atrox homicidæ supplicium

Creditorũ mira exactio

sectatur,

sectatur, donec comprehenderit: cõprehensum uirenti fronde circũscribit,iũ betq; lingua incolarũ his uerbis,nisi solido prẽstito illinc ne abeat:hẽcq; usq; tertiò profatur,per caput Bramini,id est nomen sacerdotis:& item per caput regis iubeo, ne hinc discedas, nisi æs retentum dissolueris. Ille uero qui intra circulum circumscriptus est, aut protinus solidum præstat,aut illic uitam sine custode exuit: qui si aliò diffugeret, semel correptus continuo leto iussu regis traderetur.

De eorum latria erga idola. Cap. x.

ADoraturi idola ante emersum solis stagno lotionis gratia immerguntur,sicq; loti nihil prius contrectant quàm domi suẽ preces ad idola fuderint: orant enim humi strati,idq; clanculum.Dum sic orant,edunt gestus nescio quos dæmoniacos ueluti lymphati,inuersis luminibus,miroq; oris dehonestamento instar portenti. Pauorem nõ sine horrore conspicantibus inferunt: nec horæ quartam partem orando perennant. Vbi uero edendi tempus appetierit,esse nequeunt, nisi obsonia cõcinnauerit è patritijs quispiam. Ea cura fœminis non delegatur, quando certe sua tantum curant esculenta. Hunc morem solum nobiliores seruant.Fœminis autem aliud non est curæ, quàm muliebri mundo studere: ob eam præsertim causam, quod uiri cũ eis ante non coëunt,quàm lotæ fuerint,suffitæq; uarijs odorum generibus.Quũ prodeunt fœminæ,mirus est monilium apparatus,ab auribus preciosis lapillis dependentibus,lacertisq; ac pedibus omni baccarum genere cultis.

Quomodo prælium ineunt. Cap. XI.

IN ea urbe quotidie quasi ex instituto à lanista rationem inferendi euitandiq; ictum more digladiatorũ discunt cultores,ense,clypeo ac lancea exerciti.Profecturo ad bellum regi in expedito sunt centena peditum milia:nam equitum ibi usus est(præter elephantorum)nullus. His uehitur præliaturus rex: qui regem sequuntur,uitta serica,eademq; coccinea caput uinciunt.Prælium inituri,ense obrotundo,clypeo,lanceis ac arcubus utuntur: regis uero insigne est nescio quid rotundum ex arborũ frondibus complicatis instar cooperculi dolij cuiuspiam,harundini adfixum: eo candentis ardorẽ solis arcet: Somler lingua patria dicitur. Vbi utrinq; constitere acies ad trinum arcus iactum,rex mittit sacerdotes suos(Braminos appellant)in hostium castra,ut ex se regi dicant, propius cum centenis Naëris(ij sunt nobiliores roburq; militiæ)collaturus pedem accedat, se quoq; cum totidem protinus accessurum. Naëri
Hoc renunciato uterq; se accingit expeditioni bellicæ, inq; itinere medio centeni cum centenis manus conferunt: qui si uel tridui spatio concertarent,nunquam punctim,sed cæsim feriunt bino ictu caput petentes: itemq; semel tantum cruribus intentant ensem. Vbi uero quaterni uel seni mortem oppetiere,continuo sacerdotes bellum dirimunt, eorumq; iussu utrinq; canitur receptui.Dirempto prælio sacerdotes utriusq; exercitus ultro citroq; contendentes utrosque reges his uerbis percunctantur: Vultis'ne amplius? At sacerdos: Mini-

dos:Minime,infit.Itidem ex hostili exercitu sacerdos agit.Hunc morem prę liando seruant cum centenis centeni. Rex uehitur quandoqꝫ elephanto,non nunquã à suis triarijs(Naëri dicuntur) incessu pernicissimo conuehitur. Proficiscentem regem sequuntur multijugis musicæ instrumentis concinentes: crepant tympana, & id genus complura. Naëris suis stipendij causa singulo mense quaterni penduntur carlini: dum uero bella ingruunt, seni: hoc stipendio uitam trahunt milites. Ii dentes habent nigricantes, ob eam herbam quam crebrius mandunt. Hos ubi occiderint, rogo miro apparatu imponunt: alij adseruant horum cineres: cæteris uero non idem est funerandi mos, gregarijs præsertim: alij uita functum intra proprias ædes tumulant: alij in ædium uestibulo: alij corpora in amœnis secessibus, ac uiridarijs suis humant. Monetam cudunt non aliter quàm in urbe Narsinga. Quum ego illic agerem, ex omnibus fermè orientis partibus negociatores aderant,com primis Mahumetani: alij ex regione Melacha,ex Bangella alij: nonnulli ex Tarnassari,ex Pego & Ciriomandel alij: nonnulli ex Zeylam de Sumatra, id est, Taprobana, alij ex Colon: nonnulli ex Caicolon, alij ex Bathecala, & innumeri fermè alij, præsertim iam notiora nomina,uidelicet Persæ,Arabes,Syri,Turcæ, Æthiopes, & ex regno Narsingæ complusculi, tot aduenæ exqꝫ uarijs regionibus per id tempus quo illic agebam, aderant in urbe Calechut florentissima. Illud esse noueritis, quod qui idola colunt,non sulcant maria: id munus Mahumetanis delegatur,utpote exercendis commercijs aptioribus. Incolunt enim urbem Calechut circiter quindena Mahumetanorum milia, qui ex ea urbe plerunque oriundi dicuntur.

Quomodo ibi maria sulcant. Cap. XII.

QVomodo enim maria adeant, quóue tempore se pelago committant, qualiter fabricentur nauigia in eo latere ubi uisiturCalechut,haud multo post compertum fiet uobis. Igitur naues fabricantur non minores, quàm quæ quadringentis aut quingentis dolijs ferendis sufficiant: patentqꝫ absqꝫ tecto. In nauium commissuris nullo modo stupam ponunt,sed asseres adeo affabre connectunt,ut optime arceant aquas: commissuras pice ferruminãt, clauisqꝫ ferreis abunde firmant cõmuniuntqꝫ: nec à stupa tẽperant ob id qꝫ illius sint egentes, quando affatim stupæ ac lini aliunde illò conuehitur. Assamenta habẽt trabesqꝫ multiplices: & si ligna quæcũqꝫ spectaueris, nostris quidem non sunt deteriora,nosqꝫ copia lignorum superant:uela nauium habent gosipina,eademqꝫ in ima parte geminata:utraque enim utuntur ductu ri in altum,ut uentorum uim maiorem uela concipiant, tumescantqꝫ magis. Nos itaque in ea re superant, qui unis tantum utimur uelis. Ancoras iaciunt marmoreas, longas octonos palmos, at quaquauersum binos: eas gemino fune appensas æquori induntancoras præter has habent nullas: nauigandi stata habent tempora. E Perside usqꝫ ad eam plagam,cui Cumerin nomen

est (ea

est(ea meridiem uersus abest à Calechut octo dierum itinere)octonis mensibus, id est,inter Septembrem & Aprilem maria sulcant. A Calendis autem Maijs usque ad mensem Sextilem medium. Ab hoc latere sinus urbis Calechut temperandum est à nauigationibus,ob nimiã pelagi sæuitiam;nam undabundo indignantiq; oceano haud tutò naues committuntur. At illi habẽt temporum uices contrarias. Quum enim apud nos ob candens sydus arent fermè omnia, tunc madefiunt ibi cuncta ob effusum largius imbrem: nam Maio, Iunio, & itẽ Quintili ac Sextili mensibus largior ibi effunditur imber, interdiu non solum,sed etiam noctu, non usq;, sed subinde pluit, modo noctu, interdiu nonnunquam. Per id tempus uix Phœbus supra horizontem emergit: cæteris uero octonis mensibus pluit nunquam. Aprili exeunte soluunt à promontorio(latus appellant)Calechut, & uersus caput Cumerin uelificãt,aliamq; oram pelagi nanciscuntur,ubi æquor minime sæuit: tunc tranquillo mari aromata conuehunt minutiora. Nauigia, ut apud nos, alia alijs locis nomina acceptant: liburnicas alij sambuc nominant: celoces alij more nostro complanatas capel appellant. Minora uero nauigia ,ut sunt cymbæ, & id genus alia, quibus maiora nauigia quandoq; more nostro remulco ducuntur,parao nominant: hæc sunt denos passus longa è solido ligno: remis ac malo utuntur harundineis. Sunt item ibi actuariæ naues,almadias uocãt, solidæ absq; cõmissuris: & rursum alias habent nauiculas longas passus duodenos,uel terdenos, rostro perquam angusto: uniq; tantum homini aditus patet, adeo in arctum eius ostium agitur: hinc & hinc acuminantur maximæ, caturos appellant: remis aut uelis aguntur ocyus multo quidem quàm triremes aut liburnicæ, uel celoces nostræ impelluntur uelificantes. Ii sunt piratæ, qui maria infestant. Fabrefiunt huiusmodi naues in insula non longe à Calechut, cui Porcai nomen est. *Porcai insula*

De regia principis urbis Calechut, Cap. XIII.

Regia principis Calechut patet non minus mille passibus, si ambitũ spectaueris. Paries parum consurgit,ut iam prædiximus:structurã affabre tamen elaboratæ trabes superpositæ coniungunt, toreutico opere intercursantibus dæmonum figuris: quod opus circiter ducentis aureis constare creditur: neque altius tolli queunt ob instabile solum, quo fundamenta iaci nequeunt,mox aquis scaturientibus. Quas uero margaritas, & id genus precio sos lapillos rex cultus circumferat,uix expedire prę magnitudine rei possum: excedunt enim æstimationem omnem: etsi per id tempus,quo illic agebam, parum genio indulgens mœstissime uiuebat,tum ob id bellum quod illi rex Portugalliæ intulerat, tum uel maxime ob eam ægritudinẽ,quam Gallicam appellant,qua maxime afflictabatur, quum præsertim iugulum morbus inuasisset: tamen auribus pendebant lapilli preciosi, lacertosq; ac manus, pedes ue ac crura tot monilium genera honestabant decentissime, ut satis pro *Pustulæ apud Indos*

rei magnitudine referri nõ poſſint. Regis theſaurus immenſus creditur, quippe qui uix binis cellis continetur. *Theſaurus* Theſaurum efficiunt innumeræ aureæ bracteæ, laminas appellamus: & rurſum tantum ſignati auri, quantum onerandis centenis mulis abunde ſufficeret: id adſeuerabant eorum ſacerdotes, qui regis arcanorum ſunt callentiſſimi. Ferunt id auri corrogatum à prioribus regibus eſſe, numero fermè duodenis, qui reipublicæ proſpectum iri cupientes, tot opes congeſſere, eſtqꝫ in primis magni pendendum, in memorato theſauro, monilibus & id genus multijugis, eiſdemqꝫ precioſiſſimis lapillis oppletum ſcrinium ternis longum palmis, & item latum circiter binis, pluriſqꝫ eſſe creduntur, quàm ut emptorem nanciſcantur.

De aromatibus, quæ urbs Calechut mittit. Cap. XIIII.

Piper PIper mittit ſuburbanus eius urbis ager: legunt etiam nonnihil intra urbem cultores. Caulis piperis infirmus eſt admodũ, inſtarqꝫ uitis abſqꝫ adminiculo (pedamenta uocamus) conſiſtere nequit: hederæqꝫ non eſt abſimile piper, quippe quod ſerpit, & altiore complexu proximam ſemper arborem uincire conſueuit. Dicta arbor, imò frutex diſpergitur in ramos complúſculos intra geminum ac ternum palmum longos. Folia eius mali Aſſyrij figuram exprimunt: ſed hæc craſſiora pinguiuſculaqꝫ nonnihil, intercurſantibus ex aduerſa parte minutioribus uenis. E ſingulis malleolis ſeni dependent racemi palmo haud ampliores, paſſilis non abſimiles, confertiores tamen. Color is eſt, qui & immitioribus uuis. Legunt itaque menſe Octobris ac Nouembris in colorem praſinum adhuc inclinantes, ad ſolemqꝫ apricantem aſſandum imponunt tegetibus: triduo nigreſcit nõ aliter quàm huc affertur: abſque cultu alio putandi, minuſqꝫ ligonizandi cura eſt illis, ſimplici ac ſyncero telluris prouentu. *Zinziber* Mittit & regio zinziber: haud dubie radix eſt, eruiturqꝫ nonnunquam pondo unciarum duodecim: nec omnibus eſt eadem amplitudo: plus non agitur in profundum radix, quàm ad ternos uel quaternos palmos harundinum modo. Quum eruitur zinziber, relinquunt internodium radicis in ſcrobe, unde erutum eſt zinziber, terramqꝫ radici aggerunt ceu ſemen eius radicis, proximo anno eruturi fructum, id eſt, zinziber. Inuenitur in locis æquis inſtar myrobalani: in tellure tamen rubente omnifariam, ibi legitur zinziber. Caulis eius pirum mediocre effingit: mittitur ut piper in ſubligarijs.

De nonnullis urbis Calechut fructibus. Cap. XV.

IBi etiam reperiuntur nonnulli fructus, quos cultores iaceros appellant. Caudici eius arboris amplitudo piri eſt: fructui magnitudo bini ac medij palmi: craſſitudinis uero humanæ coxæ. Gignitur fructus in caudice arboris ſubtus frondes, alij circiter medium caudicem. Colos eſt uiridis, cætera nuci pineæ haud abſimilis: uinaceis tamen minutioribus. Quum matureſcere

ſcere incipit, obducit nigricantem colorem, marceſcereq́ꝫ uidetur. Legitur is fructus menſe Decembri: ſaporis ſunt fermè peponis, caſtoreum redolentis, parumq́ꝫ, ſi ſaporem quæras, abeſt à cotoneo Perſico, eodemq́ꝫ mitiore: uariam in cibatu uoluptatem parit, uideberis modo edere fauum mellis, modo ſuaue Medicum malum comedere: intrà membranas habet ut malum Punicum, inq́ꝫ eis deliteſcunt fructus neſcio qui, mollibus non diſſimiles caſtaneis: ſi enim igne torrentur, ſaporem caſtaneæ repræſentant. Propterea fateri licet, non eſſe excellentiorem digniorem'ue illo fructu quempiam. Eſt item fructus alius, amba nomine. Eius caudex manga dicitur, ſimillima eſt arbori, frequentesq́ꝫ ut piro fructus: is iuglandem nucem è noſtris effingit, quum iam ſunt abſoluti: quum matureſcit, fului eiuſdemq́ꝫ ſplendentis coloris eſt: intra corticem occultatur fructus, ut amygdalæ aridæ: Damaſceno guſtu ſuauior eſt fructus: conduntur in cadis, ut apud nos oliuæ, ſed ſunt longe meliores. Illic etiam inuenitur fructus, cuius forma eſt peponi ſimillima: ubi incideris, mox comperies intus uinacea uuæ inſtar terna aut quaterna: arbori eſt eadem amplitudo, quæ eſt cydonio malo, foliaq́ꝫ eidem ſimilia: fructui nomen carocapel inditum eſt: in cibatu eſt optimus, medicinæq́ꝫ aptiſſimus. Itemq́ꝫ alius fructus uiſitur, meſpilis non diſſimilis: uerum albicantis eſt coloris: hunc haud memini. Habent & fructus quoſdam cucurbitis ſimiles, ſed conditurę aptiores: res eſt non indigna memoratu, huic nomen eſt comolangæ: oritur inculta tellure peponum modo. Mittit idem ager fructum alium memoratu digniſſimum, malapolanda appellant, tollitur ab humo nonnihil ſupra hominis unius altitudinem: folia gignit quaterna uel quina, ſurculis connexa: ſingula folia ſingulis hominibus ad arcendam pluuiam ſolemq́ꝫ ſartum tectum præbent. In folio medio conſurgit malleolus inſtar caulis fabæ flores producens, fructusq́ꝫ edit longos palmum unum, quandoque medium, craſſitudine haſtæ conti unius. Quum legunt hos fructus non operiuntur maturitatem, uerum præcoces colligunt, probe intelligentes eos domi matureſcere: pariunt ſinguli ſurculi circiter ducentos fructus miro prouentu, ſeq́ꝫ inuicem contingunt in modum pineæ nucis, conferti admodum. Triplex horum genus: alij cianchapalon uocitantur, guſtu magnopere ſuaues, cordi præſertim conducentes plurimum: colos eſt illis ſubfuſuus, tenuiſſimæq́ꝫ ſiliquæ. Alij cadelapalon dicuntur, ſuperioribus etiam in cibatu gratiores, ijdemq́ꝫ longe ſuauiores: reliqui uero ceu inſuaues nullius ſunt uſus. Quos diximus eſſe hominibus ad ueſcendum non ingratos, eos aiũt ficis noſtris non eſſe abſimiles. Horum arbor in uita ſemel tantum fructus gignit: uerum ad radices conſurgunt quinquaginta aut ſexaginta ſurculi, qui parentem renouant, ne ſit nepotum expers. Hos transferunt aliò cultores ſpe futuri prouentus: nam conſtat eos intra annum fructificare. Quum uero fructus huiuſmodi legere uolunt, ſi uirentes nimium fuerint, id eſt, acerbi nimis, ut

Amba *Carocapel* *Comolanga* *Malapolanda*

maturescant ocyus, calcis nonnihil ablaqueato caudici imponunt: leguntur ij fructus uberrime toto fermè anno: ueneunt uiceni singulo nummo, id est, quarta solidi parte. Mittit idem ager anno toto flores propè innumeros, rosas uidelicet albicantes rubentesq́, necnon fului coloris.

De feracissima totius orbis arbore. Cap. XVI.

EST & alia arbos cognitu sanè dignissima: quippe quæ fœcunditate ac fructuum mira suauitate totius orbis arboribus longe est præstantior: ea palmæ instar cariotas edit: inde uberior mortalibus prouentus quasi denum emolumentum: fert enim ligna igni alendo aptissima, iuglandesq́ in cibatu gratissimas: item funes uelificationibus admodum conducentes: præterea tenuissimos pannos, qui ubi colore quopiam infecti fuerint, sericum præsentant. Mittit etiam dicta arbor ad fouendum ignem carbunculos optimos, uinumq́: item latices, oleum, & saccarum: ex frondibus uero quę decidunt, quū uidelicet tempestate aliqua ramus quispiam è caudice auellitur, fiunt ædium imbricamenta, uicemq́ tecti supplent, adq́ senos menses aquam continent, adeo sartum tectum præbent. Vix dictis erit fides, nisi rem compertius expediam. Memorata arbor nuces producit cariotæ instar, singulæq́ arbores ducentas nuces gignunt. His demunt priorem corticem, ignibusq́ delegant: nam lignorum modo flagrantissime subiecto igne ardet. Alius uero fructus gosipino aut byssino non est absimilis: linum quidem figurat, postquam ab artifice expolitum est: ex floribus uero pannum conficiunt serico similimum: sequens autem pensum rursum nent, indeq́ fiunt tenuiores funes, hosq́ funiculos nectunt, ut ex illis grandiores funes faciant, nauigationibusq́ sufficiant. Ex proximo nucis cortice, qui tertio loco succedit, carbones eruunt. Vltimus autem cortex nucem occulit in cibatu gratissimam: corticis huius crassitudo minimo manus digito haudquaquam maior est; cum nuce simul latices gignuntur: iuglandeq́ adolescente, crescunt item aquæ in ea adeo, ut absoluta nuce simul aquæ interiora nucis occupent: tantūq́ laticis in nuce quandoq́ uisitur, ut haurias ex singulari nuce ternos aut quaternos aquæ calices: ea potu est suauissima, eadēq́ limpidissima, rosaceæ non absimilis: fit ut inde oleum pinguissimum, nuxq́ ipsa homini gratior ac existit, esse nequiret. Vobis itaq́ iam innotuere septena huius nucis emolumenta. Alterum autē huius elegantissimæ arboris ramum nuces producere minime sinunt: uerum circiter medium caudicem incidunt mutilantq́ truncum, mane & uesperi cultro consauciant, liquoremq́ nescio quem infundunt: isq́ sugit ex arbore succum: quo hausto, in supposita ad id uasa prosilit: colligunt enim noctu simul & interdiu calicem liquoris singularem: unum hunc enim liquorem igne subiecto decoquere solent, rursusq́ & iterum decoctum id agunt, ut uitalis aquæ similitudinem exprimat: cuius tamen mirus odor, ne potum dixerim, adeo

adeo cerebro humano est infensus, ut si modum excesseris, furorem prope pariat, non aliter quàm temulentis euenire consueuit. Is itaque liquor inibi temeti uicem supplet, eoq; ut nos uino illi illecebre utuntur. Ex alio autem dictæ arboris ramo legunt saccarum, uerum fermè insuaue. Fert dicta arbor perennes fructus, modo uirides, aridos modo: gignere incipit anno quinto. Inueniuntur hæ arbores interuallo ducentorum mille passuum. Habent hæ arbores dominos, tantiq; sunt apud cultores, ut si aliquando uiguerint inter reges ac principes bella adeo atrocia, ut etiam alter alterius natum con fecerit, pacem tamen non aspernentur. Verum ubi inter certandum belli licentia, aut iure uictoriæ memoratæ arbores excisæ fuerint, qui arborem læsit, pacem nunquam consequitur. Viuunt dictæ arbores ad annos quinos supra uicenos: sabulosa amant loca: panguntur ut iuglandes, ut inde oriatur arbor. Mittit item ea regio nescio quid aliud, de quo optimũ sumunt oleum.

Quomodo serunt orizam. Cap. XVII.

COlunt arua, arantque bobus terras ut nos. Quum uero serendæ orizæ tempus appetierit, eius rei letitiam omni musicorum genere tripudioq; incredibili gestientes testantur: inq; maioris lætitiæ specimen denos homines dæmonum cultu habitúque horrifico exornant, ijq; clangentibus tubis gestiunt quasi choreas ductitantes: festa celebrantes rogitant ac precantur cacodæmones, ut uberrimum orizæ prouentum elargiantur.

Quomodo uisunt ægrotos medici. Cap. XVIII.

VBi quispiam idolorum cultor mercimonia exercens ægritudine aliqua conflictatur, eóque peruenerit, ut efflaturus animam censeatur, tunc nonnulli incolæ, quos ipsi medicos appellant, ad id munus delegati, conticinio noctis amicti horrifico dæmonum habitu, eos qui iam sunt deplorati uisunt: inijciunt torrem in ore ignitum, manibúsque gestantes ignem, inq; pedibus calopodia crassitudine passus unius habentes, & absono clamore tinnitu quorundam instrumentorum ægri auribus obstrepunt, horrore tanto, ut etiam incolumis his auditis uisisq; ægresceret quamprimum, horrerétque ac humi procumberet. Eiusmodi enim sunt eorum medici, qui ægros reuisunt solantúrque. Eius regionis cultores distenti ac farti quandoque ob uoracitatem nimiam, ut sunt edaces plurimum, ubi stomachi morbo laborant quopiam, contritis ternis zinziberis radicibus, indeq; succo facto, cyphum plenum succo huiusmodi hauriunt: quo hausto, intra triduum conualescunt. Degunt igitur ij homines brutorum modo.

De trapezitis ac colibistis. Cap. XIX.

HAbent colibistæ & mensarij pondera ac bilances adeo minutas, ut si pyxidem, ubi asseruant, & reliqua id genus quibus pondus efficitur tru

tineris, unciam non excedant, adeóque iustum est examen, ut etiam capillum ponderare queas. Vbi autem adulterinum aurum à puto obryzoq́ dignoscere uoluerint, Lydio lapide, nos indicem appellamus, nostro more utuntur. Id plus habent, quod probaturi aurum pilam habent ex rebus nescio quibus compositam, ceram exprimentem, lapideq́ Lydio, quo probatur aurum, pilæ impacto, remanentibus ibi auri maculis, in ueri notionem deueniunt, adulterinumq́ à puro auro discernunt: aiuntq́ eorum lingua, id optimum est, illud uero deterrimum. Pilam autem memoratam ubi auro oppleta fuerit, liquefaciendam igni indunt, aurumq́ quod imbiberat colligunt. Sunt itaque ij trapezitæ omnium insanissimi, eiusq́ artis quam exercent propè ignari, ne dixerim expertes. Mercimonia exercentes, ubi emundis uenundisq́ mercibus incumbunt, hunc morem quem haud multo post reserabimus, obseruant. Proxenetam habent, cuius opera exercendis mercimonijs utuntur in hunc fermè modum: nam emptor uenditorq́, ubi conuenit inter eos de exercendis commercijs, consistunt in orbem: tunc proxeneta arrepto uelo siue gausape propalam dextram uenditoris apprehendit, comprehensamq́ gausape uelat, moxq́ geminos pollici digitos proximiores crebriore contractu digitis suis attrectat, ab uno usque ad centena milia numerum recensens clanculum arcanéque, idemq́ silens. Tunc uenditor, quanti uendere cupiat, digitorum contractu declarat, nodos tantisper tangens, donec peruenerit ad id numeri, quo merces suas est expositurus. Hoc intellecto, proxeneta contendit ad emptorem, uelatisq́ manibus, ut memorauimus, attrectatione digitorum emptori compertum reddit, quantum pro mercibus uenditor consequi aueat. At emptor comprehensis proxenetæ digitis, contrectatione nodorum aperit, quid sit pro mercibus uenditori daturus. It ultro citróque proxeneta, & utriusque mentem silens retegit. Quare hunc in modum exercent mercimonia miro silentio, sola, ut diximus, digitorum attrectatione. Quum uendunt aromata, mensuras habent, bacchar appellant, nos uero cantaros uocitamus. Si autem pannos mercantur, carijs uti consueuerunt: id est mensuræ genus. Itidem seruant in preciosis margaritis, & id genus monilibus: ea exponunt pondere nescio quo, farasolam appellant: id pondus quinas ac uicenas libras non excedit.

Proxenetæ mirus mos

De Poliar & Hiraua cultoribus, & quomodo filios enutriunt.

CAPVT XX.

MVlieres eorum transacto tertio mense filios ablactant, deincepsq́ lacte caprino alunt: & ubi referserint lacte pueros, illotos fœdosq́ admodum in sabulum reponunt, ubi interdiu ferarum more uolutantur. Verum quia in nigricantem colorem inclinant magis, à bubalis haud dignoscuntur. Sunt itaque deformiores fœdioresq́, quàm quis autumare possit, dæmo-

dæmonumq́ alumni uidentur. Inūbrante uespera rursum parentes fœminę natis lac propinant. Quum uero adoleſcunt, hoc uigore alti pueri, incredibili dexteritate uiri euadunt: ſuntq́ pernices admodum, ac curſus citatiſſimi, itemq́ funambuli, & hiſtriones, & id genus circumforanei.

De quadrupedibus ac auitijs. Cap. XXI.

INueniuntur ibi compluſcula quadrupedum ac alitum genera, ut ſunt leones, apri, cerui, hinnuli, lupi, boues fœminæ, bubali, capreæ, elephantes: uerum ibi non naſcuntur, ſed importantur. Sunt item inibi pſitaci praſini coloris, alij ſcutulati, alij coloris purpurei. Horum eſt tanta ubertas, ut adhibendi ſint cuſtodes ſeruandæ orizæ in aruis, ne eam depaſcantur. Sunt uocales admodum uiliq́ precio, utpote gemino denario, id eſt, media ſolidi parte ſinguli ueneunt. Sunt etiam illic quædam alites ſarau nomine, pſitacis nonnihil inferiores, ſi proceritatem reſpicias, concentu tamen longe ſuauiores amœnioresq́. Sunt & complura alia auitiorum genera noſtris diſſimilia, quorum mane & ueſperi tantus eſt concentus, tantaq́ canendi ſuauitas, ut nihil amœnius, nihilq́ uoluptuoſius audiri poſſit: in tam paruis faucibus tota fermè conſiſtit harmonia. Ob id immenſa eſt incolarum uoluptas, non ſecus quàm ſi in terreſtri paradiſo conſiſterent, uernantibus floribus, uirentibusq́ toto anno omnifariam arboribus, mira cœli clementia, incredibiliq́ temperie, hyeme æſtateq́ nuſquam ſæuientibus: uernare enim ſemper uidentur, adeo algoris ac æſtus ſunt expertes. Mittit eadem regio cercopithecos, uendunturq́ ſingulis ſolidis, id eſt, quaternis caſſis: tot enim ſolidum efficiunt. Sunt huiuſmodi cercopitheci cultoribus, inopibus præſertim, magno oneri: quippe qui iuglandium arbores conſcendunt, & liquorem illum, unde uinū exprimi diximus, effundunt, euertuntq́ uaſa quibus liquor excipitur.

Sarau

Cercopitheci

De ſerpentibus, qui in urbe Calechut inueniuntur. Cap. XXII.

ILlic igitur in tantam magnitudinem adoleſcunt ſerpentes, ut maximis ſuibus non ſint abſimiles: habent longe uaſtius caput quàm apri: quadrupedes ſunt quaternorum cubitorum longitudine: in paluſtribus locis naſcuntur. Id animalis genus aiunt incolæ ueneni expers eſſe, quippe quod homines niſi mordicus inpetere non nouit. Reperiuntur & ibi ſerpentum terna genera: alij adeo eſt exitioſum uirus, ut modo nonnihil ſanguinis eliciant, mortem homini afferant præſentaneā: id enim uſu euenit crebrius quum illic agerem. Ex his itaque ſerpentum generibus alij aſpidem magnitudine repræſentant, alij ſunt longe proceriores, uiſiturq́ inibi illorum ingens copia. Huic ubertati cauſam præbet rex Calechut, qui neſcio qua ductus inſania, tanti facit ſerpentes huiuſmodi, ut illis uel ipſa mapalia conſtrui iubeat ad arcendas pluuias, fluminum'que cohibendas inundationes: & ubi quiſpiam ex illis aliquem confecerit, non aliter leto traditur, quàm ſi hominem confeciſſet.

Serpentes uaſti

cisset. Itidem rex agit ubi quis bouem fœminam mactauerit. Serpentes uero memoratos ob eam causam plurimi faciunt, quod adseuerant ipsos esse de cœlo sumptos spiritus. Illud ea coniectura assequuntur, quod solo ictu præsentaneam mortem afferant: id efficit, ut inibi multa sit serpentum fœcunditas, quoniam edicto principis impune uagantur. Norunt memorati serpentes idolorum cultores, ab eisq; minime cauent. Id etiam me illic agente usu euenit, ut ingressus domum quandam noctu, serpens exitiosus octonos homines confecerit: ij enim mane postridie tumescentes reperti sunt exanimes. Sunt tamen apud eos serpentes huiusmodi boni ominis: nam ubi aliquò cultores proficiscuntur, si quempiam serpentem obuiam habuerint, protinus felix omen interpretantur.

De accensis lychnis regiæ Calechut. Cap. XXIII.

IN regia principis Calechut sunt uariæ mansiones, multipliciaq; cubicula: nam inumbrante cœlum uespera innumeri ardentes lychni conspiciuntur. Regis aulam dena aut duodena ex aurichalco faberrime facta instar signati fontis complent candelabra: unius hominis altitudine tolluntur, singulaq; uasa ternas habent lucernas (polyxines appellant, Greçe uero polylychnos) gemini palmi altitudine, inq; eis non parum est olei. In priore uasis parte innatant oleo ex gosipio funiculi accensi, elychnia uocantur: huiusmodi enim alendis flammis lucernis adhibentur: inq; uase medio angustius uas cõspicitur luminibus oppletum: & rursum in uasis fastigio in minore uasculo innumeri ardent ex xylo funiculi oleo innatantes. Vas consurgit instar trianguli: priui dæmones toreutice insculpti priuos angulos fulciunt. Ii sunt ministri regis, qui lumina assistentes regi tenent. Vbi uero quispiam ex his qui regem arctiore coniunctione contingunt, diem suum obierit, transacto anno luctus, edicto ad se cunctos regni sui sacerdotes (Bramini appellantur) accersit. Imperata subeuntibus, ad diemq; uenientibus, mox ab rege opipari conuiuij dies indicitur, genioq; triduo indulgent. His in cibatu est oriza plurifariam condita: uescuntur item apro, ceruoq;: uenatu enim oblectantur plurimum. Transacto triduo singulos cõuiuas, omnes sacerdotes inquã, quaternis uel quinis aureis donat. Quo facto, abeundi alliò remeandiq; ad propria facit potestatẽ. Tunc omnes regni cultores per speciẽ lætitiæ barbã ponunt.

De maxima multitudine hominum, qui illò percipiendæ ignoscentiæ causa contendunt. Cap. XXIIII.

HAud procul ab urbe Calechut uisitur delubrũ quaquauersum circundatum aqua: insulæ modo constructũ est, uetusto more, geminũq; columnarũ ordinẽ habet, instar tẽpli diui Ioannis in fonte urbis Romæ. In delubro medio cõsurgit altare lapideũ, ubi gens sacrificat idolis: intra ipsas columnas uisitur actuaria cymba oleo referta duorũ passuũ longitudine: huiusmodi oleo enna nomen est. Delubrũ plurimæ arbores, uerum consimiles ambiunt.

in his uisuntur ardentes lucernę & lychni pensiles, & id genus luminaria pro pè innumera. Complent rursum delubrum accensæ lampades fouente ignes oleo: & ubi illuxit ea dies, quæ est uigesima quinta Decembris, frequens undecunq; populus etiam quindecim dierum itinere illinc distans, eò caterua-tim, & comprimis sacerdotũ ordo sacrificandi gratia contendit. Verum prius idolis non sacrificant, quàm immersi aquis delubrũ ambientibus se lauerint. Quibus locis sacerdotes eorum conscendunt cymbas oleo, ut prædiximus, re fertas, ad seq; aduentantẽ populum oleo memorato aspergunt, capita dun-taxat oblinentes: quibus oleo delibutis, cuncti sacrificio incumbunt. Ab altero altaris latere, ubi sacrificant, immanissimus uastiore forma satanas uisitur: hunc frequens populus humi procumbens adorat, moxq; ad sedes proprias quisq; remeat. Dum hæc fiunt, omnium criminũ fide publica proponitur impunitas, triduiq; spatio unicuique licet illò contendere ceu in asylum, nec licet per id tempus alteri de altero ultionem sumere. Nusquam gentium meher-cle frequentiorem uidi populum, si eum diem excipias, quo Mecham inuisi. Sed iam hinc abeo, totius profectionis meæ difficultates ac discrimina, quæ mihi euenerunt, seriatim expediturus.

LVDOVICI PATRITII ROMANI
RERVM INDICARVM LIBER SEXTVS.

De ciuitatibus Caicolon & Colon. Cap. I.

ANimaduertens comes meus Cociazenor nomine, ob uarias interturbationes, bellorũq; discrimina, cõmercijs locũ esse propè nullum: ob eã præsertim causam, quod Lusitani urbi Calechut cultoribusq; nõ sine strage maxima bellum intulerant, sumpta inde occasione inferendi belli, q̃ indigenæ Mahumetanis assensi fuerãt, ut circiter quadraginta octo Portugallenses leto traderenrur: hos enim uita functos coràm uidi: propterea rex Portugalliæ genti hostilia arma semper intentat, concertatq; diuturniore prælio, inq; suorum ultionem innumeros confecit cultores, ma-ctariq; iubet indies. Ob id urbs pessime accipitur, quippe quæ omni habitatore uidua existit uigentibus bellis. His itaq; inspectis, uisum est illinc abire. Quare uecti limpidissimo amœnissimoq; flumine, inde soluẽtes ad urbem nomine Caicolon tandem aliquãdo deuenimus: ea abest ab urbe Calechut leucis quinquagenis. Vrbis rex idolorũ latrię est addictus. Ibi uigent mirabilem in modũ mercimonia: mittit ager optimũ piper. Regi non sunt maximę opes. Huius habitus moresq; à cultoribus urbis Calechut haud maxime absunt. Illic etiã nacti sumus nõnullos Christianos q̃ diui Thomæ nuncupant: ij negociabant, seruatoriq; nostro ut nos initiati sunt: de his accepimus singulis ternis annis ex Mẽphi siue Babylone urbe Nilotica sacerdotẽ illò aduẽtare bapti

re baptizandi eius populi gratia, qui diuum Thomam colit: illi ritus seruant Christianos: quadragenos dies obseruant: credunt seruatorem nostrum re-surrexisse, eo argumento quod pascha celebrant nostro more, reliquasque san-ctorum solennitates, ac missarum solennia ritu Græcorum expediunt: à qua-ternis nominibus, Ioanne uidelicet, Iacobo, Matthia, & Thoma nomina ac-ceptant. Vrbs, si cœli temperiem, si regionis situm, moresque hominum respi-cias, parum distat ab incolis urbis Calechut. Transacto triduo inde soluen-
Colon tes ad aliam urbem peruenimus Colon nomine, à memorata spatio uiginti mille passuum distantem. Rex eius urbis idola colit, estque magnarum prin-ceps uirium, quippe qui in armis uicena equitum milia semper habet. Illic ele-gans portus uisitur: haud procul à mari arua sunt rei frumentariæ expertia: mittunt tamen omnifariã fructus: & præsertim piper modo urbis Calechut: his colos, habitus, moresque sunt ut indigenis Calechut. Rex diutine cũ finiti-mis regibus bella gerit, utiturque in prælio hippotoxotarũ opera. Quare bellicis expeditionibus rege incumbẽte, uisum est comiti meo ut illinc abiremus. Igi-
Cayl tur pelago commissi, inde soluentes iter cepimus uersus urbem, cui Cayl no-men est, ditionis memorati regis, è regione dictæ urbis ad quinquaginta mil-le passus. Vidimus quomodo piscantur nautæ margaritas unionesque, & id ge-nus baccas, sicuti etiã retulimus in superioribus de urbe Ormo denarrãtes.

De Ciromandel urbe Indiæ. Cap. II.

VLtra progressi ad urbẽ aliam appulimus Ciromandel nomine. Vrbs est maritima, & à Colon urbe nauali itinere dierum circiter septem di-stat: ea est uastissima, nec mœnibus ambitur: paret regi Narsingæ: altrin-secus uisitur insula Zaylon, & ubi promontorium Comerinum præterieris, mittit ager huiusmodi miram orizæ copiã, illacque ad multiplices uariasque re-giones iter patet: ob id complurium regionum scalæ nuncupantur. Vrbem incolunt innumeri negociatores Mahumetani, qui commercij causa ultro ci-troque commeant. Nulla inibi aromata uisuntur: fructus fert omnifariam in-star urbis Calechut. Illic nactus sum nonnullos Christianos, qui memora-bant corpus diui Thomæ non longe ab ea urbe, id est, ad duodecim mille passus abesse. Adijciebant etiã ad hęc, curã sancti corporis quibusdam Chri-stianis delegatam esse, adseuerantes inibi male accipi Christianos, uixque pos-se uitã trahere, postquam rex Lusitanorũ arma cultoribus intulerat hostilia, com-pluresque indigenas eius regionis cõfici iusserat. Ob eã rem adfirmabat, regẽ memoratũ genti formidolosum esse admodũ. Tædere uitæ propterea Chri-stianos omnes, clanculumque eos passim mactari, ne id regi Narsingæ innote-scat: quando certe constat, inter regẽ Lusitaniæ ac Narsingæ summã interce-dere necessitudinẽ, Christianosque regi memorato in paucis charos esse. Ex memoratis etiã referebant nonnulli transactis iam quinis ac quadragenis an-nis ui numinũ miraculum contigisse in hunc fermè modũ: aiunt enim Chri-
stianos

stianos cum Mahumetanis quandoque manus conseruisse, acieꝗ; discessisse Christianum quendam recepto prius in lacerto uulnere, contendisseꝗ; pro- tinus sanandi brachij causa ad diui Thomæ sepulchrum, tactoꝗ; eo consau- ciato, manum ad usum rediisse quamprimũ. Ob eam rem narrãt regẽ Nar- singæ cœpisse Christianis subscribere, gentemꝗ; fouere plurimum. Itaq; co- mes meus inibi complura mercimonia uenu exposuit: uerum quia per id tem pus bellum illatum regi Ternaseris regionis erat, duximus propterea non- nihil illic consistendum fore. Absumptis ergo ibi compluscilis diebus, celocẽ conscendimus, id genus nauigij ciampanam appellant, in inferiore parte ma gnopere complanatam: huiusmodi enim celoces altiores aquas minime ex- poscunt, licet ferant onera enormia. Traiecimus igitur sinum latitudine circi- ter uiginti leucarum, in cuius traiectu parum abfuit quin pessum iuerimus, aperto discrimine, ob breuia, aridas, scopulosꝗ; crebriores imminente. Tan- dem aliquando appulimus insulæ, cui nomen est Zaylon, quæ patet ambitu decies centum mille passuum, ut referebant cultores. *Ciampana*

De insula Zaylon, ubi inueniuntur lapilli preciosi, Cap. III.

IN ea itaq; insula, cui Zaylon nomen est, quaterni reges longe lateꝗ; impe ritant, adeo regio in immensum propè patescit. Perfunctorie ac penè in transcursu res dictæ insulæ sumus denarraturi: uigentibus illic acerrime bel- lis, effectũ est ut mores hominum ac regionis situm minus explorare potue- rimus: quare perpaucorum dierum mora hæc tamen quæ collegi, mox subij- ciam. Fert regio in primis elephantos complures, inibiꝗ; pyropos eruunt: nõ longe enim, utpote ad geminum lapidem, uisitur mons uastissimæ longitu- dinis, ad cuius radices pyropi inueniũtur, hi sunt lapilli preciosi, uulgo rubini appellantur: sic enim inueniuntur: nam ubi negociatores quipiam, & præser- tim mangones illò contenderint lapillorum eruendorum gratia, operæpre- cium est eos prius regem adire: quo conuento, emunt mensurã telluris quan- dam, utpote cubiti unius quaqua uersam magnitudine: id genus mensuræ molam dicunt, eo nomine enim brachium appellant. Huiusmodi terræ men- sura quinis uenit aureis, ea lege atq; omine, ut humum effodientibus semper pro rege quispiam adsistat, ut si forte fortuna inter effodiendum conspiceren tur lapilli preciosi excedentes caracteres denos, regi protinus adiudicentur: inferiorum uero lapillorum citra dictum pondus mangonibus ac negociato ribus qui tellurem memoratam præstinarunt, potestatem faciũt. Haud pro- cul ab dicto monte innumeri preciosi lapilli inueniuntur, interfluente maxi- mo amne, hyacinthi pręsertim, sapphyriꝗ;, ac topatij, & id genus lapides cõ- plures: mittit & idem ager suauiores quàm unquã uiderim fructus, præcipue gariophyllũ nostris non conferendũ, malaꝗ; assyria suauitate incredibili, ac omnifariã fructus fermè instar urbis Calechut: ita tamen, ut hi illis suauiore gustu minime concedant. *Pyropi*

y De Ci-

De Cinami arbore, Caput IIII.

CInami arbor lauro haud est absimilis, si præsertim folia spectes, grana primo gignit lauri instar, baccas credas, minutiora tamen, eadémq; albi-cantia. Cinamũ itaq; nihil aliud esse q̃ arboris librũ planissime cõstat, hunc enim in modũ legit: nã singulis ternis annis incidũt ramos, delibrãtq;: demptum eo modo corticẽ cinamomũ appellant: neq; enim caudicẽ incidunt, sed ramos tantũ. Huius itaq; cinami illic mira est ubertas: quũ aũt colligitur, non est protinus absoluta suauitate, menstruo pfecta absolutáq; est suauitas. Retulit ea tẽpestate comiti meo Mahumetanus negociator in fastigio uastissimi montis specũ esse quendã, quò se recipiebãt eius regionis cultores omnes orandi gratia in protoparentis sanctissimi memoriã: memorãt enim incolæ diuũ Adã post lapsum illic fletu ac continentia pœnitudine ductũ culpã re-demisse: id assequunt ea coniectura, quod parentis adhuc uisuntur impressa pedũ uestigia, longitudine geminũ palmũ excedẽtia. Arua sunt orizæ exper-tia, sed qui conuehunt illàc iter agunt. Reges enim dictæ insulæ, Narsingę re-gis uectigales sunt, nam pendunt quotannis tributũ, & ob orizã quę abunde ex continẽti Narsingæ illò comportat, coguntur uectigal soluere memorato regi: cœli est insula clementis admodũ: genti colos est suffulsus, æstumq; minus'ue algorẽ sentiunt, uernante semper tẽpore: habitu utunt uere Gabino chlamyde enim exerto brachio corpora uelant: pannis gosipinis aut sericis utuntur plurimum: ea insula sita est sub æquatore in zona perusta, subq; can-denti sydere: bellicæ uirtutis id hominum genus est prorsus expers, quippe quod tormentis ferróue haudquaquã utitur: harundo enim lanceæ ac ensis gladijq; uicem supplet: ob id perraro in prælio occumbunt: apprime sunt im-belles, nulliusq; fermè spiritus: illic flores prope omnifariã legunt: gens mul-to perennior est, longioreq; æuo q̃ nostra. Vsu euenit aliquando, præsertim quadam uespera, ut ex rege quidam comitẽ meum conueniret, diceretq;, ut continuo corallos ac crocum ad regem deferret, nam horum omnium comes meus uim maximã habebat. His auditis negociator alius dictæ insulæ Ma-humetanus clanculum quasi per speciem amicitiæ socium meum monuit, ne regem adiret, ceu mercimoniorum precium minime consequuturum. Id egit Mahumetanus mira impostura, ut iniecto comiti meo pauore, eoq; absce-dente liberius sua ipse mercimonia exponeret. Huius doli non satis gnarus comes meus, statuit abire: respondit tamen nuncio regio, postero die iturum ad eum. Verum mane postridie conscenso nauigio, proximum continentem remigibus maxime adnitentibus dilapsi sumus.

Adam pœnitentia

De Paleachet urbe Indiæ, Caput V.

TRidui itaq; itinere ad urbem quandã Paleachet nomine deuenimus, ea paret regi Narsingæ, compluriumq; mercimoniorũ famigeratũ est em-poriũ, & cõprimis moniliũ quasi omne genus: hæc enim ex Zaylon & Pegu

eò compor

eò comportantur:urbē etiam incolunt ex Mahumetanis negociatores complures,uisunturq́ inibi omnifariā aromata : nam recepti hospitio cuiusdam Mahumetani,illi cuncta reserabamus unde uidelicet soluissemus, quóue tendebamus, nosq́ cōplures merces attulisse, corallos præsertim crocumq́:res enim huiusmodi Mahumetano magnā peperit uoluptatē. Memorata urbs omniū rerū copia,Indicarū urbiū modo,ubertim affluit:ager rei frumentariæ expers est,uerū oriza scatet plurimū:instituta uero legesq́,necnon habitū ac mores instar indigenarū urbis Calechut habēt. Incolæ rei bellicæ gnari sunt admodū, sed tormētis utunt̄ nullis. Verū quia per id tēpus quo illic agebā, dissidebant cultores cum rege Tarnasari,nō nisi hostilia meditantes, uisum est propterea perpaucorum dierum inibi sumpta mora,abeundū esse protinus illinc. Quare inde soluentes iter cepimus uersus urbem Tarnasari, quæ abest ab memorata urbe centenis mille passibus.Eò igitur appulimus,absoluto prius tredecim dierum itinere nauali.

De Tarnasari urbe Indiæ, Caput VI.

VRbs est in India haud procul à mari, cui Tarnasari inditū est nomen, ea posita est loco minime iniquo,mœnibus ambitur, portumq́ percelebrem habet, amnis limpidissimus urbem præterfluit Septentrionem uersus: Rex eius latriæ idolorum est addictus, magnarumq́ uirium princeps, huic diutina cum rege Narsingæ sunt bella, cumq́ Bangellæ rege præliū iuge exercet. Huic item sunt in armis centeni elephantes, proceriores uastioresq́ quàm unq́ conspicatus fuerim: merent sub eo stipendia quum equitū tum etiam peditū centena milia:ense paruo,clypeisq́ obrotundis,eisdem'ue ex libris arborū confectis utuntur.alij Peltas modo indigenarū Calechut ad bella ituri ferunt:arcubus plerunq́ utuntur,harundoq́ teli loco succedit:rursum profecturi in præliū se loricant amictu xylo magnopere referto:ædes eorum paries circundat,collocanturq́ nō aliter q̄ nostræ:mittit ager triticū gossipiumq́,necnon adfatim serici:legunt etiā colores inibi cōplures,eum maxime quem uerzinū appellant:ferunt arua omnifariā fructus, alios pomis nostris haud absimiles,pyris alios simillimos: ferunt rursum assyria mala,cetrinaq́,necnon cucurbitas,habent etiam uiridaria amœnissima. *Præsilium*

De feris ac cicuratis animalibus urbis Tarnasari, Cap. VII.

GIgnit ea regio multifariā animalia,fera alia, exarmata alia : cicurū sunt, boues,pecora,capreæ,apri,cerui,hinuli : ferarum uero generis sunt lupi, leones:uisuntur etiā ibi feles eiusmodi,qui zibellū gignunt: aruis etiā inerrāt paui cōplures,& eius generis aquilæ,quas falcones appellamus, psitaci item omniū pulcherrimi, albicantes septeno colore, præsertim distincti:est etiam illic leporū ac perdicū mira fœcunditas:honestāt regionē complura alia auiorū genera,raptu præsertim uiuentia longe aquilis proceriora:nam ex superiore rostri parte ensiū capuli fabricant̄ : id rostri fuluū est phœnicato colore distinctū,nihil sanè uisu pulchrius,nihil amœnius, aliti uero colos est niger. *Capuli ex auium rostris*

& itẽ purpureus, incercursantibus albicantibus pennis nõnullis: ibi nascũtur proceriores gallinæ, gallicꝙ gallinacei, ꝙ hercle uidisse meminerim. Summã propterea uoluptatẽ cepimus conflictantibus acerrime gallis gallinaceis: nã singulo die huic ludicro in uicis mediis Mahumetanorũ animi causa opera dabat, mirũꝙ est Mahumetanorũ pro hac re certamen: habent priui priuos gallos gallinaceos, eosꝙ cõmittunt aliis, expositis quandoꝙ pro alitũ futura uictoria aureis centenis singulo congressu, uter superior euaderet: conspicati sumus senis horis concertantes alites, nec prius modũ prælio faciebant, ꝙ occubuissent. Reperiunt etiã ibi nonnullæ capreæ magnitudine nostras excedentes, nostrisꝙ longe pulchriores, tantæ fœcunditatis, ut uno partu quaternos fœtus ferant: exponũt ibi, tanta est animaliũ copia, duodenos uerueces singulo aureo. Conspiciunt illic rursum uerueces, alii cornua haud absimilia damis habẽtes, nostris longe maiores, ferocioresue. Bubalos uero nostris habent deformiores: piscibus autẽ nostro more regio scatet, in tantamꝙ adolescunt magnitudinẽ, ut bini cantari pondo nonnulli inueniant: uescitur id hominũ genus omnibus ferè animalibus, si uaccas excipias. Edentes humi procumbunt absꝙ gausape, ligneis tamen uasis utunt adfabre factis: potus est illis latex saccaro cõditus, ditioribus præsertim: cubilia habent, quæ ab humo more nostro altius tollunt: stratũ uero ex gosipio habent, stragulã autẽ ex serico aut sanè xylo: chlamyde utunt exerto brachio serica uel gosipina: ferunt ex negociatoribus nonnulli interulas sericas, uel xylinas elegantissime confectas: in uniuersum autẽ pedibus incedũt nudis, si sacerdotes excipias, qui apices ferunt ex serico uel undonibus longos binos palmos, inꝙ apicis fastigio gerunt nescio quid in modũ glandis elaboratum, quasi toreutice, multo quaqua uersum sparsum auro, depẽdet à tergo instar uittæ geminũ sericũ binos longum digitos, inauribusꝙ plurimũ delectantur, quippe qui gẽmis ac margaritis preciosioribus onustas habent aures: in digitis autem nulla condalia. His est colos subalbicans, cœli uero temperies frigidior est nonnihil ꝙ urbis Calechut: mores uero, colendiꝙ arua, ac legendi fructus consuetudo, à nostris institutis moribusꝙ parum absunt.

Gallorum certamen

De more quem seruat rex quum deflorandam eius coniugem albicantis coloris hominibus præbet, Caput VIII.

EXhibet memoratæ urbis rex deflorandã coniugẽ nõ sacerdotibus, ut solet urbis Calechut princeps, sed albicantis coloris hominibus Christianis, aut Mahumetanis. Cultoribus uero idolorum id munus minime delegatur. At incolæ prius thorum nõ ineunt, quàm quempiam ex albicantibus hominibus cuiusuis nationis existat, asciuerint coniugũ suarũ stupratorẽ: comp placitum est enim illis, ut ante corpora uulgent coniuges, quàm earum sibi fiat potestas. Id equidẽ usu euenit quũ illic ageremus. Ingredientibus enim urbẽ, nobis occurrẽre terni uel quaterni idolorũ cultores, qui comitem meum in hunc fermè modum eorum lingua compellarunt, Estisne amici hospites?

Sumus

Sumus,inquit comes meus. Tunc negociatores, Quando huc appulistis? Ad hæc comes meus, Quartus agit dies quo huc deuenimus. Et rursus negociatorum quispiam, Ite mecũ, ædesq; meas uisite: quando certe nos hospites q̃ qui maxime diligimus. Tunc comiter nos inuitantes sequuti sumus: eoq; ut peruenimus, ientaculũ apparate appositũ est: nobisq; iam refocillatis, ait ille, Ducturus sum intra quindenos dies uxorẽ, uni uestrũ deflorandæ coniugis priore nocte munus delegetur. His auditis, quæ nundinato pudore promebantur ab hospite, puduit nos quamprimũ. Tunc mancipiũ nostrum ad nos conuersus, Non uos, inquit, pudeat oblati muneris, quandoquidẽ is est mos gentis urbisq; institutũ. His intellectis, pauebamus ne deterius q̃ppiã nobis eueniret: rebamur enim gentẽ nobis illudere. Innotuit continuo hospiti pudor noster, nosq; his fermè uerbis hortabat̃, Ponite curas omneis amici, quoniam eiusmodi est urbis huius consuetudo. Hęc itaq; ut nobis cõperta fuere, ampliorẽ spiritũ ictis stupore impudentis moris dedere: accedẽte præsertim alius comitis, qui nobiscum ibat, crebriore adhortatione: quare comes meus pollicitus est se id laboris subiturũ. Tum negociator qui nos hospitio exceperat, Eritis, inquit, diutini mei hospites, dignaborq; uos honoratiore tecto. Verũ comes meus subrecusabat, adfirmans comites nolle deserere. At negociator rursum instabat, identidem ædes, suaq; omnia offerens. Peruicit itaq; ne inde discederemus: allatis ergo comitis mei sarcinulis, hospiti comissimo simul omnes (sex enim eramus) assensi sumus. Verum operępreciũ fuit comitẽ meũ tantisper opperiri, donec eius hospes uxorem duceret: quod prius q̃ ad quindenos dies nõ euenit. Ducta noua nupta, comes meus sponsa dissoluit, uxoreq; hospitis illecebre potitus est. Ea annũ quintum decimum, quasi flos ipse haud excedebat. Verum postq̃ deflorata est nupta priore nocte, si uiri de cætero honori illius deerit, fidẽq; iugalẽ temerauerit, morte protinus uulgatæ pudicitiæ pœnas luit. Ob id uoluissent mulieres huiusmodi salaces plurimũ, ut nunquã nox, qua deflorabant̃, esse desiisset, sed saltẽ prorogaret̃ ad mensem: non tamen nos functos munere uulgandę pudicitiæ missos quamprimũ faciebat hospes: uerum ad quaternos quinosq; menses sua impensa domi alebat largius quàm referre possim: id efficit annonæ uilitas incredibilis, gentisq; liberalissima consuetudo ac natura comissima.

De modo condendi humana corpora, Caput IX.

EXempti rebus humanis ardẽtissimo rogo sacerdotes regesq; deflagrãt, tunc sacrificant cacodæmoni, combustorũq; cineres in uasis Samiis eisdemq; infectis nitro condunt: his est angustũ orificium instar patinæ mediocris, defodiuntq; domi uasa cineribus oppleta. Sub arborũ umbraculis sacrificant instar cultorũ Calechut. Quũ comburũt corpora, omnifariã odores in rogũ coniiciunt, aloẽn uidelicet & id genus arboris, cuius gũmi elegantissimũ illud unguẽtũ gignit, quod uulgo belzoi nuncupat̃, laserpitiũ eruditiores ab

arbore laseri dicunt, & item storacem, thus, corallum, sandalium, & id genus prope innumeras odoratas arbores: hæc odoramenta igni imponunt, corporeq; imposito incendium excitant, tubis clangentibus, tibicineq; concinente, quasi eorum more qui olim inter diuos referebantur: circundant rogum quindeni aut uiceni homines, cultu dæmonũ amicti, qui gestientes læticiam præseferũt: deflagranti uiro assistit coniunx superstes, comite muliere nulla, pectusq; plangens, tota ruit in eiulatus fletusq; lugubres. Hęc fiunt secunda noctis uigilia. Transactis uero post uiri obitum qndenis diebus, mulier uiro superstes ad se conuiuij celebrandi gratia agnatos omneis accersit, coniugem præsertim defunctum coniunctione arctiore contingentes. Itaq; omnes ubi ad diem uenerint, ad locũ illum adeunt, ubi rogo traditus est coniunx, ea fermè hora noctis, qua uir arsit: tunc prodit mulier compta omnium monilium genere, reliquisq; decoramentis, quæ ad mundum pertinent muliebrem: ad id collatis fortunis omnibus agnatorum opera, puteo inibi ad id munus extructo: nec is plus in profundum agitur, quàm ut fœminam capere queat, puteum harundinibus sepiunt, septumq; uelant serico panno, ut conspectus adimatur: ardet interea mirabilem in modum odoratis refertus arboribus puteus: at mulier postquam conuiuæ opipare epulati sunt, rursum illa mandit plurimam betolam (id est edulij genus) eoq; cibatu farta adeo satura est, ut mente uacare uideatur. Interea circundant puteum innumeri tibicines gestientesq; choraulæ, & amicti dæmonum cultu complures, qui flammas ore efferuescere uidebantur: tunc dæmoni cui Deumo nomen est, sacrificant. Mulier uero obiter quasi lymphata ultro citroq; commeat, nec aliter tripudiat, quàm si choreas duceret: identidem illis qui habitu horrifico dæmones referũt, se commendans, ut pro se cacodæmona rogitent, sibiq; impetrent ad ipsum haud difficilem aditum, suisq; adnumeret. Aliquando pompam ambiunt complusculæ mulieres, quæ rogo imponendam arctius contingunt. Nec arbitremini id munus mulierẽ mœstè exequi, quando certe nihil lætius, nihil'ue iucũdius agi posset, quàm mulier id hilari animo exequit, æque ac si cœlo recipiẽda foret. Itaq; peractis ceremonijs, mulier lymphato cursu, concepto prius manibus serico panno, in rogum flagrantissimum sese præcipitat. Quo facto, actutum proximiores agnati rogo iniectam scipionibus obruunt, obrutamq; multa pice onerant, ut hoc fomẽto altus ignis, mulier præsentius intereat. Et nisi subiret mulier id munus post uiri mortem, incredibilis infamiæ nota illi inureretur, foretq; toti regioni ludibrio, ceu coniugis minus studiosa, letoq; ab agnatis traderetur. Pompæ huiusmodi rex interesse ac præesse dicitur, quoniam hunc morem non seruant, nisi summates clarioresue urbis patricij, ne qui putent hunc ritum ab incolis in uniuersum seruari.

Vxoria fides

Deumus

De iusticia

De iusticia quam seruant cultores urbis Tarnassari, Cap. X.

SI quis mortalium quempiam confecerit, is protinus morte luit pœnas: eundem morem incolæ urbis Calechut seruant. Accepti uero ac expensi habetur ratio, si modo chirographo quopiam, aut sanè teste aliquo id liquidius constiterit: exarant in membranis nostris haud absimilibus: nō in libris arborum ut indigenæ Calechut: quum disceptant inter se, itur ad moderatorem urbis, cui summi iuris reddēdi munus ab rege delegatum est: ubi uero quispiam negociator aduena uitam exuerit prolis expers, neminem hæredē instituere potest, rege fortunas omneis sibi adiudicante. Rege autē uita functo, nati in regnum succedunt: cultores uero quicquid possident fortunarum, uitam efflaturi ex urbis instituto elargiunt̃ uiritimq́; natis impartiunt̃.

De ritu condendi Mahumetanorum corpora in urbe Tarnassari, Caput XI.

EXutos uita Mahumetanos negociatores, miris condiunt odoribus, cophinis induunt corpora ligneis, sicq́; conditos humant, comprimisq́; obseruant, ut defunctorum capita Mecham respiciant, id est, Septentrionem uersus collocentur.

De uarijs multijugisq́; nauigijs, quibus eius urbis cultores utuntur. Caput XII.

HIs est uarius multiplexq́; nauigiorum usus, sulcant alij maria celocibus complanatis admodum, quæ altiores aquas minime exposcūt: alij nauigant liburnicis geminam proram habentibus, geminumq́; malum absque tecto. Est & aliud onerariæ nauis genus, quo enormia onera comportantur: nam ferunt aliæ ex memoratis onerarijs nauibus supra mille mercium dolia: imponunt his uastioribus nauigijs cymbas, nauesq́; actuarias in urbē Melacha nomine deferendas, quibus captum proficiscuntur aromata illò, quò locis suis, ubi opportunum duxerimus, denarrabimus.

De urbe Indiæ Bangella, deq́; eius ab urbe Tarnassari distantia, Caput XIII.

IAm tempus appetit, ut comitis mei meminerim, quoniam utriq́; nostrum cordi hæserat, ultra progredi, longeq́; remotiora coràm uisere. Quum igit̃ hospiti suo comes meus defloranda coniuge fecisset satis, nósque rei Venereæ, præsertim deformium mulierum satietas cepisset, pariente fastidiū plerunque uberiore copia: expositis mercimonijs quæ comiti meo superfuerant, duximus illinc abeundum fore. Quare iter ingressi, ad urbem quandam Bangellam nomine peruenimus: ea ab memorata urbe septingentis abest mille passibus: illò enim appulimus itinere nauali undecim dierū: nam dicta urbs fœcunditate rerum omniū cum cæteris totius fermè orbis urbibus contendit, nemini sanè secūda, patet propè in immensum eius urbis regnū. Regi sunt in armis quum equitum tum etiam peditum ducenta Mahumetanorū

milia:is tantarũ eſt princeps uiriũ, ut diutiſſime cũ rege Narſingæ prælietur:
Narſingæ ubertas huius regni tanta eſt rerũ omniũ ubertas,ut nihil ꝙ ad humanos uſus perti-
neat deſideres, ſi omnifariã animalia, ſi itẽ rei frumentariæ uberiorẽ copiã,ſi
rurſum ſaccarũ,zinziber,& id genus aromata,ſi poſtremo goſſipiũ ſericumq́ꝫ
reſpicias,nulla eſt profecto in orbe toto plaga fœcundior. Ob eã rem nuſq́ꝫ
alibi ditiores locupletioreſ'ue inueniunt negociatores: ſingulo enĩ anno ab-
ducunt inde ad quinquaginta nauigia goſſipinis pãnis ſericiſq́ꝫ onuſta:mer-
cimonia huiuſmodi uariis barbarorũ lingua cenſent nominibus,à quibus ex
cõpoſito temperamus, ne Romano ſermoni aſſuetis pariant faſtidiũ. Igitur
inde auecti panni ad Turcas Syroſq́ꝫ, necnon Arabas, Perſas, Æthiopes,
Indóſue deferunt:ſunt etiam ibi innumeri exteri mangones, qui gemmas la-
pillóſue precioſos præſtinant ab incolis.

De nonnullis Chriſtianis negociatoribus, qui inibi commercia exercent, Caput XIIII.

Illic itaq́ꝫ offẽdimus Chriſtiani noĩs cõpluſculos negociatores ex urbe Sar
nau,ut referebant,oriundos:hi illò ueluti ad nundinas ferũt ſericos pãnos,
odorataq́ꝫ ligna aloës uidelicet & laſeris: ea eſt arbor quæ electiſſimũ gũmi
illud gignit,laſerpitiũ appellant doctiores,uulgo aũt belzoi dicitur: attulerãt
etiã caſtoreũ,& id genus fragrantiores odores:memorabãt dicti Chriſtiani
eſſe in eo regno huius ſancti nominis cõplures principes magni Chami ur-
Chriſtianorũ Narſingæ mores bis Catai imperata ſubeuntes. Chriſtianis huiuſmodi ex undonibus ueſtes
erant,nõ eiuſmodi quæ ſingulos artus exprimant,ſed laxas innumeraſq́ꝫ pli
cas habentes:manicas uero goſſipio referſerant:caput tegebat apex ex panno
coloris Veneti,altitudine fermè gemini palmi. His eſt colos albicãs: trinũq́ꝫ
deũ eſſe adiuratiſſime fatent:quũ initiant Chriſtianorũ ſacris, more noſtro
latice aſpergunt: duodeniſq́ꝫ apoſtolis, ac quaternis euangeliſtis fidẽ adhi-
bendã eſſe planiſſime adſtruũt:ſcribũt ordine prępoſtero Armeniorũ more,
celebrãtq́ꝫ noſtri ſeruatoris ortũ & occaſum: quadragenis Chriſtiano more
abſtinent diebus, nonnullaſq́ꝫ alias ſanctorũ colunt celebritates: ſoleis non
utuntur:caligas uero ex ſerico fluxas admodum ferunt,eaſdemq́ꝫ omni mo-
niliũ genere exornatas: nitent in digitis eorum incomparabili ſplendore la-
pilli: quum diſcumbunt abaco non utuntur, ſed humi procumbentes omni-
fariam carnibus ueſcuntur:adiiciebant ad hæc illi ſe compertum habere,eſſe
complures reges Chriſtiani nominis maximos magni regis Turcarum finiti
mos,Rumi appellãt.Hi ubi conſpicati ſunt comitis mei precioſiora mercimo
nia,& præſertim prægrandẽ coralli ramuſculũ,hominẽ ingentiſſimis pollici-
tationibus onerabant,contendentes plurimũ,ut ſecũ iret ad urbem quandã,
ubi pollicebantur ſe daturos operam, ut inibi tantum mercium exponeret,ſi
pyropos præſtinare uoluiſſet, haud difficulter ſupra dena aureorum milia
lucrari quire: ſubdentes etiam lapillos huiuſmodi precioſos longe pluris
eſſe

esse apud Turcas,exponiq; posse quasi centenis aureorum milibus. Ad hæc respondit comes meus, se quidē illis morem gerere uelle, modo quamprimū illinc abirent. Tunc Christiani, Perendino,inquiūt,die hinc soluet nauis,eam conscendemus,ut protinus illò quò te sumus ducturi,uelificemus:nam ad urbem Pego nomine liburnica contendit. Quare comes meus his allectus pollicitationibus, statuit secū proficisci. Ad id accedebat quod exploratū habebat complusculos Persas eòdem ituros: quū præsertim sibi dictorū Christianorum suauissima consuetudo iampridē innotuisset,incolis referētibus. Inita itaq; cum eis amicitia,diuenditisq; mercimonijs,excepto croco,necnō hetrusca purpura, inde soluimus eam urbē deserentes,quæ omniū rerū fœcūditate cunctas exuperat urbes, si humanas spectaueris delitias. In ea urbe pannos non conficiunt mulieres,neq; lanificio nentes incūbunt: id munus uiris delegat. Discessimus itaq; illinc, Christianos memoratos sequuti, tandemq; aliquando ad urbē peruenimus,cui Pego nomen est, quæ decies centenis mille passibus ab urbe Bangella abest: nec prius eò peruenitur, quàm sinum meridionalem traieceris. *Bangellæ ubertas*

De Pego urbe Indiæ clarissima, Cap. XV.

HAud procul à mari in continenti urbs Pego nomine sita est: lęuorsum, id est,orientē uersus urbē præterfluit limpidissimus amnis,quo ultro citroq; mercimonia cōportant. Rex eius urbis idola colit, cultoribus fides,habitus,uiuendi modus, moresq; indigenis urbis Tarnassari sunt simillimi: colore uero candidiore cœliq; frigidioris: regionis autē situs plagæ nostræ non est absimilis:urbs ambit̄ mœnibus,ædesq; pulcherrimas,ac elegantiores habet,constant enim lapidibus,& calce: ipsi regi in armis innumeri sunt, quum equites,tum etiā pedites, merentq; sub eo mille Christiani,inde tamen oriundi: nā priuis singulo mense stipendij nomine senos aureos (pardaios ipsi appellant)solui iubet,alitq; eos impensa propria. Ager re frumentaria plurimum scatet,adfatimq; carnium habent quasi omnifariā animalia,ut in urbe Calechut uisitur:inibi perpauci sunt elephantes,reliqua uero animalia,& auitiorū cōplura genera illic conspiciunt̄ modo regionis urbis Calechut:habent præsertim psitacos uocaliores q̄ usquā alibi offēderim, eosdēq; pulchriores: sunt itē ibi proceriora ligna, fabricandisq; ædibus aptiora q̄ uiderim unq̄: ferūt etiā harūdineta uastiores harundines, utpote crassitudine dolij unius. Inueniunt̄ ibi feles qui unguentū illud fragrantissimū gignūt,quod uulgo zibellū dicit̄:ueneunt dicti feles terni aut quaterni singulo aureo. Mittit memorata urbs præter monilia præsertim pyropos,mercimonia nulla:hi lapilli preciosi aliunde aduehunt̄ ex urbe uidelicet quę Capelan dicit̄,ea orientē uersus ab dicta urbe itinere xxx.dierū abest: neq; illò sum ꝓfectus:sed de negociatoribus q ampliter memorabāt,hæc accepi. Illud etiā noueritis,in urbe præfata adamātes grādiores,margaritasq; lōge pluris esse maioreq; precio ueníre q̄ apud nos:itidē de smaragdo referebāt negociatores. Quū illuc appulimus,rex lōge illinc aberat,utpote itinere xv.dierū:nā bellū inierat cōtra regē

quendam

quendã,qui rex de Aua nuncupatᷣ.Propterea inde abijmus,uecti nauigio ex ligno solido,longo supra quindenos passus,lato binos passus, remis uera harundineis,ut haud mora cõpertũ fiet uobis: ea enim parte qua remus aquas complectitᷣ,scissus erat ferme bisulcus:iungebãt geminas partes asseres abaci instar connectentibus funiculis, quo fiebat ut citatius permearet aquas: id genus nauigij impulsum remis huiusmodi uelocius q̃ nostræ celoces fertur: malus arboris constat ex harundine uastiore, doliũ, quo asseruantᷣ aleces,figurat. Nos itaq; peruenimus ad rusculũ quoddã, ubi nacti sumus nonnullos negociatores, qui ob uigentia bella urbẽ inire nequiuerant:quo uiso duximus redeundũ esse ad urbẽ Pego, unde paulo ante discesseramus obiter spatio quasi quinq; dierũ. Rex quẽ urbe abesse memorauimus, ouans uictorq; redijt post habitam de hoste uictoriã.Quare postridie illius diei quo rex redijt,Christiani illi negociatores comiti meo aditũ ad regem impetrarunt.

De cultu regis Pego. Caput XVI.

NOn est quur quis arbitretur eo fastu hunc regem uti,quo rex Calechut utitur,quando certe constat regẽ memoratũ adeo se exhibere adeunti bus facilem,ut uel infans ipsum alloqui queat : omniũ tamen est ditissimus, quippe qui tanto moniliũ cultu,& cõprimis pyropũ exornatᷣ,ut uel maxima urbs tanti nõ ueniret, quanti sunt gẽmæ,uniones,margaritæ,& id genus lapilli preciosi,quibus is elegantissime honestatᷣ:in digitis uero cõdalia ex gemmis nitent:crura aũt bracteæ ex purissimo auro longe insigniunt,intercursantibus pyropis mirandũ in modũ micantibus : ut breue faciã,manus,lacertos auresq; omni genere moniliũ onustas circũfert,adeo ut aures pondere gemmarũ appẽso pendulæ ad mediũ palmũ conspiciantᷣ:propterea fit,ut si quispiã tenebricosa nocte regẽ cõspicatus fuerit, nõ aliter illi lumen clarissimũ illuceat,q̃ si phœbus ipse radios suos uibrauisset.Conuenerũt igitᷣ regẽ negociatores Christiani,illumq; certiorẽ reddiderũt comitẽ meũ compluscula magni pensi mercimonia attulisse. Ad hæc rex respondit, irent ad se postridie: quoniã ea die sacrificaturus erat dæmoni. Vbi itaq; is dies illuxit,quem rex præfixerat,continuo accersire ad se Christianos comiteq; meum iussit,addiditq; ut illò prius nõ contẽderẽt,q̃ merces cõportassent:paritũ est ergo regi, allataq; sunt mercimonia,cuius rei maximã rex cepit uoluptatẽ:nec id ab re, nã inter cætera quę attulimus affatu dignissima,erãt & rami ex corallo gemini rari admodũ,q forte similes uisi sunt nusq̃ habuisse,quiq; eò cõmercij gratia aliquãdo sint cõfecti. Ictus rex harũ rerũ stupore eximio, cœpit Christianos percõtari, q nã mortales essemus? Cui negociatores,Sũt utiq; Persę isti. Tũc rex cõuersus ad interpretẽ suũ, Percontare,inquit,an has merces sint hic expositurì.At comes meus, Sunt hæc tua oĩa clarissime princeps,eis utere ꝓ tuo arbitratu.Ad hæc rex,Incubui superiore biẽno diutinis bellis dissidẽs cũ rege de Aua:exhaustũ ꝓpterea est mihi ærariũ, suppeditãtibus prælio uires pecunijs: sed si cõmutatione gemmarum, & præsertim pyropum expositurì

estis

stis mercimonia,id efficiã,ut uos cõmercij huius minime pœniteat:at comes meus ad Christianos inquit,compertũ quæso regi facite me aliud nihil quærere præter suæ celsitudinis beneuolentiã,sumat propterea ex mercibus quicquid sibi collibitũ fuerit.Tunc negociatores Christiani aperuerunt regi Persam suæ eminentiæ ultro subiturũ esse imperata, daturũq; mercimonia uel absq; pecunijs gemmarũq; permutatione.His auditis rex respondit, Audiuisse se iamprīdẽ Persarũ liberalissimã esse cõsuetudinẽ:sed hoc Persa uidisse liberaliorẽ neminẽ,moxq; iuratissime per dæmonũ capita adfirmare cœpit, se experiri hoc exemplo uelle, uter liberalitate præstaret: quo dicto,accersito actutũ mancipio, iubet afferri scriniũ geminũ palmũ longũ quaqua uersum toreutice elaboratũ,pyropisq; refertũ, quo reserato, nam multijuga intus receptacula habebat,discriminantibus bracteis tenuioribus:singula itaq; receptacula splendentibus pyropis oppleta erant. Reseratũ itaq; scriniũ coram Persa sisti iubet,simulq; monet ut tantũ ex his lapillis preciosis caperet,quãtũ sibi complacitũ esset. Hac liberalissima consuetudine regisq; munificentia allectus comes meus,hoc sane pacto regẽ alloquit̃, O rex egregie,tanta me prosequeris beneficentia,ut nusq; maiore munere sim affectus:ob id p sacrũ Mahumetis caput,perq; eius sacra,qbus sum illi initiatus,tibi ultroneus omniũ mercimoniorũ meorũ facio potestatẽ,donoq; te his rebus omnibus, nõ enim sũ q peregre proficiscor quęstus gratia,sed uisendi orbis desiderio.Tũc rex,Adhuc mecũ liberalitate cõtendis,nec possum te munificentia superare? qbus dictis,rex manũ pyropis ex singulis scrinij receptaculis refersit,quantũ ipsa palma comprehendere quiuerat, eoq; munere, id est, ducentis pyropis Persam affecit:cape inquiẽs, ob eam liberalitatẽ, quam beneficentia mecum cõtẽdens præ te tulisti.donauit etiã rex geminis pyropis singulos Christianos,q profecto uenissent mille aureis: quos uero comiti meo pyropos dono dedit rex,tanti esse adfirmabant,ut nõ minoris q̃ centenis auri milibus uenire posse autumarent. Est igitur rex memoratus is qui cunctos orbis reges munificentia eximia pręstat,omniũ fermè regũ ditissimus,quippe qui decies centena aureorũ milia quotannis ab regni sui incolis exigit. Nã mittit ea plaga colores quasi omne genus:itẽ gosipiũ,plurimũq; serici: sed has prope innumeras opes militibus oẽs impartit̃: gens est in uniuersum ueneris amans, imò salax plurimũ.Transactis itaq; complusculis diebus,memorati negociatores pro me à rege cõmeatum abeundi impetrarũt:quo impetrato,rex iussit ut mihi ædes incolatu cõmodissimę præpararent̃,ubi ad usum humanũ desiderarẽ nihil.Quare morã quinq; dierũ inibi absumpsi:interea rumore nũcio percrebuit regẽ Daue cũ robustissima manu aduẽtare, ut regi Pego hostilia arma inferret. Huic occurrit rex cum exercitu innumero, circiterq; medium iter nactus est eum.Obiter etiam deflagrantes mulieres illic cõspicati sumus modo mulierum urbis Tarnassari.

Regis Pegõ opulentia

De urbe

De urbe Melacha, deq; flumine Gaza, ut autumant incolæ, necnon de cultorum feritate, Cap. XVII.

POstridie eius diei conscensa liburnica, uelificauimus uersus urbẽ cui Melacha inditum est nomen, ea occidentẽ respicit, illò enim itinere octo dierum appulimus. Haud procul à dicta urbe percelebre flumen offendimus, uastius sanè q; unquã conspicati fuerimus, huic Gaza nomen est, latitudine quinq; ac uiginti mille passuum patet: altrinsecus uero uisitur insula ingens, *Sumatra ins.* Sumatra appellant, nos uero Taprobanam dicimus: cultores memorabant dictam insulam quasi quingentorũ mille passuũ ambitu patere. Huius latius meminisse est animus, quũ opportunũ duxerimus. Vbi igitur deuẽtũ est ad urbem Melacha, Sultanũ adire iussi sumus quamprimũ: is Mahumetanus est, eiusq; regnum Mahumetano paret. Vrbs sita est in continẽti, penditq; uectigal regi Cini. Tributo huiusmodi ut aiebãt, causam præbuit, quod eius urbis cõditor rex Cini memoratus ferebatur extitisse octuagenis iam transactis annis: nec alia de causa urbs illic condita est, quàm quod cõmodissimũ habet portũ, & sanè cõmodiorem, quàm forte in toto fermè oceano intueri liceat. Crediderim propterea plura illò appellere nauigia, quàm quouis aliò: & comprimis aromata, & complura alia mercimonia omnifariã eòdem conuehuntur. Regio non est generatim ferax, mittit tamen triticum, carnes, perpaucaq; ligna: aruis inerrãt alites instar regionis Calechut: uerũ psitaci sunt illis longe meliores: mittũt item arua sandaliũ, stannumq;: elephãtes, equos, pecora, boues fœminas, pardos, bubalos, pauos & id genus compluria animalia habet. Fructus autem legunt paucissimos, modo urbis Zeilani: illic mercari non licet, nisi emere aromata sericumq; uolueris: his est colos penè subcinericius: capillum promittunt: habitu uero instar incolarum Memphis urbis, cayrum appellant, utuntur: amplam habẽt frontem, oculos teretes, nasum autem simũ: ibi noctu per urbem incedere impune haud licet, grassantibus inuicem cultoribus, nam mutuis cædibus canum more se conficiunt: ob id appulsi negociatores non nisi in nauigijs noctes agunt. Indigenas eius urbis omnes oriundos esse Agiauais adfirmant. Illic moderatori cuidã rex ui- *Anarchia* cariam operam reddẽdi iuris aduenis delegat: uerũ cultores parent nemini, illisq; est pro ratione uolũtas, prauisq; moribusconcedũt nemini, adeo mentes efferarunt: ubi uero rex eorum ferociam cohibere uoluerit, prosiliunt magis, regioneq; si redigantur in ordinem, se deserturos minitantur: idq; agunt audacius, quoniam mari adiacent, quasi paruo negocio, quũ libuerit, aliò dilapsuri. Propterea comes meus Christianos negociatores monuit illic diutius commorandum haud esse, prosilientibus nimium cultoribus. Quare conducta celoce, Sumatram insulam uersus uela fecimus: quò quinq; dierum itinere peruenimus ad urbem præsertim quandam Pyder nomine, quæ fermè octuagenis leucis à continente abest.

De Sumatra

De Sumatra insula, deq; eius urbe Pyder nomine, Cap. XVIII.

HAnc urbē celebrior totius insulæ portus insignit, ea est insula cuius paulo ante meminimus, ubi retulimus huiusmodi insulam quingentorum mille passuum ambitu patere. Ego uero crediderim eam esse Taprobanam insulam, quod quidem inter complures cõuenit autores: huic insulæ quaterni diademate insigniti reges moderantur: hi sunt idolorū cultores, fideq; & ritu uiuendi, necnon habitu regi Tarnasseri nõ sunt absimiles: fœminæ uero coniugum desiderio sponte ardent: his est colos quasi albicans: amplioris sunt frontis: oculos habēt obrotundos, prasini coloris, capillum promittunt, naso sunt latissimo eodemq; simo admodum, statura uero perquam despicabili: ius ibi summopere uiget: signato argēto auroq; ac stanno pro moneta utuntur: aurum signatum est eiusmodi, ab altera parte uisitur dæmonis cælatū caput: ab altero uero carpentum elephantis trahentibus cõspicitur. Pari modo signantur reliquæ pecuniæ argenteæ: ex argenteis exponūt denos singulo aureo: stanneæ uero quinque & uiginti numero aureum efficiunt. Mittit ea regio numerosius proceriores quàm usquam alibi cõspexerim elephantes, eosdem'que meliores: id hominum genus belli est expers admodum, uerum quæstibus plurimum inhiat mercimonia exercens: suntq; in uniuersum hospitales, appulsis exteris præsertim. Taprobanã

De alio piperis genere, deq; serico ac laserpitio, quod belzoe appellant, inde prouenientibus, Caput XIX.

ILlic igitur procerioris piperis uberior est prouentus, miraq; copia. Linguā patria piper molaga dicitur, id est lõge procerius illo, quod huc aduehit̃, multoq; candidius, uerum inane ac mordax plurimum, sed ponderosum minus: uenit enim inibi piper non pondere sed mensura, ut apud nos triticū exponitur. Tanta est huius ubertas, ut inde anno singulo uicenæ naues onustæ euehantur: hæ Cataium proficiscuntur, illic exponitur haud difficulter ob frigidius cœlum. Arbor uero quæ piper huiusmodi gignit, producit etiā procerius piper, sed crassioris est caudicis, amplioraq; folia, eademq; carnosiora habet arboribus urbis Calechut: fert itē adfatim serici, fitq; plerūq; id sericū more nostro: aliud uero mittūt sponte arbores, prouenitq; in syluis ac nemoribus absq; cultu, sed id est priore deterius. Ibi uisitur lazeris arbor, quę gūmi gignit, cui laserpitio nomen est, uulgo belzoë dicit̃: referebāt nõnulli id ꝓcul à mari nasci. Ego hæc nusquā affirmauerim, quando certe corā minime uidi.

De triplici arborum aloës genere, Caput XX.

QVoniam rerum uarietas parit uoluptatem, mortalesq; allectat plurimum, desiderioq; discendi noua inuitat ad lectionē. Ob id duxi non ingratum fore lectoribus, si hæc subderem, quæ coràm uisi: propterea exploratum habebitis ob eam causam laserpitium aloëq; ubertim ad nos minime conuehi, quoniam è remotioribus partibus comportantur: illud etiam noue-

noueritis,triplex esse aloës genus: aliud est longe perfectius, huic calampat nomen est. Hoc insula memorata non mittit, uerum ex urbe Sarnau aduehitur: ea,ut memorabant Christiani negociatores comites nostri, haud procul ab dicta urbe ubi aloë nascitur,nomine calampat,abest. Est & aliud genus aloës,lubam nomine, hoc flumine nescio quo huc comportatur: nouissimo autem bochor nomen est. Referebant dicti Christiani negociatores causam, quur ad nos aloë primo loco dictum non deferretur, quod uidelicet id genus aloës mitterent regna Cataij, necnon Cini, & Macyni, Sarnauq́ ac Grauay longe ditiora: quippe quæ auro uberrime scatent,multoq́ maiorem quàm nos auri copiam habent, suntq́ item maiorum principes uirium, nostris regibus nimirum locupletiores. Ad id accedit,quod suffimentis odoramentorumq́ genere plurimum delectantur, inq́ ea re reges superant nostros. Ob id ad nos hæc odoramenta minus abunde comportantur, utpote quod in urbe Sarnau singula libra aloës denis aureis uenit, id efficit eius rei summa caritas.

Quomodo ligna aloës ac laseris probantur, Caput XXI.

DEuenimus in certissimã notionem gemini suffimenti, aloës uidelicet ac laserpitij,doctoribus memoratis negociatoribus: nam alter eorũ nõ nihil aloës ac laserpitij habebat, binas uidelicet aloës onzias,eius inquã,quod calampat appellant: sic enim probabamus, comes meus nihilum aloës manu occlusum tantisper tenuit, donec is psalmus, qui Miserere mei deus incipit,tertio consummari posset, moxq́ reserata manu calefactũ iam aloë inenarrabilem suauitatis odorem adeo fragrabat,ut nusquam fragrantiora senserim suffimenta. Cepit item tantum laserpitij,quantũ iuglandem efficeret, rursumq́ sumpsit librã mediam illius,quod mittit urbs Sarnau, ut alterum alteri conferret, priuaq́ suffimenta,ignitis uasis imposita prius indidit cubiculis: uera mehercle refero,longe suauius redolebat illud quod nucis magnitudinem non excedebat,quàm id quod libram mediam complebat: uel si ad geminam libram ascendisset: uix igitur pro meritis horum geminorum suffimentorum præstantia referri potest: id itaq́ causæ referunt,quur ad nos non conuehuntur. Mittit etiam ea regio lactam,unde conficiũt rutilum colorem, gignitur in arbore iuglandibus nostris haud absimili: Illic etiam inueniuntur ut apud nos omnifariam animalia.

De multijugis Sumatræ insulæ negociatoribus, Cap. XXII.

IN ea itaque urbe complura uidi adfabre elaborata, eademq́ elegantiora quàm usquam uiderim, cophinos præsertim auro exornatos, hi singuli ueniebant gemino aureo: uidi etiam in uico unico supra quingentos collybistas: tanta est inibi trapezitarum copia: illò ceu ad percelebres nundinas commercij gratia propè innumeri negociatores proficiscuntur: cultores uero gosipinis stragulaq́ serica & syndone ex xylo confecta utuntur. Fert regio

adfatim

idfatim lignorum,unde fiunt naues, gunchos ipfi appellant, hæ trinos ha/ ɔent malos,geminamq́ꝫ proram, geminosq́ꝫ utrinqꝫ clauos. Quũ nauigant n undabundo oceano,ubi aliquando uela uentis fecere,mox oborto tempe/ tatis turbine,operæprecium eſt alteris uelis,haud mutatis prioribus,uentos egere: condicto itaqꝫ naui minime circumacta,altero malo uſi retrocedunt, unt enim omnium dexterrimi præcipuiq́ꝫ urinatores, ignesq́ꝫ extempore niro artificio fabricantur.

De eorum ædibus,deq́ꝫ ædium imbricamentis, Cap. XXIII.

EOrum ædes lapidibus conſtant, parumq́ꝫ ab humo tolluntur:loco im/ bricum piſcis Tartarucæ pelles ſuccedunt:mittit enim eum piſcem pela/ gus Indicum, nam illic agens uidi adeo uaſtum beluæ corium, ut pondo li/ brarum centum triumq́ꝫ eſſet. Vidi item inibi maxima ebora, hæc ſunt ele/ phantorum dentes,pondo trecentarum ac triginta quinque librarum: cõſpi/ catus ſum etiam inuſitatę magnitudinis ſerpentes,longe quidem proceriores quàm uident in urbe Calechut. Sed iam redeamus ad negociatores Chri/ ſtianos,qui deſiderio uiſendæ patriæ apprime flagrabant. Ob id perconta/ bantur comitem meum,hæſiſſet'ne cordi ſibi uelle ultra progredi,an retroce/ dere,uel forte inibi conſiſtere. At comes meus reſpondit, ſe poſtquam illò ue nerat, prius inde non diſceſſurum, quàm uaria aromatum genera uidiſſet. Tunc Chriſtiani adfirmabant, illic alia haud inueniri aromata, quàm quæ conſpexeramus. Quibus rurſum infit comes meus, Vnde myriſtica nux,ga/ riophyllumq́ꝫ prouenit? At Chriſtiani myriſticã nucem muſcatã appellant: Maſticemq́ꝫ fert quædã inſula,quæ hinc trecentis mille paſſibus abeſt. Tum comes meus,Patétne inſulam adeuntibus tutum iter,aut infeſtant piratæ æ/ quora? Ad hæc Chriſtiani reſponderunt,indignabundi æquoris tantũ perti meſcendam eſſe ſæuitiam: addebantq́ꝫ id æquoris onerarijs nauibus ſulcari non poſſe. His auditis,attentius explorabat comes meus quonam modo tu/ to illuc proficiſci quiret. Reſponderunt Chriſtiani nihil magis uotis comitis mei ſatisfacturum,quàm ut liburnicam, cui Campanæ nomen eſt, emerent quampiam,id eſt genus actuariæ nauis. Hoc intellecto, ſciſcitabatur comes meus an naues huiuſmodi illic inuenirentur. Reſpondentibus autem nego/ ciatoribus Chriſtianis adfatim nauiũ repperiri, uel ſi ſupra mille conducere uellet,aſſenſus eſt comes meus,ut ſimul geminæ nauæs conducerentur. Quo dicto quamprimum binę naues affuere,compluſculiq́ꝫ remiges:& ubi de ue ctura inter eos conuenit, id precium enim ad quadringentos aureos aſcende bat. Rebus itaque in hunc modum compoſitis,comes meus cœpit amici ap/ pellatione compellare negociatores Chriſtianos his ferme uerbis, Etſi dile/ cti mei non ſim ueſter conterraneus,eoſdem tamen parẽtes habuimus,Adã, uidelicet & Euam,eſtiſne me ſociumq́ꝫ meum qui ueſtris ſacris eſt initiatus,

Tartarucã piſcis

deserturi? Ad hæc Christiani, Quomodo hic qui nõ est Persa, fidem nostrã induit? Tunc comes meus, Sanè nunc ipse Persa est emptus aliquando Hierosolymis. Huius sancti nominis mentione exciti Christiani negociatores, sublatis in cœlũ manibus, moxq; procidẽtes humi, tellurem usq; tertio deosculabantur, consurgentesq; à comite meo, sciscitabantur cuius foret ætatis, quando ex Hierosolymis adductus est: tũc comes meus, Quindenos, inquit, annos agebat. Et rursum Christiani, Debet igitur patriæ meminisse. At comes meus, Meminit quidem, cepiq; iampridem eo denarrante miram uoluptatem, doctoreq; eo singula humanorum membrorum, esculentorumq; nomina quibus utuntur Christiani, didici. Ad hęc negociatores respondêre, Etsi uisendæ patriæ ardentes desiderio decreuissemus tandem aliquando lares patrios reuisere, licet procul hinc, utpote trecẽtis mille passibus absint: tamen in uestri gratiam comitisq; huius, instituimus eódem proficisci, quò ire decreuistis. Id plus addimus, daturos nos operam, ut longe locupletior euadat, neq; propterea ritus patrios deserat, ubi Persarum moribus uti noluerit. Tunc comes meus negociatoribus respondit, se libenti animo amplecti oblatas amicitiæ conditiones, seq; eos sequuturũ quocũq; ierint: uerũ me id exequi quod animo destinauerãt, nequire ob eam rem, quod neptem eius Solẽ nomine in Perside duxissem uxorem: quare si cordi hæsit uobis, ut sim meditati itineris comes, hoc munus quo uos afficio non parui facietis, ubi gratum habueritis ut me initæ amicitiæ minime pœniteat. Tũc Christiani, Agite, inquiunt, ut lubet, quando certe uobis morem gerere in uotis præcipue habemus. His itaq; ultro citroq; dictis, in monimentũ cœptæ amicitię denis pyropis, mediam curiã appellant, eos donauit. Hi nempe tanti erãt, ut quingentis aureis ueniissent. Perendino igitur die in expedito fuere geminæ actuariæ naues cõuehendis nobis cõmeatibusq; aptissimę, fructibus præsertim omnifariam impositis, iterq; insulam uersus, cui Bandan nomen est, cepimus.

De insula Bandan, quæ myristicas nuces ac masticẽ mittit, Cap. XXIII.

SVlcãtes æquora circiter uicenas insulas offendimus, cultas alias, desertas admodũ alias: eò peruenimus itinere quindecim dierũ peracto: insula est inculta plurimũ, ac infœcundi soli, humilisq;, sed magnopere plani: centum
Anarchia mille passuũ ambitu patens: huic rex minusq; hexarchus moderatur: uerum eam incolit genus hominũ agreste, parũ distãs à beluis, nullius sanè momẽti: humiles casas, imò mapalia lignea parũ ab humo extantia subeunt: sola interula amiciuntur, nudis pedibus apertoq; capite prodeunt, capillũ promittũt, fronteq; sunt lata, sed tereti: colos est his albicãs, staturaq; despicabilis: idola colunt, suntq; longe deteriores illis, quos incolæ Calechut Poliar & Hyraua appellant: obtusi sunt ingenij, nullarumq; uiriũ, adeo perditi, ut prorsus sint illaudabiles: ritu degunt ferino: ager præter myristicam nucem, muscatã appellant, & nonnullos fructus mittit nihil: myristicæ nucis caudex Persico cau
dici

dici similis, ramos foliaq; consimilia producit, uerum nonnihil angustiora: priusquam nuces huiusmodi percoquant, sæpit arborem mastix florentis rosæ instar:& ubi nux percoxerit, mastix eam complectitur, complexoq; simul stato tempore, cultores legūt certatim uberiusq; quàm possunt, quoniā cōmunia sunt ibi omnia, ceduntq; præoccupātibus: arbores absq; cultu, suppeditante tantū natura, fructus mittūt. Nuces huiusmodi myristicæ ueneūt mensura utpote senarū ac uiginti librarū, tantūq; nucum ternis solidis, id est, medio carlino exponunt: genus monetæ eiusmodi est, quale esse in urbe Calechut diximus: illi mutua iusticia degunt, nec opus est legibus, gente à puris naturalibus uix recedente: his uisis perendino die postquam illò appulimus, comes meus percunctatus est negociatores Christianos, ubi nam foret ea regio quæ gariophyllum mitteret. Ad hæc responderunt Christiani, procul illinc itinere sex dierum in insula Monoch nomine, gariophyllū inueniri. Tūc comes meus, Sunt'ne illi adeo rudes agrestesq;, ut hi q̊s paulo ante cōspicati sumus? At Christiani responderunt, esse quidē illos populos his dissimiles, uerum incultiores minoreq; ingenij captu. His intellectis, Eia inquit, progrediamur, ingressiq; iter ad memoratā insulā septē dierū spatio peruenimus.

De insula Monoch, quæ gariophyllum mittit, Caput XXV.

HAnc insulam perquā angustam, Bandan insula magnitudine excedit: gens est cultoribus Bandan multo deterior, præter humanā speciem à beluis nihil differens: his est colos nonnihil candidior, cœliq; temperies aliquantisper frigidior: mittit hæc insula gariophyllum: nōnullæ mediocres admodū, eædēq; incultæ insulæ circūadiacētes eundē fructū ferūt. Huic caudex est buxo non absimilis: folia uero cinnami instar habet, sed obrotunda magis: eius est coloris, cuius in superioribus meminimus, lauri folium propè exprimens: quum maturescere incipiunt, cultores harundinibus flagellant arborem, cōstrato prius circum arborē tegetibus solo: colos telluri est qui subargillosæ ac arenosæ terræ esse consueuit. Regio est humilis admodū, adeoq; demittit', ut Septentriones inibi minime, adimente prospectū syderum orizonte, cernantur. Explorata regione, uisoq; inciuili hoc hominū genere, percunctabat' negociatores comes meus, Superessétne illic uisendū aliquid? Ad hæc negociatores, Videamus inquiunt, quo precio exponant gariophylla: & ut id compertius fieret nobis, finximus uelle mercari gariophyllū, moxq; intelleximus duplo uendi quàm nux myristica uendebatur, mensura tamen: quoniam id hominum genus omnium est prorsus expers ponderum.

De insula Bornei, Caput XXVI.

GNari iam eius plagæ, auebamus plurimū nouas uisere regiones, ut noua semper delectant, studio præsertim discendi maiora. Quare Christiani negociatores his uisis, in hunc fermè modū me compellarunt, Dilecte comes, inquiunt, postquam hucusq; deorū munere peruenimus incolumes,

ſi tibi eſt complacitũ, eamus uiſum totius orbis celebriorẽ inſulã, eandemq́ locupletiorẽ: uidebis aiunt, rem cognitu digniſſimã, qua forte uidiſti pulchriorẽ aliam neminẽ: uerum operæpreciũ eſt ad aliam prius proficiſci inſulã, cui Bornei nomen eſt, illic maiores multo liburnicas conducemus: quoniam longe altius, undabundumq́ magis æquor nobis ſuperandum eſt. Tunc comes meus, Agite inquit, ut libet, in ueſtram enim ſententiã totus concedo. Quare cõſcenſa liburnica uaſtiore, iter ceptum eſt ad eam inſulã, uerſus meridiem ſemper uelificantes die noctuq́. Dum iter agimus, cõfabulationibus mira uoluptate incũbebamus, percontantibus me illecebre dictis negociatoribus, prę ſertim de noſtri ſeruatoris inclyta latria. Et ubi ſancti uultus (Veronicã appellant) mentio abs me facta eſt, deq́ diuorũ Petri ac Pauli principũ apoſtolorũ capitibus, necnon de compluſculis alijs ſanctis: clanculũ me monuerũt, ut ſi uellem ſecũ proficiſci, futurũ ut magnus euaderẽ princeps, ob tantarũ rerum notionẽ: uerũ abſterritus itineris magnitudine, longioreq́ interuallo, quippe qui rebar, ubi illò contẽdiſſem, me nunq́ reuerſurum, ſtatui eò minime proficiſci. Itaq́ inſulæ Bornei tandẽ aliquando appulimus, ea à Monoch abeſt circiter ducentis mille paſſibus, illaq́ nonnihil maior eſt, uerum longe humilior, ſituq́ demiſſiore. Gens idola colit, acerrimiq́ eſt ingenij, ac uitæ haud illaudabilis: colos in albicantẽ magis inclinat colorẽ: his nõ eſt idẽ habitus, alij interula goſſipina, alij undonibus utuntur, alij apice ſubrutilo uti conſueuere: ius ſummopere illic uiget: ea inſula mittit quotãnis adfatim camphoræ, hanc arboris gũmi eſſe adſeuerãt: ego uero id nunq́ adfirmauerim, quando certe rẽ huiuſmodi oculis minime ſubieci: illud tamen nõ diffitebor, comitem meum actuariam nauim centenis aureis conduxiſſe.

Bornei

De obſeruationibus nauigationum, quibus utuntur nautæ ad inſulam Gyaua contendentes, Cap. XXVII.

POſtq́ tot cõmeatus ſumpſimus, qui itineri nauando abunde ſufficerẽt, uela uentis dantes, uerſus inſulã Gyaua nomine ceptũ eſt iter, eò quinq́ dierũ itinere meridiẽ uerſus nauigãtes peruenimus: nauis moderator pyxidẽ magnetemq́, necnon paginam marinã compluribus lineis diſtinctam, quæ uentorũ rationẽ inſinuant, ſecum more noſtro attulerat. Vidẽs igitur comes meus euanuiſſe Septentriones, inq́ ea urbe minime conſpici, negociatores Chriſtianos percunctabatᷣ, quonam modo adempto Septentrionis ducatu ſulcare quirẽt maria: explorabundusq́ ſciſcitabatᷣ ab eis, quo duce ſydere pelago ſe cõmitterent. Ad hæc nauis moderator percunctantibus negociatoribus Chriſtianis, reſpondit cultores eius regionis quina fermè ſydera habere, & comprimis aſtrum quoddã Septentrioni oppoſitũ obuerſumq́ quo nauigaturi utebantur, addens ſe magnete uti, quoniam is lapis Septentrionem ſemper conſequitur. Subdidit etiã ab altero dictæ inſulæ latere gentem eſſe quandam, quæ Septentrionibus obuerſis ſyderibus æquora ſulcans, utebatᷣ

quaſi

quasi Europeæ Sarmatiæ essent antipodes: inq; zona frigidissima circiter polum antarcticum cultores huiusmodi degerēt, argumento quod diē quatuor horarum tantū habent, quodq; algent mirum in modū rigore frigidioris zonæ instar eorum qui à polo arctico parum absunt, quare ex denarratis comes meus incredibilem uoluptatem cepit.

De insula Gyaua, deq; cultorum fide ac moribus, necnon complusculis alijs, Cap. XXVIII.

ITaq; permeando maria itinere quinq; dierū ad dictā insulā peruenimus: ea propè in immēsum patet, quippe quæ cōplura regna cōtinet. Reges cultoresq; idolorū latriæ sunt addicti plurimū: nec ijdem sunt omnibus ritus, colunt alij modo incolarum Calechut idola, alij phœbum, phœbem alij obseruant: alij boues, alij quicquid prima luce obuium habuerint, idoli loco colūt: dæmonem alij, ut supra meminimus, uenerant. Hæc insula more nostro sericum mittit, syluis sponte id gignētibus: smaragdos totius orbis habent elegantiores, habentq; adfatim auri ac optimi æris: ager re frumentaria scatet, omnifariamq; fructibus, modo urbis Calechut. Illic etiā carnes omne genus more nostro inueniunt. Id hominū genus pfidiæ est prsus expers: eius sunt coloris necnon proceritatis cuius nos sumus, uerū latiore sunt nōnihil fronte: oculos habent prægrandes, prasiniq; coloris, sed naso sunt admodū simo, capillumq; promittunt: cœlo inerrant complura auitiorum genera nostris quidem absimilia, si pauos, turtures, ac nigricantes corniculas excipias. Ius illic mirabilem in modum colitur: cultores chlamyde serica, aut ex undonibus, ex gosipio nonnunquā exerto brachio amiciuntur: lorica perraro utunt, quippe qui bellorū propè sunt expertes. Verum maria sulcaturi arcubus ac harundineis sagittis utunt: consueuit etiā gens illitas ueneno sagittas eo instrumēto, quo nos tormenti instar figulina glande aues cōficere solemus, ore in hostes uibrare, mortemq; illico afferunt, modo nonnihil cruoris eliciant. Tormētis omne genus nō utuntur, nesciuntq; tormēta huiusmodi fabricare: omnibus nō sunt in cibatu eadem esculenta, alij triticeo pane utuntur, ac ueruecum carnibus uescunt alij, alij ceruis ac apris oblectant, pisce ac fructibus alunt alij.

De cultorum huius insulæ sæuissimis moribus, deq; modo uendendi parentes, necnon de Anthropophagis, Cap. XXIX.

EIus insulæ cultores (eos inquam qui carnibus uescuntur) ubi uiderint parentes confectos senio nullius iam usus esse, in emporium adductos protinus Anthropophagis uendunt: qui ubi uenierint, continuo mactantur, locóque esculentorum ab nonnullis absumuntur. Et ubi iunior quispiam in eam deuenerit ægritudinem, ut indicio sapientum, præsentē languorem euadere non posse uideatur, is à parentibus uel germanis ut mors ipsa præueniatur, leto traditur quamprimū, functusq; uita uenit Anthropophagis. His inhumanis moribus perterritus comes meus, stupore incredibili afficiebat,

aſpernabaturq́ deteſtandæ feritatis abuſum, quum præſertim nonnulli ex regionis cultoribus negociatores petulantius his ferè uerbis aliquando compellaſſent, O Perſæ,inquiunt, peccatis nulla expiandi uictima,quando carnes adeo formoſas uermibus epulandas exponitis.Hoc audito,comes meus efferatam eorum conſuetudinē adeo horruit, ut condicto illinc abeundum eſſe duxerit, Redeamus, inquit,ad noſtram liburnicam:quam ubi ſemel tenuero,huic continenti non appellam amplius.

Quomodo in inſula Gyaua nomine,ſol in meridie orbem ſiue ſphæram complet, Caput XXX.

POſtq́ ſatis ſuperq́ horum populorū inhumana crudelitas nobis innotuit,negociatores Chriſtiani comitē meū hortabant̄, ut hæc quæ paulo ante conſpicati fuerant, ueluti noua quæpiam ſuis quū domi forent renunciarent,Ferte,inquiunt in patriam,eaq́ mox comperta uobis de hoc orbe fient: quibus dictis,Intuemini aiunt,in meridie ſitū ſolis,iuſſeruntq́ ad ſydera tollere uultus:reſpicite inquiunt, ſolis orbē, ut quamprimū exploratū habeatis, quantum hic abſit ea,quæ uos tulit regio.Reſpiciens itaq́ comes meus,uidit ſolem dextrorſum decurrere, & rurſum ſphærā latam circiter binos palmos læuorſum imprimere: quæ res comitē meū magna affecit admiratione:id ut ipſe memorabat, menſe Quintili uſu euenit:ego eius rei uix memini,quoniā agentē apud exteras gentes, in orbeq́ remotiore noſtrorū mēſium nomina me fugerant,imò quandoq́ dierū nomina obliuiſcebar. Illud etiā noueritis, paria in eo orbe nobiſcum agere anni tempora:nam illi haud plus quàm hic nos inibi algent.Intelligens igitur comes meus illinc abeundi iam tempus appetere; utpote qui perſpectum habebat ſe non poſſe illic ſine aperto uitæ diſcrimine morari diutius, graſſantibus ſæuientibusq́ in appulſos nimiū cultoribus:nam acriore diligentia,noctu præſertim,nobis ab Anthropophagis cauere opus erat:comitē meum cōueniens ſtatuit inde diſcedere, in patriāq́ feſtinatius quàm poſſet repedare. Inter hæc comes meus ſmaragdos geminos mille aureis emit,binoſq́ infantes aureis ducētis præſtinauit: hi exectis teſtibus euirati erant:nam in ea inſula complures ſunt negociatores,qui præter infantes mercantur nihil:hos adhuc impuberes ita emaſculant,ut parum abſint à fœminis.

De reditu noſtro ex inſula Gyaua, Caput XXXI.

IGitur quatuordecim dierum inibi inſumpta mora, perteſi ob inhumanam feritatem Anthropophagorum mores, algoréque nimio nos prementе: Zonæ enim frigidiſſimæ, ut in ſuperioribus perſpectum habuiſtis, appuleramus. Duximus ultra progrediendum minime eſſe. Ad id accedebat, quod nulla ſupererat regio digna cognoſci: propterea gradum reuocauimus, conductáque liburnica, gionchum ipſi appellant, inde ſoluentes ab extimo inſulæ latere orientem uerſus, minus illic ſæuiente ſalo, uelificare

uelificare cœpimus, itinereq́ quindecim dierum peracto, tandem aliquando ad urbē Melacha nomine peruenimus: ibi tridui absumpta mora, socijs ibi dem remanentibus, uix referre queo, quibus gemitibus ac querulis uocibus nos abeuntes prosequuti fuerint Christiani negociatores: profecto ingenue fateor, si celebs fuissem, natosq́ habuissem nullos, nunquā hos adeo charos comites deseruissem: mutuo amore illi nos complectebantur, identidem asseuerantes, ubi se rati fuissent tuto iter agere posse, nusquā nos dereliquisse. Ad id accedebant comitis mei crebriores adhortationes, quibus negociatores huiusmodi pericula obiectans hortabatur ne nos sequerentur, eò tendēs ut denarrantibus ipsis, regionis eius opes necnon principis, ac regis locupletissimi, nostris haud innotescerent. Igitur digredientibus nobis illi remanserunt, aientes in urbem Sanam redire uelle. Nos uero conscensa liburnica, uersus urbem Cyromandel nomine uelificauimus. Inter nauigandum moderator nauis memorabat circum insulam Gyaua Taprobanamq́, Sumatram ipsi appellāt, supra septem mille insulas fore. Vbi urbi Malachę appulimus, comes meus tantum aromatum sericiq́ ac odoramentorum emit, ut circiter quina milia aureorū exposuerit. Ad urbem enim Cyromandel nō prius peruenimus, quàm itinere quindecim dierum peracto, ibi liburnicam exonerauimus, uigintiq́ dierum absumpta mora, conducta alia liburnica, ad urbē Colon tandem peruentum est: illic nempe supra uiginti ac duos Christianos è Lusitania oriundos offendimus: quibus uisis fugam meditari cœpi, contempta tamen eorum paucitate, desij pedem struere. Huc etiam accedebat, quod aderant nonnulli negociatores Mahumetani, qui nouerant me uidisse Mecham, Mahumetisq́ corpus: ob id uerebar, ne si fuga arrepta illic discessissem, suspicarentur illi ob id solum me abijsse, ut eorum aperirem hypocrisim. Tamen intra duodenos dies uecti flumine itinere dierū decem, ad urbem Calechut tandem aliquando redijmus.

De urbe Calechut, Caput XXXII.

POst multiplices uariasq́ peragratas regiones, uti classico beneuoloq́ lectori in superioribus abunde innotuisse arbitramur, tum ob multijugam cœli clementiā, & rursum eiusdem aliquando incredibilem intemperiem, ut haud difficulter concipere possunt, qui peregrinationibus affuere, tum uel maxime ob populorū efferatissimos mores, inhumanamq́ sæuitiā, iam pertesi peregrinationis, memoratis causis fastidium parientibus, tandem aliquando gradum referre decreuimus. Quæ uero redeunti mihi usu euenerunt, paucis expediam, ne prolixior sermo lectori fastidium pariat: conducent enim denarranda multifariam mortalibus, quando certe hoc exemplo cohibebunt complures uoluptates suas, qui nimio plus quàm satis uisendi orbis desiderio ardent. Quod si monitis nostris minus obtemperabunt, illud saltem denarrantibus nobis discent, quonam modo peragraturi orbem

orbem se gerere debeant in euentis præcipue præsentaneis, ubi acriore opus est ingenio. Itaque regressi iam ad urbem Calechut, illic duos Christianos nacti sumus ex urbe Mediolano oriundos, ut paulo ante meminimus, alteri Ioanni Mariæ, alteri Petro Antonio nomen erat: hi Mangones erant, è Lusitaniaq; emendorum monilium gratia dato ab rege negocio soluerant: quũ enim ad oppidum Coccin deuenissent, in urbem Calechut protinus diffugerunt. His uisis, tanta sum affectus lætitia, ut maiorem nunquam ceperim uoluptatem: nudi enim incedebamus cultorum instar. Percunctari propterea eos cœpi, essent'ne Christiani: sciscitanti mihi condicto Ioannes Maria respondit, se quidem Christianum esse: tum Petrus Antonius ad me conuersus infit, Et tu es'ne Christianus? Cui ego, Sum equidem in summi optimiq; dei gratiã. Quo dicto manu me apprehensum, in ædes suas humanissime me duxit, eoq; ut peruenimus, ruit in oscula & fletus maximos, nec me amplexando satiari quibat: ego uero uix patrij sermonis memineram, uidebarq; balbutiens, ac lingua impeditiore: quippe qui iam annis quaternis aliẽ linguæ, ipsiq; barbaræ diutius assueuerã, minusq; interea Christiani cuiuspiam usus eram contubernio: cõquieui proxima nocte secum, uerum ob conceptam læticiam nemo nostrum somno indulsit, minusq; epulis: adeo enim quisq; nostrum mutuo fruebatur gaudio, ut eam noctem tridui spatio propagari uoluisset. Inter cætera uero quæ eos percontabar, id in primis ab eis sciscitatus sum, essent'ne in paucis regi Calechut chari: at illi, Sumus, inqunt, apud regem plurimi, maioreq; in precio esse nequimus, eoq; familiarissime utimur. Addidi etiam quid nam destinauissent animo: rursum illi, Cupimus profecto in patriam redire, sed quo nam modo id consequi possimus, nos planè fugit. Quibus ego, Redite inquam eà quà uenistis. Tunc illi, Illud sanè perarduum est, quoniam Lusitanorum perfugæ sumus, ad timorem præsertim accedente, quod innumera propè tormenta auspicijs regis Calechut, non sponte tamen fabricati sumus: propterea non est inanis timor noster, quandoquidem nobis timemus, ne mali quippiam nobis contingat, quum præcipue classis Lusitanorum iam iter ingressa, breui'que affutura dicatur. Ad hæc respondi, si munere deorum consequi possem, ut tandem aliquando clanculum, classe Lusitanorum appulsa, ad urbem Canonor nomine diffugerem, me haud difficulter à præfecto classis impetraturum pro desertoribus ueniam. Adijciebant etiam illi ob id quod famigerati essent admodum, fabricandisq; tormentis percelebres, futurũ ut aliã euadere nequirent, nisi eà, quà prædictum erat, compluribus regibus eorum uestigia obseruantibus: adeo enim tanti opifices huiusmodi habebant, ut pluris esse nequirẽt, propterea fugę spẽ esse nullã: nã supra cccc. tormẽta, si uastiora minimaq; recenseas, fabricati sumus. Ob eã rem Lusitani sunt nobis magnopere formidolosi, pauemusq; plurimũ, ne cõmissorũ luamus quãdoq; pœnas: nec id ab re,
quoniam

quoniam non iniusti timoris suberat causa: nam præterquam quod fabrica-
ti fuerant prope innumera tormenta in maximam Christiani nominis ia-
cturam, cultores etiam idolorum artem memoratam docuerant, uibrandiq;
ac exonerandi tormenta quindenos homines, quibus id munus à rege dele-
gatum erat, in diuini nominis contumeliam docuisse dicebantur. Per id tem-
pus enim quo illic agebam, coràm uidi memoratos Christianos dedisse cui-
dam idolorum cultori archetypum, quo tormentum ex ære fabricari posset
tantæ magnitudinis, ut capax quinq; ac centum cantarorum (id est mensuræ
genus) foret. Agebat etiam illic Iudæus quidam, qui liburnicam elegantissi-
mam quaternaq; torméta ex ferro fabricatus fuerat. Is dum lauandi sui gra-
tia ad flumen quoddam perrexisset, forte non sine nutu deorum aquis im-
mersus pessum iuit, uitáq; efflauit. Sed iam ad Christianos redeamus, nouit
mehercle deus optimus maximus, quo conatu ab dictis Christianis conten-
derim, ne posthac in sancti nominis contumeliam sanctorumq; fidelium
dedecus ac detrimentum maximum tormenta huiusmodi fabricare uellent.
Quum hæc referebam Petro Antonio, ubertim lachrymæ erumpebant. At
Ioannes Maria, cui pertinacius forte hæserat, in patriam redire nolle, aiebat
nihil pensi se habere, ubi illic, uel in urbe Roma rebus eximeretur humanis:
nosse deum quid de se decretũ foret. Quare postridie socium meum uisum
redeo, qui non absque querelis ac lamentationibus me excepit, quippe qui re
batur ob diuturniorem moram è uiuis me decessisse: ego uero finxi me per-
noctasse in delubro quodam, Meschitã ipsi appellant, ut deo ac Mahumeti,
quorum in me complura extabant beneficia, gratias agerem: quare uisus est
comes meus huius rei magnam cepisse uoluptaté: ut uero attentiore animo,
commodius'ue cultorum mores explorare possem, comiti meo insinuaui no
ctu delubrum incolere uelle, opesq; ac diuitias floccipendere, esseq; inopiæ
amantem plurimum: nam noueram fugam meditãdo aptius illis imponere
non posse, quàm ut simularem me esse sanctum Mahumetanum: propterea
ut huius sanctitudinis fidem facerem potiorem, in propatulum carnibus ue-
sci nusquam uolui, uerum clanculum ac siléti nocte apud Ioannem Mariam
gallinas epulabar singula nocte quaternas: temperabamq; à cõgressu nego-
tiatorum, agelastos, id est, non ridens ex composito factus eram, perdius de-
lubrum incolens, nec illic abibam nisi uocatus à comite, qui miseratus absti-
nentiã meam (sic enim rebatur) creberrime me increpuit, quod carnibus non
uescerer. Ad hæc ego respondebam, epulas ganeatasq; dapes ueneris alio-
rumq; peccaminũ esse fométa. Quare effeci hac hypocrisi, ut opinione pro-
bitatis ac abstinentiæ me illic sanctior esset nemo: arguméto, quod nihil ma-
gis in uotis, imò supra uota cultores gerebant, quàm ut manus aut genua
mea deoscularentur.

De aduentu

De aduentu liburnicarum regis Lusitanorum ad urbem Calechut, Capút XXXIII.

EPulanti mihi apud comitẽ meum,ecce Persæ gemini negociatores urbis Canonor à comite meo hospitio recepti, comiterq́ꝫ inuitati, dixere ha bere se nescio quid sinistri,quod in medium proferrent.His uerbis excitus co mes meus,quid inquit audio?tunc Persæ, Aduenere duodenæ Lusitanorum liburnicæ,easq́ꝫ coràm conspicati fuimus. Tunc comes meus, Qui nam sun mortalium? At Persæ,sunt,inquiunt, Christiani loricati albicantibus armis qui munitissimum arcem ac propè inexpugnabilẽ in urbe Canonor eriger cœperunt. His auditis comes meus ad me conuersus infit, Heus Ludouice qui mortales sunt hi Lusitani? Cui ego, Oro uos,ne huius gentis mentioni mecum faciatis, quando certe constat gentem huiusmodi latrocinijs ac mari timis excursionibus ceu piratas usquequaq; uacare, ob id aueo plurimũ eo aliquãdo Mahumetis sacris initiari.Huius rei pœnituit socium meum,cuiu ego magnã capiebã uoluptatẽ,lætabarq́ꝫ plurimũ hos aduenisse.

Quomodo medici officio illic fungebar, Cap. XXXIIII.

VSu euenit aliquando, ut negociator Mahumetanus ex urbe Calechu oriundus,pergraui ægritudine adflictaret̃, aluumq́ꝫ haberet insolutã & quoniã comite meo is familiarissime utebat̃, ac deterius indies se haberet comitem meũ monuit,ut iure cõiunctionis, si quid præsentanei remedij nos sem,quod languorem leuare quiret,illud afferret in mediũ. Ad hæc respon dit comes meus,se iturũ ad ægrotũ quamprimũ: quo uiso(me enim secũ lan guentẽ uisum duxit comes meus)Quæ causa,inquit,condigna serenos fœda uit uultus,quur hæc tristia cerno? At ille,Languore stomachi inquit crudel in modũ urgeor,aluumq́ꝫ soluere nequeo. Cui comes meus, Alges ne forte Rursus languens,Minime inquit, quando certe usq; in hanc diẽ algoris sum prorsus expers.His auditis,cõuersus ad me comes meus, Heus,inquit,Ludo uice, nosti'ne antidoti quippiã aut pharmaci nonnihil, quod languorẽ hui meo charo leuet? Cui ego,Erat quidẽ parens meus medicus,uerũ in patria didiciq́ꝫ solo experimento doctore eo nonnulla. Tunc comes meus, Oro te propterea Ludouice,ut si quid comperti habes quod languori conducat,pro feras quamprimũ in amici huius mei gratiã. Ego uero lingua eius gentis ue *Pulsus* ba quædã protuli, languentisq́ꝫ manu apprehensa,pulsum attrectare cœpi is est enim ægritudinis plerũq; index: cognoui propterea maximis hominẽ detineri febribus,percunctatusq́ꝫ sum eum,doleretne caput.At æger, Dole quidem uehementer caput meũ. Et rursum ego,Soluisne pro libito aluum Tũc languens,Iam triduo eã minime exoneraui.Hoc audito comes meus,re fertũ inquit,bile hic stomachũ forte ob nimiam ingluuiem habet. Opus es propterea clystere ad egerenda excrementa.Tum æger. Agite ut lubet,inqt modo sanescã.His intellectis,clystere expedito saccaro ouis ac sale mixtis,ad

ditis

ditis herbis nõnullis, quæ ut arbitror, officere citius ꝙ cõducere lãguẽti de/
bebãt: nã folia erant iuglandiũ: quare nocte ac die una quinis clysteris excre
menta egerere frustra tentaui, aluo obdurata nimis reluctante, officientibus
herbis, eoꝗ; discriminis ægrũ adduxi, ut me iam cœptæ prouinciȩ pœniteret,
in contrariũ cedẽte antidoto. Vt tamen consulerẽ languenti, cepi rursum am/ *Pharmaca*
phorã succi herbæ cuiusdã, oleoꝗ;, sale ac saccaro inditis, rursum mollire uen/ *cienda aluo*
trem conor: uerũ nouissimus error peior priore fuit: quoniã decoctionẽ haud *accommoda*
calefactã aluo languentis indidi: pedem tamen ægri fune alligaui, ut imposi
to clystere, capitiꝗ; ac manibus innixus reliquum corpus pensile haberet, me
fune pedes ægri suspendente, adꝗ; horæ spaciũ uel inuitũ ægrum nobis in su
periora pertrahentibus. His uisis comes meus infit: Heus Ludouice apud ue
strates dum prospectum iri languentibus cupiũt, utuntur'ne hoc antidoto?
Cui ego: Vtuntur quidem, sed quũ ferme sunt deplorati. Tunc comes meus
quasi subridens: Quadrat, inquit, id remedium quo suspensum tenes homi/
nẽ, ut euanescat decidatꝗ; dementia uiri. Succlamabat interea infelix æger,
lingua patria aiens non plura: Sat ac super habeo, animam iam efflaui. Nos
uero miserum languentem hortabamur, ut tolerantius ferret antidotum, fu/
turumꝗ; breui ut incolumis fieret. Quo dicto mirabilem in modum soluta
est aluus instar scaturiẽtis fontis. Ob id haud mora, demisimus fune suspen
sum, tantumꝗ; egessit excrementorum, ut trullam implere quiuisset. Lætaba
tur propterea soluta aluo hilarem in modum æger, magnaꝗ; afficiebatur uo
luptate. Postridie uero huius diei febrium ac grauedinis capitis stomachiꝗ;
languoris iam expers, crebrius solito aluum laxabat: uerum postero die cœ/
pit dolere latera: quo uiso, butyro bubalo accepto ungi iubeo hominem, ca/
napinaꝗ; sindone uinciri: addidiꝗ;, si pristinam incolumitatem recipere aue
ret, operæpreciũ esse, idꝗ; in primis fore obseruandum, ut bis tantum in die
comederet: nec prius id mane faceret, quàm ad primum ferme lapidem com
measset. Tunc ille: si, inquit, animo destinauistis, ut bis tantum in die cibum
capiam, emoriar quamprimum: quippe qui octies aut decies epulari hacte/
nus consueui. Propterea sibi perarduum uidebatur ea subire, quæ recipiendȩ
sanitatis gratia imperabantur: conualuit tamen mea opera. Ob id cœpi esse
in magno extimatu apud omnes, in precioꝗ; erat mea hypocrisis, passimꝗ; *Hypocrisis*
me dei amicũ esse dictitabant. Pro qua re denos aureos mihi exposuit: ego
tamen renui id precium recipere: quinimo ternos auri nummos quos habe/
bam, inopibus erogaui, idꝗ; ex composito egi clanculum, ut perspicuũ foret
omnibus, me opum haudquaꝗ; amantẽ esse. Hoc facto eò loci apud omnes
eram, ut quisꝗ; pro summo precio duceret me domi habere conuictorẽ, per/
beatusꝗ; uidebatur is, qui pedes manusꝗ; meas deosculari quiuisset. Et ubi
munus populus deosculandi mei exequebat̃, condiebam mira grauitate mo
res, caperataꝗ; fronte quasi quispiã è cinctutis Cethegis, uel Socratico quo/

 piam

piam censore, præ me ferebam miram sanctitudinē, ut intellectum illis esset, quæ mihi exhibebantur officia, ea pro meritis exhibita esse. Iuuabat opinionem huiusmodi comes meus, cui impositum à me ibat: nam rebatur ipse me nusquam carnibus uesci, idq; ex professo uulgabat, addens uidisse me apud Mecham Mahumetis corpus uisentē: & ut fidem dictis adstrueret maiorē, denarrabat populis se nosse mores meos, fuisseq; me suorum itinerū usq; comitē, esseq; me proculdubio sanctū: rursumq; addebat, se hac sanctitudinis opinione, & morū dignatione adductū, ut mihi neptem suam iure matrimonij iungeret. Quare hoc buccinatore in ore omniū multus eram, à cunctisq; dilectus mirabilem in modum. Inter hæc singulis noctibus clanculum Christianos memoratos cōueniebam: de quibus aliquando accepi, duodenas Lusitanorum naues urbi Canonor appulisse. Quo audito ratus sum tempus aduenisse, à superisq; oblatam esse euadendi occasionem: ob id octonis diebus undequaq; diffugiendi aucupabar opportunitatem. At negociatores in rem meam esse dicebant, ut terrestri itinere abirem illinc. Verum ego mihi timebam magnopere, uerens ne in Mahumetanorum manus inciderem, prodente me albicante colore.

Quomodo Mahumetani ad eorum delubra concire solent populum.

CAPVT XXXV.

POstridie eius diei Mahumetani omnes in delubro orandi gratia conuenere: conuocandi enim populi ad eorum prophana (ne sacra dixerim) hunc morem seruant. Sunt quidem innumeri huiusmodi præfecti, nonnulli qui editissimam delubri turrim conscendunt, interdiu ter uel quater æris campani uicem supplentes, uoce sublatissima inclamant populum, ut ad orationem agendam protinus in delubro adsit: alteramq; aurem digito obstruentes, hæc sermone patrio profantur: Alla u eccubar, id est, deus est magnus. Et rursum: Deus est magnus, uenite ad delubrum, uenite ad delubrū. Et itē: Venite deo gratias acturi, uenite deo gratias acturi, deus est magnus, deus est magnus, deus fuit, deus erit, Mahumetes dei nuncius resurget. Duxerūt me igitur in delubrum, precibusq; contendebant, ut deum pro Mahumetanis exorarem. Quod abs me factum est publicitus, ut continuo intelligetis.

De modo orandi apud Mahumetanos. Cap. XXXVI.

SIc enim ea gens orat, habetq; ut nos quotidianas orationes, quibus summum deum appellatione patris nostri, diuamq; uirginem Mariam plenitudine gratiarū dignantur: nam Mahumetani in ordine expositi præfante sacerdote iam loti in quendam modum, quo & ego usus sum, lingua patria orant. Itaq; astante frequenti populo, ne proderē Christianos mores eadem oratione sum usus. Demū rediens ad comitē meum postero die simulabam ægritudinem: nam circiter octonos dies temperaui à cibatu omni, assistente comite meo: uerum noctu prodibam semper, apud Christianos cibum sum-

pturus. Afficiebatur huius rei maxima admiratione comes meus, mecq́ per cunctabatur, quænam inediæ huius causa esset. Cui ego respondebam, affli/ctari me insidiosissima grauedine capitis. Tunc ille: Vnde hoc domine mi? At ego arbitror, inquam, cœli inclementiã id effecisse. Ad hæc comes meus: Si, inquit, insalubris est hic aër, tibiq́ officit plurimum, abi hinc, inquit, & ad urbem Canonor te recipe, donec redeamus in Persida: cõmendabo enim te de meliore nota negociatori cuidam, cum quo magna mecum intercedit ami citia: is mea causa te ita honorifice excipiet, perhumaneq́ tractabit, ut nihil quod ad officium pertineat desiderare possis. Respondi ego id me sponte su biturum, quod in gratiam meam tam amice pollicebatur: sed uereri me plu/rimum, ne quid nocumenti inferrent Christiani, qui illò appulisse dicebãtur. Tunc ille: Non est cur paueas, quoniam ab urbe nunquam digrediere. Qua/re exploratis eorum moribus, conspectaq́ classe barbarorum, quæ constite rat apud urbem Calechut, inspectisq́ tormentis, ac lustrato exercitu, quẽ itu ri in Christianos cõparauerant, duxi soluendi illinc iam tẽpus appetere: qua re inde abiens iter sum ingressus, monuiq́ Christianos, si quid comperti ha/bebam, mihiq́ consului, ut tandem aliquando horũ canum euaderẽ manus.

De dexteritate qua sum usus ut illinc abirem. Cap. XXXVII.

IGitur pridie quàm illinc discesserim, omnia Christianis memoratis resera ui. Interea comes meus duobus Persis me tertium accedere iussit: propte/rea simul actuariam nauim conduximus: iam iam compertum habebitis, quidnã aperti discriminis subierim: agebant enim illic circiter quatuor ac ui ginti negociatores, si Persas, Syros, Turcasq́ percenseas: ij me nouerãt dilige bantq́ plurimũ, ac intelligebant quantũ Christiani prestarẽt ingenio, geren darũq́ rerũ dexteritate: nam quasi in biuio curarũ positus angebar utrinq́: si enim commeatum abeundi petijssem, uerebar ne suspicarentur uelle me di labi ad Lusitanos: si uero hospite insalutato abijssem, timebam ne retractus à fuga rationem à me exigerent posthabitæ amicitiæ: propterea lupum tene bam auribus, interq́ sacrũ & saxũ positus, quidnam acturus essem non satis sciebam. Destinaui tamen animo, huius uoti mei præter comitem meum cer tiorem facere neminem. Ob id ea die quæ Ioui est dicata, pridie Nonas De cẽbres, comitibus Persis duobus mare ingressus abij: uixq́ nauim ad arcus iactum duxerant in altum nautæ, quum mox quaterni cultores, quos Naë/ros appellant, nauis moderatorem inclamare cœperũt. Quibus exauditis lit/tori protinus appulimus. Quò ut peruenimus memorati cultores percuncta bantur uectorem, cur rege inconsulto me abducerent. Ad hæc Persæ: Is qui nobiscum Mahumetanus uehitur, moribus est sanctissimis, ad urbemq́ Ca nonor contendimus. Tunc illi: Nouimus quidem hunc Mahumetanũ mira culis clarescere: uerum quia Lusitanorũ doctus est linguam, subueremur ne gentis nostræ arcana Lusitanis aperiat: docebit enim eos classem hic compa

rari in eos maximam: ob id imperarunt nauis moderatori, ne me de cætero ueheret. Paruit ille imperatis, meq́ in littus expositum deseruere. Cultores uero, quos memoraui, dilapsi sunt ad regem. Quo uiso, alter Persarum: eamus, inquit, ad urbē Calechut. Ego uero inquā: Nolite illuc proficisci, quoniā iacturā huius mercis (ferebamus enim ex splendenti byssino telas) subibitis: quandoquidem regi uectigal minime pendere uoluistis. Tunc alter Persa: Quid igitur domine agemus? Cui ego: Proficiscamur littus sequentes tantisper, quoad actuariam nauim, quæ parao eorum lingua dicitur, comperiamus. Idcirco ut ita nobis consuleremus, inter nos cōuenit. Quare ingressi iter sarcinulis nostris onusti, spatio duodecim mille passuum in littore oberrauimus. Quid tunc haberem spiritus, quem'ue animū despondissem in summis positus angustijs, relinquo in medium prudentiori dijudicandū lectori. Tandem deorum munere cymbam offendimus, qua uecti sumus in portum Canonor urbis: eò etenim uesperi appulimus in die sabbati. Appulsi illico literas comitis mei negociatori cuidam, ad quem in mei gratiam ipse scripserat, reddidi, tenoris fermè huiusmodi: Exciperet me tamdiu, donec eò contenderet: addens, si quid officij mihi interea ab se collatum foret, id totum sibi adscripturum esse: me insuper uirum sanctitudine clarum, sibiq́ arctissima necessitudine coniunctum. Quare negociator perlectis literis eas capiti imposuit: Eris, inquit, per hoc caput hic tutò: moxq́ imperauit ut cœna splendide apparateq́ instrueretur: nam inter cætera fercula allatæ sunt etiam gallinæ ac columbi complures. Persæ uero conspectis gallinis: Heus, inquiunt, quidnam agitis? hic carnibus minime uescitur: propterea instructæ sunt aliæ dapes, quibus uesci consueueram. Postquam igitur est exempta fames, amorq́ compressus edendi, ad me conuersi Persæ: eamus, inquiunt, animi causa uersus mare. Quo dicto protinus eò contendimus, ubi Lusitanorū naues in ancoris stabant. Expendat nunc animo attentiore auditor quisq́, quanam sim tunc uisis Lusitanis lætitia uoluptateq́ incredibili affectus. Progressus nonnihil cōspicatus sum in uestibulo despicabilis casæ terna dolia: qua coniectura sum assequutus, id tugurium Christianorū esse. Quare introspiciens nonnullos uidi Christianos: quibus uisis quasi decreui intrò ad Christianos me recipere: uerum rem attentiore animo expendens, existimaui si id in propatulum egissem, futurum ut tota fermè urbs tumultuaretur, uotisq́ ob id meis minime potiri quirem: propterea obseruaui locum ubi Christiani arcem construebant, decernens illò postridie me recipere.

Quomodo ex urbe Canonor dilapsus sum ad Lusitanos.

CAPVT XXXVIII.

POstero igitur die (domino enim ea dies dicata erat) prima luce consurgens finxi me animi causa spatiatum ire uelle: tunc comes meus, i quò libet: ego

bet: ego uero eò perrexi quò me ducebat animus. Tandem ad arcem Christianorum perueni: uerum digressus à comitibus meis, quum iam nonnihil littoris metitus essem, Christianos duos oriundos ex Lusitania obuios habui, hosq; lingua Hispanorum sum percunctatus: Vbi, aio, ô domini, est arx Lusitanorum? Tunc illi: Es'ne tu, aiunt, Christianus? Quibus ego: Sum quidem ad dei laudem. Rursum illi: Vnde uenis? At ego: Ex urbe Calechut profectus sum. Tunc alter eorum comiti meo dixit: Redi tu ad ædes nostras, quoniam hunc uirum ad dominum Laurentium (is natus erat eius, qui regis uicaria opera fungebatur) sum equidem ducturus. Igitur ductus sum ad arcem, quæ ab urbe quaternis abest stadijs: nam per id horæ princeps discumbebat. Quo uiso protinus in terram procidens orare eum cœpi demississime quàm poteram, ut me commendatum habens, quoniam Christianus eram, assereret è barbarorum manibus. Quanta tunc sim affectus lætitia referre satis nequeo. Vbi uero fuga mea cultoribus innotuit, tumultuosius ilico agere cœperunt. Propterea acciti sunt tormentorum opifices, ut expedirent tormenta, ne si forte fortuna frequēs populus oppugnatum arcem aduentasset, incauti reperirentur, quasi nihil tale metuentes. Resedit tamen haud multo post exuscitatus furor, cunctaq; pacatius iam agebantur. His intellectis præfectus classis manu me apprehensum in aulam quandam ducens, quidnam cultores Calechut struerent, quid'ue in Christianos molirentur, tridui spatio uoluptuosius percunctabatur. Ego uero amans Christiani nominis, cupiensq; illis prospectum iri, cuncta reseraui præfecto classis, certioremq; effeci principem eorum omnium, quæ in urbe Calechut aduersus Christianos parabantur. At præfectus classis arcanorum gentis, me prodente, iam factus callentissimus, me triremi uectum misit ad proregem parentem eius, qui apud urbem Cucin consederat: triremi enim præfecerat rex equitem quendam, cui Ioanni Saranno nomen est. Itaque parens uicerex, ut me uidit, fronte excepit serenissima, comissimeq; me accipiens: nam & hunc monui certioremq; reddidi omnium, quæ moliebantur cultores urbis Calechut. Addidi etiā ad hæc, si fide publica proposita esset impunitas illis Mediolanēsibus, Ioanni Mariæ uidelicet, ac Petro Antonio, qui tormentis fabricandis operabantur, nauaturum me operam ut ad Christianos redirent quamprimum: quando certe exploratum habebam, eos id munus minime ultro subire: idq; solum opperiri Mediolanenses, ut commeatum illò accedendi impune impetrarent. His auditis præfectus triremis ex denarratis magnam cepit uoluptatem, postulatisq; assensus est: interpositaq; fide publica prædem se constituente uicario, commeatum impetraui, intraq; triduum ad natum eius, qui in urbe Canonor constiterat, literis datis me remisit, monens hominē, ut tantum auri erogaret mihi, quantū soluendis exploratoribus pro accessu urbis Calechut sufficeret. Itaque illinc soluens ad urbem

Canonor rediȷ̃,ubi ſum nactus idolorum quendam cultorem,qui coniugem natosq́ chariſſima pignora oppigneraiuit, ūt ſibi perferendarum literarum ad urbem Calechut, id eſt,ad Ioannem Mariam,Petrumq́ Antonium mu nus delegarem: continebant enim literæ huiuſmodi, propoſitam eſſe ambobus à prorege impunitatem, impetratumq́ eſſe accedendi tutò commeatū: nam crebrius ſupra quinas uices ad memoratos Chriſtianos ultro citróque nuncios miſi, monens homines ne cuiquā fiderent, ſcortis præſertim ac mancipio: nam quiſque eorum pellicem, & ex ea natum mancipiumq́ domi alebat. Reſcripſere tamen ultimo loco ad me in hunc fermè modum: Se quicquid fortunarum habebant, exploratori quem illò miſeramus,dediſſe: item propterea cum quinqueremi, & alia actuaria naui, qua piſcatu uitam trahentes utebantur, deſertis inibi cuſtodiȷ̃s ui numinum uenturos eos, familiamq́ ducturos. Nos tamen memoratos Chriſtianos monueramus, ut natis pellicibusq́,necnon mancipiȷ̃s fortunisq́ omnibus illic relictis,ad nos,cō uectis tantum monilibus nummisq́, haud mora contenderent: nam iȷ̃ adamantē percelebrē habebāt,utpote pondo duorum ac triginta characterum, unicum propè opus naturæ: aiebant enim adamantem huiuſmodi non minoris quàm quinque ac triginta mille aureis uenire debere. Habebant præterea margaritam pondo quatuor & uiginti characterum, binaq́ milia pyroporū,quorum aliȷ̃ pondo characteris unius, aliȷ̃ characteris ac mediȷ̃. Inſuper ſexaginta quatuor condalia, uariȷ̃s monilibus inſignita habebant. Item quadringentos ac mille aureos. Viſi ſunt etiam digreſſuri aſportare uelle ſeptena tormenta,ternos cercopithecos, binosq́ feles, qui id ungentum quod zibellum appellant, gignunt. Item tornum,quo gemmæ ac monilia mangonizantur,expoliunturq́:quæ omnia cauſam interitus infelicibus attulere: uſu enim euenit, ut eorum mancipium reſciuerit diſceſſuros Chriſtianos: ob id omnium regem Calechut certiorem fecit: & relatis rex uix fidem adhibere uelle uidebatur: tamen quinos prætorianos milites, quos Naëri appellant, miſit ut explorarent an uera relata forent. At mancipium intelligens regem mitius cum Chriſtianis acturum,præfectum fidei Mahumetanorum(Cadi dicunt) adiuit, & eadem expoſuit, quæ ad regem detulerat: id plus addens, Chriſtianos arcana gentis Luſitanis aperuiſſe. His intellectis, præfectus fidei per ſpeciem conſiliȷ̃ adhibendi, Mahumetanos omnes,negociatores præſertim accerſit. Qui corrogatis centenis aureis, regem Gioghi, qui per id tempus illic agebat, nummis huiuſmodi donarunt, eumq́ in hunc modum alloquuntur: Noſti princeps, ſuperioribus annis quum huc accedebas, nos honoratiore ſplendidioréque apparatu, quàm in præſentiarum tecum egerimus,te excepiſſe: forte diminuti honoris cauſa te latet.Huic rei occaſionem dedere hi gemini Chriſtiani, noſtræ fidei hoſtes acerrimi, qui Luſitanos eorum omnium quæ hic aguntur, certiores reddunt. Propterea abs te

ſupplicibus

supplicibus uerbis contendimus, ut acceptis centenis aureis hos Christia/ nos protinus cōfici iubeas. Quibus auditis, rex Gioghi ilico occidendi Christianos memoratos ducentis hominibus munus delegat, qui subeuntes regis imperata, deni ac deni ceu cornicines ædibus Christianorum appellere cœperunt, quasi per speciem petendæ stipis. Verum Christiani ubi conspicati sunt frequentiores homines propius ad ædes accedere, suspicati sunt, aliud quàm stipem eos quærere. Propterea arma condicto expediunt, accedentésque submouere cœperunt: & dum è prospectibus eminus pugnant, senos conficiunt homines, ac supra quadragenos consauciant. Tandem ij, quos Gioghes appellant, funda fibrarunt sagittas ex ferro obrotundas peltæ instar. Quare ambo icti sunt: alter, id est, Ioannes Maria in capite: Petrus uero Antonius in femore uulnus excepit adeo atrociter, ut uterque corruerit. Quibus uisis, qui illò concesserant, accurrêre quamprimum, incisisq́ iuguli uenis, concauis manibus sanguinem Christianorum hauriebant. At pellex Ioannis Mariæ natum ferens in urbem Canonor dilapsa est. Hunc natum octonis aureis emi, sacróque latice aspergi iussi, Laurentij indito nomine, in diui Laurentij gratiam: quoniam ea die, quæ sancto huiusmodi dicata est, sacro fonti immersus est: uerum intra annum ægritudine Gallica correptus, animam egit. Noueritis etiam id genus morbi peragrasse fermè orbem totum: quippe quod ultra urbem Calechut ad quadringenta milia passuum, coràm ego conspicatus sum humanum genus inficiens irrepsisse in gentes innumeras: Puam ipsi appellant: aiuntq́ supra septimum ac decimum annum id morbi sæuire in mortales haud cœpisse: estq́ is morbus nostris ægritudinibus multo insidiosior, longeq́ atrocior. *Pua*

De classe urbis Calechut, deq́ memorabili Christianorum cum Mahumetanis pugna, qua Lusitani fortitudine incredibili hostes uicerunt, rege Canonor ipsis uictoriam congratulante.

CAPVT XXXIX.

IGitur anno à partu uirginis quingentesimo sexto supra millesimum, quarto Idus Martias perlatum est ad nos, memoratos Christianos occubuisse. Eadem die ab Calechut, Pauam, Capagot, Pandaram, & Trompatam clarissimis urbibus classis ingens instructissimáque, utpote octo ac ducentarum nauium soluit. Harum quatuor ac octuaginta naues onerariæ erant: reliquæ uero remis more liburnicarum agebantur, parao appellant. Vehebat classis prope innumeros Mahumetanos, purpureis ex byssino gosipioq́ refertis uestibus amictos. Gerebant item apices xylo fultos: honestabant item armillæ lacertos, chirotecisq́ xylo refertis manus tegebantur: pro armis arcubus, lanceis, ense ac peltis, necnon omne genus tormentis more nostro utebantur. Quare Idibus Martijs sic instructam classem conspicati sumus: qua conspecta tanta erat nauium frequentia, ut eminus condensissimum

mum nemus, malis supra nauim eminentibus, referret. Nos tamen sperabamus supernum non defuturum auxilium, planissime credentes ui numinum pessum ituros Sarracenos, nostræ fidei hostes truculentissimos. Quare strenuissimus eques classis præfectus, natus clarissimo domino Francisco Dalmeda prorege Indiæ, qui inibi undenis nauigijs moderabatur, comite præfecto nostro, ubi robustissimam hostium manum uidit, memor pristinæ uirtutis, classico milites omnes conuocat, eosq́ in hunc fermè modum alloquitur:
Concio ad milites Meminissent seruatoris nostri, ultróque pro alma fide nostra mortem subirent: principumq́ ac fratrum appellatione eos dignās hortabatur, ut ad memoriam reducerent aduenisse, inquiens, diem, qua irrogati cruciatus Christo meminisse deberent: item'que animo reuoluerent passum esse nostra causa Christum, ut asserti à nexu peccaminum, diuino frueremur quandoque conspectu. Et rursum: hodie, inquit, socij nobis facta est potestas comparandæ æternitatis, oblataq́ est occasio promerendi seruatoris nostri: delebuntur enim peccamina nostra: ite propterea alacres mecum, spirituq́ ampliore sumpto occurrite hostibus, hosq́ canes mactate: quandoquidem in manu futura est uictoria, fauente cœptis deo optimo maximo, cui de orthodoxa fide cura est potissima, neq́ feret unquam ut illa sit hostibus ludibrio. Interea sacerdos in editiore nauis loco positus, cruci affixum seruatorem nostrum Christianis omnibus identidem ostentabat, concionabaturq́, exhortans ut mandatorum dei meminissemus: locoq́ dei, ut solent nostri sacerdotes, nobis indulgens contritis corde reatus omneis dimisit pro fide Christi mox pugnaturis: Eia, inquit, filij mei ultro sponteque deo duce contendamus in hostes. Elicuit sacerdotis efficax sermo toti concioni uberiores lachrymas, effecitq́ ut quisque nostrum in eo certamine in Christi gratiam occumbere aueret. Obiter Mahumetanorum classis ingens in nos acerrime uela faciebat. Eadem die nostræ classis præfectus cum geminis liburnicis contendit in Mahumetanos acerrime, iuit'que medius inter binas Mahumetanorum uastiores naues, exoneratis utrinque tormentis: id enim præfectus classis ea ratione fecit, ut hostiũ, & comprimis earum nauium, quæ prætoriæ erant, trophæis ducum id præ se ferentibus, uires experiretur: uerum ea die temperatũ est à certamine. Postridie uero eius diei prima luce Mahumetani uela uentis dantes in nos contendebant appulsuri urbi Canonor. Monuere tamen prius ducem nostrum crebro, ut sineret eos illò proficisci, quò animis destinauerant, addentes se minime cum Christianis congressuros esse. Ad hæc præfectus classis respondit, meminisse Christianos uiolatæ olim fidei perfidiæ'que Mahumetanorum, quum ea gens non est passa Christianos ex urbe Calechut redeuntes, etsi fides publica data erat, illàc iter agere: tantumq́ abfuisse, ut fidem seruauerint Mahumetani, ut etiam septenis, ac quadragenis Christianis confectis supra quaterna aureorum milia diripuerint:
eà ob id

rá ob id transirent si possent, scituros eos, quales, cuius'ue pensi, necnon spi ritus forent Christiani. Tunc Mahumetani his auditis: tuebitur, inquiunt, nos Mahumetes, fundétque Christianos. Quare uno impetu feruntur om nes in Christianam gentem furore incredibili traijcere conantes non longius à littore, quàm ad decem mille passus iter habentes. At præfectus classis ex composito tulit, ut hostes propius accederent, è regione urbis Canonor hostibus congressurus, ut conferentibus manum Christianis, rex urbis Ca nonor nostrorum uirtutis spectator esset & testis. Inter hæc sumendi cibum tempus appetebat. Quare præfectus classis iubet milites genio indulgere nonnihil: & ubi refocillatos sensit animos, classico monens eos: Eia, inquit, fratres, nunc operæprecium est, ut quisque se strenuum equitem, uirum'que manu promptum explicet. Quo dicto, haud mora, in duas ingentissimas naues onerarias impetum facit. Vix referre possim, quibus tubarum clan goribus nobis obstrepere inceperint, crepantibus more eorum tympanis in numeris. Obiter præfectus classis hostem paruipẽdens, uastiori naui hostiũ onerariæ catenas iniecit, ut cominus pugnans hostes male acciperet. Mahu metani uero iactas catenas usq; tertio reijciunt: uerum iactis rursum catenis, Christiani nauem corripiunt, inq; correptam audacius transcendentes cun cta perturbant: ferebat enim nauis supra sexcentum uiros. Quare conserue re manus omnes, atroxq; prælium non sine maxima humani cruoris effusio ne initum est, eoq; stragis peruentum, ut Mahumetani omnes occisione oc cubuerint: nullusq; qui cladis acceptæ nuncium ferret superfuit. Potitus hac uictoria præfectus classis, irruit in alteram Mahumetanorũ nauem onerariã, quæ iam iniectis catenis cum Christianorum liburnica congrediebatur. Ibi acerrime pugnatum est: ceciderecq; eo cõgressu quingenti Mahumetani. Per fundatis his onerarijs nauibus, despondentes Mahumetani animos, in no stras irruere undenas liburnicas, maiorecq; eorum frequentia eas diduxere, diductasq; singulas quindenæ aut uicenæ ambiebant. Hic enituit præfecti classis Ioannis Saranni strenuissima inclytaq; uirtus, qui sola triremi Mahu metanis huiuscemodi stragem intulit, ut fidem omnem excedat: nam quan doq; usu euenit, ut triremem memorati ducis circiter quingena nauigia, quæ remis aguntur, tormentis onusta admodum circumuecta, negocium tantũ exhibere non potuerint. Tantum enim Christianis deus optimus maxi músque fauit, ut in tota eorum classe Christianorum nullus occubuerit, et si saucij excesserint acie cõplures. Pugnatum equidem est à mane usque ad uesperam, noxq; prælium diremit: Miro enim ordine pugnabant Christia ni: id'que operæprecium erat: nam quandoque contigit, ut celox qua uehe bar, nonnihil discreta à classe, in altum ducta occasionem præstiterit ho stibus corripiendi Christianos: Mox enim affuere quaterna Mahumeta norum nauigia, quæ circumuecta eam, acrius certantibus Mahumetanis,

Prælium nauale

negocium

negocium ingens nostris exhibuerunt; eóque discriminis Christianos adduxerant, ut ingressis iam quindenis Mahumetanis, celocem iam nostri perciti timore in puppim ceu in tutiorem locum se contulerint. His animaduersis uir insignis classis præfectus, cui Simoni Martino nomen est, ægre ferens tot Mahumetanos celocē ingressos esse, insilijt in eam, uadensq; per canum rabidam cateruam, Iesu seruatoris inclamans celebratissimum nomen, precabatur uictoriam, precibus contendens ne fidei deesset orthodoxæ, strictoq; ense supra senos Mahumetanos confecit. His ausis perterriti Mahumetani sese præcipites in pelagus dabāt, alijq; aliò, ut sors tulit, dilapsi sunt. Quare ut intellectum est Mahumetanis, Christianos potitos esse uictoria, ducti uerecundia facti, continuo quaternas alias liburnicas prioribus suppetias laturas mittunt. Quo uiso præfectus celocis actutū arripit dolia, ubi puluis tormentorum asseruari consueuerat, indita depexa sindone, ut sic instructum dolium grandis tormenti formā effingeret, moxq; allato puluere ignitum torrem manu tenens, tormentū incendere ac exonerare uelle, ut pauorē ea re inijceret hostibus, præ se ferebat. Videntes hæc Mahumetani, rati uerū esse quod fingebatur, expedirią; tormenta existimātes, haud mora retrocessere. Quamobrem dictæ classis præfectus superato discrimine ad Christianos se recepit: rursumq; dux noster irrumpens in hostes stragem intulit non mediocrem, correptis septem liburnicis omne genus mercimoniorū onustis, uiq; tormentorum denis alijs celocibus pessundatis, quarum una innumeros elephantes ferebat. Itaq; ubi Mahumetani conspicati sunt iam ęquor corporibus Mahumetanorum stratum esse, captasq; duas prætorias naues, nōnullaq; alia nauigia, protinus fuga sibi cōsulere cœperūt, alijs aliò dilabentibus. At dux noster uidens nostros incolumes euasisse, uberiores laudes deo dabat, hortabaturq; ut postq; uicerant uictoriam sequi haud desinerent. Quibus adhortationibus Christiani audentiores facti, hostium terga consectabantur, diffugientibus non aliter Mahumetanis, quàm si centum nauiū classis insequeretur eos. Certatum est diutissime, utpote à mane usq; ad uesperā: nec diremit pugnam nox, consectantibus nocte tota Christianis Mahumetanos. Quare fusa est tota hostium classis, incruenta Christianorū uictoria. Inter hæc nonnullæ nostrorū liburnicę conspicatæ sunt in pelago errabundam hostium onerariam nauim in illam continuo uela facere: congressæq; nonnihil, tandem quum superiores euasissent, impetu in hostes facto, eò eos adduxere discriminis, ut coacti sint omnium armamentorum in mare iactum facere, eodem'que se dare præcipites. Nostri uero cum Neptuno luctantes, hostes eminus arcubus ac lanceis miserandum in modum conficiebant, ob humanum cruorem pelago purpureum induente colorem. Insequentibus Mahumetanos fluitantes pelago Christianis ad ipsum usque continentem; euasere tamen peritia nandi hostium complures, numero fermè ducentum:

qui adeo

quí adeo nandi artem docti erant, ut æquoris spatium propè immensum, utpote uiginti mille passuum, metiti sint, urinantes quandoque, nonnunquam supra aquas nantes. Fiebat propterea, ut falso Christianorum conspectu quum urinabant, arbitraremur pessum eos iuisse, supra iactum arcus subter aquas hostibus colluctantibus: nam consectando eos ubi propius accedebamus, rati femineces esse, arma leto eos prorsus tradituri expediebamus. Illi uero rursum fallentes uisum nostrum urinabant. Rebamur propterea id propè phantasma esse, suspensiq; rei admiratione loco miraculi id factum esse credebamus. Interiere tamen ferè omnes uariis excepti casibus, pessundata ui tormentorum oneraria naui. Postridie uero eius diei classis præfectus celoces mittit triremésque nonnullas, ut littori inhærentes occisorum corpora percenserent. Quare iussu memorati ducis connumerata sunt hostium occisorum supra terna milia, si eos percenseas, quos pelagus in littus eiectauerat: si item illos adnumeres, qui in liburnicis Mahumetanorum occubuerant. Periere etiam multo plures absumpti pelago, insequentibus in ipsam usq; tellurem Christianis. His conspectis rex Canonor uisaq; Christianorũ eminentissima uirtute, ceu amans gentis arctius eos diligere cœpit. Nec id ab re: uera enim fateri licet: interfui quidem sępenumero creberrimis bellis, sed hac gente Lusitana fortiorem uidi neminem. Postridie eius uictoriæ redimus ad proregem nostrum, qui in Cucin urbe rei euentum suspensus opperiebat. Quò ut est peruentum, adeo lętitia dux est affectus, exq; ipse Lusitanorum suapte natura studiosus, tantum lætitiæ ex parta uictoria præ se tulit, ut satis pro meritis id minime referre queã, ob immensum gaudiũ, uel cœlo ipso crepitantibus tormentis, ut assolet, reboante.

Quomodo iussu proregis ad urbẽ Canonor sum remissus. Cap. XL.

IAm tempus appetit, ut rebus expeditionisq; classis regis Calechut, quæ ut præfati sumus, pessum iit, modũ faciens tandem aliquando ad res meas redeã. Transactis itaq; ternis mensibus, is quẽ proregẽ appellamus, procurationis negociatorũ munus mihi ad annũ ac mediũ delegauit: functo hoc munere, idem princeps meus potestatẽ mihi fecit conscendendi nauim, quæ ad urbẽ Canonor proficiscebatur, eódem cõtendentibus urbis Calechut cultoribus, impetrato prius à Christianis illàc transeundi cõmeatu. Falsò memorabant dicti negociatores, in urbe Canonor mercimonia exercẽtes, urbis Calechut incolas morã trahere: ob quã causam princeps meus iussit me tantisper in dicta urbe morari, quoad in certissimã dictorũ negociatorũ deuenissem notionẽ: uerũ interibi usu euenit, ut rex Canonor rebus eximeret humanis: huic suffectus est rex Christiani nominis hostis acerrimus: nã ope ac diuitiis regis Calechut id regni consecutus erat: & ut cõmodius expeditionẽ in Christianos parare posset, mutuo illi cõcessit quaterna ac uicena tormenta. Igitur M. D. VII. uigesima septima Aprilis cœptum est atrox bellum, nec prius

sunt

sunt posita arma, quàm ea dies illuxerit, quæ est uigesima septima Augu-
sti. Iam compertum fiet uobis, quanti sit habenda orthodoxa fides, cuius ue
pensi sit gens Lusitanorũ. Dum itaq; Christiani, ut assolet, aquatum conten
dunt, aggressi sunt eò Mahumetani, latrunculorũ instar itinera obsidentes:
quippe qui nos oderant quàm qui maxime: uerum gens nostra ubi uis appa
ruit, gradum retulerũt, in arcemq; se ceu in portum tutissimũ receperunt: ob
id adempta est Mahumetanis in Christianos ea die sæuiendi potestas. Hęc
ubi dux noster, cui Laurentio Britæ nomen est, resciuit, continuo certiorem fe
cit proregem, qui in urbe Cuchin agebat. Quare dictus princeps Laurentius
mox cum expedita liburnica laturus opem laborantibus affuit, transactisq;
quaternis diebus, ad urbem memoratã rediit, commisso nobis negocio præ-
liandi cum rabidis canibus. Numero non plures eramus quàm ducenti: ale
bamur enim oriza, saccaro ac iuglandibus: uerum aquarũ in arce summa erat
caritas: propterea operęprecium erat aquatũ bis uel ter intra hebdomadam
ad fontem quendam, distantẽ ab arce ad arcus iactum, proficisci: quotiesq;
illò aquationis gratia ibamus, manum conferere cum Mahumetanis oporte
bat: nec nisi ferro iter aperiendũ erat, grassantibus atrocissimeq; sæuientibus
in Christianos Mahumetanis. Nec ea erat contemnenda manus: non enim
nobis unquã congressi sunt, quin quatuor ac uiginti milium hominũ nume-
rum excesserint. Vbi uero frequentiores nos correpturi aduenere, supra quin
quaginta hominum milia arma expediuerunt. Pugnabant ense, arcubus, lan
cea peltisq;, secumq; trahebant supra centum ac quadraginta tormenta. Lo
ricati erant instar cultorũ urbis Calechut. In hunc ferme modum pręliantur
nam plures binis uel ternis milibus una acie non congrediuntur: priusq; ce
tamen non ineunt, quàm omni ferme musicorũ genere pugnantium animos
demulcere cœperint, præcedentibus exercitũ miro artificio excitatis ignibus
tantoq; feruntur impetu, ut terna milia denis hominum milibus pauorẽ in
credibilemq; formidinẽ inferre possint. Verum Christiani suapte natura ma
nu promptissimi occurrebant hostibus, priusquam puteum propius accede
rent: neq; proximius quàm ad geminũ lapidis iactum ad arcem accedebãt
summaq; diligentia opus erat ambiẽtibus nos quaquauersum hostibus, sup
petias ferẽte Mahumetanis classe sexaginta nauiũ. Verum Christiani adeo
se uiros explicuerunt, ut nunq; die singulo acie excesserint, quin ex hostibu
denos, quandoq; quindenos, aliquando uicenos nonnunq; confecerint. Se
iam stragibus modum faciebamus, territis hostibus, strato iam cæsorum co
porum solo. Ob id aliò Mahumetanis diffugientibus pauorem addidit in
gens tormentum, cui serpenti nomen est: quo exonerato, magna hominum
strages edebatur: nam uno ictu machinæ circiter duodeuiginti Mahume
tani interiere. In nos uero inanes ictus uibrabant, è nostris occumbentibu
nullis. Ob id rebantur ipsi cacodæmona nobis subscribere, partesq; nostra
tuer

tueri. Nec prius bello huiusmodi modũ fecimus, quàm quarto Calendas Se ptembres: tunc enim Lusitanorum classis aduenisse dicebatur, duce Trista no à Cugna equite strenuissimo. Quum enim nobis innotuisset, classem Ca nonor urbi appulisse, mox ducem commonefecimus, nos acriori bello esse implicitos. Cuius rei gnarus pręstãs præfectus iussit classiarios milites arma expedire, missis actuarijs nauigijs, quibus tercentum loricati notæ audaciæ equites uehebantur: quibus appulsis, ampliore sumpto spiritu, nisi obstitis set præfectus noster, incendio subijcere urbem Canonor parabamus. Obser uet nunc attentius quisque sapiens lector, quo gaudio, quáue lætitia affecti fuerimus, quum suppetias laborantibus nobis tales tulit præfectus appulsæ classis: nam elanguerant militum uires, torpebantq́ diuturniore labore ani mi, consauciatis præsertim fermè omnibus. At Mahumetani ubi intellexere tulisse opem Tristanum nobis, fracti animo pacem meditari cœperunt, ho stilia iam horrentes. Propterea cuidam Mamalmaricar nomine ingentium fortunarum uiro, impetrandæ pacis munus delegant. Quare it ad nos pro tinus: uerum prius pacis consequendæ non est spes data, quàm proregem nostrum in urbe Cucin agentem adiret. At dux noster conditionibus pacis haud spretis, bello finem imponere duxit: adductus eo argumento, quod grassantibus inibi bellis onustas mercimonijs naues in Lusitaniam mitte re minime poterat. Igitur impetrata pace, intra quatriduum negociatores urbis Canonor, quibus ante cœptum bellum utebar familiarissime, me ade untes in hunc fermè modum sermone patrio alloquuti sunt: Petere abs me iure coniunctionis nostræ, ut illis ostenderem quendam cæteris Christianis multo proceriorẽ, qui fermè singulis diebus circiter uicenos homines ex Ma humetanis confecerat, quiq́ iaculantibus quingentis ex ea militum nota, qui Naëri dicuntur, ceu ad scopum, semper incolumis euaserat. Ad hæc ego re spondi, abijsse hominem, iamq́ in urbe Cucin agere: uerum rem tacite re uoluens credidi faustiorem humanis fuisse, qui Mahumetanis stragem intu lerat: propterea compellabam hominem, qui me percunctatus fuerat, his fer mè uerbis: Es'ne mihi amicus? At ille: Sum quidem. Cui ego: Is miles qui adeo in acie strenue egit, non est Lusitanus. Ad hæc ille: Vnde igitur est ori undus? Rursum ego: Lusitanorũ, imò totius orbis est deus, idemq́ omnium maximus. At ille: Mehercle uera loqueris: quandoquidem probe memini di xisse Mahumetanos, nõ Lusitanum, sed Lusitanorũ deum eum esse, qui stra gẽ Mahumetanis acerrime inferebat: ob id rebantur multo meliorẽ suis dijs deum uestrum esse, uerum eius esse eos expertes. Quare receptũ est ubiq́, ui numinũ, nõ humana ope Mahumetanis cladem esse illatã: id enim hominũ genus simplex est admodum: quippe quod ad omnẽ fermè aurã stupet plu rimũ: nam tinniẽte ex ære campana adeo ea gens stupebat, ut miraculi quip piam fieri arbitraretur: desinente uero tinnitu aiebant: Summus est horum

deus: nam ubi tintinnabulum tangunt, loquit̃: ubi uero tangere desierint, obmutescit æs campanum. Quid hoc igitur est? horum deus sanè omnium est optimus. Intererant etiam nostris missarũ solennibus: & ubi sacram eucharistiam astantibus adorandam sacerdos more Christiano ostentabat, cõuersus ego ad Mahumetanos aiebam, seruatorem nostrum digito monstrans: is est, dicens, Lusitanorũ nostræq; gentis, necnon totius orbis deus optimus maximus. Ad hęc illi aiebant: Vera quidem loqueris, sed id nos fugit. Ea idcirco subieci, ut exploratum haberetis, mira ignoratione gentem huiusmodi in diuinam maiestatem cõmittere. Sunt item ij populi miri incantatores, fascinationibusq; creberrimis student, quibus cogunt adeo exitiosos serpẽtes, ut eorum uirus præsentaneam admodum mortẽ solo contactu inferat. Sunt item omnium dexterrimi funambuli, ac planipedes, & id genus homines circumforanei: ego crediderim agilitate corporis eos pręstare mortales omnes.

De congressu Lusitanorum ac Pannaniorum. Cap. XLI.

APpetit iam certe tempus reuisendæ patriæ: ad id præsertim accedente, quod præfectus classis onustis nauigijs, profectionem in patriam parabat. Ardebam sanè miro amatæ patriæ desiderio: quippe qui extra eam quasi consenuisse uidebar, spatio septem annorum extorris. Mouebat etiam desiderio conducendi uobis, utpote qui noueram post tot peragratas regiones me doctore prospectum iri mortalibus. Quare impetrato à rege abeundi commeatu, statui illinc quamprimum discedendum fore: uerũ abeundi dux memoratus mihi prius potestatẽ non fecit, quàm secũ uisum irem nonnulla, ut mox compertum fiet uobis, sibi grata. Iussit igitur militibus cunctis, ut loricati splendentibus armis sibi præsto adessent. Qui imperata subeuntes ducem sequuti, urbem Cucin omni fermè habitatore uiduant, indeq; uigesima tertia Nouembris anni memorati impetum simul omnes in portũ Pannaniorum irrumpentes fecimus. Appulsi urbi memoratæ postridie eius diei horis antelucanis, expeditis actuarijs nauigijs classico ad se milites conuocans, in hunc fermè modum loquutus dicitur: Superesse Lusitanorum solidæ gloriæ urbem Pannaniorum expugnandam: nullam aliam fore, quæ gentis Christianæ uictoriæ cursum remorari posset, à tergoq; relinquendam minime esse: eam totius Indiæ certissimam esse salutem, collatis eò fortunis incolarum innumeris, ceu in tutissimum patriæ receptaculum perfugiumq; cultorum. Enitendum propterea omnibus uiribus, ne tot illustria decora id unũ quod subeundum supererat deformaret. Finita concione sacerdos more Christiano ad memoriã cunctis reducens ea quæ ad cõparandã æternitatẽ, promerendamq; seruatoris nostri gratiã pertinebant, adseuerans nullã deinceps offerri Christianis delendorũ reatuũ cõmodiorẽ occasionẽ, quàm ut pro seruatoris nostri asserendo imperio pugnacissime præliarent̃: eoq; astãtes sacerdos adduxit, ut efficaciore sermone cõcioni exciuerit uberiores lachrymas,

auentibus ſubire imperata enixiſſime miroq́ʒ ardore Chriſtianis omnibus. Quare paulo ante emerſum ſolis cœptum eſt atrox cum rabidis canibus bellum: pugnauerunt enim ſexcenti Chriſtiani cum octonis Mahumetanorum milibus: accedente præſertim Chriſtianis incommodo, quod triremes quæ aderant geminæ, littus appellere nequibant. Itaque ſolis actuarijs nauigijs uecti in terram, Mahumetanis congreſſuri appulimus. Tellurē prior tenuit illuſtris Laurentius proregis filius: ſecundo loco ſucceſſit prætoria nauis, qua & ego uehebar. Vbi itaque propius acceſſimus, conſertum eſt prælium, tanto q́ʒ atrocius, quanto ſuperandum erat fluminis contractius oſtium, diſpoſitis utrinqʒ tormentis innumeris, pugnantibus è littore quadragenis ac quaternis Mahumetanis, qui animo iuratiſſimo deſtinauerant, ſe in ueſtigio tantiſper manſuros, quoad uictores euaderent, aut pro uictoria certantes illic occumberent, acti amore fortunarum ſuarum (præfecti enim nauium erant) quarum certiſſimam iacturam imminere conſpicabantur. Exoneratis itaque compluribus tormentis, appulſos ſummouere nequicquā conabantur: nam ſupra quadragenas machinas cepimus, deorumq́ʒ munere noſtrum nemo interijt, occiſis nihilominus centenis ac quadragenis Mahumetanis At princeps Laurentius me ſpectatore ſenos Mahumetanos confecit, gemino excepto uulnere. Exceſſere acie è noſtris complures ſaucij, feruente atrocius prælio. Verum ubi triremes aduenere, hoſtes pedem referre cœperunt: nos uero aquis decreſcentibus duximus receptui canendum eſſe: illò præſertim accurrentibus cateruatim Mahumetanis. Propterea captas terdenas naues incendio ſubiecimus, rati eas ubi abijſſemus, hoſtibus adhuc uſui futuras. Quibus crematis præfectus claſſis militibus iuſſit, ut gradu relato in proximū latus ſeſe reciperent, ubi militum ſuorum abſolutæ uirtutis memor, militiæ inſignibus compluſculos honeſtauit: me quoque, quæ ſua fuit humaniſſima cōſuetudo, in equitum ſplendidiſſimorū numerum aſciuit, parentis loco mihi ſubſcribere Triſtano à Cugna duce promptiſſimo. Auctoratis itaque militibus, dux noſter ad uaſa conclamari iubet, illincq́ʒ ſoluens cunctas Mahumetanorum ædes incendio ſubijci mandat. Quare munere deorum ſummis defuncti periculis incolumes, tametſi militum haud expleto numero, tandem aliquando ad urbem Canonor redijmus. Quò ut peruentum eſt, onuſtis omni commeatuum genere nauigijs, in dilectam deſideratamq́ue diu patriam, profectionem parare cœpimus.

LVDOVICI PATRITII ROMANI RERVM AETHIOPIAE LIBER SEPTIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Istoriam cudere uolentibus, cosmographis præsertim, qui immortalitatem nominis, gestorumq́ suorum propagationem plurimi faciunt, nihil æque conducit, quàm superiorum firma ac pertinax memoria, necessarium profecto uitæ bonum, ne ubi eos promissorũ ceperit obliuio, iure optimo ceu obliuiosi, uel certe indiligentes in ordinem redigantur ab his, qui famã aliorũ ultronei lacerãt, discerpunt ac laniant ultra quàm par est: ob id eorum non immemor, quæ in initio operis pollicitus sum, iam iam descendo sponsa dissoluturus: quippe qui probe memini dixisse me aliquando, Æthiopum res celebriores, uidelicet situm regionis, moresq́ populorum me denarraturum. Quare nactus occasionem solidum præstabo, ea explicans quæ inibi offendi haud longiore immoratione, ut festinantius cœpto operi ultimã manũ imponã, tandemq́ aliquando optato ocio fruar tot exantlatis ærumnis.

De multijugis Æthiopiæ insulis. Cap. II.

NOs igitur septimo Idus Decembres iter cepimus uersus Æthiopiam, traiecto prius sinu, itinereq́ quadringentorũ mille passuum peracto, ad eam insulam, cui Monzambrich inditum est nomen, ditionis Lusitaniæ regis, peruenimus: uerum priusquam eò appulerimus, complura conspicati sumus oppida, quæ regi memorato parent. Ibi uisuntur munitissimæ arces, cõprimis in Melindę ac Mombazę regno: eas quandoq́ dux incendio subiecit. Habet itẽ arces alias in oppidis Monzambrich ac Zaphala. Quæ uero illustris Tristanus de Cugna, uir manu promptissimus, præclare gessit, prudens prætereo, probe noscẽs, gesta huiusmodi longe maiore immoratione indigere: nam si eius facta fortia, quæ ex India rediens egit, captam præsertim Gogiam, Pati ac Braua urbes clarissimas, necnon Sacutaram insulam optimam, ubi erexit arces rex Lusitaniæ, percensuero, exurget præsens opus in longe maius uolumen, quàm ab initio animo destinauerim. Tempero itẽ ex composito à bello inibi patrato, quoniam procul illinc aberam, ne uidear ea denarrare, quæ oculis minime subieci. Omitto præterea complures alias insulas, quas iter agendo offendimus: præsertim Cumeris insulam, ac senas alias, quæ affatim zinziberis, saccari, compluriumq́ fructuum, necnon omnifariam carnium mittunt. Item suppressa est mentio eius feracissimæ insulæ, cui Pendæ nomen est: ea regi Lusitaniæ paret, omniumque rerum est fœcunda admodum.

De Monzambrich insula, deq́ eius cultoribus. Cap. III.

SEd iam ad insulam Monzambrich redeamus: ea ut præfati sumus, sicuti etiam Zaphala, regi paret memorato: inde enim iussu regis auri ac olei

plurimum exportatur: uerum ea è continenti aduehuntur. Inibi quindecim dierum mora insumpta est. Insula perquam mediocriter patet, coliturq́ ab nigricantibus Mahumetanis: commodissimum habet tamen portum: cultores autem sunt fermè rerum omnium egentes: illicq́ summa est annonæ caritas: quando certe illò fermè omnia è remotiore continenti comportantur. Nam quandoque animi causa continentem proximũ, ut regiones explorare nus, uisimus, ubi incultum hominum genus nacti sumus: nigricantis enim sunt coloris, libris arborum obscœna uelati, cætera sunt nudi. Mulieres uero frondibus auersæ ac aduersæ pudenda uelant: capillum non promittunt, sed calamistro crispant: labra uero gemini digiti crassitudine habent: latissima sunt fronte, prægrandibusq́ dentibus, eisdemq́ instar niuis albicantibus. Id hominum genus pauet ad omnem conspectum, uisis præsertim loricatis hominibus. Quare ubi intelleximus gentem inermem esse, plusq́ iusto pauidiorem, seni simul loricati cum nonnullis tormentis, capto cultore eius regionis gnaro, perambulare memoratam insulam cœpimus. Quumq́ itinere unius diei progressi essemus, complura elephantorum armenta offendimus: monuerat enim nos itineris dux, ut flagrantibus facibus belluis huiusmodi occurreremus, pauentibus suapte natura ignes elephantis: uerum quandoq́ usu euenit, ut ternas elephantes, nuperrime pullos enixas, ignibus minime perterrefacere potuerimus: interritæ enim nos cõsectatæ sunt tam diu, donec montẽ quempiã inuenimus, ubi à feris sæuiẽtibus nos tutati sumus. Itaq́ itinere decem mille passuũ ab aduerso latere montẽ metiti specus quosdam cõperimus, ubi delitescebãt nigricantes uiri, qui adeo inepte incompteq́ loquebantur, ut difficulter eorum linguæ uos certiores facere queam. Conabor tamen uel exemplo quopiã melius quàm quibo, ut id uobis innotescat, si forte uobis succurrit, quonam modo muliones in Sicilia agant mulos: nam abdita lingua subtus oris labrum imum, edunt informem uocem agasones: qua edita, mox muli citatius incedunt. In hunc fermè modum balbutientes populi inter se colloquuntur. At dux nostri itineris nos percunctabatur, uellemusne boues ac uaccas mercari, addens se operam daturum ut perquam uili precio pecudes huiusmodi assequeremur. Nos uero rati itineris ducem auxilio cultorum nobis impositurum, traditurumq́ eis direptioni fortunas nostras, respondimus pecunias nobis esse nullas. Ad hæc itineris dux: Ii, inquit, nihil minus quàm nummos exoptant, quippe qui affatim auri longe nobis locupletiores habent: quando certe haud procul hinc aurum eruitur. Nos autem ad illum cõuersi: Quid igitur, dicimus, cupiunt isti? Quibus ille: Amant res despicabiles, nulliusq́ momenti, ut paruum forcipem, uel panni nõnihil, quo aurum inuoluant, uel id genus æris, quo tympana instar bullæ exornant (sonalia appellant) quibus apprime oblectantur infantes: cupiunt item mirum in modum nouaculam quampiam. Nos uero ad hæc respondimus, daturos

ea quæ exoptabant, modo ea armenta, quæ empturi eramus, usque in proximum montem agerent. Tunc dux itineris infit: Ibunt quidem uobiscum usque in summum montem: ultra tamen nullis conditionibus progressuri: superest tamen ut ingenue dicatis, quid sitis pro armentis huiusmodi expositu ri. Tunc unus è nostris comitibus, qui fabricandis tormentis operari consue uerat, respondit se nouaculam ac bullam ex ære sonalij, ut aiunt, instar datu rum. Ego uero ne mercimoniorum huiusmodi expers essem, carnibusq; ue sci quirem, exuta interula dixi me eam pro bobus daturũ. Ad hæc ille: Quis tot armenta, inquit, usq; ad proximum pelagus aget? Cui nos: Faxint supe ri, ut tot boues elargiantur, quot sumus acturi. Et rursum dux itineris: Sinite me agere. Captisq; eis rebus quas pro armẽtis exponebamus, illas quis aut senis hominibus impartitus est, petẽs pro erogatis tricenas boues fœminas. At cultores, qui parum aberant à belluis, innuerunt se quindenas tantum da turos. Huic rei assensi sumus: uerebamur tamen ne subesset impostura quæ piam: uerum conuentis fides seruata est: nam continuo nigricantes uiri duc quindenas uaccas, ut inter nos conuenerat, egerunt: quum tamen uix ab an tris eorum digressi essemus, qui in specubus remanserant tumultuari cœpe runt. Qua de re pauere cœpimus, arbitrantes Troglodytas nos consectatu ros. Dimissis propterea bobus arma expedire cœpimus. Quibus uisis, nos hortari cœperunt nutibus, ne formidaremus. Subdidit dux itineris, eos nõ alia de causa tumultuari, quàm ut quisque eorum bullam memoratam prior sibi uendicaret. Nos igitur apprehensis rursum bobus in summum montem euasimus. Quò ubi peruentũ est, nigricantes uiros missos fecimus; uaccasq; agentes perquam mediocre nemus præterijmus, indeq; ad quintũ lapidem obuios habuimus eosdem elephantes, qui paulo ante eódem iter agentibus nobis occurrerant. His uisis ingens formido nos peruasit, eoq; pauoris de ducti sumus, ut dimissis bobus diffugere cœperimus, dilabentibus ad nigri cantes uiros uaccis: nos uero ad nostram insulam reuertimus, sumptisq; pro itinere nauando uberrimis commeatibus, uersus Caput bonæ spei uelifica uimus, prætereuntes diui Laurentij insulam, quæ octuagenis leucis à proxi mo continente abest. Eius insulæ reor regem Lusitaniæ breui futurum do minum: quoniam subiectis iam incendio oppidis compluribus, genti factus est admodum formidolosus. Propterea ut ex certissima peragrati orbis, In diæ præsertim ac Æthiopiæ coniectura assequi licet, existimo regem Lusita niæ, ubi uincere perrexerit, euasurum cunctis orbis regibus longe ditiorem: idq; sanè pro meritis, procq; tanti uiri dignatione: quoniam eius opera ac stu dio, mirisq; auspicijs orthodoxæ fidei accedit plurimum. Nam clarius Phœ bo constat, in India, & comprimis in urbe Cucin singulis festis diebus de nos ac duodenos idolorum cultores, aut certe Mahumetanos fidei nostræ sa cris initiari. Fit propterea ut maiore in precio nostra fides habita, incremen

ta maiora

ta maiora indies suscipiat. Estq; uero haud absimile, desuturum nunquam his cœptis deum optimum maximum, regiq; daturum ampliorem contra fidei hostes uictoriam, faustissimeq; eius pientissimis uotis affuturū semper.

De Bonæ spei capite. Caput IIII.

Rediimus itaque ad iter nostrum, Caputq; cognomento Bonæ spei præteriimus: digressiq; illinc ad ducētos circiter mille passus oborta in mari tempestate aduersis flatibus agi cœpimus. Id effecit, quod læuorsum diui Laurentij, necnon complusculæ aliæ insulæ uisuntur, unde plerunque maxima uis uentorum erumpit. Verum postquam spatio senum dierum à fortuna nouercāte, pelago nimio plus quàm satis spumas efferuescente, agitati sumus, tandem aliquando deorum munere discrimen euasimus. Illinc abeuntes ad ducentas fermè leucas rursum fluctuante salo eò discriminis perducti sumus, ut grassante tempestate ad sacram ancoram peruentum sit, alijs aliò dilabentibus liburnicis: spatio item senū dierum, quibus transactis, nunquam deinceps coiuimus, alijs aliò proficiscentibus, donec Vlisbonam appulimus. Ego enim liburnica Bartholomæi ex Florentia Tusciæ oriundi, Vlisbonæ tamen cultoris uehebar: liburnicæ diui Vincentij nomen inditum erat, enormiumque ponderum capax, quippe quæ supra septena milia omnifariam aromatum dolia conuectabat. Iter propterea agentes aliam insulam præteriimus, cui diuæ Helenæ nomen est, ubi enormes pisces conspicati sumus, tantæ quidem uastitatis, ut singuli singulis magnis ædibus conferri possint: ij enim ubi supra aquas tolluntur, hianti ore eminent, uidenturq; quum supernatant frontem retegere instar loricati militis, dum à congressu temperat lumen admissurus. Rursum memorati pisces dum urinant, frontem condunt latam ternos passus. Quum enim innatant pelago, adeo deturbant aquas, ut nos agitatione huiusmodi præsertim ut belluas submoueremus, omnia tormenta exonerauerimus. Haud multo post offendimus insulam quandam, quam de nomine ascensionis appellant, ubi uisimus complura auitia anatum nostrarum magnitudine: uerum adeo simplices alites doliq; expertes, ut quo minus manibus ipsis ea corripere liceret nauim circumuectas. Sed ubi eas corripueris, ferociam præ se ferunt incredibilem: tamen prius quàm caperentur, ueluti stupidi ad omnem conspectum nos instar miraculi cuiuspiam contuebantur. Nos uero rebamur aues huiusmodi alios nusquam præter Christianos uidisse homines, ad humanum conspectum alite stupente nimium: Quando certe constat, in ea insula præter undabundum æquor ac pisces innumeros, auesque memoratas, nihil nos conspicatos esse. Præterita hac insula post complurium dierum uelificationem, quasi orbi nostro iam appulsi essemus, Septentrio nostrorum nautarum sydus conspicuum, mox apparuit. Verum hic peropportunum uidetur, ut eorum refellam opiniones, sensáque diluam, qui autumant circiter

polum antarcticum æquora sulcari duce septentrione non posse, ob id uelificantes canopo uti sydere: ij profecto minime sunt audiendi: quandoquidem colliquescit clarius, ut aiunt, Phœbo, Lusitanos septentrionibus astris uti: etsi ea sydera eleuato polo quandoq; conduntur. Vtuntur tamen Lusitani eius ducatu, succedente astro magnete, qui solito semper munere fungitur, polum arcticum suapte natura usquequaque intuens. Transactis non multis diebus, appulimus elegantissimæ regioni, ubi complures insulæ conspiciuntur ditionis regis Lusitaniæ: quæq; id genus aquilas, quas astures uocamus, abunde mittunt: nam hæ insulæ uarijs censentur nominibus: Aliæ de nomine Pici Martij, de coruo aliæ, de floribus aliæ denominantur. Est & diui Georgij insula, & alia quæ Gratiosa dicitur, & rursum quæ Feial nominatur: inde discedentes ad eam insulam quæ Tertiera dicitur deuenimus, ubi bidui moram insumpsimus. Sunt memoratæ insulæ in uniuersum feraces admodum, quippe quæ omnium ferme rerum fœcunditate pollent. Illinc igitur abeuntes septem dierum itinere ad Vlisbonam Lusitaniæ urbem clarissimam deuenimus: qua quidem urbe uix uidi nobiliorem. Cogitet itaque quisque lector, qua lætitia, quoue immenso gaudio, uiso continente sim affectus. Appulsus ilico ad regem ducor: is tunc aberat ab urbe Vlisbona, adq; oppidum, quod Almadam uocant, e regione urbis memoratæ se contulerat. Quò ut perueni, uenerabundus regem consalutaui, deosculatisque eius manibus ceu numen quodpiam uenerabar. Is me humanissime excepit, usus q; sum eius contubernio tantisper, donec doctus est ea omnia, quæ apud Indos nactus eram. Transactis uero complusculis diebus, ostendi suæ eminentiæ id diploma, quo à prorege, qui in India eius uicaria opera fungitur, in numerum aureatorum militum ascitus eram; precibusque contendi, ut robur regium adderet signaretque manu regia diploma. Quare uiso diplomate, protinus postulatis assensus est, iussitq; nouum diploma expediri: quo expedito, abeundi prius à rege impetrato commeatu, ad urbem Romam, solum patrium, diu desideratam, summis exantlatis laboribus, superatisq; ærumnis innumeris, tandem aliquando deorum munere me recepi.

Magnes septentrionis amans

Vlisbona

F I N I S.

AD STVDIOSVM LECTOREM.

NE te lateat lector ordo, quem Procardus monachus, huius li‐
belli conſcriptor, & terræ ſanctæ ſtudioſus explorator, tenuit,
libuit à principio breuibus id tibi aperire, potiſſimum quum
ad lectionis ſynceriorem intelligentiam id non ambigamus cō
lucere. Igitur non eſt ſequutus Ptolemæi & reliquorum coſmographorum
ubtile illud metiendi artificium, qui cuiuſlibet loci longitudinem & latitu‐
linem iuxta cœli ſitum expendentes, locorum diſtantias certiore addiſcunt
ia, quàm ſi per miliaria, leucas, aut ſtadia, terreſtri itinere id efficere mo‐
irentur. Sic enim licebit inuentis ſemel radicibus uti ad quorumlibet loco‐
um quantumlibet longe diſſitorum, inueſtiganda interualla. At Brocar‐
dus iſte uulgari dimenſione contentus, Aconem maritimam ciuitatem, &
n occidentali plaga ſitam, loco centri conſtituit, & hinc quatuor lineas ad
quatuor mundi præcipuas plagas imaginatione ſua traxit, atque rurſus
quamlibet quartam in tria diducens, iuxta duodecim cœli uentos duodecim
itineraria per memoratam terram ſanctam deſcripſit, atque ſingula loca in
his imaginarijs lineis ſita, iuxta priſcam & modernam appellationem
annotauit: præſertim ea quæ ſcripturæ commendatione aut
commemoratione celebriora ſunt uel inſigniora. Per
leucam accipe ſpatium terræ, quod quis
commode una hora
mediocri greſſu conficere poteſt.

LOCORVM TERRAE
SANCTAE EXACTISSIMA DESCRIPTIO, AV-
TORE F. BROCARDO MONACHO.

STA terra, quam sanctam uocamus, duodecim tribubus Israël funiculo distributionis in possession tradita, post tempus Salomonis in duo regna excreuit: unum regnũ Iudæ dicebatur, duas cõplectens tribus, nempe Iudæ & Beniamin: alterum uero regnum Samariæ uocabatur, à metropoli Samaria quæ nunc Sebaste nomen habet, reliquas decẽ continens tribus: utrunq; tamen regnum unà cum Palæstina pars erat Syriæ, non secus quàm Tuscia aut Lombardia pars est Italiæ: nam Syria, ut reliquæ magnæ nationes, in multas scinditur particulares prouincias. Et quidem tota ea regio, quæ est à Tigride fluuio usq; ad Ægyptum generali uocabulo Syria nuncupatur. At ea pars & tractus, qui est inter duos illos insignes fluuios Euphraten & Tigrim, uocatur apud Hebręos אֲרַם נַהֲרוֹת id est, Syria fluuiorum, quæ Græco uocabulo Mesopotamia appellatur, quod media inter aquas contineatur: habetq; ciuitatem insignẽ & celebrem Edessam, quę olim Rages, nunc autem Rase nuncupatur. Deinde est alia pars Syriæ, quæ Cœle uocatur, incipiens ab Euphrate flumine & desinens in riuũ Valaniæ, qui fluit sub castro Valat, exoneraturq; in mare magnum, seu mediterraneum, in uilla Balaniæ, una leuca à dicto castro distante. In hac Cœlesyria est nobilis ciuitas Antiochena, cum alijs urbibus, Laodicea, Apamia, & similibus. Rursus est Syria Phœnicis, quæ ab Aquilone initium sumit à riuo Valaniæ, & extenditur usq; ad montem Carmeli, ubi locus est qui hodie Castrum peregrinorum uocatur. In hac multæ sunt ciuitates, nempe Tripolis, Berytus, Sidon, Tyrus, Acon, Capharnaũ, & aliæ quædam. Habet quoq; Libanũ montem secundum aliquos, in quo thura leguntur. Porrò uocatur Syria Phœnicis à filio Agenoris, qui Tyrum instaurauit, & metropolim in ea prouincia constituit. Est & alia pars Syriæ, quæ Syria Damasci appellatur, in qua Damascus est metropolis, quæ & Syria Libanica à Libano monte uocatur. Post Syriam Phœnicis sequitur Palæstina, etiam pars Syriæ in tres scissa regiones. Vna uocatur Palæstina sine ullo additamẽto, habens Hierusalem metropolim, extenditurq; usq; ad mare mortuum, & ad desertum Cadesbarne. Alia est Palæstina Cæsareæ, habens scilicet Cęsaream maritimam urbem metropolim, incipiens à castro peregrinorum, & excurrens contra Austrum usq; ad Gazam ciuitatẽ. Tertia uocatur Palæstina Galileæ. Vendicat quoque sibi nonnihil Syria de partibus Arabiæ: Nam una est Arabia, quæ Bastrum habet metropolim, quæ nunc Bus-rit appel-

Syriæ latitudo — *Mesopotamia* — *Cœlesyria* — *Phœnicia* — *Damascus* — *Palæstina* — *Arabia multiplex*

it appellatur: olim autẽ Osra fuit, cui ab occidente iungitur Traconitidis re gio atque Iturea, & ab Aquilone Damascus: unde & Syria Damasci olim non raro Arabia uocabatur. Alia est Arabia Petrea, habens Petram metropolim, quæ olim Rabbath dicebatur, sita super torrentẽ Arnon. Hanc regionem olim inhabitarunt Ammonitæ, tametsi Ar ciuitas fuerit Moabitarum: fuitq; in ea regnum Seon, & regnum Og regis Basan. Tertia est Arabia, quę habet metropolim Montem regalem, qui olim erat Petra deserti, sita supra mare mortuum, continens sub se montem Moab, & uocatur proprie Syria Sobal, intra cuius terminos continetur Idumæa, siue mons Seir. Proinde tota terra citra mare mortuum usq; ad Cadesbarne, & aquas contradictionis uersus mare rubrum, & per squalidas solitudines usq; ad Euphratem, est Arabia magna, comprehendens Mecham ciuitatem, in qua Mahumetẽ sepultum ferunt. Hæc de terminis & extremitatibus terræ sanctæ dicta sufficiant: nunc de particularibus eiusdem locis nonnihil dicemus, initium sumpturi ab Aconensi ciuitate maritima.

DESCRIPTIO ACONENSIS CIVITATIS.

Acon apud ueteres Ptolemais dicta est, & nunquam fuit terræ sanctæ connumerata, nec à filijs Israël unquam possessa: tametsi tribui Aser in sortem ceciderit. Est in prouincia Phœnicis, habẽs ad Austrũ montẽ Carmelũ quatuor leucis distantẽ, ubi ultra torrentẽ Cison Elias ꝓpheta sacerdotes Baal interfecit. Est hęc ciuitas Acon optime munita, cincta muris & antemuralibus, turribus, fossis, triangularẽ in modũ clypei habẽs formã, cuius duo latera iunguntur mari: tertiũ uero planiciẽ terræ respicit. Habet agrũ fertilem, optima pascua, uineas elegantes, & amœnissimos hortos, in quibus diuersi generis fructus colliguntur. Ornatur hæc urbs hospitali insigni domus Teutonicæ unà cum munitissimis castris: sed & non parum cõmodi habet ab optimo portu maris, capaci ab Austro multarũ nauium. Hinc uersus Aquilonẽ est Casale Lamberti, quatuor leucis ab Aconensi urbe distans, sub monte Saron iuxta mare locatũ, uineis, aquis, & fluminibus abundans. Ab hoc monte si perrexeris in littore maris ad tres leucas, occurret castrũ Sandalido, locus scilicet, ubi olim Alexander Magnus Tyrũ oppugnauit. Hoc castrũ collapsum Balduinus rex Ierosolymitanus instaurans, quibusdam nobilibus possidendũ tradidit: nã est locus amœnus, abundans pascuis, ficetis, oliuetis, & riuulis. Hinc ad unum miliare Germanicũ est puteus ille admirabilis aquarũ uiuentium, haud longe à uia quæ Tyrũ ducit, de quo in cantico Salomonis dicit: Aquæ quæ fluunt cũ impetu de Libano. Sunt autẽ quatuor fontes, quorũ unus est præcipuus, habens tam in longũ quàm latũ XL. cubitos, ut ego ipse utrunq; latus dimensus sum. Alij uero tres habẽt circiter XXV. cubitos in unoquoq; quadrati latere: & sunt omnes durissimis inclusi lapidibus, atq; opere insolubili obfirmati. Hinc uarij deducunt riui & aquæductus, unde ferè tota planicies Tyri

cies Tyri irrigatur & adaquatur, & non parũ incrementi in fructibus pcipit. Cæterum distant hi fontes à mari paulo amplius quàm sit iactus arcus,& in hoc tam angusto spatio sex molares impellit rotas. Ab hoc fonte spatio dimi
Tyri celebritas dij miliaris Germanici distat Tyrus urbs nedum in profanis,uerũ & in sacris literis celebratissima, in qua ueteris suæ maiestatis adhuc plurima uisunt̃ uestigia. Hanc primũ aiunt conditam à Tigra filio Iaphet, sed à Phœnice instauratam. Magnum habet murorũ ambitum, & ut mihi probabile est,amplior & maior est ciuitate Aconensi: formã habet rotundam, rupi durissimæ insidens,& undiq; mari circundatur,nisi q̃ à fronte ciuitatis, hoc est,ab oriente patet aditus,quẽ primo Nabuchodonosor,& deinde Alexander Magnus fecerunt,urbem continenti contiguã reddentes: uerum is introitus hodie munitus est quadruplici muro fortissimo,spisso & alto, XII. turribus & propugnaculis intra eos collocatis. Huic tam forti ædificio adhæret Aex castrũ munitissimum, in rupe & corde maris situm, septum turribus,& ornatũ palatijs egregijs:crederes,si illud uidisses,nulla potentia facile expugnabile. Est sedes Archiepiscopalis in hac urbe, habens sub se ecclesias Sidoniensem, Aconensem,Paneensem,& Berytensem. Ante portã eius orientalem ad iactum duarum sagittarũ ostendit̃ locus in quo Christus prædicauit, & ubi mulier extulit uocẽ de turba dicens: Beatus uenter qui te portauit. A Tyro tribus ferè leucis Aquilonẽ uersus miscet̃ Eleutherus fluuius mari magno,ab Iturea seu Galilæa gentiũ prorumpens, de quo mentio fit in libro Machabeorũ. Hinc ad
Sarepta tres leucas est Sarepta Sidoniorũ, ubi Elias propheta olim suscitauit à mortuis filiũ mulieris Sareptanæ. Habet hodie locus ille uix octo domos: at ruinæ adhuc cernunt̃, antiquæ suæ magnificentiæ indices. Ab eo loco sunt tres
Sidon leucæ ad Sidonẽ magnã Phœnicis urbẽ: licet & ipsa pro magna parte in ruinis hodie iaceat. Situs eius est ferè sub Antilibano, habẽs hinc & hinc castra natura & arte munita: nam unũ ad Aquilonẽ urbis extructũ est in rupe maris,idq; à peregrinis,qui ex Teutonia illuc uenerunt. Aliud uersus Austrũ in colle est collocatũ, quod milites tẽpli unà cũ alio castro & ciuitate inhabitãt. Adiacẽs terra fertilis est,pducitq; cannas mellis. Mons Antilibanus distat à Sidone una leuca ad orientẽ, initiũ sumẽs à fluuio Eleuthero, & uergẽs usq; ad Tripolim,quinq; scilicet leucarũ spatio,nec recedit à mari ultra tres leucas, licet in qbusdã locis mare ipsum cõtingat. Abundat optimis uineis. Vltra Si
Berytus donẽ ad nouem leucas est Berytus ciuitas Episcopalis. Hinc per sex leucas su
Biblium pra mare est Biblium ciuitas, Patriarchatui Antiocheno subiecta, de qua in Ezechiele fit mẽtio: uocat̃ aũt hodie Giblec,& est admodũ parua. Hinc sunt
Botrum sex leucę ad ciuitatẽ Botrũ,quæ anteq̃ per magistrũ templi destrueret̃ ualde opulenta fuit,in uino optimo reliqua loca excellẽs. Hinc ad tres leucas est castrũ Neuphrus,qđ ferè totũ mari alluit̃,& habet triginta fortes turres,prin
Tripolis cipi Antiocheno subiectum. Hinc est iter triũ leucarũ ad Tripolim,urbẽ insi

gnem,

;nem,quę ut Tyrus ferè tota mari circundať. Habitāt in ea Græci, Latini, Iu
[d]æi, Armeni, Maronitæ, Saraceni, Nestoriani, & aliæ multæ & uariæ gentes.
[P]aratur in ea urbe annuatim magna copia sericeorū pannorū, habetq; incre
[d]ibilem numerū hominū, qui soli serico texendo uacant. Terra quoq; adia-
[c]ēs prorsus dici posset paradisus domini, adeo amœna est & fertilis in uineis,
[o]liuetis, ficetis, & reliqs arboribus. Distat ab hac urbe Libanus tribus leucis,
[a]d cuius pedem oritur fons hortorū, fluens impetu de Libano, ut in Cantico *Libanus*
[S]alomonis dicitur, habens quidem scatebrā humilem, sed illico tumescēs fit
[f]luuius magnus, irrigans & fœcundans omnes hortos, & totam regionē, quę
[e]st inter Libanum & Tripolim. A Tripoli per duas leucas est mons Leopar
[d]orū, rotundus & altus, una leuca à Libano distans. Habet hic mons in pede
[A]quilonari speluncā, in qua monimentum cernitur xxvi. pedum longitudi-
[n]is, frequentaturq; deuote à Saracenis, qui putant illic Iosue sepultum. Hinc
[u]enitur ad castrum Arachas & Sycon oppidum, & deinde ad Aradiū, quod
[&] Antheradum appellať, undiq; mari cinctū, quinq; diætis à Tyro distans. *Antheradū*
Condidisse dicitur hanc ciuitatem Aradius filius Chanaan post diluuium,
[s]icut & Sidon filius Cham ædificauit Sidonem, & Aratheus Arathan, &
Syneus Synochin, qui in hac terra manserūt, & pyramides atq; mirabile se-
pulchrum post se reliquerunt stupendæ magnitudinis, habens xx. cubitos in
longitudine. Cernunť autē istæ pyramides una leuca ab Antherado, & sunt
compactæ ex maximis lapidibus, quorū multi excedunt staturā hominis. A
latera Antheradi orientem uersus sunt parua quædam montana, uocaturq;
terra illa terra Assinorū. Scribit Clemens diuum Petrū Antheradi aliquan
diu euangelium prædicasse, quum Antiochiam petere uellet. Ab Anthe-
rado per septē leucas est castrū Margath, una leuca à mari distans, munitū
& in altissimo monte situm, habens è uicino ciuitatē Valaniā, quod fratres
de hospitali sancti Ioannis inhabitant. Cæterū episcopatus qui fuit in Vala
nia, propter Saracenorū insultus translatus est in hoc castrū. Hucusq; exten-
ditur regnum Ierosolymitanū, & incipit principatus Antiochenus, quē flu-
uius quidam Valania nomine, à montibus haud longinquis prorumpens,
disterminat à regno terræ sanctæ. Et hoc est itinerarium primum quod feci
in terra sancta, ab Aconensi scilicet ciuitate, usq; ad fluuiū Valaniam, quod
in octo diebus mediocri gressu confici potest. Porrò à Valania usq; ad An-
tiochiam sunt quatuor diætæ.

Iter ab Acone uersus Boream.

NVnc iterum ad Aconensem ciuitatē redeuntes, iter aliud describemus, quod scilicet uersus Boream uergit. Igiť ab Acone soluentes, uenimus ad castrum Monsferet nominatū, distās ab illa ciuitate quatuor leucis, quod fratres Teutonici aliquando inhabitarūt, sed nunc desolatū iacet. Inde si per quatuor leucas cœptū iter prosequaris, occurret Thoron castrū munitissimū, *Thoron*

distans à Tyro septem leucis; quod dominus Tyberiadis contra Tyrios extruxit. Ab hoc loco sunt quatuor leucæ usque ad Antiopiam, quæ ciuitas olim
Assor Assor uocata fuit, quam rex Iabin olim inhabitauit, contra quem & alios uiginti quatuor reges Iosue iussu diuino admonitus pugnauit. De hac ciuitate dicitur Iosue septimo, quod solam Assor munitissimā uorax flāma consumpserit. Porrò ruinæ eius usque in hodiernū diem attestantur priscā magnificentiam. Distat autē à Tyro octo leucis orientē uersus. Hinc sex leucis cōtra A-
Bellena quilonem est Bellena ciuitas, in pede montis Libani sita, quæ ut ex libro Iudicum colligitur, olim Lachis dicebatur. Quūque eam filij Dan cepissent, uocauerunt eam Lesedam, quæ tamen aliquando Dan simpliciter nominatur,
Dan secundum illud, Congregatus est Israël à Dan usque Bersabee. Est enim Dan illa terminus terræ sanctæ uersus Septentrionē, Bersabee uero est limes contra Austrum. Cæterū quū Philippus esset tetrarcha Itureæ & Traconitidis regionis, uoluit ciuitatē istam Bellenam suo nomine Cæsaream Philippi nominari, quæ prius à Græcis Panneas appellata fuit. Nō longe supra hanc ciuitatem oriuntur duo fontes, nempe Ior & Dan, qui in pede montis Libani
Iordanis origo ante portam ciuitatis conuenientes, Iordanē fluuium efficiunt. Sunt tamen qui alium ortum Iordanem habere asserūt. Nam aiunt ab oriente per subterraneum meatum riuū quendā deferri, cuius fons ab isto loco centū & uiginti quinque stadijs distat, qui Syala uocatur, & est semper plenus nunque effluens, sed quantū aquæ per scatebram suscipit, tantum per abditam uoraginem in Dan transmittit, id quod per paleas immissas probatum affirmāt. Saraceni tamen fontē illum primum non Syalam sed Medan uocant, hoc est, aquas Dan: nam מי id est me, lingua illorum, quæ Hebraicæ affinis est, aquas significat. Porrò Matthæus locum istum uocat Magedan, & Marcus Dalmanuta, & est in Traconitidis regione. Iordanis itaque fluuius, ut iā diximus, ante portam ciuitatis Bellenæ, ex duobus memoratis fontibus nascens, post
Mare Galilææ & Tyberiadis idem longos circuitus quos facit, inter Capharnaum & Corozaim in mare Galilææ labitur. Et quidem inter Bellenam & mare Galileæ in quandam uallem receptus, stagnum quoddam efficit, præsertim tempore resolutionis niuiū à Libano defluentium, quod hodie aquas Maron uocāt, ubi scilicet olim Iosue cum Iabin rege Assor dimicauit. Hoc stagnum tempore æstiuo pro maiori parte exiccatur, & crescunt ibi arbusta & herbæ diuersæ, in quibus latitant leones, ursi, & aliæ bestiæ. Porrò ultra Iordanē sunt uarij montes, nempe mons Seir, mons Hermon, mons Libani, & mons Galaad, qui tamen omnes sunt unus mons continuus, nisi quod in diuersis locis diuersa sortitur nomina.
Montes Galaad, Seir & Hermon Mons Galaad est altissimius, & uidetur reliquorum caput esse ob sui eminentiam, & huic coniungitur mons Seir, quem Esau inhabitauit, ceciditque in sortem dimidiæ tribus Manasses. Huic iterum iungitur mons Hermon qui circuit Traconitidem regionem, & perueniēs usque Damascū copulat se Libano

inter

inter Bellenã & Damascum. Nec est Libanus ullo in loco eminentior quàm it supra hanc ciuitatẽ, ut etiã iuxta Tyrum uideri possit xl. leucarum spatio, siue quinq; diætarum itinere. Sub Libano est Antilibanus. Præterea ualles quæ circa Libanum inueniunt̃, sunt supra modum fertiles & cultæ, abundantes pascuis, uineis, hortis & pomerijs. Habitatores uero illorũ locorum sunt Maronitæ, Græci, Armeni, Nestoriani, Iacobini & Georgiani. Hęc de itinere quod ab Aconensi urbe uersus Boream tendit, dicta sufficiant. Nunc aliud iter prosequamur, quod scilicet ab Acone uersus Vulturnum ducit.

Iter ab Acone Versus Vulturnum.

IGitur ab Acone quatuor leucarum spatio est castellum Indi, dictũ Saron, in montanis situm, quod fuit domus fratrum Teutonicorũ, sed modo in ruinis iacet. Hinc ad leucã unam est castrũ regium, omnibus abundans bonis, sed à Saracenis modo occupatur. Ab hoc loco si destinatum iter prosequaris, exactis quatuor leucis, uenies contra aquas Maron, ubi est uallis in qua Eber Cineus tetenderat tabernaculũ haud longe à ciuitate Assor, cuius uxor, nempe Iahel, Sissaram principẽ militiæ Iabin regis Assor, clauo in tabernaculo per tempora fixo interfecit. Ab ista ualle usq; ad castrum Sabul, *Sabul* quod Saraceni Zabul uocant, à quo terra illa Zabul uocat̃, sunt leucæ tres. A quo si uersus Austrũ per tres leucas perrexeris, occurret castrum & ciuitas Sephet, quæ aliquando fuerunt de dominio militiæ templi. Castrum est firmissimum & elegans, in altissimo monte situm, sed per Soldanũ captum, & *Castrum Sephet* hodie in magnam Christianorum iacturam ab illo possidetur, unde totam Galilæam, hoc est tribũ Zabulon, Neptalim, Aser, Isachar, Manasse, & omnem terram usq; ad Tyrum & Sidonẽ subactam tenet. Inde contra Aquilonem ad quatuor leucas est Cedes Neptalim, quæ fuit ciuitas fugitiuorum in *Cedes* tribu Neptalim, & abundat omnibus bonis. Monstrant̃ illic magnæ ruinæ, & sepulchra pulcherrima antiquorũ. De castro Sephet per tres leucas in descensu montis contra orientem ad iactum lapidis à mari Galilææ, est mons *Mons Christi* ille quem toties seruator noster Christus ascendit, in quo fecit sermonẽ illum salutarem, quem diuus Matthæus describit, & in quo de quinq; panibus & duobus piscibus satiauit quinq; milia hominum. In hunc quoq; montem fugit, quum populus eum uellet facere regem: ibi docuit discipulos orare, ubi & ipse sæpe pernox fuit in oratione. Ibi à Cẽturione fuit interpellatus pro puero paralytico curando. Hic quoq; uenit ad eum multitudo languentiũ, & suo tactu mundauit leprosum. Ab hoc monte uideri potest totũ mare Galilææ, Iturea & Traconitidis regio usq; ad montem Libanũ. Continet longitudo eius duos iactus arcus, latitudo uero habet solum iactum lapidis: totus est herbosus & amœnus. In pede huius montis paululum à mari oritur fons uiuus, quem quidam somniant uenam esse Nili: Iosephus uero appellat eum Capharnaum, à quo etiam tota illa regio usq; ad Iordanem per tres leucas

Capharnaum nominat. Ab hoc fonte si ieris per uiginti passus supra mare Galilææ, est locus ubi Christus post resurrectionẽ suã stetit in littore, dicens discipulis piscantibus, Pueri nunquid pulmentariũ habetis? Ab eo loco ori-
Capharnaum entem uersus per unam leucam est Capharnaũ ciuitas quondam gloriosa, sed nunc uicus humilis, uix septem habens casas piscatorũ, ut adimpleretur uerbum Christi ita loquentis, Et tu Capharnaum, si in cœlum ascendes, usq; ad infernum demergeris. Ab hoc loco sunt tres leucæ ad ascensum montis
Mons Sanir Sanir, ubi scilicet est introitus Idumeæ. Et superatis iterũ tribus leucis, occur-
Cedar ret Cedar ciuitas gloriosa iuxta montem Sanir infimo loco contra orientem sita. Per hanc ciuitatem & per littus maris Galilææ transit uia ducens ad occidentem, quam Isaias uocat uiam maris, quod trans Iordanem in Galilæa gentium iuxta littus maris procedat. Ab hoc loco, ubi Iordanis mare influit, usque in Cedes Neptalim sunt quatuor leucæ, & in meditullio itineris est Maron aquarum, uallis quædã sic uocata, per quam transiens Iordanis cursum suum uersus orientem flectit. Proinde à ciuitate Corozaim, & ostio flu-
Sueta uij Iordanis cõtra Aquilonem sunt quatuor leucæ ad Suetam ciuitatẽ, unde fuit Baldad Suites. Monstratur ibi pyramis beati Iob. Ad huius loci campestria conueniũt Saraceni ex diuersis regionibus, à Syria, Mesopotamia, Moab & Ammon, toto æstatis tempore illic nundinas facientes, regionis amœ-
Huß nitate illecti. A ciuitate Corozaim uersus orientem quatuor sunt leucæ ad ciuitatem Cedar, in alto monte sitam, quam Iosephus Camelam uocat, eo q mons ille Cameli formam præsefert. Hic notabis, totam illam terrã quæ est ultra Iordanem, in littore eius orientali, uocari Traconitidis regionem, & planiciem Libani & Bosram, usq; ad montem Libani: littus uero occidentale appellatur Galilæa gentium, Iturea, Zabul, Decapolis, & uia maris. In Traconitide est terra Huss, quæ beati Iob principatus olim fuit.

Iter ab Acone uersus orientem.

AB Acone quinq; sunt leucæ ad uallem fortẽ Aser, quæ tenditur usq; ad mare Galilææ. Hinc tres sunt leucæ ad Nason uillã Neptalim, de qua
Dotaim in Tobia. Hinc tres sunt leucæ ad Dotaim castrum sub monte Bethuliæ, ubi
Neptalim Ioseph errauit quũ quæreret fratres suos. Hinc tres sunt leucę ad ciuitatẽ Ne-
Bethsaida ptalim, quæ nũc Syziz uocat, unde Tobias fuit. Hinc tres leucæ sunt ad Beth-
Magdalum saidã, patriã Andreæ & Petri. Hinc iterũ tres leucæ numerant ad Magdalũ castrũ Mariæ Magdalenæ. Inde uenitur ad terrã Gerasenorũ, in qua multæ sunt ciuitates & oppidula, ubi etiã mons Hermon in dimidia tribu Manasse in altum erigitur. Castrũ seu oppidum Dotaim situm sub monte Bethuliæ, est admodum amœnum: nam habet circumiacentes uineas, oliueta & ficeta, abundatq; pascuis pinguibus: ubi & usq; in hodiernum diem ostenditur cisterna (si incolis fides sit habenda) in quam Ioseph missus fuit. Per hũc locũ transit iter à Syria in Ægyptũ iuxta montes Bethuliæ per campũ Esdrelon,

proce-

procedens sub monte Thabor ad sinistram, & inde per campum Magedo ascēdit in montē Ephraim, transiens per Ramatha Sophim, & tandē ducēs in Ægyptū. A Nason tribus leucis ad orientem, & à Dotaim tribus leucis ad Aquilonem est ciuitas Neptalim, de qua fuit Tobias, quæ tempore excidij Hierosolymitani Ionapa credit̃ uocata. A Neptalim tres sunt leucę ad Bethsaidā in angulo maris Galilææ, habetq́ hodie uix sex domos. Hinc ad tres leucas contra meridiē est Magdalū castrum, sitū in littore maris, distās à Bethania tribus leucis contra Vulturnū. Sunt in hac plaga ultra mare Galilææ plurima castella & ciuitates, nempe Suuetha, Theman, à qua Eliphaz Themanites, Geresa, à qua terra Gerasenorum, quæ in littore maris Galilææ sub monte Seir contra Tyberiadem est sita, licet paululū declinet ad Aquilonē. Est autē tota illa terra ultra mare Galilææ montuosa, eratq́ olim de regno regis Basan, continens montē Seir: nā & Seir & Hermon inter illa montana comprehendunt̃, cessitq́ hæc terra dimidiæ tribui Manasse. Hodie uero Saraceni eam inhabitant. Est & alius mons Seir iuxta desertū maris rubri Pharan, ubi Codorlaomer & alij reges cum eo percusserunt Choræos, qui habitabant in monte Seir, quē Esau & posteri eius inhabitauerunt. Sunt tamen qui dicunt Esau utrunq́ inhabitasse montē, & utrique nomen dedisse. Nam quum Iacob proficisceretur in Mesopotamiam, Esau habitabat cum patre suo in Bersabee, & assumptis omnibus suis secessit ultra Iordanē, quod hinc patet, quia dicit̃ Gen. xxxiij. Quum Iacob transisset Phanuel, ortus est ei sol, & eleuans oculos uidit uenientē Esau. Ostenditur autē hodie locus Phanuel ultra Iordanē ad orientalē plagam. Quod si Esau tunc alterū montē Seir inhabitasset, non tam subito occurrere potuisset fratri suo Iacob, quū mons ille à loco Phanuel plurimū distet, quippe qui tribus diætis à mari mortuo in ulterioribus locis abest. Proinde hæc locorum mutatio uidetur illū consequuta propter diuersas uxores, quas passim ex alienigenis gentibus duxit. Nā quū filiam Ismael sororē Nabaiath accepisset, cœpit habitare in monte Seir, qui est iuxta desertū Pharan, in confinio illo, ubi socer eius Ismaël habitauit, de quo in Genesi dicitur, Factus est uir gnarus sagittandi, moratusq́ est in solitudine Pharan. Deinde duxit & alias uxores de filijs Euei Chananei, qui habitabāt iuxta montes Gelboë nō longe à mari Galilææ, ubi mons quidā ab eius inhabitatione denominatus est Seir, quem scilicet tunc possedit quū Iacob è Mesopotamia rediret: id quod & hinc probari potest, quia quū Iacob timeret occursum fratris sui, occurrerunt illi angeli dei, ut trepidum corroborarent, quos appellauit Mahanim, hoc est castra: unde & locus ille Mahanim cœpit uocari: constat aūt locū illū esse in monte Galaad, qui tribui Gad cessit in sortē. Mons itaq́ Seir q est in tribu Gad, nō longe abest à mōtibus Gelboë atq́ ciuitate Bethsan, ubi scilicet Iordanis ingredit̃ mare Galilææ, à quo loco littus Iordanis orientale est duarū tribuū & dimidiæ usq́ ad campestria

Neptalim

Bethsaida

Magdalum

Mons Seir

Phanuel

Mons Galaad

Bethsan

pestria Moab sub mõte Abarim. A quo si ulterius in eiusdẽ fluuij littore con
Petra deserti tra Austrũ procedas, transibis terrã Moab usq; ad petrã deserti, quæ nunc Krac dicit, cui pars quædã terræ Ammon succedit, pertingens ad mare mortuum, & hinc usq; ad montẽ Seir qui coniungit deserto Pharan iuxta Cadesbarne, habens à latere desertum Sinai.

Iter ab Acone uersus Eurũ.

NVnc aliam prosequamur lineã, ab Acone scilicet cõsueto more exordiũ facientes, & contra Eurũ iter dirigentes. Igit si ad hanc plagã gressum
Cana Galilææ moueris, primo occurret Cana Galilææ, iiij. distans leucis ab Acone. Hinc sũt duæ leucæ uersus meridiẽ ad uillã Ramã nomine, quæ sita est sub monte qui Nazaret usq; pertingit. A Rama est una leuca & dimidia ad uillam quandã quæ olim grandis fuit uocata Abelina, distans à Dotaim media leuca uersus orientem, de qua in libro Iudith fit mentio. De Abelina est una leuca ad
Bethulia montẽ Bethuliæ, ubi Iudith occidit Holofernẽ, qui mons per totã ferè cernit Galilæã, habẽs adhuc pulchra quædã ædificia, sed plures ruinas. A Bethulia est una leuca ad ciuitatẽ Tyberiadis, eundo scilicet inter orientẽ & Austrũ su
Tyberias olĩ Cinereth pra mare Galilææ, à q̃ mare Galilææ dictũ est mare Tyberiadis. Hæc olim uocata est Cinereth, & ab ea mare Cinereth, sed ab Herode instaurata in honorẽ Tyberij Cæsaris, Tyberias est uocata. Habet solũ fertile & pingue, terminatq; ad eã regio Decapoleos, de qua Iacobus patriarcha Ierosolymita-
Decapolis nus sic ait in lib. quẽ de terra sancta cõposuit. Regiõis Decapoleos fines sũt mare Galilææ ab oriente, & Sidon magna ab occidente, & hæc est latitudo eius. In lõgitudine uero incipit à ciuitate Tyberiadis, & uergit p littus maris Aquilonare usq; in Damascũ. Dicit aũt Decapolis à decẽ principalibus eius ciuitatibus, quarũ nomina sunt hæc, Tyberias, Sepheth, Cedes, Neptalim, Assor, Cæsarea Philippi, Capharnaum, Ionitera, Bethsaida, Corozaim & Bethsan, quæ etiã Sitopolis est appellata. A Tyberiade contra occidentem
Sephoron sunt sex leucę, & à Cana Galilææ tres contra Austrũ ad Sephorũ oppidũ & castrũ, unde Ioachim pater beatæ uirginis oriundus putat: & est in tribu A
Nazareth ser iuxta uallẽ Carmelon. A Sephor sunt tres leucæ contra Austrũ ad Nazareth ciuitatem Galilææ, ubi Christus conceptus & educatus fuit. Distat ab Acone septẽ leucis. Extra eam ciuitatẽ ad spaciũ unius stadij est locus, quem appellant saltũ domini, ubi Iudæi uolebant Iesum præcipitare, sed subito ela psus manibus eorũ, in latere montis opposito inuentus est. Ab isto monte ui detur mons Thabor & Hermon, uilla Endor, Naim & Iezrael, atq; ferè tota planicies campi Esdrelon. A Nazareth duabus leucis uersus orientẽ est mõs
Mõs Thabor Thabor, in quo dominus transfiguratus fuit. Sunt in eo adhuc ruinæ uaria palatiorũ & turriũ, quæ hodie sunt latibula leonũ & aliarũ bestiarũ. In pede Australi huius montis contra uillã Endor prope uiã quæ ducit à Syria in Ægyptũ, est locus ubi Melchizedec dicit occurrisse cum pane & uino Abraha redeunti à cæde iiij regũ. In pede uero eius orientali descendit torrens Cison iuxta

iuxta quem Barac pugnauit contra Sisarã & in fugã uertit. Colligit aũt torrens iste de aquis pluuialibus quæ defluũt à montibus Thabor & Hermon, & præcipitat in mare Galilææ. A monte Thabor contra Eurũ est una leuca ad uillam Endor, quæ sitũ habet iuxta montẽ Hermonim: qui tamen nõ est mons proprius & distinctus, sed iugum quoddã humile seu tumor quidã à monte Hermon contra montẽ Thabor procedẽs. Est & alius mõs Hermon minor, qui distat à Nazareth duabus leucis, à mõte uero Thabor uersus Austrũ paulo plus una leuca, in cuius latere Aquilonari est ciuitas Naim, ubi dominus filiũ uiduæ unicũ à mortuis suscitauit. Extendit aũt mons ille in longũ ferè quatuor leucis contra mare Galilææ, desinens non longe ab eo loco ubi Iordanis ex mari Galilææ egredit. *Endor* *Mons Hermõ* *Naim*

Iter ab Acone uersus Notum.

DEscribemus nunc iter aliud in quarta orientali, procedendo scilicet ab Acone contra Notum. Igitur ab Acone quatuor sunt leucæ ad torrentẽ Cison, ubi Elias occidit sacerdotes Baal, & is torrens paruo exacto terræ spatio intrat mare magnum, tribus scilicet ferè leucis ab Acone. Et licet iam dixerimus hunc torrentẽ in mare Galilææ deferri, tamen quum locus eius originis sit aliquanto eminentior, fluit in diuersas plagas, partim scilicet contra orientem in mare Galilææ, & partim contra occidentẽ in mare magnũ: & ita duo sunt torrẽtes seu riui, sed ab uno loco originem ducẽtes. Ille tamen Cison qui fluit ad occidentẽ, colligit plures aquas, quia à monte Ephraim & à locis Samariæ ꝓpinquioribus atq; à toto cãpo Esdrelon, confluũt plurimæ aquæ & recipiunt in hunc unũ torrentẽ. A loco interfectionis sacerdotũ Baal sunt tres leucæ contra Austrum ad castrum Cain: à quo rursum uersus Austrũ ad Magedo sunt sex leucæ, quod hodie Subimbre uocat, ubi rex Iosias occisus fuit à Pharaone rege Ægypti. Et aduerte quod campus iste Magedo, Esdrelon & planicies Galilææ sunt ferè unus & idem campus: sed nomina illa hodie oĩa in obliuionẽ abierũt, uocaturq; campus Sabæ, à quodã castello quod Saba nuncupat, distans à ciuitate Aphec quantus est iactus arcus. Cingitur cãpus ille ab oriente mari Galileæ & Iordane, ab Austro monte Ephraim & Samaria, ab occidente partim monte Ephraim & partim mõte Carmelo, ab Aquilone mõtibus planiciei & Libano, uidetq; iuxta longitudinẽ habere x. leucas, & iuxta latitudinẽ sex. De mõte Cain cõtra orientẽ sunt duæ leucę ad Casale Mesra, & una leuca contra Austrũ ad castellũ qđ Saba uocat, ad cuius occidentale latus extra uiã quæ ducit in Iezrael ad dexterã, ostendunt ruinæ ciuitatis Aphec, ubi Syri pugnauerũt cõtra regẽ Achab, qñ dixerũt, Dĳ montiũ dĳ deorũ, pugnemus cõtra eos in uallibus. De Aphec ad unã leucã cõtra orientẽ sinistrã uersus, extra uiam quæ ducit Iezrael, in latere Australi montis Hermon, est ciuitas Suna, celebris miraculo quod ꝑ Elisæũ dñs in suscitatione pueri mortui fecit. A Suna xi. sunt leucæ ad ciuitatẽ Bethsan, eũdo cõtra orientẽ, & parũ declinãdo ad Austrũ, inter montẽ Gelboe & Iordanẽ. *Duplex torrens Cison* *Magedo* *Campus Sabæ* *Aphec* *Suna*

Diſtat autē media leuca à Iordane. In huius murum ſuſpenderūt Philiſtijm
cadauera Saulis & filiorū eius, quos occiderunt in monte Gelboë. Hæc Beth
ſan ſecundum Ioſephum alio nomine uocatur Sitopolis. Iuxta hanc ciuitatē
eſt mons Gelboë, extendens ſe uerſus occidentē uſq; in Iezraël ad duas leu-
Iezrael cas. A Bethſan ſunt duæ leucę uerſus occidentē ad Iezraël, quæ olim erat una
ex ciuitatibus regalibus in Iſraël: ſed hodie uix habet xx. domos, uocaturq;
Zaracin, in pede montis Gelboë ad occidentē ſita. Ante cuius introitum eſt
Mons Gelboe ager Nabot. Et nota quod hi duo montes, Hermon & Gelboë, iacent in una
linea meridionali, Gelboë quidē ad Auſtrum, & Hermon ad Aquilonē, in-
intercepto duarū leucarum ſpatio inter eos. Longitudo uero eorū eſt ab ori-
ente in occidentē, terminanturq; ambo ab oriente in Iordanē. Porrò longi-
tudo eorū deſcribit̃ eſſe undecim leucarū. In ualle uero ſeu planicie interme-
dia deſcribunt̃ multi cōmiſſi conflictus. Ibi enim pugnauit Gedeon contra
Madian: & Saul contra Philiſtæos, Achab contra Syros, & modernis tem-
poribus Tartari ibi conflixerunt cum Saracenis. Notandū quoq; hic, ſupra
Mōs Hermon regionē Traconitidis eſſe alium montē Hermon iuxta montē Sanir, de quo
ſcriptura in multis locis mentionem facit, & eſt multo maior & altior illo de
quo hic ſcripſimus. Cæterū in planicie quæ eſt inter iſtos montes, incipit con
Vallis illuſtris uallis, quæ ob ſui amœnitatē dicit̃ illuſtris, extenditurq; in longū per totū de
ſcenſū Iordanis uſq; ad mare mortuū: & priuſquā dn̄s ſubuerteret Sodomā
& Gomorram erat uallis illuſtriſſima, aquis irrigata ut paradiſus dei. Habet
Iezraël pulchrū proſpectū per totam Galilæā uſq; ad Carmelū & montes
Phœnicis, montēq; Thabor & Galaad. Ante montē Galaad uerſus Iezraël,
quæ eſt in latere Auſtrali mōtis Gelboë, tranſit uia plana de Iordane in Sa-
lim ubi erat Ioannes baptizans. Nec eſt uerum, ut quidam putant, neq; rorē
neq; pluuiā deſcendere ſup mōtes Gelboë, quū in memetipſo anno domini
milleſimo ducenteſimo octuageſimo tertio, & pluuiā & rorē in illo mōte ſim
Alij, Gelim expertus. De Iezrael ſunt iiij. leucæ contra Auſtrū ad oppidū †Ginū, ſitum in
pede montis Ephraim, ubi incipit Samaria. Sūt aūt à Gino ad Iordanē vij.
ferè leucę eundo uerſus orientē, & loco illi coniungit̃ ab Auſtro terra Taph-
Samaria ue. A Gino contra Auſtrū ſunt iiij. leucæ ad ciuitatē Sebaſten, quæ olim Sa-
maria fuit dicta, caput regni decē tribuū, quod regnū Iſraël dicebat̃. Nūc ue-
ro peccatis hominū exigentibus pauculas habet domos unà cū eccleſia in ho
norē diui Ioānis baptiſtæ extructa, ſed quā Saraceni ſibi uſurpauerūt. Eſt &
alia eccleſia in ſupcilio montis, ubi palatiū regis fuit, ſita, quā Gręci monachi
Chriſtiani inhabitant, à qbus humaniter fui ſuſceptus. Nō facile dixero qua
les & quātas ruinas in hoc loco uiderim, ut etiā longe excedāt ruinas quæ Ie
roſolymis cernuntur. In monte uidentur adhuc columnæ marmoreæ, quæ
ſuſtentabant regia illa ædificia, palatia & deambulatoria, quin & per totum
montis circuitū huiuſcemodi inueniuntur ſtantes columnæ, quæ platearum

ſuſtinebant

ſuſtinebãt teſtudines. Situs huius deuaſtatæ ciuitatis eſt pulcherrimus, nam inde liber patet aſpectus uſq; ad mare Ioppe, & ad Cæſaream Paleſtinæ, ad montem Ephraim, & ad Carmelum maris: abundat quoq; hortis, fontibus, oliuetis, & omnibus bonis neceſſarijs. A Samaria contra orientem ſunt tres leucæ ad Therſam ciuitatẽ, ſitam in alto monte, in qua reges Iſraël ante extructionem Samariæ aliquanto tempore regnauerunt, eratq; in ſorte Manaſſe. A Therſa ad orientem, in uia quæ ducit ad Iordanẽ, eſt terra Taphue, ſex diſtans à Therſa leucis, & eſt quoq; de ſorte Manaſſe. A Samaria cõtra Auſtrũ iuxta uiam quæ ducit Sichẽ ſunt duæ leucæ ad Bethel in alto monte ſitam, in quo Ieroboam filius Nabat poſuit unum de uitulis aureis, quibus peccare fecit Iſrael. Inde ad mediam leucam uerſus ſiniſtram, eſt mons alius nomine Dan, ſupra ciuitatem Sichem, in quo ſecundum quoſdam alius uitulus aureus poſitus fuit. Diuus uero Hieronymus putat eum conſtitutũ fuiſſe in ciuitate Dan, quæ nunc Belenas & Cæſarea Philippi uocatur. Inter iſtos duos montes ſita eſt ciuitas Sichem, quæ hodie Neapolis uocatur, amœnitate & delitijs nullo loco inferior. Haud longe à porta eius Auſtrali eſt fons Iacob in uia quæ ducit Ieruſalem, ubi dominus ſedens ſuper puteum, potum poſtulauit à muliere Samaritana. Supra fontem iſtũ ad dexteram eſt mons excelſus habẽs duo capita, quorũ unus eſt mõs Garizim, alius mons Ebal, de quibus in Deuteronomio legimus. Ad ſiniſtrã uero fontis huius ſunt ruinæ magni oppidi, ubi cernunt̃ lapides marmorei, & integræ quædã columnæ, aliaq; magnorũ & collapſorũ palatiorũ indicia. Locus quoq; ipſe mirum in modum eſt fertilis, & ſolũ fœcundum. Diſtat ab his ruinis Neapolis uno ſtadio, putoq; fuiſſe oppidũ Thebes. Huic fonti adiacet prædiũ quod dedit Iacob filio ſuo Ioſeph, uallis ſcilicet quædã longa & fertilis. A Sichem numerant̃ quatuor leucæ contra Auſtrũ ad Lemnã, caſale ualde pulchrum, ſitum iuxta uiam ad dextram, quæ ducit Ieruſalẽ. Eſt & alia Lemna, ciuitas in tribu Iuda, hæc aũt eſt in tribu Ephraim. A Lemna eundo cõtra Auſtrũ ſunt iiij. leucæ ad oppidũ Magnas nomine, quod fuit terminus Auſtralis tribus Ephraim, hodie uero dicit̃ Bira, & eſt de dominio militiæ templi. A Magnis uerſus Auſtrũ eſt una leuca ad Gabaa Saulis, ubi oppreſſa fuit uxor Leuitæ, & ob facinus illud ferè tota tribus Beniamin deleta, ubi & Saul filius Kiſch primus rex Iſraël natus fuit. A Gabaa euntibus una leuca contra Auſtrũ occurrit Rama ciuitas, ſed quæ hodie eſt uilla, ſita in monte ad ſiniſtram itineris ducentis in Ieruſalem. Hinc tres ſunt leucæ eundo contra Auſtrum ad ciuitatem Ieroſolymitanam, de qua infra. Hic uero reuertar ad Sichem, & deſcribam iter quod ab ea ducit uerſus orientem. Itaq; à Sichem uerſus orientem ad Iordanem procedendo, quatuor ſunt leucæ ad Ennon oppidum bene munitum atq; optimis abundans terræ naſcentibus, fuit autem de ſorte Ephraim. Ab Ennon contra orientem quatuor ſunt leucæ ad Phaſellum

Therſa *Bethel* *Dan* *Sichem* *Lemna* *Magnas* *Gabaa* *Rama* *Ennon*

caſale,ſitum in deſcenſu montis Ephraim, tribus leucis à Iordane in campe/ ſtribus,ubi torrens Charith deſcendit de monte, in quo loco manſit Elias, quando corui ei deferebãt cibum mane & ueſpere. Sunt & aliæ uillæ in terra ſancta,quæ Rama uocantur,una iuxta Thecuam in uia qua itur in Hebron, alia in tribu Neptalim nõ longe à caſali Sephet,tertia in Silo.Et omnes iſtæ uillæ iacent in collibus excelſis:nam Rama excelſum interpretat. A Phaſello ad ſiniſtram una leuca uerſus terram Taphue,eſt caſtrum Dooch,ubi Tho/ lomus filius Abochi inſidioſe cepit Simonem Machabæum.In loco iſto con ſpicitur terra Galaad,& duarum tribuũ atq; dimidiæ, terra Eſebon & mon/ tana Moab,mons Abarim & Phaſga atq; Nebo: & deſcendit hinc in cam/ peſtria Iordanis,quæ loca ſunt plana uſq; in Iericho,& ultra per totũ deſcen/ ſum Iordanis uſq; ad mare Salinarum. Sciendum etiam quod ab ortu Ior/ danis ſub monte Libano uſq; ad deſertum Pharan per centum ferè miliaria, Iordanis ipſe in utraq; ripa campos habet latos,& amœnos atq; prata uiren tia, poſitis hinc inde altiſſimis montibus, in quos hæc arua deſinunt, qui & uſq; ad mare mortuũ iuxta Iordanis riuum protenduntur. De Phaſello con tra Auſtrum quinq; ſunt leucæ uſq; ad Galgalam,ubi filij Iſraël tranſito Ior dane longo tempore ſunt caſtrametati. A Galgalis ſi uerſus Iericho uadas, habes ad dextram montem Quarentanam dictum, diſtantem media leuca à Galgalis, ubi ſcilicet dominus quadraginta diebus & noctibus ieiunauit. Eſt mons ille altus,& aſcenſu difficilis,habens ab uno latere fontem,cuius a/ quas amaras ſanauit & dulcorauit Eliſæus,cuius aquæ fluunt iuxta locũ Gal galæ à parte Auſtrali, & illico in tantum ſuccreſcunt, ut impellant rotas mo/ lares,ſed poſtea in riuos ſecretę,hortos & prata irrigant.A Galgala dimidia leuca contra Auſtrum eſt uallis Achor, ubi lapidatus fuit Achan ob furtum anathematis. Item à Galgala per unam leucam contra orientem eſt ſita Ie/ richo,ciuitas olim famoſa, nunc autem habet octo domos, uix nomen uillæ ſortita. A Iericho per duas leucas uerſus Iordanem eſt ſacellum extructũ in honorem ſancti Ioannis baptiſtæ, ubi putatur dominus ab eo baptizatus: alij uero id factum putant in Salim. A Iericho ſunt duæ leucæ uerſus mare mortuum ad Bethagla,ubi filij Iſraël planxerunt patrem ſuum Iacob defun ctum,quando eum tulerunt de Ægypto,& diſtat una leuca à Iordane.A Ie/ richo tres numerantur leucæ ad mare mortuũ,quod eſt locus aſphalti ſeu bi tuminis; quod etiam mare ſalis nominatur, diuiditq; Arabiam à Iudæa, & terminantur ad eius littora terra Moab & Ammon, item'que mons Seir,de quibus ſupra mentionem fecimus. Circa medium eius, in littore orientali oſtenditur caſtrum Mozera,quod olim Petra deſerti uocabatur, nunc uero Crack dicitur, munitum apprime, quod Balduinus rex Ieroſolymitanus reſtaurauit, ut regnum illud ampliaret, ſed à Soldano nunc tenetur, qui in eo reponit theſaurum totius Ægypti & Arabiæ. A Crack duæ numerantur

leucæ

Dooch *Galgala* *Quarentana* *Achor* *Iericho* *Crack*

eucæ(secundũ aliud exẽplar, duæ diætæ) ad Areopolim eũndo uersus Vul-
urnum,quæ nunc Petra dicit̃,& est metropolis totius Arabiæ secũdæ.Olim
uero Ar uocata est, sita in torrente Arnon,in confinio Moabitarũ,Ammoni
tarum & Amorreorũ. In eodem littore est locus ubi Balaam ductus fuit in
montana Moab,ut malediceret filijs Israël. A Iericho quinq; sunt leucæ con
tra Austrum ad oppidũ Segor,sub monte Engaddi positũ,inter quem mon *Segor*
tem & mare mortuũ est statua salis,in quam uxor Lot fuit conuersa:pro qua
uidenda,multũ subij laboris, sed incassum: nam auerterunt me Saraceni,di-
centes locũ non carere periculo propter serpentes, uermes, & feroces bestias
ibi habitantes:sed postea comperi rem non ita se habere.Et nota quod mare *Mare mor-tuum*
mortuum ab oriente in occidentẽ,quæ est latitudo eius,habet quinq; leucas:
in longitudine uero, quæ est ab Aquilone ad Austrũ, habet quinq; diætas,
ut mihi Saraceni retulerunt.Alij tamen aliã assignauerunt longitudinẽ. Scri
bit patriarcha Ierosolymitanus,qui sæpe locum illum inuisit,mare illud sem-
per fumum reddere & nebulam in modum camini infernalis: unde tota illa
uallis, quæ aliquando ob sui fœcunditatem & amœnitatẽ illustris dicta fuit,
ad spacium dimidiæ diætæ sterilis & inutilis reddita est,ita ut nec ullum ger-
men proferat ferè per spacium quinq; leucarum,nisi iuxta ciuitatem Iericho,
ubi horti irrigant̃ à fonte Elisæi. A dextris & sinistris huius maris, montes
steriles & aridi cernuntur: nam quocunq; uapor à mari illo ascendens impel
lit̃,ibi terræ nascẽtia nõ secus q̃ si à pruina fuissent tacta emoriuntur.In quo
districtũ dei iudiciũ nobis ob oculos ponitur,qui tam seuere grandia illa So-
domorũ peccata usq; in hodiernũ diem non desinit punire. Nec nisi uisa hic
scribo.Dixerunt mihi Saraceni, Iordanem ingredi mare mortuũ, & rursum
egredi,sed post exiguum interuallũ à terra absorberi. Excrescit interdũ mare *Iordanis exi-nanitio*
illud ex resolutione niuiũ de Libano & pluuijs cadẽtibus in Galilęa,in mõte
Galaad,terra Moab,Ammon & Seir,quæ aquæ omnes in Iordane cõfluũt,
& in mare mortuũ emittunt̃. Inuenit̃ in eo bitumen,collectũ de fundo eius, *Asphaltum*
quod agitante uento sibijpsi cohæret, & littori appulsum in magna legitur
quantitate.Est autẽ medicinale & durum,nec resolui potest, nisi in sanguine
menstruo,appellatq; gluten Iudaicũ, & ab eo lacus ille lacus asphalti, id est,
bituminis appellat̃.De quo in Genesi ita legimus,Vallis syluestris,quæ nũc
est mare salis,habebat puteos multos bituminis. Hi putei usq; in hodiernũ
diẽ cernunt̃ in littore eius,habentes singuli pyramides erectas,id quod ocu-
lis meis uidi.Et tantum de isto mari. A Galgala tres numerantur leucæ simi
liter à fonte Elisæi contra Aquilonem à latere Septentrionali montis Qua-
rentanæ ad ciuitatẽ Hai,quã expugnauit Iosue. Ab Hai ferè una leuca cõtra
Aquilonẽ est Bethel ciuitas, quæ olim Luza dicebat̃ in tribu Beniamin, ubi *Bethel*
Iacob in oriẽtẽ à facie fratris sui Esau fugiẽs dormiuit,& supposito capiti suo
lapide,uidit in somnis scalã stantẽ sup terrã,& cacumine suo cœlos tangentẽ:
ubi &

ubi & erexit lapidē in titulum, uocauitq́ nomen loci illius Bethel. Et hic erāt hi qui dicunt hæc Ierosolymis facta. Ostenditur autem adhuc iuxta Bethel lapis ille in titulū erectus, unà cū sepulchro Deboræ nutricis Rebeccæ. A Be-
Silo thel una est leuca eundo contra Aquilonem uersus Rama, quæ Silo dicitur, ad palmam Deboræ uxoris Lapidoth, quæ indicauit Israël, & misit Barach ad pugnandum contra Sisaram in monte Thabor. A Bethel per duas leucas non longe à Rama Beniamin, est Anatoth uiculus sacerdotum, de quo Ieremias propheta fuit oriundus. Iuxta Anatoth inter orientē & Austrū incipit desertum illud quod est inter Ierusalem & Iericho, quod nūc desertum Quarentanæ dicitur, & extenditur usq́ ad mare Galilææ, & usq́ ad desertū Thecuæ & Engaddi iuxta mare mortuum. A Segor supra mare mortuum
Engaddi ad unam leucam est ascensus montis Engaddi, ubi Dauid aliquando latitauit, quum à Saul hostili animo quæreretur. Ibi quoq́ in circuitu montis fuit hortus Balsami. Sed tempore Herodis magni Cleopatra regina Ægypti, in odium ipsius Herodis annuente Antonio, transtulit illum in Babylonē Ægypti. Sub Engaddi iuxta mare mortuū sunt arbores pulcherrimæ, sed fructus earum quando decerpuntur, intus fauilla & cinere pleni inueniuntur. Montes Engaddi sunt ualde alti, mirabilem præseferentes dispositionē: nam habent tam præruptas rupes casum minantes in ualles subiectas, ut uidentibus & transeuntibus timorem & terrorē incutiant. A Iericho quatuor sunt leucæ contra occidentem, uia quæ ducit Ierosolymā ad sinistram Quaren-
Adumim tanæ, ad castrum Adumim, ubi scilicet ille qui descendebat de Ierusalē in Iericho, incidit in latrones: id quod his temporibus adhuc multis contingit, & ob id ab effusione sanguinis frequenti nomen accepit. Est locus ipse uisu horribilis, & periculosus ualde, nec quisquam eum audet pertransire sine condu-
Bahurim ctu. Ab Adumim una leuca contra occidentē est Bahurim de tribu Beniamin, de quo fuit Semei filius Iemini qui maledixit Dauid, & est castrum pulchrum in monte alto situm. De Bahurim contra occidentem ad duos iactus
Bethania arcus est Bethania, castellum Marthæ & Mariæ, ubi peregrinis adhuc ostenditur domus Simeonis leprosi, & sepulchrum Lazari, in quo resuscitatus fuit à domino, tectum lapide marmoreo, in quod ego ut reliqui descendi. Recedendo à Bethania nō uideri potest Ierusalem ob interpositum montem Oliueti, sed conscenso quodam terræ tumore, uidetur pars quædā ciuitatis unà cum monte Sion.

Descriptio ciuitatis Ierosolymitanæ.

IErusalem itaq́ ciuitas dei summi, de qua dicta sunt gloriosa, posita est in terra montosa: montes enim sunt in circuitu eius, habetq́ in circuitu terrā fertilem & bonam, præterquam ad orientem & uersus Iordanem. Distat ab Acone triginta sex leucis, quæ scilicet est contra Aquilonem: à Sebaste uero siue Samaria distat sedecim leucis: à Sichem octo, & à Nazareth uiginti septem. Et hæc loca omnia sunt uersus Aquilonem. A Ioppe uero distat octo leucis

eucis inter occidentem & Aquilonem, à Iericho septem uersus orientem, à Bethleem duabus, ab Hebron octo, & hæc ciuitates sunt ad Austrum. Posita est itaq; hæc urbs ab Austro in latere montis Sion, & ab occidēte habet montem Gion, nec est hodie situs eius mutatus ut aliqui fabulant', quum ob locorum munitionē transferri nō possit à pristino situ. Est quidem nonnihil ampliata in latum, sed non in longū, quum à parte arcis & montis Sion extendi non possit, siquidem mons ille supereminet, intra muros tamen ciuitatis conclusus, amplissimus, qui per se ferè ciuitati fundū præstare posset: nam initium sumit à portu aquarū siue fontis Silohæ uersus orientē, & suo tractu per meridiem usq; ad occidentem ferè semicirculum describit, rupe prærupta semicirculū hunc cingente & consolidante. Concauitas uero huius semicirculi quum uersus ciuitatem exinanita esset, ut nō cōmodum fundamentū castro esse potuerit, plurimū negocij priscis regibus fecit, quousq; oppleretur. Porrò à parte occidentis ubi iugum montis initium sumere diximus, sita est turris Dauid in quodam colle ipsius prçruptæ rupis, habebatq; à tergo uoraginē quandam quæ uenit à parte Australi montis Sion, & in huius turris angulo se reflectēs gyrabat uersus orientē, diuidebaturq; in duas ualles profundas, quarum una uergit ad Aquilonē, altera ad orientem, aliū scilicet constituentes angulum, oppositum illi angulo, cui innititur turris Dauid. Proinde uallis quæ à turri Dauid descendebat contra latus Aquilonare montis Sion usque ad montem Moria, & reflectitur in orientē, separabat montē Moria in quo fuit templum, à monte Sion, & totam inferiorē ciuitatē, extendebaturq; usq; ad torrentem Cedron, per locum ubi nunc est porta aquarū inter montem Sion & palatium Salomonis, quod ædificatum fuit in parte Australi montis Moria, & hoc pacto cingebat uorago illa ex omni parte montem Sion, & hæc erat ciuitas Dauid. Verū nunc uorago ipsa tota replera est, relictis tamen uestigijs prioris concauitatis. Altera uero uorago seu uallis quæ ab ista iuxta turrim Dauid diuidebatur, procedebat uersus Aquilonem, faciebatq; fossam ciuitatis iuxta longitudinem eius usque ad plagam Aquilonis: & super eam erat intrinsecus rupes eminens, quā Iosephus Arram appellat, quæ sustinebat murum ciuitatis superpositum, cingentē ab occidente ciuitatē usq; ad portam Ephraim, ubi curuatur contra orientē usq; ad portā anguli, quæ in angulo ciuitatis constituta erat contra angulū Aquilonis & orientis: & ibi rursus curuabatur ab Aquilone per orientem contra Austrum extra aream templi, includens illam & domū regis atq; portam fontis siue aquarū iuxta montem Sion. Et iste totius ciuitatis erat ambitus. Rupes autem illa super quam ex parte occidentis erat extructus murus ciuitatis, erat ualde eminens, præsertim in angulo, ubi occidentalis muri pars connectebatur Aquilonari, ubi & turris, Neblosa dicta, erecta erat, & propugnaculum ualde firmum, cuius ruinæ adhuc uisuntur: unde tota Arabia, Iordanis, mare mortuum, & alia

Mons Sion

Turris Dauid

Mons Moria

Neblosa

plurima loca ſereno cœlo uideri poſſunt. Ab hac rupe ex parte occidentis de cliuis pendebat ciuitas, nunc paulatim ſeſe inclinans, & rurſum ſenſim erigẽs uſq; ad murum orientalem qui erat ſuper torrentem Cedron, ubi ciuitas ipſa contingebat littus fluminis, habens illic portam, quæ dicebat̃ porta ſterquilinij, eo quod per eam ſordes ciuitatis defluebant in memoratũ torrentem. Extra uallẽ quæ eſt à parte occidentis, fuit dominus crucifixus: & poſt paſſionem ſuam uorago illa fuit terra repleta, & longo poſt tempore ciuitas muro alio fuit cincta à turri Dauid uſq; ad portam Ephraim, quæ nunc beati Stephani nominatur. Ab occidente uero rupes illa quæ erat pars montis Gion, qui in altum contra occidentẽ ſurgebat, ſupereminebat urbi, ſicq; tota ciuitas ab iſtis duobus montibus quaſi in decliui pendebat. Mons Moria, in quo templum domini & palatiũ regis ædificata erant, aliquantulũ altior erat ciuitate, ſed per Romanos complanatus fuit mons ille, & miſſus in torrentẽ Cedron cum omnibus ruinis templi & atriorũ, id quod hodie aperte uideri poteſt. Area autẽ templi quadrata eſt, habẽs in longitudine & latitudine iactũ arcus, & aliquid plus ſpatij, & templum in ea nunc ædificatum adhæret ferè muro ciuitatis, quum uetus templum longe ab eo diſſitũ fuerit, quippe quatuor atrijs interpoſitis, nec modo diſtat à muro torrẽtis Cedron ultra triginta pedes. Ab area templi contra Aquilonẽ, quantus ſcilicet eſt iactus lapidis, eſt porta uallis quæ ducit in uallem Ioſaphat: & hæc etiam uocat̃ porta gregis, quod per eam introducebant̃ greges immolandi in templo. Proinde intrantibus portam uallis ſeu gregis, ad ſiniſtram occurrit piſcina probatica, in qua Nathinnei lauabant hoſtias, quas tradebant ſacerdotibus in templo offerendas: & hæc duas porticus habuiſſe oſtenditur, in quibus ſecundum Ioannem iacebãt infirmi, aquæ motum expectantes. Ad dextrã uero oſtenditur alia piſcina grandis, quæ dicebatur piſcina interior, facta ab Ezechia: nã obturans ſuperiorem fontem aquarum Gion, auertit aquas eius, direxitq; uerſus occidentem urbis Dauid, incidens ferro petram per uallem quã paulo ſuperius cõmemorauimus, introduxit aquas per mediũ ciuitatis in piſcinam iſtam, ne populus in obſidione poſitus aquæ penuria laboraret: fontem uero aquarum Gion, qui non longe diſtabat ab agro fullonis, duxit in ſuperiorẽ piſcinam, quæ eſt ſuper natatoria Silohæ. Et hæc quidem Achaz incepit, ſed non perfecit. De hac piſcina & hoc fonte atq; eius ſitu loquitur Iſaias: Egredere ad extremum aquæductus piſcinæ ſuperioris in uia agri fullonis. Dicit autem piſcina ſuperior reſpectu natatoriæ Silohæ, quæ tanquã inferior recipit aquas de fonte Silohæ. Et ne erres in his piſcinis, aduerte quod prima & præcipua piſcina in Ieruſalem erat piſcina probatica, duas habens porticus, quam Solomon fecit pro miniſterio templi. Secunda fuit iuxta illam contra Aquilonem, dicta interior, quam fecit Ezechias, ut dictum eſt. Tertia natatoria Silohæ, quæ erat ſub monte Olíueti, & ſub monte Sion, prope agrũ Ha-

Mons Moria

Piſcina probatica

keldemah

keldemah, habebatq́ aquam de fonte Silohæ,quam Ezechias quoq; fecit. Quarta erat superior piscina,de qua dictum est, quam Ezechias etiam fecit. Et hæc non fuit in ciuitate, ut quidam sentire uidentur,quum ciuitas ipsa altior fuerit origine eius, de qua hæc piscina suas hauriebat aquas, nempe de fonte Silohæ,& de fonte inferiori aquarum Gion. Vallis Iosaphat cingebat ciuitatẽ ex parte oriẽtis,sub monte Oliueti descendẽs: & quamuis adhuc sit profunda,multũ tamen est impleta. Romani enim,ut dicit Iosephus,ab illa parte ciuitatem oppugnantes, incisis oliuis & alijs arboribus atq; aggeribus inde factis,eam impleuerunt. Sed & postea capta ciuitate, Ælius Adrianus iussit ruinas atriorũ & templi proijci in torrentẽ Cedron atque complanari montem Moria,& ciuitatẽ aspergi sale,quæ usq; in hunc diem oculariter uidentur facta. Sepulchrum uirginis gloriosæ ostenditur in ualle Iosaphat, non in ima eius profunditate, sed in pede montis Oliueti, & in editiori loco quàm sit ipsa uallis, quod ante subuersionẽ ciuitatis extra terram eminebat: nunc uero est sub terra, unà cum ecclesia circum sepulchrum extructa. Non longe ab hoc loco ostenditur alia ecclesia,ubi fuit hortus Gethsemani,quem dominus oraturus ante passionem suam intrauit,iuxta montem Oliueti cuidam rupi concauæ adhærens,sub qua discipuli sedisse memorantur,quũ ipse oraret ad patrem.Sub monte Sion contra regiam Salomonis in occidentali latere uallis Iosaphat est fons Silohæ,à quo per aquæductum deriuat᷑ aqua in piscinam superiorẽ & in natatoriam Silohæ,nõ semper,sed quando inundat aquis.Porrò ambæ piscinæ sunt in pede montis Sion. Suscipiunt quoq; hæ piscinæ aquas de fonte Gion inferiore,qui oritur sub agro fullonis. Iuxta has piscinas ad iactum lapidis ultra uallem ad plagam Australem est ager Hakeldemah, emptus triginta argenteis illis, quibus Iudas dominum uendidit,deputatus in sepulturam peregrinorum. Infra piscinas istas & agrum Hakeldemach cõtra orientem,fluit torrens Cedron, colligunturq́ in ipsum omnes aquæ, quæ tẽpore pluuiarũ in altiora quæq; loca circumadiacẽtia ab aẽre descendunt. Non longe à sepulchro uirginis benedictæ audit᷑ strepitus eius sub terra ad locũ istum properantis:augescit quoq; ex aquis quæ fluunt ex memoratis piscinis,& defertur in uallem Gehennon,quæ etiam locus Tophet uocatur,ubi est fons Rogel,lapis Zoeleth, & ubi Adonias fecit conuiuium,quum regnare instituisset.Ibi quoq; Isaias sepultus dicitur, serra prius iuxta fontem Silohæ sectus. Sunt hæc loca amœnissima,delicijs plena,uiridarijs & hortis consita,irrigante ea torrẽte Cedron.Sub hunc locũ est mons offensionis,ubi fuit lucus ille detestabilis, in quo insani homines traijciebant filios suos per ignem,offerentes eos dæmonijs.Et hæc de forinsecis locis ciuitatis Ierosolymitanæ dicta sufficiant. Nunc etiam quædam perstringemus breui sermone,quæ intra mœnia eiusdem urbis continentur.Et quidem ecclesiæ sepulcri dominici principatum concedimus: hæc rotunda est, habetq́ in

Vallis Iosaphat · *Sepulchrum Mariæ* · *Gethsemani* · *Hakeldemah* · *Cedron* · *Gehennon* · *Sepulchrum dominicum*

medio aperturam rotundam, sub qua sepulchrum dominicum sub diuo consistit nullo tectum imbricamento. Spelunca sepulchrum domini continens, habet in longum aliquot pedes, foris quidem marmore tecta, intus uero adhuc nuda conspicitur, sicut tempore passionis fuit. Ostium quod ducit in hāc speluncam, ponitur ab oriente, & est ualde paruum. Et quum ingressus fueris speluncam, sepulchrū ponitur ad dextrā, hoc est, ad parietē speluncæ Septentrionalem, factum de marmore grisei coloris, habens in longitudine octo pedes, sicut & spelūca ipsa: nec est in crypta illa lumen aliquod cœleste, sed lampades aliquæ accensæ reddunt eam illustrem. Et nota quod ante speluncam dominici sepulchri est alia crypta eiusdem magnitudinis & figuræ, solo pariete intermedio à priori segregata, & ad hanc primo descendit, deinde per ostium intermedij parietis uenitur in speluncā dominici sepulchri: & ostium illud fuit clausum, quando mulieres tempore resurrectionis dominicæ dicebant, Quis nobis reuoluet lapidem ab ostio monumenti? Mons caluariæ, in quo dominus crucifixus est, distat à loco sepulchri centum & octo pedibus, & est ascensus à superficie pauimenti ecclesiæ ad locum ubi crux rupi infixa fuit, uiginti octo pedum. In ea rupe adhuc apparet scissura, in morte domini facta. A Caluaria per decem pedes ostendit̃ pars columnæ, in qua Christus fuit flagellatus, illuc ex domo Pilati translata. Nō longe ab hoc loco descenditur per xlviij. gradus ad locū, ubi Helena inuenit crucē domini defossam.

Caluariæ locus

De magnitudine huius urbis scribit dominus Iacobus patriarcha Ierosolymitanus in libro quem de terra sancta composuit in hunc modum: Est sæpe nominata & sępius nominanda ciuitas secundū omnes eius partes in monte sublimi sita, muro ualido undiq; cincta, nec nimia paruitate angusta, nec magnitudine cuiquam fastidiosa. A muro nanq; usq; ad murum habet distantiam, quantum iacere potest arcus, habens insuper à parte occidentali munitionem ex lapidibus quadris, ferro & plumbo indissolubiliter compaginatā, quæ ab uno latere ciuitati est pro muro, appellaturq; turris Dauid. Ipsa tamen eadem est, quæ à quibusdam Antonina dicitur, habetq; montem Sion ab Austro, in quo Dauid sibi habitaculum fecit, in quo etiā cum alijs regibus Iuda sepultus est, & eam appellauit ciuitatem Dauid. Mons autē Caluariæ, in quo dominus crucifixus est, à parte occidentis erat extra murum ciuitatis: sed Ælius Adrianus ipsam per Titum & Vespasianū omnino destructā reparauit, & adeo ampliauit, ut locū crucifixionis & sepulturæ dominicæ intra murorum ambitum comprehenderit. Hactenus ille. Nunc de portis eius. Prima erat porta Dauid, quæ erat in latere montis Sion contra occidentem, ubi erat angulus ciuitatis inferioris, oppositus turri Dauid, in loco scilicet ubi duę uoragines ab una nascebantur, una ad Aquilonem, & altera ad orientē uergente: ubi & testudo facta est ultra uallem unam, per quam à porta illa erat exitus & introitus. Ad dexterā huius testudinis Iudas in sycomoro quadā laqueo

Ierusalem descriptio

Octo portæ

I

laqueo se suspendit. Ista quoq; porta dicebat̃ porta pisciũ, quia per eam erat uia ad Ioppen & ad alia loca maritima unde pisces inferebantur. Dicebatur quoq; porta negociatorũ, quia per eam erat uia in Bethleem, Hebron, Gazam, Ægyptum & Æthiopiam. Nam ducebat ad agrũ Fullonis iuxta montem Gion, ubi à sinistris ibatur in Hebron, à dextra uero uersus Ioppen. Et hæc eadẽ uia post modicũ interuallũ iterũ diuidebatur: nam ad sinistrã ducebat in uallẽ Raphaim sub castro Bethsura uersus Philistĳm & Gazã, & inde in Ægyptũ atq; Æthiopiã, unde negociatores merces uarias adducebãt. Et ad dextram ducebat in Emaus, Ramatha & Ioppen contra occidentẽ ad mare mediterraneum. Secunda porta ab ista, fuit in eadẽ parte muri, respiciens etiã ad occidentẽ, & partim ad Aqlonẽ, uocabat̃q; Iebus à Iebusæis, & Iudiciaria, quia extra eam fiebat iudiciorũ exequutio. Vnde & extra eã fuit dominus crucifixus. Huius portæ uestigia adhuc apparent in muro ueteri ciuitatis. In nouo uero muro, qui includit sepulchrũ domini, respondet ei porta eodẽ nomine appellata, ducens in Silo & Gabaon. Tertia porta ab ista, est contra Aquilonem, uocaturq; porta Ephraim & porta sancti Stephani, qui extra eam lapidatus fuit: & hæc ducit in Sichẽ, Samariã & Galilæã. Quarta ab ista est contra orientẽ in angulo ciuitatis iuxta torrentem Cedron, dicta porta Anguli, quia in angulo ciuitatis sita erat. Dicta quoq; est porta Beniamin, quia per eã fuit uia in Anathoth, Bethel, in desertũ & ad ciuitates alias tribus Beniamin. Quinta porta erat cõtra Austrũ ab ista, dicta porta Sterquilinĳ, quia per eam deferebant aquæ pluuiales sordes ciuitatis in torrentẽ Cedron. Sexta porta similiter respiciebat Austrũ, & posita erat iuxta torrentẽ Cedron, dicta porta Gregis, quia per eã introducebant̃ greges immolãdi in templũ, eratq; probatica piscina haud longe ab ea. Dicta quoq; fuit porta Vallis, quia per eam ducebat uia in uallẽ Iosaphat: & porta fontis draconis, à fonte illo sic denominata. Septima erat porta aurea super torrentẽ quoq; Cedron posita, & Austrum respiciens, quæ magis erat porta templi q̃ ciuitatis, quia ducebat per compendiũ ad montẽ Oliueti. Octaua quoq; posita fuit super torrentẽ Cedron uersus Austrum, sita inter montẽ Sion & montẽ templi, dicebaturq; porta Aquarum, quia ducebat ad fontem & natatoria Silohæ in uallem Gehennon.

Porta pisciũ

Montes circa Hierusalem.

AB orientali parte ciuitatis est mons Oliueti, altior cæteris circumiacentibus montibus. In eius summitate est ecclesia cõstructa, in loco ubi dominus ascendit in cœlũ. Ad austrum est mons offensionis, ubi scilicet Salomon templum posuit idolo Moloch. Subter eum est locus Tophet siue Gehennon. Inter orientem & Austrum est ager Hakeldemah, habens à tergo montem mediocriter sublimem, qui eodem appellatur nomine. Porrò ab occidente adhæret ei ager Fullonis, qui ab occidente terminat̃ in montẽ Gion.

Mons Oliueti

Mons Scãdali

Mons Gion

Et hic mons ab occidente imminet ciuitati, ſed ſenſim decreſcit uerſus portã
iudiciariam. Vltra torrentem Cedron in latere Aquilonari montis Olíueti
eſt mons alius altus, quatuor ſtadijs à Ieruſalem diſtans, ubi Salomon ido-
lo Moabitarum nomine Chamos templum conſtruxit, & ubi tempore Ma-
chabeorum ædificatũ fuit caſtrum, cuius indicia adhuc hodie ibi cernuntur.
Duabus leucis à Ieruſalem, in angulo qui eſt inter occidentem & Septentrio-
Mons Silo nem, eſt mons Silo, qui nunc ad ſanctum Samuelem dicitur, ubi fuit arca do
mini longo tempore, & tabernaculũ fœderis, quod fecerat Moſes in deſerto.
Gabaon Hinc per unam leucam eſt Gabaon ciuitas in tribu Beniamin, & in eodem
monte ſita: unde erant Gabaonitæ, qui funibus in collum miſſis, uenerunt ad
Ioſue; fraudulenter cum eo fœdus ineuntes. A Ieruſalem decem numerantur
Emaus leucæ contra occidentem ad caſtellum Emaus, ubi dominus in fractione pa-
nis cognitus eſt à diſcipulis. Is locus hodie Nicopolis dicitur. A Ieruſalẽ duæ
Bethoron ſunt leucæ contra occidentem ad Bethoron inferiorem, de qua fit mentio in
libro Ioſue. A Ieruſalem contra occidentem quatuor ſunt leucæ & dimidia
Cariath Ia- ad Cariath Iarim, quæ una fuit de urbibus Gabaonitarum, ubi arca domini
rim uiginti annis manſit, poſtquã à Philiſteorum terra fuit reducta. A Cariath
Lachis Iarim ferè ad occidentem eſt Lachis, etiam una ex urbibus Gabaonitarum,
quam obſedit Sennacherib tempore Ezechiæ. De Cariath Iarim ſi duabus
Bethſames leucis contra Auſtrum procedas, occurrit Bethſames oppidum, ad quod
uaccæ duxerunt arcam dei tempore meſſis triticeæ, ubi plurimi mortui ſunt
qui arcam dei nudam uiderunt. A Ieruſalem decem leucis uerſus occidentẽ
Ramatha eſt Ramatha Sophim, quæ partim erat de tribu Beniamin, & partim de tri-
bu Iuda, ſita tamen in mõte Ephraim. Dicta quoq; fuit Aramathia, de qua
fuit Ioſeph nobilis decurio, qui ſepulturæ domini interfuit. Hinc quoque Sa-
muel propheta oriundus fuit, ibiq; ſepultus, & uocatur hodie Ramula. A Ra
Ioppe mula uerſus occidentem tres ſunt leucæ ad Ioppen ciuitatem, ubi Ionas na-
uim intrauit, cupiens fugere à facie domini in Tharſis, hoc eſt, ad inſulas ma-
ris. Porrò ad Bethleem ciuitatẽ Dauid ad Auſtrum ſitam, tres ſunt leucæ, in
cuius ſiniſtra parte eſt uia quæ ducit in Hebron, in qua uiatori quoq; occurrit
ſi parum ad dextram declinet, ſepulchrum Rachelis, cui pyramis pulchra im
Bethleem minet à Iacob in titulum monumẽti extructa: eſt Bethleem ſita in colle arto
& oblongo, habens in occidente & in decliui loco collis ingreſſum, ubi etiam
eſt ciſterna iuxta portam, de qua Dauid bibere deſiderauit, quũ eſſet in præ-
ſidio. In extremitate uero orientali ſub rupe quadã, quę erat iuxta murum ci
uitatis, fuit ſecundum morẽ illius terræ locus pro ſtabulo, habens præſepe in
rupe exciſum, ubi mundi ſaluator de uirgine natus & reclinatus fuit, quũ lo-
cus alius commodior in diuerſorio non eſſet quàm præſepe, in quod mundi
creator & redemptor reponeret'. Hic hodie ſacellũ eſt extructũ nobiliſſimũ,
ſtratũ marmore, & marmoreis erectum columnis, ut uix hodie inueniri poſ-
ſit locus

ſit locus ſacer illo pulchrior, ut etiam Sultanus tentarit hinc aſportare columnas & alia cruſta marmorea quibus parietes nitent, ad decorandum palatiũ ſuũ Babylonicũ: ſed ſerpente ſubito apparente, & terrorẽ incutiente, deſiſtere coactus eſt à concepto propoſito. Videntꝰ quoq; iuxta hanc eccleſiã indicia quædã monaſterij, in quo lectus & ſepulchrũ diui Hieronymi peregrinis oſtenditꝰ. Itẽ oſtenditꝰ locus occiſionis innocentiũ puerorũ, & ſepulchra Paulæ & Euſtochij, haud longe ab hac eccleſia. A Bethleẽ per dimidiã leucã ad occidentem eſt uilla Bezec, ubi captus fuit Adonibezec, & truncatus ſummitates manuũ atq; pedũ. Creſcit ibi optimũ uinũ, quo melius in terra illa non inuenitur. A Bethlehẽ duabus leucis contra collem Achillæ eſt ciuitas Thecua in monte ſita, de qua fuit Amos propheta, ibidẽ Ochozia rege Iſraël, occiſus & ſepultus. Inter Thecuã & Engaddi ad ſiniſtrã cõtra deſertũ Quarentanæ eſt caſtrũ Herodiũ alto loco ſitũ ab Herode extructũ. A Thecua duabus leucis, inter orientẽ & Auſtrũ, eſt Zoph oppidũ iuxta deſertũ, Zipheorũ patria, ubi Dauid uagabundus latuit. Huic cõtra Auſtrũ adiacet deſertum Maon, in quo eſt mons Carmelus, iuxta quem Nabal repulit nũcios Dauid. Nota eſt hiſtoria. Ab hoc deſerto Maon, inter Auſtrũ & orientẽ, parũ diſtat mõs Seir ſiue Idumea, quam terrã filij Iſraël lõgo tẽpore iuſſi ſunt circuire. Quod ſi à memorato deſerto contra Auſtrũ uadas, occurret terra Amalech, quam iuſſus eſt Saul ſubuertere interfectis habitatoribus eius. Ante terram Amalech contra mare mortuũ eſt Cadesbarne, locus unde Moſes xij. miſit exploratores. A Bethleẽ tres ſunt leucę uerſus Auſtrũ ad collẽ Rama, in qua uidetꝰ tota Arabia uſq; ad montẽ Seir, & omnia loca circa mare mortuũ, itemq; littus maris magni à Ioppe uſq; ad Gazã. A Rama duabus leucis prope uiã quæ ducit in Hebron eſt prædiũ Mamre, ubi habitabat longo tẽpore Abrã iuxta ilicẽ. Ab hac ilice per dimidiã leucã uerſus dexterã, eſt Hebron ciuitas illa uetus, olim Cariath Arbe dicta, in qua regnauit Dauid vij. annis: ſitaq; fuit in monte. Hodie præter magnas ruinas nihil ibi cernitur, ſed ad tres iactus arcus Auſtrũ uerſus, declinando tamen paululũ ad orientẽ, eſt Hebron noua extructa, in loco ſcilicet ubi erat ſpelunca duplex, ubi ſepulti ſunt Adã & Eua, Abraham & Sara, Iſaac & Rebecca, Iacob & Lia. Saraceni circa ſpeluncam duplicem, quæ erat in eccleſia cathedrali, ædificauerũt munitionem. A ſpelunca duplici ad occidentem, ad iactum arcus unum, eſt ager Damaſcenus, ubi plaſmatus dicitur Adam, habetq; argillam rubeam, flexibilẽ in modum ceræ, quæ per camelos in magna quantitate in Ægyptum, Æthiopiam, Indiam, & alia loca deportatur. Nam abutuntur ea in uarias ſuperſtitiones. Iuxta hunc agrum Damaſcenum, oſtenditur etiam locus ubi Cain fratrem ſuum Abel occidit. Fabulantur quoque illic Adam & Euam multo tempore luxiſſe Abel filium ſuum in ſpelunca rupis cuiuſdam, quæ ad Auſtrum patet. Ab Hebron tribus leucis contra Auſtrum eſt Dabir, quæ &

Bezec *Thecua* *Herodium* *Ziphei* *Idumea* *Amalech* *Cadesbarne* *Rama* *Mamre* *Hebron* *Spelunca duplex* *Ager Damaſcenus* *Dabir*

Cariath Sepher, id est, ciuitas libri seu literarũ, de qua in Iosue. Ab Hebron tres numerantur leucæ cõtra Aquilonẽ, declinando paululum ad occidentẽ, ad Nebel Escol, id est, torrentẽ Botri, unde exploratores portauerũt palmitẽ uuæ. Ad læuã huius uallis per dimidiã leucã descendit riuus, in quo Philippus baptizauit eunuchũ Candacis reginæ, haud longe à Sicelech. A Nehel Escol octo numerantur leucæ uersus Ierusalem, ad domum Zachariæ, quã intrauit pregnans uirgo Maria, salutatura Elisabeth. A domo Zacharię tres sunt leucæ uersus Aquilonẽ, & itidẽ tres leucæ à Nicopoli contra Vulturnũ, ad Nobe ciuitatẽ sacerdotũ, quæ nũc Bochonopolis dicitur, in uia quæ Diospolim ducit atq; Ramatha, ubi Dauid ab Abimelech accepit gladiũ Goliath Gethæi. Hæc de Ierusalẽ & locis circumiacentibus dicta sufficiant.

Nobe

Ab Acone uersus Austrum iter.

QVatuor sunt leucæ ab Aconensi ciuitate ad oppidum Caiphæ, in pede montis Carmeli ad Aquilonẽ situm. A Caipha tres numerant leucæ ad castrum peregrinorũ fratrum militiæ templi, munitissimum quidem, & in corde maris situm, talibus muris & antemuralibus cinctum, ut ferè inexpugnabile sit. A Caipha ad leucam unam & dimidiam in monte Carmeli est spelunca Eliæ & mansio Elisei: ubi hodie habitant fratres Carmelitæ. A castro peregrinorum quatuor sunt leucæ ad Cæsareã Palestinæ metropolim, in qua fuit sedes archiepiscopalis, quamq; Herodes magnus instaurauit, & in honorem Cæsaris Cæsaream appellauit: & in ea Petrus baptizauit Cornelium centurionem. A Cæsarea nouem leucis contra Austrum est munitio Arsur, quondam Antipatrida ab antipatre Herodis magni dicta. Hæc aliquando fuit fratrum de hospitali sancti Ioannis. Ab Arsur quatuor sunt leucæ contra orientem ad Manathat, nunc Kato dicta, & sub monte Ephraim sita non longe à monte Saron. In hac Saraceni posuerunt præsidium militum contra castrum peregrinorum. A Kato quatuor leucis contra Austrum est mons Saron & oppidum Sarona, de quo fit mentio in Actibus apostolorum. De Arsur octo sunt leucæ usque ad Ioppen, & hinc quatuor numerantur usq; in Geth, quæ olim una fuit de principalioribus ciuitatibus Philistinorum: sed nunc paruum est casale, uocaturque Ybilim in colle situm. A Geth duæ sunt leucæ contra Austrum ad Bethsames Iuda. Hinc si ad orientem procedas, post sex leucas occurrit mons Modin, de quo oriundi fuerunt Machabæi, & ostenditur illic sepulchrum eorum. A Bethsames contra occidentem, ferè per quatuor leucas haud longe à mari est Accaron, etiam una de principalioribus ciuitatibus Philistinorum. Verum hodie exiguum est casale, antiquo retento uocabulo. Ab Accaron quatuor sunt leucæ uersus Austrum ad Azotum, quæ etiam una fuit ex potioribus Philistinorum ciuitatibus, una leuca à mare distans, sed hodie parua est uilla. A Ioppe duæ sunt leucæ ad Lidam seu Diospolim. Hinc quatuor leucæ

Castrum peregrinorum — *Fratres Carmelitæ* — *Cæsarea Palestinæ* — *Kato* — *Ioppe* — *Geth* — *Bethsames* — *Mons Modin* — *Accaron* — *Azotus* — *Lida*

leucæ contra orientē ferè,paululū ad Aquilonem declinando,eſt Lobna,non longè à Lachis quam cepit Ioſue, & quā obſedit Sennacherib. Inde per tres leucas,in uia quæ ducit ad Gabaon,eſt Aceda oppidū,& Maceda, ubi quoq; reges ſe abſconderāt in ſpelunca,de quo in Ioſue.Hinc ſi progrediaris tribus leucis contra orientem,nō longe à Nobe,eſt Sochoth Iudæ,iuxta uallem terebynthi,ubi puer Dauid in funda & lapide interfecit Goliath Gethæum.A Nobe, quæ hodie Bethnopolis uocatur, ſunt tres leucæ uſq; in Emaus, quæ hodie Nicopolis appellatur.Ab Emaus ſpacio unius leucæ & dimidiæ aſcenditur per uallē Raphaim,à latere domus Zachariæ,quę relinquit̃ ad dextrā euntibus in Ieruſalē. Ab hac Zachariæ domo numerantur tres leucæ & dimidia dextrorſum ad caſtrum munitiſſimum Bethſura nomine, ſitum in latere montis contra Bezeck & Bethleem,quod ædificatum fuit tempore Machabeorū,& paulopoſt fraudulenter captū ab Antiocho adoleſcente. Diſtat autē ferè per unam leucam à Ieruſalem.Ab Azoto quatuor leucis contra Auſtrum eſt Aſcalon,quarta Philiſtinorū ciuitas, ſita in littore maris,& habens formā ſemicircularē, unicum ferè robur & propugnaculum Saracenorum in terra illa. Ab Aſcalone duabus leucis contra Auſtrum eſt Gaza, in littore quoque maris ſita, quæ nunc communiter Gazara appellatur, & tranſit per eam uia in Ægyptum. A Gaza quatuor numerant̃ leucæ uſq; ad Berſabee, quæ nunc Giblin dicit̃,& eſt terminus Iudææ atq; terræ promiſſionis contra Auſtrum.In hac manſerunt multo tempore Abrahā & Iſaac, ut patet in Geneſi.Diſtat ab Hebron ſicut & Gaza paulo amplius una diæta. Vltra hanc extremitatem terræ ſanctæ eſt deſertum illud magnum, quod ad Ægyptū uſq; ferè extenditur,in quo oberrauerunt filij Iſraël quadraginta annis.Itaq; longitudo terræ ſanctæ ab Aquilone incipit à monte Libano iuxta Cęſareā Philippi,extenditurq; contra Auſtrum uſq; in Berſabee Iuda, quæ eſt cōtra deſertum,complectens plus minus'ue lxvij.leucas.Latitudinē uero eius non adeo exacte obſeruaui.Porrò memorata longitudo decem tantum complectitur tribus. Tribus Iuda ſuperiorē obtinuit regionem,quę in longitudine quidem extenditur ab Ægypto uſq; in Ieruſalem,diciturq; interuallum illud occupare ſeptem diætas. In latitudine uero incipit à lacu aſphalti, hoc eſt, à mari mortuo.& deſinit uſq; ad mare magnum in occidente. Tribui Simeonis obuenit pars in ipſa tribu Iudæ,nempe quæ eſt iuxta Ægyptū circa montana Arabiæ. Beniamitæ ſortiti ſunt poſſeſſionem ſuam à Iordane uſq; ad mare magnū in longitudine,latitudo uero eius eſt ab Ieruſalē uſq; in Bethel, quatuor ferè complectens leucas. Tribus Ephraim ſortem ſuam accepit à Iordane fluuio uſq; ad Gaderā,quæ eſt iuxta Ioppen, & ex tranſuerſo uſq; ad campum magnū ubi incipit Galilæa.Tribus Manaſſe una medietas incipit à Iordane,& terminatur ad mare magnum, & in tranſuerſo quæ eſt latitudo eius,deſinit in Bethſan.Tribus Iſachar ſecundum longum incipit à Ior-
dane &

Lobna *Aceda* *Sochoth* *Emaus* *Bethſura* *Aſcalon* *Gaza* *Berſabee* *Lōgitudo terræ ſanctæ* *Iuda* *Simeon* *Beniamin* *Ephraim* *Manaſſe* *Iſachar*

dane, & terminatur ad Carmelum iuxta Magedo: in latitudine uero habet Bethsan & montē Thaborinū extremitates. Tribus Zabulon habet Carmelū & lacum Genesareth extremitates longitudinis, & in latitudine à mōte Thabor uersus Nazareth, quinq; occupat leucas. Tribus Aser occupat totam terram à Carmelo maris usq; ad Sidonē magnā, in longitudine scilicet uiginti leucarū continens spatiū: in latitudine uero extenditur à mari magno usq; Nason & Assor per spatiū nouem leucarū. Tribus aūt Neptalim accepit partes orientales usq; ad Damascū, Galilæā superiorē à mari Galilææ usq; ad montem Libani, fontesq; Iordanis includens, & hæc in longitudine: iuxta latitudinē uero transit ab Assor usq; ad regionē Traconitidis. Tribus Dan occupat loca conuallis iuxta mare magnū, ab Austro terminata ad Azotū: ab Aquilone ad Doram, habēs scilicet à tribu Iuda Azotū, Accaron & Geth: & à Beniamin Iamniā & Ramatha usq; ad Ioppen. Et ut in summa dicā, tota terra sancta à Iordane usq; ad mare magnū, quæ est latitudo eius, ab oriente scilicet in occidentē, nō uidet excedere sedecim leucas. In longitudine uero, quæ ab Aquilone in Austrum computat, à Dan scilicet, quæ nunc Belenas siue Cæsarea Philippi dicit, usq; ad Bersabee, quæ nunc Giblim appellatur, habet circiter sexaginta quatuor aut sex leucas. Et hæc de magnitudine, urbibus, fluminibus, & cæteris locis terræ sanctæ dicta sufficiant.

Zabulon · *Aser* · *Neptalim* · *Dan*

De fertilitate terræ sanctæ & uarijs eius habitatoribus.

HAbet terra sancta id in sacris literis præconij, ut reliquas terras in bonitate & fœcunditate excellat, atque longe post se relinquat, quippe quæ melle & lacte exuberare dicitur, per quę intelliguntur omnia ea quibus opus habet mortalis hæc uita. Est solū ipsum frumēti feracissimū, quippe quod in cultura sua minimū laborē exigit, & multū reddit fructū. Nam id sæpe oculis meis uidi, duobus tantū bobus aratrū inuerti: nec agros stercore opus habere quū suapte natura terra ipsa pinguis sit, & in plerisq; locis hoc externo minime egeat cōdimēto: rosas, rutā, fœniculū, saluiā & alias herbas humus ipsa sponte producit. Lana quoq; succida ibi crescit in frutectis quibusdā, quorum semina singulis annis in terrā spargunt, & ex his consurgit caudex quidā, in cuius folliculis lana illa colligit. Crescunt quoq; ibi cannæ molles, ex quibus colligit saccarū. Habent hæ cannæ medullā quandā humidā in modū sambuci, quæ in peluim expressa atq; in æneis caldarijs decocta, optimū efficit saccarū. Id tñ ingenue fateor, raro illic inueniri poma, pira, cerasa, nuces, & alios similes fructus arboreos, sed è Damasco illuc deferunt, q tñ adeo solis ardore decocti sunt, ut diu cōseruari nequeāt. At loco illorū habēt alios fructus, q etiā p totū annū in arboribus cōseruāt, ut sępe uideas unā arborē simul flores & fructus maturos gestare. Ex his faciūt incolę uaria cōdimēta, qbus pultes, carnes, pisces, & alios cibos sapidiores reddunt. Habēt poma cetrina magna, ex qbus optima conficiūt electuaria. Habēt & alia optima poma & mirabilia;

Lana in frutectis

rabilia,quæ poma paradysi ab eis uocant. Hæc crescunt in modũ maximi bo tri,quantitatẽ habent mediocris cophini, cuius grana sunt ipsa poma, ita ut nõ raro centũ poma,& aliquãdo plura simul conglobata in modũ uuarũ reperias,quorũ quodq; oui habet magnitudinẽ,obductũ folliculo spisso crocei coloris,qui decorticatus dulcẽ & delicatũ relinquit fructũ. Hæc arbor ultra biénniũ nõ durat,sed arefacta, ex radicibus alios surrogat surculos. Folia eius adeo longa sunt,ut staturã hominis erecti ferè excedãt. Latitudo uero tanta est,ut duo folia hominis corpus cõmode tegere possint. Vineæ multæ sunt in terra sancta,& plures essent,si Saracenis uini usus in uniuersum nõ esset interdictus. Hi aũt terrã illã hodie pro maiori parte subiectã tenẽt: & ubi uineas inueniunt eradicant. Optimũ uinũ quod in ea inuenit,crescit circa Bethleẽ in ualle Raphaim, & in Nehelefchol, unde exploratores portauerunt palmitẽ uuarũ ut in Numeris legimus. Circa Sidonẽ quoq; & Anteradũ, itemq; sub Libano monte bonũ crescit uinũ,& ut mihi retulerũt indigenæ Anteradi,colligunt uno anno ab eadẽ uite triplex uinũ,hoc est: habent uno anno tres uindemias. Nã quũ uitis tempore Martij consuetos produxerit botros, id ligni quod uacuũ est à fructu,resecat,& tũc ex relicto palmite in Aprili alius & nouus repullulat surculus,suos quoq; secũ ferens fœtus. Qui & ipse truncatus,in Maio nouũ producit ramusculũ,serotinis oneratũ uuis. Et hac arte fit,ut primi botri in Augusto ad maturitatẽ perducti,suam uindemiã requirant. Secundi uero qui in Aprili floruerunt,in Septembri racemant:& tertij in Octobri. Hinc etiã est ut in terra sancta botros uenales inuenias à die Ioannis baptistæ usq; in diẽ diui Martini. Habent quoq; in ea terra ficus, malogranata,mel,oleum,pepones,cucumeres,melones,citruli,cucumeres Babylonici, & alij multi fructus his similes. Frumentũ quoq; ipsum est delicatissimũ, ut nõ uideat mihi quod unquam meliorẽ comederim panem quàm Ierosolymis. Porci syluestres,capreoli,lepores,perdices & coturnices abundãt in terra sancta,sicut & leones atq; ursi. Sed & cameli ibi in maximo habent numero.

Poma paradisi

Tres uno anno uindemiæ

Qui homines terram sanctam inhabitent.

SVnt in terra promissionis homines ex omni natione quæ sub cœlo est,& uiuit quęlibet gens iuxta ritũ suum. Et ut uerũ loquar,in nostrã magnam confusionem,nulli in ea peiores & in moribus corruptiores inueniunt quàm Christiani,cuius hanc esse rationẽ arbitror. Quãdo aliquis in Hispania,Gallia,Germania, Italia, aut alijs Christianitatis nationibus malefactor deprehensus fuerit,utpote homicida,latro,fur,incestuosus,adulter, fornicator,proditor, & timet propterea à iudice condignam sibi irrogari pœnam, fugit & transfretat in terram sanctam, quasi hoc contractum aboliturus malum, & quum illuc uenerit, non animum sed locum mutauit, & euenit sibi id quod scriptum est: Nunquid Æthiops potest mutare pellem suam? Tales sunt hodie in terra sancta non pauci, qui spoliant peregrinos & conterraneos suos, ad se

Transfugæ Christiani

ad se bona fiducia diuertentes,& nihil mali de eis suspicantes: detestabilesq́ illi patres detestabiliores post se relinquunt filios,qui pollutis pedibus calcãt loca sancta, & sua pessima uita id efficiunt,ut sancta dei in magnum ueniãt contemptum.Sunt autẽ præter Christianos in terra promissionis & aliæ ua-

Saracenorũ fides riæ gentes,præsertim Saraceni,qui Mahumetum prædicant,& legẽ eius obseruant,agnoscentes etiam Christum ueluti magnum prophetam,de spiritu sancto conceptũ,& natum ex uirgine Maria,sed negãt eum passum & mortuum,uerum quum illi placuit,aiunt,ascendit in cœlum,sedetq́ ad dexteram patris ut filius. Mahumetum uero dicunt sedere ad sinistram dei, & eum ut dei nuncium ad se tantum missum. Sunt homines illi Mahumetani immundiciæ addictissimi, ducuntq́ tot quot pascere possunt uxores, præter id quod Gomorraico fœdati sunt uitio. Sunt tamen hospitales, & satis humani,id quod non semel tantum in meipso sum expertus.Pro modico ministerio illis exhibito,copiosam reddunt mercedem.Sunt preterea in hac terra

Syriani Syriani,qui quidem Christiani sunt,uerum Latinis nullã seruant fidem,misere & pauperrime uiuunt:auariciæ studentes, nemini eleemosynã largiunt. Ditissimus inter eos non delicatius uiuit quàm pauperior. Inter Saracenos habitant,& ut plurimum officijs eorum mancipantur.In habitu à Saracenis ferè nihil differunt,nisi quod per cingulum laneum ab eis aliquid discriminis

Græci habent.Græci similiter Christiani sunt,sed schismatici,& à Romanæ ecclesię obedientia alieni:sunt & alijs multis implicati erroribus,faxit deus ne & Latinis multæ irrepserint stulticiæ.Apud Græcos omnes ferè prælati sunt monachi,magnæq́ abstinentiæ,& habentur à plebeis hominibus in magna reuerentia & honore.Sunt quoq; in hac terra Armeni,Georgiani,Nestoriani, Nubiani, Iabeani, Chaldæi, Maronitæ, Æthiopes,Ægyptij,& multæ aliæ gentes, quæ quidem omnes confitentur Christũ, & habẽt suos patriarchas. Quidam sunt hæretici,& à suo heresiarcha nomen sunt sortiti,ut sunt Nestoriani,Iacobitæ & similes. Sunt tamen multi in his sectis admodũ simplices, nescientes quicquam de hæresibus:Christo deuoti,carnem ieiunijs macerantes,atq; simplicissimas uestes induti, ut etiam longe superent religiosos Ro-

Nubiani manæ ecclesiæ. Nubiani & Iabeani dicunt se siue maiores suos fidem suscepisse à sancto Matthæo, ab eóque baptizatos, & baptismi modum ab illo recepisse,quem hodie inuiolabiliter seruare contendunt, innitentes huic autoritati,Ipse uos baptizabit in spiritu sancto & igne. Nam quum baptizantur,cum calido ferro crucem inurunt faciei aut alteri corporis parti. Et hi de-

Madianitæ uotiores inter orientales habentur.Est & gens Madianitarum, qui nunc Beduini atq; Turoniani dicuntur, qui magnam partem terræ sanctæ impleuerunt: & hi tantum operam dant alendis pecoribus & camelis, quibus supra modum abundant:Certam mansionẽ non habent,sed ubi bona inuenerint pascua,ibi cum tabernaculis suis tantisper subsistunt,donec herbis depastis,

alium

alium locũ pro gregibus quærere cogant. Sunt homines pugnacissimi, & repleuerunt ferè totam Syriam: potissimũ occuparũt ripas Iordanis à Libano usq; ad desertum Pharan, quum montes qui ultra Iordanẽ sunt, optima suppeditent pabula ouibus, capris, & reliquis iumentis. Habent arietes & uerueces tam crassos & pingues, ut una cauda pro tribus aut quatuor hominibus sufficiat ad esum. Nestoriani habitant circa Berut & Biblium in planicie Libani contra Ituream. Maronitæ uero occuparũt regionem quæ est circa fontem hortorum à Libano descendentem contra Tripolim, dicunturq; habere quadraginta milia pugnatorum. Porrò circa castrum Arachas post Tripolim habitant Saraceni, qui Vanni dicuntur. His sociantur Saraceni quos Asininos uocant, habitantes in montanis usq; ad castrum Anteradum, plurima habentes castra & oppida, atq; fertilissimam occupantes terram. Hi de Perside dicuntur duxisse originem: & in tantum numero sunt aucti, ut & ipsi quadraginta milia armatorum afferantur posse producere. Voluerunt ante paucos annos sese Romanæ subijcere obedientiæ, sed per Templarios impediti à suo resilierunt proposito. Hos Asininos nullus hactenus Sultanus potuit in ordinem redigere, sed ipsi sibi leges & iura condunt, utentes illis ut libet: suntq; omnibus adiacentibus nationibus formidini ob suã feritatem. Et quum hic orientales attigerim nationes, non inutile uisum fuit de ijs ampliorem facere mentionem: quandoquidem hodie multi sunt, qui quũ nihil sciant, scire omnia uelint, asserentes nullos in his maximis regionibus usq; ad Indiam inueniri Christianos, sed perfidum Mahumetũ omnia loca conspurcasse. Id quod uerum non est, sed ubiq; Christus in mundo suos habet cultores, præterquã in Arabia & Ægypto, ubi rari inueniuntur Christiani, sed omnes ferè nomen dederunt Mahumeto. Id quidem uerũ est, omnes Christianos transmarinos, puta Armenos, Cappadoces, Græcos, Chaldæos, Medos, Parthos, Indos, Nubeanos, Iabeanos, Asianos, Georgianos, & reliquos orientales populos, non esse homines bello assuetos: sed quum à Saracenis, Turcis aut Tartaris bello petuntur, illis tributarij fiunt, atq; omne permittũt dominium: exactores ferentes, modo pacem & concordiam quantũ ex se est conseruent: & hinc fit ut regiones illæ, quas Christiani inhabitant, Saracenorum esse putentur, atq; perfidiæ illorum subiacere: quum tamen ibi ferè omnes sint Christiani, id quod ego expertus sum in Cilicia & Armenia minori quæ parent Tartarorum principi: & tamen sunt meri Christiani, qui eas inhabitãt regiones, ecclesias frequentantes, missas audientes, genua flectentes, atq; deuote orantes: religiosis etiam personis magnum exhibentes honorẽ, id quod in meipso sum expertus, quum illic aliquantisper morarer. Præterea eos quos nos damnatos iudicamus esse hæreticos, ut sunt Nestoriani, Iacobitæ, Maronitæ, Georgiani, & similes, ego plerunq; inueni bonos & simplices esse homines, syncereq; erga deum & homines uiuentes: sunt magnæ absti-

Nestoriani *Maronitæ* *Asinini* *Christi cultus ubique*

nentiæ, & in quadragésima nec pisces, nec oleum comedunt. Attenti audiũt uerbum dei: id quod ego uidi in uespera Ramispalmarũ, quantis cateruis ad
Nestoriani concionẽ confluxerint. Habẽt præterea suos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & alios prælatos, præter Nestorianos, qui loco Papæ habent prælatũ,
Georgianorũ sacri ritus quẽ Iacelichum uocant, cui magna pars orientis paret. Armeni uero & Georgiani habent prælatos, quos Catholicos uocant, qui sub se habent Archiepiscopos, Episcopos, & alios prælatos, qui optima conuersatione plebi præeuntes, uerbo pariter & exemplo illos docent: & quamuis munitissima inhabitẽt castra, atque magnis polleant diuitijs, induuntur tamen uilibus & sordidis uestibus, amplissimas habẽtibus manicas: exterior enim uestis est pellicea arietina, grossa & rubea, & sub ea deferunt tunicam griseam atque detritã. Suprema uero uestis est scapulare nigrum, uile & asperum, quasi ciliciũ. Interfui etiã semel in die annunciationis sacris eorũ, & aduerti eos eisdem ferè uti ceremonijs & precationibus quibus nos in missa, nisi quod suo, & nõ Romano utuntur
Catholicus idiomate. Nota quoque quod Catholicus ipse, & omnes alij prælati sunt monachi, nec quisquam nisi monachi ad hæc ecclesiastica admittuntur officia. Clerici uero seculares & sacerdotes ferè nullam habent autoritatẽ, nec aliud agũt nisi quod diuina celebrant officia. Ad omnes horas signũ faciunt cum tabula lignea: non enim campanas habent: & tunc nocte surgunt ad matutinas preces, excitantque se mutuo, ut omnes conueniant: nec iterum dormitũ eunt post illas absolutas preculas, sed sedent in ecclesia docentes populum usque
Matrimoniũ sacerdotum ad auroram. Sacerdotes omnes sunt uxorati: nec aliquis permittitur exequi sacerdotis officium, nisi legitimam habeat uxorem. Sabbato duntaxat & die dominico missas celebrant: reliquis diebus per hebdomadã amplexibus uacant. Mortua uero uxore sacerdos cõtinebit, nec aliam poterit ducere uxorẽ. Et si fornicatus aut adulteratus fuerit, sine spe ulla amittit officium & ecclesiã. Quod si uxor eius adulterium perpetrauerit, sacerdos maritus eius aut continebit, aut officium & ecclesiam perdet. Vxor uero adulterans nasum perdet: & uir qui cum ea concubuerit castrabitur, etiamsi legitimam habuerit uxorẽ. Id ego semel fieri oculis meis uidi. Mortuo uero sacerdote, uxor eius relicta continebit: & si aliud præsumpserit inire matrimoniũ, comburetur: sin meretricari libuerit, nil mali patietur: & id sæpe apud illos euenire solet. Et hæc mihi uidetur potissima causa esse, quod tot in illis terris inueniuntur meretrices: nam uxores talium continere nolentes, meretrices efficiuntur. Fures cõmittentes furta non admodũ nociua, & alij malefactores qui mortẽ non cõmeruerunt, castrantur, ne filios generent paternorum morum imitatores. Id scio, quum essem apud regẽ Armeniæ, habuit regina plures quàm sexaginta eunuchos. Rex cum omnibus principibus & nobilibus suis libenter audit uerbum dei: quibus etiam singulis diebus hora tertia illud à monachis, quos Vetrapethe uocãt, deuote ex sacris libris proponitur, utentibus expositione Ioannis Chrysostomi.

ſoſtomi, Gregorij Nazanzeni, atq; Cyrilli, quē ipſi Kyrillum proferunt. Deuoti & morigerati ſunt in eccleſia, nec facile ullum ibi uideas diſſolutū aut indiſciplinatum. Quū Epiſcopus ſacrū facit, habet aſtantes ſuos miniſtros, puta diaconū, ſubdiaconū & acoluthū, & cum magna grauitate ceremonias ſolitas celebrat.

Deſcriptio Ægypti.

LVſtrata itaq; Armenia receſſi in Cappadociā, & hinc perrexi ad Seleuciam, à qua traieci in Cyprum, à Cypro nauigio ueni Tyrum, & rurſum à Tyro ſoluēs per littus Palæſtinæ deſcendi uſq; ad oſtia Nili. Ibi uidi Pharmam ciuitatē munitā quidem & egregie extructam, ſed hominibus uacuā: nam ſerpentibus cedere coacti ſunt. Ab hoc loco uiginti numerant leucæ ad Taphium: hæc eſt Taphnis, de qua in pſalmo: Fecit prodigia ſua in campo Thaneos. Hæc poſita eſt in terra Geſſen, de qua in Geneſi multa ſcribunt. Fuit olim urbs inſignis, ſed noſtro æuo deſtructa eſt. A Taphni uſque ad Memphim, quā nunc Damiatam eſſe putāt, quindecim ſunt leucæ, diſtatq; duabus à mari leucis, in ruinis penitus iacens, niſi q nō longe à ſitu ſuo uilla eſt extructa ꝑpter naues in ea collocandas atq; merces colligēdas. Abūdat is locus æque ut Taphnis frumento, fructibus, & omnibus fere bonis, quibus homo ueſci poteſt. Deriuat à Nilo riuus unus uerſus Taphnim, & hinc uerſus Pharmam fluens, primū uerſus terram ſanctam conſtituens portum. Alterum uero portū efficit alius Nili riuus priore maior, tribus leucis à Damiata mare ingrediens. Tertius portus eſt in Alexandria, ubi ſcilicet maior pars Nili labitur in mare, diſtatq; à Pharma, ubi primus Nili riuus mare intrat, centū uiginti miliaribus: & hæc eſt longitudo Ægypti iuxta mare. Ab Alexandria uero uſq; in Babyloniā numerant etiam centū uiginti miliaria, aſcendendo contra Nili curſum. Porrò à Pharma eundo per Taphium & Damiatam centū computantur miliaria uſq; ad Babyloniā ſiue Cayrum, etiam aduerſus fluuiū nauigando. A Babylonia uero uſq; ad Syenen, quæ uerſus Auſtrum ultima eſt pars Ægypti, ſunt miliaria circiter ducenta quadraginta: & ibi incipit Aethiopia, quæ hodie Nubia dicit: & eſt tota Chriſtiana, ubi beatus Matthæus prædicaſſe dicit. Huius Aethiopiæ regē captiuū uidi in Babylonia. Aſcendens autem à Damiata per Nili fluuiū ueni in Abdelam, ac deinde in Mauſotam, ubi Nilus ſcinditur in duo, uoluiturq; riuus minor ad fretū quod eſt iuxta Pharmā, & ex illo intrat mare. Rurſus iuxta uillā Semmath eſt alia Nili ſciſſio, labiturq; is abſciſus riuus iuxta uillam quę Phatures dicitur, in mare: ſed non eſt nauigabilis, ut alij iam memorati riui ſunt. Item à Semmath aſcēdendo, priuſquam uenias ad Phyton & Ramaſſen, ſeparatur à Nilo quartus riuus, intrans mare iuxta uillam quæ Stermon appellatur: & ea Nili diuiſione uſq; ad uillas Phyton & Ramaſſen ſunt quinq; leucæ, ponunturq; hæ uillæ altrinſecus in ripa Nili. Hinc uiginti numerantur miliaria ad locū qui Delta nominat, ubi ſcilicet Nilus in duos riuos diuiſus totam ferè Aegyptū

Pharma

Damiata

Diuiſio Nili

Syene

Nubia

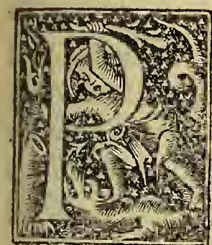
rè Aegyptũ facit insulam in modum △ literæ triangulariter figuratũ, procceditq; maior aquarũ uis ad Alexandriã, & minor ad Damiatã. A Delta usq; Heliopolim tria numerãtur miliaria, ubi & alius riuus à Nilo segregat, & defertur ad ciuitatẽ Pelusij, & inde fluens per desertum uersus terram sanctam iuxta ciuitatẽ Iaris intrat mare: & hinc ferè duæ sunt dietæ usq; ad Ragazã: uel Gazaram & Bersabee. Hic riuus uocatur proprie in scriptura riuus Aegypti, terminaturq; ad ipsam sors tribus Iudæ. Quidam uocant eum Binocorulam, alij Syron Aegypti: & nõ est nauigabilis. *Heliopolis* Heliopolis est uilla opulenta, sed nõ munita, sicut nec alius quispiã locus per totam Aegyptũ est muratus, præter Alexandriam & Babyloniã. Hinc septem numerantur leucæ usq; ad *Babylonia Aegypti* Babyloniam. Hæc ciuitas est supra modum magna, in littore Nili sita, transitq; per medium eius riuus aquarũ à Nilo excurrens, & rursum in eũ ruens. A Babylonia duabus leucis distant pyramides quædam triangulares & insigniter magnæ. Et hinc duæ sunt leucæ ad Thebas, unde fuit legio Thebeorum. *Thebais* Huic quoq; adiacet desertũ Thebaidos, in quo olim fuit magnus numerus monachorum. Et nota q̃ à Babylonia usq; ad Syenen per miliaria CC *Situs Aegypti* XXX Nilus in nullos diuiditur riuos, uno contentus in quo fluit alueo. Terra Aegypti ferè est inaccessibilis: nam ab occidente habet mare magnũ, contra Aphricam est desertum Libyæ & Philenorũ: ab Austro est desertũ Aethiopiæ, & ab oriente desertũ Thebaidos usq; ad mare Rubrum. Transitus illius deserti est trium dierũ, donec ueniatur ad locũ qui Beronice uocat: & est portus Aegypti in littore maris Rubri ad Indiam ducẽs. Porrò contra Vulturnũ & septentrionẽ habet Aegyptus desertum magnũ usq; ad terram sanctam, in quo filij Israël ab Aegypto fugiẽtes XL. annis morati sunt. *Christus olim in Aegypto cultus* Floruit ante tempora nostra Aegyptus mirũ in modum Christiana religione, multa milia habens monachorũ, multa cœnobia, & plures ecclesias. Vnde dixerunt mihi Saraceni, quod in sola Babylonia & Cayro (sunt enim duæ urbes, sed in unã coniunctæ) plures quàm quadraginta reperiantur ecclesiæ. Habet uillas fermè infinitas, & populum sine numero. Dominãtur hodie in ea Saraceni. Inter Heliopolim & Babyloniam ostenduntur loca, in quibus beata uirgo mansit cum puero Iesu & marito Ioseph, quum à facie Herodis fugisset è Iudæa. *Hortus balsami* Est etiã ibi hortus balsami, qui irrigatur à fonte paruo, uberrime tamen fluente, in quo aiunt beatam uirginem puerum Iesum lauisse, ob id habetur fons ille in ueneratione nedum à Christianis, uerum & à Saracenis. Modum colligendi balsamum hunc mihi Saraceni ostenderunt. Carpebant folium unum à stipite (adhærent enim folia stipiti) & contra radium solis illud discerpentes, guttam lucidissimam, & supra modum odoriferam elicuerunt: & is est uerus liquor balsami: qui in phialas uitreas colligitur, & ad diuersas mundi partes mittitur: tametsi raro sine mixtura ad regiones nostras perueniat. Aiunt etiam, si folium illud contra radium solis

non fran-

non frangeretur, minime ſuccum illum ſtillaret. Foderunt proinde Saraceni & alium fontem, quum fons prior non ſufficiat ad irrigationẽ totius horti, ex quo quatuor boues aquam trahunt, quæ ſufficere poſſit ad illius humectationem.

FINIS.

AD LECTOREM PRAEFATIO.

Ræter Quintum Curtium, qui geſta conſcripſit Alexandri Magni, & paſſagia quædam terræ ſanctæ, pauci hactenus fuere, qui de rebus & de uarijs illis atque multis prouincijs, quas habet oriens, præſertim Indicus, nos certiores redderent: & tamen interim ſemper fuerunt uiri quidam ſtudioſi, qui Aſiani orbis uiſendi gratia haud cunctãter pericula corporis atq; rerũ iacturas ſubire contenderũt: & proculdubio plurimarũ orientalium rerum certa hodie extarent experimenta, ſi ſaluus illis in patriam contigiſſet reditus. Nunc autem quum tam multa peregrinantibus in illis regionibus ſint ſubeunda exitialia pericula: occurrunt enim nedum prædones, & alij ferociſſimi homines, uerum & beſtiæ immanes, deſerta ampliſſima, ſqualentia & arentia, quæq; neq; hominibus, neq; iumentis quicquam pabuli afferre poterunt, maria illa ſabuloſa, ut uocãt, quę interdum peragranda ſunt, aquæ mortiferæ, mare tempeſtuoſum, calores intolerabiles, frigora acerba, & alia innumera pericula: quot putas Aſia nobis incolumes reſtituit, quos in eã Europa ueluti exploratores miſit? & ſi quoſdam reſtituit, hi uel itineris labore atque periculorum ſufferentia adeo exanimati ſunt, ut non curarint explorata ſtylo excipere: aut ſi annotarunt ea quæ uiderunt & experti ſunt, uernaculo uſi ſunt idiomate, id quod fecit Vartomannus, Benedetto Bordone, ut uulgaris libri uulgari utar titulo, Marcus Paulus Venetus, & alij quidam Itali atq; Hiſpani, quorũ ſcripta adhuc in tenebris eſſent, ſicut & aliqua ſunt, niſi boni quidam uiri ea in latinũ uertiſſent, atq; omnibus legẽda exhibuiſſent. Et utinam Marcus iſte Venetus commodiorẽ nactus fuiſſet interpretẽ, aut ipſe librum ſuum latine ſcripſiſſet, qui latine ſciuit, id quod in loco quodam ſubindicat: ſed multis conciuibus ſuis Venetis gratificari maluit, quàm paucis latine doctis. Natus eſt hic Marcus ex patre Nicolao Paulo uiro clariſſimo, qui quum per tres aut quatuor annos luſtraſſet partes orientales, comitẽ habens fratrem genuinum, Matthæum ſcilicet Paulum, domum rediens filium Marcum ſecum ducens, denuo in Indiam conceſſit, manſitq; multis annis apud magnum Cham Cublai, aulicus illius factus. Hiſtoria illius profectionis atq; reditus deſcribitur in primis decem primi libri capitibus: & hæc tibi lector cauſam reddent, quomodo Marcus huius libri conſcriptor, tot potuerit perluſtrare prouincias.

MARCI PAVLI VENETI DE REGIONIBVS ORIENTALIBVS LIB. I.

Quomodo Nicolaus Paulus, & Matthæus Paulus fratres in orientem concesserint. Caput I.

ALDVINO principe inclyto regni Constantinopolitani sceptra tenente, anno scilicet ab incarnatione domini M. CCLXIX. duo uiri nobiles & prudentes è clarissima Paulina familia nati, ciues Veneti, nauē uarijs onerantes mercibus, cōmuni cōsensu Venetijs soluētes, prospero uento, & deo ducatū felicem præstante, sulcarunt mare mediterraneum, & per angustas Bosphori fauces contendentes, Constantinopolim puenerunt: ubi quū paucis quieuissent diebus, iterū uelis uentum dantes traiecerunt pontū Euxinum, appuleruntq; ad portū ciuitatis Armeniæ, quæ Soldadia appellatur: & præparantes iocalia preciosa, curiam cuiusdam regis magni Tartarorū, Barka dicti, ingressi, illi obtulerunt quicquid optimū habebant. Ille uero gratissima & libere oblata munera nō aspernās uicissim placido illos suscipiens uultu, multo maiora tribuit quàm illi contulerunt. Per annū autē cum illo cōmorantes rege, Venetias redire satagerūt. Et quū id molirent̃, subito inter regem Barka, & alium quempiā Tartaricū regē Allau nomine, lis oborit̃ cruenta: & aliquandiu inter se confligentes, exercitu Barkę deuicto, sors regi Allau uictoriā concessit: sicq; memorati fratres bellorū sequiente tumultu præpediti, uaria captant consilia, quā eligant uiam, per quā uitæ sublato discrimine, in patriā reuertant̃: tandēq; iudicant per uarias itinerū ambages circuire regnum Barka, & furentiū euadere manus: & id tentantes puenerūt ad ciuitatē quandam Guthacā nomine, à qua ultra pgressi Tigrim traijciunt, & XVII. dietas facientes in deserto quodā magno, in quo neq; habitatores, neq; oppida inueniunt̃, ad Bocharā ciuitatem Persidis insignē profecti sunt, præsidente illi Barach rege: ibiq; annis tribus manserunt.

Qualiter adierunt curiam regis magni Tartarorum. Cap. II.

EO tempore uir quidam grauis & insignis à rege Allau ad maximū Tartarorū regem destinatus, Bocharā pnoctaturus uenit, & illic præfatos uiros inueniens, qui iam linguā Tartaricā erant edocti, supra modū hilaris efficitur, cogitatq; quomodo psuadeat, ut secum ducat hos occidentales uiros, inter Latinos natos, ad præsentiā maximi Tartarorū imperatoris, sciens se illi in hoc gratificaturū, & nihilominus uiros debito suscipiēdos honore, & largis donandos muneribus, potissimū quū iam ex multiplici colloqo gratissimos ipsorū explorasset mores. Viri igit̃ illi aduertētes se non facile & absq; periculo posse domū reuerti, inito consilio memorato adhęrent ambasiatori, iterq; cū illo

cũ illo ſuſcipiunt ad Tartarorũ imperatorẽ,comites habentes quoſdam alios Chriſtianos,quos ſecũ è Venetijs duxerant,& ſoluentes à loco Bochara,poſt multos tranſactos menſes pueniũt ad maximũ omniũ Tartarorũ regẽ Cublai uocatũ,quem etiã magnũ Cham appellant, hoc eſt, magnũ regem regũ. Porrò ꝙ tam ꝓlixũ tempus inſumpſerũt, donec ad magnũ uenirẽt Cham, aliud in cauſa nõ fuit,quàm ꝙ in frigidiſſimis regionibus Aquilonẽ uerſus niues plurimas,& aquarũ inundationes inuenerunt,quæ uiã illis pręcluſerunt.

Quanta humanitate à magno Cham ſuſcepti ſint, Cap. III.

ADducti igit̃ ante conſpectũ magni imp̃atoris Cham,pbenigne ab eo ſuſcepti ſunt.Interrogauit aũt eos de multis, utpote de regionibus occidentalibus, de imperatore Ro. atq; alijs regibus & principibus, qualiter ſeſe gererent in regimine & rebus bellicis,quo pacto pax,iuſtitia & concordia inter eos cõſtaret,itẽ quales mores & uiuendi ritus eſſent apud Latinos,& præſertim qualis eſſet noſtra chriſtiana religio,qualiſq; Papa ſummus illius moderator.Et ad hæc memorati uiri ſingillatim reſpõdentes,eò imperatorẽ ſuis deduxerũt uerbis,ut libenter illis auſcultaret,& ſæpe ad ſe introduci iuberet.

Mittuntur à magno Cham dicti uiri ad Pontificem Ro. Cap. IIII.

QVadam itaq; die magnus Cham cũ regni ſui principibus inito cõſilio, rogat Latinos,ut nomine ſuo ad Papã ꝓficiſcentes,unà cũ barone quodã Gogaca nomine,uiro aulico & optimo,atq; apud illum agant,ut centũ uiros ſapiẽtes,& in lege Chriſtiana doctos ad ſe dirigat, qui ſapiẽtibus ſuis oſtendere poſſint Chriſtianorũ fidẽ cæteris omnibus ſectis præferendã, atq; unicã ſalutis eſſe uiã,quodq; dij Tartarorũ eſſent dęmones,qui oriẽtalibus in ſui cultura impoſuiſſent: nã quũ is imp̃ator multa audiſſet de fide catholica, & interim aduerteret, quàm mordicus ſui ſapiẽtes conarent̃ ſuã defendere fidem,in ambiguo poſitus neſciebat cui tutò animũ ſuũ inclinaret,quamq; ut uerã amplexaret̃ uiã. Illi itaq; debitã regiæ maieſtati exhibentes reuerentiã, pollicent̃ ſe cõmiſſa fideliter executuros, & literas quas ab eo Ro. Pont.offerẽdas accep̃int, præſentaturos. Ipſe uero tabulã aureã ſigno regali ſculptã & inſignitã,iuxta imperij ſui cõſuetudinẽ illis tradi iubet, quã cõmeatus loco ſecũ per totũ eius imperiũ deferentes ubiq; àprouinciarũ & ciuitatũ rectoribus per loca diſcriminoſa ſalui deducerent̃ atq; expẽſas ab eiſdẽ recip̃ent,& quacunq; tandẽ re opus in itinere haberent, illis imperatoris noĩe ſuppeditaret̃. Rogabat quoq; eos imperator,ut nonnihil de oleo lampadis, quæ iuxta dominicũ ſepulchrũ Ieroſolymis ardebat,ſibi in reditu deferrent, credens ſibi illud non parũ profuturũ,ſi Chriſtus mundi eſſet ſaluator.Illi igit̃ imperatori ualedicentes arripiunt iter,literas & aureã tabulam ſecũ deferentes.Quumq; XX. dietas equitãdo peregiſſent,Gogacal,qui illis ab imperatore aſſociatus erat, grauiter ægrotare cœpit. Vnde conſilio inito, eo illic relicto,ipſi cœptũ proſequunt̃ iter,ubiq; ob imperatoris ſignũ humaniter ſuſcepti. Pluribus ta-

men in locis ob fluminum inundationes pedem sistere coacti sunt, ut etiam tres annos citro ultroq; absumpserint, priusquam ad portum ciuitatis Armeniorum, Galza nomine, peruenerint. A Galza rectà ad Anconem tendunt anno scilicet domini, M. CCLXXII. mense Aprili.

Quomodo summi Pontificis expectarint creationē. Cap. V.

INgressi autem urbem Anconam audierunt dominum Clementē Papam quartum nuper defunctum, aliumq; neminem in locū eius surrogatū: de quo non parū contristati sunt. Erat tunc Anconæ legatus quidam sedis apostolicæ, dominus scilicet Thedaldus Comes de Placentia, cui cuncta quæ in cōmissis habuerunt, exponentes, indicabant quomodo à magno Cham missi fuissent. Ille uero consulebat, ut noui Pontificis expectarēt creationē. Abeuntes itaq; interim Venetias suos inuisuri, & illic quousq; alius institueretur Pontifex mansuri, inuenit Nicolaus Paulus uxorem suam extremā clausisse diem, quippe quā in recessu suo prægnantē reliquerat, filium uero Marcū nomine, qui iā annos ætatis XV. habebat, atq; postea hunc librum conscripsit, sanum & incolumē inuenit. Porrò electio Ro. Pontificis ad duos usq; annos est protracta.

Qualiter regressi sint ad regem Tartarorum. Cap. VI.

ANnis duobus postq; redierunt in patriā elapsis, memorati duo fratres timentes imperatoris Tartarorū turbationē, quem ipsorum reditū sciebant expectare, reuertuntur Anconā ad legatum, secum ducentes Marcū filium, longi itineris futurū comitem. Acceptisq; à legato literis, quas Tartarorum imperatori deferrent, in quibus plenius imperator edocebatur ea quæ fidem concernunt catholicam, abire iterum in orientem disponunt: illisq; paululum ab Ancona digressis, nūcij ueniūt à Cardinalibus ad legatū, indicātes illi se in summū electum Pontificē, postea Gregoriū dictum. Quo audito ilico missis nuncijs Venetos reuocat, & ne abeant monet, parans alias illis literas, quas Tartarorū offerrēt summo principi, quibus & duos adiunxit fratres prædicatores, uiros probitate & literatura conspicuos, quorū unus Nicolaus, alius uero Guilhelmus Tripolitanus uocabat̄, qui tunc Anconæ moram trahebant. Abeuntes itaq; unà uenerūt ad Glaciā portū maris in Armenia. Et quoniā Sultanus Babyloniæ tunc magno coacto exercitu Armenos inuaserat, cœperūt memorati fratres sibi timere; atq; uiarū uolentes uitare discrimina & guerrarū pericula, cum magistro tēpli in Armenia manserunt: nā nō semel in mortis periculum inciderunt. Nuncij uero Veneti omni sese periculo exponentes cum multis laboribus & magna difficultate ad Tartarorū imperatorē in ciuitatē quæ Clemenisu appellat̄, puenerunt: nam iter eorū hyemali tp̄e ꝓpter niues & frigora atq; aquarū inundationes sępe ad longū tēpus impediebat̄. Porrò rex Cublai audiens eos aduētantes q adhuc longissime aberant, per quadraginta dietas nuncios illis obuiam misit, qui eos conducerent, & necessaria quæq; pro itinere suppeditarent.

Quomodo

Quomodo Veneti à Tartarorũ imperatore ſuſcepti ſunt. Cap. VII.

REgis itaq; curiam adeuntes,& ante conſpectum eius ducti, prociderunt coram eo in faciem,reuerentiã conſuetam exhibẽtes. A quo humaniter ſuſcepti iubent ſurgere,& qualiter uaria uiarũ penetrarint diſcrimina,quidq; cum Romano egerint Pontifice iubet enarrare. Illi uero cuncta ordine exponunt,& allatas Pontificis literas imperatori exhibent. Qua de re rex mirum in modum lætatus,fidelem illorum cõmendauit ſolicitudinẽ. Oleum quoq; de lampade dominici ſepulchri allatũ & oblatũ accepit ab illis,& cũ honore reponi iuſſit. Et quũ intellexiſſet Marcũ Nicolai eſſe filiũ, blanda facie illum ſuſcepit,omnesq; tres illos, patrẽ & filiũ,atq; patruũ tali dignatione proſecutus eſt,ut ab omnibus aulicis deinceps ſuſpicerent,& in honore haberent.

M.Paulus quàm gratus factus ſit Tartarorũ imperatori. Cap. VIII.

MArcus itaq; breui tempore in aula magni Cham Tartarorũ addiſcens mores,atq; quatuor uarias gẽtis illius linguas edoctus,quas nedũ legere,uerũ & ſcribere didicit,omnibus charus effectus eſt,& in primis imperatori: qui ut hominis prudentiam magis conſpicuã redderet, negocium illi commiſit in longinqua expediendum regione, ad quam ſex menſium ſpatio uix peruenire poterat. Ille uero prudenter in omnibus ſe gerens, non ſine laude & principis gratia, quæ in mandatis acceperat tranſegit. Et ſciẽs imperatorẽ oblectari nouitatibus,diligẽter ſcrutatus eſt in regionibus quas pertranſiuit, conſuetudines & mores hominum,conditiones & naturas animalium,atque harũ rerum ueridica relatione mirum in modum ſibi deuinxit regem, ut etiã rex in magnis obeundis regni negocijs hoc uteretur per XVII. annos uiro, mittens illum ad diuerſas latiſſimi imperij ſui terras. Is uero præter id quod regis exequebatur cauſas, etiam terrarum obſeruabat proprietates, prouinciarum & ciuitatum conſiderabat ſitus, & quæ mira in locis uel contigerunt, uel inueniuntur calamo excipiens, tandem nobis occidentalibus patefecit,id quod ſecundus liber explicat.

Quomodo Veneti poſt aliquot annos obtenta licentia redire diſpoſuerint. Cap. IX.

MOrantes autẽ aliquanto tempore Veneti apud magnũ Cham,patriæ uiſendæ accenſi deſiderio, à rege abeundi licentiã petũt.Is uero eorum oblectatus præſentia,difficile ad id inclinari potuit.Accidit tamen interea ut rex Indorũ Argon nomine,tres inſignes uiros mitteret ad curiã magni Cublai,quorũ nomina fuerunt Culatai,Ribuſca & Coila,qui agerent cũ eo,ut aliquã ex proſapia ſua ei traderet in uxorẽ:nam uxor eius Balgana nomine nuper mortua,in teſtamento reliquerat,& maritũ adiurauerat,ne ab alia quàm à ſua familia aliam duceret uxorem. Rex itaque Cublai illorum obſequutus petitioni, puellam quandam XVII. annorum nomine Gogatim,è ſtemmate ſuo prognatã illis aſſociat, inq; uxorẽ Argonis conſecrat. Nuncij uero

quum

quum reginam abducturi essent, & aduertissent Venetos patriam suam siti re, rogabāt Cublai regem, ut pro honore regis Argonis hos secum abire permitteret, qui nouam reginam in Indiam conducerent, & inde ad loca sua reuerterentur. Ille procerum instantia & petitione deuictus, etiam inuitus Venetos abire permisit. Quomodo Venetias redierint, Cap. X.

SOluentes itaq; à Cublai aula, quatuordecim paratas naues, & sufficienti commeatu oneratas, quarum quælibet quatuor malos atq; totidem uela habebat, intrantes acceperunt à rege duas tabulas aureas regali charactere insignitas, quas per omne imperiū suum, & per tam multas prouincias præfectis ostenderent, à quibus securum conductum, uictualia, & alia necessaria perciperent. Adiunxit quoq; illis ambasiatores aliquos ad summum Pontificem, & ad reliquos quosdam Christianos reges. Et nauigio hinc discedentes, post tres menses uenerūt ad insulam quandam Iana nomine, & inde per Indicum uagantes mare, post multū temporis ueniunt ad regis Argonis palatium, allatamq; illi præsentant puellam. At ille filio suo hanc tradidit uxorem. Plurimi autem desiderati sunt ex his sexcentis uiris, quos pro adducenda puella rex ad tartarum misit, qui in itinere eundo & redeundo spiritū exhalarunt. Porrò Veneti cum ambasiatoribus hinc recedentes, ab alio uicerege, qui regno pueri loco præerat, Acata nomine, alias duas aureas & cōmendatitias tabulas more gentis illius acceperunt, atque salui cū honore ex regno illo deducti sunt, & post multum temporis multis exantlatis laboribus, protegente domino Constantinopolim perueniunt, atq; inde cum diuitijs & honorifico comitatu incolumes Venetias redierunt, anno scilicet domini, millesimo ducentesimo nonagesimo quinto, gratias agētes deo, qui eos de periculis multis liberatos saluos domum reduxit. Hæc à principio huius libri breuiter & summarie annotare libuit, ut lectori cōstet, quomodo, & qua occasione Marcus Paulus Venetus huius libri compilator, hæc quæ sequuntur omnia inuestigare potuerit.

De Armenia minori, Cap. XI.

PRæmissa generali itinerum nostrorum descriptione, nunc ad particularia descendentes, singulas regiones quas perambulando lustrauimus, denuo reuisentes, quid in eis uiderimus & experti simus annotaturi. Igitur Armenia minor quam primo intrauimus, iustitię conseruatione, & bona gubernatione consistit. Habet regnum ipsum ciuitates multas & plurima oppida: solum quoq; ipsum fœcundū est, & terra nullius rei necessariæ indiga: uenationes bestiarū & auiū illi non desunt: aër quoq; ipse nulla corruptione infectus, omnibus gratū pręstat spiraculū. Incolę uero regionis illius, q olim strenui fuere bellatores, nūc ocio torpētes molles & effœminati effecti, potationibus & luxui uacāt. Est ciuitas quędā in hoc regno, iuxta mare sita, Glacia nomine, optimū habēs portū, quò plurimi cōueniūt mercatores ex uarijs regionibus,

Glacia

nibus,etiam à Venetijs & Ianua propter uarias merces quę illuc deferuntur, præsertim aromata diuersarū specierum, aliasq́ꝫ preciosas quasdam opes ex orientalibus regionibus illuc nundinationis gratia delatas: nā est is locus ueluti porta quædam orientalium regionum.

De prouincia Turciæ, Cap. XII.

TVrcia prouincia collectæ gentis,continet populos ex Græcis, Armenis, & Turcis. Habent Turcæ linguam propriam,sub lege detestabilis Mahumeti uiuentes.Sunt homines indocti,rudes & agrestes,in mōtibus & ualibus habitantes, atq; pascuosa loca cæteris præeligentes: nam habent greges magnos iumentorum atq; porcorū: habent & mulos, sed illi in magno sunt ualore. Græci uero & Armeni qui inter illos habitant,ciuitates & oppida possident,operamq́ꝫ suam in sericum collocant. Habent autem ciuitates multas,inter quas præcipuę sunt Gomo, Cæsarea & Sebaste,ubi beatus Basilius martyrium pro Christo suscepit,unūq́ꝫ ex Tartarorū regibus dominū agnoscunt.

De Armenia maiori, Cap. XIII.

ARmenia maior prouincia maxima, Tartaris tributaria, ciuitates multas habet atq; oppida. Metropolis eius Arzinga uocatur, fitq́ꝫ ibi buchiranus optimus. Scaturiunt quoq; ibi aquæ feruentes,corporibus humanis abluendis & medendis saniſsimæ. Aliæ uero insigniores post metropolim ciuitates sunt Argyron & Darzirim.Æstiuis diebus plurimi Tartari illuc diuertunt cū gregibus & armentis,uberioris pascuæ gratia illecti. Et rursum hyemali tempore ob niuiū inundantiam ad tempus secedunt. In montibus huius Armeniæ remansit arca Noæ. Habet hæc regio ab oriente confinem prouinciam Zorzaniorum. Ab Aquilone uero fons quidam magnus inuenitur,de quo liquor oleo similis scaturit, ad condimentum quidem cibi inutilis, lampadibus uero cōcinnandis & nutriendis,alijsq́ꝫ rebus inungendis cōmodiſsimus: unde uicinæ quæq; nationes concurrunt,& de fonte illo omnes pro lucernis alendis haurire cōtendunt: tam enim indesinēter hic fons fluit, ut etiam multæ naues oleo eius oneratæ,in alias abducantur regiones. *Fons olei*

De prouincia Zorzania, Cap. XIIII.

ZOrzaniæ prouincia Tartarorum regi tributa offert, eumq́ꝫ dominum suum agnoscit. Sunt autem Zorzanij homines pulchri, in armis strenui,atq; in arte sagittaria periti. Sunt etiam Christiani, Græcorum obseruantes ritum. Capillos nutriunt breues, ut clerici occidentales. Est prouincia eorum aditu difficilis, præsertim ab oriente: illic enim arctiſsima est uia, ab uno latere habens mare, & ab altero montes, per quam quatuor leucarū spatio eundum est, donec in prouinciā ueniatᷣ. Vnde pauci homines ibi magnū exercitū ab ingressu arcere possunt. Habēt incolæ multas ciuitates & castra, abundantq́ꝫ serico, de quo pulcherrimos holosericos parant pannos. Quidam eorum labori manuali operam impendunt, alij uero mercimonijs distrahendis.

diſtrahendis. Terra ipſa ſatis fertilis eſt: id mirabile aiunt in hac terra reperi ri. Eſt lacus quidam magnus in ea, ab aquis montium collectus, uocatus ma re † Chelucelam, in gyro habens circiter ſexcenta miliaria, qui per totũ anni ſpatium nullos mittit piſces, præterquam per quadrageſimam uſq; ad ſabba tum ſanctũ. Diſtat is lacus à reliquis æquoribus duodecim dietis. Aiunt quo que Euphratem fluuium, & alia quædam flumina in hunc ruere lacum.

forte Caſpiũ

De regno Moſul. Cap. XV.

REgnum Moſul ad orientem ſitum, partim confine eſt Armeniæ maio ri, habitãtq; in eo Arabes Mahumetũ colẽtes, & multi Chriſtiani, Ne ſtoriani atq; Iacobini: quibus præeſt patriarcha magnus, quem ipſi Iacelich uocant. Fiunt ibi panni pulcherrimi ex ſerico & auro. Cæterum in montibus huius regni habitãt homines Cardi appellati, quorũ quidã Neſtoriani ſunt, alij Iacobini, & quidam Mahumeti ſunt ſectatores, atq; magni prædones.

De ciuitate Baldachi. Cap. XVI.

EST in partibus illis ciuitas quædam inſignis Baldachum nomine, quæ in ſcripturis ſacris Suſis appellatur, in qua manet prælatus magnus Sara cenorum, quem ipſi Caliphum uocant. Non inuenitur in partibus illis nobi lior quàm illa ſit ciuitas. Parantur ibi ex auro & ſerico pulcherrimi panni, ijq; ſub uaria habitudine. Anno ab incarnatione domini M. CCL. magnus Tartarorum rex Allau obſedit, atque tam acriter oppugnauit hanc urbem, donec caperet eam. Erant tunc plura quàm centum milia armatorũ in ciuita te, ſed Allau longe fortior illis erat. Cæterum Caliphus urbis dominus tur rim habebat plenam auro, argento, & lapidibus precioſis, atq; reliquis iocali bus, ſed auatitiæ ſtimulis ſauciatus, noluit collectum theſaurũ in milites ſpar gere, illiſq; munera largiri, ideoq; ipſe cum ciuitate periclitatus eſt: nam Al lau rex obtenta ciuitate Caliphum cepit, & in turrim illam, in quã theſaurũ ſuum repoſuit, coniecit, negatóque omni cibo & potu ait illi: Si theſaurum hunc non tam auare & tenaciter ſeruaſſes, teipſum & ciuitatẽ liberaſſes: nunc igitur fruere theſauro tuo, & ex eo comede atq; bibe, quem tantopere dilexi ſti. In hunc itaq; modũ miſer ille theſauro ſuo incumbens fame perijt. Tran ſit per hanc urbem fluuius quidam magnus, atq; in oceanum Indicum ſe ef fundens, à cuius oſtio urbs ipſa decem & octo diſtat dietis, ut citra magnum incommodum innumeræ merces ab India ad eam adduci poſſint. Porrò flu uius ipſe originem ſumit à ciuitate Chiſi. Eſt quoq; ciuitas alia inter Balda chum & Chiſi, Baſcia nomine, quæ magno palmarum nemore circundatur, de quo maxima dactylorum colligitur copia.

Haolonus

De ciuitate Tauriſij. Cap. XVII.

IN illis quoq; partibus eſt Tauriſium nobiliſſima ciuitas, in qua multipli ces exercẽtur mercantiæ: nam ſunt ibi gemmæ precioſæ, panni auro texti atq; holoſerici cum alijs uarijs mercibus. Et quoniam ciuitas in optimo ſita eſt loco,

est loco,conueniunt ibi plurimi negociatores ex uarijs mundi partibus,ab India,à Baldacho,à Mosulo & Cremosor: ex Latinorum quoqȝ terris nonnulli nundinandi gratia illuc concedunt: nam mercatores plurimum hinc ditantur. Ciues Mahumetum uenerantur,licet quidam Nestoriani atqȝ Iacobini etiam ibi inueniantur. Sunt in circuitu ciuitatis horti pulcherrimi & amœni, unde incolæ plurimos & optimos colligunt fructus.

Quomodo miraculose mons quidam in alium locum fuerit translatus, Cap. XVIII.

EST mons quidam in regione illa haud longe à ciuitate Taurisij, qui olim uirtute diuina à loco suo hac occasione dimotus est. Accidit semel ut Saraceni Euangelium Christi blasphemare uolentes,& ueluti uanam doctrinā Christianis improperantes dicerent: Est scriptum in Euangelio uestro:Si habueritis fidem sicut granū sinapis, & dixeritis mōti huic,transi hinc,& transibit,& nihil impossibile erit uobis. Nunc igit̄ si fides uestra caret errore,amouete montem hunc, & probate Euangelij uirtutem. Et quoniam Christiani sub perfidorum illorum dominio erant, cogebantur uel montem illum transferre,uel Mahumeticam subire legem: & si neutrum facerent, gladio ferirentur. Tunc uir quidam in Christi feruens amore & fide, confortauit pusillanimes, & fusa oratione ad dominum cum tota fiducia dixit monti: abi hinc: quod uidente multitudine ilico factum est. De quo miraculo multi Saracenorum conuersi, Christum confiteri cœperunt. *Miraculum fidei*

De regione Persarum, Caput XIX.

PERSIA maxima & latissima est prouincia, fuitqȝ olim nobilis & magni nominis: nunc uero à Tartaris dissipata obscurior est quàm unquā fuerit: abijt tamen nomen eius in uiciniores quasqȝ prouincias,ut etiam hodie Persidis prouincia octo complectatur regna: quorum primū uocatur Chasum, secundum Churdistam,tertium Lor, quartum Cielstam, quintū Instanich, sextum Zerazi,septimum Socham,octauum Timochaim, & est in finibus Persarum: suntqȝ ibi equi magni & pulchri, ut etiam quandoqȝ unus ueneat pro ducentis libris Turonensibus.Ducunt autem eos negociatores ad ciuitates Chisi & Curmosa,in littore maris sitas,unde in Indiam uenduntur. Asini quoqȝ ibi sunt pulcherrimi & optimi, ut etiam unus uendatur pro triginta argenti ponderibus. Homines uero in regionibus illis pessimi sunt,rixosi, prędones & homicidæ,fidem Mahumeti profitentes.Mercatores passim occiduntur ab illis prædonibus,nisi cateruatim per itinera incedant. In ciuitatibus tamen sunt optimi artifices,qui in auro,serico,& opere acupictorio mira faciunt.Abundant bombice,tritico,hordeo,milio,alijsqȝ frumēti speciebus. Vini quoqȝ & fructuū habent ubertatē. De ciuitate Iasdi, Cap. XX.

IASDI est ciuitas magna in eadem regione, in qua multæ fiunt mercantiæ. Habet quoque & ipsa subtiles artifices,qui in serico laborāt. Colunt etiam

Mahumetum. Vltra Iasdi per septem dietas non est ulla hominum habitatio usque ad ciuitatem Crermam: sed sunt loca campestria atque nemorosa, in quibus multæ sunt uenationes. Inueniuntur quoque ibi magni conatices, & hi in magna multitudine.

De ciuitate Crermam. Cap. XXI.

CRermam est ciuitas insignis, ubi in montibus plurimi reperiuntur lapides Turchisi uulgo appellati. Sunt quoq; ibi mineræ chalybis & andanici. Item habent falcones nobiles, uolatum pernicissimum habentes, minores tamen falconibus peregrinis. Habet Crermã artifices diuersorum armorum, qui fabricant frena, calcaria, sellas, spatas, arcus, pharetras, & alia instrumenta iuxta usum patriæ illius. Mulieres uero distinentur opere plumario, facientes culcitras & ceruicalia speciosa. A Crermã ultra progrediendo itur per magnam planiciẽ, exactoq; septem dierum itinere peruenitur ad descensum quendam, qui duorũ dierum spatio uix tandem perficitur, uestigio semper in decliuum inclinato. In planicie multi inueniuntur perdices, itemq; castra & oppida. In decliui uero descensu sunt arbores multæ & frugiferæ, sed non est ibi habitatio nisi pastorum. Habet hæc regio hyemali tempore intolerabile frigus.

De ciuitate Camandu, & regione Reobarle. Cap. XXII.

VEnitur post hęc ad planiciem quandam magnam, ubi ciuitas quædam sita est Camandu nomine, quæ olim magna fuit, sed nunc à Tartaris diruta est, retinuitq; regio ab ea uocabulum. Inueniũtur ibi in magna copia dactyli, pistachi, poma paradisi, atq; alij uarij fructus, qui in regionibus nostris non crescunt. Habet quoq; regio illa aues quę sincolinæ dicuntur, permisti coloris, albi scilicet & nigri, quarum pedes & rostra rubescunt. Habet item boues maximos, & in uniuersum candidos, cornua breuia & minime acuta in capite gẽstantes, camelino gibbo dorso eorum imminente, unde tam fortes redduntur, ut ad magna onera gestanda facile assuefiant. Et quum clitellæ gibbo imponuntur, ut cameli genuflectunt, & rursum suscepto onere surgunt, sic ab hominibus edocti. Arietes illius regionis non minores sunt asinis, caudam ferentes tam longam & latam, ut triginta librarum pondus habeant. Sunt pulcherrimi & pingues, atq; ad esum optimi. Sunt præterea in huius regionis planicie multæ ciuitates & oppida, sed quæ muros habent luteos atq; incompositos, fortes tamen: Nam sunt in ea regione multi prædones, quos Caraonas uocant, habentq; regem. Vtuntur hi prædones incantationibus: & quando ad prædam excurrunt, arte illa diabolica id efficiunt, ut aër interdiu per magnum temporis spatium adeo obscuretur, ut à nemine uideri & caueri possint, prorogantq; huiusmodi caligine interdum quinque, & aliquando septem diebus, & interim campos peruagantes in maximo numero, ut etiam quandoque turma eorum decem milia grassatorum complectatur,

Boues gibbosi

Arietes maximi

complectatur, in aciem bellatorum more se redigunt, & in latum diffusi sic procedunt, & quicquid obuiam illis uenit, homines & iumenta, capiunt, iuuenes uenum exponunt, senes uero occidunt. Ego Marcus qui hæc scribo, semel in hanc incidi caliginem: & quoniam parum aberam à castro, quod Canosalim dicitur, facile periculum euadere potui ad castrum fugiendo. Plures tamen è comitiua mea in retiaculum illud dæmoniacum incidentes, partim uenditi, & partim interfecti fuerunt.

De campestribus formosis, & ciuitate Cormos. Cap. XXIII.

PLanicies illa de qua iam dictum est, meridiem uersus extenditur ad spatium quinque dietarum. In extremitate uero eius incipit uia sensim descendere, ut per uiginti miliaria semper in præceps cogaris ire: & est uia ipsa pessima, atque ob prædatores periculis non carens. Tandem uenitur ad campestria pulcherrima, quæ in longum ad duas dietas se extendunt, uocaturq; locus ipse Formosa. Abundat terra illa riuis aquarum, & arboribus palmarum. Est quoque ibi copia diuersarum auium, præsertim papagaiorum, quę citra mare non habentur. Hinc peruenitur ad mare Creanum, in cuius littore sita est ciuitas Cormosa, optimum habens portum, ad quam multi conueniunt negociatores, ab India aromata, margaritas, lapides preciosos, pannos aureos & holosericos, dentes'que elephantorum, & alia preciosa quæque adferentes. Est ciuitas illa regalis, habens sub se ciuitates & castra. Regio uero ipsa calida est & infirma. Si extraneus quispiam mercator in ea moriatur, rex terræ omnia eius confiscat bona. Vinum faciunt in illa terra ex dactylis, atque alijs optimis speciebus: tamen qui eo non sunt assueti, & primum bibere cœperint, uentris fluxum cient: qui uero assueti fuerint, mirum in modum pinguescunt. Incolæ loci non uescuntur pane triticeo & carnibus, sed comedunt dactylos, pisces salitos, & cepas. Naues habent non admodum tutas: nam non consolidant eas clauis ferreis, sed ligneis cum filis quibusdam, quæ fiunt ex corticibus nucum Indicarum. Hi cortices in modum corij parantur, unde fila scinduntur, & ex filis funes fiunt fortissimi, qui aquarum impetum & assultum ferre possunt, nec ab aquis facile corrumpuntur. Habent naues illæ unas arbores, una uela, unosq; temones, nec nisi uno teguntur opertorio. Pice non linuntur, sed piscium sumine. Et quum in Indiam transfretant, equos & alia onera secum deferentes, multas amittunt naues, quod mare illud admodum tempestuosum sit, & naues ferro non sint communitæ. Incolæ illius regionis nigri sunt, Mahumeti'que legi addicti. Æstatis tempore, quando æstus intolerabiles sunt, non morantur in ciuitatibus, sed extra mœnia habent uiridaria aquis irrigata, & per canalia huc illucq; aquam trahunt, illicq; habitantes solis calorem aliquantulum subterfugiunt. Fit etiam non raro, ut à regione cuiusdam deserti, ubi nihil est præter sabulum, uentus quidam urens & uehemens spiret: & nisi homines ilico fu-

gam caperent, nimio calore oppressi suffocarentur. Sentientes enim prima illius uenti spiracula, mox ad aquas confugiunt delitescuntque in eis, donec flatus expirauerit: atque in hunc modum ardorem illum ab arena allatum effugiunt. Fit quoque in hac regione, ut sementem non nisi in Nouembri in terram spargant, & in initio Martij segetem demetant, quo tempore etiam alij fructus maturescunt & colliguntur. Nam post Martium arborum folia & herbæ nimio calore percussæ exarescunt, ut per totam æstatem nec unum uirens folium, nisi iuxta aquas inuenias. Mos est huius patriæ, quum quispiam paterfamilias mortuus fuerit, ut uxor eius relicta quatuor annis cõtinuis eum lugeat, singulis diebus semel fletui uacans. Conueniunt etiam ad defuncti domum consanguinei eius & uicini quiq;, magno rugitu illius mortem deplorantes, atque acerbas facientes querelas.

De regione quæ est inter ciuitates Cremos & Crermam.
CAPVT XXIIII.

VT etiam ad alias stylum uertã regiones, relicta iam India redeundum est mihi ad Crermam, ut hinc recto ordine progrediar ad eas quas uidi & lustraui terras. Igitur si gressum à Cremos uersus Crermam moueris, inuenies magnam & pulcherrimam quandam planiciem, nulla re quæ ad uictum pertinet carentem: præsertim tritico abundat: uerum panis ex eo confectus, ab ijs qui eo non sunt assueti, comedi non potest, adeo amarus est, ab amara aqua illi impasta. Abundant etiam incolæ dactylis, & alijs suauibus fructibus. Habent insuper thermas contra scabiem, & alias multas ægritudines efficaces.

De regione inter Crermam & Cobinam sita, Cap. XXV.

EVndo à Crerma uersus ciuitatem Cobinam, occurrit iter tædiosissimũ, quippe quod in longum ad septem extenditur dietas, nullas ferè habẽs aquas, nisi perpaucas, & has quidem salsas & amaras, uiridem præ se ferentes colorem, perinde ac si herbarum esset succus: & qui uel paululum ex eis delibauerit, uentris profluuium euadere non potest. Idem fieri solet si quispiam gustet sal ex ea aqua confectum. Necesse igitur est, ut uiatores aquam aliam secum portent, si modo non uelint siti periclitari. Iumenta quoq; ipsa horrent, quum aquam illam bibere coguntur, nec uentris fluxum ubi biberint subterfugiunt. Nulla propterea est in illo deserto habitatio hominũ neque ferarũ, exceptis onagris, quod nec cibum, nec potũ illic habere possint.

De ciuitate Cobinam, Cap. XXVI.

COBinam est ciuitas magna, copiam habens ferri, chalybis, & audanici. Fiunt ibi specula de chalybe pulcherrima & magna. Fit quoq; ibi tutia quæ oculis medetur, & espondium, idq; in hunc modum. Habet regio illa mineras, ex quibus terram fodiunt, & in fornacem ignitam proiectam decoquunt, desuper crate ferrea uaporem ascendentẽ intercipiente, in qua uapor conglu

cōglutinatus, tutia efficit. Materia uero grossior, quę in igne remanet, espon dium uocatur. Sunt huius terræ incolæ Mahumeti sectatores.

De regno Timochaim, & arbore solis, quæ à Latinis arbor sicca uocatur, Cap. XXVII.

Relicta ad tergum ciuitate Cobina, occurrit desertum aliud, habens in longitudine iter octo dierum, estq́ in eo ariditas magna: caret arboribus atque fructibus: & aquæ quas habet amarissimæ sunt, ut etiam iumenta eas bibere recusent: & nisi uiatores aquam secum deferrent, siti periclitarentur. Superato uero hoc deserto uenitur ad regnum Timochaim, in quo multæ sunt ciuitates & castra. Est regnum illud confine Persidi à parte Aquilonis, crescitq́ in eius planicie arbor magna, arbor solis dicta, quæ apud Latinos arbor sicca uocatur. Hæc grossa est ualde, habetq́ folia quæ ex uno latere sunt candida, ex opposito uero latere sunt uiridis coloris. Fructus nullos præter entios producit, eosq́ in modum castaneæ buxini coloris. Patet campus ille circumquaque ad multa miliaria, ut nec unam in eo inuenias arborem. Aiunt Alexandrum Magnum ibi cum Dario conflixisse. Est autem tota terra regni Timochaim, saltem quæ inhabitatur, fertilis, & multarum rerum ferax, bonoq́ aëre temperata. Habet etiam uiros pulchros, sed pulchriores mulieres. Mahumeti perfidiam sequuntur.

De tyranno quodam insigni & sicarijs eius. Cap. XXVIII.

Est in terris illis regio quædam Mulete dicta, ubi dominabatur princeps quidam pessimus, Senex de montanis dictus, de quo multa audiui: & quæ relaturus sum, ab alijs multis regionis illius incolis didici, qui ita mihi dixerunt. Fuit princeps ille cum uniuerso populo suo, cui præerat, legi Mahumeti addictus. Is inauditam excogitauit malitiam: Nam homines quosdam sicarios seu gladiatores, quos uulgo Assasinos uocant, sibi adiunxit, & per illorum effrenem audaciam quoscunq́ uoluit occidit, ut breui omnibus terrori esset. Porrò id hac impostura effecit. Erat in terra illa uallis quædam amœnissima altissimis septa montibus, intra quam uiridarium plantauit maximum & pulcherrimum floribus odoriferis & fructibus suauibus, atque alijs delectabilibus refertum herbis. Extruxerat etiam in illo horto palatia quædā egregia mira decorata pictura, & quicquid illis ornamento esse potuit, adhibuit. Porrò quæ ad totius corporis uoluptatem faciunt, non est opus ut multam de illis faciam mentionem, quum horto illi & palatijs non defuerint riuuli uarij, aqua, melle, uino & lacte fluentes, uaria musicæ artis instrumenta & melodiæ, choreæ, tripudia, palæstræ, uestes preciosæ, & mirus apparatus omnium delectabilium rerum, quibus pro uoto fruebantur iuuenes quidam intra uiridariū positi, qui aliud nihil faciebant, quàm quod uitam beatam uiuebant, tristitiæ nullum dantes locum. Erat proinde in introitu horti castrum fortissimum, diligenti munitum custodia, per quod so-

lum, & per nullum alium locum patebat ingreſſus & exitus in hortum. Extra locum illum habebat ſenex ille, cui nomen erat Alaodim, iuuenes quoſdam & uiros fortes, audacis atque præfracti animi, quos ad hoc ipſum inſtituebat, ut animi ſui deteſtabile exequerentur propoſitum. Curabat illos informari in nepharia lege Mahumetica, quæ obſeruatoribus ſuis in uita futura carnales promittit uoluptates. Et ut eos obſequentiores ſibi redderet, & ad omne uitæ periculum intrepidos, quum illi uideretur faciebat eis, uel quibuſdam eorum, dari potum quendam, quo ineſcati dementes fiebant, & graui opprimebantur ſopore, interimq́ in uiridarium ducebantur: & quum ſopore ſoluto euigilarent, & uiderent ſe tantis intereſſe delitijs, putabant ſe in paradiſum dei raptos, uiuereq́ cum Mahumeto legiſlatore ipſorum, & illis quæ promiſit perfrui gaudijs. Quid plura? Gaudebant ſe ex ſeculi miſerijs ereptos, & iam aliam atque felicem uiuere uitam. Sed quum paucis diebus his gaudijs interfuiſſent, ſenex quibus uolebat iterum memoratum potum bibendum exhibuit, & dementatos extra paradiſum illam reduxit. Tunc illi ad ſe redeuntes, & reminiſcentes quibus & quantis ad modicum tempus potiti fuiſſent gaudijs, ſupra modum dolebant, & triſtes efficiebantur quod delitijs illis perpetuo frui non conceſſum ſit, mortem libenter ſubituri, modo hac uita tam modice deguſtata, ſemper uiuant. Tunc tyrannus ille, qui dei prophetam ſe eſſe mentiebatur, aiebat illis: Audite me, & nolite contriſtari: ſi parati eſtis, ut pro mea obedientia mortem intrepide, ubi illata fuerit, ſubeatis, participes uos pronuncio futuros illorum gaudiorũ quæ ad horam uidiſtis. At miſeri illi mortem lucrum putantes, nihil tam difficile aiunt iniungendum, quod pro illa beata uita conſequenda non libenter ſubeant. Abutitur igitur tyrannus ille his pręfractis hominibus ad innumera homicidia, quippe qui corporalem uitã proſtituentes, contemnebant etiam mortẽ ipſam, & paſſim ad tyranni iuſſum in regione illa ſic graſſabantur, ut omnibus hominibus eſſent formidini, & nemo inſaniæ illorum reſiſtere auderet: ſicq́ fiebat, ut multæ regiones, & potentes uiri tyranno illi tributarij fierent.

De interfectione memorati tyranni, Cap. XXIX.

ANno domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſecundo Allau rex Tartarorum, potenti exercitu tyranni illius caſtrũ obſedit, cupiens tantum periculum è ſuis eliminare partibus. Et elapſis tribus annis cepit illum cum omnibus Aſſaſinis ſuis: defecerant enim illis uictualia: & funditus aboleuit locum, & homines interfecit.

De ciuitate Sopurgam & terminis eius, Cap. XXX.

REcedendo à præfato loco uenitur ad regionem quandam ſatis amœnã, quæ habet colles, planicies, & optima paſcua, uberrimos denique fructus: eſt enim ſolum eius feraciſſimum: neque ullam habet penuriam præterquam aquæ: nam eundum eſt per quinquaginta aut ſexaginta miliaria, donec

donec aliquid aquæ inuenias: unde nisi uiatores aquam secum deferrent, sæpe siti periclitarentur, id quod etiam iumentis accidere solet. Festinanter igitur regio ipsa percurrenda est, præsertim ubi tanta est terræ ariditas. Extra illam siccitatem habet regio illa multas ciuitates & oppida. Incolæ Mahumetum agnoscunt. Post hęc uenitur ad ciuitatem Sopurgam, ubi omniū uictualium reperitur copia: præsertim abundant ibi pepones, quos filis diuidunt non secus quàm cucurbitæ dissecantur, & desiccatos ad proximas terras uendendos portant, à quibus auide comeduntur, quum mellis ferè habeant dulcedinem. Sunt etiam in regione illa plurimæ uenationes bestiarū & auium.

De ciuitate Balac, Cap. XXXI.

PRætereuntes inde uenimus in ciuitatem quandam Balac nomine, quæ olim magna & nobilis fuit, sumptuosa habens marmorea palatia: nunc uero à Tartaris diruta est. In hac ciuitate ferunt Alexandrum Darij regis filiam in uxorem accepisse. Hæc ab Aquilone terminatur ad Persidis prouinciam. Quod si hinc soluas & procedas inter orientem & Aquilonem, non inuenies ad duas dietas ullam habitationem: quia habitatores loci tot molestias à latronibus & prædonibus passi, coacti sunt fugere ad montana, loca scilicet tutiora. Inueniuntur ibi aquę multæ, atq; uenationes bestiarum plurimæ: sunt quoque illic leones. Viatores quoniam nihil alimenti in itinere inueniunt, uictualia secum deferunt, quæ pro duobus diebus illis sufficiant.

De regno Taicam & terminis eius, Cap. XXXII.

EXacto itinere duorū dierum quos memorauimus, occurrit castrū quoddam Taicam uocatū, ubi frumenti magna est copia, agerq; ipse pulcherrimus. Sunt ibi quoq; montes salis ad meridiē extensi, tam magni, ut totus mundus hinc sal sufficiens habere posset. *Montes salis* Est autem sal ipsum tam durum, ut non nisi cum ferreis malleis è montibus erui possit. Quod si ultra ab isto loco procedas, inter plagam scilicet orientalem & aquilonarem eundo, post tres consummatas dietas uenies ad ciuitatem Scassem, licet alia quoq; oppida in itinere occurrant. Huius regionis incolæ omnes Mahumetum colunt: bibunt tamen uinum, cuius terra illa sicut & frumenti atque fructuum maxime est ferax: imò tota die nihil agunt, quàm quod calicibus euacuandis incumbunt. Est uinum illud coctum & optimum. Homines uero sunt pessimi, sed optimi uenatores: nam abundat terra eorum bestijs syluestribus. Nudi caput incedunt, nisi quod uiri chordula quadam longitudinis decem palmorum caput ligant. E bestiarum uero syluestrium, quas capiunt, pellibus indumenta sibi parant, sicut & caligas & calceamenta, nec alijs utuntur uestibus.

De ciuitate Scassem, Cap. XXXIII.

CIuitas autem Scassem in planicie est sita, habetq; in circumiacentibus montibus multa castra. Fluit etiam per medium eius magnus quidam

Sues ſpinoſi fluuius. Sunt in regione illa multi ſues ſpinoſi, qui quum capiuntur, ſpinis ſuis ſæpe homines & canes lædunt: nam canes à uenatoribus in porcos prouocati, adeo iritãt & cõmouent feras illas, ut ſimul cõcurrentes terga ſua, quibus ſpinæ innituntur, uehementer commoueant, atque ſtimulos ipſos uehementia quadam excutiant, atque in uiciniores homines & canes uibrent. Habet gens illa linguam propriam: paſtores eius morantur in montibus, uendicantes ſibi cauernas pro habitaculis. Itur hinc per tres dietas ad prouinciã Balaſciæ, atq; intermedio itinere nulla humana occurrit habitatio. Neceſſe igitur eſt ut uiatores cibum & potum ſecum portent.

De prouincia Balaſciæ, Cap. XXXIIII.

BAlaſcia eſt prouincia magna, habetq; linguam propriam, cultui Mahumeti dicata. Reges eius, qui iure hæreditario ſibi inuicem ſuccedunt, ab Alexandro Magno originem duxiſſe feruntur. Producit hæc eadem prouincia lapides precioſos atque magni ualoris, qui à nomine regionis balaſci uocantur. Nemo citra capitis pœnam audet huiuſmodi lapides uel fodere, uel extra regionem aſportare, niſi cum licentia & conſenſu regis: omnes enim illi lapides regis ſunt, & is mittit eos quibus uult uel pro dono, uel pro ſolutione tributi: multos etiam commutat pro auro & argento. Vſqueadeo autem terra illis turgeſcit lapidibus, ut ad regem parum hinc rediret emolumenti, ſi paſſim omnibus permitteret eos fodere & diſtrahere: nam ſic lapis ipſe uilior redderetur. Suppeditat quoque mons alius in hac prouincia lazulum, de quo fit azurum optimum, quale etiam in mundo non inuenitur. Elicitur autẽ ex mineris non ſecus ac ferrum: prębent quoque mineræ argentum. Regio ipſa ualde frigida eſt. Equos habet multos & optimos, magnos & ueloces, qui tam duras & fortes in pedibus habent plantas & ungulas, ut ferramento opus non habeant, etiam quantumlibet per ſaxa & montes currant. Abundat præterea regio ipſa uenatione beſtiarum & auium. Habet quoq; herodios, ſeu optimos falcones. Fert ager eius triticum optimum, hordeum & milium in magna copia. Oliuis caret, ſed ex nucibus & ſoſima oleum conficiunt. Incolæ extraneas gentes minime metuunt, eo quod introitus in prouinciam ſunt multum arcti, nec poſſunt hoſtes facile irrumpere. Ciuitates eorum & caſtra arte & natura munita ſunt. Sagittarios habent certos, & uenatores optimos. Induuntur utplurimum corio: nam ueſtes laneæ & lineæ ibi haberi nequeũt, niſi pro magno precio. Mulieres tamen nobiles utuntur pannis lineis & bombicinis.

De prouincia Baſciæ, Cap. XXXV.

PRouincia Baſciæ diſtat à regione Balaſciæ decem dietis. Et eſt regio ipſa ualde calida: unde fit ut homines nigri ſint, ſed aſtuti atque mali. Linguam habent propriam: & in auribus geſtant inaures aureas & argenteas, atq;

teas;atq; margaritas. Vescuntur carnibus & riso: idololatræ sunt, incantatio nibus & dæmonum inuocationibus uacantes.

De prouincia Chesimur, Caput XXXVI.

PRouincia Chesimur distat à Bascia per dietas septem. Incolæ eius linguam propriam habent. & idololatræ sunt, idola consulentes, atque responsa à dæmonibus recipientes. Faciunt quoque arte diabolica, ut aër in caliginem condensetur. Bruni coloris sunt, hoc est, nigricantis: nam regio temperata est. Carnibus uescuntur & riso, & tamen macilentissimi sunt. Ciuitates ibi multæ sunt & oppida. Rex eorum nulli tributarius est, quia neminem timent, desertis undique uallati, quo fit ut difficilis ad eos sit accessus. Sunt in hac prouincia quidam eremitæ, qui in monasterijs & cellis idolis seruiunt, cum magna cibi & potus abstinentia deos suos honorantes, quos etiã plurimũ reuerentur, & cauent ne eos offendant, nepharia illorũ mandata transgrediendo. Vnde & uulgo in magno honore ij habentur eremitæ. *Monachi*

De prouincia Vocam, & montibus in ea altissimis, CAPVT XXXVII.

HIc iam iterum occurreret India, si iuxta priorem tramitem progrederer, sed quia illam in tertio libro descripturus sum, iam aliam uiam pergere statui, ad Balasciam scilicet redeuntes, & hinc inter plagam Aquilonarem atque orientalem iter facientes. Igitur spatio duorum dierum uenitur ad flumen quoddam, ubi multa sunt castra & uillæ: & homines illorum locorum probi sunt, & in armis strenui, sed Mahumetum colunt. Rursus spatio aliorum duorum dierum uenitur ad prouinciam Vocam, quæ subiecta est regi Balasciæ, habens in longum & latum spatium trium dietarum. Incolæ eius habent linguam propriam, & colunt Mahumetum. Sunt etiam strenui bellatores atque boni uenatores: nam abundat regio illa syluestribus animalibus. Hinc si discedas ad orientalem plagam, ascendendum tibi erit per tres continuos dies, quousque peruenias ad montem altissimum, & quo altior non est in mundo. Ibi etiam inuenitur inter duos montes planicies quædam amœna, & in ea fluuius pulcherrimus, iuxta quem optima sunt pascua, ita ut in illis equus aut bos macilentus decem dierum spatio pinguescat. Est ibi copia animalium syluestrium: præsertim inueniuntur ibi arietes syluestres maximi, longa habentes cornua, ex quibus uaria uasorum genera effinguntur. Continet planicies illa in longitudine spatium quod duodecim diebus peragrari potest, uocaturque Pamer. Sed si longius progrediare, deserti speciem præ se fert: nec est ibi ulla habitatio humana, aut ulla herba uirens. Coguntur itaq; uiatores secum ferre ea quæ illis sunt necessaria, pro corporis sustentatione. Nulla quoque ibi apparet auis, propter frigus, & nimiam terræ eleuationem, quæ pabulum nullum administrare potest animalibus. Ignis si quandoque ibi accendatur, obstante nimia regionis frigidita- *Vocam*

te, non

te, non est ita lucidus, nec adeo efficax in sua actione, ut in locis demissioribus. Hinc uia ulterius ducit inter orientem & Aquilonem per montes, colles atque ualles, in quibus multa inueniuntur flumina, nulla autem habitatio humana, nec ulla herba: uocatur'que regio ipsa Belor, omni tempore hyemis effigiem præ se ferens, eaq; facies perseuerat, donec uiator quadraginta dietas absoluat. Pro tot etiam diebus necesse est ut uictum secum deferat. In montibus tamen altissimis hinc inde hominum habitationes conspiciuntur, sed qui pessimi & crudeles sunt, idololatriæ dediti, qui ex uenatione uiuunt & corio uestiuntur.

De prouincia Cassar. Cap. XXXVIII.

POst hæc peruenitur ad prouinciam Cassar, quæ magno Cham tributaria est. In ea sunt uineæ, uiridaria, arbores frugiferæ, bombix, & aliæ agrorum possessiones. Incolæ uero habent linguam propriam, & sunt negociatores & artifices, atque lucri gratia per prouinciam discurrentes, adeoq; auare diuitijs inhiant, ut uix satis de partis edere audeant. Mahumeti quoque legi parent: tametsi quidam Christiani Nestoriani ibi inueniantur, qui suas quoque habent ecclesias. Regio patet quinq; dietarum spatio.

De ciuitate Samarcham, & miraculo columnæ in ecclesia facto. CAPVT XXXIX.

SAmarcham ciuitas magna & egregia est in regione illa, tributaria nepoti magni Cham. In hac habitant Christiani cum Saracenis, hoc est, Mahumetanis. Accidit uero his temporibus in ea diuina uirtute tale miraculum. Frater magni Cham, nomine Cigatai, qui regioni illi præfuit, persuasus à Christianis baptismi suscepit sacramentum. De quo Christiani gaudentes, fauore illius ædificauerunt basilicam magnam in illa urbe, in honore diui Ioannis Baptistæ. Porro architecti ecclesiam illam tali fabricauerunt ingenio, ut tota eius testudo uni niteretur marmoreæ columnæ, quæ medium ecclesiæ tenuit locum. Habebant tunc Saraceni insignem lapidem qui omnibus modis ad hoc quadrabat, ut basis loco præfatam sustineret columnam. Raptus igitur à Christianis, in fundamento columnæ locatus est. De quo Saraceni dolentes hiscere non audebant, quum princeps ad hoc ipsum annuisset. Factum est autem, ut aliquanto post tempore princeps ille moreretur, & illi filius eius succederet in regno, non autem in fide. Tunc Saraceni ab eo obtinuerunt, ut Christiani lapidem illum, quem columnæ supposuerant, reddere cogerentur. Et quum illi precium satis dignum offerrent, recusarunt Saraceni quicquam aliud accipere quàm lapidem. Quod hac impostura faciebant, ut Christianorum ecclesia funditus destrueretur. Christiani itaque uidentes durum esse contra stimulum calcitrare, aliò confugere nequiuerunt, quàm ad deum, & ad sanctum suum Ioannem Baptistam, quem lachrymosis oculis inuocare cœperunt. Adueniente itaque die quando

quando lapis ſub columna auferendus erat, ne ecclesia diutius maneret, nutu diuino longe aliud accidit, quàm perfidi ſperauerant Saraceni. Siquidem columna ipſa adeo ſubleuata eſt ab ipſa baſi, ut trium palmorum ſpatium inter utriuſque lapidis ſuperficiem interceſſerit, & columna ipſa iam teſtudinem eccleſiæ non ferret, ſed uiceuerſa teſtudo columnam portaret, id quod in hunc uſque diem perſeuerat.

De prouincia Carcham, Cap. XL.

RVrſum ab hac urbe digreſſi uenimus in prouinciam Carcham, quinq; quaſi dierum itinere in longum procedentes. Hæc omnium uictualium habet copiam, ſubiecta dominio nepotis magni Cham. Incolæ Mahumetum colunt. Habitant tamen inter eos quidam Chriſtiani Neſtoriani.

De prouincia Cotam, Cap. XLI.

PRouincia Cotam ſequitur prouinciã Carcham, ſita inter plagam orientalem & aquilonarem. Subiecta eſt dominio nepotis magni Cham, habetq; ciuitates & oppida multa. Metropolis eius uocatur Cotam. Extenditur prouincia in longum itinere octo dierum. Nullius rei quæ ad uictum pertinet in ea eſt defectus. Habet copiam bombicis, atq; uineas multas & optimas. Homines uero ſunt imbelles, ſed boni artifices & negociatores. Mahumetum agnoſcunt.

De prouincia Peim, Cap. XLII.

PRogredie͂tibus ultra per eande͂ plagam occurrit prouincia Peim, extenſa in longum quinque dierum itinere. Subiecta eſt magno Cham, habetq; multas ciuitates & caſtra. Metropolis eius uocatur Peim, iuxta quam currit fluuius, in quo precioſi inueniuntur lapides, nempe iaſpides & chalcedonij. Incolæ regionis reuerentur Mahumetum, & ſunt eximij artifices atq; negociatores. Abundant bombice, & uictualium habent copiã. Eſt conſuetudo in hac prouincia, quando maritus quiſpiam ob certã cauſam in alium locum commigrat, & infra uigeſimam diem domum non redit, licebit uxori alium ducere maritum priore relicto. Id idem licitum eſt uiro, poſteaquam domum reuerſus fuerit, ut ſcilicet impune matrimonium cum alia contrahat uxore.

De prouincia Ciartiam, Cap. XLIII.

POſt hæc uenitur ad prouinciam Ciartiam, quæ eſt ſub dominio magni Cham, habetq; ciuitates & caſtra multa. Metropolis eius, unde etiam ipſa denominata eſt, uocatur Ciartiam. Reperiuntur ibi in fluminibus multi lapides precioſi, pręſertim iaſpides & chalcedonij, quos negociatores deferunt ad prouinciam Cathai. Eſt prouincia Ciartiam multum ſabuloſa, plurimas habens aquas amaras, unde ſterile ſolum redditur. Quando extraneus aliquis exercitus hanc tranſit prouinciam, incolæ eius omnes cum uxoribus, filijs, animalibus, & cuncta ſupellectile fugiunt in aliam regionem uiciniore͂, ubi paſcua & aquã bonam inueniu͂t, ibiq; morantur donec hoſtium

exercitus

exercitus transierit: & quum hostium effugiunt conspectum, uentus adeo de let uestigia eorum arenæ impressa, ut superuenientes hostes illorum iter ne quaquam explorare possint. Si uero Tartarorum exercitus, quibus subiecti sunt, eorum pertransierit terram, ipsi non fugiunt, sed animalia duntaxat in alium abigunt locum, quod Tartari pro acceptis uictualibus nihil rependãt. Recedendo ab hac prouincia, sabulum quinq; dierum spatio terendum est, ubi nulla ferè alia aqua, quàm amara inuenitur, donec perueniatur ad ciuita tẽ Lop nomine. Et nota quod omnes iam memoratæ prouinciæ, nempe Ca scar, Carcham, Cotam, Peim, & Ciartiam usq; ad ciuitatem Lop, ponuntur intra magnæ Turchiæ terminos.

De ciuitate Lop & deserto maximo. Cap. XLIIII.

LOp est ciuitas magna, ad introitũ deserti magni, inter orientem & Aqui lonem sita. Incolæ eius Mahumetum colunt. In ea faciunt sibi mercato res, qui desertum transire cupiunt, parare cuncta necessaria. Quiescunt etiam in ea aliquantisper, prouidentes sibi de fortibus asinis & camelis, quos uictua libus onerant. Et quando in deserto uictualia deficere incipiunt, interficiunt asinos, uel in deserto relinquunt: quia non poterunt amplius illis de pabulo prouidere quousq; desertum superauerint. Camelos tamen libentius seruãt, quod pauco sustententur cibo, & grauia onera ferant. Offert desertum illud magnum uiatoribus aliquando aquas amaras, sed frequentius aquas dul ces, ut ferè singulis diebus per illos triginta dies, quibus desertum ipsum uix pertransiri potest, aquam recentem inueniant, sed quæ interdum adeo modi ca est, ut non omnibus mercatoribus simul euntibus sufficiat. Est desertum il lud multum montuosum: & ubi ad planiciẽ peruenitur, illic per sabulum eun dum est. Est in uniuersum sterile & squalidum, nullumq; propter pabuli pe nuriam animalibus præstat habitaculum. Cernuntur & audiuntur in eo in terdiu, & sæpius noctu, dæmonum uariæ illusiones. Vnde uiatoribus summe cauendum est, ne multũ ab inuicem seipsos dissocient, aut aliquis à tergo sese diutius impediat: alioquin quamprimũ propter montes & colles quispiam comitum suorum aspectum perdiderit, non facile ad eos perueniet: nam au diuntur ibi uoces dęmonum, qui solitarie incedentes proprijs compellant no minibus, uoces fingentes illorũ quos comitari se putant, & à recto itinere ab ductos in perniciem deducunt. Audiuntur interdum in aëre concentus musi corum instrumentorum, sed frequentius sonitus tympanorum. Est igitur hu ius deserti transitus periculis plenus.

Dæmonũ præstigiæ

De ciuitate Sachion, & combustione corporũ mortuorũ, Cap. XLV.

SVperato deserto peruenitur ad ciuitatem Sachion, quæ sita est in ingres su prouincię magnę Taguth ubi inter Mahumeti cultores pauci inueniũ tur Christiani Nestoriani. Sunt quoq; ibi plurimi idololatræ, qui etiã linguã propriã habent. Vrbis huius incolę negociationibus nõ uacant, sed de fructi

bus terræ

bus terræ uiuunt. Habet deniq; urbs ipsa multa monasteria diuersis idolis consecrata, in quibus multa offeruntur sacrificia, & dæmonibus magna à populo exhibetur reuerentia. Et quādo homini filius aliquis nascitur, statim commendat eum idolo alicui, atq; in honorē eius anno illo in domo sua nutrit arietem, quem anno à natiuitate filij reuoluto, proximo illius idoli festo unà cum filio offert cum multis ceremonijs & magna reuerentia. Postea coquuntur carnes arietis, & idolo denuo offeruntur, dimittunturq; ante idolū tamdiu suspensæ, donec completæ fuerint nephandæ orationes, quas ante ipsum iuxta consuetudinem suam murmurare solent. Et in primis rogat pater idolū cum magna instantia, ut filium sibi cōmendatum cōseruet. Officio finito, immolatas carnes ad locum alium deferūt, & cōsanguinei illius omnes pariter congregati, carnes illas cum magna religione comedūt: ossa uero decenter in uasculo quodā conseruant. Cæterū in mortuorū parentatione his utuntur ceremonijs. Curāt proximi quiq; ut corpora exanimata cōburantur in hunc modū. Primo interrogant astrologos, quando mortuus in ignem sit conijciendus. Tū illi quærunt quo anno, quo mense, die & hora is qui in fata concessit, sit natus: constellationeq; perspecta, indicant diē quando sit cōburendus. Alij uero mortuū corpus aliquot diebus reseruant, aliquando septem diebus, quandoq; per mensem, nonnunq; per sex menses, domi capsam illi parantes, & tali ingenio latera compaginātes, ut nullus fœtor ex ea exhalare possit. Corpus etiā ipsum aromatibus condiunt, & capsam pulchre depictā panno precioso operiūt: & singulis diebus quibus cadauer domi tenet, hora prandij mensa iuxta capsam præparat, uino & cibis per integræ horę spatiū desuper positis, putantes defuncti animā de appositis manducare. Et quādo defuncti corpus est efferendū, astrologi cōsuluntur qua ex parte id sit faciendum. Nam si porta aliqua dum construeretur caruit bonis fatis, illā indicant fugiendā atq; incongruā per quam mortuorū cadauera efferantur, indicātq; aliam quæ huic rei accōmoda sit, aut nouam iubent in pariete fieri apertură. Dum uero funus per ciuitatē portatur, lignea tuguria in uia construunt, atq; sericis & aureis pānis cooperiunt: & quū defuncti cadauer ante ea portatur, effundunt in terrā uina & delicata cibaria, putantes defunctū in alia uita his recreari rebus. Antecedunt etiam funus ipsum uaria instrumenta musices, in quorū concētu maxima est iucūditas. Et quū ad locum combustionis uentū fuerit, scribunt & pingūt super chartas imagines uirorū ac mulierum, itemq; multorum denariorū, quæ omnia simul cum cadauere comburuntur. Aiunt enim defunctū illum tot seruos & ancillas, animalia & denarios in alia uita habiturum, quot cum eo fuerint imagines combustę, uicturusq; sit perpetuo in diuitijs illis & honore. Hanc superstitionem seruat ferè ubiq; cæcitas paganorum in partibus orientis, quum cadauera defunctorū comburunt.

Dæmonum cultus

Funerandi mos

De prouincia Camul, Cap. XLVI.

CAmul prouincia est intra magnam prouinciam Tanguth, subiecta imperio magni Cham, habēs ciuitates multas & oppida. Attingit autem terra Camul duo deserta, magnū scilicet, de quo iam supra diximus, & aliud quoddam minus. Abundat hæc prouincia his quæ pro uitæ sustentatione homo opus habet. Habent incolæ huius regionis linguam propriam, & ad aliud non uidenť nati, quàm uacare ludis & tripudijs. Idololatræ sunt & cultores dæmonum, ad hoc ab ipsis persuasi, quando uiator quispiam pertransiens ad domū alicuius hospitij gratia diuertit, suscipit eū paterfamilias cum magno gaudio, atq; præcipit uxori & toti familiæ, ut quamdiu ille apud eos manere uoluerit nō excludatur, sed illi in omnibus obediāt. Ipse uero interim discedit, nō reuersurus quamdiu hospes in ædibus suis manserit. Et uxor interim paret hospiti ut marito suo. Sunt mulieres illius regionis formosæ: & uiri à dijs suis hac dementati sunt stulticia, ut putēt sibi gloriosum esse si eas uiatoribus prostituant. Tēpore uero quo regnauit Moguth magnus Cham & rex omnium Tartarorum, audita hac populi Camul stulticia, mandauit ipsis ne amplius seruarēt hanc detestabilem consuetudinē, sed potius uxorū suarū custodientes pudicitiam, cōmunia pararent hospitia, in quæ aduenæ & superuenientes diuerterēt uiatores, & prouinciā tanta nō fœdarent turpitudine. Viri uero Camul audito hoc regis mandato, plurimum sunt contristati, missisq; nuncijs & muneribus, instantissime rogarunt, ut tam graue reuocaret edictum, & traditionem illam, quam à suis senioribus ueluti per manus acceperunt, non aboleret, maxime quū compertum haberent se propter illud hospitalitatis beneficium deorū suorum cōsequutos gratiam, & terram nunquam deorum munere sua destitutam fœcunditate. Rex uero Moguth audita querela, acquieuit petitioni illorū, & reuocās mandatū dicebat, Quod ad me attinet, uobis mandaui ut detestabilem illam & toto orbe inauditam aboleretis consuetudinem: sed quia opprobriū honorem ducitis, habete opprobrium ut optastis. Nuncij itaq; alias portantes literas, quæ priores cassauerunt, uniuerso populo magnum attulerunt gaudium. Et is mos usq; in hodiernum diem à populo illo custoditur.

Hospitalitas mira

De prouincia Chinchintalas, Caput XLVII.

POst prouinciā Camul sequitur prouincia Chinchintalas, quæ ab Aquilone confinis est deserto, habetq; in longitudine iter sexdecim dierū, subiecta dominio magni Cham. Habet ciuitates & castra multa. Populus eius in tres diuisus est sectas. Pauci quidam confitentur Christum, & hi sunt Nestoriani: alij Mahumetum colunt, tertij idola adorant. Est in hac prouincia mons, in quo inueniuntur mineræ chalybis & audanici: itemq; salamandræ, de quibus fit pannus, qui si in ignem proiectus fuerit, non comburi potest. Fit autem pannus ille de terra in hunc modum, ut quidam è socijs meis, uir

ſingulari præditus induſtria, Curficar nomine, Turchus me edocuit, qui in prouincia illa mineralium operi præfuit. Inuenitur in monte illo minera quædam terræ, quæ fila producit lanæ haud diſſimilia: & hæc ad ſolem deſiccata in mortario æneo teruntur, deinde lauantur, & quicquid terrenum illis adhęret ſubmouetur: demum fila illa ſic purgata & attenuata, ut alia lana nentur, atq; in pannum contexuntur. Et quando pannos illos uolũt dealbare, proĳciunt eos ad horam in ignem, & tunc ex flammis illæſi educuntur niue candidiores. Haud ſecus purgant eos, quando maculas aliquas contraxerint: nam lotura alia præter ignem illis non adhibetur. De ſalamandra uero ſerpente, qui in igne uiuere dicitur, nihil explorare potui in orientalibus regionibus. Aiunt Romæ mappam quandam haberi, ex ſalamandra contextam, in qua ſudarium domini inuolutum retinetur, quam rex quidam Tartarorum Romano miſit pontifici.

De prouincia Suchur, Caput XLVIII.

A Tergo relicta prouincia Chinchintalaſi, ducit iter ad orientem, & per decem continuas dietas nulla reperitur habitatio, niſi in paucis locis, quibus ſuperatis, uenitur ad prouinciam Suchur, quæ plures habet habitationes & oppida. Metropolis eius uocat̃ Suchur. In hac prouincia inter multos idololatras pauci inueniuntur Chriſtiani. Sunt autẽ omnes magno ſubiecti Cham. Negociationibus non uacant, ſed de fructibus terræ uiuunt. In cunctis huius prouinciæ montibus inuenitur reubarbarum, quod inde per mercatores ad diuerſas mundi portatur terras.

De ciuitate Campition, Caput XLIX.

EST Campition ciuitas magna & inſignis, principatũ habens in regione Tanguth. Sunt in ea Chriſtiani, Mahumetani, & idololatræ. Habẽt idololatrę multa monaſteria, in quibus idola ſua colunt. Porrò idola illa ſunt formata uel ex lapide, uel ex ligno, uel ex luto, deſuper deaurata. Inter hæc quædam ſunt tam magna, ut decem paſſus contineant longitudine, terræ ac ſi ſupini iacerent affixa, iuxta quæ parua ſunt poſita idola, quæ maioribus reuerentiam exhibere uidentur. Habent hæc idolorum portenta etiam ſuos ſacrificulos & religioſos, qui cæteris honeſtius uiuere uidentur: nam quidam ſeruant caſtitatem, multumq; cauent ne deorum ſuorum legem pręuaricentur. Totum anni circulũ per lunationes computant, nec alios habent menſes, aut hebdomadas præter lunares. In his lunationibus obſeruãt quinq; cõtinuos dies, in quibus nullam beſtiam uel auem occidunt, nec carnem comedunt: uiuunt etiã honeſtius quàm in reliquis diebus. Habent idololatræ in hac ciuitate hunc morẽ, ut quis triginta aut plures ducat uxores, iuxta quod multas nutrire poteſt: prima tamen cæteris dignior habetur, & magis legitima cenſetur. Non recipit uir ab uxore dotem, ſed ipſe in animalibus, uel ſeruis, aut

pecunia iuxta possibilitatem suam conuenientem assignat dotem. Si uxor uiro fiat odiosa, licitum est illi eam à se repudiare iuxta quod ei libuerit. Accipiunt etiam uxores in secundo gradu sibi attinentes, similiter nouercas. Et multa peccata quæ apud nos grandia censentur, apud illos licita reputantur. Viuunt in multis non secus quàm bestiæ, ut satis mihi mores eorũ sunt perspecti, qui unà cum patre meo atq; patruo per anni spatium ob quædam negocia in hac ciuitate mansi.

De ciuitate Ezina, & alio deserto magno, Caput L.

A Ciuitate Campition itur per duodecim dietas usque ad Ezinam ciuitatem, quæ affinis est arenoso deserto Aquilonem uersus. Sunt ibi cameli multi, & alia animalia multa, atq; aues diuersi generis. Incolæ uero idololatræ sunt, de terræ fructibus uiuentes, & à negociationibus abstinentes. Præparant quoq; sibi uiatores in hac ciuitate commeatum, qui uolunt transire per desertum illud magnũ, quod uergit ad Aquilonem, & non nisi quadraginta dierum spatio pertransiri potest. Nulla inuenitur in hoc deserto uirens herba, sicut nec ulla habitatio, nisi perrara in montibus quibusdam & uallibus, ubi aliqui homines æstatis tempore morãtur. In quibusdam etiam locis inueniuntur feræ syluestres, præsertim onagri, qui ibi in magna discurrunt multitudine. Omnes autem iam memoratæ prouinciæ pertinẽt ad prouinciam magnam Tanguth.

De ciuitate Carocoram, & origine dominij Tartarorum, Caput LI.

SVperato memorato deserto, peruenitur ad ciuitatem Carocoram, quæ est ad Aquilonarem plagam, unde originem duxit Tartarorum dominium. Nam habitauerunt primum in campestribus regionis illius, carentes ciuitatibus & oppidis, solum pascua quærentes, & aquas pro pecoribus nutriendis, nec habebant de gente sua principem, sed tributa pendebant magno cuidam regi Vncham nomine, quem hodie uulgo presbyterum Ioannem uocant. Sed indies incrementa sumentes, & seipsis fortiores euadentes, cœpit rex Vncham timere, ne aliquando ab ipsis offenderetur, atq; in rebellionem prorumperent. Vt igitur potentia eorum minueretur, cogitabat operæprecium se facturum, si illos ab inuicem in partes secerneret, atq; in diuersas regiones collocaret. At illi nolentes à se inuicem disgregari, transierũt omnes pariter in desertum uersus plagam Aquilonarem, magnam occupantes regionem, in qua tuti esse possent, nec regem suum timerent, negato etiam illi tributo.

Vncham

Tartari regem ex seipsis eligunt, & discordia inter eum & regem Vncham nascitur. Caput LII.

PAucis transactis annis, Tartari omnium consensu eligunt ex seipsis uirum probum & sapientem in regem, Chinchis nomine, anno scilicet domini

mini M. CLXXXVII. cui coronam imponentes, & omnes circunquaque qui de gente illa erant concurrentes, uoluntario animo illi obedientiā & subiectionem pollicentur. Ille igitur ut erat uir prudens, subiectos optime gubernabat, atq; breui tēpore octo prouincias cepit, & regno suo adiecit. Et quando ciuitatem aliquam aut castrum cepit, neminem sinebat occidi, aut rebus suis spoliari, qui saltē imperio suo sponte se submittebat, atq; secum ad alias proficiscens ciuitates, illi operam suam libens impendebat. Hac itaq; humanitate usus, effecit ut mirum in modum ab omnibus amaretur. Itaq; uidens se in tanta sublimari gloria & potētia, destinatis nuncijs ad regem Vncham, cui quondā tributa pendebat, rogabat ut illi filiam suam in uxorē collocaret. Quod ille ægerrime ferens, cum indignatione respondit, Malo filiam meam Vulcano consecrare, quàm seruo meo dare in uxorem. Et eiectis Chinchis nuncijs aiebat, Dicite domino uestro: Quia ad tantam creuisti superbiam, ut præsumens petere filiam domini tui in uxorem, en ne potiaris uoto tuo, faciam eam amara interire morte.

Vincitur rex Vncham à Tartaris, Caput LIII.

AVdiens uero rex Chinchis molestam regis Vncham responsionem, congregato magno exercitu, profectus est hostili animo cōtra regem Vncham, castráque posuit in planicie quadam magna Tanduc nomine, & mittens ad regem, denunciat illi ut se defenderet. At ille ueniens cum maximo exercitu, descendit ad campestria, & castra sua posuit iuxta castra Tartarorum. Tunc Chinchis Tartarorum rex præcepit incantatoribus & astrologis suis, ut illi indicarent qualem euentum prælium futurum esset habiturum. Tunc astrologi scindentes arundinem per longum in duas partes, posuerunt diuisiones ipsas in terram, unamq; uocauerunt Chinchis & alteram Vncham, dixerūtq; regi. Interim quo nos inuocationes legerimus deorum, nutu ipsorum fiet, ut hæ duæ partes arundinis adinuicem pugnent. Et cuius pars super alteram ascenderit, ille rex uictoriam in prælio obtinebit. Multitudine itaque ad spectaculum illud concurrente, cœperunt astrologi murmurare precationes suas & legere incantationes, & mox commotæ sunt partes arundinis contra se pugnantes, donec tandem pars Chinchis ascenderet super partem Vncham. Quo uiso, Tartari de futura certiores facti uictoria, confortati sunt. Tertia igitur die prælium commissum est, & multis utrinque cadentibus, uictoria tandem penes Chinchin remansit. Sicq; factum est, ut Tartari regnum Vncham penitus sibi subiugarint. Regnauit autem Chinchis post mortem Vncham sex annis, in quibus multas acquisiuit prouincias: & quum ultimo castrum quoddam expugnare moliretur, accessissetq; propius, sagitta in genu percussus, interijt, sepultus in monte Alchai, ubi & reliqui Tartarorum principes huius successores, & qui de eius sunt progenie

omnes ſepeliuntur, etiam ſi centum dierum ſpatio funus fuerit adducendū.

Catalogus regum Tartarorum,& de ſepultura eorum in monte Alchai, Caput LIIII.

PRimus Tartarorum rex uocatus eſt Chinchis,ſecundus Cui,tertius Barchim, quartus Allau, quintus Mongu, ſextus Cublai, qui modo rerum potitur,cuius potentia maior eſt quàm omnium ſuorum prædeceſſorū: imò omnia Chriſtianorum regna atq; Saracenorum ſi unum eſſent regnum,uix adæquarent regnum Tartarorum,id quod ſuo loco manifeſtius fiet, ubi potentiam eius & dominium deſcripſero.Porrò quando corpus magni Cham tumulandum defertur ad montem Alchai,hi qui ipſum ad ſepulturam comitant,perimunt paſſim eos quos in uia obuios habent,dicētes, Ite & domino noſtro regi ſeruite in alia uita.Tanta enim inſania percuſſi ſunt à ſatan,ut credant taliter occiſos, in futura uita regis obſequio mancipandos. Nec modo ſic contra homines inſaniunt, uerum & in equos ſæuiunt,quos obuiā uenientes iugulant unà cum defuncti regis optimis equis,putantes illos regi uſui futuros. Quando corpus magni Cham Mongu huius prædeceſſoris ad montem Alchai ſepeliendum ductum fuit,milites funus concomitantes,feruntur circiter uiginti milia hominum prædicta occaſione interfeciſſe.

Crudelis ſuperſtitio

De generalibus moribus & conſuetudinibus Tartarorum, Cap. LV.

MVlieres Tartaræ uiris ſuis fideliſſimæ ſunt. Abſurdum eſt apud eos & intolerabile uitium, ſi quiſpiam ad proximi ſui uxorē præſumat accedere: & hoc unico ſtudio apud eos cauetur, ne alter alteri in hac re iniuriam inferat.Id tamen apud eos honeſtum & licitum ducitur, ut quiſque tot ducat uxores quot nutrire poteſt, licet prima cæteris principalior & honorabilior iudicetur. Præter ſorores omnes conſanguineas quæ in lateralibus lineis comprehenduntur ducunt uxores, etiam nouercam,ſi pater mortuus fuerit. Sic fratre defuncto licebit ſuperſtiti fratri fratris relictā ducere uxorem. Viri ab uxoribus non recipiunt dotes,ſed ipſi uxoribus atq; earum matribus dotes aſſignant. Propter uxorum multitudinem, Tartari plurimos habent filios.Nec eſt uxorum multitudo Tartaris admodum oneroſa,quum illæ ſuis laboribus multa lucrentur. Sunt præterea ad familiæ gubernationem,& ad ciborum præparationem multum ſollicitæ.Non minori cura reliqua domus exequuntur officia. Viri uero uenationi, aucupijs atque armorum exercitijs ſunt intenti. Nutriunt Tartari multos greges boum,ouium,& aliorū iumentorum atq; pecorum,& cum illis morantur in locis paſcuoſis, æſtate quidem in montibus & frigidioribus locis ubi paſcua & ligna inueniunt, hyeme uero ad calidiores regiones ſe transferunt, ubi pabulū pro animalibus inueniunt Domunculas habent in modum tabernaculorum filtro opertas, quas ſecum deferunt quocunq; migrant. Nam poſſunt eas plicare & extendere,leuare & deponere. Oſtia earum ſemper Auſtro obuertunt. Habent quoque

quadri-

quadrigas filtro coopertas, quæ à camelis trahuntur, in quibus uxores, filios & utensilia necessaria secum uehunt, atq; à pluuiarũ iniuria defendunt.

De armis & uestibus Tartarorum, Caput LVI.

ARma quibus Tartari prælij tempore induuntur, non sunt ex ferro fabrefacta, sed ex corio forti atq; solido parata, quale est corium bubalorum & aliorum animalium quæ habent duriora tergora. Sunt sagittarij optimi, à pueritia ad arcuum exercitia assueti. Vtuntur etiam clauis & gladijs, sed rarius. Illi qui cæteris ditiores sunt, utuntur indumentis sericis & aureis, & sub his deferunt pelles delicatas uulpium, aut armelinorum, aut aliorum animalium, præsertim quæ uulgo Zebellinæ uocantur, quæq; reliquis pellibus preciosiores iudicantur.

De cibis Tartarorum, Caput LVII.

VEscuntur Tartari cibis grossioribus, præsertim carne, lacte & caseo. Inhiant quoque uenationibus tam mundorum quàm immundorum animalium. Nam equos & canes comedunt, atq; reptilia quædam quæ in magna copia apud illos inueniuntur. Bibunt lac equarum, quod taliter præparant, ut uideatur esse uinum album, non admodum insipidus potus. Vocatur ab ipsis Chuinis.

De Idololatria & erroribus Tartarorum, Caput LVIII.

COlunt Tartari pro deo numen quoddam ab illis confictum, quod Natagai uocant, putantq; illud deum esse terræ, qui curam de ipsis ac filijs eorum, de fructibus terræ atq; gregibus pecorũ gerat. Hoc numen in maximo habent honore, nec est aliquis qui in domo sua illi non imaginem dedicauerit. Et quoniam credunt numini Natagai esse uxorem & liberos, collocãt etiam ipsi iuxta penates suos imagunculas quasdam uxoris ac filiorum loco: uxoris quidem simulachrum ad sinistrã, & filiorum imagines ante faciẽ idoli collocantes. His idolis magnam exhibent reuerentiã, præsertim quando uadunt ad prandium & cœnam: tunc enim antequã ipsi comedunt, perungunt ora imaginum pinguedine carnis coctæ, & partem prandij aut cœnæ extra domum in honorẽ illorũ ponentes, credunt deos hinc cibari. Quo facto, ipsi ad mensam euntes comedunt. Si Tartari alicuius moriatur filius, qui nondũ duxit uxorem, & item alterius moriat̃ filia innupta, conueniunt utriusq; defuncti parentes, & inter defunctos connubiũ faciunt: cõscriptisq; contractus illius literis, iuuenẽ & puellã in charta pingunt, & hanc cum pecunia contributa atq; utensilibus & supellectile Vulcano deuouent, credẽtes defunctos in alia uita matrimonialiter coniunctos. Faciunt quoq; pro hac re solennes nuptias, & de præparatis cibis nonnihil hinc & hinc diffundunt, ut sponsus & sponsa his quoq; uescantur. Quo facto, parentes & consanguinei defunctorum tali putant se affinitatis uinculo coniunctos, ac si nuptiæ illæ sponsis adhuc uiuentibus fuissent celebratæ.

Coniugiũ inter mortuos

De strennuitate & industria Tartarorum, CAPVT LIX.

SVnt Tartari homines bellicosi, strennui in armis, & ad subeundos labores intrepidi. Non sunt effœminati, molles, & delitijs assueti, imò tolerantissimi laborum & inediæ. Fit non raro ut per integrum mensem nihil aliud comedant præter lac iumentorum & carnes animalium quæ in uenationibus capiunt. Equi quoque eorum dum belligeratum uadunt, sola herba quam in pascuis inueniunt nutriuntur. Insident armati equis suis tota nocte, & equi interim nihilominus pascuntur ubicunque bona inuenerint pascua. Ipsi quoque exiguo contenti sunt cibo, quantumlibet magnos subeant & perficiāt labores. Ad capiendum ciuitates & fortalicia, singulari & magna utuntur astutia. Quum bellandi causa in remotas partes expeditionem parant, nihil secum præter arma portant atque parua tentoria, sub quibus pluuiæ tempore latitant. Portat etiam quilibet secum duo uascula, quæ uulgo flascones uocant, in quibus lac quod bibant ferunt, & ollam coquendis carnibus adaptandam. Quum uero sine mora ad remotissimas partes concedere uolunt, accipiūt secum lac in modum solidæ pastæ siccatum, quod in aquam tritum, potum illis & cibum præbet.

De iudicijs & iustitia Tartarorum, Caput LX.

MAlefactores hoc modo puniunt. Si quis furatus fuerit rem parui ualoris, & uita priuari non commeruit, cæditur fuste septem uicibus, aut decē & septem, aut uiginti & septē, aut quadraginta & septem, pro mensura peccati ictus inferendo, idq; usq; ad centū, addendo semper decem. Aliqui tamen nonnunquam ex his percussionibus moriuntur. Quod si quis furatus fuerit equum uel rem aliam, pro qua occidi meruit, merso mucrone in uentrem eius occiditur. Quod si uitā suam liberare uoluerit, restituet furtum in noncuplo. Qui equos, boues, & camelos habent, signa sua pilis eorum inuriunt, atque sine custode ad pascua emittunt. Minutis tamen animalibus adhibent pastorum custodiam. Hæ primæ Tartarorum fuerūt consuetudines: uerum quum iam inter uarios mixti sint populos, nonnihil à prioribus degenerauerūt moribus, & populis quibus coniuncti sunt, conformes se fecerūt.

De campestribus Bargu, & extremis insulis Aquilonis, Caput LXI.

REtardati sumus nonnihil in Tartarorum moribus & cōsuetudinibus describendis, nunc uero alias orientalis regionis lustrabimus prouincias, eo incedentes ordine, quo reliquas hactenus descripsimus. Relicta ciuitate Carocaram, à monte Alchai Aquilonem uersus uenitur ad campestria Bargu, quæ in longitudine quadraginta habent dietas. Incolæ illorum

locorum uocantur Meditæ, parentq; magno Cham, Tartarorum habentes mores. Sunt homines syluestres, & uescunt carnibus animaliũ, quæ uenatione capiunt, maxime ceruorum, quorũ magnã habent copiã, & adeo cicures faciunt, ut illis atq; equis uel asinis insideant. Carent blado & uino. In æstate maximas exercent auium & syluestrium animalium uenationes, quorũ carnibus per hyemẽ uiuant, nam hyeme tam uolatilia quàm alia animalia propter immensum illius regionis frigus aufugiũt. Post terminum dictarũ quadraginta dietarum, peruenitur ad oceanum, ubi in montibus nidificare solẽt herodij siue falcones peregrini, qui inde ad magni Cham curiam perferunt. Nec inueniuntur ullæ aliæ aues in his montibus præter herodios & aliã auiculæ speciem, qua pascuntur herodij. In insulis maris illius nascunt grifalchi in magna copia, qui inde ad magnum Cham deferuntur. Grifalchi uero qui de Christianorum terris ad Tartaros portantur, nõ perferuntur ad magnũ Cham, quum ille ijs abundet auibus, sed perueniũt ad eos Tartaros, qui Armenis & Cumanis confines sunt. In illis Septentrionalibus partibus insulæ sunt quædam, quæ tantum uergunt ad Aquilonem, ut polus arcticus illis uideatur ad meridiem deflectere.

De regione Ergimul, & ciuitate Singui. Caput LXII.

HIc redeundum erit nobis ad ciuitatẽ Campition, de qua paulo superius mentionẽ fecimus, ut inde ad alias digrediamur prouincias, quas nondum descripsimus. Igit si à ciuitate Campition uersus orientẽ itinere quinq; dierum procedatur, audiuntur in locis intermedijs nocturno tempore horribiles uoces dæmonum, donec ueniatur ad regnum Ergimul, & ad regnum Cerguth, quæ sunt regna magna magno Cham subiecta. Ibi inueniuntur Christiani Nestoriani, idololatræ & Mahumetani. Sunt ibi multæ ciuitates & castra. Hinc si inter orientem & meridiẽ procedat, uenitur ad prouinciam Cathai. Est tamen inter Cathai & regnum Cerguth ciuitas quædam Singui nomine, magno Cham tributaria: ubi etiã triplex illa memorata inuenit hominum secta. Inueniuntur etiam ibi boues syluestres pulcherrimi & grandes ueluti elephantes, pilos habentes albos & nigros, longitudine trium palmorum. Multi etiam ex his bobus domestici facti, ad onera ferenda instituuntur: alij ad aratrum ligati, breui tempore magna inuertunt arua. Inuenitur in hac prouincia muschum optimum, & quo melius in mundo nõ inuenitur. Est enim animal quoddam pulchrum in hac prouincia, catti habens magnitudinem, & pilos grossos ut ceruus, pedes quoque habens ungulatos, & dentes quatuor, duos supra & duos infra longitudine trium digitorum: iuxta umbilicum uero inter cutem & carnem uesicam habet sanguine plenam, & sanguis is est muschum, à quo tam suauissimus exhalat odor. Incolæ huius regionis idololatræ sunt, & libidinis sectatores, corpore pingues, *Muschum*

& naso

& naso paruo, pilis labia obsidentibus. Mulieres pulchræ sunt & albę. Et uiri quando uxores ducere uolunt, quærunt magis pulchras quàm nobiles aut diuites. Vnde sæpe fit ut uir nobilis & magnus pauperem ducat uxorem, sed formosam, matri illius dotem assignans. Negociatores & artifices plurimi ibi inueniuntur. Patet hæc prouincia longitudine uiginti quinque dietarum, & est admodum fertilis. Sunt in ea maximi fasiani, caudas habentes longitudinis decem palmorum aut octo. Inueniuntur etiam ibi alia multa auium genera, quæ pulcherrimas habent pennas, diuersis & elegantibus distinctas coloribus.

De prouincia Egrigaia, Caput LXIII.

PRocedendo ulterius uersus orientem, septemq; exactis dietis, occurrit prouincia Egrigaia, in qua plurimæ sunt ciuitates & castra. Est enim de prouincia magna Tanguth, cuius principalis ciuitas uocatur Calacia. Incolæ eius idololatræ sunt, præter aliquos Christianos Nestorianos, qui ibi tres habent ecclesias. Subiecti sunt omnes magno Cham. Inueniuntur in ciuitate Calacia panni, quos Zambilotti uocant, de lana alba & camelorũ pilis contexti, quibus uix pulchriores in mundo inueniuntur. Deferuntur autem per negociatores ad diuersas mundi regiones.

De prouincia Teuduch, Gog & Magog, & ciuitate Cianiganiorum, Caput LXIIII.

AB Egrigaia prouincia eundo ad orientem, ducit iter ad prouinciã Teuduch, in qua sunt ciuitates & castra multa: ubi etiam manere consueuit rex ille magnus, & toto orbe terrarum nominatissimus, uulgo presbyter Ioannes dictus. Modo autem prouincia illa tributa pendet magno Cham, habens regem qui est de progenie presbyteri Ioannis. Cæterum omnes magni Cham post mortẽ illius qui à Cinchis in prælio fuit occisus, tradiderunt filias suas illis regibus in uxores. Et licet ibi sint aliqui idololatræ, & item alii qui Mahumetani, tamen maior pars prouinciæ fidem obseruat Christianã: & hi Christiani primas tenent in hac prouincia: præsertim est ibi gens quædam, Argon uocata, quę reliquis populis sagacior est & elegantior. Sunt etiã ibi regiones Gog & Magog, quos illi nominant Lug & Mungug. In his locis reperitur lapis Lazuli, de quo fit azurum optimũ. Fiunt quoq; ibi Zambilotti optimi de pilis camelorum: & item panni de auro & serico diuersarum habitudinum. Est ibi ciuitas Sindacui nomine, in qua fiunt arma pulcherrima & optima, diuersorum generum, pro exercitibus necessaria. In montibus huius prouinciæ sunt magnæ mineræ argenti, & multiplices uenationes syluestrium bestiarum, uocaturq; regio montium Ydisa. Distat tribus dietis à memorata ciuitate alia ciuitas Cianigainorum, in qua est palatium maximum, magni Cham habitatio, quando ad illam diuertit ciuitatem. Proficiscit̃ autem sæpius illuc, quia iuxta ciuitatẽ sunt lacunæ, in quibus

diuersorum

diuersorum generũm aues inueniuntur, præsertim grues, fasiani, perdices, & his similes aues. Hę aues capiunt grifalchis, herodĳs seu falconibus, habetq; rex ipse in hoc summam delectationẽ. Sunt ibi quintuplices grues: quædam habent alas nigras ut corui, aliæ sunt albæ & candidæ, habentes pennas plenas oculis aurei coloris, ut sunt apud nos caudæ pauonum: rursum aliæ inueniuntur ibi nostris haud dissimiles: sunt deinde aliæ quæ sunt paruæ, sed habentes pennas longas & pulcherrimas, rubeo nigróque permixtas colore. Quinto sunt ibi grues grisei coloris, oculos habentes rubeos ac nigros, & hæ sunt ualde magnæ. Est iuxta hanc ciuitatẽ uallis quædam, in qua multæ sunt casæ, in quibus maximus numerus nutritur perdicum, qui seruantur pro rege illuc pro tempore diuertente. *Grues quintuplices*

De ciuitate Ciandu & nemore eius, itemq; de festiuitatibus quibusdam Tartarorum, Caput LXV.

A Ciuitate Cianiganorum tres sunt dietæ contra Aquilonem ad ciuitatem Ciandu, quam ædificauit magnus Cham Cublai, extruens in ea maximum ac pulcherrimum palatium, marmore cõstans, & auro adornatũ. Iuxta palatium istud est nemus regale, muris undiq; cinctũ, quorũ circuitus patet miliarĳs XV. In nemore uero sunt fontes & flumina, atq; prata, & uarię bestiarum species, ut cerui, damulæ, capreoli cum falconibus, qui regi in uoluptatem & cibum seruantur pro tempore, quando illuc diuertit. Diuertit aũt sæpe uenationi operã daturus equo insidens, ducitq; secum leopardum domesticum, quem in ceruos & damulas prouocat, captamq; bestiam grifalchis tradit, atq; in hac re spectanda miram capit uoluptatem. In medio nemoris domus quædam de arundinibus constructa pulcherrima consistit, intus & foris deaurata, & uarĳs picturis adornata, atq; tali artificio communita, ut à pluuia nequaquam illi iniuria fieri possit. Potest quoque domus ipsa in modum tabernaculi dissolui atq; deponi, & rursum erigi. Nam sustinetur quando erecta fuerit circiter ducentis funibus sericis. Porrò arundines ex quibus constat, habent singulæ quindecim passus in longitudine, & in spissitudine tres palmos: ex quibus fiunt columnæ, tabulæ & compagines, sed & imbricamenta. Nam diuiduntur arundines iuxta nodos, & pars illa per mediũ scissa duas præbet tegulas, quæ domo superpositæ eam à pluuiarũ defendũt stillicidĳs. Solet magnus Cham tribus mensibus per annũ illic habitare, scilicet in Iunio, Iulio atq; Augusto, nam est ibi aëris conueniens temperies, caretq; locus ipse solis ardoribus. His igitur mensibus domus erecta manet, cæteris uero temporibus deposita & conuoluta seruatur. Proinde die uigesimo octauo Augusti rex à ciuitate Ciandu discedens, proficiscitur ad locum aliũ, dĳs suis solenne facturus sacrificium, à quibus sperat sibi, uxoribus, filĳs, & animalibus quæ possidet uitam & sanitatem concedi. Nam habet armenta magna equorum alborũ & equarum albarũ, quæ putant̃ excedere numerũ

decem

decem milium. In hac autem festiuitate præparatur lac equinum in uasis descentibus, & rex ipse manibus suis proprijs diffundit hinc inde lac illud pro honore deorum suorũ, arbitrans & à magis suis sic edoctus, quod dij lac bibant effusum, & solliciti sint conseruatores omnium eorũ quæ possidet. Post sacrificium illud nephandum, bibit rex de lacte equarum albarum, nec ulli alteri licet illa die bibere de lacte illo, nisi fuerit de progenie regis, præter populum quendam regionis illius Horiach uocatum, qui hoc etiam gaudet priuilegio, propter uictoriam quandam magnã, quam pro magno Cham Chinchis obtinuit. Hic igitur ritus die uigesimo octauo Augusti solẽniter in perpetuũ à Tartaris obseruatur. Hinc etiam fit ut equi albi atq; equæ in magno à populo illo habeantur honore. Comedũtur etiam in hac prouincia carnes hominum, qui publico iudicio ad mortẽ condemnati sunt. Qui uero ex ægritudine moriuntur, horum carnes non comeduntur. Habet magnus Cham magos, qui dæmonũ arte obtenebrant & in caliginem conuertũt aërem, luce super palatium regis clara permanente. Agunt etiam hi magi, ut rege iuxta mensam sedente, scyphi eius aurei dæmonum arte ab alia mensa quæ in medio aulæ consistit, regia portans uasa, super mensam regis exiliant, dicuntq; se id secreta quadam efficere arte. Et quando festa idolorum suorũ celebrãt, dantur illis à rege arietes, quos cum lignis aloës & thure ceu odoriferũ sacrificium dijs offerunt, coctasq; arietis carnes cum cantu & maxima lætitia idolis deuorandas exhibent: ius uero carnium ante idola effundunt, afferẽtes sic deorum suorum promereri clementiam, qui terris fertilitatẽ largiantur.

De monachis quibusdam idololatris, Cap. LXVII.

INueniuntur in regione illa plurimi monachi, idolorũ cultui deputati. Habent hi monasterium quoddam magnum, oppiduli habẽs magnitudinẽ, in quo sunt circiter duo milia monachorũ, qui idolis seruiunt, rasura & ueste à laicis sequestrati. Nam radunt caput & barbam, uestemq; induunt religiosam. Hi in idolorum solennitatibus magnis clamoribus cantant, luminaria multa in templo accendũt, alijsq; compluribus distinẽtur stultis ceremonijs. Sunt & in alijs locis monachi & uarij idololatræ, quorum quidam multas habent uxores, alij uero pro honore deorum suorum caste uiuunt, uitam austeram ducentes, nam nihil comedũt præter farinæ purgamenta aquis diluta. Vestiuntur quoq; pannis rudibus & asperis, coloris abiecti, & lecti mollitiem uitantes, dormiunt super rigentia stramina. Alij tamen monachi qui laxioris sunt uitæ, iudicant hos tam austere uiuentes hæreticos, quod nõ debito uiuendi modo deos colant.

M. PAVLI

MARCI PAVLI VENETI DE REGIONIBVS ET PROVINCIIS ORIENTALIBVS, LIBER SECVNDVS.

De potentia & magnificentia Cublai regis maximi Tartarorum, Caput I.

IN hoc secundo libro scribere institui de magnificentia, pompa, sumptuositate, potẽtia, diuitijs, & imperij administratione Cublai Tartarorum summi Imperatoris, qui nostro ęuo regni sceptra gubernat. Is enim in sua magnificentia & dominio longe superat omnes prædecessores suos, adeo ampliauit imperij sui limites, ut ferè totum orientẽ suæ habeat subiectũ potestati. Is ex prosapia Chinchis primi Tartarorũ principis satus, sextus Imperator illius terræ fuit, anno scilicet domini M. CCLVI. regnare incipiens, & populo magna sapientia atque grauitate præsidens. Est uir strenuus, in armis exercitatus, corpore robustus, atque animo ad res gerendas promptus, consilio pollens, & in populi gubernatione prouidus atq; circunspectus. Nam priusquam imperij consequeretur fasces, sæpe strenuum in bellis egit militem, atq; in cunctis ut prudentẽ uirum se gerebat. Interim tamen quo regno præfuit, nõ nisi semel ad pugnam processit, sed filios suos & alios aulicos loco sui illuc destinauit.

Qualiter Cublai rex à patruo suo Naiam rebellionem sustinuit, Caput II.

DIximus Cublai regem semel ad pugnam egressum, sed modo causam explicabimus. Anno domini M. CCLXXXVI. patruus eius Naiam nomine, quum triginta esset annorũ, & multis populis atq; regionibus esset præfectus, iuuenili elatus uanitate, motus est cõtra dominum suum Cublai, maximum contra eum ducens exercitũ, & ut felicius pugnaret, asciuit in auxilium alium quendam regem Caydu nomine, qui nepos erat Cublai Imperatoris, sed odio habebat eum. Rebellioni igitur assensum præbens, promisit se in propria uenturum persona, conductis centum milibus militum. Hi igitur ut condixerunt, conuenire decreuerunt cum suis copijs in planicie quadam, pariter Imperatoris terras inuasuri. Porrò Naiã in exercitu suo habuit circiter quadringenta milia militum.

Qualiter Cublai se contra hostes muniuit, Cap. III.

NOn autem latuit Cublai Imperatorem, quid consanguinei sui molirentur cõtra eum, & quàm acerbo animo contra ipsum concitati essent, publica facta conspiratione. Quapropter per caput suum & Imperialẽ coronã iurauit, quod se defenderet ab illis, & uindicaret hostium suorum audaciam. Vnde in uiginti duobus diebus comparauit exercitum maximum, nempe

trecenta sexaginta milia equitum, & peditum centum milia, idq; ex his qui uicini erant ciuitati Cambalu. Et quanquã longe maiorem potuisset congregare exercitũ, tamen quia subito & quasi ex improuiso uoluit irruere in hostes, noluit diutius morã trahere in aggregando maiori exercitu, ne institutũ eius Naiam hosti patefieret & fugam meditaretur, aut ad tutiora loca exercitum suum perduceret. Habuit quidem Imperator tunc & alios exercitus in armis, sed quos cõtra diuersas miserat prouincias expugnãdas, & hos quoq; reuocare noluit, quo minus hosti consilium suum aperiretur. Interim autem mandauit omnes uias maxima custodiri diligentia, ne expeditio sua ullo pacto Naiam hosti innotesceret, atq; pręsentire posset aduentum suum. Vnde cuncti euntes & redeuntes à regis custodibus tenebantur, ne uel aliquid rumoris ad Naiam perueniret. Rebus itaq; sic se habentibus, consulit rex Cublai astrologos suos, quando fata felicem sibi indicarẽt profectionem, & qua hora itineri se accingere debeat. Qui omnes paribus uotis regi cuncta felicia prædicunt, adesseq; aiunt tempus quo de hostibus triumphet.

Quomodo Cublai deuicerit Naiam, Caput IIII.

IGitur Cublai Imperator cum exercitu suo soluens, profectus est usque ad planiciem ubi Naiam adhuc præstolabatur aduentum Caydu regis, qui illi suppetias erat laturus. Et Cublai ad collem quendã castrametatus, quieuit illa nocte cum exercitu suo. Populus uero Naiam nihil sibi metuens, nec periculi aliquid adesse sciens, inermis per planiciẽ uagabatur, genio largius uacans. Et transacta nocte, ut dies terris reddi cœpit, Cublai Imperator in collem ascendens, exercitum suum in duodecim distinxit acies, tria milia militum una habente acie. Pedites uero iuxta milites tali collocati sunt ordine, ut in quibusdã aciebus duo pedites lanceas tenẽtes, duo militũ stiparent latera. Rex uero ipse sedebat in castro quodã mirabili super quatuor constructo elephantos, in quo etiam regale erat uexillum. At exercitus Naiam ubi uidisset insignia, & acies Cublai, uehementer expauit, quippe qui adhuc expectabant subsidium regis Caydu. Et continuo currentes ad tentoriũ Naiã, qui cum concubina quam adduxerat dormiebat, excitauerunt illum. At ille quantocyus potuit, exercitum suum in acies disposuit. Est autem consuetudo omnium Tartarorum, ut tubis primum clangorem edant, & tangant cuncta exercitus instrumenta, atq; altis uocibus cantent, & tandẽ signo à rege dato, arma contra hostem corripiant. Sic quum uterq; exercitus suas absoluissent cantilenas, iubet Cublai buccinis signum dare, & hostem aggredi. Illico autẽ manus conferere cœperunt, & tam atrox præliũ inierunt, ut putares imbrem sagittarum & iaculorum per aërem descẽdere. Balistis laxatis, mutuo gladijs & lanceis se conficiunt. Erat quidem Naiam professione & nomine Christianus, sed nõ operũ fidei sectator, signaueratq; principale uexillũ suum crucis signo, habens secũ nõ paucos Christianos. Cõmissum est itaq; prælium ab

initio

initio diei usq; ad meridiē,& ceciderunt multi ex utroq; exercitū, donec tandem Cublai superior euaderet,& hostē in fugā uerteret. Mox autē ut populus fugere cœpit, Naiam captus est,& ingens multitudo in fuga ipsa occisa.

Quomodo Naiam suffocatus fuerit, Caput V.

REx itaq; Cublai captum habens hostem suum, iussit ut confestim occideretur,qui ausus fuerat contra dominum suum arma mouere, & rebellionem excitare.Sed quoniā erat de prosapia sua,noluit ut sanguis regius de stirpe sua funderetur,ne terra regium biberet sanguinem,aut sol uel aër uiderent mala morte quenquā de regali progenie natum interire. Iussit igitur ut tapeto inuolutus atq; ligatus, tamdiu hincinde duceretur,agitaretur, traheretur & impelleretur,donec contracto anhelitu suffocaretur. Hoc autem mortuo, optimates sui & cunctus populus qui euadere potuerūt,inter quos multi fuerunt Christiani,sponte se submiserunt dominio & obedientiæ Cublai Imperatoris.Et tunc quidē quatuor prouinciæ accesserunt ditioni eius,quarum nomina sunt,Funotia,Cauli,Barscol & Sinchintingui.

Compescit Cublai Iudæos & Saracenos crucis Christi contemptores, Caput VI.

POrrò Iudæi & Saraceni qui in exercitu Cublai fuerunt, cœperunt Christianis,qui cum Naiam uenerant exprobrare, & dicere quod Christus, cuius signū Naiam in uexillo habuerat,non potuerit suis auxilio esse: hasq; contumelias cottidie Christianis obiecerūt,Christi potentiā ut inanem irridentes.Christiani uero qui ad regis Cublai obedientiā uenerant,indignum rati ut talia ferrent conuicia,quæ gloriā Christi minuerēt,conquesti sunt Imperatori quales illis inferrentur iniuriæ. At ille conuocans Iudæos,Saracenos, & Christianos,ad Christianos conuersus ait,Deus uester & crux eius noluit quidē Naiam præsidiū ullum ferre, uerum uos propterea nolite erubescere, quoniā deus bonus & iustus, iniustitiæ & iniquitati patrocinari minime debuit.Naiam domini sui proditor extitit, atq; contra omnē æquitatem rebellionē excitauit,& qdē dei uestri auxiliū in sua malicia implorauit. Sed ille ut deus bonus & rectus,noluit fauere illius criminibus.Vnde mandans Iudæis & Saracenis, cæterisq; Christiani nominis blasphematoribus interdicebat, ne ullus eorum Christianorū deum aut crucē eius amplius blasphemare præsumeret. Sic illis silentium impositum est.Cublai uero tumultu sedato,cum uictoria & gaudio ad ciuitatem suam Cambalu est reuersus.

Qualiter magnus Cham remuneret milites suos parta uictoria, Caput VII.

POrrò præfectos,exercituū duces,atq; alios antesignanos milites,rex Cublai quum uictor è bello redit, honorat hoc modo. Eum qui ante præerat centum militibus, in gradum sublimiorem collocat, atque mille præficit militibus: & sic gradatim reliquos belli duces in digniorē ponit statum, do-

natq; illis aurea & argentea uasa, tabulas, priuilegia atq; immunitatẽ. Et hæc quidẽ priuilegia tabulis uel bracteis p sculpturas imprimunt. Ex uno latere scriptura huius tenoris continetur: Propter dei magni uirtutẽ, & propter gratiã magnã quam Imperatori contulit, nomen magni Cham benedictũ sit. In alio uero latere sculpta est imago leonis cum sole uel luna, uel imago grifalchi, aut reliquorũ animaliũ. Quicunq; aũt habet tabulã cum leone & sole atq; luna, quando procedit in publicũ, defertur palliũ supra eum in signũ magnæ autoritatis. Qui aũt grifalchi habet imaginẽ, potest secũ de loco uno ad aliũ ducere uniuersam cuiuscunq; principis uel regis militiã. Sicq; omnia in suũ distributa sunt ordinẽ, tabulis indicantibus quibus obediri oporteat. Et si quis iuxta tabularũ expressionẽ obedire noluerit, contempseritq; præscriptam autoritatẽ, ut rebellis Imperatori, interficitur.

De forma Cublai atq; uxoribus, filijs & ancillis eius, Cap. VIII.

REx Cublai est homo admodũ pulcher, statura mediocri, non nimis pinguis, nec nimis macilentus, faciẽ habet rubicundã atq; candidã, oculos magnos, nasum pulchrũ, & omnia corporis lineamenta debita proportione cõsistentia. Habet uxores iiij. quas legitimas cẽset, & succedit ei in regno primæ primogenitus. Et quælibet harũ quatuor, peculiarẽ curiã, eamq; regalẽ in proprio palatio tenet, habens circiter trecentas electas pedissequas & famulas, multosq; ministros eunuchos, & aliam familiã plurimã. Habet prætere a rex ipse cõcubinas multas. Nam est inter Tartaros natio quædã, quæ dicitur Vngrac, quæ mulieres habet admodũ formosas, & moribus cõspicuas, de quibus nutrit in palatio suo circiter centũ, quæ scilicet elegantiores sunt formæ: & super has constituit matronas quasdã, quarũ officiũ est, ut illarũ curã gerant, & diligenter considerẽt, quando in infirmitatẽ ceciderint, aut maculã aliquã contraxerint: alioquin regis complexibus frui nõ poterunt. Ex his concubinis sex deputant tribus diebus ac noctibus pro custodia regiæ cameræ: & dum rex uadit dormitũ, aut è lecto mane prosilit, assistunt ei ut ministræ, atq; in cubiculo eius dormiũt. Quarta uero die sex aliæ prioribus in dicto ministerio succedunt, tribus diebus & totidẽ noctibus regi obsequentes. Et his rursum aliæ sex succedunt, continuaturq; hæc permutatio, donec omnes centum ministerio regis fuerint adhibitæ. Porrò de quatuor legitimis uxoribus habet rex Cublai xxij. filios, uocatusq; fuit primę uxoris primogenitus Chinchis, qui illi successurus erat in imperio, nisi ante patrẽ in fata concessisset. Is itaq; reliquit filium, nomine Temur, qui est homo strenuus, prudẽs, & in militia exercitatus, succedetq; auo in imperio loco patris sui defuncti. Cæterũ de ancillis & famulabus suis habet rex Cublai xxvij. filios, qui omnes in aula sua sunt magni barones.

De palatio eius quod est in Cambalu, & loci amœnitate, Caput IX.

TRibus anni mensibus, nempe Decembri, Ianuario, & Februario, Cublai

rex in regia ciuitate Cambalu morat̃,ubi palatiũ habet miro artificio extru/
ctum. Ambitus enim eius continet miliaria iiij. quadratura qualibet unũ mi/
liare complectente. Et est murus is spissus ualde, decẽ passibus in altũ consur
gens. Superficies eius extrinseca colore albo & rubeo nitet. In singulis qua/
tuor muri angulis palatium pulchrum & magnum, fortalicij loco conditum
est. Sic in medio cuiuslibet quatuor murorũ, palatiũ egregiũ extructum est:
eaq́ in uniuersum octo sunt. In his conseruant̃ arma, instrumenta, tormenta
& uasa bellica, nempe arcus, sagittæ, pharetræ, calcaria, frena, lanceæ, clauæ,
funiculi arcuũ, & reliqua quæ in bello necessaria sunt, singulaq́ armorum ge/
nera in singulis posita sunt palatijs. Porrò facies palatij quæ meridiẽ respicit,
quinq́ habet portas, quarũ media maior est omnibus, nec unquã aperitur,
nisi pro regis introitu. Nã nulli per eam patet ingressus nisi soli regi. Sed hęc
habet duas minores collaterales portas, per quas ingrediuntur reliqui qui re
gem comitantur. Quęlibet uero reliquarũ trium facierum, unicam duntaxat
in medio habet portam, per quam quisq́ ingredi potest. Cæterũ intra iam
memoratum murum, alius murus cingit hoc regiũ castrum, habens ut prior
murus, in angulis & meditullijs eorũ octo palatia, in quibus continent̃ alia
uasa & preciosa iocalia regis. In spatio uero medio interiori est regium pala/
tium, habitaculum scilicet in quo rex moratur. Hoc palatium caret solario, pa
uimentum uero eius exteriori fundo præeminet decem palmis. Tectum eius
altum est ualde, pictura decoratum. Parietes aularum & conclauium auro &
argento fulgent. Vbiq́ picturæ pulcherrimæ & bellicarũ rerum historię sese
ingredientium oculis offerunt, uiuaci colore & rutilanti auro coruscantes. In
aula maiori ad mensam simul recumbunt circiter sex hominũ milia. Intra di
ctos muros totum castrũ ambientes, sunt plurima uiridaria atq́ prata lignis
pomiferis atq́ uarijs cõsita arboribus. Discurrũt etiã p̃ hæc uiridaria, anima
lia syluestria, ut cerui & animantia, ex quibus muscum colligitur, capreæ, da/
mulæ, & aliarum specierũ animalia. Versus Aquilonem uero sunt uiuaria, in
quibus meliores quiq́ pisces, qui haberi possunt, nutriuntur. In lacum illũ in/
greditur fluuius quidam, & rursus egreditur, cratibus ferreis loco introitus &
exitus cõmunito, ne pisces elabi queant. Extra palatium spatio unius leucæ,
est monticulus quidã centum passibus in altũ erectus, cuius circumferentia
miliaris continet spatium, arboribus semper uirentibus cõsitus. In hunc mon
tem iubet rex arbores quasq́ optimas à remotis partibus adduci, onerans
illis elephantos: extrahunt̃ enim cũ radicibus & transplantant̃ in hũc mon/
tem. Et quoniam is mons perpetuo uiret, uocatur Mons uiridis. In cacumine
eius est palatiũ egregium, uiridi distermínatũ colore, in quo magnus Cham
sæpe genio uacat. Est & aliud magnificũ palatium seu castrum iuxta magni
Cham extructum castrum, in quo Temur primogenitus eius illi in imperio
successurus, cum aulicis suis magnifice & regaliter uiuit. Nam amplissimã ha

bet autoritatem & sigillum imperiale, uerũ magno Cham ut dño subiectus.

Descriptio ciuitatis Cambalu, Caput X.

CIuitas Cambalu in pũincia Cathai iuxta magnum sita flumen, ab antiquis temporibus insignis fuit & regalis. Sonat autẽ Cambalu ciuitas domini. Hanc magnus Cham transtulit in aliam fluminis partem: nam didicerat ab astrologis, quod imperio rebellis futura esset. Ciuitas in quadrum constructa, in gyro complectitur uiginti quatuor miliaria, quolibet quadrati latere sex habente miliaria. Muros habet dealbatos, altitudinis xx. passuum, latitudinis decem, spissitudo tamen illa sensim ascendendo tenuior fit. Habet quælibet muri quadratura tres portas principales, quæ in uniuersum duodecim sunt, constitutis iuxta singulas magnificis palatijs. In angulis quoque murorũ sunt egregia palatia, ubi ciuitatis conseruantur arma. Transeunt per hanc ciuitatẽ uici & plateæ rectissimæ, ut ab una porta liber aspectus pateat per ciuitatẽ ad portam oppositã, domibus elegantissimis palatiorum instar utrinq; constructis. Porrò in medio ciuitatis, ædes quædã magnifica est extructa, in qua campana pendet prægrandis, cum qua uesperi tria fiũt signa, post quæ nemini licet domum egredi usq; ad initium sequentis diei, nisi infirmorum aut parentũ causa. Et qui noctu per ciuitatẽ ire necessitate cogẽte uolunt, lumen secum deferre coguntur. Singulæ ciuitatis portæ à mille custodiuntur hominibus, non quidẽ propter hostium timorem, sed latronũ & prędonum. Cauet enim rex summo studio, ut fures & prædatores arceantur.

De suburbijs & mercatoribus ciuitatis Cambalu, Cap. XI.

EXtra ciuitatẽ Cambalu duodecim sunt magna suburbia, singulis duodecim portis contigua, in quibus iugiter mercatores inueniuntur, & aduenæ homines. Nam propter curiam regis & multiplices mercantias innumerus indies confluit populus, qui in suburbijs illis rerum negocia tractat. Nec habent suburbia, ut aliàs fieri solet, domos, quæ à splendore & magnificentia domorum ciuitatis degenerent, solo regali excepto palatio. Intra hãc urbem nullum hominis cadauer sepelitur, sed extra suburbia idololatrarum corpora comburunt᷑, & reliquarũ sectarum funera sepeliuntur. Et quoniã ingens multitudo exterorũ hominũ semper illic uersatur, habent᷑ in suburbijs circiter xx. milia meretricum: intra uero mœnia ciuitatis nulla sustinet᷑. Dici non potest quanta uis mercimoniorũ & opum in hanc urbem conuehat᷑, putares toti orbi illa sufficere posse. Aduehunt᷑ autẽ lapides preciosi, uniones, sericum, & diuersarũ specierũ aromata ex India, Mangi, Catham & alijs regionibus. Nam urbs hæc quodãmodo omniũ circumiacentium prouinciarũ est centrũ. Nec transit dies ulla per integrũ annũ, in qua nõ circiter mille quadrigæ serico oneratæ huc ab exteris negociatoribus conuehant᷑, ex quo per ingeniosos urbis artifices mira parantur indumenta.

Magnus Cham satellitio maximo stipatur & custoditur, Cap. XII.

Habet

HAbet magnus Cham in curia sua xij.milia equitũ,quos uocãt Quesitã, id est,fideles domini milites,qui corpus suum custodiunt. Et istis quatuor præfecti sunt duces,quorũ quilibet tribus præest milibus. Horũ officiũ est,ut diximus,die noctuq; regẽ obseruare,& eius custodię mancipatos esse. Vnde etiã à curia regis recipiũt impensas.Custodias aũt suas tali distribuũt ordine, ut quũ per triduũ dux unus cum tribus milibus militũ intra palatiũ regẽ stipauerit,tribus sequentibus diebus dux alius cum aliĳs tribus militum milibus,qui interim quieuerũt,obit hoc custodiæ munus, cui iterũ dux alius cum militibus suis succedit: sicq; per totũ annum hæc custodiæ obseruat' uicissitudo:non quod regem tanta maneant pericula,sed ut magnificentia sua maior appareat.

De magnifico apparatu conuiuiorũ eius, Cap. XIII.

POmpa quæ in conuiuĳs regis obseruat',tali celebratur ordine.Quũ propter festũ aliquod,aut aliã rationabilẽ causam,Imperator uoluerit in maiori aula conuiuiũ instituere,mensa eius cæteris mensis sublimior ad Aquilonarẽ aulæ partẽ ponit',& rex iuxta eam sedens uertit faciẽ ad meridiẽ,habẽs ad sinistrã reginã maiorẽ,principalẽ scilicet uxorẽ,& ad dextrã filios atq; nepotes,& qui de regali sunt prosapia.Ipsorũ tamen mensa est in demissiori loco,ut uix regis attingãt pedes capitibus suis. Reliqui uero barones & milites sedent adhuc in demissiori loco, habentes singuli uxores suas ad sinistrã collocatas,tenetq; quilibet dux & nobilis gradũ & ordinẽ suum,sicut & uxores eorũ.Nã omnes nobiles in curia Imperatoris tempore solennitatis pransuri, ducũt secũ uxores suas. Et Imperator ipse dum in mensa sua recũbit,poterit ad oẽs deflectere oculos suos, q in aula illa conuiuant'. Porrò extra aulã illã regiã sunt etiã aliæ aulæ collaterales,in quibus solennitatũ tẽpore nonnunq; quadraginta milia hominũ cibant',quorũ multi sunt aulici,aliĳ uero feuda ab Imperatore renouantes:ioculatorũ quoq; & mimorũ concurrentiũ nõ est numerus.Proinde in medio aulæ regiæ,uas qddã aureũ erigit',ex quo uinũ aut alius qspiã optimus potus in modũ fontis scaturit,iiĳ.aliĳs dolĳs aureis hinc inde sitis,quæ uini illius fluenta suscipiũt. Et ex his dolĳs haurit' uinũ qd' discũbentibus largiter apponat'.Nemo aũt in hac discũbens aula,alio q̃ aureo utit' poculo.Dici nõ potest quantus sit apparatus,& quanta magnificẽtia in uasis & omnibus utensilibus,quando magnus Chã in aula sua regia publice discũbit.Porrò principes q regi discũbenti ministrãt,oẽs delicatissimo serico panno ora sua cooperiũt, ne ipsorũ flatus seu halitus quoq̃ modo regiũ cibũ aut potũ cõtingere queat.Et quũ Impator scyphũ leuat ut bibat,oẽs circũstãtes citharœdi & musicorũ instrumentorũ lusores,instrumentorũ suorũ chordas tangũt,& suauissimã edũt melodiã:atq; cæteri aulæ ministri interim genu flectũt. De cibis q ad mensã deferunt',nõ est ut quicq; scribã q̃; opipari sint & delicati,& q̃ magnifice atq; põpatice inferant'. Prandio finito,accedũt citharœdi & harmoniaci quiq; concentores,ioculatores,& nigromantici,qui

miras melodias & miros gestus ante regis mensam edunt, quibus illius animum iucundum reddunt, & in hilaritatem soluunt.

Qualis magnificentia seruetur in natali regis, Caput XIIII.

SEruant omnes Tartari hunc morem, ut diem natalem domini sui honorificentissime celebrent. Festum uero natale magni Cham Cublai, est uigesimo octauo die Septembris, & hunc diem celebriorem ducit quàm ullũ totius anni diem, excepta festiuitate kalendarum Februarij, qua annum suum incipiunt. In natali itaq; suo rex induitur ueste aurea preciosissima, & omnes aulici similiter optimis & melioribus quæ habent uestiunt indumentis, quibus singulis rex donat aureas zonas magni ualoris, & calciamēta de camuco parata, filo consuta argenteo, adeoq; singuli ad honorem regis ornare se student, ut nullus nō regiam præseferat formã. Hæc aũt pompa nedum in regis natali fit, uerũ & in alijs festiuitatibus, quas Tartari per annũ habent, numero tredecim: pro quibus rex annuatim aulicis suis preciosissimas largitur uestes, ornatas auro, margaritis, & lapidibus alijs preciosis, unà cum zonis & calciamentis, ut iam præmisimus. Nec sunt aulicorũ uestes discolores à regia ueste. Seruatur etiã hæc consuetudo apud Tartaros, ut in natali magni Chã omnes reges, principes & nobiles, qui ditioni illius subiecti sunt, mittant illi ut Imperatori suo donaria. Et qui conditionem aliquam aut officium ab eo impetrare cupiunt, postulationes suas duodecim baronibus, qui ad hoc ipsum cõstituti sunt, offerunt, & quod illi decernũt perinde est ac si Imperator ipse respondisset. Astringunt etiã oẽs populi, cuiuscunq; sint fidei aut sectæ, siue Christiani, siue Iudęi, siue Saraceni, siue Tartari, cęteriq; pagani, ut deos suos solenniter inuocent pro uita, incolumitate & prosperitate magni Chã.

De initio anni quod solenniter celebrant Tartari, Cap. XV.

IN die kalendarum Februarij, qui initium est anni Tartarici, magnus Chã & omnes Tartari ubicunq; sunt, maximum & solenne celebrant festum, omnesq; unanimiter tam uiri quàm mulieres student albis indui uestibus, uocantes diem illum, festiuitatem alborum. Nam credunt uestem albam bonum habere fatum: ideo ut toto anno fortuna illis sit propitia, in anni initio albis induuntur. Porrò ciuitatũ rectores & prouinciarum præfecti, memores officij sui, mittunt Imperatori hoc die munera aurea & argentea, uniones & gemmas, pannos preciosissimos, & equos candidi coloris: unde nonnunquam fieri solet, ut regi in hoc festo offerantur centum milia alborum equorum. Sic cæteri Tartari sibi inuicem munera mittunt ab initio anni, id'que ominis gratia, credentes omnia per annum felicius successura. In hoc denique festo, omnes elephanti quos habet Imperator, numero quinque milia, ducuntur ad curiam, uestiti tapetijs, in quibus pictæ sunt imagines uariæ animalium & auium, portantes in humeris suis capsas plenas aureis & argenteis uasis, quibus opus habetur pro festo alborum magnifice celebrando.

Xenia

celebrando. Multi quoque cameli pulcherrimis cooperti pannis adducuntur, qui alia apportant, quæ pro tanto conuiuio sunt necessaria. Illucescente autē die Alborum, omnes reges, duces, barones, milites, medici, astrologi, prefecti prouinciarū atque exercituū, & alij Imperatoris officiales, ad aulā regis conueniunt, & quibus locus in ea contingere nequit ob hominū multitudinem, hi collaterales ingrediunt aulas. Cunctis itaque in suo ordine & gradu sedentibus iuxta cuiuslibet officij dignitatem, surgit unus in medio, & alta uoce clamat, Inclinate & adorate. Hac uoce facta, consurgunt omnes celeriter & genuflectunt, fronteque ad terram demissa, quasi deū adorant, & id quatuor faciunt uicibus. Adoratione cōpleta, uadunt omnes suo ordine ad altare, quod in aula positū consistit super unā tabulā depictā rubeo colore, in qua scriptū est nomen magni Cham, arreptoque thuribulo pulcherrimo, & redolētibus speciebus illi impositis, ad honorē magni Cham cum multa reuerentia tabulam ipsam & altare suffumigant, & ad sua redeunt loca. Thurificatione ista nepharia completa, quilibet in conspectu Imperatoris offert munera illa, de quibus supra diximus. His omnibus rite peractis, parant mensæ, & fit solennissimum prandium, edentes & bibētes cum lætitia magna. Quo finito, modulatores & ioculatores accedunt, & suis concentibus atque gestibus omniū mentes exhilarant. In huiusmodi denique festis, ducitur ad regem leo unus domesticus, qui ad pedes illius ut catulus mansuetus iacens dñm suū agnoscit.

De feris quæ magno Cham undequaque mittuntur, Cap. XVI.

TRibus illis mensibus, quibus, ut supra diximus, Imperator moratur in ciuitate Cambalu, scilicet Decembri, Ianuario & Februario, omnes uenatores quos Imperator habet in singulis prouincijs prouinciam Cathai circumiacentibus, uenationi intendunt, omnesque bestias grandiores, puta ceruos, ursos, capreas, apros, damulas, & huiusmodi feras offerunt præfectis suis: qui si minori spatio quàm in triginta diebus peragrari potest, distant à curia Imperatoris, mittūt huiusmodi captas bestias per quadrigas & naues ad Imperatorem, exenteratis tamen prius illis. Qui uero pluribus quàm triginta dietis ab eius curia distant, solum pelles mittunt, quæ pro armis parandis sunt necessariæ.

Quomodo magnus Cham cum feris mansuefactis feras syluestres capit, Caput XVII.

NVtrit domi magnus Cham uarias bestias, domesticasque factas secum ad uenationes ducit, & mira afficit uoluptate, quoties uidet domesticā ferā cum syluestri pugnare. In primis autē habet cicuratos leopardos, q mirū in modū uenationi inseruiunt, multasque capiunt bestias. Habet & lynces nō minus ad uenandum industrios, & item leones maximos atque pulcherrimos, maiores illis qui sunt in Babylonia, in quorū pilis radioli quidā uarij coloris apparēt, scilicet albi, nigri, atque rubei, & illi quoque docti sunt artē uenatoriam.

Nam plurimũm prosunt uenatoribus ad capiendum apros, ursos, ceruos, capreas, onagros, atq; boues syluestres. Duci autẽ solẽt duo leones in uehiculo quodam, dum uenatum itur, sequente utrunq; eorum caniculo paruo. Habet quoq; Imperator multas aquilas cicuratas, quæ adeo efferatæ sunt, ut lepores, capreas, damulas & uulpes capiãt: inter quas aliquæ tam præfractæ sunt audaciæ, ut nõ uereantur cum magno impetu in lupos insilire, eosq; in tantũ diuexare, ut ab hominibus sine labore & periculo capi possint.

De spectaculo qđ magnus Cham in uenatione facere solet, Cap. XVIII.

HAbet magnus Cham in curia sua duos barones, q regiæ præfecti sunt uenationi, quorũ uterq; decem præest milibus hominum, qui ea curant quæ ad uenationẽ sunt necessaria. Nam nutriunt canes magnos, & ad uenationem assuefaciũt. Et quando magnus Cham cupit se uenatione oblectari, & singulare ostentare spectaculũ, duo memorati barones ducunt secum illa uiginti milia hominũ, atq; canum magnã turbã, qui cõmuniter circiter qnq; milia sunt, & cum rege in campũ proficiscentes ubi feras uenari uolunt, hoc pacto rem ipsam aggrediunť. Rex cũ nobilibus suis in medio planiciei locũ tenet, & duo uenatorij præfecti cum populis suis stant ad dextrã & sinistrã regis: unius populus induiť uestibus rubeis, & alterius uestibus aẽrei seu cœlestis coloris. Stant aũt singuli in una acie seu linea, unus scilicet alterius assistens lateri, & tantam campi occupant longitudinẽ, ut uix itinere unius diei perueniri possit ab una extremitate ad aliam. Habent autem canes memoratos secum. Et postquam sic in unum ordinẽ digesti sunt, laxant canes suos in uenationẽ, & ipsi procedentes in illo ordine, maximum capiunt ferarũ numerum: nam & terra illa animalibus syluestribus plena est, nec ullum facile ipsorum effugere poterit laqueos & canes.

De aucupio magni Cham, Caput XIX.

MEnse Martio ingrediẽte, discedit Cham magnus à ciuitate Cambalu, pceditq; ad cãpestria quæ uersus oceanũ sita sunt, ducens secũ magnũ aucupum numerũ, circiter decem milia, qui habent falcones, accipitres, grifalchos, & alia rapaciũ auiũ genera aucupio idonea, numero circiter quingẽtas aues. Hi igiť aucupes per regionẽ illam se diffundentes, falcones & accipitres suos in capturã laxant auiũ, quibus regio illa plena est: & aues quæ capiunť, deferuntur pro maiori parte ad regem. Rex uero sedet in ligneo habitaculo, quod gestant quatuor elephanti, leonũ coopertum exuuijs, & intus deauratum, habens secũ pro sua recreatione aliquos duces, & xij. accipitres electos. Porrò iuxta elephantes q regiũ portant habitaculũ, obequitãt multi nobiles & milites, regis latera stipãtes. Qui quũ uiderint fasianos aut grues, aut alias aues in aẽre uolitantes, indicant id aucupibus qui iuxta regem sunt. Et hi id ipsum regi significãtes, discooperiunt habitaculũ regiũ, laxantq; falcones uel accipitres, & rex in lecto sedens, auium intuetur ludum. Migrant quoq; cum

ege & alia decem milia hominum, qui in illo aucupio bini & bini per cam-
pos discurrunt, & aduertunt quò emissi uolitent falcones atq; accipitres, & si
opus fuerit illis subsidium ferant. Et hi lingua Tartarica uocantur Toscaor,
id est, custodes, certum scientes edere sibilum quo emissas uocant aues. Nec
opus est ut auceps qui emittit auem, sequatur illam, quum hi de quibus iam
diximus, intēti sint auibus capiendis, & solliciti sint ne aliquo modo lædant',
aut perdantur. Qui enim aui periclitanti uiciniores sunt, hi tenent' illi subue-
nire. Quælibet autē emissaria auis tabellā paruā argenteā signo domini aut
aucupis sui consignatā in pede gestat, ut si amissa fuerit, domino suo restitui
possit. Quod si signum non cognosci possit, traditur auis baroni cuidam, qui
ob hoc ipsum uocatur Bularguci, id est, custos auium perditarū. Nā conser-
uat omnes aues sibi oblatas, donec à dominis suis fuerint repetitæ. Idē fit de
equis & aliis rebus in uenatione amissis. Et qui rem quampiā in uenatione
repertā huic præfecto nō illico tradit, sed ea aliquandiu utit', hic pro fure cen-
setur. Vnde is perditarū rerū præfectus in uenationibus locū tenet eminen-
tiorem uexillo suo signatum, ut in tanta populi frequentia cognosci possit, &
amissa facile illi uel offerri uel ab eo repeti possint.

De magnificis tentoriis magni Cham, Caput XX.

INterim autē quo sic ludendo cum auibus aucupio intendit', peruenitur ad
planiciē quandā magnā Caciamordim, ubi sunt regis & omniū aulicorū
præparata tentoria, numero circiter decē milia. Hæc autē tali ordine sunt di-
sposita. Primum est ingens tentoriū, sub quo cōmode manere possunt mille
homines, ingressum habens ad meridiem, & sub hoc morantur barones, no-
biles & milites. Iuxta hoc ad occidentē aliud est erectū tentoriū, in quo regis
est aula & consistoriū, quod intrat quando cum aliquibus uult loqui. Et huic
in altera parte adiunctū est cubile, in quo rex dormire solet, & his mansioni-
bus rursum aliæ aulæ & cameræ adhærent. Regiæ uero aulæ, hoc est, cubile
regis, consistorium & habitaculū militū, sic disposita sunt. Sustentant' singulę
tribus colūnis de lignis aromaticis cum uariis & elegantibus sculpturis fabri
catis, & cooperiunt' exuuiis leonū nigri & rubei coloris. Nā discolores leones
in partibus illis inueniunt'. Nec possunt tētoria illa à uētis uel pluuiis iniuriā
ullā recipere, quū coria illa qbus tegunt' solidiora sint q̄ quæ facile lædi pos-
sint. Intus uero parietes tentoriorū pellibus nobilissimis armelinorū & zebel
linorū sunt operti, etiā si in regionibus illis hæ pelles preciosissimæ habeant',
ut quādoq; uix ꝓ duobus milibus Bysantiorū aureorū pelles pro una tunica
sufficiāt. Porrò funes qbus hæc tria sustentant' tētoria, de serico sunt. Sūt præ
terea & alia erecta tentoria iuxta illa tria, in qbus uxores, filii & ancillæ regis
morant'. Deinde habēt etiā falcones, accipitres, bubones, grifalchi, & reliquæ
aues, quæ aucupio inseruiunt, sua tentoria, in quibus continent'. Tanta enim
est tentoriorum multitudo, ut à longe aduentantibus appareat illic insignē

conditam

conditam urbem. Confluit etiam undiq; maxima multitudo hominũ ocio/sorũ ad spectaculũ illud contuendũ, præter eos qui in regis ministerio sunt, qui sua loca in tentorijs nõ secus habẽt q̃ in ciuitate Cambalu, ut sunt regis medici, astrologi, & cæteri uates. Manet uero rex in planicie illa per totum Martiũ, & capit inumera animalia, atq; infinitas aues. Nemini enim alioqn licet uenationi intendere in omnibus regni illius prouincijs, saltem quæ in uiginti diebus & citra pedestri itinere attingi possunt: nec ulli permittitur canis aut uolucris uenaticus: & præsertim à principio Martij usq; ad mẽsem Octobrem nemini permittit̃, quocũq; etiã utatur ingenio, capere ceruos, damulas, capreas, lepores, & huiusmodi syluestres feras. Hinc igitur est q; terra illa talibus abundat animalibus, & plerunq; adeo familiaria fiunt hominibus, ut transeuntia prope eos minime horreant aut paueãt aspectũ illorũ. Aucupio expleto, rex domũ redit, & per tres dies celebratis conuiuijs, omnes quos ad hoc uocauit spectaculum, ad propria reuerti concedit.

De moneta & opulentia magni Cham, Cap. XXI.

Corticea moneta

MOneta magni Cham nõ fit de auro uel argento, aut alio metallo, sed corticem accipiunt mediũ ab arbore mori, & hunc consolidant, atq; in particulas uarias & rotundas, magnas & paruas scindunt, atq; regale imprimunt signum. Minimi denarij ualẽt precium parui Turonensis: & maiusculi dimidum grossum Venetũ: qui uero maiores sunt, habent ualorem duorum Venetorũ, aut quinq; aut decẽ. Sunt qui Bysantium aureũ ualent, aut duos aut quinq; Bysantios. De hac itaq; materia facit Imperator in ciuitate Cambalu cudi immensam uim pecuniæ, quæ pro toto sufficit imperio: nulliq; sub pœna mortis in omnibus regnis & terris suis licet aliã cudere uel etiã expendere monetã, aut illã recusare. Nec aliquis ex alio ueniẽs regno, quod magno Cham nõ est subiectũ, audet aliã expẽdere pecuniã in imperio magni Chã. Vnde fit, ut nõ raro negociatores ex longinquis terris & regionibus ad ciuitatẽ Cambalu uenientes, secũ portent aurũ, argentũ, margaritas & gemmas, & pro illis accipiant monetã regiam. Et quoniã hæc in terris suis non recipit̃, cõmutant rursus eam in imperio magni Chã pro mercimonijs quæ secũ abducant. Mandat quoq; nonnunq̃ Imperator his qui in Cambalu morant̃, ut qui aurum uel argentũ, aut lapides preciosos habẽt, ea quantocyus officialibus suis tradant, & consuetã ab illis monetã iuxta illorũ ualorem recipiant. Hoc itaq; modo fit ut mercatores & ciues indemnes seruent̃, & nihilominus rex omne aurũ & argentũ corradens maximam congreget thesaurũ. De memorata factitia moneta, soluit etiam officialibus & exercitibus suis stipẽdia, & quacunq; tandem re in curia sua opus habet, hac emit pecunia. Vnde quũ tantã uim pecuniæ ex re nihili conflet, & tamen per eam aurũ & argentũ plurimũ consequat̃, ea quæ curiæ necessaria sunt, emat, ministris suis stipẽdia soluat, cuilibet facile constabit nullũ in mũdo reperiri regẽ, q diuitijs illũ supet.

De duodecim

De duodecim præfectis prouinciarum,& eorum officio, Cap. XXII.

HAbet Cham magnus duodecim barones aulicos, qui triginta quatuor præfecti sunt prouincijs: & horum officium est, ut singulis prouincijs duos præficiant rectores, atque regijs exercitibus in locis ubi morantur de his quibus opus habent prouideant: & quicquid ordinant,regi indicant,qui sua autoritate id confirmat quod illi statuendum duxerint. Hi multa beneficia & priuilegia passim concedunt, & propterea plurimum à populo obseruantur & ambitur fauor eorum. Habitant in quodam palatio magno in ciuitate Cambalu pro eorum officio deputato, in quo uarias habent aulas & cameras pro se & ministris suis. Habent etiam assessores & notarios, qui illis à consilijs sunt,quique ea quæ agunt diligenter annotant.

De cursoribus & nuncijs magni Cham, atque multiplici mansione eorum, Cap. XXIII.

EXtra ciuitatem Cambalu multæ patent publicæ uiæ ad uiciniores ducentes prouincias, & in singulis castra seu diuersoria sunt extructa cũ pulcherrimis palatijs,uiginti quinque distantia miliaribus ab urbe Cambalu,ubi diuertunt emissarij & nuncij regis. Vocantur autem mansiones illæ Ianli, id est,mansiones equorum: nam expectant ibi trecenti,aut quadringenti equi regis nuncios.Qui hinc soluentes post uiginti quinque miliaria alia inueniũt diuersoria,prioribus haud dissimilia:& ea hoc ordine & distantia continuantur usque ad extremas imperij limites: ita ut per uniuersum imperiũ in publicis uijs circiter decem milia inueniantur regia hospitia. Equorum uero numerus, qui in illis diuersorijs nunciorum officijs sunt deputati,est circiter ducenta milia. In locis quoque desertis & syluestribus,ubi alioquin nulla est humana habitatio,huiusmodi regia inueniũtur diuersoria,triginta aut quadraginta miliarijs à seinuicem distantia. Ministratur autem pabulum equis, & uictus custodibus eorum,ab his ciuitatibus & incolis,qui diuersorijs uiciniores sunt, aut intra quorum terminos illa consistunt hospitia. Diuersoria autem quæ in desertis posita sunt, recipiunt necessaria à regis curia. Igitur quando rex noua ex remotis partibus cito audire cupit, destinat equites dicto suo quantocyus parentes, qui uno die ducenta aut trecenta conficiunt miliaria,& paucis diebus immensum terræ peragrant spatium: quod in hunc modum fit. Emittuntur duo cum equis, qui concitatissimo cursu sine ulla mora ad proximum declinant diuersoriũ: ubi dimissis fessis equis duos alios ascendunt,& ad sequens citissime se transferunt diuersoriũ, sicque fit ut continue cursum suum eundo & redeundo continuent, & mandata regis ad remotissima loca pauculis diebus perferant, & rursum ex remotissimis partibus noua ad regem portent. Sunt etiam inter iam dicta diuersoria alia habitacula spatio trium aut quatuor miliarium ab inuicem distantia,ubi paucæ sunt domus,in quibus habitant cursores pedestres,habentes singuli cinctoria plena sonoris

tintinnabulis. Hi ſemper præparati ſunt, ut quoties literæ regiæ ad eos deſti nantur, citiſſime illas ad proximum perferãt habitaculum. Et priuſquam ad illud ueniant, à longe audientes curſoris uenientis ſonitum, præparati illum expectant, & ſuſceptis literis eueſtigio illas ad ſequentem deferunt cuſtodiã: ſicq; literæ per uarias tranſeuntes manus, ſine ulla impediente mora ad locũ illum deferunť, quò peruenire debent. Et ſæpe fit ut rex in triduo noua perdi ſcat, aut nouos fructus recipiat à loco, qui decẽ dierũ itinere à ſua habitatione diſtat. Omnes autẽ memorati curſores liberi ſunt ab omni tributi exactio- ne, & præterea à regis quæſtoribus bonam laboris ſui accipiunt mercedem.

De prouidentia imperatoris tempore cariſtiæ. Cap. XXIIII.

SOlet magnus Cham ſingulis annis nuncios ſuos mittere ad diuerſas pro uincias imperio ſuo ſubiectas, ad inquirendum num damnũ aliquod à lo cuſtis aut aliis uermibus frumento ſit illatum, aut alia peſtis ſterilitatem in prouinciam aliquam inuexerit. Et quum ſibi innotuerit prouinciam aliquã aut ciuitatem detrimentum paſſam, remittit illi populo tributa pro illo anno, mittitq; de horreis ſuis blada pro uictu & ſemente. Nam tempore magnæ ubertatis emit rex copioſam uim frumenti, & per annos tres uel quatuor in thecis conſeruat, ut quum in una regione frumenti penuria præualuerit, defe ctus ille ex regiis horreis ſarciri poſſit. Vendit autem bladum ſuum minimo precio, ut pro uno modio in quadruplo plus pecuniæ exponendum eſſet, ſi ab alio quopiam emeretur. Similiter quando peſtis aliqua animalia inuaſe- rit, remittit anno illo conſuetum tributum, uenditis illis aliis pecoribus & ar- mentis. Præterea ne uiatores & curſores in prouinciis Cathai errarent, pro- ſpexit illis prudens imperator hoc conſilio. Plantari fecit plurimas arbores, una ab alia modico diſtante interuallo, eaſq; iuxta uias ſic conſtituit, ut iter agentibus ceu digito oſtendant ueram ſemitæ lineam. Quantũ uero numerũ pauperum hominũ per totum annum nutriat, & de horreis ſuis frumentũ & panes illis elargiať, incredibile putabis ſi narrare perrexero: id tamen pro uero aſſerere poſſum, eum quotidie per totũ annũ circiter triginta milia pau- perum pane paſcere: nec ulli ſinit fragmentum negari panis. Quapropter à pauperibus quaſi deus reputatur.

Qualis potus uini loco in prouincia Cathai fiat. Cap. XXV.

COnficiunt in prouincia Cathai potum optimum ex riſo & uariis aro- matibus, qui ſuo ſapore etiam uini excellit ſuauitatẽ. Et qui eo auidius potiuntur, quàm ratio æquum eſſe iudicet, aut bibentis natura egeat, citius inebriantur quàm ſi uinum bibiſſent.

De lapidibus qui ut ligna ardent. Cap. XXVI.

PEr totam prouinciã Cathai ex montibus eruuntur lapides quidam ni- gri, qui in ignem miſſi ut ligna ardent, & accenſi aliquandiu ignem con- ſeruant, ut ſi ueſperi accendantur, per totam noctem uiuum ignem retineãt.

Vtuntur

Vtuntur autem multi ijs lapidibus,quod lignorum in quibusdam locis sit pe nuria.

De fluuio Pulisachniz & egregio ponte eius, Cap. XXVII.

INdicauimus hactenus in hoc secundo libro situm, magnitudinem, & negociationem ciuitatis Cambalu, itemq́ obiter scripsimus de magnificentia,pompa & opulentia magni Cham : nunc rerum ordo exposcit, ut finitimas quoq; regiones lustremus,& quid in illis uel fiat,uel inueniatur,breui ser mone aperiamus. Igitur quum Cham magnus me Marcũ ad remotas partes pro quodam regni sui negocio destinasset, quod quatuor mensium spatio me in itinere retinuit,omnia diligentius consideraui,quæ uel eundo,uel re deundo obtutibus meis occurrerunt: nam quum à ciuitate Cambalu itinere decem miliarium recessissem, inueni fluuium quendam magnum Pulisachniz nomine,in oceanum sese exonerantem,per quem naues multæ cum plurimis mercibus ascendunt. Est autem in eo loco pons marmoreus pulcherrimus,trecentos in longitudine continens passus,& in latitudine octo:arcubus uero seu fornicibus uiginti quatuor innitens, sculptis leonibus utrunque eius superiorem marginem adornantibus.

De locis ultra fluuium Pulisachniz sitis, Cap. XXVIII.

TRansito fluuio & ponte, procedendo per miliaria triginta, continuo occurrunt castra, aliæq́ elegantes domus: item uineæ electæ, & agri fertiles. Sed finito itinere triginta miliarium peruenitur ad ciuitatẽ Geogui, quæ quidem magna est & pulchra,plurima habens monasteria idolorum. Fiunt ibi panni optimi,aurei & serici, itẽq́ sindones mundissimę.Habentur & multa communia hospitia pro aduenis & uiatoribus in illa ciuitate.Ciues autem sunt artifices & negociatores. Extra hanc ciuitatẽ peruenitur ad biuiũ quoddam, cuius una uia ducit per prouinciam Cathai, altera uero uersus regionẽ Mangi ad mare. Ea quæ transit per prouinciam Cathai, habet ciuitates, castra, uiridaria,& optimos agros,in qbus multi quoq; sunt negociatores & ingeniosi artifices: & homines illi multũ sunt affabiles, & omnibus familiares.

De regno Tainfu, Cap. XXIX.

ITinere dierum decem à ciuitate Geogui confecto, peruenitur ad regnum Tainfu, quod quidem magnum est atque cultissimum: nam sunt in eo uineæ multæ.In prouincia uero Cathai nullum crescit uinum,sed ab hac regione illuc defertur. Exercentur in hoc regno mercationes multæ, abundatq́ artificibus,& omnia arma,quibus utitur Cham pro exercitibus suis,fabricantur in eo. Hinc uero progrediendo ad occidentalem plagam, uenitur ad regionem amœnissimam,castris multis & ciuitatibus cultam,in qua etiã mercimonia fiunt magna. Emenso hinc itinere septem dierum,peruenitur ad ciuitatẽ quandam prægrandem Piansu nomine, in qua serici maxima est copia.

De castro Chincui,& rege eius ab hoste capto, Cap. XXX.

AB urbe Piansu duæ sunt dietæ ad castrum quoddam elegantissimum,

Chincui nomine,quod quidam Darius nomine extruxit,hostis magni illius regis, quem presbyterum Ioannē uocant. Est castrum illud adeo arte & natura munitum, ut præses eius Darius neminem metueret etiam potentissimum regem: de quo plurimum circumiacentium prouinciarum præsides dolebant, ut hominem illum nemo unquam superare potuerit. Porrò habuit presbyter Ioannes in aula sua septem iuuenes præfracti animi, qui iureiurando promiserunt illi, se Dariū regem tradituros in manus illius. Qui uicissim illis multa bona pollicetur, si effectu id compleuerint. Illi igitur abeuntes ad curiam Darij ueniunt, obsequijsq; illius se offerunt, dissimulata mentis malitia. Qui eorum minime timens aut obseruans calliditatem & uersutum animū, ut fideles ministros suo mancipauit obsequio. Factum autē est, ut illi per totum bienniū id efficere nequiuerint, quod iam diu animo conceperāt. Rex uero illis per omnia ut iam biennio probatis ministris confidens, animi recreandi gratia cū illis & alijs paucis militibus quodā tēpore extra castrū per miliare unū equitauit. Tunc proditores illi horam adesse putantes, qua excogitatam malitiam publicarent, euaginatis super eum gladijs captum duxerūt ad presbyterum Ioannem, sponsioni suę satisfacturi. Qui mirum in modum lætus effectus, deputauit eum ad custodiam animalium, optimeq; custodiri iussit. Et elapso biennio, quo cum pastoribus rex captus uixerat, iussit eum presbyter Ioannes coram se regio apparatu decoratum adduci: & alloquens eum dixit: Experimento nimirum nunc didicisti, quàm nihili fuerit potentia tua, quando te in tuo regno capi feci, & per duos annos cum pecoribus deputaui: possem iam te, si uellem, occidere, nullusq; mortalium te eripere posset è manibus meis. Cui ille respondens ait: Verum ais, est ita. Tum rex Ioannes: Quia te adeo humiliasti, ut te nihil esse duxeris respectu mei, en uolo te deinceps agnoscere pro amico: & pro uictoria abunde satis mihi est, quod potuissem, si uoluissem te occidere: traditisq; illi equis & deputatis ministris cum honore fecit eum reduci ad castrum suum. Et ille quoad uixit, presbytero Ioanni honorem exhibuit, & iussis quibusq; obediuit.

De fluuio quodam magno Caromoram nomine, & adiacente regione, Cap. XXXI.

TRansito itinere ultra castrum Chincui uiginti miliarium, peruenitur ad flumen Caromoram, quod ob nimiam latitudinem & profunditatem nullum habet pontem: fluit uero ad oceanū. Sunt in littore eius multæ extructæ ciuitates & castra, in quibus multæ exercentur nundinationes. Abundat hæc regio zinzibere, serico & auibus, præsertim phasianis. Traiecto fluuio post duorum dierum iter peruenitur ad nobilem ciuitatem Ciansu nomine, ubi de auro & serico pulcherrimi fiunt panni. Omnes incolæ huius ciuitatis & ferè totius prouinciæ Cathai idololatræ sunt.

De ciuitate

De ciuitate Quenquinafu, Cap. XXXII.

VLtra uero procedendo per iter dierum octo, inueniuntur passim ciuitates & oppida multa, agri pulcherrimi, & uiridaria. Abundat terra serico & uenationibus bestiarum atq; auium. Quod si ulterius alijs octo dietis progrediaris, peruenies ad ciuitatem grandem Quenquinafu nomine, quæ est regni Quenquinafu metropolis. Et regnum istud fuit olim opulentum & magni nominis. Hodie præest illi filius magni Cham Mangala nomine. Producit ea regio magnam copiam serici, & omnia ea quæ ad hominis uitã conseruandam sunt necessaria. Exercentur etiam in ea plurimæ nundinationes. Incolæ idola colunt. Extra ciuitatem est regale palatium in planicie situm, in quo Mangala cum aulicis suis uersatur. Est quoq; in medio ciuitatis palatiũ quoddam elegantissimũ, ab intra parietes habens deauratos. Vacat rex cũ aulicis suis uenationi animalium & capturæ auiũ, quibus illa regio abundat.

De prouincia Cunchi, Cap. XXXIII.

REcedendo à dicta urbe & palatio itinere trium dierum itur per planiciẽ quandam pulchrã, in qua ciuitates plures sunt & castra, & ubi abundantia est serici, usq; dum ueniatur ad regionem montuosam, ubi nedum in mõtibus, uerum & in montiũ conuallibus inueniuntur ciuitates & castra, & sunt de prouincia Cunchi. Incolæ sunt idololatræ & terræ cultores. Sunt etiam in ea regione uenationes leonum, ursorum, ceruorũ, capreolorum, damularum, & id genus animalium. Patet regio illa itinere uiginti dierũ, habens montes, & ualles, atq; nemora multa, sed ubiq; pro uiatoribus cõuenientia inueniunt diuersoria.

De prouincia Achalechmangi, Cap. XXXIIII.

IAm dictæ prouinciæ contigua est prouincia alia, nomine Achalechmangi, quę est ad occidentalem plagam: & sunt in ea multæ ciuitates & castra: sed principalior regionis ciuitas uocatur Achalechmangi, & est confinis prouinciæ Mangi. Hæc prouincia itinere trium dierum planiciẽ habet, deinde sequuntur montes & ualles atq; nemora, patetq; itinere uiginti dierum, habẽs ciuitates multas & oppida. In cæteris rebus non differt à priori prouincia: nam habet negociatores, artifices & cultores terræ: itemq; uenatores multarum syluestrium animalium. Habet quoq; animantia quæ muschum producunt. Crescit in hac prouincia zinziber in magna copia, sicut & triticum atq; risum.

De prouincia Sindinfu. Cap. XXXV.

PRiori prouinciæ cõtermina est alia prouincia Sindinfu nomine, quæ etiã contingit prouinciã Mangi. Huius principalior ciuitas est Sindinfu, quę olim fuit magna & locupletissima, habẽs in circuitu uiginti miliaria. Habuit etiam regem ditissimum & potentem: qui quum tres reliquisset filios regni successores, trifariam diuiserunt ciuitatem, partes singulas proprijs cingentes muris, quæ tamen omnes intra priorem continebantur murum. Magnus uero Cham ciuitatẽ illam & regnum suæ subiecit ditioni. Per medium huius

ciuitatis transit fluuius qui dicitur Quiansu, habens in latitudine dimidium miliare, & est profundus ualde atq; piscosus. Positæ sunt in ripis eius multæ ciuitates & castra. Ostia eius distant ab hac urbe nonaginta dierum itinere. Naues & merces per ipsum ascendũt in maxima multitudine & copia. Transit etiam pons lapideus per ipsum in ciuitate Sindinfu, habẽs longitudinem unius miliaris, & latitudinẽ octo passuum. Et supra ipsum construuntur mane uariæ domunculæ, quæ artificum sunt officinæ, & sero iterum deponuntur. Est & alia super eum constructa domus, in qua manent regis ministri, qui à transeuntibus pedagia & uectigalia exigunt. Vlterius uero procedendo per iter quinque dierum transitur per planiciem quandam, in qua sunt ciuitates, castra, & uillæ multæ, in quibus sunt sindones in magna copia. Reperiuntur etiam ibi animalia syluestria multa.

De prouincia Tebeth. Cap. XXXVI.

POst planiciem, de qua iam diximus, uenitur ad prouinciam Tebeth, quã magnus Cham expugnauit atq; deuastauit: nam multæ in ea sunt ciuitates destructæ, & castra diruta. Patet autem in longum itinere uiginti dierũ. Et quoniã omnino in solitudinẽ est redacta, habitatoribus carens, necesse est ut uiatores uictualia secum ferant, quæ illis sufficiant per iter uiginti dierũ. Et postquam hominum habitatione cœpit destitui, feræ syluestres totam eam occupantes periculosum iter transeuntibus fecerunt, præsertim noctu. Verũ contra hoc periculum mercatores & alij uiatores tale excogitauerunt cõmentum. Nascuntur in regione illa maximæ arundines, quę habent in longitudine passus quindecim: crassitudo uero in gyro tribus mensuratur palmis. Porrò inter duos uiciniores nodos distantia est trium palmorum. Itaq; quando uiatores noctu uolunt quiescere, accipiũt fasces magnos de illis arundinibus, & in unam ponunt congeriem, subiectoq; igne succendunt. Quæ igne correptæ incipiunt crepitare, tantusq; in eis excitatur stridor & fragor, ut eminus ad aliquot miliaria audiri possit. Quem terribilem sonitum animalia audientes, obstupescentes fugiunt tamdiu, donec crepitus ab auribus eorum euanescat, illisq; sic elusis mercatores & uiatores tuti pertranseãt prouinciam illam. Porro equi & alia iumenta, quibus mercatores pro itinere utuntur, hoc audito strepitu plurimum inhorrescunt, & multa in fugam conuersa dominis suis elapsa sunt: sed prudentiores uiatores pedes eorum compedibus ligantes, ui quadam ea secum retinent, ne territa aufugiant.

De regione alia Tebeth, & turpi eius cõsuetudine. Cap. XXXVII.

PEracto itinere uiginti dierum, transitaq; prouincia Tebeth, occurrunt ciuitates & uillę plurimæ, in quibus idololatriæ occasione pessima inoleuit consuetudo: nam nullus uir ibi ducit uxorem uirginẽ, sed si quam ducere instituit, necesse est ut prius à multis uiris sit cognita: aiunt enim mulierem nõ esse coniugio aptam, nisi prius fuerit stuprata. Vnde quando uiatores & aduenæ

uenæ aliunde uenientes hanc transeũt regionẽ, & quietis gratia tabernacula sua ponunt, mulieres eius loci habentes filias nubiles, ducunt illas ad peregrinos, aliquando uiginti, quandoq; triginta aut plures iuxta numerum mercatorum seu aduenarum, rogantes eos, ut quilibet unam è uirginibus sibi associet, atq; concubitu eius fruatur quàm diu illic manserint. Illi igitur matronarum precibus uicti, deligunt sibi ex puellis quas uolunt, & matrimonio aptiores reddunt. Et quũ recedere uolunt, nullam secum abducere permittuntur, sed parentibus fideliter restituunt. Exigit etiam puella ab eo qui eam deflorauit, iocale aliquod, seu munusculum, quod ostendere possit ceu argumentũ suæ deflorationis. Et quæ à pluribus uiris fuit amata atq; corrupta, & multa habuerit talia iocalia quæ ostendat procis, hæc nobilior habetur, faciliusq; & honorificẽtius maritari potest. Et quando honorifice uult incedere, suspendit ad collum omnium amatorũ insignia: quantoq; pluribus fuit grata, tanto maiori honore digna iudicatur. Sed quãdo cum maritis nuptias inierint, iam nõ permittuntur amplius extraneis uiris copulari, sed maritis suis fidem seruare coguntur. Et plurimum cauent huius regionis uiri, ne in hac re alterutrum se offendant. Idololatræ sunt atq; crudeles homines, pro nullo reputantes peccato, si prædentur & latrocinia exerceant. Viuunt de uenationibus atq; fructibus terræ. Inueniuntur etiam apud eos multa animantia quæ muschum producunt, quæ Gadderi uocantur. Venantur incolæ huiusmodi animalia canibus, abundantq; muscho. Linguam habent propriam atq; peculiarem monetam, & pellibus induuntur bestiarum, aut canabeo rudi. Pertinet hæc regio ad prouinciam Tebeth: nam est Tebeth latissima prouincia, diuiditurq; in octo regna, habens ciuitates & oppida multa. Terra montuosa est, suntq; in ea loca quædam, atq; quidam fluuij in quibus aurum inuenitur. Vtuntur quoq; ibi corallio pro moneta: nam est is lapis apud eos in magno precio, & omnes fœminæ deferunt eum ad collum, appenduntq; ipsum quasi rem preciosam ad colla idolorũ. Sunt in hac regione canes maximi, asinis æquales, qui syluestres capiũt bestias. Habent etiã falcones, & alias aues uenaticas. Crescunt apud eos in magna copia cinamomũ & aliæ species aromaticæ. Subiecta est prouincia ipsa magno Cham. *Gadderi*

De prouincia Caniclu, Cap. XXXVIII.

PRouinciæ Tebeth adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quę regẽ habet, sed qui tributarius est magno Cham. Est ibi lacus, in quo tanta est margaritarũ copia, ut preciũ earũ omnino uilesceret, si pro hoĩm libito asportari ꝑmitterent. Vnde sub capitis pœna cautũ est, ne ullus in hoc lacu piscari margaritas absq; magni Cham indulto præsumat. Sunt quoq; in hac ꝓuincia animãtia Gadderi, quæ muschũ ferunt in magna abundantia. Scatet etiã lacus ille, qui margaritas in tanta copia nutrit, piscibus: & tota terra plena est syluestribus bestijs, puta leonibus, ursis, ceruis, damulis, lyncibus, capreolis, &

diuersis auium speciebus. Vinum non crescit in ea, sed loco eius potum optimum conficiunt ex tritico, riso, & alijs uarijs speciebus. Inueniuntur ibi gariophylli in magna copia, qui colliguntur ab arboribus quę habent ramusculos paruos, atq; album florē, ex quo natū pirū loco grani habet gariophyllum. Crescit deniq; ibi zinziber in magna copia, cinamomū & aliæ uariæ aromaticæ species, quæ ad regiones nostras non deferuntur. Inueniuntur etiam in mōtibus huius regionis lapides qui Turchisi nominantur, pulchri ualde, sed qui hinc absq; licentia magni Cham auferri non possunt. Incolæ huius terræ idola colunt, à quibus adeo sunt dementati, ut putent eorū promereri gratiam, si uxores suas & filias uiatoribus abutendas prostituant. Nam quum peregrinus quispiam ad eos hospitij gratia diuertit, confestim paterfamilias uxorem, filias, & reliquas mulieres quæ in domo eius sunt conuocat, mandatq; ut hospiti & socijs eius per omnia obediant: & ipse recedens peregrinum & comites eius in domo sua relinquit, nec redit donec illi abierint. Et peregrinus interim quo illo fruitur hospitio, suspendit palliū suum, aut aliud signū ante fores illius domus: & quando paterfamilias redit, atq; per signū illud animaduertit hospitē nondum discessisse, non intrat domū suam, sed iterum abit, foris expectaturus donec ille emigrauerit. Et in hunc modum potest peregrinus duobus aut tribus diebus illo uti hospitio. Et obseruatur consuetudo ista per totam illam prouinciam Caniclu, nec quisquā putat sibi illud esse dedecori, si peregrino uxoris suæ aut filiæ copiam fecerit, quod in deorum facit gloriam, sperans illos sibi magis propitios futuros. Moneta eorū sunt uirgulæ quædam aureæ, certum habentes pondus, & iuxta pondus uirgulæ est ualor monetæ. Et hæc quidem est moneta maior. Habent etiam minorem, quam hoc modo faciunt. Coquunt sal in caldario, & postea faciūt ex eo in formellis massulas paruas, quas consolidatas pro moneta exponunt. Relicta hac prouincia proceditur itinere decem dierum, & interim occurrūt castra & pagi multi, quorum incolæ easdem habent consuetudines quas prouincia Caniclu, tandemq; peruenit ad flumen quod Brius uocatur, ad quod prouincia Caniclu terminatur. Inuenitur autem in hoc flumine aurū in magna copia, quod paglola dicitur: & in ripis eius crescit cinamomū in maxima abundantia.

De prouincia Caraiam, Cap. XXXIX.

TRaiecto flumine Brio peruenitur ad prouinciam Caraiam, quæ septem continet regna. Subiecta est autē magno regi Cham, cuius filius Esentemur nomine, meo tempore regno illi præfuit. Incolæ eius sunt idololatræ. Nutrit regio equos optimos: habet etiam linguam propriā & difficilem. Metropolis eius uocatur Iaci, & est ciuitas magna & insignis, in qua multæ fiunt nundinationes. Habitant etiam ibi pauci Christiani Nestoriani, & plurimi Mahumetani. Habent triticum & risum multū, licet triticeo nō uescantur pane, quum hunc digerere sine stomachi afflictione nequeant, sed ex riso panē conficiunt.

conficiunt. Faciunt quoque potum ex uarijs speciebus, sed qui eos facilius quàm uinum inebriat. Vtuntur pro moneta lapillis quibusdam aureis & albis, qui in mari reperiuntur. Fit in hac ciuitate sal plurimum ex aqua puteorum, de quo rex magnum habet emolumentū. Sunt uiri in hac regione adeo stupidi & stolidi, ut non curent si quispiam accedat ad uxores suas, modo illæ assensum præbuerint. Est etiam illic lacus ualde piscosus, centum in gyro complectens miliaria. Edunt homines illi carnes crudas, sed hoc modo paratas. Primo terunt illas minutatim, deinde condiunt eas oleis odoriferis atque optimis speciebus, & sic deuorant.

De regione quadam in prouincia Caraiam sita, in qua sunt maximi serpentes. Cap. XL.

DIscedendo à ciuitate Iaci peruenitur ad regnum aliud, emenso scilicet decem dierum itinere, cuius metropolis dicitur Caraiam, cui præsidet Cogracam filius Cublai imperatoris. Et ab hac urbe tota illa regio denominationē habet. Suppeditant ibi flumina plurimū auri, quod paglola nominatur. Inuenitur quoque in lacunis & montibus aurum, sed quod alterius est speciei. Incolę sunt idololatræ. Nascuntur in hac regione serpentes maximi, quorum quidam in longitudine continent decem passus, & in complexu grossiciei decem palmos. Aliqui ipsorum prioribus carent pedibus, quorū loco ungulas habent in modum ungularum leonis aut falconis. Caput ipsorum est magnum, & oculi prægrandes, ut duorum panum adæquent quantitatē. Os & rictum habent tam amplum, ut hominem deglutire ualeant. Dentes quoque magni & acerrimi rictui illi tam horrendo non desunt. Nec est homo aliquis, aut aliud animal, quod sine terrore serpentes illos aspicere, ne dicā adire possit. Capiuntur uero in hunc modum. Solet is serpens interdiu latitare in cauernis subterraneis, aut alijs specubus in montibus uel petris repertis: nocte uero egreditur, circumiens terram, & potissimum aliorum animalium lustrat latibula, quærens cibum quem deuoret: nec formidat ullius bestiæ genus: deuorat enim bestias magnas & paruas, leones & ursos: & ubi uentrem exaturauerit, redit ad speluncam suam. Et quum terra illa admodum sit sabulosa, mirum est quantam foueam corporis sui pondere in arenam imprimat: putares dolium aliquod uino plenum per sabulum uolutatum. Venatores itaque beluæ insidiantes, interdiu figunt multos palos in sabulum, fortes & acuto ferro in superiore extremitate dentatos, & hos sabulo tegūt, ne à serpente uideri possint: multosque passim terræ infigunt, præsertim ubi in uicino norunt beluam latitare. Et quando nocte solito more progreditur, ut escā sibi quærat, & molem corporis sui per cedentē arenā reptando & trahēdo mouet, fit aliquando, ut pectus in latentem sudem ferro acuminatam uiolenter immergat, & seipsum interficiat, aut graui læsione sauciet: & tunc latentes uenatores accurrentes beluam interficiunt, si adhuc uiuit, & fel extrahunt, quod *Pharmaca ex felle*

quod

quod magno uendunt precio: nam est medicinale: unde qui à rabido cane læsus fuerit, si uel modicum, quantum est pondus unius denarij, de illo biberit, statim sanatur. Et mulier in partu laborans si uel tantillum de hoc felle gustauerit, acceleratur partus eius. Sic qui hæmorrhoidam aut ficum anus sustinuerit, & locum illum secretum hoc perunxerit felle, post paucos dies à morbo liberatur. Carnes uero illius serpentis uendunt in cibum: nam libenter uescuntur ea homines. Abundant quoque in hac prouincia equis optimis, & qui à negociatoribus in Indiam mercatus gratia ducuntur. Incolæ uero solent illis equis auferre de osse caudæ nodos duos uel tres, ne equus currens sessorē cauda feriat, & ne caudam nunc huc, nūc illuc flectere possit: nam turpe hoc iudicant. Vtuntur in bello scutis & armamentis de corio bubalorum factis, & sagittas atque lanceas omnes intoxicant. Et priusquam magnus Cham Cublai hanc prouinciā suæ subiecisset ditioni, prçualuerat apud eos ista detestanda consuetudo, ut quum uir aliquis exterę nationis bonis adornatus moribus, prudens in uerbis & factis, & omni honestate conspicuus apud eos hospitaretur, occidebant eum nocte, putantes quod mores, prudentia, honestas, gratia, imò anima uiri illius in domo illa deinceps manerent. Et hæc perfidia seu discredulitas, effecit ut plures uiatores illo loco occisi fuerint. Verum magnus Cham ut regnum illud suo subiugauit dominio, eliminauit impietatem illam, & summam illam stultitiam.

Crudelitas in hospites

De prouincia Arcladam. Cap. XLI.

EVntibus nobis de prouincia Caraiam, post quinque dietas occurrit prouincia Arcladam, quæ etiam paret magno Cham. Metropolis eius uocatur Vnchiam. Vtuntur incolæ eius pondere auri pro moneta: nam argentum in regione illa, & multis alijs circumiacentibus regionibus minime inuenitur. Qui autem argentum aliunde important, hi commutant illud pro auro, & multum lucrantur. Potu factitio utuntur, ex riso & aromatibus confecto. Viri & mulieres regionis illius dentes cooperiunt subtilibus laminis aureis, quas sic illis adaptant, ut dentes ipsi in laminis quodammodo sedere uideantur. Viri omnes militarem edocti sunt artem, quippe qui soli militiæ & uenationi bestiarum atque uolucrum intenti sunt. Mulieres uero domus curā gerunt, habentes seruos emptitios, qui eorum mancipati sunt obsequijs. Est quoque in hac prouincia consuetudo, ut quum mulier pepererit, quàm cito poterit, lectum deserit, surgensque gubernationi domus intendit: & tunc maritus eius decumbit lecto quadraginta diebus, nati infantis curam gerens. Mater uero aliud nihil circa infantem agit, nisi quod lac illi sugendum præbet. Et amici atque consanguinei interim uisitant uirum illum decumbentem non secus quàm hic puerperæ uisitantur. Aiunt enim mulierem, quum uterum gestaret atque euacuaret, longo tempore grauiter afflictam, & nunc conueniens esse, ut diebus quadraginta ab infantis cura & labore quiescat: affert

Vir puerperus

tamen

tamen uiro cibum ad lectum. In hac prouincia idola alia non ſunt,niſi quod quælibet familia progenitorem ſuum adorat. Habitant plerunque in locis ſyluestribus atq; montanis. Ad montes autem illos extranei non accedunt, quia aërem qui ibi corruptus eſſe cenſetur,ferre non poſſent. Literas non habent,ſed contractus ſuos & obligationes faciunt per teſſeras,quarum medietatem ſeruat unus,& aliam alius:quę poſtea in unũ collatæ,ſignis conuenientibus adhibitis,rei cauſam exponunt. Non ſunt in hac prouincia medici, ſicut nec in Canidu & Caraiam:ſed quum quis infirmatur,conuocant magos ſeu idolorum miniſtros, & illis exponit ægrotus morbum ſuum : tunc magi choream agunt,inſtrumenta quædam ſonant,& in honorem deorum ſuorũ magnos reboãt cantus,donec tandem unus ex eis in chorea ſaltantibus & ludentibus à dęmone corripiatur.Tunc chorea relicta,arreptitiũ in terra iacentẽ cõſulunt, ex qua cauſa id morbi illi acciderit, quidq; pro ipſius liberatione ſit agendũ. At dæmon per arreptitiũ reſpondet : Quia id uel illud fecit: aut, quia hunc uel illum offendit deum, ideo in hunc incidit morbum. Tunc magi orant ut deus illi noxam illam remittat,promittentes ægrotum illum ſi cõualuerit,de ſanguine ſuo proprio ſacrificium oblaturum.Quod ſi dæmoni uideatur infirmum tali laborare morbo,ut hinc liberari non poſſit,reſpondere ſolet:Iſte tam grauiter deum illum offendit,ut per nulla ſacrificia placari poſſit. Et ſi à morbo conualiturus ſit, iubet ut tot arietes, nigra habentes capita offerat,tot etiam & tales paret potiones,tot ad ſe cõuocet magos,totidemq; magas,per quorum manus ſacrificiũ offeratur,& tum placetur illi deus.Quo audito,cõſanguinei eius cito curant illa fieri quæ dæmon iuſſit: occidunt arietes & ſanguinem ipſorum in cœlum ſpargunt,conuocatiq; magi cum ſagis ſuis, accendunt luminaria magna, & domũ totam thurificando ſuffumigãt, ſed & fumum de lignis aloës faciunt, atq; ius carnium in aëra ſpargunt unà cum potione de aromatibus confecta: quibus omnibus rite peractis,in chorea rurſum ſaltant in honorẽ illius idoli,quod infirmo putatur propitium factum,cantant & horribiliter uocibus ſuis ſtrident.His factis,interrogant rurſum arreptitiũ,num per hæc idolum ſit placatũ. Si reſpondet,non,confeſtim parant ſe ad implendum aliud eius mandatũ. Si autem reſpondet ſibi ſatis factũ, phanatici & incantatores ſedent ad menſam, & carnes idolo immolatas comedunt cum magna lętitia,& bibunt confectiones quas in dæmonum ſacrificio libauerunt. Et finito prandio quiſq; ad ſua redit. Et quum æger ex diuina prouidentia ſic morbum euaſerit, & incolumitati reſtitutus fuerit, id cæci homines non uero deo, ſed dæmoni gratum ferunt.

Idololatria

De prælio magno quod fuit inter Tartaros, & regem Mien.

CAPVT XLII.

ANno domini M.CCLXXXII.magnũ eſt ortũ bellum propter regnũ Caraiam, cuius pręcedẽti capite meminimus,& regnũ Botiã: nã miſit

magnus

magnus Cham unum de principibus suis Nescordim nomine, cum duodecim equitum milibus, qui prouinciam Caraiam à qualibet tutarentur infestatione. Erat autem dictus Nescordim uir prudens & strenuus, habebatq; sibi adiunctos milites probos & bellicis rebus assuetos. Horum aduentũ ut audiuerunt rex Mien & rex Bangala, perterriti sunt plurimum, putantes q; ad regna eorum expugnanda uenissent. Et conuocantes militias suas coadunauerunt equites & pedites circiter sexaginta milia, elephantos autẽ duo milia, castra gestantes, & in quolibet castro erant positi duodecim uiri armati, aut quindecim, aut sedecim. Cum hoc exercitu properauit rex Mien uersus ciuitatẽ Vociã, ubi quiescebat Tartarorũ exercitus, & per tres dies in campestribus illis quietus mansit. Audiens uero Nescordim tantũ contra se uenisse exercitũ, plurimũ timuit: tametsi metum illum omnino dissimularet. Roboratus est nonnihil animo, quod sciret se in suo exercitu habere uiros fortes & strenuos bellatores. Egressus itaq; uirili animo ut pugnaret contra hostem, castra posuit contra nemus quoddam magnum, quod proceras & maximas habebat arbores, non nescius quod elephanti cũ turribus seu castris illis portatilibus nemus ingredi minime ualeret. Tunc Mien rex audiens adesse Tartaros, contendit occurrere illis. Tartarorum uero equi elephantos adesse sentientes, quippe qui in prima acie constituti erant, tanto terrentur pauore, ut nulla ui, aut ullo ingenio potuerint à suis sessoribus contra elephantos excitari. Coguntur igitur Tartari ab equis descendere, illisq; ad nemoris arbores ligatis, pedestres contra elephantos pugnaturi ueniunt. Et quoniam in prima acie omnes milites balistas habebant, & sagittis iaciendis assueti erant, tantam sagittarum uim in hostem torquẽt, ut elephanti uulnerati, & sagittarum ictus minime ferre ualentes, fugã arriperent, omnesq; rapido cursu uersus nemus proximum contenderent. Rectores uero eorum quum summa ui illos in hostem arcere molirentur, incassum laborauerunt: nam dispersi sunt huc atq; illuc, & ingressi nemus portatilia castra ruperunt, & armatos uiros in illis sedentes deiecerunt. Quod uidentes Tartari currunt ad equos suos, illisq; conscensis cum magno impetu irruunt in acies regis. Hostis uero territus, quod elephantorũ dissipata esset acies, quantum potuit manu se defendit. Et quum utrinq; atrociter pugnarent, atq; multi de utroq; caderent exercitu, rex Mien cum suis tandem in fugã uersus, Tartaris insequentibus & plurimos adhuc interficientibus uictoriã reliquit. Quibus superatis Tartari in nemus properant, atq; elephantos capere conantur: uerum illis fugientibus nullum cepissent, nisi inter captiuos quidam illis auxilio fuissent. Ceperunt autem circiter ducentos. Ab hoc prælio & deinceps cœpit magnus Cham uti elephantis in exercitu, quos prius ad hoc assuetos officium non habuit. Paulo post deuicit idem magnus Cham terras regis Mien, suóque subiugauit imperio.

De regione

De regione quadam syluestri,& prouincia Mien. Cap. XLIII.

Recedendo à prouincia Caraiam peruenitur ad descensum quendam,in quo ferè per tres dies itur in pręceps,nec est ibi ulla habitatio,etiamsi sit latissima quædam planicies, in quam tribus diebus per hebdomadam multi conueniũt homines mercandi gratia.Descendũt multi de magnis regionis illius montibus, aurum secum deferentes quod pro argento cõmutant, nempe unam auri unciam pro quinque argenti uncijs dantes: unde de exteris nationibus multi illuc ueniunt negociatores, qui argentũ afferentes aurũ asportant. Ad montes uero illos excelsos, in quibus illi cum magna securitate habitant qui aurũ in regione illa colligunt,nemo extraneorũ uenire poterit,quũ iter illud inuium sit,& adeo perplexũ, ut potius teipsum perderes,quàm absconditos inuenires homines. Post hæc uenitur ad prouinciam Mien, quæ à meridie confinis est Indiæ, & hæc maxima habet loca syluestria & nemorosa,in quibus innumeri discurrunt elephanti, unicornes, atque aliæ feræ agrestes, sed nulla ibi est habitatio humana.

De ciuitate Mien & sepulchro regis, Cap. XLIIII.

Itinere peracto quindecim dierũ peruenitur ad ciuitatẽ quæ uocat Mien, & hæc magna est atque nobilis,quippe quæ caput est regni, magno subiecta Cham. Habitatores eius linguam propriam habent,& sunt idololatræ. Fuit in hac ciuitate rex prædiues,qui moriturus iussit sibi parare sepulchrum in hunc modum.In quolibet capite seu angulo monumenti fieri iussit turrim unam marmoream altitudinis decem passuum,spissitudinis iuxta proportionem altitudinis seruata. In cacumine uero turres illæ rotundæ fieri iubebantur,atq; una earum undiq; auro cooperiri.Super cacumen uero turris multæ suspendi debebant aureæ campanellæ, quæ ad flatum uenti sonum quendam redderent. Alia autẽ turris argento debebat operiri, habens in sua summitate campanellas argenteas, quæ similiter tinnitum ederent flante uento. Hoc sepulchrum fieri iussit pro honore nominis sui,& ut memoria sua apud homines nunquam interiret. Et quum magnus Cham sibi subijceret hanc prouinciam Mien,noluit ut exercitus uiolaret sepulchrum illud,quod rex ille fecerat ad honorem nominis sui: nam est mos Tartarorũ,ut non præsumãt uiolare ea quæ spectant ad pietatem defunctorũ. Sunt in hac prouincia multi elephantes, boues syluestres magni & pulchri, cerui & damulæ,aliaq; diuersarum specierum animalia syluestria.

De prouincia Bangala, Cap. XLV.

Bangala prouincia à meridie confinis est Indiæ, quam magnus Cham nondum subegerat, quum ego in curia illius uersarer, sed ad expugnandum exercitum miserat. Habet regio regem proprium atque propriam linguam. Incolæ eius sunt omnes idololatræ : uescuntur carne, riso & lacte: habent bombicẽ in magna copia,& gratia illius multæ & magnæ fiunt ibi nun

dinationes. Abundant etiam ſpico, galaga, zinzibere, ſaccaro, & alijs diuerſis aromatibus. Sunt quoq; ibi maximi boues, qui craſſitudine, ſed nō altitudine elephantos æquant. Fiunt in hac prouincia multi eunuchi, qui poſtea negociatoribus uenduntur, diſtrahendi in diuerſas prouincias.

De prouincia Cangigu, Cap. XLVI.

POſt memoratam prouinciam orientem uerſus ſequitur prouincia Cangigu, quæ proprium habet regem, atq; propriam linguam. Incolæ eius idola colunt, & ſunt tributarij magno Cham. Rex eorum habet circiter trecentas uxores. Inuenitur in iſta prouincia aurum multum, & multa aromata, ſed quæ non facile diſtrahi poſſunt, quum regio ipſa longe diſſita ſit à mari. Sunt quoq; in ea elephanti multi, & uenationes multarum ferarum. Incolæ eius uiuunt de carnibus, lacte & riſo. Vino carent, ſed de riſo & aromatibus potum conficiunt bonum. Solent tam uiri quàm mulieres pingere acubus facies ſuas, colla, manus, uentres & crura, facientes imagines leonum, draconū, & auium, adeoq; eas impreſſas firmant, ut non facile aboleri poſſint: & quo quis plures huiuſmodi habuerit imagines, eo pulchrior æſtimatur.

De prouincia Amu, Cap. XLVII.

AMu prouincia ad orientalem ſita plagam, magno ſubiecta eſt Cham, cuius incolæ idola colunt, habentq; linguam propriam. Abundant gregibus animalium, habentq; copiam uictualium, & equos multos, eosq; optimos, quos negociatores in Indiam ducunt. Habent quoq; bubalos multos & boues, quia ſunt illic paſcua delicata. Tam uiri quàm mulieres geſtant in brachijs monilia aurea & argentea magni ualoris.

De prouincia Tholoman, Cap. XLVIII.

PRouincia Tholoman diſtat ad orientem ab Amu itinere dierum octo, ſubiecta magno Cham, habens linguam propriam, & idola colens. Viri & mulieres eius ſunt elegantis formæ: tametſi bruno ſint colore. Terra cultiſſima eſt, caſtra & ciuitates habens multas & fortes. Viri in armis ſunt exercitati, & ad bella aſſueti. Mortuorum ſuorum corpora comburunt, & oſſium reliquias capſę includentes, in cauernas montium recondunt, ne uel ab homine, uel à beſtia tangi poſſint. Aurum eſt ibi in magna copia, & loco monetæ utuntur auri glebis in mari repertis.

De prouincia Gingui, Cap. XLIX.

A Prouincia Tholoman ducit iter uerſus orientem ad prouinciā Gingui, iturq; duodecim diebus iuxta fluuiū quendam, donec perueniatur ad ciuitatem grandem Sinulgu. Subiecta eſt regio magno Cham, & ſunt incolæ eius idololatriæ addicti. Parātur in hac prouincia panni elegantes de corticibus arborum, quibus æſtate induuntur. Sunt in ea plurimi leones, ut etiā prę timore eorū nullus audeat noctu extra domos dormire: nam quoſcunq; inueniunt lacerant atq; deuorant. Naues quæ aſcendunt & deſcendunt per

flumen

flumen, propter leonum metum ad ripam non ligantur, sed in medio flumi nis ancoris eiectis retinentur, alioquin leones noctu naues ingrederentur, & quicquid uiuum in eis reperirent deuorarent. Et licet leones illi sint magni & feroces, sunt tamen in eadem regione canes tam audaces & fortes, ut non ue reantur leones inuadere. Et sæpe fit ut duo canes & uir sagittarius equo insi dens leonem sternant: nam quum canes leonem adesse sentiunt, magno la tratu eum inuadunt: præsertim quando sciunt se hominis auxilio fultos: non desinunt mordere leonem in partibus posterioribus atque cauda: & licet leo se pe rictum illis minetur, huc illucque se uertens, ut illos dilaceret, tamen canibus magna cautela sibi prouidentibus, non facile ab eo læduntur, præsertim quũ insequens eques tunc leoni iaculum infigere studeat, quando canes trucidare conatur. Fugit tamen leo, metuens ne propter canum latratum alij quoque ca nes & homines prouocentur in eum: & quum arborem apprehendere po test, ilico confugit ad eam, & ceu tuto fortalicio ea fruitur à tergo, uersoque ri ctu contra canes, tota ui sese tutatur contra illos. Vir autẽ eques appropians non cessat iaculari leonem, donec interficiat: nec aduertit leo iaculantis ictus, donec ruat: usqueadeo faciunt canes illi negocium. Abundat regio ista seri co, quod per mercatores ad diuersas portatur prouincias.

De ciuitatibus Cacausu, Canglu & Ciangli, Cap. L.

Recedendo à prouincia Gingui plures passim occurrunt ciuitates & ca stra: & ubi absolueris iter quatuor dierum, offert sese Cacausu nobilissi ma ciuitas, quæ prouinciæ Cathai annumeratur, sita ad meridiem, & serico abundans, unde preciosi fiunt panni atque sindones, auro illis intertexto. Ab hac ciuitate tres numerantur dietæ uersus meridiem ad ciuitatem aliam ma gnam, Canglu nomine, quæ sale abundat: nam est terra illa salsissima, & ex ea eliciunt sal hoc pacto. Congerunt terram in modum collis, & superfun dentes aquam, quæ salsuginem terræ attrahat, eam iterum sub congesto col le hauriunt, & tam diu iuxta ignem coquunt, donec in salis coaguletur densi tatem. Vltra ciuitatem Canglu itinere quinque dierũ est ciuitas alia Ciangli nomine, per cuius medium transit fluuius magnus, nauibus mercibus onera tis commodissimus: nam est illic emporium insigne.

De ciuitatibus Tadinfu & Singuimatu, Cap. LI.

Vlterius procedendo post dietas sex uersus meridiem peruenitur ad ci uitatem magnam Tadinfu, quæ regem propriũ habuit, priusquã subij ceretur magno Cham: & habet quadraginta ciuitates iurisdictioni suæ sub ditas, quæ omnes elegantissima habent uiridaria. Rursum eundo uersus me ridiem, absolutis tribus dietis, peruenitur ad aliam insignem ciuitatẽ Singui matu nomine, ad quam à meridie magnus quidam currit fluuius, qui à loci incolis in duos diuisus riuos partim ad orientem uersus Mangi, & partim ad occidentem uersus Cathai fluit. Per hos riuos innumeræ nauiculæ cum mer

cibus adducuntur. A Singuimatu si uersus meridiem duodecim dietis cōtendas, continue occurrunt ciuitates & oppida, in quibus nundinationes multæ fiunt. Incolæ harum regionum sunt idololatræ, magno Cham subiecti.

De fluuio magno Caromoran, & ciuitatibus Corgangui & Caigui, CAPVT LII.

PRiore continuato itinere peruenitur ad flumen magnū Caromoran nomine, quod ex regno presbyteri Ioannis fluere dicitur. Occupat in latitudine spatium unius miliaris: profunditas uero eius est tanta, ut oneratæ naues per ipsum ascendere & descendere queāt: abundat etiam piscibus. Haud longe ab ostio huius fluminis, ubi scilicet ruit in oceanū, sunt circiter quindecim milia nauiū, quas illic instructas habet magnus Cham, ut si necessitate ingruente nauigandum sit ad insulas maris, exercitus per paratas naues facile adduci possit. Harum nauium plurimæ sunt tam magnæ, ut quindecim ferre possint equos, ac eorum sessores, cum uictu & pabulo illis & istis necessario. Nautæ uero circiter uiginti sunt in qualibet naui. Porrò iuxta stationem illarum nauium duę sunt ciuitates iuxta fluminis sitæ ripam, quarum una dicit Corgangui & alia Caigui. Traiecto uero illo flumine, mox uenit in nobilissimam prouinciā Mangi, cuius præconiū explicabit in sequentibus capitibus.

De prouincia Mangi, & pietate atq; iustitia regis, Cap. LIII.

HAbuit prouincia Mangi regem quendam Facfur nomine, diuitē & potentem, quo præter magnum Cham nullus in regionibus illis maior inueniebatur. Regnum eius fortissimū erat, & inexpugnabile putabatur, ut nemo ipsum inuadere præsumpserit. Vnde factum est, ut tam rex quàm populus bellorum & armorum usum & exercitium amitterent. Erant singulæ ciuitates foueis atq; fossatis latissimis aqua redundantibus cinctæ. Carebant equis, quia neminem timebant. Hincq; factum est, ut rex genio plus æquo indulgens, delicijs frueretur continuis. Alebat domi circiter mille domicellos, & aliud satellitium magnum & honorificū habuit. Fouebat tamen iustitiā, conseruabat pacem, & diligebat misericordiam. Nemo audebat proximū offendere, & fraternam pacem interturbare, alioquin pœnam luisset. Tanta erat in regno illo cōcordia, ut artifices sępe noctu dimitterent officinas suas apertas, & tamen nemo præsumeret intrare. Viatores & peregrini tutissimi per totū illud regnū ambulabant die ac nocte, nullum metuētes hominē. Erat quoq; rex ipse pius & misericors in pauperes, & non deserebat eos qui necessitate premebantur, aut penuria laborabāt. Colligebat pręterea singulis annis pueros & infantes à matribus suis abiectos, aliquādo circiter uiginti milia, & eos sumptibus suis nutriri faciebat: nam in regione illa pauperes mulieres cōmuniter à se abdicant atq; abijciunt proprios natos, ut ab alijs collecti enutriantur. Rex tamen infantes, quos sic colligi iubet, tradit diuitibus quibusq;, quos in regno suo habet: præsertim illis qui liberis carent, & ut in adoptionis suscipiant

piãt filios mandat. Eos uero quos ipse nutrit, matrimonio tradit puellis eiusdem conditionis, quas scilicet in pueritia à parentibus reiectas colligi fecit, & commodum suppeditat uictum unde uiuant.

Quomodo Baian princeps exercitus magni Cham expugnauit prouinciam Mangi, Cap. LIIII.

ANno ab incarnatione domini M.CCLXVIII. magnus Cham Cublai inhians prouinciæ Mangi, hoc modo eam expugnauit, atq; suo subiecit imperio. Misit exercitum maximũ ex equitibus & peditibus conflatum, illicq; ducem præfecit Baian Chinsan, quod sonat, lumina centum oculorum, quasi Baian centum habens oculos. Hic itaq; cum exercitu suo ad prouinciã Mangi perueniens, primo obsedit ciuitatẽ Conigangui, & ut imperatori suo obedientiam pollicerentur postulauit. Quibus id recusantibus, recessit, nulla ciuitati illata iniuria: atq; idem requisiuit à secunda ciuitate. Qua similiter recusante, processit ad tertiã, & deinde ad quartam & quintã, & ab omnibus simile accepit respõsum. Sextã uero aggressus est ciuitatẽ cum audacia multa: & hac ui expugnata contra alias processit, breuicq; tẽpore duodecim obtinuit ciuitates: nã habuit in exercitu uiros strenuos & fortes, optimosq; bellatores. Ad hoc misit magnus Cham post illum exercitũ, aliũ grandẽ priore nõ infirmiorẽ: sicq; factũ est ut cõtremuerint corda uirorũ Mangi, atq; dissoluerentur. Baian uero mouit exercitũ contra metropolim Quinsai, ubi curia erat regis Mangi. Rex itaq; Mangi uidens Tartarorũ audaciã & fortitudinẽ, uehementer expauit, conscensaq; naui cũ maximo comitatu ad insulas quasdam inexpugnabiles se recepit, habẽs secũ circiter mille naues, cõmittens reginę custodiam ciuitatis Quinsai, atq; magnũ in eam collocans præsidium. Regina uero uirilem induens animũ prudenter se gessit, atq; nihil eorũ omisit, quæ ad ciuitatis defensionẽ necessaria uidebantur. Et quum audiret ducem exercitus Tartarorum uocari Baian Chinsan, id est, centũ oculi, plurimum territa est, elanguitq; uirtus eius: præsertim quum audisset ab astrologis suis atq; Magis, ciuitatem Quinsai à nullo expugnandam, quàm ab eo qui centum haberet oculos. Et quoniam contra naturam esse uidebatur, ut quisquam hominũ centũ haberet oculos, & ducis illius nomen præsagio quadraret, fato nolens repugnare, uocato duce exercitus Tartarorum, tradit illi libere ciuitatem & regnum. Quo audito, totius regni ciues & incolæ ad magni Cham defecerunt obedientiam, excepta ciuitate una Sanifu nomine, quæ per trienniũ ad deditionem cogi non potuit. Regina uero migrauit ad curiam magni Cham, maximoq; ab illo suscepta est honore. Vir autem eius rex Mangi in insulis perseuerans, residuum uitæ suæ in illis consumpsit.

De ciuitate Conigangui, Cap. LV.

CIuitas prima, quæ prouinciã Mangi ingrediẽtibus occurrit, uocatur Conigangui, & est magna, insignis, atq; opibus pollens, iuxta flumen Ca-

romoram sita. Sunt ibi naues in maxima multitudine. Fit etiam ibi sal in magna copia, ut quadraginta ciuitatibus sufficiat, de quo magnus Cham magnum habet emolumentum. Incolæ huius ciuitatis, & omnium circumiacentium locorum idololatræ sunt & comburunt corpora mortuorum.

De ciuitatibus Panchi & Cain, Cap. LVI.

VLtra ciuitatē Conigangui uersus Sirochum uentum itinere unius diei est ciuitas Panchi grandis & insignis, in qua mercatura magna exercetur: & est in ea serici atq; uictualium magna copia. Recipitur per eam regionem moneta magni Cham. Porrò uia quæ ducit à ciuitate Conigangui, ad ciuitatem Panchi, pulchris constrata est lapidibus, ad dextram & ad sinistrā fluentis decurrentibus: nec aliunde patet accessus in prouinciam Mangi, nisi per uiam istam. Ab ista ciuitate Panchi ad ciuitatē Cain est iter unius diei: & hæc quoq; insignis est ciuitas, abundans piscibus & uenatione bestiarum atq; auium: præsertim phasiani in maxima ibi inueniuntur copia.

De ciuitate Tingui, Cap. LVII.

PRocedendo hinc per iter unius diei peruenitur ad ciuitatē Tingui, quæ tametsi magna non sit, habet tamen uictualium maximā copiam. Sunt etiam ibi plurimæ naues: nam haud longe ab oceano est sita: & intermedio spatio salinæ sunt plurimæ, positaq; est iuxta illas memorata ciuitas Tingui. Recedendo uero ab hac ciuitate itinere unius diei uersus Sirochum occurrit pulchra ciuitas in pulcherrima sita regione, sub cuius præfectura sunt aliæ ciuitates multę, numero uiginti septem. Et ego Marcus iussione magni Cham tribus annis in hac ciuitate egi præfectum.

Quomodo ciuitas Sianfu cum machinis fuit capta, Cap. LVIII.

AD occidentalem plagā est regio quædam Nauigui nomine, opulenta & amœna, in qua multi fiunt panni ex auro & serico; & ubi magna frumenti est copia. Ciuitas pręcipua illius regionis Sianfu uocatur, habetq; duodecim alias ciuitates sibi subiectas. Hæc ciuitas tribus annis obsessa expugnari nō potuit ab exercitu Tartarorū, quū subiugaretur prouincia Mangi: nam undiq; cingitur aquis & lacubus, ut nulla ex parte adiri potuerit, quàm ab Aquilone. Interea uero quo à Tartaris obsidebāt, continue accedebāt & recedebant naues uictualium copiam adducentes: quod non parum affligebat magnum Cham. Illo enim tempore ego & pater meus atq; patruus fuimus in imperatoris aula: unde accedentes eum, consuluimus & indicauimus illi, si nobis obtemperaret, quo pacto urbs breui capi atq; expugnari posset, machinis scilicet quibusdam, quarū usus in regione illa non fuit. Quo assentiente, parari fecimus per fabros lignarios Christianos, quos nobiscū habuimus, tres machinas seu catapultas tantæ magnitudinis, ut quælibet earū excuteret lapidem trecentarū librarū: quas nauibus impositas misit rex ad exercitum suum. Erigentes igitur eas ante ciuitatē Sianfu, proijcere cœperūt lapides gran-

des grandes in ciuitatẽ: & primus cadens super domum quandam, impetu suo illam pro maiori parte confregit. Quod uidentes Tartari, ciuitatem obsidentes plurimũ obstupuerunt. Hi uero qui intra ciuitatẽ erant uidentes tantum illis ab hoste imminere periculum, ut etiam intra mœnia & in domibus suis tuti non essent, magno concussi sunt terrore: & ne ciuitas tota lapidũ iactu destrueretur, & homines quoque opprimerentur, deditionem fecerunt, magnicꝫ Cham se subdiderunt obedientiæ.

De ciuitate Singui, & flumine quodam magno, Cap. LIX.

A Ciuitate Sianfu quindecim numerantur miliaria ad ciuitatẽ quandam Singui nomine, quæ tametsi magna non sit, habet tamen maximã nauium multitudinẽ, ad ripam sita maximi fluuij, quo maior in orbe non putatur, nomine Quiam: nam latitudo eius in quibusdam locis habet miliaria decem, in alijs octo, & in quibusdam sex. Longitudo uero eius patet itinere centum dierum. Fluitant in hoc amne naues sine numero. Putares in toto mundo tot naues non reperiri. Est autẽ in hac urbe emporium celebratissimum, & magna uis mercium per fluuium adducitur. Sunt & aliæ ciuitates plurimæ, numero circiter ducentæ ad ripam huius fluuij extructæ: nam fluit per terminos sedecim prouinciarũ: nec est ulla earum quæ non quincꝫ milia nauium habeat. Maiores uero harum regionũ naues sunt singulæ uno coopertæ solario: nec habet ulla nauis plures quàm unũ malum pro uelo expandendo. Canabeis funibus nõ utunť, nisi pro malo & uelo: sed pilorchas, seu chordas faciunt de arundinibus magnis, quibus naues quandocꝫ per flumen trahuntur. Scindunt autẽ arundines illas magnas, quæ quindecim in longitudine continent passus, & scissuras colligantes & contorquentes, funes longissimos faciunt, ut quidã longitudinẽ contineant trecentorum passuũ. Et sunt pilorchæ illæ fortiores funibus canabeis.

De ciuitate Caigui, Cap. LX.

CAigui ciuitas quædam parua est, supra memoratũ fluuium uersus Sirochum sita, & crescit in agro eius tanta uis bladi & risi, ut inde ad curiam magni Cham deuehatur: nam sunt inter utruncꝫ locum multi lacus & fluuij qui industria magni Cham in unum ferè contracti riuũ, nauibus ituris & redituris congruã præbent semitã: tametsi aliquando naues sint exonerandæ, & frumenta per terram portanda, donec ad alium perueniatur lacũ, ubi rursum in naues recipianť & ulterius deducanť. Iuxta ciuitatẽ Caigui insula quędã est in medio fluminis sita, in qua monasteriũ est monachis plenum, qui idolis seruiunt: & est monasteriũ illud caput omnium monasteriorũ quæ idolorũ seruitio sunt consecrata.

De ciuitate Cingiansu, Cap. LXI.

CIngiansu ciuitas est in prouincia Mangi sita, in qua opera multa fiũt ex auro & serico. Sunt in ea ecclesiæ Christianorũ Nestorianorũ, quas ædificauit Marsarcis Nestorianus, qui à magno Cham in ciuitate illa præsulatum obtinuit, anno scilicet domini M. CCLXXXVIII.

De ciuitate Cingingui, & interfectione ciuium eius, Cap. LXII.

POst recessum à ciuitate Cingiansu itinere trium dierum peruenitur ad ciuitatem Cingingui, occurrētibus in itinere multis ciuitatibus & oppidis, in quibus mercantiæ fiunt, & artificia multa exercentur. Est autē Cingingui ciuitas magna & opulenta, omnibus abundās uictualibus. Quū Baiam dux militiæ Tartarorū expugnaret prouinciā Mangi, misit multos Christianos qui dicebantur Alani contra hanc ciuitatem, qui tam acriter eam impugnare cœperunt, donec ciues eius deditionem liberam fecerunt. Ingressi igitur ciuitatem, neminem læserunt, quum sponte magni Cham dominio se subiecissent. Inuenientes autem in ea ciuitate uinum optimū, idq; in magna copia, bibere cœperunt tam largiter, donec omnes inebriati sunt: & nocte mox insequenti omnes sopore pressi, nullam constituerūt custodiam. Quod uidentes ciues, qui prius illos in pace susceperūt, subito irruentes in dormiētes, omnes interfecerunt nullo euadente. Baian uero hoc audiens, misit alium exercitum magnum contra ciues illos, qui breui ciuitatem expugnans, in uindictā proditionis & infidelitatis omnes interfecit, nullo superstite relicto.

De ciuitate Singui, Cap. LXIII.

SIngui ciuitas magna & egregia, cōtinet in circuitu miliaria circiter sexaginta. Est in ea magna populi multitudo, sicut & tota ꝓuincia Mangi populosissima est, sed nō bellicosa: uerum habet mercatores & artifices multos: habet quoq; medicos cōplures atq; philosophos. In ciuitate Singui sunt pōtes lapidei circiter sex milia, tam altos habētes fornices, ut magnę naues sine mali inclinatione transire possint. Crescit in montibus huius ciuitatis reubarbarum & zinziber in maxima copia. Habet hæc ciuitas sub sua iurisdictione sedecim ciuitates, in quibus multæ fiunt mercantiæ, atq; plurima exercentur artificia. Ciues eius indumentis sericis utuntur, necnon plurimi panni ex serico ibi parantur. Porrò uocabulum Singui lingua eorum sonat ciuitatem terræ, sicut etiam aliam habent urbem, quam uocant Quinsai, id est ciuitas cœli, q; hæ duæ urbes nobilissimæ sint in partibus orientis.

De nobili ciuitate Quinsai, Cap. LXIIII.

DIstat ab urbe Singui quinque dierum spatio alia urbs insignis nomine Quinsai, quod sonat ciuitatē cœli: & est tam magna, ut maior in orbe nō putetur. Et ego Marcus fui in hac ciuitate, & omnia diligenter lustraui, aduertens consuetudines eius & mores populi: & quæ illic uiderim breuiter & fideliter referam. Continet circuitus huius urbis in gyro miliaria circiter centum: pontes uero lapideos habet duodecim milia, eosq; tam altos, ut naues magnæ erecto malo pertransire possint. Fundus autem ciuitatis est in loco paludinoso ferè ut Venetiæ: unde si careret pontibus, de uico ad uicum perueniri non posset. Habet artifices innumeros, atque plurimos mercatores, ut incredibile putaretur, si numerum illorum recenserem. Magistri artifices

non

non operantur, sed habent ministros quos ad hoc instituunt. Homines ciuitatis in magnis uiuunt delicijs, & præsertim mulieres, unde & cæteris formosiores apparent. Versus meridiem est lacus magnus intra mœnia urbis, qui triginta miliaria in circuitu suo continet, habens in littore plurimas domos nobilium, foris & intus ornatas. Sunt quoque ibi delubra idolorum. In medio uero lacus sunt duæ paruæ insulæ, & in qualibet est elegantissimũ castrum seu palatium, in quibus continentur præparamenta & uasa quæq; necessaria pro nuptijs & solennibus conuiuijs. Nam quicunq; ciues insignia uolunt celebrare conuiuia, illuc inuitatos ducunt, & cum honore suscipiunt. In hac ciuitate Quinsai sunt pulcherrimæ & elegantissimæ domus. Sunt quoq; per uicos plurimæ publicæ turres, in quas tempore cõflagrationis uicini quique res suas portant atq; ab incendio saluant: nam habet urbs plurimas ligneas domos, & nõ raro fit ut ignis aliquas earum absumat. Ciues eius adorant idola: comedunt carnes equorum, canum, & aliorum immundorum animalium: moneta utuntur magni Cham. Collocauit magnus Cham in hanc urbem maximã custodiam, quo rebellio caueatur, atq; furta & homicidia arceantur: in quolibet enim ponte interdiu & noctu decẽ habentur custodes. Est mons quidam intra mœnia huius urbis, qui sustinet turrim, in cuius cacumine sunt tabulæ ligneæ, quæ in hunc usum illic seruantur, ut quamprimum ignis in urbe conflagrauerit, custodes malleo percutiant eas tabulas, cuius sonitu, qui per totam auditur urbem, excitati ciues concurrunt, & ignem restinguunt. Pulsantur etiam hæ tabulæ, quando in urbe tumultus aliquis & populi commotio nascitur. Omnes plateæ ciuitatis lapidibus sunt constratæ, unde fit ut mundissima sit. Inueniuntur etiã in ea circiter tria milia thermarũ, quibus homines pro abluendis corporibus utuntur: nam hoc unũ gens illa studet, ut sit munda corpore. Distat hæc urbs orientem uersus ab oceano uiginti quinq; miliaribus, ubi in littore maris sita est ciuitas Ganfu, portus commodissimus, ad quem locum infinitæ conueniunt naues ex India & alijs regionibus. A Quinsai uero transit fluuius ad portum illum, per quem magna uis merciũ adducitur. Prouincia Mangi quum sit latissima, diuisit eam magnus Cham in nouem regna, cuilibet proprium assignando regem. Et hi reges omnes sunt potentes, sed magno Cham subiecti, cui etiam singulis annis de omnibus regnorũ prouentibus aliquid soluunt & rationẽ reddunt. Et unus illorum moratur in urbe Quinsai, habetq; sub ditione sua centum & quadraginta ciuitates. Habet autem uniuersa prouincia Mangi mille & ducentas ciuitates, & in singulis posita sunt à magno Cham præsidia, ne rebellare audeant. Sunt uero custodes illi colluuies quædam multarum gentium, & stipendiarij undecunq; conducti, ex diuersis exercitibus magni Cham delecti. Est in regione illa, & præsertim in prouincia Mangi, diligens obseruatio motuum cœlestium, ut etiam cuiuslibet nascentis pueri horoscopum accuratissime

tiſſime obſeruent,aduertentes diem & horam natiuitatis,& quis planetarum tunc dominium principale habuerit: his enim reguntur aſtrologorum indicijs in cunctis factis & itineribus ſuis.Eſt etiam conſuetudo in hac prouincia, quum quis moritur, conſanguinei eius canabeis induti ſaccis,extinctum corpus cum magno cantu efferunt,& pingunt in chartis imagines ſeruorum, ancillarum, equorum, & denariorum, & ea omnia comburunt cum cadauere, credentes quod defunctus his omnibus in alia uita fruiturus ſit, atq; tale habiturus ſatellitium, quod illi obſequatur. Poſtea pulſant uaria inſtrumenta muſica,dicentes quod dij ſui cum tali honore & pompa eos ſuſcipiunt, qualis illis in combuſtura ab amicis & propinquis exhibetur. In hac ciuitate Quinſai eſt palatium quoddam magnificum,in quo Facfur prouinciæ Mangi olim rex,curiam ſuam habuit. Extremus murus qui caſtrum illud per quadrum cingit, continet in ſuo ambitu miliaria decem, habetq; competentem altitudinem. Intra hunc murum ſunt uiridaria pulcherrima cum fructibus delicatiſſimis. Sunt quoq; ibi fontes & uiuaria piſcibus redundantia. In medio uero eſt palatium illud regium ampliſſimum quidem & pulcherrimum, quale uix in toto orbe inuenitur,habens uiginti aulas æqualis magnitudinis, in quibus ſingulis decem milia hominum ſimul diſcumbere poſſunt. Sunt etiam omnes iſtæ aulæ regio more pictæ & ornatæ. Cæterum familiæ,qualem pater cum filijs, uxore & reliqua familia conſtituit, putantur eſſe in urbe Quinſai ſexcenta milia. Vna ſolum in ea eſt eccleſia Chriſtianorum Neſtorianorũ. Eſt etiam conſuetudo in hac urbe & tota prouincia Mangi, ut quilibet paterfamilias ſcribat ſuper oſtium domus ſuæ nomen ſuum, & nomina uxoris atque totius familiæ ſuæ,ſed & numerum equorum ſuorum.Et quum aliquis moritur ex familia ſua, aut quum domiciliũ mutat, delet nomen mortui aut diſcedentis, & adſcribit nomen recenter nati,aut in familiam ſuã cooptati: & per hunc modum abſq; magna difficultate ſciri poteſt numerus hominum totius ciuitatis. Similiter hoſpites & tabernarij ſcribũt in tabulis ante oſtium expoſitis,nomina uiatorum & hoſpitum, qui ad diuerſoria ipſorũ declinauerint, & quo menſe atque die ingreſſi ſint.

De prouentibus, qui magno Cham in urbe Quinſai & prouincia Mangi penduntur, Cap. LXV.

EXigit Cham magnus ſingulis annis de ſale quod paratur in urbe Quinſai & terminis eius myriades octoginta aureorum.De rebus etiam alijs, præſertim mercibus,tantam recipit uim pecuniæ, ut uix numerari poſſit. Habet prouincia maximam copiam ſaccari,& aliarum multarum ſpecierum aromaticarum.Recipit autem magnus Cham de centum menſuris aromatum, tres & dimidiam. Idem facit de reliquis mercatorum bonis. De uino quoque quod ex riſo & aromatibus conficiunt, non paruum habet emolumentum. Similiter ab artificibus, præſertim duodecim generum habet commodum ſuum.

dum suum. De serico autem, cuius in prouincia Mangi maxima est copia, de centum ulnis decem exigit. Ego Marcus semel audiui computum fieri singulorum redditũ, qui magno Cham penduntur annuatim in regno Quinsai, quod est nona pars prouinciæ Mangi: ascenditq; summa omnium, sale tamen excepto, ad quindecim milia milium aureorum, atq; sexcenta milia.

De ciuitate Tampingui, Cap. LXVI.

PRogrediendo à ciuitate Quinsai, & eundo uersus Sirochum, continue inueniuntur uiridaria pulchra & optime culta, donec unius diei itinere expleto perueniatur ad ciuitatem Tampingui, insignem & pulcherrimam. Vltra hanc ciuitatem tribus diebus uersus Sirochum eundo, inueniuntur ciuitates & castra in maximo numero, ut è longinquo conspecta uiatori quasi una urbs magna esse uideatur: tanta uicinitate sunt cõiuncta. Est ibi uictualium magna copia. Crescunt quoq; ibi maximæ arundines, longitudinis quindecim passuum: in circumferentia uero continent quatuor palmos. Procedendo ultra, triduiq; confecto itinere, occurrit Gengui, ciuitas grandis & pulchra, ultra quam per Sirochum eundo plurimæ aliæ uiatori sese offerunt ciuitates & castra. Sunt etiam in ea regione multi leones, magni & feroces. At ueruеces nulli reperiuntur in ea, sicut nec in prouincia Mangi, sed boum, caprearum, hircorum & porcorum ibi magna est copia. Itinere quatuor dierũ consummato, occurrit alia insignis ciuitas Ciangiam nomine, in monte sita, qui mons fluuium quendam in duas secat partes, quæ paulo post in oppositas tendunt plagas. Vlterius procedendo itinere trium dierum inuenitur ciuitas Cugui, quæ ultima est in regno ciuitatis Quinsai.

De regno Fugui, Cap. LXVII.

RElicta à tergo ciuitate Cugui, patet ingressus in regnum Fugui, in quod si pedem moueris itinere sex dierum, eundum est per montes & ualles, multis tamen occurrentibus ciuitatibus & castris. Habet regio illa copiam uictualium: habet etiam uenationes plurimas bestiarum & uolucrum: habet deniq; plurimos leones. Crescit ibi zinziber in magna copia: crescit quoque flos quidam haud dissimilis croco, alterius tamen speciei, sed qui croci præstat usum. Comedũtur in hac regione humanæ carnes cum magna uoluptate, dummodo homines illi non morbo aliquo occubuerint. Quando ad bellum procedunt, quilibet ferro calido inurit sibi in fronte signum, nec ullus eorum equum ducit ad bellum, præter ducem exercitus. Vtuntur lanceis & spatis: & quos in bello perimunt, eorum bibunt sanguinem, & comedunt carnes: nam sunt homines crudelissimi.

De ciuitatibus Quelinfu & Vnquen, Cap. LXVIII.

ITinere sex illorũ dierũ cõpleto de quo iã diximus, peruenit ad ciuitatẽ Quelinfu nomine, quę magna est & celebris, sita super fluuiũ quendã, q iuxta ciuitatis mœnia labens tres habet lapideos pontes, marmoreis supne ornatos columnis.

columnis. Hi pontes in latitudine continent octo passus, & in longitudine mille. Abundat in illa ciuitate sericum, zinziber, & galanga. Viros & mulieres habet eximiæ pulchritudinis. Inueniuntur ibi gallinæ, quæ loco pennarum pilos habent ut catti, nigri scilicet coloris, sed oua edunt optima. Et quoniam regio illa plena est leonibus, periculosum est per eã ambulare. Ab hac ciuitate spatio quindecim miliarium est alia ciuitas Vnquen nomine, ubi saccarum in maxima crescit copia, & hinc portatur ad curiam magni Cham, quæ scilicet est in ciuitate Cambalu.

De ciuitate Fugui. Cap. LXIX.

PRocedendo ultra per miliaria quindecim, occurrit ciuitas Fugui, quæ metropolis & caput est in regno Concha, quod unum è nouẽ illis est regnis in quę prouincia Mangi est taxata. Morat᷑ magnus exercitus magni Cham in hac urbe, ad tuendum prouinciam & ciuitates eius, & ad reprimendum factiosos homines, qui parati sunt rebellionem mouere contra imperatorẽ. Transit per medium huius ciuitatis ingens quidam fluuius, cuius riuus in latitudine unum occupat miliare. Et quoniam urbs ista parum distat à mari oceano, est ibi insigne emporium, ad quod ex India portantur plurimæ margaritæ, & alij lapides preciosi. Est quoque in ea urbe maxima saccari copia, & uictualium sufficientia.

De ciuitatibus Zarten & Figui. Cap. LXX.

TRaiecto memorato fluuio, itur quinque dierum itinere uersus ciuitatem Zarten, & nullibi non occurrunt uel ciuitates, uel castra. Abundat regio illa uictualibus, habetꝗ montes & nemora: ex nemorum arboribus colligitur pix. Ciuitas uero Zarten grandis est ualde, habetꝗ portum optimum, ad quem naues Indianæ mercibus onustæ ueniunt sine numero: est enim illic unum de maioribus emporijs quæ in mundo inueniuntur: nam piper & aromata, quæ Alexandria ad partes mittit Christianorũ, hæc ab illo emporio Alexandriam deferuntur. Penditur magno Cham in hac urbe uectigal immensum: nam nulla adducitur nauis, à qua non habeat maximum commodum: parum enim abest quin cuiuslibet speciei aromaticæ media pars sit illi soluenda. Est etiam in hac regione ciuitas quædam Figui nomine, quæ celebris habetur in partibus illis, ob pulchras scutellas quæ in ea fiunt. Habet quoque ipsa prouincia linguam propriã. Hæc tandem de prouincia Mangi dicta sufficiant: & licet de nouẽ eius regnis duo duntaxat explicuerimus, consulto tamen alia præterimus, stylum ad Indiam torquentes, in qua aliquanto fuimus tempore, & plurima quæ in ea inueniunt᷑ mirabilia, corãm positi uidimus, atꝗ ut ita dicã, manibus contrectauimus.

MARCI PAVLI VENETI DE ORIENTALIBVS REGIONIBVS, LIBER III.

Quales naues in India sint, Cap. I.

IN hoc tertio libro Indiæ regionẽ descripturi, à nauibus eius exordium faciemus. Maiores naues quibus Indi per mare utuntur, ut plurimum de abiegnis factæ sunt lignis, habentq; solarium unũ, quod nostrates nautæ operimentum uocant, supra quod circiter quadraginta sunt mansiunculæ pro mercatoribus paratæ. Habet nauis una unum gubernaculum, quatuor malos & totidem uela. Tabulæ clauis ferreis firmissime compactæ sunt, & fissuræ quæq; stupa obfirmatæ. Et quoniam pice in his regionibus carent, linunt naues suas oleo cuiusdam arboris calce mixtum. Sunt in magnis nauibus circiter ducenti uiri, qui eam remis per mare ducant. Capit uero nauis una quasi sex milia sportarum piperis. Adhærent quoq; his magnis nauibus aliæ nauiculæ, quæ piscationi & ancoris iaciendis inseruiunt.

De insula Zipangri, Caput II.

ZIpangri insula in alto mari sita, distat à littore Mangi per mille miliaria atq; quingenta, & est magna ualde. Habitatores eius albi sunt, & decentis staturæ, idola colentes, & proprium habẽtes regem, nulli tributarij. Est ibi aurum in maxima copia, sed rex non sinit illud extra insulam facile portari: & hæc causa est quod pauci mercatores ad illam concedunt prouinciam. Rex insulæ palatium habet magnificum, cuius tectum aureis operitur bracteis, non secus quàm apud nos magnæ domus plumbo uel cupro operiuntur. Superficies quoq; superior aularum & conclauium aureis laminis dicitur tecta. Inueniuntur illic margaritæ in magna copia, rotundæ & crassæ rubei coloris, quæ albas in precio & ualore longe pręcellunt. Sunt quoq; ibi alij lapides preciosi, qui unà cum auro insulam ditissimam reddunt.

Qualiter magnus Cham misso exercitu contendit pro insula Zipangri expugnanda, Caput III.

MAgnus Cham Cublai quum audisset insulã Zipangri tantis pollere diuitijs, cogitare cœpit quomodo eam suo subiugaret dominio. Missis igitur duobus ducibus, quorũ unus Abatan, & alter Nonsachum uocabať, duos magnos exercitus destinauit, qui eam expugnarent. Hi itaque à portu Zarten & Quinsai soluentes cum multis nauibus, & magno equitum atque peditum apparatu, nauigauerũt uersus insulam Zipangri, & ingressi in eam multa damna intulerunt uillis & castris in planicie sitis. Et antequam subiugarent insulam, ortum est inter eos perniciosum dissidium, ut neuter alterius obtemperaret uoluntati & consilio: quo factum est ut in nulla re prosperum haberent successum. Nam nec urbem aliquã, aut ullum castrum præter unũ

expugnare potuerunt. Expugnato autem illo unico castro, omnes qui ad custodiam eius à rege Zipangri deputati erant, iussi sunt à duce exercitus gladio feriri: inter quos octo fuerunt, qui lapides quosdam preciosos in brachijs ligatos gestabant, tam efficacibus diabolicis inauguratos incantationibus, ut nullo modo uulnerari aut occidi ferro potuerint, quãdiu illos lapides secũ portarent. Et consilio adinuento, ligneo fuste percussi, interierunt.

Franguntur naues Tartarorum, & multi submerguntur, Cap. IIII.

ACcidit uero quadam die, ut magna in mari oborta tempestate, Tartarorum naues graui collisione ad terram & ripam maris quassarentur. Et consulentibus nautis, elongantur naues à terra, in quibus uterque Tartarorum erat exercitus, sed procellis maris uehementius sæuientibus, franguntur plurimæ naues, & quidã submerguntur, sed plures correptis tabulis & lignis ad insulam quandam paruam, à qua haud longe aberant, quæque non multũ distabat ab insula Zipangri, natando peruenerunt. Alij uero quorum naues integræ manserunt, ad propria redierunt. Porrò eorum qui fractis nauibus incolumes ad insulam peruenerunt, fuerũt circiter triginta milia. Et quoniam naues non habebant quibus hinc discederent, nec uictualia illis insula suppeditaret, quippe quæ ab hominibus non habitabatur, nihil prẹter mortem expectabant.

Qualiter Tartari mortis euadunt periculum, & in Zipangri insulam redeunt, Caput V.

MAris uero tempestate sedata, habitatores insulæ Zipangri cum multis nauibus & grandi exercitu uenerunt cõtra inermes Tartaros in insula ad quã natando appulerũt, uagantes, eosque in uniuersum trucidare moliuntur, quippe qui omni auxilio destituti erant. Relictis itaque in littore nauibus, terram ingrediuntur hostem quæsituri. At illi prudenter aspectum Zipangriorum fugientes, delitescunt haud longe à littore maris, tantisper expectantes, donec illi in terram effusi à nauibus sese elongauerunt: & subito prorumpentes naues apprehendunt, & ingressi eas ab insula salui recedunt, dimissis Zipangrijs in insula. Et rectà contendentes ad insulam Zipangri, acceptis hostium uexillis, quæ in nauibus inuenerunt, processerunt ad principaliorem insulæ ciuitatem. Cuius habitatores ut uiderunt suæ gentis uexilla, existimabant suos cum uictoria reuerti, & egressi illis obuiam, hostẽ incaute in ciuitatem intromittunt. Qua potiti, omnes qui in ea fuerũt, præter paucas mulieres, expulerunt.

Stratagema

Quomodo Tartari ab obtenta ciuitate iterum excluduntur, Cap. VI.

REx uero Zipangri his auditis, mox alias conducit naues, & exercitum in insula conclusum reducit, atque obsidet ciuitatẽ quam occuparunt Tartari, tantaque diligentia omnes ciuitatis introitus & exitus custodit, ut nullus ad hostem ingredi nec ullus egredi ualuerit. Id enim in primis cauendum ducebat,

cebat, ne inclusi Tartari magno Cham principi suo quod acciderat indicare possent, alioquin de insula actum fuisset. Manet itaq; hostis inclusus & obsessus septem mensibus: & uidentes se omni auxilio destitutos, restituūt regi Zipangri ciuitatem, liberiq; & salui ad propria redierunt. Et hæc gesta sunt anno domini M. CCLXXXIX.

De idololatria & crudelitate uirorum Zipangri, Cap. VII.

SOlunt uiri Zipangrij uaria idola, quorum quædam habent caput bouis, quædam caput porci, & quædā caput canis atq; aliorū diuersorum animalium. Sunt etiam quædam quæ habent quatuor facies in uno capite: alia tria capita, unum super collum, & duo alia super utrunq; humerum. Sūt rursus quædam quæ quatuor habent manus, alia uiginti, & alia centum. Et quod plures habuerit manus, maioris putatur ueritatis. Et quum incolæ interrogantur, unde hanc habeant traditionem, respondere solent, se patres suos in hoc imitari, nec aliud credere debere quàm quod ab illis acceperunt. Est etiam hæc consuetudo apud Zipangrios, quando hominem extraneum capiunt, si ille potest se pecunia redimere, dimittunt eum: si autē precium non habet quo se liberet, occidūt illum & coctum deuorant, conuocantes ad conuiuium illud consanguineos & amicos quosq;.

De uarijs insulis regionis illius, atq; fructibus earum, Cap. VIII.

IN littore maris oceani, in quod desinit ab oriente prouincia Mangi, circa insulam Zipangri plurimæ inueniuntur paruæ insulæ, quæ à nautis numeratæ putantur esse septem milia quadringentę & quadraginta octo, quarum maior pars ab hominibus habitatur. Nec est ulla in qua non crescant arbores odoriferæ atq; uirgulta suauem spirantia odorem. Inueniuntur ibi aromata in maxima copia. Verum negociatores extranei illuc non ueniunt, nisi habitatores Mangi, qui hyeme ad insulas nauigant, & æstate iterū redeunt. Nam flant in regione illa duo tantum uenti oppositi, unus hyeme, & alter æstate. Et quoniam in insulis illis non fui, nihil de illis scribere statui, sed stilū reducam ad portum Zarten, ut inde ad alias transeam regiones.

De prouincia Ciamba, Caput IX.

SOluentes à portu Zarten, & nauigantes uersus Garbinium, peruenerūt ad prouinciam Ciamba, quæ mille & quinquaginta miliaribus distat ab eo portu: & est magna ualde, abundans opibus, idola colens, atq; propriam habens linguam. Anno incarnationis dominicæ M. CCLXVIII. misit magnus Cham ducem quendā Sogatu nomine cum ualido exercitu, ut prouinciam illam sibi subiugaret. Sed quum in prouinciam uenisset, uidit ciuitates adeo munitas, & castra tam fortia esse, ut nulla ui illa posset expugnare. Combussit tamen uillas, & incidebat arbores, tantaq; prouincię intulit damna, ut rex eius libens magno Cham tributarius fieret, modo dux ille ex prouincia recederet. Inierūt autem fœdus tale, ut rex Ciamba annuatim uiginti

pulcherrimos elephantos pro tributo magno penderet Cham. Et ego Marcus fui in hac prouincia, cuius rex tunc tantam habuit uxorum multitudinē, ut illi essent nati trecenti & uiginti sex filij atq; filiæ, quorum centū quinquaginta iam arma ferre poterāt. In hac regione plurimi sunt elephanti, & lignū alces in ea abundat. Inueniuntur etiam ibi nemora de lignis ebani.

De insula Iaua, Caput X.

RElicta prouincia Ciamba nauigatur uersus meridiem mille & quingentis miliaribus usque ad insulam magnam Iaua nomine, quæ in circuitu suo patet tribus milibus miliarium. Habet regem qui nemini est tributarius. Ibi est maxima copia piperis, nucum muscatarum, spici, galangæ, & cæterorum aromatum. Conueniunt illuc multi negociatores: nam multa lucrantur ex allatis speciebus. Incolæ insulæ idololatrę sunt: nec potuit magnus Cham hactenus eam suæ subijcere ditioni.

De prouincia Boëach, Caput XI.

NAuigando ab insula Iaua, numerantur septingenta miliaria ad duas insulas, Sondur & Condur dictas: à quibus ultra procedēdo inter meridiem & Garbinum, sunt quingenta miliaria ad prouinciā Boëach, quæ amplissima & ditissima est. Regem habet proprium, & propriā linguam. Adorant idola. Producit hæc prouincia ursos domesticos, magnos ut leones, itemq; elephantos habet multos, & aurum copiosum. Vtuntur incolæ pro moneta glebis quibusdam aureis. Pauci sunt qui ex alienis regionibus prouinciam hanc adeant, adeo inhumani sunt habitatores eius.

De insula Petan, Caput XII.

REcedendo à prouincia Boëach, nauigatur per miliaria quingenta uersus meridiem ad insulam Petan, quæ maiorem in partem syluestris & nemorosa est. Arbores eius odoriferæ sunt, & magnam præstant utilitatem. Inter prouinciam Boëach & Petan per miliaria sexaginta, mare adeo est undosum, ut nautæ cogantur leuare gubernacula. Nā profunditas eius uix est quatuor passuum. Hinc uenitur ad regnum Maletur, ubi maxima est copia aromatum: & habent incolæ eius propriam linguam.

De insula quæ Iaua minor uocatur, Caput XIII.

VLtra insulam Petan, per Sirochum nauigando, est Iaua minor, centum distans miliaribus à Petan: & hæc in circuitu continere dicitur circiter duo milia miliariū. Diuiditur insula in octo regna, habetq; linguā propriam. Producit etiam uaria aromata, qualia in his nostris partibus nunquā uisa sunt. Incolæ eius idola colunt. Protenditur hæc insula intantum ad Austrum, ut polus arcticus, & stellæ eius minime uideri possent. Ego Marcus

fui in hac insula, lustrauiq; sex eius regna, nempe regnum Ferlech, Basman, Samara, Dragoiam, Lambri & Fansur. In alijs uero duobus non fui.

De regno Ferlech Cap. XIIII.

HAbitatores regni Ferlech qui montana occupant, nullam habent legē, sed bestialiter uiuentes, quicquid illis mane primo occurrit adorant, comeduntq; carnes omnium animalium mundorum & immundorum, atque carnes humanas. Qui uero in maritimis habitant locis, Mahumeti sunt addicti legi, quam ex Saracenis negociatoribus illuc diuertētibus didicerūt.

De regno Basman, Caput XV.

HAbet regnum Basman linguam propriam, uiuuntq; incolæ eius bestialiter. Agnoscunt magnū Cham pro domino, sed tributa ei non soluūt, nisi quod interdum illi mittunt munera de feris syluestribus. Inueniuntur apud eos elephanti & unicornes in magna multitudine. Et sunt unicornes paulo minores elephantis, pilum habentes bubali, & elephanti pedem. Habent caput ut aper, & more porcorum libenter morantur in luto, & alijs immundicijs. In medio frontis gestant cornu unum, grossum & nigrum. Linguam habēt spinosam, & hac lædunt homines & animalia. Abundat quoq; regio ipsa diuersis simijs magnis & paruis, hominibus simillimis. Hos capiunt uenatores, & totos depilant, nisi quod in barba & in loco secreto pilos relinquunt, & occisos speciebus aromaticis condiunt, & postea desiccant, uenduntq; negociatoribus, qui per diuersas orbis partes corpora illa deferentes, homines persuadent tales homunciones in maris insulis reperiri.

Vnicornium forma

De regno Samara, Caput XVI.

IN regno Samara fui ego Marcus cum socijs meis quinque mensibus, non sine magno tædio tempus expectans nauigationi aptum. Nam incolæ eius bestialiter uiuentes, carnibus humanis edendis sunt assueti. Quapropter consortiū eorum spernentes, castra lignea nobis haud longe à mari extruximus cum propugnaculis, in quibus tuti essemus contra incolas. In hoc regno nec ursa minor nec maior, quam uulgo currū magnum uocant, apparet, usq; adeo insula illa uergit in Austrum. Incolæ idola colunt. Sunt ibi optimi pisces, & in magna copia. Triticum uero illic non crescit, sed de riso panes conficiunt. Vineas quoque non habent, sed potum ex arboribus hoc modo eliciunt. Sunt in ea insula arbores multæ & paruæ, habētes singulæ ramos quatuor, quos certo anni tempore incidentes, colligunt stillantem liquorem, qui tam largiter ex incisura profluit, ut per diem & noctem urceum plenum colligant ex uno ramo. Quo euacuato, rursum adhibent ramo urceum, & id tam diu frequentāt, donec stillicidium illud desierit. Et hæc est uindemia eorum. Prouocant quoque arborem ad largiora fluenta per aquarum rigationes,

quas fundunt ad arboris radices, quando tardius cœperit emittere lachrymam. Sed is liquor non est tam sapidus, ut ille qui suapte fluit natura. Mittit quoque hæc regio nuces Indicas in magna copia.

De regno Dragoiam, Caput XVII.

HAbet quoque regnum Dragoiam homines sylvestres, qui idola colūt, & linguam atque regem proprium habent. Apud hos talis est cōsuetudo, quando quis grauiter infirmatur, propinqui & consanguinei eius conuocant magos & incantatores, illosque interrogant, an ægrotus sit sanitatem recuperaturus. Et illi respondent id quod dæmonum suggestione didicerint. Si dixerint infirmum non posse liberari, quin illa ægritudine intereat, adsunt qui infirmo os concludunt, ne respirare possit, atque sic occidunt priusquam ab infirmitate extinguatur, & carnes eius incidunt, coquunt atque deuorant, & id potissimum faciunt propinqui & consanguinei infirmi simul congregati. Aiunt enim, Si carnes illius putrescerent, conuerterentur in uermes, & illi tandem fame morerentur, de quo defuncti anima grauissimas passura esset pœnas. Porrò ossa in cauernis montium sepeliunt, ne ab homine uel bestia contingantur. Et quando hominē extraneæ nationis capiunt, si ille se pecunia non potest redimere, occidunt eum & comedunt.

De regno Lambri, Caput XVIII.

Est aliud regnū in memorata insula, quod Lambri uocatur, in quo multa crescunt aromata, præsertim habentur ibi birci in maxima copia, quos posteaquam creuerunt transplantant, & tribus annis in terra dimittentes, iterum cum radicibus euellunt. De illis bircis ego Marcus quosdam mecum in Italiam portaui, curauique seminandos, sed destituti calidiori regione, non creuerunt. Regni huius incolæ idololatræ sunt. Inueniuntur etiam quidam in hoc regno, qui caudas habent ut canes, longitudinis unius palmi, & hi in ciuitatibus non habitant, sed in montibus. Habet quoque hæc terra unicornes & alia multa atque diuersa animalia.

De regno Fansur, Caput XIX.

IN regno Fansur nascitur optima Camphora, quæ auro adæquatur. Incolæ huius regni panem de riso faciunt: nam tritico carent. Potum ex arboribus eliciunt, ut iam supra diximus. Sunt in regione ista arbores quædam crassæ, quæ habent corticem subtilem, sub quo inuenitur farina quædam optima, ex qua delicata præparant cibaria, quæ aliquoties non sine uoluptate comedi.

De insula Necuram, Caput XX.

AB insula Iaua numerantur per mare centum quinquaginta miliaria ad duas insulas Necuram & Anganiam. Populus autē insulæ Necuram ualde bestialiter uiuit. Regem non habet. Tam uiri quàm fœminæ nudi incedunt,

cedunt,nulla corporis parte tecta. Habent nemora plena arboribus sandalorum rubeorũ,nucum Indicarũ & gariophyllorum. Habet quoque copiam bircorum & diuersorum aromatum.

De insula Angania, Caput XXI.

INsula Angania magna est, & incolæ eius bestialiter uiuentes crudelissimi sunt & syluestres. Idola colũt:riso,lacte,& carnibus uiuunt. Carnem quoq; humanam non abominantur. Sunt homines deformes: nam habent caput quasi caminum,& dentes atq; oculos canibus similes. Est in ea insula omniũ aromatum mira copia. Sunt etiam ibi uarij & diuersi arborum fructus.

De insula magna Seilam, Caput XXII.

A Memorata insula uersus Garbinum, mille numerantur miliaria ad insulam Seilam, quæ una putatur de melioribus mundi insulis, habẽs in gyro miliaria duo milia & quadraginta. Fuit tamen aliquãdo maior:nam ut fama in illis partibus est, comprehendit olim in circuitu tria milia & sexcenta miliaria:sed uento impetuoso ab Aquilone multis annis irruente, mare tam importune illisit ad littora,ut etiam temporis successu montes ruerent in mare,& plurima terra indies ab eo absorberetur. Habet insula ditissimum regem,qui nulli tributarius est. Incolæ idololatræ sunt, & omnes nudi incedunt,nisi quod obscœna loca panno quodam operiũt. Nullum habent bladum præter risum,de quo uiuunt & de lacte. Habent copiam seminum sosimæ,de quibus oleum faciunt. Potum ex arboribus eliciunt iuxta modum paulo superius expressum. Mittit hęc insula multos lapides preciosos,pręsertim rubinos,sapphiros,topasios,amethystos,& alios nobiles lapides. Habet rex insulæ rubinum,quo preciosior in orbe non putatur esse. Nam habet longitudinem unius palmi, & crassitudinem trium digitorum. Rutilat ut ignis ardens, omni carens macula. Obtulit magnus Cham insignem ciuitatem quandam illi regi pro hoc lapide:uerum recusauit rex,saltẽ eo nomine,quod à prædecessoribus suis illum habuerit. Homines huius insulæ bello non sunt assueti: sed quum belligerandum est, conducunt stipendiarios, præsertim Saracenos.

De regno Maabar, quod est in India maiori, Caput XXIII.

VLtra insulam Seilam spatio sexaginta miliarium, est prouincia Maabar,quæ & India maior appellatur,terra continens,nõ insula. Sunt in ea quinque reges,& est ditissima. In primo eius regno nomine Var,regnat Senderba, inueniunturq; ibi margaritæ in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentẽ & insulam quandam sinus maris fermè uadosus,quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decem passuum, in quibusdam trium,& duorũ,ubi leguntur margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores,

adducentes multas naues, magnas & paruas, & conducunt homines qui in profundũ maris se demittant, piscenturq́; marinas conchas, ex quibus uniones colligantur. Porrò piscatores illi, quando aquam amplius ferre nequeunt enatant, & rursus se præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant uicibus. Sunt etiam in sinu illo grandes pisces, qui homines facile occiderent, nisi huic periculo succurreretur in hunc modum. Conducuntur à negociatoribus magi quidam, qui Abraiamim dicuntur, & hi incantationibus suis & diabolica arte coniurant pisces illos, ut neminem lædere possint. Nocte uero quando à negociatoribus margaritarum piscatio intermittitur, relaxant magi coniurationem suam, ne fures nocte sine periculo sese in mare demittant & sustollant conchas cum margaritis. Porrò præter incantatores Abraiamim, nemo est qui illius coniurationis sciat uerba. Et fit hæc unionum piscatio nõ per totum annum, sed duntaxat per Aprilem & Maium: uerum in tantillo tempore colligitur immensa margaritarum multitudo. Soluunt autem mercatores ex eis regi decimam partem, magis uero tribuunt uigesimam partẽ, & piscatoribus quoq; cõmodam præbent mercedẽ. Cæterum à medio Maij margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco, sed in alio quodam qui trecentis miliaribus ab isto distat, & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. Incedunt incolæ huius prouinciæ semper nudi, nisi quod panniculo uerenda contegunt. Rex quoq; ipse ut alij nudus incedit, deferens in collo torquem aureã, sapphiris, smaragdis, rubinis, & alijs preciosis lapidibus oneratam. Pendet quoq; in collo eius chorda quædam serica, cui innectuntur centum & quatuor preciosi lapides, margaritæ scilicet grandiusculæ, quæ eum admoneant centum & quatuor orationum, quas cottidie in honorem deorũ suorum mane & uesperi obmurmurat. Gestat quoque in utroq; brachio & utroq; crure tres aureos circulos, quibus preciosi inclusi sunt lapides. Ornantur deniq; digiti manuum & pedum eius lapillis quibusdam preciosissimis, auro etiam inclusis. Habet circiter quingentas uxores, & iam nouissime uni ex fratribus suis abstulit uxorem, fratre iniuriam dissimulante.

De regno Var, & uarijs erroribus incolarum eius,

CAPVT XXIIII.

SVnt habitatores regni Var omnes idololatræ, multiq́; eorum adorant bouẽ, ut rem sanctam, nec ullum occidunt. Quũ autẽ bos aliquis moritur, perungũt domos suas adipe eius. Sũt tamen quidã inter eos, qui licet boues nõ occidãt, tamen ab alijs occisos comedant. Aiunt in hac prouincia diuũ occisum Thomã apostolum, corpusq́; illius adhuc in quadã cõseruari ecclesia. Sunt in ea prouincia multi magi, augurijs & diuinationibus uacantes. Sunt etiã ibi multa monasteria, in quibus idola coluntur: & his aliqui consecrant filias suas, quas tamen domi conseruãt, nisi quando idolorũ sacerdotes uolũt sua sacra facere, tunc uocant puellas cõsecratas, & cũ illis in conspectu idolorũ

choreas

choreas ducunt, atq; magnos & inconditos reboant cantus. Portant etiã hæ puellæ cibos secũ quos in mensa ante idolũ ponũt, & interim quo cantant & tripudiant, putant deos comedere de apposito cibo, & præsertim ius carniũ profundunt illis, quo potissimum delectari ab illis putantur. His ceremonijs peractis, puellæ domum redeunt. Seruiunt autem idolis in hunc modũ, donec maritatæ fuerint. Seruatur etiã in hac regione hæc consuetudo, ut quando rex mortuus ad comburẽdum ducitur, multi ex militibus eius qui cum eo uiui uersati sunt, sponte ad cadauer eius in ignẽ se conijciunt, putantes in alia uita se ab eo nunquam dissociandos. Idem faciunt uxores quum mariti eorũ defuncti comburuntur, sperantes se uxores illorũ futuras in alia uita. Et quæ id non faciunt, nullius pensi apud illos homines habentur. Est etiam alia detestabilis consuetudo in hac regione, ut quum quis cõmerente iniquitate sua, publico iudicio condẽnari debet, is pro magna gratia ducit, si impetret à rege ut ad honorem alicuius idoli seipsum iugulet. Nam ubi id sibi à rege concessum fuerit, congregantur ad eum omnes consanguinei eius, & ad collum eius decem aut duodecim acutos ponunt cultellos, ipsumq; in cathedra collocatũ circunducũt per ciuitatem, alta uoce clamantes, Iste homo pro illius aut illius dei honore seipsum occisurus est. Et quum ad locum ubi malefactores puniuntur peruentum fuerit, arripiens manu sua unum è cultellis, alta uoce exclamat, Ego meipsum occido pro illius dei honore: quo dicto, uulnus sibiipsi infligit: & accipiens aliud ferrum, confodit se etiam cum illo. Et tot quidem uulneribus cõsauciat corpus suum, donec tandẽ moriatur, pro quolibet uulnere aliud & aliud sumendo ferrum. Consanguinei uero eius, corpus illius cũ magna lætitia comburunt. Sunt etiam huius regionis homines tam immundi, ut nullam luxuriæ speciem putent esse peccatum.

De multis & uarijs consuetudinibus regni Var, Cap. XXV.

Est consuetudo in hac terra, ut tam rex quàm cæteri homines in terra sedere soleant. Et quum ob hoc ab alijs redarguuntur, respondere solent: De terra nati sumus, & in terram conuertendi, ideo terram honorare uolumus. Non sunt assueti ad arma: & quando ad bella procedunt, non induunt uestibus & armamentis, sed ferunt secum scuta & lanceas. Nullum occidunt animal, sed quando uolunt comedere carnes, satagunt ut per homines alterius nationis animalia mactentur. Tam uiri quàm mulieres corpora sua bis in die lauant. Et si quis id intermitteret, pro hæretico iudicaretur. Homicidia & furta districte iudicant. Vini usus apud eos interdictus est. Et si quis uinũ bibisse deprehensus fuerit, pro infami habetur, nec potest in iudicio testimonium dicere. Similiter hi in iudicio pro testimonio ferendo repelluntur, qui in mari nauibus se committere ausi fuerint: nam aiunt homines illos desperati esse animi.

De alijs quibusdam conditionibus huius terræ, Caput XXVI.

NOn producuntur in hoc regno equi, sed rex Var alijq́ꝫ quatuor reges prouinciæ Maabar annuatim ingentem uim pecuniæ expendunt pro equis. Nam emunt singulis annis circiter decem milia equorũ, qui ex regionibus Curmos, Chisi, Durfar, Ser & Eden à negociatoribus adducuntur, unde maximum habent emolumentum. Emuntur autem singulis annis alij & alij equi, quia equi in ea regione diu uiuere non possunt: nec custodes eorũ sciunt qualiter illis ægrotantibus mederi debeant. Et si quando equæ apud eos pariant, habet fœtus aut retortos pedes, aut alium defectũ, ut ad equitandum idoneus esse nõ possit. Non crescit ullum bladum in hac prouincia præter risum, unde equis conueniens pabulum dari nõ potest, nisi quod carnes coctæ cum riso illis edendæ proponuntur. Est in hac terra maximus calor, ideo incolæ eius nudi incedunt. Nec pluuia ibi descendit, nisi in Iunio, Iulio & Augusto. Et si in his mẽsibus nõ plueret, unde aër refrigerari solet, nemo mortalium illic uiuere posset ob intensissimum calorem. Habet regio multiplices & uarij generis aues, quæ in partibus nostris minime inueniuntur.

De ciuitate in qua corpus diui Thomæ apostoli sepultum est, Caput XXVII.

IN prouincia Maabar, quæ est India maior, seruatur corpus beati Thomæ apostoli, qui in illa prouincia pro Christo passus est. Quiescit autem corpus eius in ciuitate quadam parua, ubi multi sunt Christiani & Saraceni, debito honore sancti uenerantes corpus. Pauci uero illuc contendunt mercatores, quum merces ferè nullæ ad eum perueniant locum. Incolæ regionis illius dicunt apostolum prophetam magnum fuisse, uocantq́ꝫ eum Auarijam, hoc est, sanctum uirũ. Et Christiani à longe uenientes, & sancti corpus uisitantes, asportant secum de terra illa in qua uir sanctus occisus dicitur, & de ea in potum missa faciunt infirmos bibere, & credunt illos hinc melius habere, atq; à diuersis liberari infirmitatibus. Aiũt anno dñi M. CCLXXXVII. tale apud eius tumbam factum miraculum. Quum princeps terræ illius messem risi haberet multam, & locus illi sufficiens non esset ad recõdendum risum, usurpauit sibi domos & ecclesiam diui Thomæ, & in eas inuitis custodibus reposuit risum. Factum autem est ut paruo post tempore nocte quadã sanctus illi appareret, & manu fuscinulam ferream tenens, & ad guttur eius applicans, minaretur illi exitium, dicens, Nisi domos meas quas temere occupasti, citius euacuaueris, mala peribis morte. Et ille euigilans, statim ut edoctus fuerat, ecclesiã apostoli euacuauit. De qua uisione Christiani lætificati, deo & sancto suo gratias egerunt.

De idololatria paganorum illius regni, Cap. XXVIII.

OMnes habitatores prouinciæ Maabar tam uiri q̃ꝫ mulieres nigri sunt, sed arte quadã nigredinẽ illã corporibus illinũt, putantes eximiã nigredinem

dinem illis decori esse. Vngunt enim paruulos ter in hebdomada olio de so/
sima expresso, & ex hoc fiunt nigerrimi. Et quo quis nigrior inter eos fuerit,
hoc pulchrior æstimatur. Idololatræ etiam qui inter eos sunt, deorum suorũ
imagines nigerrimas faciunt, dicentes deos nigros esse, & omnes sanctos.
Dæmonem uero album pingunt, asserentes dæmones candidi esse coloris.
Et quum hi qui boues adorant, ad bella procedunt, deferunt secum pilos bo
uis syluestris, eosq; ligant ad crines equorum suorum quibus insident: pedi/
tes uero ad scuta & crines suos pilos illos ligant, credẽtes se in bello tutos esse
ab omni periculo, nam bouem syluestrem magnæ sanctitatis esse affirmant.

De regno Murfili, in quo adamantes inueniuntur, Cap. XXIX.

VLtra regnum Maabar per mille miliaria est regnum Murfili, quod ne/
mini est tributarium. Habitatores eius lacte, carnibus & riso uescuntur,
atq; idola colunt. In quibusdam huius regni montibus inueniuntur adaman
tes. Nam quum pluit egrediuntur homines ad riuos aquarum, qui de mon/
tibus descendunt, & in arena multos legunt adamantes. Æstatis quoq; tem/
pore ascendunt montes cum magna difficultate propter feruentem calorem
undiq; æstuantem, periculo etiam magno sese exponentes, propter magnos
serpentes qui ibi in maxima uersantur multitudine, & quærunt in uallibus
montium atq; alijs decliuis & retrusis locis adamantes, & quidem fit, ut illos
nonnunquam in magna reperiant copia, idq; in hunc modum. Morantur in
montibus illis aquilæ albæ, quæ memoratis uescuntur serpentibus: & homi/
nes qui per montes discurrunt, & sæpe ob præerupta saxa & præcipitia mon/
tium ad conualles peruenire nõ possunt, projciunt in illas frusta recentiũ car
nium uidentibus aquilis, & hæc deinde ab aquilis sublata, nonnullos habent
adhærentes adamantes, quos homines hoc ingenio uenant. Aduertunt quò
auis sublatã portet carnis portionẽ, & accurrentes abigunt aquilã, & lapillos
carni adhærentes colligunt. Quod si aquilæ in ualle proiectã comederint car/
nem, aduertunt lapidum scrutatores locũ ubi aquila noctu dormit, & egesta
stercora discutientes eliciunt adamantes, si quos cum carne deuorauit. Reges
& nobiles harum regionum emunt pulchriores adamantes pro se, reliquos
sinunt in orbẽ per mercatores dispergi. Abundat prouincia ipsa uictualibus,
& præsertim tanti sunt in ea arietes, ut maiores in mundo non inueniantur.

De regno Laë, Caput XXX.

REcedendo à prouincia Maabar occidentem uersus, occurrit prouincia
Laë, in qua habitant Abraiamim, qui supra modum horrent menda/
cium: non ducunt nisi unam uxorem: raptum & furtum execrantur: uino &
carnibus non utuntur, nullumq; occidunt animal. Idololatræ sunt, & augu/
ria sectantur. Quando quippiam emere uolunt, umbram suam prius in sole
considerant, & tũc iuxta errorẽ suũ mercatũ absoluunt. Cibo modico utunt̃,
& magnas

& magnas faciunt abſtinentias. Vtuntur in cibo herba quadam, quæ plurimum digeſtionem iuuat. Nunquam per phlebotomiã ſanguinem minuũt. Sunt inter eos idololatræ quidam, qui pro honore idolorum ſuorũ religioſiſſime uiuunt. Nudi incedunt, nullam corporis tegentes partem, dicẽtes ſe minime erubeſcere, quod ſine peccato ſint. Boues adorant, & cum magna reuerentia perungunt ſe unguento, quod de oſſibus bouinis contritis faciunt. Scutellis dum comedunt nõ utuntur, ſed cibos ſuper arida ponũt folia, decerpta ab arboribus quæ poma paradiſi proferunt, aut ſuper alia folia arida. Super folia recentia non comedunt, nec uirides herbas aut fructus comedunt: nam dicunt iſta omnia quum uirent uiuere & animam habere, ideo nolunt ea occidere, ne ſcilicet grande committant peccatum, ſi ullam creaturam priuarent uita ſua. Super nudam terrã dormiunt, & cadauera defunctorũ cõburunt.

De regno Coilum, Caput XXXI.

DVm diſceditur à regno Maabar, ad aliam mundi plagam per miliaria quingenta, occurrit regnum Coilum, in quo ſunt Chriſtiani multi & Iudæi atqꝫ pagani. Rex eius nulli tributa pendit. Eſt quoqꝫ in ea regione lingua propria: & creſcit ibi piper in magna copia. Nam nemora & campeſtria arbuſtis eius plena ſunt. Colligitur uero in Maio, Iunio & Iulio. Creſcit etiã ibi herba quædam, unde fit color quo tinctores utunt, uulgo Endici dictus: quæ primum in uaſis aqua repletis humectatur, & deinde in ſole torrefacta, in minutas diuiditur partes, qualis ad nos deferri ſolet. Sunt in illa regione tanti calores, ut moleſtiſſimum ſit illic uiuere. Flumina etiam adeo caleſcunt, ut ouum ad aquam eorum poſitum, citra magnam moram decoqui poſſit. Fiunt mercimonia multa in hac regione, propter ingens lucrum quod negociatores hinc conſequuntur. Inueniuntur quoqꝫ ibi animalia multa, cunctis aliarum regionum animalibus diſſimilia. Nam inueniunt illic leones nigri, pſitaci ſeu papagalli albi cum pedibus & roſtris rubeis, & gallinæ noſtris omnino diſſimiles. Hanc diuerſitatem putant accidere propter nimium calorẽ, qui ibi exiſtit. Frumentum nullum ibi præter riſum creſcit. Potũ loco uini faciunt ex ſaccaro. Habent plurimos aſtrologos & medicos. Nudi omnes incedunt, uiri & mulieres, obſcœnis locis panniculo opertis. Vacant ſupra modũ rebus ueneréis. Aduſtione ſolaris caloris nigri fiũt & deformes, ſed quod illis elegans eſſe uidetur. Ducunt conſanguineas in tertio gradu uxores, ſimiliter nouercam defuncto patre, & ianitricẽ fratre defuncto: quod etiam per totã Indiam obſeruatur.

De prouincia Comari, Cap. XXXII.

COmari regio eſt in India, ubi polus arcticus uideri poteſt: ab inſula uero Iaua uſqꝫ ad regionem iſtam uideri non poteſt: quũ omnes intermediæ regiones ultra æquinoctialem ſint circulũ. Eſt regio iſta ualde ſylueſtris, habetqꝫ animalia multa & diſſimilia animalibus aliarum regionum, præſertim ſimias

tim ſimias hominis effigiem exprimentes. Diſcurrunt quoque illic leones & leopardi in magna copia.

De regno Eli, Caput XXXIII.

EVndo à prouincia Comari uerſus plagam occidentalem per treceñta miliaria, peruenitur ad regnũ Eli, quod proprium habet regẽ & propriam linguam. Incolæ eius idola colũt. Rex ditiſſimus eſt, habetq́ theſauros multos, ſed non eſt potens in populo: licet regio ipſa natura munita ſit. Eſt in ea magna copia piperis, zinziberis & aliorum nobilium aromatum. Si quando nauis aliqua onerata præter rectorum eius intentionem ad illam prouinciã appulerit, puta tempeſtate aut alia neceſſitate id cogente, habitatores eius rapiunt quicquid in naui inuenerint, gubernatoribusq́ eius aiunt, Inſtituebatis ad aliam diuertere prouinciam cum mercibus ueſtris, ſed deus noſter & fortuna uos ad nos direxit, & idcirco accipimus quod deus & fortuna nobis miſerunt. Sunt in hac regione multi leones & feræ agreſtes.

De regno Melibar, Caput XXXIIII.

POſt regnum Eli peruenitur ad regnum Melibar, quod in India maiori eſt ad occidentalẽ plagam, & habet regem propriũ nulli tributariũ, atq́ linguã propriam. Incolæ eius idola colunt. Inueniunť in hoc regno ſicut & in regno Gozurath illi propinquo piratæ multi, qui ſingulis annis cum centum nauibus uagantur in mari, & capiũt tranſeuntes mercatores, atq́ bona eorũ prædantur. Ducunt ſecum uxores & filios, & tota æſtate uerſantur in mari, præcludentes mercatoribus ſemitam, ut non facile euadere poſſint laqueos eorũ. Nam cum uiginti nauibus occupant in tranſuerſum centum miliarium ſpatium, quinq́ miliarium ſpatio uni aſſignato naui. Et quum uident aduentare nauem aliquam mercatorũ bonis oneratam, ſignum faciunt cum fumo, proximiori id indicantes naui, & hæc rurſum naui tertiæ ſibi collaterali id ſignificat, unde fit ut ferè in momento temporis omnium nauiũ gubernatores ſciant adeſſe nauim quam diripiant. Concurrunt igitur tot naues quot neceſſariæ ſunt ad prædandum nauem aduentitiã, & hominibus quidem captis nihil mali inferunt, ſed exponunt eos in littus maris, & rogant eos, ut eant & alias adducant merces, tranſeantq́ per terminos eorum. Eſt in hac regione mira abundantia piperis, zinziberis, & Indicarum nucum.

De regno Gozurath, Caput XXXV.

ESt regno Melibar uicinum aliud regnum, quod Gozurath uocatũr, habetq́ regem & idioma proprium. Et eſt hoc regnum in India minori ad plagam occidentalẽ. Apparet in hoc regno polus arcticus ſuper horizontẽ ſex brachiorum alitudine, hoc eſt, ſeptem uel octo gradibus cœleſtibus. Sũt in hoc regno plurimi piratæ, qui quum mercatores ceperint, cogunt eos bibere tamarendos cum aqua maris, & illico fluxum patiuntur uentris. Quod ideo faciunt, quia mercatores quando à longe uident aduentare piratas, ſolẽt

deglutire margaritas & lapides preciosiores, ne illis per piratas eripiantur: sed illi horum astutiam non ignorantes, cogunt eos illico egerere glutitos lapides. Est in hac regione copia endici, piperis, & zinziberis. Sunt etiam ibi arbores, de quibus bombix in magna colligitur copia. Hæc arbor crescit sex passibus in altum, & fructum producit per uiginti annos, deinde ad nihilum ualet ultra. Paratur etiam in hoc regno corium quoddam nobilissimum, & quo uix melius inueniri potest.

De regnis Tana, Cambaëth & alijs quibusdã, Cap. XXXVI.

A Prędicto regno itur per mare ad regna Tana, Cambaëth, Semenath, & Resmacoram, ad occidentalem scilicet sita plagam, in quibus mercimonia multa fiunt. Vnumquodq; autem illorum regnorum habet regem & idioma proprium. De his scribere multa nõ prævaleo, quia sunt in India maiori, quam intactam ferè relinquam, nisi ubi maris littus contingit.

De duabus insulis, in quibus uiri & mulieres separatim habitant, Caput XXXVII.

VLtra regnum Resmacoram per quingẽta miliaria uersus meridiem, in alto mari sunt duæ insulæ triginta miliaribus à seinuicem distantes, in quarum una morantur uiri sine mulieribus, uocaturq; insula masculina: & in alia fœminæ sine uiris, & hæc quoq; uocatur insula fœminina. Sunt autem Christiani, & habent inter se matrimonia. Mulieres nunquam ueniũt ad insulam uirorum, sed uiri uisitant mulieres, moranturq; cum illis tribus continuis mensibus, unusquisq; scilicet cum uxore sua in domo propria. Post hæc reuertuntur ad insulam suam ubi per residuum anni tempus manent. Et retinent mulieres filios masculos secum usq; ad decimumquartum annum, postea mittunt eos ad patres. Mulieres aliud nihil agunt, nisi quod curam habent filiorum, & fructus quosdam legunt. Viri uero laborant & curã habent quomodo uxores & filios nutriant. Vacant piscationibus, & infinitos capiũt pisces, quos recentes & desiccatos uendunt negociatoribus, & hinc multum habent lucri. Vescuntur lacte, carnibus, piscibus & riso. Abundat mare illud cetis & magnis piscibus. Viri regem non habent, sed episcopum suum dominum agnoscunt, subiecti archiepiscopo de Scoira.

De insula Scoira, Caput XXXVIII.

PRocedẽdo ulterius uersus meridiem per quingenta miliaria, occurrit alia insula Scoira nomine, cuius incolæ Christiani sunt, & habent archiepiscopum. Exercentur in ea insula multa mercimonia, nam abundat bombice & piscibus. Præter risum aliud non habent frumentum. Omnes nudi incedunt, & uiuunt lacte, carnibus & piscibus. Deferunt à piratis multa bona ad hanc insulam, quæ rapta illic uendunt. Illi autem scientes nõ Christianis, sed Saracenis & idololatris illa ablata, libenter ea emũt. Sunt in hac insula inter Christianos multi incantatores, qui pro libito suo naues in mari reuocare

possunt

possunt ut uolunt:etiam si prospero nauis uehatur uento, illi arte sua diabolica possunt contrarium excitare uentum,qui nauem etiam inuitã reducat.

De magna insula Madaigascar, Caput XXXIX.

REcedendo ab insula Scoira, & uersus meridiẽ per mille nauigando miliaria,peruenitur ad Madaigascar,quæ inter maiores & ditiores mundi computatur insulas. Continere dicitur in gyro quatuor milia miliarium.Habitatores eius Mahumetani sunt,nullum habentes regem,sed quatuor senioribus per totam insulam parent. Producit hæc insula plurimos elephantos, ut nulla in orbe sit regio quæ plures illa habeat.Est in ea sicut & in alia insula quæ Cuzibet uocatur,magna eboris nundinatio. Nam in toto orbe non putatur maior esse elephantinorum dentium copia, quàm in his duabus insulis.Non comeduntur in hac insula aliæ quàm camelorum carnes, quum illæ saniores incolis sint. Est autem illorum animalium maxima & penè infinita multitudo in hac insula.Sunt præterea in hac insula multa nemora sandalorum rubeorum,quorum gratia multæ ibi fiunt mercantiæ. In mari uero cete grandia capiuntur,ex quibus ambrum colligitur. Sunt ibi leones, leopardi, cerui,damulæ,& capreæ multæ, aliarumq; bestiarum & auium multiplex uenatio.Inueniuntur deniq; ibi uariæ species auium, quæ in terris nostris nunquam uisæ sunt.Confluunt passim ad hanc insulam multi mercatores,facillimeq; illuc nauigare possunt propter maris fluxum: nam à prouincia Maabar uenitur in uiginti diebus ad hanc insulam Madaigascar, iuuante nauẽ fluxu maris:sed difficillime reuerti possunt, quum uix in tribus mẽsibus aduersum fluxum superare possint.Nam tota ui mare in meridiem fertur.

De maxima aue Ruc, Caput XL.

SVnt & aliæ insulæ ultra Madaigascar uersus meridiem,sed quæ difficillime adiri possunt, propter uelocissimũ maris cursum. Et in illis certo anni tempore apparet mirabilis species auis,quæ Ruc appellatur,aquilæ quidem habens effigiem, sed immensæ est magnitudinis. Aiunt qui illas uiderunt aues,plerasq; alarum pennas in longitudine cõtinere duodecim passus, spissitudinem uero eius proportionem tenere longitudinis: & totum auis corpus pennis in proportione respondere: auis uero ipsa tantæ fortitudinis, ut sola sine aliquo adminiculo elephantem capiat, & in sublime sustollat, atque rursum ad terram cadere sinat,quo carnibus eius uesci possit. Ego Marcus quum primum hæc de illa aue audissem, putabam esse gryphonem, qui inter quadrupedia dicitur esse pennatus, leoni ex omni parte similis,nisi quod faciem habet aquilæ similem: sed hi qui aues illas uiderant,constanter asserebant,nihil illis commune esse cum ulla bestia, & quod duobus ut reliquæ aues incederent pedibus. Habebat meo tempore magnus Cham Cublai nuncium quendam, qui in insulis illis tamdiu captus tenebatur, donec

incolis earum satisfactum esset: & hic postliminio domum reuertens mira retulit de conditione illarum regionum, & de uarijs animalium speciebus quæ in illis inueniuntur.

De insula Zanzibar, Caput XLI.

INuenitur etiam illic alia quædam insula, quæ in gyro continet duo milia miliarium, habens regem proprium & linguam singularem. Incolæ uero eius idola colũt. Sunt homines illi corpore grosso, sed breui. Et si staturæ longitudo corpulentiæ responderet, gigantes uideri possent. Sunt fortissimi, ut etiam unus tantum ferre posset onus, quantũ alij uix quatuor. Comedit etiã unus tantum cibum, qui quinq; nostratibus sufficere posset. Sunt omnes nigri, & nudi incedunt, uerenda duntaxat tegentes. Capillorum tam densum habent crispitudinem, ut cum aqua deliniti uix extendi in longum queant. Os est illis magnũ, & nares sursum patentes. Aures quoq; habent grandes, & oculos horribiles. Mulieres etiam ob oculos prominentes, os magnum, & nares grossas admodum deformes sunt. Viuũt lacte, carnibus, riso & dactylis. Carent uino, sed conficiunt potum optimũ ex riso, saccaro, & alijs speciebus. Veniunt illuc multi mercatores propter ebur & ambrum. Nam sunt ibi plurimi elephanti & cete grandia. Viri huius insulæ fortes & bellicosi sunt. Et licet non habeant equos, tamen cum elephantis & camelis ad bella procedũt, extruentes castella lignea super elephantos, quæ tanta sunt ut quindecim uel uiginti uiri muniti ex uno pugnent portatili castro. Pugnant aũt cum lanceis, gladijs & lapidibus: & sunt huiusmodi castra asseribus cooperta. Porrò quando ad bellum procedere uolunt, exhibent potum elephantis, quem ipsi pro uino in terra bibunt, quo audaciores sint in bello. Abundat ista insula leonibus, leopardis, & alijs uarijs bestijs syluestribus, quæ in alijs regionibus non inueniuntur. Habet præterea speciem animalis quod graffa uocatur, habens collum longissimum, passuum scilicet trium, cuius anteriora crura multo longiora sunt posterioribus. Caput eius est paruum, & color uarius, albus scilicet & rubeus cum roseis punctis per corpus dispersis. Est autẽ animal mansuetum, neminem lædens.

De multitudine insularum Indiæ. Caput XLII.

SVnt præter memoratas insulas etiam plurimę aliæ insulæ in partibus Indiæ, prioribus quidem ut principalioribus subiectæ: quarum numerus ob multitudinẽ earum certo haberi nequit. Et quidem si nautis credimus & his qui diu sulcauerunt maria, est numerus earum duodecim milia & septingentæ, computando tam habitatas quàm non habitatas.

De prouincia Abasiæ, Caput XLIII.

DEscripsimus hactenus obiter insulas & regiones Indię utriusq;, maioris scilicet & minoris: maior incipit à prouincia Maabar, & terminať ad regnũ Rescomoran: minor uero incipit à regno Ciamba, & terminať ad regnũ

Mursili.

Murfili. Nũc breuiter attingemus Indiam intermediam, quæ proprie Abassia appellatur. Igitur Abasia est regio maxima in septem diuisa regna, quibus singulis singuli præsunt reges. Et hi omnes sunt Christiani, præter tres Saracenos. Christiani crucem aureã in fronte gestant, quod eis in baptismo imprimitur. Saraceni uero habent signum à fronte usque ad medium nasi. Sunt etiam illic multi Iudæi, qui ignito ferro in utraque maxilla signati sunt. Contingit hanc regionem alia quædam prouincia, Aden dicta, in qua beatus Thomas Christi fidem docuisse dicitur, & multos ad eandam conuertisse. Postea transtulit se ad regnũ Maabar, in quo pro Christo mortẽ obijt.

De quodam episcopo Christiano uiolenter à Sultano circunciso, Caput XLIIII.

ANno à Christo nato M.CCLXXVIII. rex unus & qui principalior erat in regnis Abasiæ, deuotione motus uoluit Ierosolymam uisitare, atq; sepulchrum domini. Et quum id consiliarijs atque aulicis suis indicasset, illi omnino dissuadent propositũ arripere iter, scientes plurima in itinere esse discrimina, præsertim quum illi per multas Saracenorum terras ambulandũ esset: sed ut episcopum aliquem sui loco mitteret consulunt, qui adeundo terram sanctam munus perferret in Ierusalem. Acquiescit rex sano consilio, mititq; episcopum cum regia oblatione. Veniens autẽ episcopus in regionem Aden, quã Saraceni inhabitabant, & Christianos implacabili persequebantur odio, comprehensus à Saracenis, ad regem Aden ducitur. Rex uero quũ ex eo didicisset quod nuncius esset regis Abasiæ, missus ad terram sanctam, minis nititur cogere hominem, ut abnegato Christi nomine, Mahumeti suscipiat legem. Episcopus uero constanti animo in Christi perseuerans fide, respondet se potius mortem subiturum, quàm deserto Christo, Mahumeto nomen dare. Tunc Sultanus ille iubet episcopum in iniuriam Christi & despectum regis Abasiæ circuncidi, & circuncisum iterum mittit ad regem Abasiæ. Quo cognito rex Abasiæ, uolens Christi ulcisci iniuriam, coacto in unum magno exercitu cum peditibus, equitibus & elephantis castella gestantibus, mouet expeditionem contra regem Aden. At Sultanus conuocatis alijs duobus regibus, cũ ualido exercitu properat in occursum regis Abasiæ, cõmissoq; prælio, plurimi de exercitu Aden interficiuntur, & euadit rex Abasię uictor. Et intrans cũ exercitu suo in interiora regni Aden, cœpit deuastare regionem, & occidere Saracenos, qui conglobati illi resistere conabañt, sed incassum, mansitq; per integrum mensem in regno illo, & illatis plurimis damnis, uictor cum magno honore domum redijt, gaudens impij Sultani ultam perfidiam.

Quàm diuersæ bestiæ inueniantur in prouincia Abasiæ, Cap. XLV.

VIuunt habitatores Abasiæ carne, lacte & riso: oleo uero utuntur de sosima facto. Habet regio ipsa multas ciuitates & oppida, in quibus plu-

rimæ fiunt negociationes. Inuenitur ibi buchiranus optimus, & bombicini panni in magna copia. Habent quoq; Abasini plurimos elephantos, sed qui ibi non nascuntur, uerum ab alijs regionibus & insulis importantur. Giraffæ autem, leones, leopardi, onagri, & diuersæ auium species quæ alibi non uisuntur, in magna ibi nascuntur abundantia. Habet præterea regio illa gallinas pulcherrimas, & struthiones grandes, asinis haud minores, aliarumq; bestiarum & auium multiplicem uenationē. Habet psitacos, & epimachos pulcherrimos: habet deniq; cattos diuersarum specierum, quorum aliqui humanam in facie exprimunt effigiem.

De prouincia Aden, Caput XLVI.

HAbet prouincia Aden regem proprium, quem Sultanum uocant, habens sub se Saracenos, qui supra modum exosos habent Christianos. Habet autem regio ipsa multas ciuitates & castra, & præsertim habet portū optimū, ad quem ex India plurimæ appellunt naues aromata deferentes. Et negociatores quidem Alexandrini illic ementes aromata, ponūt ea in naues paruas, atq; septem diebus per flumen quoddam ducentes, postea humeris camelorum imponunt, & triginta dierum itinere per terram usq; ad fluuium Ægypti deportant, & rursus in naues exonerantes, tandem usq; ad Alexandriam perducunt. Nec potest compēdiosior haberi uia ab orientis partibus usq; Alexandriā. Negociatores uero illi ducunt secum plurimos equos, quando nundinandi gratia in Indiam concedunt. Exigit autem rex Aden ab illis mercatoribus qui per regionem suam aromata & alias merces ducunt, uectigal maximum, unde plurimum ditescit. Quum Sultanus Babyloniæ obsideret ciuitatem Aconensem, & eam expugnaret, anno scilicet domini M. CC. misit Sultanus Aden in auxilium eius triginta milia equitū, & quadraginta milia camelorum, non quod usque adeo illius cuperet augeri felicitatem, sed quod omnes maluit extinctos Christianos. A portu Aden eundo uersus Septentrionem sita est ciuitas Escier, quadraginta distans miliaribus ab illo portu, & habet sub se multas alias ciuitates & castra, sed quæ omnia sunt de dominio regis Aden. Est quoq; iuxta hanc ciuitatem optimus portus, à quo innumeri equi ducuntur in Indiam. Abundat hæc regio thure albo atq; optimo, quod de paruis arboribus, abietibus tamen similibus, stillat. Incolæ crebris incisionibus perforant harum arborum cortices, ut thus extrahant, tametsi calor quoq;, qui ibi maximus est, plurimū eliciat liquoris. Habet quoq; regio ipsa palmas cum dactylis: sed præter modicum risum nullum producit frumentum, uerum aliunde importandum est. Abundat autem piscibus optimis, præsertim tunnis, qui ibi optimi habentur. Vinum non habent, sed ex dactylis, riso & saccaro optimum faciunt potum. Verueces qui in hac regione inueniuntur sunt statura parui, auribus omnino carentes, sed loco earum cornua

cornua parua habent. Equi,boues,cameli atque oues uescuntur piscibus,qui quotidianus illorum sunt cibus, quum illic ob immensum calorem herbæ & frumenta ex terra haberi non possint. Fit autem tribus anni mensibus piscium captura, scilicet Martio, Aprili & Maio, tantusq; illorum capitur numerus,ut non facile explicari possit.Hos pisces siccant & seruant,atq; per totum annum animalibus edendos pabuli loco proponunt. Vescuntur autem animalia libentius desiccatis piscibus quàm recentibus. Fiunt etiam ab incolis panes bis cocti ex piscibus,idq; in hunc modum. Concidunt pisces minutatim,atq; contundunt in modum farinæ, & postea cõmiscent & subagitant quasi pastum panis,atq; ad solem desiccari faciunt,& uiuunt ipsi & iumenta ipsorum de illis panibus factitijs per totum annum.

De regione quadam,in qua Tartari habitant, Caput XLVII.

SCripsi hactenus de regionibus orientalibus ad meridiem expositis,nunc quasdam in Septentrionali plaga positas, quæ supra in primo libro sunt omissæ,breuiter attingam,& quæ de illis didici annotabo.Igitur in interioribus Aquilonis partibus multi habitãt Tartari, quorum rex est de progenie Imperatoris Tartarorũ: & seruant ritus & mores antiquorum Tartarorum. Sunt omnes idololatræ,coluntq; unum deum, quem Natigai appellant,putantes illum terræ habere dominium, & omnium eorum quæ ex ea producuntur.Sonat enim Natigai in lingua eorum deum terræ.In honorem illius dei multa faciunt simulacra & imagines. Non habitant in ciuitatibus uel oppidis,sed in montibus & campestribus regionis illius: suntq; in maximo numero,frumento carentes,& lacte atq; carnibus uiuentes. Est magna pax & concordia inter illos,pariq; uoto suo obediunt regi.Habent equorum,camelorum,boum, ouium,& aliorũ pecorum ferè infinitum numerũ. Sunt etiam apud eos ursi maximi atq; uulpes insignes.Sed & onagri in magna illic inueniuntur multitudine. Inter parua uero animalia est quædam species apud illos,quæ delicatissimas suppeditat pelles,quas uulgo zebellinas uocãt. Sunt quoq; alia quamplurima syluestria animalia ibi, de quibus multam percipiunt carnem ad comedendum.

De regione alia,ad quam propter lutum & glaciem difficilis patet accessus, Caput XLVIII.

SVnt etiam regiones aliæ in hac Septentrionali plaga, sed priore adhuc interiores, quarum una est montosa, uaria producens animantia, ut sunt rhondes,armelini,erculini uarij,uulpes nigræ & alia quædã,quæ hominibus illis lenissimas præbent pelles, & ad nostras per mercatores deferuntur regiones.Equi uero,boues,asini,cameli, & alia quæcunque corpulenta animalia,ad illa loca accedere nequeunt,usque adeo est regio illa paludinosa & stagnis plena, nisi in medio hyemis quando omnia frigore rigent & constricta

ſunt dura glacie. Cæteris uero temporibus tametſi multa illic ſit glacies, & magnum frigus, non eſt tamen glacies illa tam ſolida, ut currus & iumenta ponderoſa ferre poſſit, quinimmo homines ipſi cum magna difficultate poſſunt pertranſire terram illam, uſqueadeo ſtagnantur omnia loca aquis & paludibus. Patet regio hæc uerſus Septentrionem itinere tredecim dierum, in qua ſupra modum abundant animantia ea quæ memoratas precioſas ſuppeditant pelles, unde incolæ multa aſſequuntur lucra. Nā accedunt eos mercatores & abducunt pelles illas in magna copia. Introducuntur autem in regionem ipſam hoc modo. Habent canes maximos aſinorum inſtar, qui rhedis trahendis ſunt aſſueti. Carent autem uehicula illa rotis, facta de lignis leuibus & planis, ut duo homines in uno ſedere & uehi poſſint, nec facile in luto mergantur propter latitudinem eius. Igitur quando mercator aliquis uenit, imponitur uehiculo, & ligantur ordine quodam ſex canes ad uehiculum illud trahendum, & quocunq; à ductore qui cum mercatore in rheda ſedet diriguntur, illuc trahunt rhedam, tranſeuntes per lutum & aquam. Nec poſſunt ultra unius diei ſpatium laborem illum ſuſtinere: ſed tranſacto die, alij ad rhedam ligantur canes, quum pagi multi paſſim in regione illa inueniantur, & illic canes in hoc officium nutriantur. Per hunc itaque modum poteſt mercator ad interiora illius peruenire regionis. Nō autem ponuntur magna onera ſuper rhedas, quum canes præter mercatorem, aurigam & pellium faſcem nihil ferè aliud trahere poſſint. Fit igitur ut negociator quolibet die mutet uehiculum, canes & aurigā, donec perueniat ad montes ubi emat pelles.

De regione tenebrarum, Caput XLIX.

EST adhuc alia regio, prioribus regionibus multo uerſus Aquilonem interior, quippe quæ extremum Septentrionis occupat locum, quam obſcuritatem appellant, eo quod multo per annum tempore ibi ſol non appareat, & tunc nedum noctu ibi tenebræ ſint, uerum & interdiu aer in modū crepuſculi caliginoſus ſit: cuius regionis homines pulchri ſunt, magni & corpulēti, ſed pallidi. Regem non habent nec principem cui pareant, ſed in morem beſtiarum uiuentes, quod libet faciunt, nec mores nec ciuilitatem ullam curantes. Tartari uero qui illis hominibus ſunt confines, ſæpe regionem illam obſcuram ingredientes, rapiunt animalia illorum, & quicquid inueniunt, aliaq; multa inferunt damna. Et quoniam propter ſubito irruituram noctem periculum direptoribus imminet, ut illud euadant, hac utuntur cautela. Quando regionem ipſam prædam abducturi intrare diſponūt, accipiunt ſecum equas pullos habentes, illoſq; in ingreſſu regionis cuſtodibus committunt, ut illic expectent donec ipſi cum præda reuertantur, ut quum illis noctu ſit regrediendum, equæ nocturni itineris obſeruatrices rectà ad pullos ſuos contendant, omni uitato diſcrimine. Laxant enim noctu equabus habenas, illaſq; libere quò ſuo inſtinctu feruntur, ire permittūt: & hæ naturali ad filios

tracti

tracti affectu, ducunt sessores suos ad pristinū locum, quem ipsi in tenebris minime inuenire potuissent. Habent etiam huius regionis incolæ uaria animantia, de quibus preciosas abstrahunt pelles, & ad alias deferentes regiones, magna hinc reportant lucra.

De prouincia Ruchenorum, Caput L.

INhabitant Rucheni prouinciam maximam, quæ ferè usque ad polum arcticum excurrit: & sunt Christiani, Græcorum ritum in ecclesiasticis seruantes officijs. Sunt albi & pulchri, tam uiri quàm mulieres, flauos habentes capillos. Tributa pendunt Tartarorum regi, cui ad orientalem plagam confines sunt. Est etiam apud eos ingens copia preciosarum pellium. Habēt quoq; mineras multas argenti. Regio uero ipsa est frigidissima, quippe quæ ad mare protenditur congelatum. Sunt tamen in eo mari insulæ quædam, in quibus grifalchi, herodij seu falcones in maxima inueniunt copia, & inde ad diuersas mundi partes deferuntur.

MARCI PAVLI VENETI LIBRI TERTII ET VLtimi de regionibus orientalibus finis.

PRAEFATIO

PRAEFATIO.

DEM accidit Haythono quod Marco Paulo Veneto: uterque enim primo librum suum uernacula scripsit lingua, ille in Italica, iste uero in Gallica, deinde ut seculum illud nihil præter barbariem coluit, uterq; infelicem & incultum nactus interpretem, rudiori stilo latinis legendi traditi sunt, quàm ut tenerioribus auribus simplicitas illa arridere possit. Sed ueritatis simplex est oratio. Etiā ineleganter scribentibus suus debetur honor, quod alios ad ueritatis excitēt inquisitionem. Fuit Haythonus iste Armenus, è regio natus stemmate, sed nobilitatē suam in Christo nihil esse arbitratus, seculum & ea quæ in illo sunt contemnens, monasticam elegit uitam, quo à seculi sequestratus tumultibus, Christo liberius uacaret. Scribit autem hæc de seipso. Porrò interpres eius fuit Nicolaus Salconi, qui ex mandato summi pontificis Clementis quinti in ciuitate Pictauiensi, primo hunc librum Gallice scripsit, prout illi ab Haythono dictabatur, ac deinde in latinū ut potuit uertit, anno scilicet domini M. CCCVII.

HAITHONI

HAITHONI ARMENI ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS DE TARTARIS LIBER.

De regno Cathay, Caput I.

REGNUM Cathay est maximum quod in orbe ualeat inueniri,& est repletũ gentibus, & diuitijs infinitis,& in oceani littore habet sitũ. Tot etiam sunt ibidem maris insulæ,quod numerus nullatenus potest sciri. Nam nullus penitus inuenitur, qui omnes illas insulas asserat se uidisse. Illæ uero quæ calcari possunt, reperiunt̃ innumerabilibus abundare diuitijs & thesauris. Et illud fere quod in illis partibus carius emittitur,& habet̃,est oleũ oliuarũ: & reges & magnates illud quasi medicamen præcipuũ,cum magna diligentia faciũt custodiri. In ipso etiam regno Cathay plura sunt mirabilia monstrosa,quæ dicere prætermitto. Homines illarum partium sunt sagacissimi,& omni calliditate repleti,& ideo in omni arte & scientia uilipendũt omnes alias nationes:& dicunt, quod ipsi sunt soli qui duobus luminibus respiciũt, latini uero uno lumine tantum uideant:sed omnes alias nationes asserunt esse cæcas. Et per hoc certissime demonstratur,quod omnes alios reputant esse rudes. Et uere tot res mirabiles & diuersæ,ac ineffabilis subtilitatis & laboris manuum ex illis partibus deferuntur, quod non uidetur esse aliquis,qui in talibus illis se ualeat cõparare. Omnes illi de illo regno Cathayni uocantur, & iuxta nationes suas multi tam uiri quàm fœminæ pulcherrimæ reperiuntur: tamen omnes communiter paruos habent oculos, & naturaliter barba carent. Isti uero Cathayni ualde pulchras habent literas, quæ latinis literis in pulchritudine quodãmodo similes sunt. Secta uero illius regni gentium,uix posset aliquo modo enarrari. Quoniam aliqui sunt qui colunt idola de metallo, alij uero boues adorant,quia terram laborant, ex qua crescunt frumenta & alia nutritiua. Alij colunt magnas arbores,alij naturalia, alij astronomiam, alij solem colunt,alij uero lunam,alij uero nullam habent fidem uel legem,sed sicut bruta animalia,ducunt bestialiter uitam suam. Et licet sint perspicacissimi ingenij ad omnia opera corporalia exercẽda,nulla tamen inter eos spiritualium notitia inuenitur. Homines illius patriæ non sunt audaces,sed sunt mortis timidi plus satis quàm armigeros esse deceat, multũ tamen sunt ingeniosi,& magis per mare quàm per terram de inimicis suis uictoriam reportarunt. Multa habent armorum genera,quæ non inueniuntur inter alias nationes. Moneta uero quæ in illis partibus expenditur,fit de pa-

Recenset illas M. Paulus

pyro

pyro in forma quadrata,& est regali signo signata, & secundũ illud signum illa moneta est maioris precij uel minoris:& si forte illa moneta, propter uetustatẽ incipiat deuastari,ille uero qui illã habuerit, ad regalẽ curiã deportabit,tunc pro illa dabit sibi noua. De auro uero & alijs metallis faciunt uasa & alia ornamenta. De isto regno Cathay,dicit quod est in principio mũdi, quia est in oriente ab uno capite, & in illa parte nulla est aliarum habitatio gentiũ,ut refert. Ex parte occidentis suos habet confines cum regno Tarsæ. Ex parte Septentrionis cum deserto de Belgian.Ex parte uero meridiei,sunt insulæ maris oceani,de quibus superius est expressum.

De regno Tarsæ, Caput II.

IN regno Tarsæ sunt tres prouinciæ, quarũ dominatores se reges faciunt appellari.Homines illius patriȩ nominant Iogour,semper idola coluerũt, & adhuc colunt omnes,præter decẽ cognationes illorũ regũ,qui per demonstrationẽ stellæ uenerũt adorare natiuitatem in Bethlehem Iudæ. Et adhuc multi magni & nobiles inueniunt inter Tartaros de cognatione illa, q tenẽt firmiter fidẽ Christi. Alij uero idololatræ de partibus illis, sunt homines nullius ualoris in facto armorũ.Perspicacissimi tamen sunt ingenij ad omnes artes & scientias addiscendas. Literas habent proprias, & ferè omnes illarum partium habitatores abstinent à carnibus & à uino, nec aliqua ratione occiderent quicq̃ uiuens. Illorũ ciuitates ualde sunt amœnæ, & templa magna habent, in quibus idola uenerant: frumenta ibi crescunt abundanter,& alia bona grana. Vino uero carẽt,& bibere uinũ reputant esse peccatũ,sicut faciũt Agareni. Istud regnũ Tarsæ, ex parte orientis suos habet confines cũ regno Cathay supradicto. Ex parte occidentis,cum regno Turquestan. Ex parte Septentrionis,cum quodã deserto.Ex parte uero meridiei, cum quadam ditissima prouincia, quæ uocatur Sym, quæ inter regnũ Indiæ & regnum Cathay habet situm,& in illa prouincia inueniuntur lapides adamantis.

De regno Turquestan, Caput III.

REgnum Turquestan, ex parte orientis suos habet confines cum regno Tarsæ,ex parte occidentis cum regno Persarum,ex parte Septentrionis cum regno Corasinæ, ex parte uero meridiei protenditur usq; ad desertum Indiæ.In isto regno paucæ sunt bonæ ciuitates:planicies habet latas,& bona pabula pro armentis,& ideo habitatores illius patriæ,ut plurimũ sunt pastores,habitantes in tentorijs,& in talibus domibus,quæ de loco ad locum possunt faciliter deportari.Maior ciuitas illius regni uocatur Ocerra. Parum ibi colligitur de ordeo uel frumento. Vino totaliter carent. Bibunt Cursiam,& alia poculẽta quæ conficiunt,& lac. Risum & miliũ comedunt atq; carnes,& uocantur Turcæ. Et ferè omnes tenent dogma pessimi Mahumeti. Aliqui uero sunt inter eos,qui nullã penitus fidem habent uel legem.Literas nõ habent proprias,sed utuntur literis Arabicis in ciuitatibus siue castris

De regno

De regno Corasminorum, Cap. IIII.

REgnum Corasminorum est bene munitum bonis ciuitatibus atq; uillis, & multi sunt ibidem habitatores, quia terra illa est fertilis & amœna, frumenta & alia bona grana colligunt ibi in maxima quãtitate, tamen modicũ habent uini. Istud regnũ suos habet confines cum quodã deserto, cuius per centũ dietas extenditur longitudo. Ex parte occidentis usq; ad mare Caspiũ protenditur: ex parte septentrionis confines habet cum regno Cumanię: ex parte meridiei cum regno Turquestan, superius nominato. Maior ciuitas illius regni uocatur Corasme, & Corasmi homines nominantur. Pagani sunt, non habentes literas siue legem. In armis sunt ferocissimi qui uocantur Soldini, & habent propriã linguam, literas atq; ritum Græcorũ: & modo Græcorũ conficiunt corpus Christi, & sunt obedientes patriarchæ Antiocheno.

De regno Cumaniæ, Cap. V.

REgnum Cumaniæ est ualde magnum, sed propter aëris intemperiẽ male ab hominibus habitatur. Fit enim in locis aliquibus hyemali tempore tantum frigus, quod homines, siue animalia non possunt uiuere ullo modo: in aliquibus uero locis fit tantus calor in ęstate, quod nemo potest ibi esse per æstum, & etiam propter muscas. Regnum istud Cumanię est quasi totũ planum, & in illa planicie non reperiuntur arbores siue ligna, nisi forte iuxta aliquas ciuitates, quæ pomeria quædam habent. In campis & tentorijs habitant illæ gentes: stercora comburunt animalium loco ligni. Regnum Cumaniæ ex parte confines habet cum regno Corasme, & cum quodam deserto. Ex parte occidentis est mare maius, & mare detenue: ex parte septentrionis confines cũ regno Cassiæ: ex parte meridiei protenditur usq; ad quoddam flumen magnũ, quod reperit̃ in urbe quæ uocat̃ Etil. Anno quolibet congelatur, & quandoq; per totum annum permanet ita firmiter congelatũ, quod glacies calcatur ab hominibus & animalibus sicut terra. In littore illius fluminis inueniũtur quædam arbores satis paruæ: ultra uero & ex alia parte illius fluminis sunt gentes habitantes uariæ & diuersæ, quæ non computantur de regno Cumanię, obediunt tamen regi. Et quidã sunt qui habitant circa montem Cocas, qui mirabiliter est magnus & altus. Astures & aliæ aues rapaces albæ sunt, quæ in illis montibus oriuntur. Et iste mons residet inter duo maria: quia ex parte occidentis est mons, ex parte orientis mare Caspiũ: & istud mare Caspium nullum habet introitum cum mari oceano, sed est sicut lacus: mare tamen propter ipsius magnitudinem appellatur: est enim maior lacus quàm reperiat̃ in orbe: quia protenditur à dicto mõte Caspio usq; ad caput regni Persarum, & diuidit totam terram Asiæ in duas partes: & illa pars quę est in parte orientis dicitur Asia profunda: & illa quæ est in occidente dicitur Asia maior, & multos retinet bonos pisces. Circa illum montem Caspiũ inueniuntur bubali, & alia multa animalia syluestria. Sunt etiam in illis partibus mul-

bus multæ insulæ, in quibus aues nidificant, & præcipue falcones, quæ pe-grim uulgariter appellantur, & esmerliones, & bonsacci, & multę aliæ aues nascuntur ibidem, quarum nusquam origo nisi in illis insulis inuenitur. Maior ciuitas regni Cumaniæ uocatur Sara, quæ fuit antiquitus nobilis & famosa: fuit tamen prostrata, & quasi totaliter destructa per Tartaros, qui illam uiolenter ceperunt, sicut inferius exprimet.

De regno Indiæ, Cap. VI.

REgnum Indiæ est ualde longum, & est sitũ super mare oceani, quod in illis partibus dicitur mare Indiæ. Istud regnũ incipit à confinibus regni Persarum, & extenditur per orientẽ usq; ad unam prouinciã quę uocatur Balarem: & in illa prouincia reperiũtur lapides preciosi, qui balais appellantur. Ex parte septentrionis perlongum est & magnum desertum Indiæ, ubi tot serpentes, & animalium diuersitates habitantes imperator Alexander dicitur inuenisse. In ipso regno prædicauit beatus Thomas Apostolus fidem Christi, & multas conuertit prouincias atque gentes: sed quia distant multum ab illis terris & locis, in quibus fides colitur Christiana, ibi fides nostra est multum diminuta, nec est ibi nisi quædam ciuitas, in qua habitant Christiani: omnes uero alij fidem Christi totaliter reliquerunt. Ex parte uero meridiei perlongum est mare oceanum, in quo sunt multæ insulæ, sed homines degẽtes in illis sunt nigri, & nudi incedunt totaliter propter æstum, & colunt idola uelut stulti. In illis insulis inueniuntur lapides preciosi, margaritæ, & aurum, & multa genera specierum & rerum medicinalium, quæ conferunt sæpe hominibus huius mundi. Ibi etiam est quædam insula, quæ uocatur Celan, & in illa reperiũtur lapides qui uocantur rubini & sapphiri, & rex illius insulæ habet maiorẽ rubinum & meliorẽ quàm ualeat reperiri. Et quando rex illius insulę debet coronari, lapidem illum manibus suis tenet, & sedens super equo circuit ciuitatẽ, & extunc omnes sibi obediunt tanq; regi. Terra Indiæ est quasi insula à deserto superius nominato, & mari oceano circundata, ita q; uix posset aliquis introire illam terram, nisi ab uno latere tantum, uidelicet ex parte regni Persarum. Et mercatores qui ad illam terrã uolunt accedere, primo uadunt ad quandam ciuitatẽ quæ uocatur Hermes, quam Hermes philosophus fundauit artificialiter, ut præfertur, & exinde transeunt per quoddã brachium maris, quousq; ueniunt ad quandam ciuitatẽ quæ Combaech nominatur: & ibi inueniuntur aues quæ uocantur papagai, quæ sunt uiridi colore: & tanta est in illis partibus illarum auium multitudo, quanta passerũ in hac terra. In illo portu inueniunt quæcunq; uolunt uenalia mercatores. Et si ultra uellent procedere, absq; molestia possent ire. In illa prouincia nõ habẽt abundantiã hordei uel frumenti: comedunt tamen illarum partiũ habitatores risum, milium, lac, butyrum, & fructus qui multi crescunt ibidem.

De regno Persarum, Cap. VII.

REgnum Persarũ diuiditur in duas partes, quæ dicũtur solummodo unũ

regnum

regnum, eo præcipue q unus solus dominus illarum terrarũ semper obtinuit principatũ. Prima pars Persarũ incipit in oriente à confinibus regni Turquestan, & protenditur per occidentẽ usq; ad magnũ flumen Phison, quod est primum inter quatuor flumina quæ fluunt de paradiso terrestri. Et ex parte septentrionis extenditur usq; ad mare Caspiũ: ex parte meridiei usq; ad desertũ Indiæ. Prouincia illa est quodammodo tota plana: in medio illius duæ sunt sitæ magnæ & opulentissimæ ciuitates: quarum altera uocatur Boctara, altera Seonorgant. Habitatores illarum partium dicuntur Persæ, & habent propriam linguam: de mercationibus & terrarũ laboribus uiuunt, uerum de armis se non ingerunt, nec de guerra. Antiquitus colebãt idola, & ignẽ tanq; deum præcipuũ adorabant. Postq; uero secta Mahumeti illarum partiũ dominium occupauit, effecti sunt uniuersaliter Saraceni, Mahumeti credentes falsissimis documẽtis. Alia uero pars incipit à Phison flumine supradicto, & extenditur per occidentẽ usq; ad cõfines regni Mediæ, & partim maioris Armeniæ. Ex parte uero septentrionis extenditur usq; ad mare Caspiũ. Ex parte uero meridiei habet confines cum quadam prouincia regni Mediæ. In illa prouincia sunt duæ maximæ ciuitates: quarum una uocatur Nesabor, & alia Spachen: & tamen in secta moribusq; sunt similes aliȷs supradictis.

Videtur esse Ganges

De regno Medorum, Cap. VIII.

Regnum Mediæ est ualde longum & strictum: ex parte enim orientis incipit à regno Persarum, & partim cum regno Indiæ maioris, & extenditur per occidentẽ usq; ad regnum Chaldæorum. Ex parte septentrionis incipit à regno Armeniæ maioris, & extenditur per meridiem usq; ad ciuitatem Aquissam, quę est sita supra mare oceanum: & ibi reperiunt margaritæ grossiores, quæ portantur per orbẽ. In regno Mediæ sunt montes magni & paruæ planicies: & duæ sunt ibi regiones: & gentes quæ in una ipsarũ habitant, dicuntur Saraceni, & aliȷ uocantur Corduis. Duas habent etiã ciuitates magnas: una uocatur Soracet, alia Queremon: legem & sectam tenent perfidi Mahumeti: literas habent Arabicas, & ad arma sunt boni sagittariȷ, pedites & ualentes.

De regno Armeniæ, Cap. IX.

In terra Armeniæ sunt quatuor regna: tamen unus solus rex dominiũ semper occupauit. Longitudo terræ Armeniæ incipit à regno Persarũ, & extenditur per occidentẽ usq; ad regnum Turquiæ. Latitudo terræ Armeniæ incipit à Mirali ciuitate, quæ dicit porta ferri, quam rex Alexander firmauit, propter nationes gentiũ uarias & diuersas, in profundo Asiæ habitãtes, quas nolebat posse habere ingressum in Asiã maiorẽ absq; suo mandato: & est illa ciuitas sita in quodam districto maris Caspiȷ, & tangit magnũ montẽ Cocas. Latitudo Armeniæ extendit usq; ad regnũ Mediæ. In regno Armeniæ sunt plures magnæ & ditissimæ ciuitates: & ciuitas Taurisiȷ est famosior, & plus aliȷs opulẽta. In Armenia sunt magni montes, latæ planicies, & flumina magna,

Taurisium

gna,& lacus aquarũ dulcium & salsarum,in quibus piscium magna copia inuenitur. Gentes in terra Armenię habitantes,diuersis nominibus nuncupantur,secundum terras & regiones in quibus degunt, & sunt equites & pedites strenui bellatores: in armis,equis & uestibus mores sequuntur & habitũ Tartarorum,qui sub eorum dominio longo tempore sunt detenti. Literas habẽt Armenicas,& alias etiã quæ dicuntur Haloën. In Armenia est altior mons quàm sit in toto orbe terrarũ qui Arath uulgariter nuncupat̃,& in cacumine illius montis arca Noë post diluuium primo sedit. Et licet propter abundantiam niuium,quæ semper in illo monte reperiuntur, tam hyeme quàm æstate nemo ualeat ascendere montem illum, semper tamen apparet in eius cacumine quoddam nigrum,quod ab hominibus dicitur esse arca.

אררט
Gen. 8.

De regno Georgiæ, Cap. X.

REgnum Georgiæ ex parte orientis incipit à quodam magno monte qui uocatur Alboris:ibi multæ habitant gentiũ nationes, & ideo uocat̃ illa prouincia Alania:exinde extendit̃ regnum Georgiæ per occidentẽ uersus septentrionem usq; ad aliquas terras regni Turquiæ. Longitudo ipsius regni Georgiæ extenditur supra mare maius. Ex parte meridiei confines habet cũ regno Armeniæ maioris: & istud regnum diuiditur in duo regna: unum uocatur Georgia,alterũ uero Abcas nominat̃:& semper ibi duo reges fuerunt: quorũ alter est subiectus imperatori Asiæ, scilicet rex Georgiæ: sed rex Abcas est potens gentibus,& fortissimus munimentis:nec per imperatorẽ Asię, nec per Tartaros potuit subiugari. In isto regno Georgiæ apparet quoddam stupendũ miraculum & monstrosum,quod dicere non auderẽ,neq; credidissem,nisi proprijs oculis ꝑspexissem: sed quia ꝑsonaliter ibi fui,& uidi,dico,ꝙ in illis partibus est quædam prouincia quæ uocat̃ Hamsem, quæ in circuitu bene habet tres dietas:& quantũ extenditur illa prouincia tota,quadam caliginosa & tenebricosa caligine locus ille taliter obfuscat̃, ꝙ nullus est qui aspicere possit quicꝗ:nec est aliquis qui audeat ingredi terrã illam: quoniã ad redeundum tramitẽ ignorat. Habitatores illarum partiũ asserunt se sæpius audiuisse uoces hominũ uociferantium,cantum galli, hinnitus equorũ in sylua. Et per meatus cuiusdã fluminis, quod de loco illo egreditur̃, apparent signa certa ꝙ sit gentium habitatio in eodem. Verum est quod legendo inuenitur in historijs regni Armeniæ & Georgię, ꝙ quidam pessimus fuit imperator & dominator Persarũ, qui nuncupabatur proprio nomine Sauoreus: idola colebat iste,& ꝑsequebatur crudelissime Christianos. Quadam uero die pręcepit,ut omnes habitatores Asiæ uenirent,& sua idola adorarẽt:& quicunq; eius dictis imperialibus contrairet, pœnam succendij pateret̃. Vnde accidit quod quidam fideles Christiani potius quàm idola colerent,martyrium elegerunt:aliqui uero adorauerũt idola præ timore,& ne bonis tẽporalibus priuarent̃:alij uero petierunt montes & monumenta,& in illis tutarunt se uiriliter contra

ter contra permuniti. Quidam uero boni Christiani tunc temporis in quadam planicie habitabant, quæ Mogon dicebat, & dum nollet modo aliquo idolis immolare, cogitauerunt de fuga, bonis temporalibus derelictis omnibus. Et dum ad partes Græciæ crederent se transferre, ipse pessimus Imperator obuiauit fugientibus Christianis in illa uidelicet planicie Hamsem, superius nominata. Quumq; iussu Imperatoris deberet Christiani frustatim omnes uniuersaliter detruncari, clamauerunt ad dominũ Iesum Christũ, & continuo tenebrositas illa per syderũ lumina obfuscauit, & Christiani pergentes recto tramite euaserũt: iniqui uero in illa tenebrositatis ualle usq; nũc resident, & residere debent usq; ad finẽ seculi, ut ab omnibus credit & enarratur.

De regno Chaldæorum, Caput XI.

REgnũ Chaldæorũ ex parte orientis, à montibus Mediæ incipit, & protenditur usq; ad Niniue, maximã & uetustissimã ciuitatẽ prope flumen Tigris, & illa est ciuitas Niniue, de qua sancta scriptura loquitur. Ista ciuitas ad præsens est totaliter deuastata. Sed per ea quæ adhuc sunt apparentia in eadem, firmiter credi potest, quod fuerit una ex maioribus ciuitatibus huius mundi. Latitudo regni Chaldæorũ ex parte Septentrionis incipit à quadã ciuitate, quæ uocat Maraga, & extenditur per meridiẽ usq; ad mare oceanũ. Maior ciuitas Chaldeorũ uulgariter nominat Babylonia, & sic antiquitus dicta fuit, in quã Nabuchodonosor filios Israël captiuos abduxit de Hierusalẽ sanctissima ciuitate. In regno Chaldæorum multę sunt planicies, pauci montes, & modicæ aquæ, quæ per regnũ discurrunt. Illi qui in Chaldæa habitãt, Nestorini uocantur aliqui in errore Nestorij, & literas habent Chaldæas. Alij uero sunt ibi, qui literis utuntur Arabicis, & sectam tenent falsissimam Mahumeti.

De regno Mesopotamiæ, Caput XII.

REgnum Mesopotamiæ ex parte orientis habet initiũ à magna ciuitate Mosel, quæ sita est prope flumen Tigris, & per occidentẽ dilatatur usq; ad flumen Euphratis, & ciuitatẽ Rohais, quæ fuit ciuitas regni Abagari, ad quam fuit transmissa Veronica, quæ hodie Romæ inuenitur. Et prope Rohais est terra Haran, in qua Abraham antiquitus habitabat, quam terrã dominus præcepit relinquere, & se ad terrã promissionis ultra flumen Euphratis transferre. secundum quod in biblia plenius continetur. Istud regnũ Mesopotamiæ Græco idiomate nominatur, eo quod inter ista duo paradisi flumina Tigris & Euphratis habeat situm. Latitudo istius regni habet initium ab uno monte Armeniæ qui uocatur Sanson, & dilatatur per meridiem usq; ad desertum Arabiæ minoris. Istud regnum multas habet planicies fertiles & amœnas, duos habet montes ualde longos, & fructibus copiosos. Mons ille qui est ex parte orientis, uocatur Siniar. Alius mons uocatur Lisson. Modicæ labuntur aquæ per illam terram. Sed habitatores bibunt aquam de puteis & cisternis, & ipsorũ aliqui sunt Christiani, Syriani uidelicet & Armeni. Gen. 11 שִׁנְעָר

Alij uero ſunt Saraceni,& illorum tenentes legem & ſectam. Chriſtiani Armeni, ſunt in facto equites & pedites ualde boni. Saraceni uero & Syriani non ingerunt ſe de armis,ſed ſunt artifices & cultores agrorum,& aliqui ſunt paſtores ouiū,ueruntamen in loco quodam, qui dicitur Mercdin,ſunt aliqui Saraceni ſagittarij ualde boni,eorum idiomate Cordins appellantur.

De regno Turquiæ, Caput XIII.

REgnū Turquiæ eſt ualde magnū,& diuitijs opulentū. Venas habet argenti,ferri, æris & aluminis in maxima quantitate. Ibi etiā omniū frugū & fructuū atq; uini copia inuenit̃,& multa ſunt ibi animalia,& præcipue boni equi. Confines habet ex parte orientis cum Armenia maiori,& partim cū regno Georgiæ. Ex parte occidentis dilatat̃ uſq; ad ciuitatē Nataliæ,quæ ſupra mare Græciæ ſitū habet. Ex parte Septentrionis nullos habet cū aliqua terra cōfines,ſed de longo in longū extendit̃,ſupra littora maris maioris. Ex parte meridiei partim habet cōfines cū ſecunda Armenia, & partim cū Cilicia,& parti uſq; ad mareæ Græci dilatat̃,& reſpicit inſulā Cypri. Iſtud regnū à diuerſis nationibus partiū orientis Græcia appellat̃,quia antiquitus Imperator Græcorū,terrā iſtā Turquiæ quaſi pro ſuo proprio ſeruabat, & per duces atq; officiales Imperatoris tūc temporis regebat̃. Poſtq̃ uero Turchi occupauerunt terrā illam, & habitauerunt ibidē,elegerūt dominū ſuper eos,& illum uocauerunt Soldan, quod idem eſt quod rex in idiomate latinorū, & ex tunc terra illa fuit uocata Turquia,præcipue à latinis. In regno Turquiæ ſunt plures prouinciæ,quæ magnas & principales obtinent ciuitates. In prouincia Ligoniæ famoſa ciuitas Comi inuenitur, quæ eſt maior ciuitas totius regni Turquiæ. In ſecunda prouincia,quæ dicit̃ Cappadocia,eſt ciuitas Cæſareæ Græciæ. Tertia prouincia dicitur Sauria, & ibi eſt ciuitas antiqua Seleucia. Quarta eſt Briquia nominata,& ibi eſt ciuitas Zichiæ Græciæ. Quinta dicitur Quiſitan, & ibi eſt ciuitas Epheſon. Sexta Bithynia, & ibi eſt ciuitas Nichor. Septima Paphlagonia,& ibi eſt ciuitas Gynapolis. Octaua dicit̃ Genech,& in iſta eſt ciuitas Trapezonda. Et iſta ſola prouincia à paucis temporib. effecta eſt regnū per hunc modū, Quando Turchi occupauerunt dominiū regni Turquiæ, nō potuerunt ciuitatē Trapezondæ,nec eius pertinentias occupare propter caſtra fortiſs.& alia munimēta, & ſic permanſit in potentia Imperatoris Conſtantinopolitani ad terrā illā regendā. Vnū uero gubernatorē annuatim conſueuerat tranſmittere Imperator, qui Dux dicebat̃,unde accidit, quod qdā ex illis rectoribus ſeu ducibus rebellis effectus, tenuit terræ dominiū pro ſeipſo,& fecit ſe regē, & ille qui nūc tenet terrā Trapezontis,fecit ſe Imperatorē uocari. Habitatores illarū partiū ſunt Græci,& ritum Græcorū ſequunt̃,& literas Græcas habēt: nos uero poſuimus Trapezondā in numero prouinciarū,& non in numero regnorū,ſecundū q nos inſtruunt hiſtoriæ partiū orientis. In regno Turquiæ habitant quatuor gentiū nationes,

שולטן & Hebraice & Chaldaice ſonat præfectū

nationes,uidelicet Gręci,Armeni,& Iacobini,isti Christiani sunt,& uiuũt de mercationibus & laboribus terræ:& Turqui,qui sunt Saraceni,& illius terræ dominiũ de Græcorũ manibus abstulerũt,& aliqui sunt qui uiuũt de mercationibus & laboribus terræ,& habitãt in ciuitatibus & in uillis:alij uero semper petunt nemora, & stant in campis hyeme & æstate, qui ouium sunt pastores, & sunt sagittarij ualde boni.

De regno Syriæ, Cap. XIIII.

REgnũ Syriæ ex parte orientis incipit à flumine Euphratis,& extendit̃ ꝑ occidentẽ,usq; ad ciuitatẽ Samaræ,quæ est sita supra mare Græcię,in capite deserti Ægypti. Latitudo regni Syriæ ex parte Septẽtrionis,incipit à ciuitate Berytensi, & dilatat̃ usq; ad Craccũ montis regalis. Ex parte orientis cõfines habet cũ Mesopotamia,ex parte Septentrionis cũ secũda Armenia: & in parte cũ regno Turquiæ. Ex parte meridiei uersus occidentẽ nullos habet cũ aliquo regno cõfines,quia mare Græciæ,& desertũ Arabiæ sunt sibi à duabus partibus circũ circa. Regnũ Syriæ diuidit̃ in iiij. partes siue prouincias,quę ꝓpter ipsarũ magnitudinẽ cõsueuerunt regna appellari antiquitus, & reges fuerunt retroactis tẽporibus in ijsdẽ. Sed in historijs partiũ orientis prouinciæ nõ regna dicunt̃. Prima prouincia,quæ est caput regni Syriæ,uocatur Sem, & in medio istius prouinciæ est sita nobilis ciuitas Damascena. Secunda prouincia dicitur Palæstina,in quã sancta Hierosolymitana ciuitas habet sitũ. Tertia dicit̃ Antiochia,& in illa sunt duæ maximæ ciuitates,uidelicet Halay,& Antiochia maior. Quarta prouincia Cilicia appellatur, ibiq; est sita inexpugnabilis ciuitas Tarsensis,in qua beatus apost. Paulus fuit natus,& ista Cilicia hodie Armenia nuncupat̃. Nã postq; Christianę fidei inimici terrã illã de Græcorũ manibus abstulerũt, & illã lõgo tẽpore tenuerũt, Armeni conati sunt tantũ ꝙ terrã illã Ciliciæ eruerũt de populo paganorũ, cuius quidẽ dominiũ rex Armeniæ ꝑ gratiã dei tenet. In regno Syriæ habitãt diuersæ gentiũ nationes, uidelicet Græci,Armeni,Iacobini, Nestorini & Saraceni:ibi sunt etiã alię Christianorũ nationes,uidelicet Syriani & Maronini. Syriani ritũ tenẽt Græcorũ,& fuerũt lõgo tẽpore obediẽtes sacrosanctę Ro. ecclesiæ. Linguã loquunt̃ Arabicã. Sed officiũ ecclesię dicũt in literis Gręcis. Maronini uero tenẽt ritũ Iacobitarũ, & linguã & literas Arabicas habẽt. Circa montẽ Libani,& in partibus Hierosolymitanis habitãt istę gentes,& sunt sagittarij boni:de culturis uiuũt. Syriani sũt multi, Maronini uero in modica quantitate. Lõgitudo regni Syriæ xx. dierum spatio terminat̃: latitudo uero dierũ quinq;,& in aliquo loco minus, secundũ quod desertũ Arabiæ,& mare Græciæ longius uel propinquius adhæret.

De imperio Saracenorum, Caput XV.

SIcut in euangelio inuenit̃, tẽpore natiuitatis dñi nostri Iesu Christi, quũ Imperator Ro. Augustus Cæsar totius orbis monarchiæ imperiũ obtinebat:postmodũ uero quidã rex Persarũ,nomine Cossorasſath,fuit primus

ausus Romano imperio rebellare, qui fecit se Imperatorē Asię nominari, iste occupauit dominiū Persarū, Medorū, Armeniæ & Chaldæorū, & ipsius potentia tantū creuit, q̄ uiolenter terras illas gentibus Imperatoris Romani totaliter uacuauit. Et durauit dominiū regni Persarū cccxxix. annis. Postea uero Saraceni ab eis Asiæ imperiū abstulerunt, sicut inferius clarius exprimet.

Anno domini DCXXXII. maledictum semen perfidi Mahumeti regnū Syriæ introiuit, & Saraceni expugnantes Damasci opulentissimam ciuitatem, de manibus Græcorum, qui illam longo tempore tenuerant abstulerunt, & postea in breui tempore totum regnum Syriæ occupauerunt. Postea uero obsederunt magnam Antiochiæ ciuitatem, in qua Græci illo tempore morabantur. Imperator Eraclius Augustus, Romanum administrans imperiū, hoc audiens, misit subsidium magnū Græcis, ut ciuitatem tuerentur à perfidis Saracenis, & dum gentes Imperatoris Eraclij ad quandam planiciē peruenissent, quam Possene nominant, Saraceni ex opposito uenientes, cum eis bellum crudelissimū inierūt: magna quidem fuit altercatio inter eos, sed obtinuerunt finaliter Agareni, & in illo conflictu bellatorum innumerabilis cecidit multitudo, & usq; nunc apparent ibi ossa cadauerum in maxima quantitate. Vnde accidit, quod Græci qui in ciuitate degebant, nimio pauore perterriti, ipsam ciuitatem Antiochiæ Saracenis cum certis pactis & conuentionibus dediderunt. Exinde præfati perfidiæ filij ingressi fuerunt Ciliciam, Cappadociam, Licaoniam opulentissimas regiones, quas in paucis diebus eorum dominio subdiderunt: non enim erat qui eorum potentiæ posset contraire, & ideo in magnam fuerunt superbiam elati: unde parauerunt galeas, & alia nauigia multa, & uersus Constantinopolim carbasa direxerunt: sed primo descenderunt in Cyprum, & ceperunt maiorem ciuitatem illius regni, quæ Constantia uocabatur, ubi erat B. Barnabæ apostoli sepultura. Expoliata igit̄ infinitis diuitijs ciuitate, & īnumerabilibus populis captis, funditus ipsam totaliter diruerunt, quod nunquam fuit ulterius habitata. Exinde pergentes quoq; fuerunt insulam Rhodi, & plures alias Romanas insulas deprædati, & multos inde abduxerunt captiuos: finaliter uero Constantinopolim applicuerunt, tam per terram quàm per mare illam ciuitatem magnificā obsederunt. Christiani quidem tantam inimicorū copiam intuentes, terrore ualido sunt perculsi, & dei misericordiam humiliter implorarunt: unde accidit nutu dei, quod licet tunc tempus esset æstiuum, & mare à fluctibus quasi immobile permaneret, subito surrexit tempestas ualida, quæ perfidorum galeas & alia ligna ferè omnia submersit in mari, & inimicorum qui erant in illis nemo euasit. Alij uero hoc uidentes, continuo recesserunt. Christiani quidem uidentes per Christi misericordiam se ereptos, cum magna exultatione ordinauerunt diem annuum ad honorem saluatoris perpetuò solenniter celebrandum, & usque hodie ab omnibus Christianis illarum partium deuotissime

tissime obseruat. Præfati uero iniquitatis filij Agareni per aliquod tempus dederunt se quieti: postea uero copioso exercitu cógregato, regnum Persarũ inuadere cogitarunt. Et primo fuerunt ingressi regnũ Mesopotamiæ, deinde perrexerunt ad regnũ Chaldæorum, quod erat sub dominio Persarũ regis, qui nõ poterat resistere Saracenis, unde de terra illa fecerũt omnia uota sua. Rex uero Persarũ Ascaiorth nomine, timens Saracenorũ potestati subiugari, nuncios suos misit ad terras & regna, quæ erant circa flumen Phison, & ab eis subsidiũ implorauit, ꝑmittendo uenientibus magna stipẽdia & honores. De regno igitur Turquestan, quod propinquius erat regno Persarum, cógregauerunt se circa sex milia uirorũ, qui nominabantur tunc temporis Turquiniani, & iter arripientes regi Persarum dare subsidium intendebant. Transierunt quoqꝫ flumen Phison, ex eo ꝙ eorum consuetudo est talis, ꝙ quocunqꝫ uadant, secum ducant filias & uxores, nõ poterant ire celeriter, sed per dietas paruulas incedebãt. Saraceni uero, qui erant in regno Chaldæorũ, quod subiugauerant, ut est dictum, timentes ꝙ si exercitus Turquorũ & Persarũ congregarentur in unum, nõ possent eorum uota de facili adimplere, accepto cõsilio saniore, regẽ Persarũ inuadere ꝓperant, anteqꝫ ei subsidium præberet. Rex uero Persarum dum non posset prælium euitare, cum gente sua se opposuit Saracenis, & inito bello iuxta quandam ciuitatẽ quæ Marga appellatur magna fuit altercatio inter eos, & ab utraqꝫ parte bellatores innumerabiles ceciderunt. Demũ uero Persæ terga uerterunt, & Saraceni uiriliter ꝑsequẽtes regẽ Persarum inter alios occiderunt, & uictoriã reportarunt. Actum anno DCXXXII. Persarũ itaqꝫ rege taliter interempto, & tam regno Persarum, quàm pluribus alijs subiugatis, præfati iniquitatis filij Agareni sibi imꝑatorẽ elegerunt, quendam uidelicet de progenie Mahumeti, & ipsum uocauerunt Caliph, & ordinauerũt quod sedẽ teneret in† Baldac opulentissima ciuitate. *Olim Babylon* In quolibet uero aliorum regnorũ, quæ subiugauerant Agareni, constituerũt unum dominũ, quẽ uocauerunt Soldan, deinde ceperunt ciuitates & uillas, & totã maiorẽ Asiam tenuerunt, præter regnũ Abcas, quod est in Georgia, & præter quandam aliã regionẽ regni Armeniæ, quæ Haloën uulgariter appellatur. Istæ duæ regiones tenuerunt se contra Saracenos, nec uoluerunt eis modo aliquo obedire: & sic sumpserunt refugium & tutelam omnibus Christianis, quos Saraceni ꝑsequebantur, illos compellentes obedire Mahumeti falsissimis documentis. De Turquinianis uero superius nominatis, qui regi Persarũ dare subsidium intendebant, breuiter sumus aliqua loquuturi, ut eorũ historia, quæ inferius exprimet, clariorẽ habeat intellectum. Isti uero Turquiniani superius nominati ꝑuenerunt usqꝫ ad quandam terrã quæ Corasen nuncupat, ibiqꝫ intellexerũt qualiter rex Persarũ in conflictu fuerat interemptus: & ideo ulterius procedere noluerunt, sed ad detentionem illius terræ Corasen potius aspirantes, ipsam contra Saracenos crediderunt defendere & tenere.

& tenere. Hoc quoq; Saraceni uidentes, copioſum exercitũ congregauerunt, ut Turquinianos prædictos modis omnibus ſubiugarent. Sed Turquiniani uidentes Saracenorũ innumerabilem quantitatẽ, de prælio dubitantes, ſuos ad Caliphum nuncios deſtinarunt, offerentes ſe obedire ſuis beneplacitis & mandatis, & rogauerunt ut eos ſub ſuo dominio conſeruaret. Hoc quidẽ gratum extitit Saracenis, & ſic receperũt eoſdem, & in alia terra illos habitare fecerunt, ubi rebellionis audaciam non timerent. Et impoſuerunt eis certum annuũ cenſum domino perſoluendũ, & plures alias ſeruitutes: & ſic Turquiniani ſub iugo Saracenorũ longo tempore extiterunt, quouſq; regna Perſarum, Medorum, & Chaldæorũ redacta fuerunt ad falſam fidem peſſimi Mahumeti. Et poſt hæc Caliphus ſeniores Turquinianorum fecit ante ſuam præſentiam conuocari, & ſuaſit eiſdem, ut legem & ſectam acciperent Mahumeti, & procurarent quod idem illud facerent omnes alij Turquiniani, promittens eis facere gratias & honores, ſi in hoc caſu ſuis beneplacitis obedirent. Turquiniani autẽ, qui nullam legem penitus ſequebãtur, mandatis Caliphi faciliter conſenſerũt, & effecti omnes perfidi Saraceni. Et tantum in proceſſu temporis procurarunt, ꝙ ſectæ Mahumeti adhæſerunt Turquinianorũ ſexaginta quatuor nationes, & fuerunt omnes Turquiniani conuerſi ad fidem Saracenorũ, præter duas tantũmodo nationes, quæ fuerunt omnes ipſi ab alijs ſegregati illi qui noluerunt ſe conuertere. Extunc Saraceni cœperunt diligere Turquinianos, & eis gratias & beneficia inpendebãt: unde multiplicati fuerunt in diuitijs & perſonis: ſciuerũt enim ſub dominio Saracenorũ ſagaciter pertrãſire, quouſq; rebellionis locũ & materiã inuenerũt, quibus captatis dominiũ abſtulerũt à Saracenis, ſicut in ſequenti deſcribetur. Annis uero CXCVIII. regnauerunt in Aſia Saraceni anteq; dominium amiſerunt. Sed exorta fuit quædam magna diſcordia inter eos, ita ꝙ Soldani & alij principes terratũ, qui tenebantur obedire Calipho, cœperunt rebelles fieri contra ipſum. Ob hanc cauſam Saracenorum poteſtas fuit plurimũ diminuta. In Conſtantinopoli uero erat tunc temporis quidam ualentiſſimus imperator, qui Diogenes uocabatur: iſte uiriliter & potenter cœpit inuadere Saracenos: & recuperauit plures ciuitates & caſtra, quæ redacta fuerant ſub potentiã inimicorum tempore imperatoris Eraclij: & inter alias liberauit Antiochiæ ciuitatẽ, & fortes ciuitates Ciliciæ, quæ hodie Armenia appellatur, & partẽ regni Meſopotamiæ. Idem dominium Chriſtianorum reduxit. Alia uero regna Aſiæ ſub Saracenorũ dominio remanſerunt, & illa tenuerũt quouſq; Turquiniani eiſdẽ terris & dominio præualuerunt, ſicut inferius clarius exprimetur. Anno M.LI. Turquiniani cœperũt primo in Aſia dominari, hoc modo uidelicet, ꝙ quando Turquiniani fuerunt repleti diuitijs, & multiplicati plurimũ in perſonis, uidentes diſcordiam quæ inter Saracenos uigebat, cogitauerunt de facili poſſe imperiũ occupare: unde ſuper eos regem & dominũ elegerũt, nec unq;

prius

prius de natione eorum habuerunt dominũ generalem. Primus quidem eorũ dominus uocatus fuit Sadoc. Assumpto domino, Saracenos uiriliter inuaserunt, & in breui tempore acquisierunt maioris Asiæ totã terram. Calipho uero nullam intulerunt molestiam uel grauamen. Et Turquiniani postquam dominium terræ Asiæ occuparunt, Caliphus timore potius quàm amore uolens eis in omnibus complacere, prædictum Sadoc eorum dominũ, Imperatorem totius Asiæ ordinauit. Sed post modicum temporis spatiũ Sadoc sæpe dictus diem clausit extremũ: huic uero successit quidam eius filius, qui uocatus fuit Dogrissa: & iste cœpit pugnare contra imperatorẽ Græcorũ, & plures ipsorũ occupauit terras & castra: & misit quendam suum consanguineũ, qui uocabatur Artot, ad inuadendum regnum Mesopotamiæ, & concessit sibi quicquid posset acquirere contra Græcos. Vnde idem Artot iuit cum magna gentium comitiua, & obsedit ciuitatem Rohais, quam sine moræ dispendio occupauit: deinde inuasit alias terras & loca, & totum regnũ Mesopotamiæ dominio suo subdidit. In ciuitate uero Mercdin tenuit sedem suã, & fecit se Soldanum ab omnibus appellari. Eo uero tempore obijt Dogrissa imperator Asiæ, & quidã eius filius, Aspasalem nomine, sibi successit. Iste Aspasalem quendam nepotem habebat, qui uocabatur Soliman, qui erat perstrenuus in armis, & diu seruierat patri suo, & istum cũ magno exercitu in Cappadociam misit, & concessit sibi omnia quæ posset acquirere contra Græcos. Soliman itaq; pergens cepit quãplures ciuitates regni Turquiæ, & dominiũ ipsius regni totum suo subiugauit dominio, & fecit se nominari Soldanũ, & mutato suo proprio nomine, uocari se fecit Solimansa: & de isto Solimansa faciũt mentionẽ historiæ Passagij Godefridi de Bulliono: qa ille fuit primus qui se belliger opposuit Christianis. Postea uero obijt Aspasalem imperator Turquorum, & successit sibi quidam eius filius, uocatus Melecla. Iste misit Soldanũ Mesopotamiæ Artot, & Solimansa Soldanum Turquiæ ad obsidendam ciuitatem Antiochiæ: qui post paucos dies ceperunt eandem: erat enim illa ciuitas ualde magna, & pauci erant in ea defensores, qui se opponerent Saracenis: & hoc modo fuerunt Græci de tota terra Asiæ pulsi per potentiam inimicorũ fidei Christianæ. Post hæc uero Melecla imperator Turquorũ decessit, & duos filios reliquit: primogenitus uero successit in imperio patri suo, qui uocatus fuit Belchiaroc: sed frater suus qui audacior eo erat, occupauit imperij magnã partẽ: & eo tempore quo Passagiũ Godefridi de Bulliono transiuit per Turquiã, Belchiaroc erat imꝑator Persarũ, & Solimansa erat Soldanus Turquię, q multas inuasiones intulit Christianis anteq̃ trãsiret ad regnũ Turquiæ. Postq̃ uero Christiani regnũ Turquiæ transiuerũt, ciuitatẽ Antiochię obsederũt: quo audito imꝑator Turquorũ misit ad subsidiũ ipsius ciuitatis quendã suũ ducẽ noĩe Cerbagat, cum innumerabili multitudine bellatorũ. Sed anteq̃ illud subsidiũ ueniret, Christiani iã occupauerunt ciuitatem,

uitatē,unde obsederunt illam,undiq; : & sic Christiani, qui prius obsederūt, sunt obsessi. Demū uero Christiani egressi fuerunt de ciuitate per turmas & acies ordinati,& contra infideles prælium iniuerunt, & ipsos contriuerunt omnes uelut stipulam,nutu dei.Illi uero qui euaserunt per fugæ remedium,ad regnum Persarum fuerunt reuersi, & inuenerunt quod Belchiaroc eorum dominus,finem clauserat uitæ suæ.Frater uero suus uoluit succedere sibi, & imperium occupare:sed certi eius aduersarij irruerunt in eum,& ipsum in frusta dissecuerunt: quia nec postea potuerunt esse concordes ad eligendum imperatorem,uel generalem dominum super eos: imò diuisi inter se inuicem præliantes. Georgiani uero & Armeni maioris Armeniæ, hoc uidentes inuaserunt prædictos Turquos uiriliter & potenter, & ipsos de toto Persarum imperio fugauerunt: unde iuerunt cum uxoribus & filijs habitare in regno Turquiæ : & per hoc multum creuit potentia Soldani Turquiæ, ita quod potentior omnibus est effectus, & usque ad Tartarorum aduentum tenuit pacifice regnum suum, à quibus postmodum fuit debellatus, sicut inferius exprimetur. In regno Corasminorum erant quidam populi ad arma strenui,qui semper habitabant in tentorijs & campis, armentorū greges pascentes:isti audientes de regno Persarum,quod esset absq; rectore & domino derelictum,ac defensoribus uacuatum,cogitauerunt illud posse faciliter occupari. Accepto itaq; consilio, inter eos sibi ducem & dominum elegerunt quendam,qui uocabatur Ialaladinus,& in facto unanimiter pergentes,ingressi fuerunt regnum Persarum, & iuerunt usq; ad ciuitatem Corosij absq; contradictione cuiusquam:& ibidem residentiam facientes,prefatum eorum dominum Ialaladinū,Imperatorem Asiæ coronauerunt: crediderunt enim alia regna Asiæ ita faciliter subiugare,sicut fecerant in regno Persarum, quod inierunt regnum,totum defensoribus uacuatum.Dicti Corasmini itaq; dederūt se solatio & quieti:& diuitijs regni Persarum repleti,in magna sunt superbia eleuati: unde procedentes iuerunt ad regnū Turquiæ, illud inuadere cogitantes. Sed Soldanus Turquiæ nomine Aladinus suum exercitū congregauit, & obuiauit Corasminis in introitu regni sui.Inter eos quidē fuit ingens prælium inchoatum: demum uero Corasmini terga uerterūt, & amiserunt eorū imperatorem & dominum,qui fuit in prælio interfectus. Illi uero qui potuerunt fugere,congregauerunt se in planiciebus Rohais,quid facturi essent de cætero cogitantes. Vnde ingressi fuerunt regnum Syriæ quod per unam dominam tunc temporis regebatur: & crediderunt illud regnum faciliter occupare. Sed illa nobilis domina in ciuitate Halap fecit suum exercitum congregari, & se opposuit Corasminis, & iuxta flumen Euphratē prælium inierūt, ibiq; fuerunt iterum Corasmini,& fugam arripuerunt uersus desertum Arabiæ. Postmodum uero transiuerunt flumen Euphratem prope castrum Cacabe: & ingressi fuerunt terras Assyriorum,& iuerunt usq; ad prouinciā Palæstinæ

lęstinæ

læſtinæ, uidelicet in regno Hieroſolymitanorũ: ibi quædã damna intulerũt non modica Chriſtianis, ſicut in hiſtorijs Godefridi Paſſagij plenius inueni tur. Finaliter uero iſta Coraſminorum progenies ad nihilum eſt redacta, & tempore ſatis breui. Quia dum prædicti Coraſmini nollent ſuis maioribus obedire, ſeparabant ſe per ſocietates & turmas, & ibant alij ad Soldanũ Damaſci, alij ad Soldanum Ames, alij ad Soldanum Haman, alij uero ad alios Soldanos regni Aſſyriorum, qui tunc temporis erant quinq;, & ſicut ſtipendiarij ſeruiebant. Dux uero Coraſminorũ, qui uocabatur Bartat, prçuidẽs ſe à gente ſua taliter derelinqui, iuit ad Soldanũ Babyloniç, & obtulit ſe & ſuos ad eius beneplacita & mandata. Vnde Soldanus benigne ſuſcepit Coraſminos, & eos per exercitum ſuum diuiſit, quoniam nolebat quod inſimul morarentur, & ducem Coraſminorum plurimũ honorauit, & eidem dedit magnos redditus & prouentus, & uſq; hodie hæredes illius ducis in Babylonia honorantur. Per prædictos uero Coraſminos potentia Soldani Babyloniæ multum creuit, quæ ante ipſorum aduentum erat modica & exilis. Coraſmini quoq; modo prælibato diuiſi demum ad nihilum redierunt. Et ſic Coraſminorum deſtructa natione, poſt modicũ temporis ſpatiũ cœperunt poſtea Tartari in Aſia dominari, ſicut inferius plenius exprimetur.

De regione ubi prius Tartari habitabant, Cap. XVI.

Regio illa, in qua Tartari primitus habitabãt, eſt ſita ultra magnũ montem de Belgian, de quo monte fit mentio in hiſtorijs Alexandri. In illa uero regione habitabant Tartari tanq; homines beſtiales, nõ habentes literas neq; fidem: greges paſcebant animaliũ, & de loco ad locum incedebant, quçrentes paſcua armẽtis. Ad armorum exercitũ non ualebant, ſed erant ab omnibus uilipenſi, reddentes uectigal uniuerſis. Plures Tartarorum fuerunt antiquitus nationes, quæ Moglos communi nomine dicebantur: & creuerũt tantum, quod in ſeptem principales nationes ſunt diuiſi: & illæ nationes magis nobiles fuerunt habitæ inter eos. Prima iſtarum nationum Tartarorum nominat̃ Tatar, quæ à prouincia in qua degebant primitus, nomen ſumpſit: ſecunda appellatur Tangot, tertia Cunat, quarta Ialair, quinta Sonich, ſexta Monghi, ſeptima Tebeth. Quumq; iſtæ ſeptem Tartarorũ nationes ſtarent ſub obedientia uicinorum, ut ſuperius eſt expreſſum, accidit quod quidam homo ſenex, pauper, faber ferrarius, uiſionem uidit in ſomno, militem uideli cet totum album, armatum, & ſuper albo equo ſedentem, qui ipſum nomine proprio appellauit, & dixit: Changie, uoluntas dei immortalis eſt, quod tu Tartarorum ſis rector, & dominus ſuper iſtas nationes Moglorum, & quod per te à ſeruitute uicinorum, in qua ſteterunt diutius, liberentur: & dominabuntur uicinis eorum, & uectigalia quæ præſtare conſueuerant, recipient ab eiſdem. Changius fuit magna iocunditate repletus, audiens uerbum dei: & narrauit uiſionem quam uiderat uniuerſis. Sed duces & maiores iſtorum no

Tartari olim Moguli

luerunt credere uisioni, imò senem quodammodo deridebant. Nocte uero sequenti prædicti duces uiderunt militē album,& uisionē,sicut senex Changius omnibus reserauerat:& præceptū fuit eis ex parte dei immortalis,quod obedirent Changio, & sua mandata facerent ab omnibus obseruari: unde prædicti duces & maiores septem nationum Tartarorum congregatis populis fecerunt fieri obedientiam & reuerentiam Changio superius nominato, tanquam eorum domino naturali. Post hæc uero sedem suam statuerunt in medio ipsorum, & extendentes quoddam filtrum nigerrimum super terrā, desuper sedere fecerunt Changium, & septē duces maiores eleuantes illum posuerunt in sedem cū magno tripudio & clamore, & uocauerūt eum Cham primum imperatorem, solennem reuerentiam cum genuflexionibus eidem tanquam imperatori & domino facientes. De tali uero solennitate quā Tartari fecerunt, qui eorum primum imperatorem & dominum posuerūt, & de filtro nemo debeat admirari, quoniam forte pulchriorē pannum super quo ipsum ponerent non habebant: aut erant forsitan ita rudes, quod melius uel pulchrius facere ignorabant. Sed de hoc an nō posset aliquis admirari, quod quum prædicti Tartari acquisiuerunt multa regna, & diuitias infinitas (quoniam dominium Asiæ tenent & opes, & usque ad confines Hungariæ dominantur) nec propter hoc uoluerunt antiquam consuetudinem relinquere, siue modum: imò oportet quod confirmatione imperatoris Tartarorum ille modus totaliter teneatur, quem eorum ueteres ab initio tenuerunt. Et ego in confirmatione imperatoris Tartarorum bis personaliter fui præsens. Sed ad propositū redeamus. Changius Cham, qui factus fuit imperator de communi uoluntate & consensu omnium Tartarorū, antequam procederet ad alia, tentare uoluit an Tartari omnes sibi fideliter obedirent: unde præcepta fecit quę iussit ab omnibus obseruari. Primum præceptum fuit, quod Tartari omnes crederent & obedirent deo immortali, cuius nutu adeptus fuerat imperatoriam dignitatem: & hoc mandatum Tartari tenuerunt, & extunc cœperunt nomen dei immortalis inuocare: & usq; hodie in omnibus eorum operibus Tartari inuocant nomen domini. Secundo præcepit, quod computarentur omnes uiri, qui poterant arma ferre: & facta computatione præcepit, quod sub quolibet denariorum præponeretur unus, & super decem milia præponeretur unus, & super mille præponeretur unus: & uocauit aciem decem milia armatorum, turmam. Præcepit etiam septem ducibus, qui præerant septē nationibus Tartarorum, quod priores omnes dimitterent dignitates: & continuo hoc fecerunt. Aliud uero præceptum quod fecit fuit ualde stupendum: præcepit enim septem maioribus ducibus prælibatis, quod unusquisq; primogenitum suum adduceret, & sibi caput manu propria amputaret. Et licet tale mandatum uideretur esse crudelissimum & iniquum, nullus tamen fuit ausus in aliquo contraire, eo quod sciebant eum esse dominum prouisione diuina:

Cham imperatoris cognomen apud Tartaros

diuina,imò ſicut præceperat Imperator,continuo adimplerent. Poſtq́; uero Changius Can uota ſuorum cognouit,& uidit quod uſq; ad mortem erant obedire parati,certum diem omnibus aſſignauit,in quo eſſent parati ad pugnam.Equitauerunt itaq; Tartari contra illos,qui magis erant uicini,& ſubiugauerunt eoſdem,& redacti fuerunt,qui prius erant eorũ domini,in maximam ſeruitutem.Et inde proceſſit Changius Can contra plures alias nationes,quas ſuo ſubdidit imperio abſq; nimia tarditate. Nã omnia Changius Can faciebat cum modica quãtitate, & proſpere ſuccedebat ei. Quadã uero die accidit,quod Changius Can equitabat cum modica quantitate ſuorum, & obuiauit inimicis,qui erãt numero ſatis plures.Inito quoq; bello,dum imperator Changius Can ſe uiriliter tueret̃,accidit quod equus ſuper quo ſedebat cecidit,interfectus in pugna. Tartari uero quum uiderẽt eorum dominũ proſtratum inter acies bellatorum, nulla fuit ſpes ulterius ſalutis,unde terga uertentes,inimicos per fugæ remedium euaſerunt.Quumq́; omnes ſimul intenderẽt ad perſequendum celeriter fugitiuos, & de rege proſtrato notitiam non haberent, Changius Can cucurrit, & ſe inter quædam arbuſtula occultauit,ut mortis periculum euitaret.Quumq́; de pugna redeuntes campũ expoliarent, & quærerent occultatos, accidit quod quædam auis, quæ bubo à pluribus nominatur,ueniens ſuper arbuſtula illa ſedit, quibus maieſtas imperatoria tegebatur. Quærentes uero uiderunt auem illam ſedentem ſuper illis arbuſtulis,& propterea crediderunt neminem ibi eſſe, & abſq; eo quod quærerent receſſerunt,dicentes intra ſe:Si eſſet hic aliquis occultatus,auis illa nullatenus hic ſederet. In ſilentio uero noctis Changius Can propter metũ inimicorũ per deuia incedendo peruenit ad ſuos, & narrauit eis omnia quæ ſibi acciderant ſeriatim.Tartari quidem immortali deo gratias reddiderunt: & auis illa,per quam poſt deum Changius Can creditur euaſiſſe,in tanta reuerentia poſtmodum fuit habita inter eos,quod quicunq; poteſt habere de pluma illius auis,reputat ſe felicem,& portant illam plumam Tartari in maiorem reuerentiam ſuper capitibus reuerenter. Ego uero feci mentionem de iſta materia in hoc libro, ut ſciatur cauſa, quare Tartari ſuper capitibus plumas portant.Changius Can Imperator Tartarorum de eo quod à tanto diſcrimine euaſerat,gratias egit deo, & poſt hæc ſuos exercitus congregauit,& præfatos inimicos ſtrenue inuadendo omnes ſub iugo ſuo poſuit ſeruitutis, & ſic fuit Changius Can Imperator omniũ regionum,quæ erant citra montem Belgian,& illas poſſedit abſq; inquietatione cuiuſquam, quouſq; aliam uidit iterum uiſionem,ſicut in ſequentibus deſcribetur: & nõ eſt mirandum, ſi in iſtis hiſtorijs non poſui tempus certum,quoniã licet à multis ſcire quæſiuerim ueritatem,non tamen potui inuenire qui ſuper talibus plenarie me doceret:& credo quod talis ſit ratio,quare tempus certum iſtarum hiſtoriarum penitus ignoratur,quia ab initio Tartari literas non habebãt, & ſic tempora

[margin: al's, Cham]

& rerum gesta transibant absque eo, quod ab aliquo notaretur, & per hunc modum obliuioni postea tradebantur.

De Changio Can primo Imperatore Tartarorum, Cap. XVII.

POstquam uero Changius Can omnia regna & terras quæ citra montē Belgian erant, suo dominio subiugauit, quadam nocte uidit aliam uisionem. Vidit enim iterum militem album, qui ait, Changi Can, uoluntas immortalis dei est, quod tu transeas montem Belgian, & uersus occidentem dirigas gressus tuos, & occupabis regna, regiones & terras, & imperio tuo subijcies multas gentes: & ut certus sis, quoniā ea quæ tibi dico sunt ex parte immortalis dei, surge & uade cum gente tua ad montem de Belgian, ad locum ubi mare iungitur cum eodem, ibiq; descendes, & uersus orientē cum nouē genuflexionibus nouies immortalē deum adorabis, & ipse qui est omnipotens, tibi uiam ostēdet, per quam montem poteris cōmode pertransire. Visa itaq; uisione Changius Can, gaudens surrexit, nec in aliquo hæsitauit. Nam prima uisio uelut uera, de alijs certitudinem sibi dabat: unde festinanter suos undiq; cōgregauit, & præcepit, quod sequerentur eum cum uxoribus & filijs & omnibus quæ habebant. Perrexerunt itaq; quousq; peruenerunt ad locū, ubi mare magnum & profundum montibus adhærebat, nec ibi uia siue transitus aliquis apparebat. Statim uero Changius Can, sicut præceptū sibi fuerat ab immortali deo, de equo descēdit: illud idem omnes sui uniuersaliter facientes, uersus orientem flexis genibus nouies adorabant, ab omnipotēti & immortali deo misericordiam & gratiam implorantes, ut transitum & uiam eis ostenderet abeundi. Steterunt quidem in orationibus nocte illa. Mane uero surgentes, uiderunt quod mare per nouem pedes retrocesserat à montibus, & dimiserat uiam latam. Stupefacti fuerunt omnes Tartari, hoc uidentes, & deo immortali gratias deuotissime reddentes, per uiam quam patentē uiderant transierunt, & uersus occidentem eorum uestigia direxerunt. Sed sicut inuenitur in historijs Tartarorum, postquā Changius Can & Tartari montes transiuerunt prædictos, passi fuerunt famis & sitis penuriam aliquibus diebus, quoniam terram inuenerūt desertam, & aquas amaras & salsas, quæ gustari non poterant quoquo modo, quousq; peruenerūt eis omnia necessaria affluenter. Per plures uero dies traxit moram Changius Can in illa fertili regione. Sed accidit nutu dei, quod quædā uehemēs infirmitas inuasit eundem, de cuius conualescentia medici desperabant. Vnde Changius Can Imperator Tartarorum conuocauit ante se duodecim filios suos quos habebat, & monuit eos ut semper essent unanimes & concordes, & dedit eis tale exemplum. Præcepit enim, quod unusquisq; filiorum portaret unam sagittam, & quum simul adessent omnes, præcepit maiori, ut omnes simul frangeret si ualeret. Ipse uero accipiens sagittas duodecim, conatus est illas frangere, sed non potuit ullo modo: deinde tradidit sagittas secundo filio, &

tertio,& sic de singulis,sed nullus fuit qui frangere posset illas.Hoc facto,pręcepit quod diuiderentur sagittæ, & iussit minori filio, quod diuisim sagittas acciperet & frangeret unamquamq;,& ille faciliter omnes fregit.Tunc Changius Can uertit se ad filios suos,& ait,Quare filij mei non potuistis frangere sagittas,quas uobis dedi frangendas?At illi dixerũt,Domine,quia erant plures simul. Et quare fregit illas iste minimus frater uester? Domine,quia singulariter & diuisim.Ita erit de uobis,ait Changius Can,quamdiu eritis unanimes & cõcordes,durabit imperium uestrum semper. Sed quàm cito eritis diuisi,dominia uestra ad nihilum reducentur. Multa alia bona exempla dedit Changius Can,quæ fuerunt à Tartaris obseruata: & dicuntur in lingua eorum Iasack Changij Can, id est, constitutiones Changij Can. Post hæc antequam decederet, sapientiorem & meliorem filium quem habebat,fecit recipi in dominum & imperij successorem, & uocabatur ille filius suus Hoccota Can.His finitis,Changius Can requieuit in pace,& filius suus Hoccota Can fuit positus in sede imperatoria patris sui.Sed antequam finem huic historiæ imponamus, dicemus qualiter nonus numerus inter Tartaros plurimum ueneratur. In memoriam enim nouem genuflexionum,quas fecerunt in monte Belgian immortali deo,sicut eis præceperat miles albus,& latitudinis uiæ nouem pedum,per quam transierunt,numerum reputant esse felicẽ. Vnde,quicunq; uult domino Tartarorum aliqua præsentare, oportet quod offerat nouem res,si uult quod donũ suum recipiatur gratiose:& dummodo sint nouem res quæ præsentantur, sic donũ illud reputat pro felici & bono, & talis consuetudo usq; hodie inter Tartaros obseruatur.

Nonarius numerus Tartaris sacer.

De Hoccota Can secundo imperatore Tartarorum, Cap. XVIII.

HOccota Can,qui in imperio patri suo successit, fuit homo strenuus atq; prudens,dilexerunt eum Tartari, & fidem & obedientiam ergà ipsum fideliter seruauerunt. Cogitauit itaq; Hoccota Can, qualiter posset totam Asiam subiugare,& primo uoluit experiri potentiam regis Asiæ,quàm personaliter se moueret,& uoluit cognoscere principem fortiorem.Decem itaq; milia equitum bellatorum transmisit,& dedit eis capitaneum strenuum & sagacem,qui uocabatur * Iste uero procedens cum Turcis ad pugnã, debellatus fuit ab eisdem,unde Tartari per fugæ subsidium se defendebant. His itaq; peractis, Hoccota Can elegit quendam ducem strenuum & prudentem,qui uocabatur Baydo, & dedit sibi triginta milia militũ Tartarorũ, qui dicebantur Tamachi, uel conquisitores, & præcepit eis, quod per illam uiam recte incederent,quam iuerant decem milia Tartarorum,superius nominatorum, nec deberent in loco aliquo diutius commorari, quousq; perueníssent ad regnum Turquiæ, & tentarent si possent Soldano Turquiæ resistere, qui inter omnes principes Asiæ potentior dicebatur: & si forte tantæ esset potentiæ,quod eidẽ resistere non ualerent,non properarent ad pugnã,

sed in aliqua terra bona darent se quieti, & significarent alicui ex filijs suis, qui propinquior esset eis, ut ipsis subsidium delegaret, & postmodum bellũ possent securius inchoare. Baydo igitur cum comitiua triginta milium Tartarorum per dietas suas incedens, peruenit ad regnum Turquiæ, ibiq́ audiuit, quod Soldanus ille, qui priores fugauerat Tartaros, decesserat, & sibi successerat quidam eius filius, nomine Guiatadin. Iste uero de aduẽtu Tartarorum rumoribus intellectis, timuit ualde sibi, unde ad sua stipendia conuocauit quoscũq; habere potuit tam barbaros quàm latinos, & inter alios habuit ad sua seruitia duo milia latinorum, qui duos duces siue capitaneos habuerunt, alter quoque habebat nomen Iohannes de Liminada; qui fuit in insula Cypri: alius uero uocabatur Bonifacius de Castro, qui fuit de Ianua oriundus. Misit etiam ad uicinos Soldanus, promittens uenientibus gratias atque dona: unde congregata magna multitudine bellatorum, gressus suos direxit ad locum, in quo Tartari morabantur. Tartari uero non fuerunt ullatenus stupefacti, imò prælium uiriliter susceperunt, in quodam loco uocato Consedrack. Demum uero obtinuerunt Tartari, & Turqui fuerunt uiriliter debellati, & sic occupauerũt Tartari regnum Turquiæ, anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto.

De Gino Can tertio imperatore Tartarorum, Cap. XIX.

POst modicum uero temporis spatium, Hoccota Can diem clausit extremum: successit aũt sibi in imperio quidam eius filius, qui uocatus fuit Gino Can, cuius uita breuis fuit, & sibi successit quidam consanguineus suus, qui uocabatur Mango Can, qui fuit ualentissimus, atque multas prouincias suo imperio subiugauit. Demum uero tanquam magnanimus, per mare Cathay se transtulit ad quandam insulam capiendã: & dum in obsidione illius insulæ pmaneret, homines illarũ partiũ qui sunt ualde sagaces & ingeniosi, miserunt homines qui se occulte immerserũt in aquã, & sub naui, in qua erat Mango, constiterunt tam diu, quoad nauem illam in locis pluribus perforarunt. Aqua quidem diu noctuq; paulatim per foramina ingrediebatur in nauem, nec aliquis perpendebat, quousque lignum funditus est demersum; & Mango Can fuit continuo suffocatus. Tartari uero qui cum eo uenerant, redeuntes fratrem suum Cobila Can in dominum elegerunt: & iste† Cobila Can XLII. annis tenuit imperium Tartarorum. Christianus fuit, & fundauit quandam ciuitatem quæ uocatur Ions, in regno Cathay, quæ maior est Roma, ut dicitur. Et in illa ciuitate moram traxit Cobila Can Imperator Tartarorum, usq; ad ultimum diem uitæ suæ. Sed dimisso Imperatore Tartarorum, de tribus filijs Hoccota Can, & de Haolono, & suis hæredibus sumus aliqua narraturi.

Cublai supra in M. Paulo

De Iocho

De Iochi primogenito Hoccota Can, Caput XX.

IOchi primogenitus Hoccota Can, equitauit uersus occidentem cum tota gente illa, quam sibi dederat pater suus: inuenit quasdam regiones illas, & terras fertiles & amœnas, & in omnibus diuitijs opulentas, unde ibi tentoria sua fixit. Acquisiuit igitur regnum Turquestan, & minorem Persiam, usque ad flumen Phison suum dominiũ se extendit: cum gente sua traxit ibi morã semper, quæ multiplicatæ sunt in diuitijs & personis, & hæredes ipsius Iochi usque nunc successiue illarum partium dominium tenuerunt. Et illi qui nunc tenẽt terras illas, sunt duo fratres, quorum unus uocatur Capar, alter Doax, & illi inter se diuiserunt terras & gentes, & illas possident pacifice & quiete.

De Baydo secundo filio Hoccota Can, Cap. XXI.

BAydo secundus filius Hoccota Can, cum Tartaris quos sibi dederat pater suus, equitauit uersus partes Septentrionales, quousque peruenit ad regnum Cumaniæ. Cumani uero, qui magnã habebant copiam armatorũ, opposuerunt se Tartaris, credentes posse defendere terram suam. Sed demũ fuerunt debellati, & fugerunt usq; ad regnum Vngariæ, & adhuc sunt multi Cumani ibidem habitantes. Postquam uero Baydo extra regnum Cumaniæ omnes fugauit Cumanos, ad regnum Cassiæ se transtulit, & illud etiam subiugauit, & occupauit terram † Gaczariæ, & regnum Bulgariæ, & per uiam qua Cumani fugerant, peruenit usq; ad regnum Vngariæ. Post hæc iuerunt Tartari uersus partes Alemaniæ, quousq; peruenerũt ad quoddam flumen quod labitur per ducatum Austriacũ. Tartari uero cogitauerunt transire per quendam pontem ibi factum. Sed dux Austriæ, & alij conuicini, munierunt pontem, unde Tartaris fuit transitus denegatus. Baydo quidem furore accensus, præcepit quod omnes transirent, & ipse fuit primus ingressus, exponens mortis periculo se & suos. Nam antequam possent ad aliam ripam fluminis peruenire, equi fuerant fessi propter latitudinem fluminis & fortitudinem aquæ, unde Baydo submersus & suffocatus fuit cum magna quantitate suorum. Illi uero qui nondum ingressi fuerant aquas, hoc uidentes, magno dolore confusi, redierunt ad regnum Cassiæ & Cumaniæ, quę occupauerant ut est dictum. Deinde uero Tartari Alemaniam minime petierunt. Hæredes quidam prædicti Baydo successiue terras quas acquisiuerat, postmodum tenuerunt. Et ille qui dominium nunc tenet, uocatur Tochay, & uiuit pacifice & quiete.

† al's, Rasciæ

De Gohagaday tertio filio Hoccota, Cap. XXII.

GOhagaday tertius filius Hoccota Can, cũ Tartaris quos sibi pater suus concesserat, equitauit uersus meridiem usque ad partes Indiæ minoris. Multa quidem inuenit deserta, mõtes & terras aridas, & totaliter derelictas, quod illas regiones non potuit pertransire, imò amisit gentium & animalium maximã quantitatem. Tunc uero uertit se ad partes occidentis, & post

multos labores peruenit ad fratrem suum Iochi,& quæ sibi in uia acciderant enarrauit. Iochi uero compatiens fratri suo,de terris quas acquisiuerat,sibi & genti suæ partem benignam concessit,& illi duo fratres semper simul postea habitauerunt,& usque nunc eorum hæredes in illis partibus commorantur; ita tamen,quod hæredes minoris fratris reuerentiam portãt hæredibus maioris,& contenti portionibus suis,simul uiuunt pacifice & quiete:& successor Iochi qui nunc uiuit,uocatur Barachi.

De Mango Can quarto Imperatore Tartarorum, Cap. XXIII.

ANno domini M. CCLIII. rex Armeniæ dominus Aytonus uidens, quod Tartari fere subiugauerant omnia regna, regiones & terras usq; ad regnum Turquiæ,accepto consilio sapientum,cogitauit ad Imperatorem Tartarorum personaliter se transferre, ut facilius captare posset eius beneuolentiam & amorem, & secum inire pacis fœdus. Sed primo transmisit dominum Sinibaldum Conestabulum regni Armeniæ fidelem suum, ut accepta ab Imperatore Tartarorum licentia,securius posset ire. Vnde prædictus frater regis dominus Sinibaldus cum xenijs multis, & pulchra gentium comitiua,iuit ad dominũ Tartarorum, & negocia pro quibus transmissus fuerat,optime adimpleuit. Veruntamen per spacium annorum quatuor traxit moram,antequam Armeniam remearet. Postquam uero redijt, regi ea quæ uiderat & fecerat seriosius enarrauit. Absque igitur tarditate rex Armeniæ recessit occulte, dubitabat enim cognosci in terra Turquiæ, per quam ipsum transire modis omnibus oportebat: & sicut deo placuit,Soldanus Turquiæ tunc fuit uiriliter debellatus per quendam ducem Tartarorum, quem rex Armeniæ inuenit, & sui notitiam sibi dedit. Quũq; capitaneus ille intellexit de rege Armeniæ,quod ad Imperatorem iret,suscepit illum honorifice & benigne,& fecit illum secure conduci usq; ad regnum Cumaniæ, & ultra etiam portam ferri. Postea uero inuenit rex alios duces Tartarorum, qui fecerunt illum conduci per omnes terras & loca,quousque peruenit ad Almalech,ubi Mango Can Tartarorum Imperator & dominus residebat. Gauisus fuit Mango Can de aduentu regis Armeniæ, eo præcipue, quod postquam Changius Can montem Belgiam transiuit, nullus magnus princeps ei uenerat in occursum, & ideo cum magna beneuolentia & honore suscepit eundem,deditq; sibi de maioribus domus suæ, qui eum associarent,& in omnibus honorarent. Et ipse Imperator multas gratias fecit regi Armeniæ. Rex autem Armeniæ postquam per dies aliquos requieuit, supplicauit Imperatori, quatenus super expeditione negociorum pro quibus ad eum uenerat, intendere dignaretur,& daret sibi licentiã redeũdi. Imperator uero benigne respõdit,quod omnia uota sua libentissime adimpleret,& quod ualde gratũ erat sibi,quod ad imperiũ suum uenerat sua spontanea uoluntate. Rex itaq; septẽ petitiones cũ deliberatione formauit. Primo enĩ rogauit,ut Imperator

cum gente

cum gente sua conuerteretur ad fidē Christi, sectis alijs omnibus derelictis, & se facerent baptizari. Secundo petijt, quod pax & amicitia perpetua inter Christianos & Tartaros firmaretur. Tertio requisiuit, quod in omnibus terris quas Tartari acquisiuerant, & quæ acquirerent, omnes ecclesiæ Christianorū & clerici illarū, siue laici, siue religiosi, ab omni seruitute & datia essent liberi & exempti. Quarto requisiuit, ut terrā sanctam & sanctum sepulchrum domini de manibus Saracenorū auferret, & restitueret Christianis. Quinto, ut intenderent ad destructionem Caliphi de Baldack, qui erat caput & doctor sectæ perfidi Mahumeti. Sexto requisiuit, ut sibi concederetur priuilegium speciale, quod à quibuscunq; Tartaris, præcipue regni Armeniæ propinquioribus auxilium imploraret, sibi dare omni mora postposita tenerentur. Septimo requisiuit, quod omnes terræ iurisdictiones regni Armeniæ, quas Saraceni occupauerāt, & in manus Tartarorum postmodum redierāt, regi Armeniæ restituerentur: illas omnes quas rex acquirere posset contra Saracenos illos, haberet & teneret pacifice & quiete. Mango Can ergo petitionibus regis Armeniæ intellectis, suos fecit proceres & consiliarios conuocari, & regi Armeniæ in sua præsentia constituto, corā omnibus adstantibus sic respondit, Quoniam rex Armeniæ de longinquis partibus ad imperium nostrum uenit non compulsus, sed sua propria uoluntate, decet imperatoriā maiestatem suis supplicationibus annuere, in his præcipue, quæ sunt licita & honesta. Vobis itaq; regi Armeniæ taliter responsurus sum, quod preces uestras acceptamus, & omnes faciemus cum dei beneplacito adimpleri. Primo quidem ego Imperator & dominus Tartarorū me faciam baptizari, tenebo fidem quam tenent hodie Christiani, & omnibus alijs sub meo imperio constitutis consulam quod faciant illud idem, non tamen intendendo uiolentiā facere alicui. Ad secundam requisitionem uestram taliter respōdemus, Quia uolumus quod pax ꝑpetua uigeat inter Tartaros & Christianos, ita tamen, quod uos principalem fideiussorem constituere debeatis, quod Christiani pacem & concordiā erga nos, sicut nos erga ipsos inuiolabiliter obseruent. Volumus etiam, quod omnes Christianorū ecclesiæ, & clerici Christiani, cuiuscunq; conditionis existant, seculares siue religiosi, gaudeāt in omnibus terris nostri imperij priuilegio libertatis, nec liceat alicui ex eis inferre molestiā quoquo modo. Super facto terræ sanctæ dicimus, quoniā si possemus commode, personaliter ueniremus ob reuerentiam domini nostri Iesu Christi. Sed quia multū habemus in istis partibus expedire, fratri nostro Haolono dabimus in mandatis, quod negocium istud sicut decet, ducat per omnia ad effectum. Eruet enim ciuitatem Hierusalem, & totam terram sanctā de manibus paganorum, & illam restituet Christianis. Super facto Caliphi de Baldack nos dabimus in mandatis Baydo capitaneo Tartarorum, qui sunt in regno Turquiæ, & alijs, quæ circa illas regiones inueniuntur, quod omnes

Regis Armeniæ ad Impe. Tartarorū 7 petitiones

Imp. Tartar. responsio

omnes obedire debeant fratri noſtro, & uolumus quod ipſe deſtruat Caliphum tanquam noſtrum capitalem & peſſimum inimicum. De priuilegio uero illo, quod quærit habere rex Armeniæ ſuper habendo ſubſidio Tartarorum, uolumus quod illud dictetur iuxta ſuam plenariam uoluntatem, & illud faciemus libentiſſime confirmari. Vltimo uero de eo, quod rex Armeniæ requirit, quatenus terras regni ſui per Saracenos ablatas, & poſtmodum per Tartaros occupatas, ſibi reſtitui faciamus, hoc etiam concedimus liberaliter & libenter, & uolumus quod frater noſter Haolonus omnes dictas terras reſtituat ſine mora: & ulterius uolumus & mandamus, quod de terris quas acquiſiuimus, plana caſtra dicto regi in augmentum & tutelam regni ſui de ſpeciali gratia concedantur.

De Mango Can, qualiter baptizatur in Chriſto, Cap. XXIIII.

POſtquam igitur Mango Can petitiones regis Armeniæ liberaliter adimpleuit, & confirmauit per priuilegia mihi facta, continuo uoluit baptiſmatis recipere ſacramentum, unde baptiſatus fuit per manus cuiuſdam epiſcopi, qui erat cancellarius regni Armeniæ, & omnes illi de domo ſua fuerunt etiam baptizati, & multi alij utriuſq; ſexus nobiles & magnates, & ordinauit de illis qui ſequi debebant Haolonum fratrem ſuum, pro ſubſidio terræ ſanctæ. Equitauerunt ergo Haolonus & rex Armeniæ ambo ſimul, quouſque tranſiuerũt magnũ flumen Phiſon. Haolonus quidem cum ſuo exercitu copioſo inuaſit regiones & terras undiq;, & antequam ſex menſium ſpatium laberetur, totum regnum Perſarũ, quia carebat domino & rectore, fuit faciliter ſubiugatũ, cepitq; Haolonus abſq; reſiſtentia omnes terras, uſq; ad terram Aſſaſſinorum. Iſti uero Aſſaſſini, ſunt homines infideles, nullam habentes legem, uel fidem, niſi ſicut eorũ princeps & dominus inſtruebat, qui Sex montium uulgariter dicebatur, ad cuius beneplacitũ & mandatũ, morti ſe ſponte & faciliter offerebant. Habebant enim præfati Aſſaſſini, quoddam inexpugnabile caſtrum, quod Tigado dicebatur. Erat autem illud caſtrũ omnibus neceſſarijs præmunitum, & ita forte, quod à nulla parte timebat inſultum. Præcepit itaq; Haolonus cuidam duci, ut aſſumeret decem milia Tartarorũ, quæ dimiſit in cuſtodia regni Perſarum, quod ſubiugauerat, ut eſt dictum, quibus caſtrum illud obſideret, & quouſq; illud caperet, non diſcederet ullo modo. Vnde prædicti Tartari in obſidione illius caſtri ſteterunt per uiginti ſeptem annorum ſpatium tam hyeme quàm æſtate: finaliter uero Aſſaſſini dediderunt caſtrum propter defectum ueſtium, & non propter penuriam uictualium uel alia ratione. Eo uero tempore, quo Haolonus uacabat circa cuſtodiam regni Perſarum, & obſidionem caſtri Aſſaſſinorum, rex Armeniæ ab eo accepit licentiam redeundi, quia longo tempore ſteterat extra regnum. Haolonus itaque licentiam dedit regi, & eidem contulit magna dona, & inſuper mandauit præcipiendo Baydo, qui in regno Turquiæ, quod

occupa-

occupauerat residebat, ut regem Armeniæ conduci faceret secure usq; ad introitum regni sui. Cuius mandatum fuit per omnia adimpletum, & sic post spatium trium annorum & dimidium reuersus fuit rex Armeniæ sospes & hilaris per gratiam Iesu Christi.

De Haolono fratre Mango, qui destruxit Assyrios, & introiuit in regnum Persarum pro fide Christi, Cap. XXV.

POstquam uero Haolonus de custodia regni Persarum, sicut erat decens & rectum, ordinauit, transtulit se ad quandam Armeniæ prouinciam, quæ uocabatur Sorloch: ibi tota æstate dedit se solatio & quieti: & ipse quoque hyeme ueniente obsedit ciuitatē Baldach, in qua erat Caliphus, qui magister erat & doctor sectæ perfidi Mahumeti, fecitq; Haolonus ad exercitū conuocari triginta milia Tartarorum, qui erant in regno Turquiæ: & postq; congregauit undiq; gentem suam, insultari fecit ante littus ciuitatis, quæ uelociter absque nimio moræ dispendio fuit capta. Caliphus quidem captus uiuus adductus fuit ante præsentiam Haoloni: & inuenti fuerunt in Baldach tantæ diuitiæ, quod uix credendum esset, esse totidem in residuo huius mundi. Capta autem fuit ciuitas Baldach anno domini M. CCLVIII.

De Haolono, qualiter cepit ciuitatem Baldach, & destruxit Caliphum summum Pontificem Saracenorum, Cap. XXVI.

POstquam uero Haolonus de ciuitate Baldach fecit omnia quæ uolebat, iussitq; Caliphum ante se adduci, & præcepit quod ante se totum eius thesaurum poneret. Tunc uero Haolonus interrogauit Caliphum dicens: Cognoscis'ne totum fuisse tuum quod uides? Vtique, ait ille. Haolonus dixit: Quare tu tanto thesauro nō conuocabas stipendiarios & uicinos, ut te & terram tuam tuerentur à potentia Tartarorum? At ille respondit: Quoniam credebam satis sufficere gentem meam. Tunc dixit Haolonus Calipho: Tu diceris doctor omnium credentium in falsa secta Mahumeti; & à tuis munerabaris: talis ergo magister & tantus alijs cibis cibari nō debet: unde tibi damus in cibum ista omnia preciosa, quæ tantum dilexisti & cum magna auiditate custodisti: & præcepit ponere Caliphum in una camera, & ante ipsum proijci margaritas & aurum, ut de illis comederet quantum uellet: & præcepit, ne aliquis cibus daretur, aut potus alius propinaretur eidem: & sic morte pessima miser ille & auarus miserabilem uitam finiuit: nec unquam Caliphus postea extitit in Baldach.

De morte Caliphi, Cap. XXVII.

POstquam uero Haolonus subiugauit Baldach, & terras alias circumcirca, prouincias diuisit per duces & rectores, sicut suæ placuit uoluntati; & præcepit, quod ubiq; Christiani tractarentur benigne, & quod eis castrorū & ciuitatū custodiæ traderent. Saracenos quidē iussit ponere in maxima seruitute. Haolono quidem erat uxor Christiana, nomine Doucoscaron, & fuit

de progenie

de progenie illorum regum qui uenerunt ab oriente uisa ſtella natiuitatis do mini,& iſta domina deuotiſſima Chriſtiana in perpetuum licentiam diruen di templa Saracenorum petiebat,& inhibendi, ne ſolennitas fieret in nomi ne Mahumeti,& fecit Saracenorum templa funditus deuaſtari,& in tantam ſeruitutem poſuit Saracenos,quod non erant auſi ulterius apparere.

De perſecutione ſacerdotum in lege Mahumeti, Cap. XXVIII.

POſtquam uero Haolonus requieuit per ſpatium unius anni, tunc miſit ad regem Armeniæ, quod ueniret cum gente ſua ad ciuitatem Rohais in regno Meſopotamiæ:quoniã intendebat ire ad terram ſanctam, ut illam redderet Chriſtianis. Vnde rex Haithonus bonæ memoriæ, iter ſuum arri puit cum magna proborum armatorum uirorum,equitũ & peditum comiti ua: quia tunc temporis regnum Armeniæ in tam proſpero ſtatu erat, quod facere poterat duodecim milia equitum, & quadraginta milia peditũ arma torum:& ego qui hoc tempore meo uidi,poſſum perhibere teſtimonium ue ritati. Quumq; rex Armeniæ ueniſſet,ſicut mandauerat Haolonus, & ſuper negocio terræ ſanctæ ſimul colloquium habuiſſet, ait rex Armeniæ Haolo no: Domine,Soldanus Halappi tenet totius regni Syriæ principatũ, in quo quidem regno ſancta Hieroſolymitana ciuitas inuenitur: & poſtquã inten ditis terram ſanctam acquirere,ſicut mihi uidetur,primitus eſt Halappi ciui tas obſidenda, quæ totius regni Syriæ eſt caput & magiſtra: nam ſi ciuitas Halappi ueſtro ſubditur dominio, alias terras omnes poteritis faciliter obti nere. Conſilium itaq; regis Armeniæ placuit Haolono: unde fecit obſidere ci uitatem Halappi,quæ erat fortiſſima ciuitas, muris circummunita,habitata, plena populis,& diuitijs opulenta. Haolonus quoq; cum meatibus ſubterra neis,cum onagris,arcubus & baliſtis,& alijs generibus armorum uarijs & di uerſis,inuadi fecit undiq; ſic uiriliter ciuitatem,quod licet inexpugnabilis ui deretur,ipſam tamen uiolenter nouẽ dierum termino occupauit. In ipſa qui dem ciuitate Halappi tantam diuitiarum incredibilem multitudinẽ inuene runt,quod uix eſſet credendum. Erat autem quoddam caſtrum in medio ci uitatis,quod ſe tenuit per undecim dies poſtquam ciuitas iam extiterat occu pata: demũ uero per meatus ſubterraneos fuit captũ:& capta fuit ciuitas Ha lappi,& deinde regnum Syriæ per Haolonum anno domini M. CCXL.

Halappi Syriæ metropolis.

De Haolono qualiter cepit ciuitatem Halappi & Damaſcum,& acquiſi uit terram ſanctam uſq; ad deſertum Ægypti, Cap. XXIX.

QVando uero Soldanus Halappi, qui uocabatur Melecnaſer, qui tunc erat in ciuitate Damaſci, intellexit quod ciuitas Damaſci capta fuerat cum filijs & uxore,qui erant ibidem,neſciuit ad conſiliũ ponere ſeipſum, niſi quod ad pedes Haoloni uenit,miſericordiã implorando: ſperabat enim per hoc,quod ſibi uxor & filij redderentur,& pars aliqua ad ſuum dominium te nendum: ſed Soldanus fuit in ſua opinione deceptus: quoniã Haolonus ad

regnum

regnum Persarum destinauit ipsum cum filijs & uxore, ut absque inquieta-tione dominium Syriæ obtineret. His itaq; sic peractis, de spolijs acquisitis in captione ciuitatis Halappi, regi Armeniæ Haolonus contulit magnam partem, & de terris etiam quas occupauerat, regi quamplures concessit. Vnde rex Armenię accepit plura castra regno suo uicina, & illa fecit muniri ad suam liberam uoluntatē. Post hæc Haolonus misit per principē Antiochiæ, qui regis Armeniæ gener erat, dona, & ipsum principem plurimum honorauit, & dedit sibi priuilegia gratiosa, & omnes terras suæ iurisdictionis, quas occupauerant Saraceni, & quæ ad suum dominiū redierant, iussit quod principi redderentur libere & quiete. Et postquam Haolonus ordinauit ea quæ fuerant ordinãda, circa negocia ciuitatum & terrarū quas occupauerat, dum intenderet se transferre ad regnum Hierosolymitanum, ut terram sanctam liberaret de manibus, & illam restitueret Christianis: Et ecce nuncius uenit tertia die, noua ferens de obitu fratris sui, & narrauit qualiter post obitum Mango Can uacauerat imperium Tartarorum, quod eius quotidie præstolabatur aduentus, ut ipsum in sede ponerēt fratris sui. Haolonus quidem intellectis rumoribus de obitu fratris sui, fuit ineffabili tristitia circumuentus, unde ulterius non processit, sed ordinauit quendam suum ducem, nomine Guiboga, & dimisit ipsum cum decem milibus Tartarorum in custodiam regni Syrię, & præcepit, quod terram sanctam acquireret & restitueret Christianis. Quo facto, Haolonus festinanter recessit, uersus partes orientis dirigens suos gressus, & dimittens in Thaunisio natū suū, p̄ dietas suas p̄cessit.

De Cobila Can quinto Imperatore Tartarorum, Cap. XXX.

SEd antequam ad regnum Persarum peruenisset, ecce sibi nuncij quidam occurrerunt, qui narrauerunt qualiter omnes proceres & maiores fratrem suum Cobila Can posuerant in sede imperatoria Tartarorum: quo audito Haolonus dum in Thaunisio moraretur, ecce nuncij uenerunt ad eum, qui retulerunt sibi, quod Barcat cum maximo apparatu incedens, intenderet hæreditare si posset. His quoq; rumoribus intellectis Haolonus, continuo gentem suam congregauit, & obuiauit inimicis suis super quodam flumine congelato, ibiq; fuit ingens prælium inchoatum. Propter multitudinem gentiū & equorum glacies rupta est, & submersi fuerunt tam ab una parte quàm ab alia triginta milia Tartarorum. Exercitus uero utriusq; partis absq; alio processu redierunt tristes propter amissionem suorum, Guiboga uero, quē Haolonus dimiserat in regno Syriæ, & in prouincia Palæstinæ, terras illas tenuit pacifice, & diligebat multum Christianos. Nam ipse fuerat de progenie triū regum, qui uenerunt natiuitatem domini adorare. Quūq; dictus Guiboga solicite laboraret, ut terram sanctam reduceret in potentiam Christianorū, ecce diabolus inter ipsum & Christianos illarum partium semen scandali & discordiæ seminauit, & hoc accidit tali modo: in terra enim de Belfortis,

quæ eſt de dominio ciuitatis Sidonenſis, erant plures uillæ, in quibus Saraceni certum cenſum Tartaris exhibebant, unde accidit, quod certi homines Sidonis & de Belfortis congregati, in unum iuerunt ad uillas Saracenorum & caſalia, & deprædauerũt eos, plures interfecerunt Saracenos, alios uero cũ magna multitudine beſtiarum ducebant cum præda. Quidam uero nepos Guibogæ, qui ibi prope morabatur, cum parua equitum comitiua ſequutus fuit celeriter Chriſtianos, qui talia fuerant operati, ut diceret ex parte auunculi ſui, quod dimitterent prædam. Quidam ex ipſis Chriſtianis irruerunt in eum & occiderunt eum, & quoſdam alios Tartaros cum eodem, & noluerũt reſtituere prædã. Quando Guiboga intellexit, quod Chriſtiani interfecerãt nepotem ſuum tali modo, confeſtim equitauit & cepit ciuitatem Sidonienſem, & deſtruxit magnam partem murorum, paucos perdidit Chriſtianos, qui ad inſulam fugerant, nunquam tamen poſtea de Chriſtianis Syriæ Tartari fiduciam habuerunt, neque Chriſtiani Tartaris ſunt confiſi: poſtea uero Tartari pulſi fuerunt de regno Syriæ per potentiam Saracenorum, ſicut inferius exprimetur.

De morte Haoloni, & qualiter Soldanus recuperauit terram Syriæ & Ægypti, Caput, XXXI.

INterea quoq; dum Haolonus haberet guerrã cum Bartat, ſicut ſuperius eſt expreſſum, Soldanus Ægypti ſuo exercitu congregato, egreſſus eſt de Aegypto, & uenit ad prouinciam Palæſtinæ, & in quodã loco uocato Henyaleck, prelium cum Guiboga capitaneo Tartarorum commiſit, & idem Guiboga fuit debellatus & occiſus in bello. Tartari uero, qui de prælio illo euadere potuerunt, iuerunt in Armeniam, & ex tunc regnũ Syriæ ſub poteſtate Saracenorum fuit totum redactum, præter aliquas ciuitates Chriſtianorum poſitas prope mare. Quãdo uero Haolonus intellexit de Soldano Ægypti, qui regnum Syriæ inuaſerat, & fugauerat gentem ſuam, cõtinuo ſuum exercitum congregauit, & miſit ad regem Armeniæ, & ad regem Georgiæ, & ad alios Chriſtianos partiũ orientis, ut uenirent parati contra Soldanum Ægypti & alios Saracenos. Quum q; Haolonus iam ſuum exercitũ congregaſſet, inuaſit eum quædã infirmitas, quæ eum detinuit per ſpatiũ quindecim dierũ, & ex illa infirmitate obijt Haolonus: cuius rei cauſa terræ ſanctæ negocium iam incœptũ, fuit totaliter perturbatum poſt obitum Haoloni. Abaga filius eius tenuit dominium patris ſui, & rogauit Cobila Can Imperatorem auunculum ſuum, ut ipſum in dominio ſuo confirmaret, & hoc fecit libenter: unde uocatus fuit Abaga, & cœpit dominari anno domini M.CCLXIIII.

De Abaga filio Haoloni, qui patri in imperio ſucceſſit, CAPVT XXXII.

ABaga fuit prudens, & dominium ſuum proſpere gubernauit, & fuit in omnibus fortunatus, præter in duobus, unũ uidelicet, quia noluit effici Chriſtianus,

Christianus, sicũt extiterat pater suus, imò colebat idola; & fidẽ dabat pres/byteris idololatriæ. Aliud, quia semper guerram habuit cũ uicinis: & propter hoc Soldanus fuit longo tempore in quiete, & ex hoc Saracenorum potẽtia multum creuit. Tartari uero qui euadere poterant, de terris Tartarorum fu/giebant ad Soldanũ, ut euitarent grauia onera quæ eis Tartari imponebãt: propterea Soldanus fecit quandã magnam sagacitatem, quia misit nuncios suos per mare ad Tartaros, in regno Cumanię, & regno Russiæ, & fecit cum illis Tartaris compositionẽ & pactum, uidelicet, quod quandocunq; Abaga moueret guerram contra terram Ægypti, quod ipsi inuaderent terram suã, & promisit dare magna dona eis: & hoc modo Abaga nõ poterat inuadere terram Ægypti: & Soldanus sine cõtradictione cuiusquam potuit inuadere Christianos, & terras Syriæ faciliter occupare: unde Christiani amiserunt ci uitatem Antiochiæ, & alia plura castra quæ in regno Syriæ possidebant.

De Soldano Aegypti, qualiter debellauit regem Armeniæ, & unũ de filijs eius cepit, alterum occidit, Cap. XXXIII.

PRæterea Benedeclar Soldanus Aegypti ita extitit fortunatus, quod po stea regnum Armeniæ conquassauit. Nam accidit, quod rex Armeniæ cum magna gente iuerat ad Tartaros, & Soldanus hoc sciens, cogitauit inua dere regnum Armeniæ, unde misit quendam capitaneum suum loco sui, cui tradidit gentem suam. Filij autem regis Armeniæ scientes Saracenorum ad uentum, congregatis omnibus qui poterant arma ferre in confinibus regni, obuiauerunt Ægyptijs, cum quibus uiriliter pugnam inierũt: finaliter tamen fuit Armeniorũ exercitus debellatus: ex duobus filijs regis, alter fuit captus, alter uero occisus in bello. Saraceni itaq; per regnum Armeniæ discurrentes, ferro totã planiciem deuastarunt, & bona infinita inde asportarunt in Chri stianorum maximum detrimentum. Exinde uero inimicorum potentia mul tum creuit, & regis Armeniæ posse fuit mirabiliter diminutum. Rex uero Armeniæ, qui semper solicite conabatur ad destructionem infidelium toto posse, intellectis infelicissimis rumoribus regni sui, fuit animo mirabiliter per turbatus, & die noctuq; cogitabat qualiter Saracenis posset inferre graua/men, unde multoties inducebat Abagan & Tartaros ad destructionẽ sectæ perfidi Mahumeti, & Christianorũ subsidium & iuuamen: sed Abaga pro/pter guerram quam habebat quotidie cum uicinis, se sæpius excusabat. Rex Armeniæ uero perpendens, quod nõ poterat ad præsens habere subsidium Tartarorum, misit suos nuncios ad Soldanum Ægypti, & treugas cum ipso iniuit & firmauit, hoc faciens, ut de Saracenorum carceribus posset redimere natum suum. Vnde Soldanus promisit regi, quod si sibi redderet quendam suum socium nomine Sangolascar, qui captiuus penes Tartaros tenebatur, & sibi restitueret castra ciuitatis Halappi, quæ occupauerat tempore Hao/loni, ipse filium restitueret pristinæ libertati. Soldanus itaq; restituit filium

regis, & recepit socium suum, & rex restituit Soldano castrum de Tempesack, & alia duo castra fecit dirui, ad requisitionẽ Soldani, & hoc modo filius Armeniæ regis fuit de carceribus liberatus. Post hæc uero rex Haythonus, bonæ memoriæ, qui xlv. annis regnum tenuerat, & multa bona fecerat Christianis, regnum & dominium suum contulit & cõcessit filio suo Dn. Tiuono, de Ægypti carceribus liberato: & ipse renuncians pompis huius seculi, est religionem ingressus, & uocatus fuit Macarius, mutato proprio nomine, secundum consuetudinem Armenorum, qui quando ingrediuntur religionẽ, mutari faciunt sibi nomen. Et post modicum temporis spacium rex Haythonus requieuit in pace, anno domini M. CCLXX.

De Abaga, qualiter introiuit Ægyptum, & destruxit Turquiam, Caput XXXIIII.

ILle autẽ rex Armeniæ supra nominatus fuit sapiens atq; prudens, & suũ regnum prouide gubernauit, dilectus fuit ualde tam à sua gente quàm à Tartaris, & ex toto animo studuit destruere Saracenos, unde suo tempore accidit, quod Abaga pacem composuit cum uicinis suis, qui longo tempore sibi fuerant inimici. Tunc uero temporis Soldanus Ægypti ingressus fuit regnum Turquiæ, & ibi multos Tartaros interfecit, & de pluribus uillis fugauit eosdem. Nam quidam Saracenus, qui Paruana uocabatur, erat in regno Turquiæ Capitaneus Tartarorum, & iste rebellis effectus contra Abagan, conabatur Tartaros omnes perdere & fugare. Abaga uero hoc audiẽs, equitauit ita propere, quod quadraginta dietas in quindecim dierũ spacio peregerit. Soldanus Ægypti audiens aduentum Tartarorum, subito de regno Turquiæ recessit, nec fuit ausus ulterius expectare, non tamen potuit ita celeriter arripere iter suum, quin Tartari qui uelociter sequebantur, attingerent exercitus sui finem, in introitu regni Ægypti in quodam loco, uocato Pasblanck. Irruentes itaq; Tartari in posteriori custodia exercitus, ceperũt duo milia equitum Saracenorum, & diuitias multas acquisiuerunt, & ceperunt etiam quinq; milia domos Cordinorum, qui in illa regione degebant. Perueniente uero Abaga usq; ad confines terræ Ægypti, consultum erat sibi, ne ultra progrederetur propter æstum: terra enim illa est calida ultra modum, & Tartari, & eorum animalia, quæ à longe uenerant festinanter, non potuissent pondus ferre laboris & æstus: unde Abaga rediјt in Turquiam, & fecit dissipari & destrui omnes terras, quæ rebelles extiterant & reddiderant se Soldano, Paruanam uero proditorem cum suis sequacibus iuxta morẽ Tartarorum per medium fecit scindi, & iussit quod in omnibus cibis quos erat comesturus, poneretur de carne illa Paruanæ proditoris, de qua comedit Abaga, & dedit suis proceribus comedendum, & talem ultionem sumpsit de Paruana proditore rex Abaga.

Dirum supplicium

De Soldano

De Soldano Aegypti mortuo per uenenum. Cap. XXXV.

POstquam ergo Abaga de regno Turquiæ sua uota compleuit, & Tartari fuerunt repleti prædis & diuitijs, quas acquisiuerant contra rebelles Saracenos, uocauit ad se regem Armeniæ, & sibi obtulit regnum Turquiæ, eo quod pater suus & ipse semper se gesserant fideliter erga dominium Tartarorum. Rex uero Armeniæ tanquam sapiens & discretus, de tanto dono obtulit Abaga multas grates, & à retentione regni Turquiæ se curialiter excusauit, asserens se non posse sufficere ad duo regna commode gubernanda. Nã Soldanus Aegypti erat in integro posse suo, & ad grauamen regni Armeniæ toto conamine intendebat: quare satis sibi facere uidebatur, si ad defensionem regni Armeniæ poterat consilium adhibere. Consuluit tamen rex Armeniæ, ut Abaga de regno Turquiæ taliter ordinaret antequã recederet, quod de rebellione nullatenus dubitaret, & nulli Saraceno daret dominium in Turquia. Abaga quidem acceptauit regis consilium, & nunquam postea uoluit quod Saraceni in illis terris dominium obtinerent. His itaq; completis, rex Armeniæ requisiuit & rogauit, quod Abaga uellet intendere ad liberationem terræ sanctæ, & ipsam eruendam de manibus paganorum. Hoc Abaga promisit facere toto posse, & consuluit, quod rex nuncios suos mitteret ad papam, & ad alios dominos & principes Christianorum, pro subsidio terræ sanctæ. Abaga uero in regno Turquiæ ordinatis quæ fuerant ordinanda, ad regnũ Corosten, ubi familiam suam dimiserat, est reuersus. Benedeclar uero Soldanus Aegypti, quum Tartari damnũ sibi intulerunt, fuit ueneno potatus, & subito obijt in Damasco: de quo Christiani partiũ orientis fuerunt ualde gauisi, & Saraceni cœperunt multipliciter contristari. Nam post mortem Soldani non habuerunt tam bonum Soldanum, ut Saraceni communiter asserebant. Quidam uero filius suus Meleckſait nomine successit in dominio: sed post modicũ temporis spacium de dominio fuit expulsus per quendam qui uocatus fuit Ersi, qui uiolenter dominium usurpauit, & constituit se Soldanum.

De Mangodanior duce Tartarorum, qualiter aufugit de pugna propter timorem. Caput XXXVI.

TErmino itaq; ueniente, in quo Abaga debuit & potuit guerrã mouere contra Soldanum Aegypti, ordinauit quod Mangodanior frater suus ad regnum Syriæ, cum triginta milibus Tartarorum se transferret, & si forte Soldanus ueniret belliger contra eum, ipsum uiolenter debellaret, & si Soldanus uitaret præliũ, occuparet terras & castra, & custodiendas traderet Christianis. Quãdo Mangodanior itaq; per dietas suas processisset, quousq; Armeniæ appropinquauit, tunc misit pro rege Armeniæ, qui continuo uenit cum pulchra equitum comitiua, & ingressi fuerunt regnum Syriæ, & iuerunt totam prouinciam deuastando usq; ad ciuitatem Hames, quæ Camella ho-

die appellatur à pluribus, & est sita in medio regni Syriæ, ut fertur. In facie uero illius ciuitatis est quædam planicies ualde pulchra, ibiq; Soldanus Ægypti congregabat posse suũ, intendens cũ Tartaris præliari. Saraceni itaq; ex una parte, & Christiani cum Tartaris ex aduerso ingens præliũ iniuerũt. Rex itaq; Armeniæ cum Christianis ducebat & regebat exercitus dextrum cornu, unde ipse inuasit sinistrum cornu exercitus Soldani, & fugauit inimicos usq; ad ciuitatẽ Hames per tres dietas longas & ultra uiriliter. Almach etiã quidã Tartarorũ, aliã partẽ exercitus Soldani uiriliter debellauit, & per tres dietas Saracenos fugauit, quousq; peruenit ad quandã ciuitatẽ quæ uocat Tara. Quumq; crederent Soldani potentiã fuisse contritã, & ecce Mangodanior, qui nunquã uiderat discrimina præliorũ, de quibusdã Saracenis, Bedinnis lingua Arabica nominatis, absq; rationali causa timens retrocessit, campum uictoriæ derelinquens, dimisitq; regem Armeniæ & aliũ ducẽ suũ qui inimicos fuerant persequuti. Quando uero Soldanus, qui omnia crediderat amisisse, uidit campũ belli uacuũ & totaliter derelictũ, ascendit quendam monticulũ cum quatuor armatis firmiter ibi stando. Rex uero Armeniæ rediens de conflictu, quum non inuenisset in campo Mangodanior, fuit plurimum stupefactus, cogitans uiã quam gradiebatur, post ipsum tenuit gressus suos. Almach uero prædictus, qui persequutus fuerat Saracenos quos fugauerat, per biduum expectauit, sperans dominũ suum Mangodanior post ipsum, sicut debuit, equitasse, ut inimicos & prouinciã subiugaret, de quibus fuerant uictoriam consequuti. Cognita uero ueritate, de recessu Mangodanior, post ipsum ire festinauit, uictoriam derelinquens, & inuenerunt Mangodanior super littore fluminis Eufratis expectantem. Post hæc Tartari ad eorum prouinciam sunt reuersi. Rex uero Armeniæ cum gente sua in illo itinere passus fuit multa incommoda & labores. Nam propter uiarum longitudinẽ, & penuriam pabulorũ equi Christianorũ regni Armeniæ fuerunt totaliter fatigati, quod incedere non ualebant: & sic separatim Christiani per deuia incedentes, à Saracenis qui degebant in illis partibus, sæpius inueniebantur, & absq; misericordia cædebantur, unde maior pars totius exercitus regni Armeniæ amissa fuerat, & proceri quasi omnes. Et hoc infortunium Mangodanior accidit an. M. CCLXXXII. Postquã uero Abaga Can hæc omnia intellexit, congregauit undiq; gentem suam, & quũ iam esset paratus contra Saracenos procedere toto posse: & ecce quidam filius diaboli Saracenus uenit ad regem Persarum, & quibusdam qui Abaga familiariter seruiebant, contulit multa dona, & cum eis taliter ordinauit, quod una die Abaga & fratri suo Mangodanior uenenum mortiferum propinaret, ex quo ambo, proh dolor, excesserunt è uita in octo dierum spacio: per illos eosdem, qui scelus istud perpetrauerant, fuit primo comperta ueritas huius rei, & sic obijt Abaga Can anno domini M. CCLXXXII.

De Tangodor secundo filio Haoloni, qui successit Abaga in regno, Caput XXXVII.

POst obitum Abaga Can congregauerunt se Tartari, & constituerũt dominum super eos, quendam fratrem Abaga, qui Tangodor uocatur, & alios fratres suos præcesserat. In diebus quidem iuuentutis suæ datũ fuit sibi baptismatis sacramentũ, & uocatus fuit in baptismate Nicolaus. Sed postꝗ fuit ætate perfectus, propter societatem Saracenorum quam dilexerat, effectus fuit pessimus Saracenus, & renũcians fidei Christianę, Mahumet Can uoluit se appellari, & toto conamine studuit facere quod omes Tartari conuerterentur ad sectam iniquitatis filij Mahumeti, & quibus uiolentiam inferre forsitan non audebat, dona, gratias, honores cõferebat. Tempore istius igitur Mahumeti Can, conuersi fuerunt ad fidem Saracenorum Tartari infiniti, sicut hodie euidenter apparet. Præcepit itaque iste filius diaboli Mahumeti, omnes ecclesias Christianorum dirui, & ne Christiani auderent amplius celebrare legem & dogmata Christi. Faciebat publice prædicari Mahumeten, & Christianos exules fecit ire, & in ciuitate Taurisij fecit Christianorum ecclesias totaliter deuastari. Misit etiam suos nuncios ad Soldanum Ægypti, & firmauit pacis & concordiæ secum fœdus, & promisit quod omnes Christianos qui in terris dominij sui erant compellerent ad Saracenos, aut capitibus priuarentur: unde Saraceni fuerũt magna exultatione repleti: Christiani uero tristes & timidi incedebãt, nec eis aliud residebat, nisi dei misericordiam inuocare: uidebant enim persequutionem Christianorum maiorem quàm unquam fuerat temporibus retroactis. Transmisit etiam prædictus diabolus Mahumetes ad regem Armeniæ, & ad regem Georgiæ, & ad alios Christianos, ut ad ipsum accederent sine mora: sed Christiani cogitauerunt potius mori in prælio, quàm suis placere mandatis, quia nesciebant aliud remediũ inuenire. Quumq; fideles Christiani in tanta essent cordis amaritudine positi, quod mori potius ꝗ uiuere affectabant: ecce deus, qui sperantes in se nullatenus derelinquit, cõsolamen transmisit Christianis omnibus. Nam quidã frater istius Mahumeti, & quidã eius nepos, nomine Argonus, fuerũt isti Mahumeto ꝓpter mala opera sua contrarij & rebelles, & significauerunt Cobila Can maiori Imperatori Tartarorum, qualiter iste Mahumetus antecessorũ suorũ uestigijs derelictis, effectus fuerat pessimus Saracenus, Tartaros omnes quos poterat inducendo, ut efficerentur etiã Saraceni. Quo audito Cobila Can Imperator fuit plurimum perturbatus, unde Mahumeto præcipiendo mandauit, quatenus corrigere se deberet, & à malis operibus abstinere, alioquin procederet contra ipsum. Ipse quidem Mahumetes mandato Imperatoris intellecto, ira & indignatione fuit repletus: & quia nullus erat qui auderet suis uoluntatibus contraire, præter fratrem suum & prædictum nepotem suum Argonum, laborauit tantum

diabolicus ille Mahumetus,quod fecit interfici fratrem suũ, & de nepote suo Argono intendens facere illud idem, iuit cum exercitu copioso,ut ipsum caperet & teneret. Argonus uero,qui contra potentiã inimici non poterat belliger apparere,montes petijt, & in quoddam castrum fortissimum introiuit. Idem uero iniquitatis filius Mahumetus dictum castrum obsedit, stans circumcirca cum suo exercitu infelici.Finaliter uero Argonus se reddidit Mahumeto cum pacis interiectis conditionibus, uidelicet,quod sibi & suum dominium seruaret.Postquam Mahumetus Can tenuit Argonum, tradidit eum conestabulo suo, & pluribus alijs magnatibus sub custodia concludendum. Et dum reuerteretur ad ciuitatem Taurisij,ubi dimiserat filios & uxores,dedit omnibus in mandatis,quod post ipsum incederẽt paulatim:conestabulo uero & quibusdam alijs, in quibus præcipue confidebat, iussit quatenus nepotem suum occiderent,& occulte sibi caput afferrent. His itaq; taliter ordinatis,festinanter præcepit eis Mahumetus. Inter illos uero qui mandatũ susceperant tanti sceleris adimplendi, inuentus fuit quidam potens uir, quem Abaga nutriuerat, pater ipsius Argoni, qui pietate motus,armis susceptis, conestabulum Mahumeti,& omnes suos sequaces nocte gladio iugulauit,& Argonũ à mortis periculo liberauit, & constituit Argonum rectorem & dominum super omnes. Vnde alij timore, alij uero amore obedientes fuerunt suis beneplacitis & mandatis. His itaq; sic peractis,Argonus cum comitiua suorũ fidelium,fuit persequutus celeriter Mahumetũ, & antequam Taurisiũ perueniret,personaliter cepit illum, quem captum iussit per medium detruncari, & sic fuit interfectus canis ille pessimus Mahumetus, inimicus fidei Christianæ,antequam duorum annorum spaciũ in suo solio compleret.

De Argono filio Abaga,qualiter fuit dominus Tartarorum post mortẽ Tangodor pessimi Saraceni, Caput XXXVIII.

ANno domini M.CCLXXXV. post necem pessimi Mahumeti,Argonus filius Abaga Can, primi Imperatoris, noluit se uocari Can, quousq; haberet à maiori domino in mandatis: & super eo misit Argonus ad magnum Can nuncios speciales, quos magnus Can Tartarorũ benigne suscepit,& honorifice tractauit, & de morte pessimi Mahumeti fuit plurimũ consolatus,& transmisit de maioribus domus suæ, & Argonum in dominio confirmauit. Et extũc Argonus fuit ab omnibus Can uocatus,& fuit ab omnibus honoratus. Iste uero Argonus fuit aspectu pulcherrimus, & dominiũ suum tenuit uiriliter & prudenter,Christianos dilexit,& ipsos plurimum honorauit.Ecclesias quas Mahumetus dirui fecerat reparauit, unde accesserũt ad eum rex Armeniæ,& rex Georgiæ,& alij Christiani partium orientis, & supplicauerunt ei,quod consilium apponeret, & iuuamen, ut terra sancta liberaretur de manibus paganorũ. Argonus quoq; benigne respondit, quod libenter faceret quicq̃d posset ad honorẽ dei & fidei Christianæ,unde intendebat

debat fœdus pacis componere cum uicinis, ut securius posset ire ad subsidiũ terræ sanctæ. Quũcꝫ Argonus in hoc bono proposito perseueraret, pacem quærens cum uicinis, ecce quarto anno sui dominij transmigrauit. Quidam uero frater eius nomine Regayto, sibi successit, sed fuit homo nullius ualoris, sicut inferius exprimetur.

De Regayto successore Argoni, Caput XXXIX.

ANno domini M.CCLXXXVIII. post obitum Argoni Can frater eius Regayto nullam habebat legem uel fidem, ad arma erat penitus nihil ualensq;, totus erat deditus luxuriæ & peccato, & in omnibus ducebat tanquam brutum animal uitam suam, uẽtris ingluuiem satiando superfluis potibus atcꝫ cibis, per spacium sex annorum uixit in dominio: nihil aliud faciebat, unde per suam miseriam suis fuit exosus, & ab extraneis extitit uilipensus: finaliter fuit à suis proceribus suffocatus. Et post obitũ suum factus fuit dominus quidam eius cõsanguineus, nomine Baydo: iste Baydo fuit in fide Christi fidelis, & rectus, & multas fecit gratias Christianis: sed dies uitæ suæ subito defecerunt, sicut inferius exprimetur.

De Baydo domino Tartarorum, & qualiter obierit, Cap. XL.

ANno domini M.CCXC. post mortem Regaytò, Baydo tenuit dominium Tartarorum: Iste Baydo tanquam bonus Christianus reædificauit ecclesias Christianorũ, & præcepit, quod nullus auderet dogmata Mahumeti inter Tartaros prædicare. Et quia multiplicati erant ualde illi, qui sectam tenebãt perfidi Mahumeti, moleste tulerunt mandatũ Baydo, & ideo occulte miserunt nuncios ad Casanum, qui fuit filius Argoni, & promiserunt sibi dare dominium, quod Baydo tenebat, & ipsum constituere dominum super eos, si uellet renunciare fidei Christianæ. Casanus uero, qui parum curabat de fide, & qui dominium plurimum affectabat, promisit facere quicquid uellent, & propter hoc Casanus fuit rebellis effectus. Baydo uero congregauit gentem suam, intendens Casanum capere & tenere: proditionem enim, quam gens sua sibi fecerat ignorabat. Quumcꝫ ad campũ belli uenissent, ecce omnes illi qui sectæ adhæserant Mahumeti, relinquentes Baydo, fugerunt ad Casanũ. Baydo quocꝫ uidens se ab omnibus derelictum, fugã arripuit, credens euadere, sed persequentibus inimicis fugiendo interijt.

De Casano filio Argoni, qualiter dominium usurpauerit, & gestis eius, Caput XLI.

POst mortem Baydo Casanus fuit factus dominus Tartarorum, initio sui dominij non audebat contraire his, quæ promiserat illis, qui eum in dominio posuerunt, qui Mahumeti sequebantur legem & sectam, & ideo austerum se ostẽdit nimium Christianis. Sed postquam in sede dominij firmus fuit, cœpit honorare & diligere Christianos, multa fecit in uita sua ad cõmodũ Christianorũ, sicut in sequẽtibus audietis. Et primo destruxit quam

plures

plures magnates,qui suadebant ei,ut Saracenorum fidei adhæreret,& perse queretur undiq; Christianos. Post præcepit omnibus Tartaris,qui in dominio suo erant,quod essent armis & omnibus necessarijs præmuniti,quoniam intendebant ingredi regnum Aegypti,& Soldanum destruere si ualerent,& hoc mandauit regi Armeniæ, & regi Georgiæ, & alijs Christianis partium orientis. Verum uerno tempore adueniente, Casanus suum exercitum congregauit, & direxit gressus suos per uiam de Baldach cum exercitu copioso. Quando uero Casanus peruenit ad terras Aegypti,cõgregauit in simul gentem suam. Soldanus qui uocabat̃ Melecnaser, iamdudum de aduentu Tartarorum rumoribus intellectis,congregauit posse suum,& uenit ante ciuitatẽ Hames cum maximo apparatu,quæ ciuitas est sita in medio regni Syriæ,ut refertur. Quũq; Casanus intellexisset, quod Soldanus contra ipsum intenderet præliari, ad obsidionem ciuitatis uel castri noluit perdere tempus suũ, sed recto tramite celeriter uenit ad locum ubi erat Soldanus, & se posuit ex aduersa parte per unam dietam in quibusdam pratis, in quibus erat abundantia pabulorum. Vnde præcepit Casanus omnibus suis,quod in illo campo essent, quousq; equi requiescerent à labore quem passi fuerant in uia celeriter ueniendo. In societate uero Casani erat quidã Saracenus nomine Calphack,qui fuerat seruus Soldani, & fugerat ad Casanum propter metũ Soldani,qui propter excessus intendebat illum carceribus mancipare. Iste Calphack à Casano receperat gratias & honores, & Casanus de eo plurimum confidebat, sed tanquã proditor maledictus per literas notificauit Soldano & Saracenis consilium & intentionem Casani,& misit qualiter Casanus morari intendebat in pratis illis,ut daret̃ requies equis suis,qui erant mirabiliter fatigati, & consuluit Soldano quod properaret ad pugnam quamdiu aduersariorum equi erant fessi, quia faciliter posset de Tartaris uictoriã reportare. Soldanus Ægypti,qui apud ciuitatem Hames Tartaros proposuerat expectare,acquieuit tamen cõsilio proditoris, & cũ electa multitudine suorũ equitauit festinanter, ut ex improuiso insultũ faceret in Casanum. Speculatores quidẽ exercitui Casani notum fecerunt aduentũ Soldani. Casanus uero fecit edictũ,ut omnes sui equitarent per acies ordinati,ut uiriliter reciperent inimicos. Casanus ergo leone audacior, cũ illis quos circa se inuenit,equitauit obuiam Saracenis,qui iam tantũ appropinquauerant,quod præliũ nõ poterat euitari. Et cæteri qui per campum erant dilatati, ut requiem darent equis,nõ poterant ad ipsum accedere festinãter,unde Casanus præcepit militibus qui secum erant de equis descendere, & de illis in circuitum facere uelut murum, & cum arcubus & sagittis impeterent inimicos, qui laxatis habenis ad prælium properabant. Tartari uero descenderũt,& in circuitu ipsorum posuerũt equos suos,& acceptis in manibus arcubus & sagittis,expectauerũt quousq; sagittæ possent ad inimicos commode peruenire. Et sic omnes simul Tartari sagittantes,

ſagittantes,qui in arte ſagittandi mirabiliter ſunt periti,equos inimicorũ prę cedentes taliter percuſſerunt,quod ante alios cecid[e]runt:unde illi qui ſequebantur,qui curſu uelociſſimo properabant,inuenientes præcedentes proſtratos,præcipitabantur ſuper illos: unde de multis Saracenis euaſerunt pauci, qui nõ erant proſtrati,aut ſagittis Tartarorum letaliter uulnerati.Soldanus Aegypti,qui in acie illa erat, quàmocyus potuit retroceſſit. Caſanus hoc uidens,ſtatim præcepit equos aſcendere gentem ſuam,& inuadere uiriliter inimicos,& ipſe fuit primus,qui Soldani aciẽ eſt ingreſſus,& tamdiu Soldanus cum modica ſocietate ſuorũ bellum ſuſtinuit, proſtrando & occidendo ſtrenue inimicos,quoad Tartari muniti,& per acies ordinati uenerũt ad pugnã: tunc inceperunt omnes acies undiq; præliari, & durauit altercatio inter eos ab ortu ſolis uſq; ad nonam.Finaliter uero Soldanus nõ potuit reſiſtere audaciæ Caſani, qui manu ſua mirabilia fecit, & ſic uertitur in fugã Soldanus cum omnibus Saracenis. Caſanus itaque cum gente ſua perſequutus fuit uſq; ad noctis caliginem inimicos diuerſimode occidendo, unde tanta fuit ibi Saracenorum ſtrages, quod tota terra diſperſa extitit corporibus mortuorum. Poſt conflictum nocte illa requieuit Caſanus in quodam loco qui uocatur Cametũ,gaudens & exultans ineffabiliter de triumpho quem contra Saracenos obtinuerat nutu dei. Actũ hoc anno domini M. CCCX. die mercurij ante feſtum natiuitatis domini.

De uictoria quam habuit Caſanus contra Soldanũ Aegypti, & qualiter ſpolia diuiſit inter ſocios, Cap. XLII.

HIs itaq; ſic peractis,Caſanus præcepit regi Armenię,& cuidã duci Tartarorum,qui uocabatur Molay, quod cum xl.milibus equitum Tartarorum perſequerentur Soldanum uſq; ad deſertũ Aegypti,quod diſtabat à campo belli per duodecim dietas & ultra. Et præcepit quod apud ciuitatem Gaccaræ ipſum expectarent aut eius mandatũ. Rex igitur Armeniæ & Molay prædictus cum xl.milibus Tartarorum ante ſolis ortum recedentes,Soldanum fuerunt celeriter perſequuti.Poſt triduum uero Caſanus miſit ad regem Armeniæ quod rediret,eo quod intendebat obſidere ciuitatem Damaſci,& præcepit quod Molay procederet,ſicut habuerat in mandatis,Saracenos omnes quos capere poterat perimendo. Soldanus uero quoq; fugit uelociter diu noctuq; dromedarios equitando, & in ſocietate quorundam Beduinorum,qui eum conducebant,Babyloniam mirabiliter eſt ingreſſus.Alij uero Saraceni diuerſimode fugerunt, quò quilibet opinabatur ſe poſſe melius receptare: quorum magna quantitas perrexit per uiam Tripolis, qui per Chriſtianos habitantes in monte Libani fuerunt interfecti crudeliter. Redeunte ergo rege Armeniæ ad Caſanum, inuenit quod ciuitas Caſana dediderat ſe Caſano, & totum ærarium Soldani & exercitus ſui quod ibi erat,fuit ante Caſani præſentiam deportatũ,cuius multitudo extitit infinita:

mirati

mirati fuerunt omnes ſuper eo, quod Soldanus tãtas diuitias ſecum tulerat, dum intenderet præliari. Caſanus ergo congregatis omnibus illis diuitijs, & omnibus ſpolijs quas lucrati fuerant Tartari, poſt triumphum diuiſit omnia liberaliter inter ſuos, ex qbus omnes locupletes ſunt effecti. Ego uero Fr. Haythonus, qui hanc hiſtoriã compilaui, interfui omnibus negócijs & prælijs quæ Tartari habuerunt cum Soldano à tempore Haoloni: ſed nunquã uidi uel audiui dici de aliquo domino Tartarorum, qui plura faceret in duobus diebus, quàm fecit Caſanus. Nam prima die belli cum parua ſocietate ſuorum contra Soldanum & magnam copiam inimicorum præliũ ſuſtinuit; & de perſona ſua taliter ſe probauit, quod inter omnes alios bellatores famã & laudem merito eſt adeptus. Et de ſua probitate inter Tartaros narrabit in ſecula ſeculorum. Secunda uero die tanta erat libertas & liberalitas cordis ſui, quod de om̃ibus diuitijs & infinitis theſauris quos acquiſiuerat, ſic inter ſuos diſtribuit & diuiſit, quod in ſua ſorte non retinuit niſi unum enſem, & quoddam marſupium, in quo erant ſcripturæ terræ Ægypti, & innumerus exercitus Soldani, & ſimilia. Et omnia alia diſtribuit liberaliter, ut eſt dictũ. Et hoc præcipue erat admirandum, qualiter in tantillo corpuſculo tanta uirtutum copia inueniri poterat. Nam inter xx. mille milites, uix potuiſſet ſtaturæ minoris aliquis reperiri, neque turpioris aſpectus, omnes tamen alios in probitate & uirtutibus excedebat. Et quia iſte Caſanus tempore noſtro fuit, dignum eſt quod de ſuis geſtis plenius enarremus: & ille Soldanus, qui per Caſanum extitit debellatus, adhuc uiuit. Præterea illi qui ad Saracenorum intendunt præcipitium, & grauamen inferre uolunt, multa poterunt ſumere documenta, his hiſtorijs plenius intellectis.

Caſani laus

Poſtquam uero Caſanus per quinque dierum ſpacium requieuit, & inter ſuos diuiſit ſpolia innumerabilia, ut ſuperius eſt expreſſum, per dietas ſuas iter ſuum direxit rectà ad ciuitatem Damaſci. Quumque ciues Damaſci cognouerunt aduentum, timuerunt ualde, ne ſi Caſanus eos caperet uiolenter, abſque miſericordia perderentur. Vnde de conſilio ſapientum, & concordi omnium uoluntate, ſuos ad Caſanum nuncios tranſmiſerunt, qui dederunt ſibi multa dona, & ei claues ciuitatis etiam obtulerunt, ab eo miſericordiam implorãtes. Receptis ergo xenijs & clauibus ciuitatis Damaſci, præcepit Caſanus nuncijs quod redirent, & uictualia ſufficientia exercitui præpararent, & nullatenus dubitarent, quia nolebat deſtruere ciuitatem, ſed eam intendebat pro camera ſua reſeruare. Recedentibus itaque nuncijs cum exultatione ingenti, Caſanus poſt modicum equitauit ad flumen Damaſci, in cuius littore tentoria ſua fixit, & inhibuit, ne inferrẽtur damna aliqua ciuitati. Ciues uero Damaſci miſerunt plurima dona Caſano, & de uictualibus dederunt exercitui affluenter, manſitq; ibi Caſanus per xlv. dies cum omnibus ſuis, præter xl. milia Tartarorum, quos miſerat cum Molay, qui apud ciuitatem

Gaccaræ

Gaccaræ morabantur, Casani expectantes aduentum uel mandatum.

De Capchick qualiter fuerit proditor erga Casanũ, & restituerit terras Soldano, Caput XLIII.

QVumq; Casanus taliter moraretur, & daret se solatio & quieti, ecce rumores uenerũt de quodam suo consanguineo, nomine Baydo, qui ingressus fuerat regnum Persarum, damna Casano plurima inferẽdo: & quia dubitabatur ne deterius faceret, consultum fuit Casano, quod ad propria remearet. His itaque rumoribus intellectis, Casanus præcepit maiori duci sui exercitus, qui uocabatur Cotulossa, quod cum parte exercitus ad custodiam regni Syriæ remaneret, & Molay ac alijs Tartaris, qui erãt in terra Gaccaræ mandauit, quod obedirent Cotulossæ, quem dimiserat loco sui. Post hæc ordinauit Casanus Baiulos, & rectores super qualibet ciuitate, & tradidit ciuitatem Damasci Capchick proditori superius nominato, nondum enim Casanus cognouerat uelle suum. Postea uocari fecit ad se regem Armeniæ, & suum sibi reserauit recessum, dicens, Libenter tradidissemus terras, quas acquisiuimus, custodiendas Christianis, si uenissent: & si uenerint, Cotulossæ dabimus in mandatis, quod eis restituat omnes terras, quas hactenus tenuerunt, & ad reparationem castrorum det eis subsidium opportunum. His omnibus sic completis, Casanus arripuit iter suum, tendens uersus Mesopotamiam. Quumq; ad flumen Eufraten peruenisset, mandauit Cotulossæ, ut dimissis Molay xx. milibus Tartaris, ad eum cum residuo exercitu accedere festinaret. Cotulossa quidem fecit, sicut receperat in mandatis, unde Molay stetit in custodia regni Syriæ pro Casano, & suadẽte Capchick proditore, Molay se transtulit uersus partes Hierosolymitanas, in quodam loco nominato Gaur, ut ibi pabula ꝓ equis, & alia necessaria inueniret. Æstiuo uero tẽpore ueniente, Capchick prædictus, qui erga Casanũm iamdudũ conceperat falsitatem, occulte misit ad Soldanum, quod redderet sibi Damascum & alias terras, quas Casanus & Tartari occupauerant in regno Syriæ. Et Soldanus promisit Capchick, quod si ea quæ promiserat adimpleret, sibi daret perpetuo dominium ciuitatis Damasci, & de thesauro suo etiam magnã partem, & sororem suam sibi traderet in uxorem: & ita post modicum temporis spacium, Capchick rebellis effectus, fecit omnia castra Tartaris rebellare: spes enim illorum erat æstus æstiui temporis, in quo Tartari non poterant equitare, neq; suis subsidium impertire. Quãdo Molay uidit, quod omnes terræ rebelles factæ fuerunt, non fuit ausus stare cum tam modica gentium quantitate, unde per uiam breuiorem se transtulit ad regnum Mesopotamiæ, & notificauit Casano omnia quæ in regno Syriæ euenerant seriatim. Casanus uero tunc nõ potuit aliud facere per æstum temporis. Sed ueniente tempore hyemali, super littora fluminis Eufratis suum fecit maximum apparatum, & transmisit Cotulossam cũ xxx. milibus equitibus Tartaris, & præcepit, quod

quando ad partes Antiochiæ perueniret, regẽ Armeniæ conuocaret, & alios Christianos partium orientis & Cypri, & adiungeret eos sibi. Et dum Casanus cum robore sui exercitus sequeretur, in regnum Syriæ introiret. Prædictus itaq; Cotulossa fecit sicut habuit in mandatis. Acceptis itaq; xxx. milibus Tartarorum, per dietas suas perrexit, quousq; Antiochiam applicuit, & deinde misit ad regem Armeniæ quod ueniret, unde rex Armeniæ cum suo exercitu equitauit. Christiani etiã qui erant in regno Cypri, de aduentu Cotulossæ rumoribus intellectis, absq; moræ dispẽdio cum galeis & alijs lignis peruenerunt ad insulam Anteradensem, & ibi fuerũt dominus Tyreneñ. frater regis Cypri, qui erat militiæ dux & rector, & magistri domorum, hospitalis & templi, cum conuentibus fratrum suorum: & dum parati essent uoluntaria Christi seruitia adimplere, ecce rumor uenit de quadã infirmitate Casani, à qua taliter uexabatur, quod de conualescentia medici desperabant, unde Cotulossa cum suis Tartaris redijt ad Casanum. Rex etiam reuersus fuit Armeniam & alij Christiani, qui uenerant ad insulam Anteradensem, redierunt in Cyprum. Et ob hanc causam incœptum terræ sanctæ negocium fuit totaliter derelictum: hoc accidit anno domini M. CCCL.

De maximo damno quod habuerunt Tartari in planicie Damasci propter aquarum abundantiam, Cap. XLIIII.

ANno domini M. CCCIII. Casanus congregato iterum exercitu copioso cum magno apparatu, peruenit usque ad flumen Eufraten, intendens regnum Syriæ introire, & sectam Mahumeti totaliter destruendo, terram sanctam libere restituere Christianis. Saraceni uero Casani timẽtes aduentum, & quũ in bello nõ confiderent se esse pares, totam terrã eorũ combusserunt ante faciem Tartarorũ, ita quod collectis frugibus, & alijs in terra crescentibus, ac animalibus in castris & in munitionibus cõgregatis, residuũ totũ ignibus deuastarũt, ut quũ Tartari uenirẽt, nõ inuenirẽt uictualia, neq; pabula pro iumentis. Quando Casanus intellexit ea quæ fecerant Agareni, & qualiter dissipauerant totam terram, cogitans quod equi illis in terris taliter deuastatis non possent sustentari, accepit consiliũ remanẽdi super littora fluminis Eufratis illa hyeme, & ueris tempore ueniente, dum herbæ inciperent pullulare, perficere iter suum. Maiorem enim curam habebant Tartari de equis suis quàm de seipsis, quia dum modico & uili cibo sciant esse contenti, de seipsis quodammodo non curabant. Tunc Casanus misit pro rege Armeniæ, qui sine tarditate ueniens, super flumine se locauit. Et tanta fuit ibi gentis multitudo, quod exercitus Casani per tres dietas extendebatur in longum, à quodam uidelicet castro quod uocatur Caccabe, usq; ad aliud castrum nominatum Labire: quę quidem castra erant Saracenorum, sed absq; insultu aliquo reddiderunt se Casano. Quumq; Casanus taliter moraretur, tempus congruum expectando, ut posset de Saracenis perficere uota sua, &

terram sanctam de ipsorum manibus liberare. Et ecce, diabolus obstaculum interiecit. Nam Baydo superius nominatus, terras Casani iterum introiuit, & intulit damna multa, sicut Casano extitit enarratum. Vnde consultum fuit Casano, quod ad propria remearet. Casanus quidem plurimum perturbatus, pro eo quod tam diu differebatur negocium terræ sanctæ, iussit Cotulossæ duci suo, quod cum xl. milibus Tartaris regnum Syriæ introiret, & ciuitatem Damasci caperet, & omnes perderet Saracenos. Rex quoque Armeniæ cum gente sua præfato duci Cotulossæ est associatus. Casano itaque ad propria redeunte, Cotulossa cum xl. milibus Tartaris, & rex Armeniæ cũ suo posse regnum Syriæ introiuerunt, omnia deuastantes, quousque peruenerunt ad ciuitatem Hames, ibiq; crediderunt, sicut aliâs fecerant Ægyptij, exercitum inuenire, sed certos intelligentes rumores de Soldano, quod esset in ciuitate Gaccaræ, inde nullatenus egressurus. Obsederunt ergo uiriliter ciuitatem Hames, quam post paucos dies uiolenter ceperunt, & indifferenter omnes Saracenos gladio peremerunt, ibiq; inuenerunt diuitiarum copiam, & magnam multitudinem armatorum. Deinde uero se transtulerunt ad ciuitatem Damasci, ut eandem quoq; obsiderent, & ecce ciues suos miserũt nuncios, supplicãdo quod eis concederentur induciæ triduanæ, quas inducias habuerunt. Præcursores uero Tartarorum, qui ferè per unam dietam transiuerant iam Damascum, ceperunt quosdam Saracenos, quos transmiserunt ad Cotulossam, ut per eos inquireret certa noua. Cotulossa ergo per illos Saracenos rumoribus intellectis, quod ibi prope circa duas dietas erant mille ducenti equites Saracenorum, qui aduentum Soldani quotidie expectabant: cum festinatione equitauit, ut ex improuiso illos caperet & teneret. Et quãdo Cotulossa & rex Armeniæ puenerunt ad locũ, ubi erãt mille ducenti equites Saracenorum, erat quasi hora uespertina, & paulo ante applicuerat iam Soldanus. Cotulossa ergo & rex Armeniæ, qui credebant occupare solos illos mille ducentos Saracenos, uidentes se in sua opinione deceptos, steterunt ut consilium caperẽt. Consultum itaq; fuit Cotulossæ, quod requiesceret nocte illa, & inimicos in crastinum impugnaret, quum dies iam ad uesperam declinasset. Cotulossa uero qui uilipendebat Soldanũ, & etiam gentem suam, noluit in hoc casu quiescere consilio alicuius, imò præcepit festinanter acies ordinari. Saraceni uero hoc uidentes, steterũt, quia à quodam lacu & quodam monte erant à duabus partibus præmuniti. Et scientes quod Tartari absque eorum discrimine ad eos accedere non ualebant, noluerunt exire ad pugnã, sed ibi firmiter expectauerunt. Quumq; Tartari crederent absq; obstaculo inuadendos Saracenos, & ecce quendam ante se riuulum inuenerunt, qui in certis locis transitum non habebat, unde tardauerunt Tartari multum, antequam possent transire riuulum supradictũ. Sed postquã Cotulossa & rex Armeniæ cũ maiori parte suorũ riuulũ transiuerũt, in inimicos uiriliter insul-

 tarunt.

tarunt.Soldanus ſtetit,nec de loco quidem ubi erat inter lacum & montem, uoluit ſe mouere.Noctis uero caligine appropinquante,dum uideret Cotuloſſa Soldanum ſtantem,& nolentē ad pugnam egredi,ut ſperabat,congregatis ſuis iuxta montē,nocte illa quieuit:ueruntamen circa mille Tartarorū, qui non potuerunt eo die riuulum pertranſire,nō fuerūt cum alijs nocte illa. Veniēte uero die,ad pugnandū ſe Tartari parauerūt,& in Soldanū uiriliter inſultarūt:ſed Soldanus noluit in campū uenire more bellorum, ſed ſtetit in illo tutiori loco,cum gente ſe quantū poterat defendēdo. Tartari uero conabant̃ extrahere Saracenos,ſed nullo modo potuerūt. Durāte uero inſultu à mane uſq; ad nonā,propter defectū aquæ,quā nō inuenerant nocte illa nec die,tædio & ſiti nimiū fatigati retro ceſſerūt,& dimiſſo Soldano receſſerunt unus poſt aliū paulatim per turmas & acies ordinati,quouſq; peruenerūt ad planiciē Damaſci,ibiq; inuenerūt abundantiā magnā aquę,& paſcua ualde bona,& ordinatum fuit ibi ſtare, quouſq; hominibus & equis daret̃ requies opportuna,ut poſtmodum melius poſſent redire ad prelium cum Soldano. Habitatores uero Damaſci ſcientes quod exercitus Tartarorum erat in illa planicie collocatus, quadam nocte aquas fluminis per quoſdam meatus & riuulos diſcurrere permiſerunt,& antequam octo horæ noctis illius pertranſiſſent, aquæ in tantum creuerunt ubiq;, quod Tartari coacti ſint ſurgere & recedere feſtinanter.Quūq; nox illa eſſet multum tenebroſa, & foſſata forēt omnia plena aquis,& nulli tramites apparerēt,omnes fuerunt quaſi confuſi, & multa animalia, arma, & arneſia amiſſa fuerunt in illa planicie propter aquas,& etiam plures homines ſuffocati,& inter cęteros rex Armeniæ plura dicitur amiſiſſe. Veniente uero die,per gratiā dei aquarū pericula euaſerunt. Sed quum arcus & pharetræ Tartarorum, cum quibus præcipue præliant̃, ac alia arma ipſorum eſſent totaliter madefacta,quod illa non poterant exercere,unde fuerunt totaliter ſtupefacti:quod ſi inimici eos perſequuti fuiſſent, nullus penitus euaſiſſet,imò illos uelut aues capere potuiſſēt. Poſt hæc uero paulatim Tartari propter illos qui equos ſuos amiſerāt,incedentes ad littora fluminis Eufratis ſunt reuerſi, nec aliquis inimicorum auſus fuit illos ſequi, ſiue inuadere quoquo modo,quandoquidem peruenerunt ad flumen,quod tranſire oportuit natando, & ſicut melius fieri poterat ſuper equis, dum flumen illud eſſet turbidum & inflatum propter abundantiam pluuiarū,multi Armeni perierunt in illo,etiam Tartari & Georgiani, & multi equi fuerūt in flumine ſuffocati:& ſic accidit,quod nō per potentiā inimicorum, ſed caſu & malo conſilio tanquam confuſi ad propria redierunt.Hoc quidem dicit̃ eueniſſe,eo quod Cotuloſſa nolebat acquieſcere conſilio alicuius.Nam ſi ſapientibus crediдiſſet, illa potuiſſet pericula faciliter euitaſſe. Ego enim Fr. Haythonus huius hiſtoriæ compilator,præmiſſis omnibus præſens fui,& ſi forte ſuper hac materia loquor prolixius quàm decet, mihi quæſo uenia tribuat̃.

Nam hoc

Nam hoc facio, ut in casu simili similia discrimina ualeam reminisci. Rebus enim consulte actis, consueuerunt fines laudabiles obtineri, & econtra, quæ improuide fiunt, optatis successibus sæpius carent. Postquam itaque rex Armeniæ flumen Eufraten pertransiuit non sine damno suorum, decreuit ire ad Casanum antequam ad regnum Armeniæ remearet, unde recto tramite perrexit ad ciuitatē Niniue, in qua Casanus tunc residebat, & Casanus regē suscepit honorifice & benigne, & super amissionibus atque damnis regi plurimū est compassus, unde eidem fecit gratiam specialē. Nam sibi cōcessit mille Tartaros, qui suis expēsis semper essent stantes in custodia regni sui. Et de regno Turquiæ præcepit Casanus certam quantitatem pecuniæ regi dare, de qua posset alios mille equites stipendiarios ad suum placitum retinere. Rex igitur accepta licētia, ad regnum Armeniæ est reuersus, & Casanus ei iniunxit, quod prudenter uigilaret circa custodiam regni sui, quousque ad subsidiū terræ sanctæ personaliter, dante domino, posset ire.

Qualiter Casanus ante mortem suam Carbagandan suum fratrē successorē in regno constituerit, Cap. XLV.

REx itaque Armeniæ ad terram suam rediit, sed postquam ibi applicuit, parū habuit de quiete. Post hæc uero, sicut deo placuit, Casanus fuit quadam graui infirmitate detentus. Et quia sapienter in uita sua egerat, uoluit etiam ultimo commendari, unde suum sapienter condidit testamentum, & sibi instituit hæredem & successorem Carbagandan fratrem suum. Postquā ordinauit prudenter ea quæ erant ordinanda circa negocium regni sui & domus suæ, fecit pulchras constitutiones & leges, quas suis dimisit in memoriā, quæ quidem à Tartaris firmiter obseruantur. Post hæc Casanus diem clausit extremum, & successit sibi in regno Carbaganda frater suus. Iste Carbaganda, fuit filius cuiusdā bonæ memoriæ dominæ, quæ fuit uocata Erockcaton, quæ fuit in fide Christi deuotissima & fidelis, & quamdiu uixit, faciebat sibi diuina officia quotidie celebrari, & tenebat Christianum presbyterum, & sacellum, unde iste Carbaganda fuit baptisatus, & nominatus in suo baptismate Nicolaus, & quamdiu mater eius uixit, in fide Christianorum permansit. Sed post obitum dominæ matris suæ, dilexit societatem Saracenorum, unde fide Christianorū relicta, adhæsit sectæ perfidi Mahumeti. Rex uero Armeniæ de obitu Casani fuit plurimū perturbatus. Nam per hoc inimici fuerunt in magna superbia eleuati. Vnde accidit, quod Soldanus regem habebat ualde exosum, & etiam gentem suam. Nam per totum illum annum ferè mense quolibet, Soldanus Babyloniæ misit magnā copiam armatorū, qui totum regnum Armeniæ deprædabantur, & præcipue planiciem circundabant, damna multa sæpius inferendo, & sic nunquam scitur regnum Armeniæ tantam habuisse molestiam temporibus retroactis: sed deus omnipotens & misericos, qui sperātes in se nullatenus derelinquit, compassus est

miſerabilibus Chriſtianis. Vnde accidit menſe Iulij,ut ſeptem milia Saracenorũ de melioribus domibus Soldani, regnũ Armeniæ fuerint ingreſſi, & iuerint omnia deuaſtando uſq; ad ciuitatẽ Tarſenſem,in qua B.Paulus apoſtolus natus fuit. Et quum multa damna intuliſſent prouinciæ, & redirent, ecce rex Armeniæ ſuis undiq; congregatis,Saracenis deprædatoribus obuiauit,& prope ciuitatẽ Ayatij bellũ inijt cum eiſdem:ſed nutu dei potius quàm bonitate noſtra, prædicti Saraceni fuerunt totaliter debellati, quod de illis ſeptẽ milibus Saracenorũ nõ euaſerunt trecenti qui nõ eſſent capti, aut diro gladio interempti,licet ferocitate ſua crederent inuadere totũ regnũ,& Chriſtianos regni Armeniæ in uno hiatu gutturis abſorbere poſſe:& hoc actum fuit quadã die dominica xviij. menſis Iulij. Poſt illũ conflictũ Saraceni nõ fuerunt auſi regnum Armeniæ introire: & miſit Soldanus Ægypti, & treugas cum rege Armeniæ inijt & firmauit.

De diſtinctionibus huius operis,& qualiter habuit originẽ, Cap. XLVI.

EGo uero Fr.Haythonus interfui omnibus prælibatis,qui dudum propoſueram habitum ſumere regularẽ, ſed propter incõuenientia diſcrimina & ardua negocia regni Armeniæ,cum honore meo non poterã in tantis neceſſitatibus derelinquere conſanguineos & amicos. Vnde poſtquã deus ſua pietate mihi conceſſit gratiã dimittendi regnũ Armeniæ, & populum Chriſtianum,poſt multos labores meos in ſtatu pacifico & quieto,cõfeſtim uotũ quod diu uouerã,uolui adimplere. Accepta itaq; licẽtia à domino meo rege, & ab alijs conſanguineis & amicis in campo illo, ubi deus de inimicis triumphum conceſſerat Chriſtianis,arripui iter meum,& perueniens in Cyprum, in monaſterio epiſcopæ Præmonſtratenſis ordinis ſuſcepi habitũ regularẽ, ut qui in iuuentute meã militauerã mundo,in ſeruitijs dei reſiduũ uitæ meæ, pompis huius ſeculi relictis,cõſumerem. Anno domini M.CCCV. Gratias igitur ago deo,quoniã regnũ Armeniæ hodie eſt in ſtatu æquo, bono & pacifico reformatum: præcipue per modernũ regem dominũ Liuonum,filium quondã domini Theodori, q tanquã indolis glorioſæ uirtutibus illuſtratus, omnibus regentibus eſt ſpeculũ gratioſum. Et firmiter credit & ſperat,quod in diebus iſtius regis iuuenis, qui bonitate ſuos anteceſſores præcellit, cum auxilio dei regnum Armeniæ ad ſtatũ priſtinum reducetur. Præterea huius operis compilator, ea quæ narrat & ſcribit in iſto libro, tribus modis aſſerit ſe ſciuiſſe. Nam ab initio Changij Can, qui fuit primus Imperator Tartarorum,uſq; ad Mango Can, qui fuit quartus Imperator, narrat ea fideliter, quæ in Tartarorũ hiſtorijs continentur. A Mango Can uero uſq; ad mortẽ Haoloni,ea quæ narrat & ſcribit, ſciuit & audiuit per dominũ auunculũ ſuũ, quod dominũ Haythonũ regem Armeniæ reſcribere fecit, qui præſens fuit illis temporibus,omnibus prænotatis,& cum magna diligẽtia narrabat hæc filijs & nepotibus,& faciebat redigi in ſcriptis,ut melius memoriter tenerent.

Haythonus monachus fit

Ab initio

Ab initio quidem Abaga Can usque ad finem tertiæ partis huius libri, ubi finem capiunt historiæ Tartarorũ, sciuit ipse tanquam ille qui præsens fuit, unde de his quæ suo tempore euenerunt, perhibet testimonium ueritati. Et licet hucusq; narrauerimus de historijs & gestis Tartarorũ, adhuc restat de ipsorum dominio & potentia, præcipue qui nunc uiuũt aliquid referandum, ut melius cognoscantur.

De Tamor Can sexto Imperatore Tartarorum, & de potentia sua, & subiectorum suorum, Cap. XLVII.

MAgnus itaq; Imperator Tartarorum, qui nunc tenet imperiũ, uocatur Tamor Can, & est sextus Tartarorum imperator: sedem imperij sui tenet in regno Cathay, in quadam maxima ciuitate, quæ uocatur Ions, quã ædificari fecit pater suus, sicut superius est expressum. Potentia quidem eius est ualde magna, plus enim posset Imperator solus ille, quàm omnes simul alij principes Tartarorum. Gentes istius Imperatoris reputantur nobiliores & ditiores, & sunt melius munitæ necessarijs: quoniam in regno Cathay, in quo nunc degunt, diuitiarũ multarum abundantia maxima inuenit̃. Præter magnum Imperatorẽ, sunt alij tres magni reges & principes Tartarorum, quorũ unusquisq; dominiũ magnũ tenet, obediunt tamen Imperatori tanq̃ eorum domino naturali. Et quæstiones quas inter se habent, ad Imperatoris curiam deferuntur, & per eius iudicium deciduntur. Primus quidem istorum regum uocatur Chapar, alter uocatur Hochtay, & alius Carbanda appellatur. Iste Chapar dominium suum tenet in regno Turquestan, & magis appropinquat genti Imperatoris quàm alij. Potest etiam, ut dicitur, ad pugnã congregare quatuor centum milia equitum armatorũ. Homines illi sunt audaces & strenui bellatores, non tamen habent equorum siue armorũ abundantiã, sicut necessarium esset eis. Multotiens gens Imperatoris mouet istis guerram, & isti quandoq; mouent guerram cõtra Carbanda & gentẽ suam. Dominium istius Chapar antiquitus fuit unius domini per magnam partem, qui Doay nomine appellabatur. Hochtay rex Tartarorum, dominium suum tenet in regno Cumaniæ in quadam ciuitate quæ uocatur Sara. Potest etiam, sicut dicitur, congregare ad pugnam sexcentum milia equitũ bellatorum: isti non tantum cõmendantur in facto armorum, sicut gentes Chapar, licet equos habeant meliores. Quandoq; mouẽt guerram contra gentẽ Carbanda, quandoq; contra Vngaros, quandoq; inter se rixantur. Præsens uero Hochtay dominium suũ tenet pacifice & quiete. Carbãda suum habet dominium in regno Asiæ maioris, & moratur in ciuitate Taurisij: ducere potest ad pugnam tercentũ milia equitum bellatorum. Isti sunt à diuersis partibus cõgregati, diuites sunt, & omnibus necessarijs bene muniti. Chapar & Hochtay quãdoq; mouent guerrã contra prædictũ Carbanda. Carbanda uero nulli guerram mouet, nisi Soldano Ægypti, cõtra quẽ sui antecessores

sæpius pugnauerunt. Chapar & Hochtay libenter auferrēt terram & dominium Carbandæ, si ualerent, sed nō possunt, licet potentiores sint eo terris & gentibus, ut dictum est. Et hæc est ratio, qualiter Carbanda potest resistere tantæ potentiæ inimicorū, & defendere terram suam. Asia enim tota in duas partes est diuisa, una enim pars dicit̃ Asia profunda, & in illa parte habitat Imperator & duo reges superius nominati, Chapar uidelicet & Hochtay. Alia uero pars uocatur Asia maior, & in illa morat̃ Carbanda sæpe dictus. Tres uiæ sunt solummodo, per quas itur de profunda Asia ad Asiā maiorē: una uidelicet uia, per quam itur de regno Turquestan ad regnū Persarum. Alia uia est quæ dicitur Ledorbent, quæ uia est prope mare, ubi Alexander construxit ciuitatem uocatā Portam ferri, sicut in historijs regni Cumaniæ plenius cōtinetur. Alia uia est per mare maius, quæ transit per regnum Abcas: per primā uiam nō possunt habere ingressum gentes Chapar ad terram Carbanda absq; magno discrimine & labore, quia nulla pabula inuenirent̃ pro equis usq; ad plures dietas, quia terra illa est arida & deserta, & anteq̃ possent peruenire ad terras cultas & habitatas, equi totaliter deficerent propter famē: aut essent ita fessi, & uiribus uacuati, quod à parua quantitate inimicorum possent faciliter debellari, & sic nolunt capere illud iter. Ex parte uero de Ledorbent possent gentes Hochtay habere ingressum ad terras Carbandę sex mensibus anni solummodo: uidelicet tempore hyemali. Sed Abaga fecit fieri magna fossata, & alia munimenta in quodā loco uocato Ciba, & ibi stat semper, præcipue tempore hyemali, custodia armatorū, qui defendunt transitū ab inimicis. Gētes uero Hochtay toties tentauerūt occulte transire per uiam, sed non potuerunt, uel possent aliqua ratione. Nam in quadā planicie, quæ uocatur Monga, stant in hyeme quædam aues magnitudinis fasianorum, quæ pulcherrimas habent plumas, & uocantur Seyserach, unde quando aliquæ gentes ingrediuntur illam planiciem, statim fugiūt illæ aues, & transeunt per illas custodias & fossata, & illi qui sunt deputati ad custodiā illius loci, per illas aues manifeste cognoscunt inimicorum aduentum, & ad defensionē continuo sunt parati. Per uiam uero maioris maris nunq̃ attentauerunt ire, quia ibi est regnum Abcas, quod est gentibus & terris bene munitū, & nullā possunt habere fiduciam in eisdem, & hoc modo Carbanda & sui antecessores usq; modo defenderunt se à tanta potentia uicinorum. Insuper aliqua dicemus breuiter de modis & moribus Tartarorum.

Asia profunda & maior

Seyserach aues

De fide, uita, moribus, conditionibus Tartarorū, Cap. XLVIII.

TArtari sunt ab alijs nationibus gentium modis & moribus sic diuersi, quod uix posset absq; tædio ipsorum diuersitas explicari. Confitentur enim unum deum esse immortalem, & inuocant nomen dei, aliter uero parū faciunt, quia nō ieiunant, uel orationes siue afflictiones faciunt ob dei reuerentiā, siue alia bona opera. Nec dei timore mala perpetrare permittūt Tartari.

tari.Homines interficere non reputant esse peccatum:& si dimitterent frenũ in equorum suorum ore,quando pascere se deberent,deum crederent mortaliter offendisse.Fornicationem & luxuriam non reputant esse peccatum.Plures uxores ducunt:& oportet secundum consuetudinē,quod filius nouercam suam ducat post obitum patris sui,& frater relictam fratris,& thorum faciũt cum eisdem. Tartari in facto armorum sunt strenui bellatores,& sunt obedientes eorum superiori plus quàm aliæ nationes: & in pugna omnes cito cognoscunt per signa & documenta uoluntatem ducis eorum, unde absq; magno labore Tartarorum exercitus ab illis qui præsident gubernantur.Dominus Tartarorum nulla stipendia dat eis,imò oportet quod uiuant de prędis & uenationibus quas acquirunt: & si uellet dominus, posset ab eis auferre quicquid haberent. Quando Tartari equitant,secum ducũt magnā copiam armatorum,& de lacte equorum pocula sumunt,& carnibus uescuntur,& illas reputāt ualde bonas.Tartari in equis sunt agiles,& sagittarij ualde boni: pedites nesciunt incedere nisi pigre. Tartari sunt sagaces & ingeniosi ad expugnandas ciuitates & castra, & semper uolunt habere prærogatiuam contra suos inimicos. In pugna nec uerentur fugere,si fuga prosit.Hanc habent Tartari prærogatiuam in campo belli existentes,quia si eis placuerit,præliabuntur:& si uoluerint prælium euitare,aduersarij cum eis non poterunt dimicare. Pugna Tartarorum est ualde periculosa, quia in uno conflictu Tartarorum moriuntur plures & uulnerantur, quàm in uno magno prælio alterius nationis,& hoc accidit propter sagittas,quas iactant cum arcubus fortiter & directe:& sunt in arte sagittandi ita periti,quod sagittæ eorum ferè armorum penetrant omne genus. Quando debellantur,fugiunt omnes simul per turmas & acies ordinati,& ualde periculosum est illos sequi,quoniam retrograde sagittas iaciũt fugiendo,& homines & equos uulnerant & occidũt. Exercitus Tartarorum non est magnæ apparentiæ, quia omnes simul congregati incedunt,ita quod acies mille Tartarorum,quingentorum apparentiam uix habeat. Tartari curialiter hospites suscipiunt, & cibum libenter diuidunt cum eisdem,& uolunt sibi per uiam similem responderi,alioquin accipiunt uiolenter. Tartari sciunt occupare alienas terras, sed ipsas nesciunt custodire.Tartari quādo sunt debiliores, efficiunt humiles & benigni:& quando sunt fortiores,sunt pessimi & superbi.Tartari nolunt quod coram eis aliquis mentiatur,& ipsi libentissime mentiuntur:in duobus tamen mentiri nesciunt,in facto armorum uidelicet, quia nullus erit ausus de probitate quam non fecerit,se iactare,aut negare si fecerit utilitatem. Aliud est,quod qui scelus aliquod fecerit,de quo etiam debeat condemnari ad mortem,interrogatus à domino,ueritatem continuo confitetur.Et hæc de Tartaris dicta sufficiant,quia longum esset mores ipsorum per omnia enarrare.

De condi

De conditione quã habere debet bellum incœpturus, Cap. XLIX.

RAtio poſtulat & requirit, quod quicunq; contra ſuos inimicos guerram mouere intendit, debeat quatuor præuidere. Primo, quod iuſtã cauſam habeat guerram cum ſuis aduerſarijs inchoandi. Secundo, conſiderare debet poſſe ſuum, utrum ſufficiat in expenſis & alijs neceſſarijs ad guerram manu tenendam, & ipſam ſine debito terminandam. Tertio inueſtigare debet ſapienter inimicorum intentionem & ſtatum. Quarto guerram debet inchoare tempore competenti. Ego uero Fr. Haythonus, qui ex mandato ſummi pontificis ſum de hac materia loquuturus, dicere poſſum, quod Chriſtiani iuſtam habẽt cauſam guerram mouendi cum filijs Iſmaëlis, quoniam hæreditatem eorũ obtinent occupatam, uidelicet terrã ſanctam, & ſanctum ſepulchrum domini noſtri Ieſu Chriſti, in quo fuit origo fidei Chriſtianæ, & alia ſancta loca Chriſtianis plurimum reuerẽda. Inſuper propter atroces iniurias, & nimium horrenda opprobria, quæ cum multa noſtri ſanguinis effuſione Agareni intulerunt Chriſtianis, temporibus retroactis, & etiã propter alias rationes & cauſas uarias & diuerſas. De potentia uero dico, quoniam nemo debet penitus ignorare, quin ſacroſancta Romana eccleſia, quæ totius orbis eſt domina & magiſtra, potentiam habet cum congregatione regum & principum Chriſtianorum, & fidelium crucifignatorũ, terrã ſanctã eruendi de ſeruitute inimicorũ fidei Chriſtianæ, qui peccatis noſtris exigentibus, illam detinent occupatã. De cognoſcendo uero ſtatu inimicorũ, hocq; de tempore competenti, in quo guerra debeat inchoari, oportet prolixius aliqua enarrare. Nam ſicut bonus medicus, ut ad conualeſcentiam ægrũ perducat, cauſam debet ægritudinis perſcrutari: Ita decet prouidum bellatorẽ, inimicorum inueſtigare conditionem & ſtatum, ut guerram poſſit incipere prouide & audacter, & illi finem laudabilẽ imponere. Sapienti enim & ſtrẽnuo duci, nihil debet eſſe occultatum de potentia inimici, quoniam præuiſa non lædunt, & improuiſa conſueuerunt ſæpius animos perturbare, pręcipue in bellorum diſcrimine, ubi loci uel temporis ſpacium non habetur periculis occurrere tam paratis. In omni enim opere poteſt correctionis medela facilius adhiberi, quàm in pugna, in qua pœna errorem continuo ſequitur. Vt igitur de his quæ dicturi ſumus, ſuper paſſagio terræ ſanctæ clarior intelligentia adhibeat', aliqua narrabimus de ſtatu & conditione terræ Ægypti, de exercitu Babyloniæ, & potentia inimici.

Per Iſmaelitas intelligit Saracenos

De conditione regni Ægypti, & Soldani potentia, Cap. L.

SOldanus ille, qui regnorum Ægypti & Syriæ hodie obtinet principatũ, uocatur Melomaſer, & de natione Cumanorũ extitit oriundus. Milites ſui exercitus ſunt de diuerſis partibus & nationibus congregati, quia habitatores illarum partium in facto armorum nihil penitus ſunt ualentes, unde oportet, quod de alienis gentibus eius potentia roboretur. Potentia quidem

Soldani

Soldani peditum armatorũ est modica : equitum uero est plurimũ copiosa. Maior pars exercitus Aegypti, sunt serui empti precio, quos mali Christiani sæpe portant cupiditate lucrandi, aut in prælijs acquisiti, quos compellunt eorum sectæ & fidei adhærere. Et illi qui empti precio pecuniæ extiterunt, chariores sunt & habentur, & plus alijs honorantur. Soldanus Aegypti semper est timidus & suspectus, ne gens sua in eius præcipitium aliqua machinetur. Sunt enim illi serui talis naturæ, quod semper aspirant ad dominium occupandum, & ob hanc causam plures Soldani gladio perierunt. Potentia exercitus Babyloniæ circa uiginti milia potest esse equitum ; ex quibus sunt aliqui in arte armorum periti & strenui bellatores, maior tamen pars illorũ magni precij non habetur. Quando Soldanus equitat, & gens sua magna & multa arnesia secum trahunt, & onera camelorum, equos pro armis habent satis bonos, & equas satis agiles ad currendum: non tamen possent magnos sufferre labores, & mularum & ronimorum copiam non habent. Exercitus Soldani est promptus ad seruitia & paratus, quia milites habitant omnes simul in ciuitate Chayri. Conditio uero ipsorum est talis, quia unusquisq; habet stipendia sua de quibus uiuit, quæ summa centum & uiginti florenos annuatim uix excedũt, & oportet tenere tres equos, & unum camelũ. Et si forte Soldanus Aegypti extra regnum duceret gentem suam, aliquid daret sibi si uellet de gratia speciali. Milites uero istos dat Soldanus regendos proceribus suis, quos nominat Amurates, & dat alteri centum, alio ducentos, plus uel minus, sicut ei placebit, & quantum ascendunt in summa stipendia militum, quos concesserit Amurato, tantundem dabit Soldanus Amurato pro sua persona, & soluit sibi etiam stipendia militum quos tenebit: unde illi, quẽ Soldanus uoluerit ad magna promouere & honorare, dat plures milites ad tenendum. Secundum uero ordinem prætaxatũ, magna fit Soldano derogatio seruitiorum & defectus, quia Amurates emunt seruos precio pecuniæ, & ponunt illos ad stipendia, & in numero militum armatorũ, aut ponunt ad seruitia gentem parui precij, quibus concedũt equos & arma, & pro suis stipendijs dant eis aliquid, & residuum totum conseruant, unde in multis talibus pauci inueniuntur, qui sint ad arma ualentes.

De potentia Soldani in regno Syriæ, Caput LI.

POtentia uero Soldani in regno Syriæ circa quinq; milia militum potest esse, qui de terris & redditibus uiuunt. Habet etiam Soldanus magnam copiam Beduinorum & Turquorum, qui sunt aduenæ & forenses, de quibus magnum habet iuuamen, præcipue ad obsidendum ciuitates & castra, quia secum uadunt sola intentione aliquid acquirendi. Ad alia uero seruitia non posset Soldanus illos trahere absq; stipendijs, & si forte uellet illis uiolentiam inferre, ipsi recederent sine mora, Turquiniani uidelicet ascenderent magnos montes, & desertum Arabiæ peterent Beduini. Aliquos etiã habet

Soldanus

Soldanus pedites sagittarios in terra de Malbeck & circa montē Libani, & in terra Assassinorum, qui etiam ad castra & ciuitates obsidendas, seruitia magna præstant, sunt enim Christianæ fidei inimici, ualde ingeniosi ad ciuitates capiēdas & castra, quas capere sciūt per machinas, arcus, balistas, ignes inextinguibiles, meatus subterraneos, & alia diuersa genera insultandi.

De regno Ægyptiorum, qualiter de gente in gentē translatum est, Caput LII.

IMperator Græcorum cōsueuit terræ Ægypti dominium obtinere, & per duces & rectores terram illam regebat, qui redditus colligebant, & Imperatori Constantinopolim transmittebant, & durauit dominium Græcorum usq; ad annos domini DCCIII. Ægyptij uero nequeuntes pati dominium Græcorum, à quibus mirabiliter grauabantur, reddiderunt se Saracenis, & elegerunt dominum super eos, quendam de progenie Mahumeti, quem uocauerunt Caliph, & tenuerūt isti dominium Ægypti, annis cccxlvij. Postea uero amiserunt dominiū, & Medi, qui Cordins uulgariter appellantur, dominium occupauerunt, sicut clarius inferius exprimetur. Anno dñi M.LIII. bonæ memoriæ Amanricus rex Hierosolymitanus cum omnibus Christianis quos potuit congregare, ingressus fuit terram Ægypti, & plures acquisiuit ciuitates & uillas. Caliphus uero uidens, quod nō poterat resistere Christianis, misit nuncios ad Soldanum Halappi, implorans subsidium ab eodē, unde Soldanus Halappi, qui sectam sequebatur Caliphi, misit ad subsidiū Caliphi quendam suum ducem, qui uocabatur Xaracon cum magna copia armatorum, qui tantum fecerunt, quód de regno Ægypti fugauerunt Christianos, & recuperauerūt terras quas occupauerant Christiani. Post hæc quidem accidit, ut uideret terram Aegypti diuitijs opulentam, & Caliphi potentiam quasi nullam, ad illius terræ dominium aspirauit: unde cepit Caliphum personaliter, & illum carceri mācipauit, & regnum Aegypti inuasit uiriliter, & ipsum dominio suo subdidit, & constituit se dominū & Soldanū. Iste Xaracon fuit de regno Medorum, de natione Corasminorū, & fuit de natione sua primus dominus in Aegypto. Post obitum uero Xaracon, successit sibi in dominio quidam filius suus nomine Soladinus, & tantum creuit potentia istius Soladini, ut ipse regem Hierosolymitanum & Christianorum potentiam debellarit, & ceperit uiolenter sanctā ciuitatem Hierosolymitanam, & alias plures terras. Et post obitum istius Soladini fratres sui & nepotes successiue Aegypti dominium tenuerunt usq; ad tempus cuiusdā Soldani, qui uocatus fuit Melecsala. Iste Melecsala dominabatur in Aegypto tempore illo, quo Tartari subiugauerunt regnum Cumanorum. Et audiens qualiter Tartari pro modico precio uendebant Cumanos quos ceperant, misit cum magna summa pecuniæ per mare mercatores, & fecit emi de iunioribus Cumanis in maxima quantitate, qui fuerūt deportati in Aegyptum. Melecsala multum

multum dilexit Cumanos quos emerat, & ipsos fecit cum magna diligentia enutriri, & in arte equitandi, sagittandi, & arma tractandi illos instruxit, & magnam gerens fiduciam penes seipsos detinuit, quodãmodo omnes alios elongando. Et eo tempore quo B. Ludouicus rex Francorum bonæ memoriæ transfretauit, & Christiani nominis amore fuit carceribus mancipatus, prænominati serui emptitij Cumani interfecerũt Melecsala eorum dominũ & Soldanum, & constituerunt eorum dominum quendam ex ipsis nomine Turquinianũ. Et ob hanc causam rex Franciæ & frater suus qui Saracenorũ carceribus trudebantur, fuerũt redempti & facilius liberati, & hoc modo cœperunt prædicti Cumani in Ægypto primitus dominari, & uocat̃ ista progenies Cumanorum in partibus orientis Capchac. Post paucos uero dies quidam alius ex prædictis Cumanis nomine Cathos, prædictum Turquinianum gladio iugulauit, & fecit se dominum & Soldanum, & uocatus fuit Melecmees, & iste Melecmees debellauit Guiboga capitaneum Tartarorũ, quos in custodia regni Syriæ dimiserat Haolonus. Quumq́ Melecmees ad Ægyptum rediret, quidam alius Cumanus nomine Bendecar, ipsum interfecit in uia, & se constituit dominum & Soldanum, & fecit se uocare Melecdaer. Iste fuit sagacissimus, & in facto armorum strenuus atq́ audax, & suo tempore multum creuit Saracenorum potentia in Ægypto, & in regno Syriæ, & multas occupauit ciuitates & castra quas Christiani tenebant, & iste cepit nobilissimam ciuitatem Antiochiæ anno domini M. CCLXVIII. Et postmodũ regno Armeniæ intulit multa damna. Tempore uero istius Soldani Melecdaer, transtulit se ad partes Syriæ rex Angliæ bonæ memoriæ, dominus * quem Soldanus interficere cogitauit per quendam Assassinum, qui ipsum regẽ uulnerauit gladio uenenato, sed per dei misericordiã & per multos labores ad conualescentiã est deductus. Post hæc fuit idẽ Soldanus Meleakdaer ueneno potatus, obijtq́ in Damasco. Post obitum uero Melecdaer factus fuit Soldanus filius suus Melecsayt, sed cõfestim quidam alius Cumanus nomine Elsi, deiecit ipsum de sede, & constituens seipsum dominum & Soldanum, illum fugauit extra regnũ Ægypti. Prædictus Soldanus Elsi ciuitatem Tripolitanã obsedit anno domini M. CCLXXXIX. & uiolenter occupauit eandem.

Rex Francorum in carcerẽ coniectus

De ciuitate Acon, qualiter à Christianis sit amissa, Cap. LIII.

ANno uero sequenti prædictus Soldanus Elsi cõgregauit undiq́ posse suum, & egressus fuit de Ægypto, intendens obsidere ciuitatẽ Acon, & dum in quodam amœno loco requiesceret quadam die, per quendam seruũ suum, quem totius exercitus sui constituerat ducem & rectorem, fuit ueneno potatus: qui dum crederet dominium usurpare, fuit continuo per alios frustatim cæsus, & factus fuit Soldanus filius Elsi, q uocatus fuit Melatasseraff, & ille fuit qui cepit nobilem ciuitatẽ Acon, anno domini M. CCXCI. Postq̃

uero prædictus Soldanus Melatasseraff rediĳt in Ægyptum,& quadam die iuisset uenatum, per quendã seruũ suum fuit in nemore interfectus,qui dum crederet se futurum Soldanũ,fuit statim ab aliĳs detruncatus.Postea uero fecerunt dominũ ac Soldanũ illum, qui hodie est Soldanus, qui uocatur Melecnaser,qui fuit frater Melatasseraff,superius nominati. Et quia iste Melecnaser erat ualde iuuenis, datus fuit sibi baiulus & tutor quidã nomine Guiboga,q fuit Tartarus natione,& fuerat seruus emptitius patris sui.Iste Guiboga usurpauit dominiũ, & Soldanũ iuuenem posuit in quodã castro Crac de Monreal,eidem faciens necessaria ministrari.Iste Guiboga fecit se appellari Melechadel. Tempore uero istius Guiboga,fuit in regno Ægypti tanta rerum uictualiũ caritudo, quod omnes Saraceni fame defecissent & penuria, sicut canes, nisi forte aliqui fuissent Christiani, qui eisdem multa uictualia detulerant cupiditate lucrandi. Post hæc autẽ Guiboga prædictus,qui fecerat se Soldanũ,intellectis rumoribus de aduentu Tartarorũ, congregauit exercitum suum,& uenit ad regnum Syriæ,ut terras à Tartaris tueretur.Iste Guiboga honorabat & diligebat multum homines suæ nationis, unde Cumani per inuidiam sibi dominiũ abstulerunt,& fecerunt Soldanũ quendam ex ipsis nomine Lachim,& iste fecit se nominare Melecnaser.Iste Lachim no luit destruere Guiboga, qui eius extiterat socius & amicus,imò dedit sibi dominium cuiusdam terræ,quæ uocatur Sarsac,& ciuitatẽ Hamac: inhibuit tamen sibi, ne staret in regno Ægypti.Præfatus uero Soldanus Lachim stetit in castro Cayri per trienniũ,nec fuit ausus inde exire præ timore suorum,nisi forte quadam die quod descendit ad planiciem causa ludendi, & tunc equus cecidit sub eo,& fractum fuit crus eius. Finaliter cum luderet ad ludum Scachorum,quidã ex seruis illius arripuit ensem Soldani,& percussit eum in capite & occidit,sed interfector fuit ab aliĳs continuo detruncatus.Post hęc fuerunt in magna discordia Saraceni de Soldano & domino eligendo. Demũ uero posuerunt in sede dominĳ Melecnaser iuuenem superius nominatum, quẽ Guiboga posuerat in castro montis Regalis, ut superius est expressum. Et iste Melecnaser est ille Soldanus, quem Casanus debellauit in campo,& qui regnat hodie in Ægypto. Parcat mihi, si prolixius quàm deceret, uerbũ tenui de Cumanis,qui sunt serui empti & uenditi, & de Soldanorũ eorũ natione,qui sępius inter se occidunt. Nam hoc feci,ut clarius demonstrarẽ,qualiter nõ possunt stare longo tempore,qui talẽ aduersitatẽ incurrant,quod nõ possent egredi de Ægypto,nec ad partes alias cũ exercitu se transferre.

Mons regalis uulgo Crac

De situ & conditione regni Ægypti, Caput LIIII.

Regnum Ægypti est ualde locuples & amœnũ,longitudo eius per quindecim dietas extenditur,& per tres solummodo latitudo.Istud regnum est quasi insula à tribus partibus deserto & sabulo circũdatũ, & ex alia parte habet mare Græciæ.Ex parte orientis uicinum est regno Syrię magis quàm

alteri

alteri terræ:ueruntamen inter unum regnum & aliud est iter octo dietū, semper per sabulum incedendo. Ex parte occidentis habet quandā prouinciam Barbariæ, quæ uocatur Bartat, sed inter unam terram & aliam, est deserum quindecim dietarum. Ex parte uero meridiei est regnum Nubianorum, qui sunt Christiani, & sunt nigri sicut pix propter solis æstum, & inter unam terram & aliam est desertum Aranæ duodecim dietarum. In regno Aegypti sunt quinq; prouinciæ, prima & maior nominatur Sayt, alia Demesor, tertia Alexandria, quarta Resint, & ista quidem est insula, & fluminibus circundata. Quinta uero dicitur Damiata. Maior ciuitas regni Aegypti uocatur Chayre, & est ualde magna ciuitas & diuitijs repleta, & ibi prope est quædā alia antiqua ciuitas, quæ uocatur Meser, & illæ duę ciuitates situm habent supra litora fluminis, quod labitur per medium Aegypti, quod uocat̃ Nilus, & in Biblia Geon nominatur. Istud flumen est utilius flumen quod ualeat reperiri, irrigat enim omnes terras per quas labit̃, & illas facit fertiles & amœnas: per istud flumen potest uenire nauigium, quod ualde est profundum, abundantiam habet bonorum piscium, & posset per omnia commendari, nisi esset quod quædam animalia resident in eodem, quæ ad similitudinem sunt draconis, & deuorant equos & homines, & alia quæcunq; animalia in flumine si illa inueniant, & etiam super ripam, & ista animalia Cocatrix uulgariter appellantur. Istud flumen semel crescit in anno, & incipit crescere à medietate mensis Augusti, usq; ad festum B. Michaelis, quotidie augmentando: & quando est in perfecto augmento, tunc homines primo dimittunt aquas discurrere per meatus & riuulos ordinatos, & omnes terræ fructiferæ irrigantur, & xl. diebus stat aqua supra faciē terræ. Deinde incipit decrescere & siccari, postea semina seminantur, & crescunt solummodo per irrigationē fluminis, quia in partibus illis non pluit, ita quod uix hyems cognoscitur ab æstate. Insuper habitatores terræ Ægypti posuerunt quandam columnam marmoream in medio fluminis ante ciuitatem Meser, & in illa columna fecerunt signa, & quando flumen crescit usq; ad perfectum augmentum, respiciunt illa signa columnæ, & si aqua creuerit usq; ad summū signū, tunc sciunt se habere fructuum ubertatē. si uero minus creuerit, sciūt per illa signa, quod contrarium debeat euenire, & secundum hoc precia rerum imponunt. Aqua ipsius fluminis est sanissima ad bibendum. In regno Aegypti sunt duo portus maris, uidelicet Alexandria & Damiata: ciuitas Alexandrię est bene munita, & circundata muris fortissimis. Aquā uero quam bibunt ciues Alexandriæ, uenire faciunt de flumine Nili, per quendam meatum subterraneum & occultum, & implent multas cisternas quas habent in ciuitate ordinatas. Aliam uero aquam non habent, de qua possent bibere præter illam, unde si auferetur ciuibus illa aqua fluminis, non possent diutius permanere. Altera uero ciuitas Alexandriæ esset difficilis ad expugnandum uiolenter: ciuitas

Nubiani

Nili descriptio Hebraice, גִּיחוֹן

Crocodili

Damiatæ ſita eſt ſuper flumine Nili, & antiquitus fuit circũuallata ambitu murorũ, ſed capta fuit bis per Chriſtianos, ſemel uidelicet per regem Hieroſolymitanũ, & alios Chriſtianos partiũ orientis, & alia uice per B. Ludouicũ regem Franciæ, pro cuius redemptione Saracenis fuit poſtmodũ reſtituta, unde diruerunt illam Saraceni, & tranſpoſuerunt illam longe à flumine & à mari, nec ibi fecerunt muros, ſiue alia munimenta, & uocant terram illam nouam Damiatã: uetus uero Damiata eſt ſine habitatione totaliter derelicta. De portubus uero Alexandriæ & Damiatæ, Soldanus recipit magnos redditus à mercatoribus, & alijs multis modis. Terra Ægypti dat omniũ frugũ & fructuum ubertatem, & optimã chacharam in maxima quantitate: uinũ modicum, tamen bonum, & odoriferum ualde. Saraceni non audent uinum bibere, quia eis inhibitum eſt lege. Carnes craſtinas, hœdinas, gallinaceas, & uolatilia ſatis habent, modicum de bouinis, tamen camelos comedunt loco boum. In regno Aegypti degunt ſimul cum Saracenis quidam Chriſtiani, qui uocantur Rapti. Ritum tenent Iacobitarum, & multas habẽt in illis partibus Abbatias, quas libere tenent, & ſine cenſu, & illi ſunt antiquiores habitatores terræ Aegypti. Nam Saraceni ibi habitare cœperunt, poſtquam illius terræ dominium occupauerunt. Res uero quæ deficiunt in Aegypto, quibus maxime indigent Saraceni, nec alias habere poſſunt, niſi ab extraneis partibus deferantur, ſunt ligna, pix, ferrum, ſclaui, & ſerui empti, de quibus eorum exercitus roboratur, & oportet quod prædictæ res deportentur per mare, & ſine ipſis ſtare non poſſunt. In toto regno Aegypti non eſt ciuitas ſiue caſtrum, ſeu alia terra munita murorum ambitu, præter ciuitatẽ Alexandriæ, quæ fortis eſt, & præter caſtrum Chayre, quod poſſet abſq; difficultate maxima expugnari, & in illo caſtro Chayre commoratur Soldanus. Tota terra Aegypti per exercitum militum defenditur & tuetur. Prima igitur die qua exercitus Aegypti debellatus, & equitum potentia conquaſſata, tota illa terra ſubiugaretur abſq; reſiſtentia alicuius.

De tempore competenti, mouendi bellum contra filios Iſmaël, Caput LV.

POſtquam rationabiliter oſtendimus iuſtã cauſam quam Chriſtiani habent mouendi guerram contra perfidos Saracenos, & ſufficienter diximus de potentia ſacræ Romanæ eccleſiæ, tractauimus etiam de conditione & ſtatu regnorum Aegypti & Syriæ, ac de poſſe Soldani & gentis ſuæ: ultimo reſtat aliquid dicere de tempore competenti: breuiter dico ergo, quoniã merito poſſumus dicere uerbum iſtud, Ecce nunc tempus acceptabile, nunc tempus ſalutis: nam nũc eſt uere acceptabile tempus impertiendi ſubſidium terræ ſanctæ, quæ diutius iacuit à perfidis canibus lacerata. Nunc eſt acceptabile tempus, quo corda fidelium debent ſuccendi ad paſſagiũ terræ ſanctæ, ut de manibus inimicorum eruatur ſanctum ſepulchrum domini, origo & funda

fundamenta spei nostræ: nec recolimus habuisse tempus tam acceptabile, tamque salubre, temporibus retroactis, sicut deus omnipotens nunc per suam misericordiam multis indicijs demonstrauit. Primo enim concessit nobis omnipotēs & misericors deus pastores, & patrem sanctissimum, qui postquam sedit in sede pōtificatus, prouisione diuina, toto mentis affectu, diu noctuque anxie cogitauit, qualiter terræ sanctæ subsidium ualeat impertiri, qualiter sepulchrum domini debeat liberari à seruitute inimicorum blasphemantium nomen Christi: unde firmiter est credendum, quod deus suos misericordes oculos conuertendo, sibi in terris constituit summum uidelicet pontificem sanctissimum patrem nostrum, cuius tempore acceptabili, diuina fauente clementia, sancta ciuitas Hierusalē sub iugo seruitutis Mahumeti diutius iam detenta, proculdubio erepta, reducet ad pristinam libertatem. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, quo adeo firmiter demonstratur, quod terra sancta debeat liberari de potentia inimicorum. Nam per gratiam Iesu Christi omnes reges & principes Christiani, & Respublicæ inter se sunt in statu pacifico & quieto, nec aliqua procella odij uel scandali perturbantur, sicut olim fieri consueuit. Vnde deus omnipotens hoc nobis demonstrat, uolēs terræ sanctæ misericorditer opitulari. Præterea omnes Christiani diuersarum partium & regnorū, fide ac deuotione accensi parati sunt, tam humeris quàm cordibus figere signum crucis, & ad terræ sanctæ subsidium transfretare, nō parcendo laboribus, nec expensis, & pro nomine Iesu Christi exponere se & sua uiriliter & feruenter. Ecce nūc tempus acceptabile, quod Christianis à domino demonstratur. Nam potentia inimicorum fidei Christianæ, est ad præsens mirabiliter diminuta: tum propter guerras Tartarorū, cum quibus nuper bellando passi fuerunt conflictum, in quo Saracenorum innumerabilis cecidit multitudo, quæ nondum potuit restaurari. Tum propterea, quod ille Soldanus, qui regnat hodie in Aegypto, est homo nullius ualoris, & nullius penitus bonitatis. Est etiam aliud, quia omnes principes & Soldani Saracenorum, qui consueuerunt impertiri subsidium & iuuamen Soldano Ægypti tēpore opportuno, totaliter defecerūt per potentiam Tartarorum, quod non remansit nisi unus, qui dicebatur Soldanus Medini, cuius etiam posse & dominia redacta sunt sub seruitute & potentia Tartarorum, & ipse personaliter est detentus: unde his temporibus absque magno discrimine & labore poterit recuperari terra sancta, & acquiri regnū Syriæ & Ægypti, ac totaliter destrui ac confundi potentia inimicorum impiorum, facilius per gratiam Iesu Christi, quàm fieri potuisset multis temporibus iam elapsis. Ecce nunc tempus acceptabile Christicolis à domino demonstratum. Nam Tartari offerent se paratos, Christianis dare subsidium & iuuamen toto posse contra perfidos Saracenos: & ob hanc causam rex Tartarorum Carbanda speciales nuncios destinauit, qui fratris sui Casani

ueſtigijs inhærendo,offert ſe exponere libentiſſime poſſe ſuum ad ſubuerſionem,& totalem deſtructionem inimicorum nominis Ieſu Chriſti. Et tempore quidem iſto,præcipue cum auxilio Tartarorũ terra ſancta recuperari poſſet,& regnum Aegypti abſq; magno diſcrimine faciliter ſubiugari. Deceret igitur Chriſtianos dare ſubſidiũ terræ ſanctæ,& abſq; tarditate. Nam mora ad ſe trahit magnum periculum & diſcrimẽ,uidelicet, ne forte,quod abſit, Carbanda Chriſtianorũ amicus deficiat, & loco eius reſurgat peſſimus inimicus,& qui forte adhæreret ſectæ & fidei Mahumeti, & per conſequens cũ Saracenis unanimis deueniret, & hoc poſſet Chriſtianis ad maximum grauamen & periculum redundare.

De proſperitatibus,& aduerſitatibus inimicorum fidei Chriſtianæ, Caput LVI.

AD honorem igitur dei & domini noſtri Ieſu Chriſti, de cuius miſericordia meum ſpero ſupplere defectum: Dico quod ad acquirendã terram ſanctã cum minori periculo & labore, oportet quod Chriſtiani terram ſanctam ingrediantur, & poſſe inimicorum inuadant, eo tempore, quo inimici uexari aduerſitate aliqua dignoſcantur. Nam ſi proſperitatis inimicorũ tempore Chriſtiani hoc facere attentarent, non ſine labore maximo & periculis poſſent perficere uota ſua. Quæ uero ſit inimicorũ fidei Chriſtianæ aduerſitas,quæ uero ſit proſperitas, breuiter enarrabo. In his quidem conſiſtit proſperitas eorundem,quando uidelicet inimici habent dominum & Soldanum ſtrenuum & ſagacem,& talem qui cauere ſciat & poſſit à fraudibus ſuæ gentis, & abſq; pauore rebellionis & perditionis ſuum poſſit dominium regere & tenere. Item,quando inimici in requie,abſq; guerrarũ uexatione Tartarorum,uel aliorum longo tempore perſtiterũt. Item,quando in regnis Syriæ & Aegypti frugũ fertilitas eſt abundans. Item, qnando per mare,& per terram uiæ ſecure patent, & eis abſq; contradictione cuiuſquam res neceſſariæ abundanter ab extraneis partibus deferunt. Item, quando treugas habent cum Nubianis & Beduinis deſerti Aegypti,nec ab eis modo aliquo infeſtantur. Inſuper quando Turquiniani & Beduini, qui degunt in regnis Syriæ & Aegypti,fideliter obediunt Saracenis. Ex his enim proſperitatibus in tantum inimicorum potentia roboratur,quod non poſſent de facili ſubiugari. Sed econuerſo, aduerſitates poſſent inimicis accedere multis modis, quando uidelicet infideles ſuum perimunt dominum & Soldanum,& hoc ſæpe & ſæpius faciunt & fecerunt. Nam poſtquam illa Cumanorum progenies cœpit dominari in Aegypto,ſicut ſuperius enarratur, nouẽ fuerunt Soldani,& domini ordinati: & de nouem eorum dominis & Soldanis, qui fuerunt in Aegypto,uſq; ad præſens tempus, quatuor fuerũt diro gladio interempti Turquiniani,Cothos,Melec,Aſſerat & Lachinus,& duo potati ueneno mortifero Benedeclar uidelicet, & Elſinus. Alij, Meleckſayt & Guiboga, uiriliter

uiriliter exultauerunt: & iste Soldanus Melecnaser, qui regnat hodie in Æ/gypto, extitit semel pulsus, & adhuc stat in suspendio uita sua, finem sui pes/simum expectando. Item, alia inimicis potest aduersitas euenire, uidelicet, quando flumen Nili non crescit, ita quod terras Ægypti posset, ut conuenit, irrigare, quoniam tūc famem & penuriam patiuntur: & hoc eis quod accidit, non est diu: fame enim & inopia tunc perijssent Christianæ fidei inimici, & regnum Ægypti totaliter dereliquissent, nisi forent cupidi Christiani, qui eis portauerunt uictualia abundanter. Tunc etiam propter defectū uictua/lium milites Ægypti efficiunt pauperes & mendici, & ipsos oporteret equos & arma uendere, & familias minuere propter famem, & sic non possent per consequens recedere de Ægypto. Milites enim Ægypti talis conditionis exi stunt, quod quando uolunt egredi de regno Ægypti, & ad partes alias se transferre, oportet quod pro octo dietis omnia necessaria secum ferant, quia in itinere octo dierum nihil penitus inuenirent, quum sit totum sabulum, quod incedunt: unde si militi deficiat unus equus uel camelus, non posset se à prouincia elongare, & ob hāc causam Soldanus Aegypti taliter impeditur, quod non posset ad regnum Syriæ se transferre. Item, quando inimici diu/tius guerra aliqua uexarentur. Item, magna aduersitas esset inimicis, & mul/tipliciter tædiosa, si per mare eis uiæ taliter attarentur, quod res quibus ca/rent, & quibus magis indigent ad sustentationem, eorum exercitus non ha/berent, sicut ligna, pix, ferrum, seruos emptos, de quibus reficiunt eorum exer citum & augmentant, & alias res quamplures, quas habere non possent, nisi ab extraneis partibus portarentur, & sine illis stare diutius non ualerent. Itē, quando Nubiani mouerent inimicis guerram, uel etiam Beduini, per hanc enim guerram potētia inimicorū posset taliter impediri, quod ad defenden/dum regnum Syriæ de Aegypto egredi non ualerēt. Item, quando terra Sy riæ deficeret in redditibus per temperiem temporis, uel propter guerras Tar tarorū, uel alio quoquo modo. Nam si in regno Syriæ deficerent uictualia, ita quod exercitus Soldani copiam non haberet, non posset in regno Sy/riæ commorari. Nam ab Aegypto siue alia regione nullum potest ad regnū Syriæ deportari, unde inimici non possent recedere de Aegypto. Quando cunq; ergo inimici ab una quauis aduersitatū prædictarū uexant, sine dubio essent taliter impediti, quod ad defendendum regnum Syriæ, de Aegypto recedere non ualerent: unde Christiani regnū Hierosolymitanū faciliter occu parent, & possent ciuitates & castra diruta reædificare absq; contradictione cuiusquā, & interea se taliter præmunirent, quod potentiā inimicorum post/modum non timerent.

De primo passagio terræ sanctæ Caput LVII.

PRosperitatibus & aduersitatib. inimicorū nō sine causa rationali supius enarratis, de initio passagij effudi, iuxta meæ paruitatis notitiā deuote

& fideliter aliqua explicabo, ad correctionem tamen uestræ sanctiss. sanctitatis. Mihi ergo uideretur pro maiori securitate & cõmodo passagij generalis, quod prius præmitterent aliquæ copiæ militum & peditum armatorum, ad prætendendam & cognoscendam potentiam inimici, cuius copiæ quantitatem sufficientem esse indico in præsenti mille equitum, decem galearum, & trium milium militum peditum armatorũ: super his etiã legatus à se de passagio mitteretur, & capitaneus strenuus & fidelis, qui ipsos omnes regerẽt & fouerent, & feliciter cum eis, dante domino, transfretarent iuxta eorum discretionem & prouidentiam, in insulam Cypri, aut ad regnum Armeniæ applicarent, deinde absq; morę dispendio ex parte legati, & capitanei ipsius armamenti, per consilium & iuuamen regis Armeniæ, nuncij mitterentur ad Carbanda dominum Tartarorum : duo inter cætera requirendo, unum uidelicet, quod per totam terram sui dominij faceret inhiberi, ne mercationes seu uictualia siue animalia ad inimicos portarentur. Aliud, quod mittere uellet suorum militum quantitatem in confines Meleti, qui prope terras inimicorũ figerent castra sua, & terras Halappi sæpius prædarent, circũcirca quotidie deuastando. Nostri quoq; peregrini cum fidelibus regis Armeniæ atq; Cypri, Saracenis guerram mouerent, & tam per terram quàm per mare, impugnarent uiriliter inimicos, & præcipue conarentur taliter maritima custodire, quod inimicis nihil penitus portaret. Possent insuper nostri Christiani à nostra insula præmuniri, quæ quidem insula in loco competenti & utili noscitur esse sita, pro commodo galearum. Exinde possent Christiani inimicis inferre non modica detrimenta. Veruntamen modũ incipiendi guerram, & terras inimicorũ inuadendi, ad præsens dicere prætermitto, quoniã iuxta inimicorum conditionem & statum oportet consilium mutari, & operari consilio sapientũ, qui præsentes his negotijs intererũt. Commoda uero, quæ de isto primo scilicet paruo passagio consequi poterunt, dante domino, Christiani, inferius breuiter describentur.

De commodis primi passagij Caput LVIII.

PRimum igitur cõmodum esset istud, primum passagium poterit taliter ordinari, cum auxilio aliorum fidelium partiũ orientis, uel etiam Tartarorum, quod nulla dabitur requies inimicis, & incurrere poterunt damna plurima, & etiã detrimenta. Nã si per Christianos & Tartaros guerra moueat Soldano Ægypti, per terram & per mare, ut superius est expressum, ad defensionem terrarum suarum, Soldanus compelleretur transmittere gentem suam, ut tam terras illas quæ mari sunt propinquæ, quàm alias quæ possent inuadi, faciat custodiri. Si ergo moueat guerra per Tartaros & Christianos in prædictis partibus Meleti, inde Babyloniæ usq; ad ciuitatẽ Halappi, quæ distat per xxv. dietas, oportebit inimicos uenire ut terras tueant, & Christianis & Tartaris se opponãt. Et illi q pro isto seruitio trãsmittẽt post modicũ

temporis

temporis ſpatium erunt taliter fatigati,affecti tædio,equis & expenſis etiam denudati,quod nullatenus ibidem poterunt diutius commorari,multis rationibus atq; cauſis, quas exprimere ſeriatim eſſet forſitan tædioſum: unde redeuntibus primis ad propria, alij ad terræ cuſtodiã mitterentur:& in tribus uel quatuor mutationibus ſic peractis,inimici prædarentur,uacuarentur expenſis,& damna incurrerent infinita.Per primum paſſagium inimici poſſũt plurimum infeſtari, uidelicet quod ſi cum armamento decem galearũ paſſagij,& alias quæ armari poterunt in regnis Armeniæ atq; Cypri, terræ Saracenorum poſitæ,prope mare uiriliter inuadantur,de facili poterũt deuaſtari, & bonis omnibus ſpoliari,& Chriſtiani cum galeis ad inſulam Anteradenſem poſſent ſoſpites remeare. Vnde oportet Soldanum de Babylonia cum toto ſuo poſſe ad regnum Syriæ ſe transferre, ut ſufficientem habere poſſet copiam armatorum,per quos daret ſubſidiũ omnibus terris,quæ prope maris littora ſitum habent. Egreſſio quidem Soldani de Aegypto,cauſa ueniendi ad regnum Syriæ,eidem eſſet periculoſa,& plurimũ damnoſa. Periculoſa,propter dolum & proditionem ſuæ gentis. Tædioſa,quia ſæpius poſſet à fidelibus Chriſticolis infeſtari. Damnoſa,quia ſuum ærarium conſumeret & uaſtaret. Vix enim crederetur,ſi dicerem ſummã theſauri quam Soldanũ & gentẽ ſuam oportet expendere,quotieſcunq; egreditur de Aegypto.Item per prædictas galeas portus inimicorum & omnes uiæ maris poterunt taliter coartari,quod inimici non poterunt habere quicquam de rebus illis,præcipue quibus magis indigent, & ſine quibus diutius ſtare non poſſent, ſicut ferrum, ligna,pix,& ſerui empti & alia, ſine quibus nõ poſſent eorũ exercitũ ſuſtentari, nec iſta habere poſſunt, niſi per mare ab extraneis partibus deferantur. Præterea inimici amitterent redditus portuum maris,qui excedũt pecuniȩ magnam ſummam.Item,ſi inimici aduerſitate aliqua turbarentur,per quam impedirentur taliter, quod de regno Aegypti egredi nõ ualerent,nec terris Syriæ præſtare iuuamen,tũc enim Chriſtianis primi paſſagij cũ auxilio aliarum partiũ orientis ſufficientes eſſent ad reædificandam ciuitatẽ Tripolis. Sunt enim in monte Libani Chriſtiani degentes ſagittarij, pedites ualde boni circa xl.milia uirorum,qui libenter ſubſidium & iuuamen impenderent peregrinis,qui multoties fuerunt Soldano rebelles,& Saracenis damna plurima intulerũt.Et poſtq̃ ciuitas Tripolis eſſet reædificata, Chriſtiani poſſent illam defendere & tenere uſq; ad aduentũ paſſagij generalis, & per conſequens poſſent totum comitatum Tripolis occupare, & hoc cederet ad magnum commodum Chriſtianorum generalis paſſagij, quia inuenirent ibi portum paratum,ubi poſſent commode applicare. Item,ſi Tartari acquirerent regnum Syriæ, & per conſequens terram ſanctam, Chriſtiani primi paſſagij inuenirentur parati recipere ciuitates & caſtra, aut Tartaris eas munirent & tenerent. Nam ego qui ſatis bene noui Tartarorum modum,credo

firmiter

firmiter quod Tartari libenter terras quas acquirerent, custodiendas & tenendas traderent Christianis libere & quiete, & absque censu, seu aliqua seruitute. Nam propter æstum in illis regionibus Tartari nullatenus habitarent, unde gratum esset eis plurimũ & acceptum, quod Christiani illas terras caperent & tenerent: non enim præliantur Tartari cum Soldano Aegypti, ut terras occupent & acquirant, quum tota Asia eorum dominio sit subiecta: sed ideo quod Soldanus semper eorũ extitit inimicus, & plura eis intulit grauamina, præcipue quando habuerunt guerram cum Tartaris conuicinis, unde ad omnia prædicta negocia inchoanda satis credo sufficere quantitatem superius nominatam, uidelicet milia militum, decem galearum, & trium milium peditum bellatorum. Et uidetur mihi quod in his principijs plura non operarentur plures, etiamsi totidem adderentur, & expensas plurimum augmentarent. Præterea de isto primo passagio, alia duo cõmoda sequi possũt. Nam postquã peregrini primi passagij per spaciũ temporis stetissent in partibus Syrianis, & uidissent conditionẽ prouinciæ, & nouissent potentiam inimici, & modum etiam præliandi, instruere possent consocios, uenientes passagio generali. Item, posito quod Tartari propter guerras, quas forsitan haberent cum Tartaris conuicinis, nõ possent aut uellent Christianis subsidiũ impertiri, & quod Soldanus in sua prosperitate persisteret, ita quod laboriosũ esset nimium eruere terram sanctã de manibus paganorũ. Reuerenda S. V. conditione terræ sanctæ plenius intellecta, uisa etiam & cognita potẽtia passagij generalis, posset melius discernere quid super his fieri expediret, utrum uidelicet transfretare deberet passagium generale, an deceret tempus magis congruum expectare, & sic possent multa incumbẽtia discrimina euitari. Insuper si mihi uenia tribuatur, audeo dicere duo uerba, unum uidelicet, quod S. P. V. scribere dignaretur regi Georgianorum qui sunt Christiani, & terræ sanctæ peregrinationibus deuotiores quàm aliæ nationes, mandantes quod peregrinis darent subsidium & iuuamen, credo firmiter, quod ob reuerentiã domini nostri Iesu Christi, & uestræ etiã sanctitatis, libẽter & deuote uestrũ studerent adimplere mandatum, sunt enim, ut diximus, deuotissimi Christiani, & sunt potentes, & multi atque strenui bellatores, & regno Armeniæ quodammodo sunt uicini. Aliud, quod S. P. V. dignaretur etiã scribere regi Nubianorum, qui per B. Thomam apostolum ad fidem Christi in Æthiopia sunt conuersi, mandantes quod Soldano Aegypti guerram mouere debeant, & posse suũ impediant & infestent. Credo etiã firmiter quod illi Nubiani ob amorem domini nostri Iesu Christi, & ob reuerentiam V. S. terrã Aegypti Soldani inuadere conabuntur, Soldano & genti suæ damna & impedimenta plurima inferendo. Et istæ literæ de mandato V. S. procedentes, mandari poterũt regi Armeniæ, qui ipsas faceret trãsferri eorũ idiomate, & p bonos nuncios destinabit. Hucusque deuotissime & fideliter reseraui ea, quę

parua

parua mea notitia sentiebat, super initio passagij & subsidij terræ sanctæ. Nunc uero S.V. obediendo mandatis, ad generale passagium me cōuerto, de his quæ expediunt aliqua loquuturus ad correctionē semper S.P.V.

De passagio generali, Caput LIX.

GEnerale passagium per tres uias potest arripere iter suum, per uiam uidelicet Barbariæ. Sed de ista uia cōsulendum relinquo illis, qui statum & conditionem nouerunt illius regionis. Item per uiam Constantinopolitanam, per illam uidelicet, quam tenuit dux Godefredus de Bolicino, & alij illius terræ peregrini. Et per hanc uiam passagium generale usq; ad ciuitatem Constantinopolitanā secure, ut credimus, posset ire. Vlterius nominatur per Turquiam usq; ad regnum Armeniæ procedendo: uia illa non est libera, nec absq; discrimine peregrinis, propter Turquos qui in partibus illis degunt: posset tamen per Tartaros uia illa securari, & totaliter expediri. Possent insuper Tartari ordinare, ut peregrini de terra Turquię haberent uictualium copiam, & equorum etiam precij competentis. Alia uero uia est per mare, quæ est omnibus manifesta: unde si per mare uoluerint incedere peregrini, oportebit quod in omnibus portubus eis marinæ naues parentur, & alia bona ligna sufficientia ad passagium transportandum: & oportet quod in termino prætaxato, & tempore competenti omnes peregrini congregentur ad littora maris, parati naues inscendere, & cū dei adiutorio faciliter transfretare: in Cyprum enim poterunt applicare peregrini, ut tam ipsis quàm eorū equis in itinere plurimum fatigatis, requies tribuatur. Postquam uero in Cyprum passagium incolume applicasset per dei gratiam, & per dies aliquos quieuisset, si primi passagij peregrini ciuitatem aliquam firmauissent in partibus Syrianis per breuem uiam, ad illam posset passagiū se transferre. Et si forte primi passagij peregrini non firmassent ibi aliquod munimentum, oportebit passagium per regnum Armenię arripere iter suum, hoc modo uidelicet, quod peregrini in regno Cypri cum equis suis pacifice requiem sibi darent usq; ad festum B. Michaelis, ut infirmitas planiciei regni Armeniæ æstiuo tempore euitetur. Post uero festum prædictum ad regnum Armeniæ secure poterunt se transferre, & ibi inuenirent omnia necessaria affluenter. Veruntamen in ciuitate Tarsensi poterunt cōmodius permanere, quia ibi est abundantia aquarum & pabulorum, & tam de regno Turquiæ, cui uicina est, quàm de regno Armeniæ, equos, uictualia, & omnia necessaria habere poterunt abundanter. Post hæc autem ueris tempore ueniente, passagium poterit per terram dirigere gressus suos, ad nobilem ciuitatem Antiochiæ, quæ distat à regno Armeniæ solummodo per dietam, & nauigium poterit per mare ad portum Antiochiæ applicare, ita quod exercitus terrestris maris nauigio appropinquabit. Obsessa igitur ciuitate Antiochiæ, quæ captiuabitur faciliter, deo dante, peregrini poterunt diebus pluribus requiescere in

eadem,

eadem,& inimicorũ terras undiq; deprædari,ac interea ſcire & cognoſcere in eadẽ. Sunt præterea in illa regione Chriſtiani ſagittarij ualde boni, qui ſine dubio ad exercitum Chriſtianorum uenirent,& multa poſſent paſſagio impertiri. Poſt hæc uero de Antiochia recedentes, peregrini poterunt incedere per littora maris uerſus ciuitatem Lyciæ, & illa uia eſſet breuior & melior,& ſemper nauigiũ exercitui appropinquaret. Veruntamen prope caſtrũ Margati in maris littore,eſt quidam tranſitus magnæ genti,plurimum tædioſus, quem quidẽ tranſitũ ſi nõ haberent, poſſent abſq; diſcrimine Antiochiã remeare, & incedere per uiam Fenick uerſus Cæſaream,per littora cuiuſdã fluminis aſcendẽdo, quod flumen Kenel uulgariter appellatur,& per illã uiam inuenirent aquas & paſcua,& terras inimicorũ abundantes frugibus,uictualibus,& alijs bonis,ex quibus Chriſtiani prædas caperent,& exercitui neceſſaria miniſtrarent, & ſic poſſent per uiam illam ire de Antiochia uſq; ad ciuitatẽ Hamam,quæ eſt ciuitas opulẽta, & per potentiã paſſagij cum auxilio dei faciliter caperetur. Et ſi forte Soldanus ſe opponeret Chriſtianis reſiſtendo ne caperẽt ciuitatẽ,tunc Chriſtiani in illo loco magnã haberent prærogatiuam ſi præliũ iniretur. Et ſi per dei gratiam peregrini poſſent debellare Soldanum, nullam poſtmodũ reſiſtentiam inuenirent, unde recto tramite poſſent ire ad ciuitatẽ Damaſci, quæ cum cæteris conditionibus libenter ſe redderet Chriſtianis. Nam poſtq̃ ciues Damaſci ſcirent debellationẽ Soldani, reſiſtendi audaciã nõ haberent, imò fauerent in omnibus Chriſtianis, ſicut fecerunt Haolono & Caſano, qui Damaſci dominiũ habuerũt abſq; labore aliquo poſt debellationẽ Soldani. Et poſtquã Chriſtiani occupaſſent Damaſcum,reſiduum regni faciliter obtinerent. Et ſi forte Soldanus præliũ euitando nõ auſus contra Chriſtianorũ potentiã belliger apparere, Chriſtiani recedentes inde ad Tripolim poſſint ire, & ibidẽ in quatuor dierum ſpacio peruenirent, ibiq; etiã poſſet nauigium applicare, unde poſſet Tripolitana ciuitas reparari,& magnũ poſſent peregrini habere ſubſidiũ & iuuamen, per Chriſtianos qui in monte Libani ſunt degentes. Et per hunc modũ ciuitatẽ Tripolitanã acquirerent & tenerent, deinde poſſent regnũ Hieroſolymitanũ occupare, cum auxilio domini noſtri Ieſu Chriſti.

De ſocietate Chriſtianorum & Tartarorum, Cap. LX.

DE ſocietate uero Chriſtianorum & Tartarorum, uidetur mihi,quod aliqua quantitas Tartarorũ,uidelicet circa decem milia,poſſent multa conferre cõmoda Chriſtianis per uias & itinera incedendo. Nã propter timorẽ Tartarorũ Beduini, neq; Turquiniani eſſent auſi Chriſtianorũ exercitui appropinquare. Præterea uictualia & alia neceſſaria exercitui procurarent, & uendẽda de longinquis partibus deferrent,& inde aliquid lucrarentur. Item per Tartaros poſſet inueſtigari intentio & conditio inimicorũ, quia Tartari ſunt agiles ad currendum itinera, bene ſciunt unde poſſunt ingredi & egredi

ad eorũ

ad eorum liberam uoluntatē. Insuper ad inuadendum inimicos in campo, & ad insultandum ciuitates, castra, seu alia munimēta Tartari necessarij & utiles esse possent, qa ad talia sunt ualde ingeniosi. Si uero Carbanda uel alius loco sui, ingrederetur Aegyptum cum magna multitudine Tartarorum, tūc eorum esset societas euitanda. Nam dominus Tartarorum non dignaretur sequi uoluntatem Christianorum, imò uellet quod Christiani suis parêrent mandatis. Præterea Tartari sunt omnes equites, & ualde festināter incedūt, unde Christianus exercitus eos sequi nō posset propter peditum comitiua. Insuper Tartari habent talem modum, quia quando sunt debiliores, mirabiliter se reddunt obsequiosos, humiles, & deuotos. Quando uero sunt fortiores, ualde sunt austeri, tumidi & superbi: & non possent stare, quoniam debilioribus iniurias irrogarent, quod quidem Christiani nullatenus paterent, unde posset per hoc materia scandali pullulare. Sed super his posset tale remedium adhiberi, uidelicet quod Tartari per uiam Damasci, sicut consueuerunt, incederent, & per partes illas occuparent, & Christiani ad regnum Hierosolymitanum dirigerent gressus suos. Et hoc modo inter Christianos & Tartaros concors amicitia per utrorumq; distantiam seruaretur, & facilius per duos quàm per unum totaliter destrueretur potentia inimicorum fidei Christianæ. Vnum insuper reducere audeo ad memoriam P. V. reuerendissimę, uidelicet quod omnibus modis sagaciter occultetur intentio & consiliū Christianorum, ita quod inimici ignorent Christianorum propositum atq; uelle. Nam quod Christiani noluerūt sua consilia præteritis temporibus occultare, multa dignoscunt incōmoda incurrisse: & econtra inimici propterea multa sibi incumbentia pericula euitarent, auferendo Christianis materiam adimplendi eorum uota diutius affectata. Et licet non ualeat occultari fama passagij generalis, quæ longe lateq; diffundetur per orbem, ad nullū tamen potest cedere commodum inimicis, quia eis ab aliquo domino Saracenorū non potest præstari subsidium quoquo modo. Et multis modis poterit euitari, ne Christianorum uoluntas uel propositum ad inimicorum notitiā deferatur, aliqua uidelicet uelle facere simulando. Illud uero quod Tartari nequeunt sua consilia occultare, ad magnum incommodum eis cessit. Nā Tartari talem modum obseruant, prima quidem luna Ianuarij consiliū capiunt super his quæ intendunt facere anno futuro: unde si intendant mouere guerras Soldano Ægypti, scitur ab omnibus Saracenis, qui continuo Soldano significant ea quæ Tartari ordinant, & ipse circa hoc conatur apponere remedia opportuna. Saraceni uero ualde bene faciūt, suum propositum occultando, & hoc sæpius confert eis. Et hæc dicta sufficiant de passagio terræ sanctæ.

FINIS.

MATHIAE A MICHOV MEDICINAE DOCTORIS, ET CANONICI Cracouienſis præfatio.

ICET multi fuerint qui orbem & partes eius deſcripſerint, tamen utramq; Sarmatiã tranſſiliẽtes, nihil ferè de ea ſcripſerũt, niſi quod quidam in genere de hac & illa mentionem fecerũt, ſed adeo obſcure, ut nihil certi hinc colligere poſſis, quibus figmenta multa & meras nugas immiſcuerunt, dum ultra Sarmatiam ad oceanum Septentrionalẽ campos ponunt Elyſios, ubi ſcilicet aura ſit temperatiſſima, uita placidiſſima & perpetua, omni referta iucunditate: homines uero multorum ſeculorum confecti ætate & tædioſo grauati ſenio, ſponte ſeſe in oceanum præcipitent, quo miſeræ ſenectutis euadãt moleſtias. Scripſerũt quoq; illic reperiri terrænaſcentia ambroſia, ſucco prædulci & odore ſuaui, quibus homines quaſi paradiſi fructibus diu in uita conſeruentur: itemq; terrã producere aurũ in magna copia, & nutrire griphones, aues horribiles raptu uiuentes, quæ equum cum ſeſſore in altum leuare queãt, atq; aurũ effodi & exportari prohibeant. Aiunt præterea illic ſolem & lunam, cæterasq; ſtellas perpetuo gyrantes & lucentes, dies temperatiſſimas & iucundiſſimas conſtituere. Verum hæc omnia conficta ſunt, carentq; ueritate. Ponunt etiam moderni ſcriptores Tartarorum terribilem gentem indigenam eſſe Aſianæ Sarmatiæ, & à ſeculo Scythiam inhabitantem, quum tamen cõſtet eam eſſe gentem nouã & aduenticiam, à partibus orientis mutatis ſedibus, paulo plus ab hinc trecentis annis Aſiæ Sarmatiam ingreſſam, antehac uero incognitam, quemadmodum ab initio huius libri indicabo. Sed & montes Alanos, Hyperboreos & Ripheos in orbe terrarum uulgatiſſimos in illis Septentrionalibus regionibus affirmauerunt, ex quibus nominatiſſima flumina originem trahere dixerũt, nempe Tanaim, Boriſthenem maiorem & minorem, atq; Volham ingentem fluuium: ſed quum id à uero alienum ſit, hodierna docente experientia, non ſine cauſa reijcimus quicquid ueteres ſomniarunt de his montibus & fluminum originibus. Nam ſcimus & experientia didicimus prædicta tria flumina Volham, Tanaim & Boriſthenem maiorẽ ex Moſcouia originem ducere: minorẽ uero Boriſthenem, quem Ariſtoteles Diaboriſthenidem uocat, ex Ruſſia ſuperiori erumpere, & in maiorem Boriſthenem tranſire. Montes autem Hyperboreos, Ripheos & Alanos ſcimus & uidimus illic non eſſe, nec dicta flumina ex eis, ſed ex planicie terræ ſcaturire, id quod ſequenti libro clariſſime indicabimus, nihil niſi quod uerum ſcimus & experti ſumus ſcripturi. Immutata quidem ſunt priſca regionũ illorum uocabula, id quod alijs quoq; accidit terris & habitationibus: ſed nos ea intacta non præteribimus, indicaturi quid ueteres ſenſerint, quibusq; uſi ſint uocabulis, & in quæ hodie migrarint. Aperuit nobis rex Portugalliæ nauigationibus ſuis regiones Indicas & Aphricanas ad meridiem expoſitas: & rex Poloniæ, qui Tartaris & Moſcouitis confinis eſt, indies patefacit nobis per militiam ſuam plagã Septentrionalem cum gentibus quæ ad oceanum Aquilonis ſunt expoſitæ, & extenduntur in orientem.

MATHIAE

MATHIAE A MICHOV

DE SARMATIA ASIANA ATQVE EVROPEA, LIBRI DVO.

De duabus Sarmatijs in genere, Caput I.

NTIQVIORES duas Sarmatias posuerũt, unã in Europa, alteram in Asia, sibijnuicem cohęrentes & contiguas. In Europiana sunt regiones Russorũ seu Rutenorum, Lithuanorum, Moskorum & eis adiacentes, ab occidente flumine Vissæ, & ab oriente Tanai inclusæ: harum regionum gentes olim Getæ nuncupabantur. In Asiatica uero Sarmatia, nunc commorantur & degunt plura genera Tartarorum, à flumine Don seu Tanai ab occidente usq; ad mare Caspiũ ab oriente cõtenta. Horum imperia, genealogiæ, ritus & mores, latitudoq́; terrarũ, flumina & circumcirca adiacentia in subscribendis explanabuntur.

De ortu & aduentu Tartarorum, Caput II.

ANno domini M.CCXI. apparuit grandis cometes in diebus mensis Maij, octodeçim diebus durans, & supra Poloucos Tanaim ac Russiam gyrans, caudamq́; in occasum porrigens, & aduentum Tartarorũ significans: unde sequenti anno gens Tartarorum in illam diem ignota, occiso ut fertur proprio rege Dauid, de submontibus Indiæ, confluxisq; pluribus nationibus Septentrionis ad Poloucos uenit. Polouci siquidem fuerunt gentes secundũ latus Septentrionale Euxini maris cõmanentes, ultra paludes Męotidis, quos alij Gothos appellant. Polouci autem lingua Rutenorũ sonãt & interpretant̃ uenatici seu rapaces, quia sæpenumero inuadentes eos spoliabant, & bona ipsorũ rapiebant atq; abducebant, quemadmodũ & Tartari hisce temporibus faciunt. Itaq; Tartaris ingredientibus terras Poloucorum, postularunt per ambasiatam, ipsos principes Rutenorũ, uniuersis copijs & potentijs se adiuuarent, quoniã par exitiũ & discrimen eos sicut & Poloucos expectaret. Superuenerunt autẽ & Tartarorũ nuncij denunciantes ducibus Russiæ, ne immiscerent sese bello & adiutorio Poloucorum, sed potius exterminium eorũ tanq; aduersariorum procurarent. Russitæ uero immaturo usi consilio, nuncijs Tartarorũ comprehensis & occisis, perrexerũt exercitualiter Poloucis in adiutorium, terra mariq́; uidelicet Mscislaus Romanouic cum militia Kiouieñ. Msciſlaus Msciſlauic cum militia Halicieñ. Item cæteri duces Russiæ Vlodimir, Rurikouicz: duces Cirneouieñ. & duces Smolnenses. Iunctiq; exercitui omniũ Poloucorum peruenerũt in Protolce, & abinde singuli ascensis equis, uenerunt duodecim statiuis ad fluuium Kalcza, ubi iam Tartari castra metati fuerunt, & illico respirandi spacio non dato, Tartari in

eos irruerunt, & contritis ac diffugientibus Poloucis acies Rutenorum diſſi-
ciuntur, plurimaq; cæde peracta bini duces Mſciſlaus Kiouieñ. & Cirneo-
uieñ. captiuantur. Reliqui fugientes (abominabile dictu) à Poloucis socijs,
per quorum terrã fugam maturabant trucidabantur. Equites quoq; propter
equos, pedites propter ueſtes occidebantur, & in aquis ſuffocabantur. In illa
ergo die Ruteni in peſſimum horrendumq; inciderunt periculum, quale in
terris Ruſſiæ nunquam auditum eſt. Eaq; prima clades extitit quam Ru-
teni à Tartaris pertulerunt. Mſciſlaus autem Mſciſlauic Halicieñ dux dum
ad naues fugiendo perueniſſet, ſuperatis fluuijs perſequutionem Tartarorũ
ueritus naues abrumpi præcepit, abindeq; fugax in Halic pauore & trepida
tione plenus peruenit. Vladimirus autem Rurikouic fuga & ipſe ſaluatus in
Kiou perueniens, ſedem accepit Kiouieñ. Alia uero omnis multitudo Rute-
norũ dum ad naues fugiendo perueniſſet, & eas abruptas offendiſſet, in mœ
rorem uerſa, dum undas tranare non poſſet, fame contabeſcens illic conſum-
pta eſt, præter paucos duces & aliquos eorum milites, qui in lembis fluuios
traiecerũt. Præterea anno domini milleſimo ducenteſimo uigeſimo octauo,
in maxima multitudine Tartari Ruſſiam ingredientes, uniuerſam terrã Re-
neſanſca uaſtauerunt, ducem occiderunt, ſenes & impuberes necauerunt; re-
liquam multitudinem in captiuitatem abduxerunt, caſtra incenderunt. Iterũ
hyeme eiuſdem anni uenerũt Tartari in terram Suſdalorum, & ea uniuerſa
uaſtata, ducem Georgium & filios eius, pluresq; alios Suſdalorum prin-
cipes interfecerunt, caſtrum Roſtou incenderunt, captiuos & prædam pro li
bito abduxerunt. Sequenti quoq; anno in Smolnenſem & Cirnyeouieñ. re-
giones uenientes, eas crudeliſſima cæde nulli ætati parcentes peruaſtauerũt,
caſtra & fortalitia ex quibus duces & milites præ timore fugerant, incende-
runt, & onuſti captiuorum multitudine in terras ſuas redierunt.

De crudeli uaſtatione Poloniæ & Hungariæ per Tartaros, Caput III.

POſt prædicta, Tartarorum horrẽda uaſtatio ex ordine narrationis ſub-
nectenda eſt. Anno domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo pri-
mo. Tartari in Ruſſiam uenerunt, & Kiou ampliſſimam urbem & metropo *Kiou metropolis Ruſſiæ*
lim Rutenorum magnifice conſtructam funditus deleuerunt. Habuit ſiqui-
dem præfata urbs portas & turres firmiter ædificatas, & aliquarũ portarum
tecta deaurata & ſplendentia, habuit & uſq; nunc habet Metropolitanum
de ritu Rutenorum ſeu Græcorum, plurimis Vladicis & epiſcopis à Danu-
bio per Moldauiam, Valachiam, Ruſſiam, & Moſkouiam præſidentem, in
Kiouia iam poſt deſtructionem non reſidentem. Habuit inſuper eccleſias
ſupra trecentas ornatiſſimas, quarum aliquæ in campis inter uepres & ar-
buſta in hanc diẽ permanent, & ſtant deſolatæ pro latibulis ferarum: ex qui-
bus binæ

bus binæ ecclesiæ, uidelicet sanctæ Mariæ & sancti Michaelis aliquas laminas tecti adhuc tenent deauratas, quas Tartari prædatum uenientes, & inspicientes altim bassina uocant: altim bassina, id est, aureum caput habentes, quia partem tecti deaurati habent. Hac uero tempestate in monte ubi olim castrum Kiouieñ. stabat, Lithuani domini illius loci, fortalicium amplũ de roboribus & lignis extruxerunt & tenent. Itaq; tota Russia cum sua metropoli & Podolia omniquaq; pessundata, Bathus Tartarorum Imperator uolens Hungariam ingredi, misit ducem Petam nomine cum magno exercitu uastandum Poloniam. Aiunt Poloni Bathum regem Tartarorum Poloniam, Slesiam, Morauiam uastasse. Verior tamen historia eorum, sicut & chronica Hungarorum referunt, Bathum non fuisse in Polonia, sed duces ipsius, qui trucidatis tyrannis & principibus Rutenorum, receptaq; præda, in oppidum Lublin & Zauichost, uicinijsq; eorũ, reduxerũt eam in Russiã, festinanterq; redeuntes, expugnauerunt Sandomiriam cum castro. Illicq; occiderunt abbatem Pokrziunicen cum fratribus eius, & magnum numerum utriusq; sexus nobilium & ignobilium uirorum ac matronarum ad conseruandum uitam Sandomiriæ collectorum. Inde exeuntes per Vissicam, in Skarbimiriam uenerunt, & reuertebantur prædam deducturi in Russiam. Dumq; statiua tenerent ad fluuium Zarna, apud uillam quæ maior Thursko uocatur, irruit in eos Vlodimirus Cracouieñ. palatinus cum militibus Cracouiensibus. Vbi inter pugnandum omnis captiuorum multitudo diffugiens, in propinquas syluas se recepit: superati tamen sunt pauci à multis, Vlodimirus palatinus Cracouieñ. cum suis à Tartaris. Verum strage suorũ perculsi Tartari, per syluam Stremech in Russiam recesserunt, & in supplementum accersitis plurimis Tartaris cum fremitu & ira in Poloniam redierunt, & quia maximum exercitum habuerunt, ad Sandomiriam peruenientes, bifariam diuiserunt eum, minoremq; exercitum in Lancitiam, Siradiam & Kuiauiam destinarunt cum principe Cadano, quem Poloni Caydanum nuncupant, qui nullo obice apparente uastauerunt crudelissime illos tractus cædibus atq; igne. Maior autem exercitus Tartarorum, cuius ductor fuit Peta Tartarorum princeps uersus Cracouiam iuit, omnem oram transitui propinquam cæde & incendio peruastans. Occurrunt ergo ei in uilla Chmelik prope oppidum Sidlou, Vlodimirus palatinus, Clemens Castellanus Cracouieñ. Pacoslaus palatinus, Iacobus Raciborouic Castellanus, Sandomirieñ. cum nobilibus & militibus Cracouieñ. & Sandomirieñ. Et facto conflictu cum una turma Tartarorum, ipsaq; attrita pedem referente, & ad alteram præstantiorem turmam sese diuertente, Poloni certamine priori fessi, pauci à plurimis aduerso pectore confossi ciciderunt: reliqui uero in fugam conuersi, per itinera nota euaserunt. Ciciderunt in eo conflictu desi- *Polonorum clades*

derati Christinus Sulkouic de Nyedued, Nicolaus Vitouic, Albertus Stam potic, Zementa, Grambina, Sulislaus, milites strenui, & alij plures ualidi. Ex quorum strage tantus pauor irrepsit, ut alij in alias regiones fugerent: agrestes uero cum pignoribus & pecoribus in paludes & syluas, & in inuia se conderent. Sed & Boleslaus Pudicus dux Cracouiæ & Sandomiriæ cum Grzimislaua matre, & Kinga cõiuge sua primum uersus Hungariam in castrum Pieninide prope oppidũ Sandecz, postea uero in Morauiam ad monasterium Cistertieñ. effugit. Tartari aũt post cladem apud Chmelik peractam, Cracouiam in die cinerũ peruenerunt, & eam uacuam hominibus inuenientes (omnes siquidem in abdita diffugerant) in ecclesias & domos incẽdio sæuierunt. Ecclesiã uero sancti Andreæ tunc extra muros Cracouieñ. extantẽ, uallantes oppugnabant, expugnare tamen nõ ualuerunt, quoniam pluribus Polonis magna ui & fortitudine se & sua illic defendentibus, irrito cœpto recesserunt, & in Vratislauiam perrexerunt, eam similiter ut Cracouiam desertam habitatoribus, sed & conflagratã habitationibus reperientes. Ciues enim Vratislauieñ. pauore consternati, ferè omnibus relictis, preciosioribus duntaxat festinè raptis, fugam inierunt: quod gentes ducis Henrici de arce uidentes descenderunt, & opes cum uictualibus in arcem inducentes, urbem cum tectis eius flammis exusserunt. Et Tartari in urbe nil reperientes, castrum uallarunt, & post aliquot dies obsidionem soluentes (ut aiunt) orationibus & lachrymis Cessai prioris ordinis prædicatorum & fratrũ eius in castrum admissorum depulsi, recesserunt. Interimq́ feria secunda pascæ Tartaris qui Kuiauiam uastauerunt, superuenientibus simul iuncti in Leguiczã profecti sunt. Dux etenim Henricus secũdus sanctę Heduuijs filius per illud tempus ibi collegerat gentes & armigeros, tam nobiles quàm agrestes maioris Poloniæ & Slesiæ. Aduenerant & principes cum suis militibus Myeczlaus Kazimirides dux Opoliensis, Boleslaus filius Depoldi marchionis Morauię expulsi, qui Syepiolka cognominatus est, & Pompo de Hosterno magister cruciferorum de Prussia cum fratribus sui ordinis, insuper & cruci signati plures. Quumq́ ex oppido Legniceñ. duceret agmina, & ea obequitaret, lapis de summitate ecclesiæ beatæ Mariæ decidit, parũq́ absfuit, quin caput ducis Henrici diruperit, quod re uera infaustũ omen fuit. Suburbana itaque oppidi Legnicensis prætergressus, quatuor acies instruxit & ordinauit. Primam de cruce signatis uoluntarijs, & de auri fossoribus oppidi Goltberck, alijsq́ peregrinis militibus: hanc Boleslaus Syepiolka filius marchionis Morauiæ ducebat. Altera acies fuit militum Cracouiensiũ & maioris Poloniæ, hanc Sulislaus frater Vlodimiri olim palatini Cracouiensis circa Chmyelik occisi ductitauit. Tertiam aciem gubernauit Myeclaus dux Opoliensis, in qua erant milites Opolienses, & Pompo magister Prussiæ cum fratribus

tribus & militia sua. Quartam aciem ipsemet dux Henricus ex præstantioribus militibus Slesiæ, & maioris Poloniæ, ac precio conductis militibus rexit. Totidem erant Tartarorum agmina, sed robore & frequentia pugnatorum præstantiora, ita ut unum agmen eorum omnia Polonorum agmina excederet. In campo igitur qui bonus campus dicitur, porrecto, & in omnes partes lato uterque exercitus quinto idus Aprilis, aliâs feria secunda post octauas pascæ conuenit. Primumq́ crucesignatorum & aurifossorum exercitus cum Tartaris magno impetu cõgressus, uelut teneræ aristæ à grandine percussæ, à sagittis Tartaricis obtritus est. Deinde duo agmina sub gubernatione Sulislai militis, & Myeczlai ducis Opoliensis consistentia, pugnare cum tribus Tartarorum agminibus ingressi, ualidam in Tartaris stragem ediderunt, ita ut pedem referrent, & fugam inirent. Quidam autem celerrimo cursu circa utrunque exercitum discurrens, terribili uoce clamauit, Byegayce byegayce, quod sonat, fugite fugite, Polonis terrorem incutiens. Quam uocem Myeczlaus dux Opoliensis audiens, deserto prælio fugit, & secum magnam partem militum traxit. Quod uidens dux Henricus, ingemiscens dixit, Gorze se nam stalo, id est, peius & moleste nobis accidit. Inducensq́ suam quartam aciem fortissimorum militum, tres acies Tartarorum à duabus aciebus Polonorum disiectas prostrauit, & in fugam conuertit. Quarta autem acies Tartarorum, & maior omnium cum suo duce Peta superueniens, horribili impetu bellum intulit, & bellum acerrimum inter utrosq́ durauit, magnaq́ ex parte Tartaris cæsis, & in fugam spectantibus, quidam Tartarorum uexillifer ualde magnum ferens uexillum, in quo chi litera Græca depicta erat, talis X, & in summitate hastilis imago teterrimi & nigerrimi coloris cum barba prolixa, cœpit incantando fortiter caput imaginis quatere. Ex quo illico fumus & nebula horrendi & intolerabilis fœtoris in Polonos diffusa est, ut penè exanimati, & inualidi ad bellum redderentur. Clamore itaque horrendo eleuato, in Polonos Tartaricus exercitus conuersus, acies eorum quæ interim integræ erant, dirupit, & eas magna strage affecit. In qua dux Boleslaus filius marchionis Morauiæ dictus Syepiolka, & Põpo magister crucisignatorũ de Prussia cum multis insignibus militibus necati sunt. Dux uero Henricus corona à Tartaris circumfusus est, ut à tergo & fronte cæderetur, iam'que suis omnibus unà pugnantibus prostratis, ad extremum circa eum non nisi quatuor milites uersabantur. Sulislaus frater olim Vlodimiri palatini Cracouiensis, Clemens palatinus Glogouiensis, Conradus konrathouicz, & Ioannes Iuanouicz, qui quanta potuerunt ui & conatu principem Henricum ex prælio educentes, ad fugiendum disponebant: sed ducis equus sauciatus subsistebat. Tartari igitur ne Henricus euaderet, ueloci cursu consequutũ cum tribus præfatis militibus, quarto Ioanne

Iuanouicz ab eis segregato uallauerunt, cum quibus aliquanto tempore decertabat. Ioannes uero Iuanouic equum recentem à Rosciſlao aulico ducali receptum, penetratis hostium cuneis duci administrauit. Quo ascenso dux sequebatur Ioannem Iuanouic, uiam per medios hostes ei parantem. Ipsoq; in cursu uulnerato, & euadente, dux Henricus intercipit, & tertio circumuallatur: dumq; audacissime contra Tartaros dimicaret, & manu sinistra eleuata, Tartarum sibi obuium feriret, ab altero Tartaro lancea sub ascella transfixus, ex equo demisso brachio moribundus defluxit: quem Tartari ingenti strepitu inconditarum uocum facto capiunt, & extra locum certaminis quantum esset geminus balistæ iactus pertractum, framea caput absciderunt, corpusq; insignibus omnibus despoliatum nudum reliquerunt. Occisa est in eo prælio multitudo nobilium Poloniæ, inter quos clari & insignes fuerũt Sulislaus frater Vlodimiri palatini Cracouiensis, Clemens palatinus Glogouiensis, Conradus Konrathouic, Stephanus de Virbna, & Andreas filius eius, Clemens filius Andreæ de Peltznica, Thomas Pyotrkouic, Petrus Kussa & cæteri. Corpus ducis Henrici post cladem in sexto digito sinistri pedis uix cognitum, & repertum per Annam coniugem eius in medio chori ecclesiæ sancti Iacobi apud fratres minores Vratislauiæ sepultum est. Pomponis uero magistri Prussiæ, & militum insigniorum supra expressorum, in eodem monasterio sancti Iacobi Vratislauiæ corpora tumulata sunt. Boleslai autem filij Marchionis Morauiæ funus in Lubens in choro conuersorum humatum est, super cætera corpora fidelium in loco prælij sepulta. Ecclesia in hanc diem durans constructa est. Maxima uictoria de duce Henrico & Polonis Tartari potiti, lectis spolijs unicuique interemptorum unam auriculam absciderunt, & nouem saccos grandes ad sciendum numerum occisorum repleuerunt. Ducis autem Henrici capite in longiori hasta erecto ad castrum Legnica (oppidum enim metu Tartarorum exustum fuerat) applicuerunt, mandantes ut duce eorum occiso, castrum eis aperirent. Castrensibus conuenienter respondentibus, quod pro uno duce occiso plures duces filios occisi haberent. Illi uero circa Legnicz uastatis & incensis uillis, in Othmuchou se receperunt: ubi quindecim diebus statiua continuando, omnem regionem per circuitum uallauerunt. Exinde Ratiborien. oram adeuntes, in Bolesisko octo diebus commorati, in Morauiam secesserunt, & Venceslao rege Bohemię in castris se continente, eam plus quàm uno mense incendijs & cædibus uastauerunt: ab Olomunc septimis castris in Hungariam peruenerunt, & maiori hordæ ipsius Bathi quæ Hungariam intrauerat, sese consociauerunt.

Nobilium Polonorum strages

De cruenta

De cruenta uastatione Hungariæ per Bathi Imperatorem Tartarorum, Caput IIII.

BAthi uastata & ad nihilū redacta Russia, Hungariam cum quinquies centum milibus ingredi contēdebat. Resistentē ergo inter montes Sarmaticos, & in clausa dicta Russiæ introitum prohibentem, comitem palatinum Hungariæ à Bela quarto rege Hungariæ cum gentibus missum præfatus Bathi obruit & expugnauit, festinanterq; exurendo oppida & uillas, ad Titiam fluuium qui uulgariter Cisa appellatur, ex montibus Sarmaticis uersus meridiem in Danubium fluentem peruenit. Et exinde gentes Tartarorum excurrentes, Vatiam cum sua cathedrali ecclesia uastauerunt & incenderunt. Ad Pest quoq; ubi rex Bela quartus exercitum contra Tartaros colligebat, ibant & redibant, aliquando appropinquando, nonnunquam uero fugiendo, prout est mos pugnandi Tartaris. Quumq; copiosum exercitum, tam ex nobilibus quàm spiritualibus rex Bela coadunauerat, aduersus Tartaros procedens ad fluuium Titiam applicuit, & castra metatus est, adhibitaq; custodia mille armatorum ad pontem, putabat Tartaros non transire fluuium, quoniam altus est, limosus multum, & impermeabilis. Tartari aūt qui multo maiores fluuios transierant, inuento uado Titiam noctu transnatarunt, & in aurora exercitum Hungarorum cum Bela rege eorum undiq; circundederunt, missisq; densis, & quasi infinitis sagittis, uelut quum grando nebulosus ac densus cum fragore descendit, Hungaros perturbarūt, multos occidendo, plurimos uero uulnerādo. Hungari ergo ueluti impræparati, & absque ordine contrauenientes cadebant. Quod alij uidentes, meticulosi clàm discedebant & fugiebant. Tartari uero tanquā astuti, sinebant eos per medium sui transire. Vnde Colomannus frater regis sic, & rex Bela quartus tanquam ignoti euaserunt. Reliquos uero conclusos Tartari crudelissime ad unum necauerunt. Inter quos spirituales maiores ceciderunt, Mathias Strigoniensis archiepiscopus, Vgolinus Coloceñ. archiepiscopus, Georgius episcopus Iaurieñ. Reynaldus episcopus Transsyluanieñ. & ecclesiæ Nitriensis episcopus, Nicolaus Scibinieñ. præpositus uicecancellarius regis, Eradius archidiaconus Bachiensis, magister Albertus Strigonieñ. archidiaconus. De alijs autem secularibus nobilibus & ignobilibus ferè infiniti occisi sunt: & qui fugerāt consequuti in uijs necati iacuerunt. In Pest etiam multi plebani collecti in ore gladij superuenientibus Tartaris perierunt. Rex autem Bela quartus properè fugit ad metas Austriæ, ubi captus & detentus fuit per ducem Austriæ: tandem dimissus ad reginā coniugē suam perueniens, secessit in Slauoniam, illic usq; ad persequutionē Cadan cōmoratus. Vastata itaq; Hungaria ex una parte Danubij, in hyeme ꝓxima gelato Danubio in partem alterā penetrauerunt, & sedes inter Iaurinū & Strigoniū fixerunt, ubi in hāc diē fossæ & tumuli habitationis eorū cernunt. Ex quo loco pręfatā trans

Danubium

Danubium regionem ſpolijs, incendijs & occiſionibus crudeliſſime afflixerunt. Quumq́ in Tartariam ſecedere proponerent, diuiſo exercitu, princeps Cadan aduerſus regem Belã in Sclauoniã diuertit. A cuius facie territus rex, ad mare, tandem ad Polam ciuitatem fugit. Cadan autem quemadmodum cum Bathi conſtituerat, pertranſitis & uaſtatis Boſna, Seruia & Bulgaria, ſubſtitit circa Danubium, donec horda Imperatoris Bathi ſuperueniret. At Bathi poſt diſceſſum Cadan uallauit & expugnauit Strigonium urbem illa tempeſtate nobilem, cuius incolæ erant uarij mercatores, Almani, Gallici & Italici: & quia theſauros quos Tartari expetebant in terra ſuffoderant & occuluerant, idcirco omnes necauerunt, nulli ſexui nulliq́ ætati parcẽtes: deſtructaq́ Strigonio, ſecus Danubium tranſeuntes ad exercitũ principis Cadan opperientem & expectantẽ peruenerunt. Tandem iuxta paludes Mœotidis uia priori in Tartariam abierunt. Tempus autem quo Tartari Hungariam afflixerunt, & multimode uaſtauerunt, erat ferè biennium.

Quomodo Innocẽtius papa quartus miſit ad Cham Tartarorũ, ne Chriſtianos perſequeretur: & quomodo fidem Mahumeti ſuſceperit, Caput V.

DIſcedentibus Tartaris tota Europa contremuit, & principes Chriſtianorum timore perculſi, ne redirent conſulebant inuicem. Innocentius quoq́ papa quartus ex concilio Lugdunẽ. fratrem Aſcelinum ordinis prædicatorum cum pluribus fratribus eiuſdem & aliorũ ordinum ad eos miſit, anno domini M.CCXLVI. qui per Almaniam & Bohemiam in Vratiſlauiam uenit, exceptusq́ & ueneratus eſt à Boleſlao Sleſiæ & Vratiſlauiæ duce. Exinde tranſiens ad Lancitiã peruenit, à Conrado duce Mazouiæ cum ſuis recollectus & hoſpitatus. Dehinc ad Crocauiam deductus, à Boleſlao pudico, genitriceq́ eius Grimiſlaua, & à Prandotha ordinario loci benignè ſuſcepti & habiti ſunt: pluribus pellibus ſubtilibus prouiſi, ſupra id quod proprio ære potuerunt emere, quoniã principes Tartarorũ ſine munere adire nephas eſt. Tulit autem fortuna, ut eſſet apud Boleſlaum pudicum principem Crocauiæ atque Sandomiriæ, Vaſilko princeps Ruſſiæ, nepos matris ſuæ: huic itaq́ commendati, in Ruſſiam per ipſum deducti ſunt: ad Kiouiã uero uenientes, equos acquiſiuerunt pro conditione terrarum Tartarorum ualentes, qui pedibus aquam & pabulum ſub niuibus ſibi quærerent. Tandem ex Kiou procedentes, plures duces Tartarorum pertranſierũt donec ad Cham ſeu Imperatorem Tartarorum applicuerunt. Cui legatione domini papæ Innocentij quarti expoſita, poſtulauerunt ut deum uniuerſorum agnoſceret atq́ coleret, & eum quem miſit Ieſum Chriſtum: ut que gentem Chriſtianam crudeli nece quemadmodum fecit in Polonia, Hungaria & Morauia non perderet. Et accepto reſponſo, quod Cham per quinquennium gentem Chriſtianam non inuaderet, per eandem uiam ad dominum apoſtolicum

cum

cum literis Imperatoris Tartarorum redierunt. Habes in speculo historiali Vincentij libro xxxij. hanc historiam, quam caute legas necesse est, quoniã in aliquibus superstitiosa est. Post discessum legatorum Christianorum superuenerunt legati Saracenorum, persuadẽtes Tartaris, ut sectam & fidem Mahumeti acceptarent, tanquã faciliorẽ & tolerabiliorem, uoluptatibus plenam, uirisq; belligeris competentiorem. Christianorum autem religionem confutando dicebant esse ociosorum, imbecillium, & idololatrarum imagines colentiũ. Saracenorum uero legem multis utilitatibus atq; uoluptatibus refertam, & cæterarum religionum ui & armis expugnatricem, ut superbos debellaret, humiliatis uero tributũ constitueret. Placuit barbaris & ipsi primum Imperatori Bathi & omnibus Tartaris tanquam uiris cordatis audacibus & sensualibus persuasio Saracenorum, ideo illam & non alteram susceperunt. Et quum dicant Eissa Rocholla, id est, Iesus est spiritus domini: Mahumet uero Rossolai, id est, Mahumet est iusticia dei, noluerunt spiritum dei Iesum benedictum spiritualiter uiuere docentem acceptare: sed iustitiam dei, hoc est Mahumet carnaliter & tanquam bestiam sensualem in spurcitijs uolutantẽ, ab omnipotenti deo iuste in lacu pœnarum die ac nocte cruciandam amplexati sunt. Itaq; extunc uelut & nunc Mahumetum uenerantes sequuntur. Pentateucho Moysi obediunt, circunciduntur, & legalia obseruant, campanis carent: sed quottidie labi illo illoloh, quod in latino sonat, Non est deus nisi unus deus clamant: ingenue se profitentur Ismaëlitas, quia de Ismaël ortos: Christianos uero dzintis, id est paganos, & gaur, id est infideles, & sine religione appellãt. Celebrãt uelut alij Saraceni, tria in anno festa, primũ kuiram, id est oblationis pasca in memoriam oblationis Isaac, quando Abraam multarũ gentiũ pater præcepto dei ipsum necare & offerre proposuerat. In isto festo offerunt arietes, aues, alites &c. Aliud festũ colunt pro animabus, tunc uisitant sepulchra suorum maiorũ, operibus misericordiæ insistunt, & alunt pauperes. Tertium festum agunt pro se suacq; salute. Pro primo festo rite peragendo triginta diebus ieiunant, pro altero uno mense, pro tertio duodecim diebus.

Vincentij historia fabulosa

Religio Tartarorum

De moribus Tartarorum, & de contentis in terra eorum Caput VI.

TArtari sunt homines ut frequenter staturæ mediæ, pectore, & scapulis ampli, facie lati, naso simi, colore tetri & deformes, robusti uiribus & fortes, famem, frigus & æstum facile patientes, equitatu ab ineunte ætate & arte sagittandi gaudentes. Omnia sua secum ducunt, uagi & instabiles loco cum uxoribus, pueris atq; pecoribus in campis degunt. Ciuitates, uillas & domos non habent. Pro hyeme ad releuandum à frigore, ad mare Caspiũ diuertũt, quoniã illic ratione maris temperiẽ aëris inueniunt. Ad ęstatem in suam regionẽ redeunt. Aliqui eorũ unam porcam, duas, tres'ue in longũ per iugera

tria,quatuor & ultra sulcāt,arant,& milio seminant, inde cibos & bairam,id est,pastas faciunt. Non habent frumentum nec aliquod aliud legumen,pecora & pecudes plurimas tenent,præcipue caballos & caballas pro equitatu & uictu ualentes. Incidunt & uulnerant equos, cruoremq; & per se & cum milio uorant:carnes pecudum, pecorum & equorum comedunt etiam semicrudas. Caballos pridie tum sponte tum morbo mortuos exciso loco apostemato perlibenter comedunt. Bibunt aquam,lac, & ceruisiam ex milio coctam. Aquam Turci & Tartari uocant, Su:interdum Tartari dicunt Suha, & est aqua. Ceruisiam aūt miliarem seu ex milio factam,buzam nominant, eandem Ruteni Braha uocant. Laudant lac,præsertim komiz, id est acetosum,eo quod stomachum eorum confortet, & medicinam purgatiuā faciat. In conuiuijs & cum hospitibus aduenisq; bibunt Araka, quod est lac sublimatum,quod mirabiliter & cito inebriat. Nō furantur,neq; fures inter se patiuntur, rapto tamen uiuere uicinos spoliando periucundum & deificum est apud eos. Non sunt artificia inter eos,nec pecuniæ,sed res pro rebus commutant. Verum in horda Zauolhensi,inceperunt aspros, id est,argenteos obolos Turcorū accipere & tenere. In horda uero Prekopeñ.ducatos acceptant. In horda Nohaiska res pro rebus dant,uafri & perfidi sunt exteris,sibijnuicem uero & suis omnibus fidelissimi. Indumenta sæpenumero ex filtro & lana alba grosse & plane facta gerunt. Oponce plurimum diligunt, in expressione huius nominis præponunt literam i,ioponce, & nō oponce nuncupantes, & est pallium album spissum inconsutile pro imbribus & fluuijs bene utile. Terra eorum terra plana & absq; montibus, absq; lignis & arboribus, graminibus duntaxat abundans. Vias nō habēt,neq; nauigia,sed per dies iter suum computant,ut terra Zauolhensium Tartarorū citissimę equitationis à flumine Volha ad mare Caspium est quasi triginta dierū: equitāt una die uiginti miliaria magna Germanica,pedibus nō gradiuntur nec itinerāt. Ferę apud eos reperiunt,cerui,damæ,dorcę,& snak,quod est animal quantitatis ouis,in terris alijs non uisum,lana griseum, duo parua cornua habens, cursu uelocissimum, & esu carnium eius suauissimum. Et dum grex snak in aliquo campo inter gramina cōspicitur, Cham seu Imperator Tartarorum cum suorum multitudine equestres uadunt,&omniquaq; circundant in altissimis graminibus delitescētes. Dumq; tympanis incipiunt sonare,tunc snak tanq; metu perculsæ,rapidissime hinc atq; illinc ab una parte circumstantiū ad alterā procurrunt,& iterum atq; iterum decursando uadunt, usquequo fatigati deficiant, tunc irruentibus Tartaris cum clamore occiduntur.

Oponce (margin)

Snak animal (margin)

De finibus & metis Tartarorum Zauolhensium, Cap. VII.

CLauditur terra Cham & Tartarorū Zauolhensium ab ortu solis mari Caspio seu Hircano. A Septentrione cāpis longissime latissimeq; protensis. Ab occasu fluminibus Tanai & Volha. A meridie partim mari Euxino seu

no ſeu ponto, partim altiſſimis montibus Iberiæ & Albaniæ. Mare Caſpiũ uocant Ruteni Chualens ke more: & eſt mare non ab oceano, ſed à fluminibus illic defluentibus cõgeſtum. Fluunt multa ac magna flumina in alueariũ illius maris, de ripis altis impetuoſe & quaſi per ſaltũ ex alto in mediũ decidentibus,& iuxta ripas ſub ipſas tranſeuntibus iter præbentibus. Vnde fit ut ibi in æſtate à Perſis & Medis refrigerium quæratur:& in hyeme ratione euaporationum temperies conflatur. Iuxta illud mare & pòſt ad orientẽ, ut Ruteni proferũt,ſunt Tartari criniti, quos Tartari Calmuchi & paganos nuncupant,quoniam ritum Mahumeticũ non colunt,nec crines capitis abradunt, quemadmodum Tartari omnes radunt, præter adoleſcentes,qui raſa coma binos radios criniũ ab aure dextra, & alium à ſiniſtra uſq; in brachia prominentes,in ſignum innubilitatis aut uirginitatis relinquunt. Ab occaſu ſunt flumina Tanais & Volha. Tanaim Tartari Don appellãt,qui ſecundũ fontes ſuos ex ducatu Reſenſco à duce Moſcouię occupato,uerſus ſeptentrionem fluit. Pòſt flectitur in meridiem,& tribus oſtijs paludes Mæotidas ingreditur: imò ipſe paludes Mæotidas cauſat. Sunt iam circa Tanaim arbores pomaq; & alij fructus: ſunt & mellificia quercina nonnulla, & pauciora de pino. Inde eſt quod Tartari ſanctum Don dicunt:quia iuxta illum,uictũ ex fructibus, melle & piſcibus reperiunt. Volha fluuius Tartarice Edel nuncupatus,ex Moſcouia profluit,ex fontibus ſeptentrionalioribus & occidentalioribus quàm Tanais: qui quum ad ſeptentrionẽ flueret, longo Tanaim circuiens interuallo, deflectitur in orientẽ & meridiem, & uiginti quinq; oſtijs ſeu fluminibus in mare Euxinum delabitur. Diſtat Tanais à Volha quinq; hebdomadarum itinere: ad minus ueloci curſu trium hebdomadarum equitatione,uel plus. Et eſt Volha triplo maior quàm Don. Viginti quinq; autẽ partitiones,ſeu particularia flumina ipſius Volhę ſunt magna: minora autẽ ex eis ſunt tanta,quantus Tyberis Romæ,aut Viſla poſt Cracouiam. Sunt multum piſcoſi præfati fluuij, ita quod framea Tartari cæteriq; tranſeuntes in ripa ſtando piſces cum aqua decurrẽtes ſecent & tollant. Eſt iuxta hos fluuios Tanaim & Volha air,id eſt,calamus aromaticus, qui & broſtuorce dicitur,in maxima copia. Ibidem reuponticum, quod Tartari nominant cinireuent,creſcit: & cinireuent nomen eſt Perſicum. Item cucilabuca,uel ut alij exprimũt kilcabuha:& in Latino ſonat oculus cornicis:& eſt multæ calefactionis. De ortu horum fluminum Don & Edel,quum de Moſcouia tractauero clarius dicam. Quoties autem Tartari Zauolhenſes in terras noſtras ſpoliatum ire uadunt,per hæc & alia flumina abſq; nauigio, alligatis ſarcinis deſuper,coniugibusq; & pueris in dorſis equorum ſedentibus, ipſimet caudas caballorum tenentes tranſnatant, & rapinas crudelitatesq; plurimas inferunt. Ad meridiem uerſus mare Caſpium ſunt montes Iberiæ & Albaniæ, quos Rutenia gente Piacihorſci Circaci,quaſi quinquemontani Circaci uocãt. In-

Tartari criniti

Don flu.

Edel flu.

T ter illos

ter illos siquidem montes sunt Gazarorum gentes, quas ut Morauica legenda depromit, sanctus Cirullus & Metudius fratres, per Michaëlem imperatorem Constantinopolitanum missi, ad fidem Christi conuerterunt, & usque nunc fidem & ritum Græcorum profitentur: sunt homines bellicosi, in tota Asia & Ægypto acceptabiles. Apud hos Tartari Zauolhenses tela comparant. Verum hac ætate Græci illas gentes Abgazari & Abgazeli nominant, & uicinæ iuxta illos sunt gentes Circassi & Mengrelli, omnes de ritu Græco per beatum Cirullum in fidem Christi reductæ. Inde sanctus Cirullus rediens ex mari Euxino seu pontico (in quo omnipotens deus mirabilis & gloriosus in sanctis suis, dederat habitaculum & ecclesiam marmoream per manus angelorum sancto Clementi structam, quam singulis annis in festo sancti Clementis & septem diebus, mari recedente & siccato, secure circumsiti incolæ aggrediebantur, sanctum dei uenerando, colendo & extollendo) sustulit corpus sancti Clementis, & in Morauiam prædicaturus Christum dominum secum tulit & asportauit. Deinde Romā euocatus, & per papam Nicolaum citatus, prædictum corpus sancti Clementis Romam detulit, & in ecclesia sancti Clementis honorifice deposuit. Ipse Cirullus cum Metudio fratre in eadem basilica beati Clementis Romæ sepulti: sed non sunt reperta ossa illorum, quantumlibet summe desiderata in eadem basilica quæsita. Ex montibus Circassorum piacihorski, seu quinque montium fluit magnus fluuius Tirk in Tartarico nuncupatus, rapidissimo cursu lapides secum uoluens, & multos pisces, in mare Caspium defluit. Post hunc ex eisdem mōtibus fluuius Cohan, minor quàm Tirk, in prænominatum mare Caspium descendit.

De genealogia imperatorum trans Volham incolentiū, Cap. VIII.

QVatuor sunt hordæ Tartarorum, totidem imperatores eorundem, scilicet horda Zauolhensium, horda Precopensium, horda Cosanensiū, & quarta horda Nohacensium, quintamque addunt quæ imperatorem non tenet, & nuncupant eam Cazacca: de his inferius dicetur. *Horda* Horda in Tartarico multitudinem significat. Principalis ergo horda est Czahadaiorum siue Zauolhensium, quæ Tak Xi, id est, capitalem hordam, uel homines principales & liberos sese nominat, tum quia nulli subijcitur, tum quia ab ipsa cæteræ hordæ propagatæ sunt. Ob hoc & Moscouitæ magnam hordam Zauolhensium hordam appellant. Inde etiam imperator eorum Ir Tli Xi lingua *Vlu cham* ipsorum, hoc est, liber homo dicitur. Dicitur & Vlu cham, quod sonat magnus dominus, siue magnus imperator: ulu enim magnus, cham uero dominus & imperator est. Eundem aliqui magnum canem dixerunt, & male interpretati sunt: quia Vlu cham non significat magnum canem: cham etenim cum aspiratione dominum & imperatorem: & cam sine aspiratione cruorem & nunquam canem sermone Tartarorum designat. Produnt itaque & referūt Tartari

Tartari, quod quædam uidua concepit & peperit filium nomine Cingkis,& quum filij ipsius tanquam adulteram necare uoluerunt, finxit & excusauit se non ab homine,sed à radijs solis concepisse.Cui figmento filij credentes matrem liberam dimiserunt. Natus ergo eius Cingos uel Cingkis,homo fortis humilis, creuit in uirum magnum & fortem : & is fuit primus propagator & sator imperatorum Czahadaiorum seu Zauolhensium. Huius filius fuit Iocucham gentilis & paganus. Iocucham genuit Zaincham tertium imperatorem, qui in orbe terrarum,& maxime in Polonia, Hungaria & Russia dicitur Bathi. Iste destruxit Gothiam & Russiam, & uastauit Poloniam, Slesiam,Morauiam & Hungariam, prout à principio dictum est. Idem Bathi fuit gentilis primum: tandem sectam Mahumeti persuasus cum Tartaris suscepit, quam in hanc diem tenent & sequuntur. Quartus imperator ex Bathi genitus fuit Temir Cutlu , & interpretatur ex Tartarico felix ferrum: temir felix,& cutlu ferrum: erat siquidem felix & bellicosus. Iste est ille Temerlanes in historijs celebratus,qui totam Asiam uastauit,& usque ad Ægyptũ pertransijt. Iste imperatorem Turcorum Pesaitem primum conflixit, & captiuatum catenis aureis alligauit, & post in breui dimisit. Iste habuit exercitum duodecies centena milia. Fuit & alius princeps Tartarorum eo tempore Acsac Cutlu,quod in Latino sonat claudus,uel claudum ferrum:quoniam claudus erat,sed ferox. Is multa bella feliciter gessit, & ciuitatem magnam in terra Czahadai,id est,Tartarorũ Zauolhensium, nomine Cumumedczar, expugnando desertauit,& in solitudinem redegit. Stant domus illius ciuitatis muratæ uacuæ,& ecclesiæ olim Gothorum trecentæ in ritum Mahumeticum & Mesquitas absq; habitatoribus redactæ. In castro illius ciuitatis fit sepultura imperatorum Zauolhensium. Quintus imperator ex Temir Cutlu progenitus fuit Temir Czar. Iste, ut dicitur , per Vitoldum ducem Lithuaniæ & Vladislaum regem Poloniæ in auxilium contra cruciferos Prussiæ euocatus fortiter pugnans ferro occubuit. Sextus imperator ex Temirczar genitus fuit Macmetczar. Ex isto genitus est Achmetczar septimus imperator: & achmet sermone Tartarorũ exponitᷣ cõponibilis. Achmet genuit Sziachmet octauum imperatorẽ. Sziachmet sonat quasi religiosus achmet : & Tartari cognominant ipsum Siachmet,quod est martyrizatus achmet:quia per Lithuanos captus detinetur in Couno incarceratus. Iste euocatus per Albertum regem Poloniæ, & per Alexandrum magnum ducem Lithuaniæ in solatium contra Mendligeri imperatorem Precopensium Tartarorum , anno domini millesimo quingẽtesimo uenit sub hyemem cum sexaginta milibus pugnatorum : mulieres uero & pueri fuerunt supra centum milia : & quia hyems fuit horrida intensiq; frigoris, coniunx eius per imperatorem Precopensem clàm uocata,frigus & inediam non ferens,in Precopa Siachmet marito suo cum magna parte exercitus fugit. Itaq; Siachmet militibus diminutus &

Catalogus imperatorum Tartarorũ

tus,& intensissimo frigore pressus, per Mendligeri Precopensem oppugnatus, disiecto eius exercitu conflictus est, & cum trecentis equis uersus Baizetum Turcorum imperatorem fugit. Quumq; in Bialigrod, quod sonat albũ castrum iuxta mare ponticum peruenisset, intellexit se captiuandum mandato imperatoris Baizet. Idcirco præpeti cursu retro cum quinquaginta equis fugit, & in campos prope Kiou euasit. Capitaneus uero Kiouiẽsis per exploratores de ipso certior redditus, circundedit eũ cum suis & captiuauit, in Vilnãq; Lithuanis misit, unde aliquotiens fugerat, & consequutus, cõprehensus & reductus est. Alexandro autẽ rege Poloniæ & magno duce Lithuaniæ cõuentionem generalem in Bresce Rutenorum agente, aduenit mandato eius Sziachmet ex Vilna, & magnifice per regem Alexandrum ad unum miliare obuiã sibi eunti susceptus est: deinceps in Radom per Polonos, ut reduceretur in Tartariam trans Volham, cõductis aliquot milibus armatorum leuis armaturæ, decretum est: & ut competentior reductio, & à suis laudabilior susceptio fieret, præmiserunt Cazac Soltan fratrem germanũ Szachmet: qui trans Volham peruenit, & cũ Albugerim Czar patruo Szachmet in Czahadai terra eorum cognata moratur. Sachmet uero pro expeditione armatorũ in Lithuaniam transiens, ad suggestionem Mendligeri Precopensis imperatoris captiuatus est denuo per Lithuanos, & in Couno, quod est castrũ iuxta mare Balteum, detrusus ac incarceratus est, uere Sachmet, id est martytizatus, à suis nuncupatus.

Quod gentes Scythiæ inquietæ sunt & semper rapaces, Cap. IX.

NOn possunt Tartari in quiete uiuere, quin semper uicinos impetãt ac inuadant, prædamq; ex spolijs hominũ ac pecorum abigant & reportent, & hoc commune est omnibus hordis Tartarorum, ab exordio & ingressu eorum in hanc diem: unde pauca pro multis exemplificando, Anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto ingens Tartarorum exercitus ex multis legionibus conflatus, & per gentes Rutenorum atq; Lithuanorum adauctus, cum ducibus Tartarorũ Nogay & Thelebuga post festum sancti Andreę in terram Sandomiriensem aduenit, transiensq; per glacies induratas fluuij Vislæ, tam ciuitatem quàm ecclesias eius incendit, castrumq; in quod uniuersa Sandomiriensium regio cũ uxoribus, pignoribus, ac fortunis confugerat cinxit, & illud nocte ac interdiu expugnauit: sed quũ non præualuisset, duces Russiæ Vasilco & Leo filij Danielis regis Russiæ dolose suaserunt omagium & subiectionem præstituros propter securitatem, quod Sandomirieñ. fecerunt. Tartari autem fide uiolata clamore ualido & concursu inuecti in castrum, omnes crudelibus supplicijs truculentissime enecauerunt, fluxitq; sanguis occisorum de colle arcis tanquam quidam riuus in Vislam. Alios uero homines occidere fastidientes, tanquam gregem cumulatos in Vislam impulerunt & submerserunt, effusiq; è Sandomiria Tartari

Tartarorum perfida sæuitia

ducatũ

ducatum præbentibus Rutenis, in Cracouiam uenientes, & eam uacuam habitatoribus reperientes, in tecta & ualetudinarios sæuierunt, tribusq; mensibus grassati, nullam resistentiam passi, onusti præda in Tartariã reuersi sunt. Præterea apud Cracouiam puer natus uix semestris (mirabile dictu) articulata uoce Tartaros uenturos & Polonorum capita præcisuros prædixit. Cunctis trementibus interrogatus, an ipse etiam Tartarorum aduentum timeret, respondit plurimum sese timere, quum inter alios suum caput essent præcisuri. Et ecce sub intensissimis frigoribus & densissimis niuibus ferocissima gens Tartarorum famem sedatura, ducibus Nogay & Thelebuga primũ in Lubliensses & Mazouiæ, ex post in Sandomiriensium, Siradiensium & Cracouiensium oras in numero locustarum uenit. A castro & ciuitate Sandomirieñ. cum ignominia & strage, militibus qui in præsidio erant, strenue tutantibus repulsi, plures ecclesias, monasteria & munitiones obtinuerũt & incenderũt. Ad Cracouiam autem in uigilia natiuitatis Christi applicantes, & eam expugnare adorsi, aliquot insignes eorũ amiserunt, ululatuq; edito ab ea discesserunt, & depopulationem cum spolijs longius extenderunt. Dux Lesco niger de uiribus suorum militum diffidens, in Hungariam cum Griffina sua coniuge secessit. Et Tartari grassantes ad alpes Pannonias & ad Slesiã peruenerunt. Terris itaq; prædictis spoliatis, sacerdotibus, lactãtibus, & senibus trucidatis, cum ingenti præda hominum ac pecorum abscesserunt, quã apud Vladimiriam Russiæ partientes uiginti unum milia de uirginibus duntaxat nondum nuptis computauerunt: ex quo multitudo cæterorum uirorũ & fœminarum poterit æstimari. Eodem ferè tempore Tartari per Cumanos inducti, Hungariam cędibus & spolijs usq; ad Pest uastauerunt, & in ea ab octaua epiphaniarum usq; ad festum paschæ commorati sunt. Itẽ eodem anno Tartari imperium Constantinopolitanũ inuaserunt, & pluribus hominibus trucidatis, multa loca desertauerunt. Vnde ex his liquet, q; Tartari nunquam sine spolijs uiuunt, & quod uicinas gentes turbant & inuadunt, ueluti istis annis Tartari Precopenses sæpenumero Valachiam, Russiam, Lithuaniam & Moscouiã affligunt. Tartari uero Nohaienses & Cosanenses Moscouiam inuadunt, & spolijs atque cædibus implent. *Prodigium*

Quæ gens, quæue natio habitet in Scythia, Cap. x.

QVum sint trecenti & sex anni, quod Tartari ingressi occupauerunt Sarmatiam Asiaticam seu Scythiam, pulsaret forsan quempiã dubitatio, quænam gentes inhabitarint præfatam Sarmatiam Asiaticã, & nunc & priscis temporibus Scythiam appellatam. Ad hoc ex præcedentibus facile est secundum historias respondere, quoniam Gothi illas terras tempore aduentus & ingressionis Tartarorũ incoluerunt, à uicinis Polouci nuncupati, quod sermone Sclauorum, Rutenorum & Moscouitarum rapaces & spoliatores sonat: quia tunc Gothi quemadmodum nunc Tartari tanquam canes uena

tici uicinas inuadentes nationes molestabant ac spoliabant. Sed altius exordiendo dicamus quod secundum Ptolemæũ Pheludianum in secundo quadrupartiti, angulus Aquilonis septentrionalis, ubi nunc resident Tartari, est de partitione trianguli signorum septentrionalium aureorum: dominaturq́ in eo Saturnus cum signo aquarij, qui reddit præfatum angulum ferocem & horrendum secundum incolas eius: sic enim inquit idem Ptolemæus: Qui in confinibus terrarum Sarmatiæ & terræ Ascardæ conuersantur, Aquario & Saturno assimilantur: unde maioris sunt crudelitatis, qualitatesq́ animarum suarum ferocissimæ. Hæc ille. Malignæ siquidem est influentiæ ille falcifer Saturnus, & humano generi infestissimus, suis contrarijs qualitatibus frigiditatis & siccitatis semper contrarius. Ex illo ergo angulo consurrexerunt, & usque in hanc diem insurgunt nationes rigidæ & crudeles, humanum genus perturbantes, secundũ quod Hieremias primo capitulo dixit, Ab Aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terræ. Quod cui placeret examinare, manifestissimum & uerum, quia diuinum oraculum, apparebit. Ibi enim historiæ, & Ptolemæus in loco præallegato tradunt mulieres

Amazones quæ Amazones dicuntur, habitasse, illis temporibus terror mundi: nam fragilitate sexus abiecta, plures terras uexauerunt, Asiamq́ minorem occupauerunt, & Ephesum famosam urbem construxerunt. His deletis & exterminatis successerunt aliæ nationes Scythæ communiter nuncupatæ, orbi terrarum utplurimum molesti. Tandem superuenerunt Gothi, qui & Getæ uo-

Getæ cantur, quorũ captiui à Græcis & comicis eorum Geta, & à Dacia Dauus & Dacus, tanquam Sclaui & serui tenti & nuncupati fuerunt. Hi longo tempore possederunt illas terras, ciuitatesq́ & castra mutauerunt: præda ut semper uixerunt, donec ex Iuhra à finibus septentrionalis Scythiæ superuenerunt

Hungari Iuhri, qui postea Hugui, deinde Hungari sunt dicti. Hi Gothos sui multitudine presserunt & expulerunt. Ciuitates tamen & quædam castra non obtinuerunt. Gothi pulsi alienas sedes intrauerunt: primumq́ Alanos, Roxolanos, Rutenos & Vandalos eiecerunt: tandem iuxta mare ponti commorati, Bulgariam, Thraciam, & imperium Constantinopolitanũ inuaserunt, quos Zeno imperator perhorrescens & suspectos habens, ad Italiam liberandam de manibus Odoacri Eruli misit, prout infra dicetur. Vandali uero & Alani uagi, à Constantino magno sedem petierũt, & pro mansione Pannonias ac-

Iuhri ceperunt. De his specialiter inferius tangetur. Iuhri autem multiplicati per flumina magna transeuntes, ut fertur, per uenatores ceruam sequentes ducti & animati, terras Russorum intrauerunt, & Pannoniam propere aggressi sunt: præficientesq́ eis Attilam in ducem, ferè toti Europæ molesti fuerunt. Deinceps Gothi qui super remanserant, pace oblata multiplicati sunt, & Tartaros inuasores, imò & exterminatores, prout in principio huius operis diximus, acceperunt. Hæc summarie de habitatoribus Sarmatiæ Asiaticæ

dicta

dicta sunt. In sequentibus autem amplius & particularius dicetur.

De Gothis, Cap. XI.

GOthi de Scythia pulsi partim in Taurica insula, & iuxta eam, iuxtáque mare ponti commorati sunt: partim uero cum Ragaso rege eorum plus quàm ducenta milia Italiam inuaserunt: & quum Roma tremeret, & tantam potentiam expauesceret, multitudo eorum in aspero montis Fesulani iugo inedia consumpta est: captúsque & in uincula coniectus est Ragasus rex: exercitus uero eius tanquam pecudes disiectus, trucidatus, & uenundatus est. Hi autem qui circa Tauricam & pontum sederunt, bifariam diuisi sunt, & qui cum duce Alarico ad occasum in Italiam & Galliam profecti sunt, Visigothi, id est occidentales Gothi uocati sunt. Qui uero cum principe Frigiderno in locis suis ad mare ponti permanserunt, Ostrogothi, hoc est orientales Gothi sunt appellati. Exinde apertum & manifestum est, unde Ostrogothi & Visigothi dicti sunt. Patet etiam, quod Gothi sub rege Daciæ in Gothia degentes, friuole & inepte eis nomina Ostrogothorum & Visigothorum appropriant, quum non de ipsis, sed de his quos diximus circa pontum & Mysiam commorantibus, & illis ad Gallias transeuntibus, orientales & occidentales Gothi primum & uere dictum sit. Illi autem in Gothia, in septentrione ad oceanum in terra algidissima, haud in oriente degũt: maléque & absurde aliena nomina eis usurpant. De hoc uide Paulum Diaconum libro decimo sexto, capite secundo. Orientales quoque Gothi Mysiam & Thraciã, cæterasq; Constantinopolitani imperij prouincias ingressi sunt: quos imperator expauescens, & ab imperio Constantinopolitano semouere cupiens, cum Theoderico rege eorũ ad liberandam Italiam contra Odoacrum misit. Hi per Seremium & Panoniã gradientes, quum prope Aquileiam circa fluuium Sontium se suáque iumenta reficerent & pabularent, Odoacrum cum grandi exercitu uenientem, & eis oppugnationem inferentem fuderunt. Qui fugiens Romam peruenit: & quia clausas ei portas reperit, retrocedendo ad Rauennam cucurrit: quem Theodericus obsidione cinxit, & post triennium cum eo compositione facta, dolo occidit, totiq; Italiæ dominatus est. Qui autem reges Gothorum in Italia, Gallia, & Hispania fuerunt, de facili ex historicis colliges: quoniam de his non est mihi intentio principalis scribendi. Iuhris autem, siue Hungaris, de Sarmatia Asiana in Pannoniam abeuntibus, reliquiæ Gothorũ auctæ & multiplicatæ sunt, quas Tartari ab oriente superueniẽtes in toto deleuerunt: sed & ciuitates castraq; demoliti sunt, ut solum in Taurica insula residui reperirentur. Verum Ianuenses ex Italia Theodosiam seu Caffam urbem famosam in Taurica insula sub ipsis obtinuerunt, & coloniã fecerunt. Tandem Tartari de familia Vlanorũ, de quibus infra dicetur, per portam septentrionalem insulam ingressi,

totam cum oppidis,pagis & campis occupauerunt,ducibus de Mancup,qui generis & linguæ Gothorum fuerunt, duntaxat castrum Mancup retinentibus. Postremo Mahumet octauus imperator Turcorum, auus moderni Selambeci imperatoris, Tauricam insulam comprehendit, Caffam expugnauit, Tartaros Precopenses seu Vlanos cum toto Cheroneso omagiales sibi fecit, & ultra insulam ad septentrionem castrum Azou in ripa Tanais incastellauit,& in hunc diem Turci tenent. Binos quoq; duces & fratres de Mancup unicos Gothici generis & linguagij superstites, ad spem gregis Gothorum prolificandorum, gladio percussit & castrum Mancup possedit. Sicq; Gothi penitus tam circa Sarmatias,quàm in Italia,Hispania,& Gallia extincti sunt, nec eorum genealogia amplius comparet.

De Alanis,Vandalis & Sueuis, Cap. XII.

ALani fuere gentes in Alania regione Sarmatiæ Europianæ,flumini Tanai contiguæ & côterminæ:& est regio plana,sine montibus,paucas sinositates & colles habens:caret colonis & habitatoribus,quoniã ab inuasoribus eiecti & dispersi, in alienis prouincijs consumpti & extincti sunt. Stant campi Alaniæ late profusi, tam Alanis quàm aduenis possessoribus orbati ac deserti: duntaxat interdum Cazaci eam pertranseunt, quærentes,ut moris eorum est,quem deuorent. Cazac Tartaricũ nomen est,Cozac uero Rutenicum,ualens in lingua Latina seruilem stipendiarium,grassatorẽ seu reyterone: spolijs enim uiuunt,nulli subiecti,gregatim latissimos & uacuos campos tres,sex,decem,uiginti,sexaginta & c. numero percurrentes.Crescit in illa terra calamus aromaticus uberrime, tartarskiezele à Polonis nomine à Tartaris mutuato nuncupatus: quoniam nõ longe à Tartarorũ regione crescit & multiplicatur. Ast Vandali sunt & fuerunt populi Germaniæ, ut suis traditionibus celebrãt Plinius,Suetonius Tranquillus,& Cornelius Tacitus, secus flumen Vandalum à regina eorum in libamen & sacrificium dijs suis pro uictoria ex inimicis adepta,sponte in ipso submersa appellatũ. Hoc flumen Istula & Vissla uocatur. Vt autem de Vandalis completior historia referatur, accipiendum est quod Sclaui ex Iauan filio Iaphet per Helisam procreati sunt. Noë siquidem genuit Sem, Cham & Iaphet. Iaphet uero Iauan quartogenitum & fratres eius. Iauan iuxta mare Ionium & Ægæum Græcos edidit & multiplicauit, simul & Helladicos & Æolios Sclauosque per filium suum Helisam propagauit: à Iauan enim Ionium mare dictum est. Hebræi quoq; Ionios & Græcos lingua eorum Iauan uocitant. Hæc est sententia Iosephi de filijs Noe. Sclaui itaque mox post Græcos ad occidentem terras possederunt, Seruiam, Rasciam, Dalmatiam, Mysiam, Bulgariam, Bosnam, Croaciam, Pannoniam & Sclauoniam. Fuerunt autem principes Lech & Czech bini fratres, Iauan nepotes, de femore Helisæ descendentes, Croaciam ac Sclauoniam per Crupam fluuium rapidum & ue

locem

locem disterminatas, sorte cum cognatione & familijs eorum inhabitantes, regiã locumq́ principalem suæ residentiæ in Psari castro ac uillagio eius nominis tenentes: uilla usq́ in hodiernum diem cum suo nomine Psari permanet ad fluenta Crupæ, plures inhabitatores & colonos, nostro æuo etiã linguagij Sclauonici habens. Castrum uero demolitum solas ruinas & fundamenta arcis demonstrat. Quum autem ex multiplicatione hominũ & genealogiarum Dalmatia, Croacia & Sclauonia eas nõ comprehenderet, sæpenumero iurgia & cædes inter fratres, principes & cognatos pullulabant. Quapropter præfati duces Lech & Cech uitando pessima facinora, parricidia & mortes hominum animo concordi & consilio salubri, collectis rebus & gentibus eorũ, per familias & colonias cum tota supellectile, quantulacunq́ tunc habebatur, relictis sedibus natiuis, ad occidentales diuerterunt regiones exploratum ire & percontari nouas sedes. Sciebant nanq́ orientales meridionalesq́ regiones colonis & habitatoribus occupatas atq́ refertas: & idcirco frustra eas aggrediendas & quærendas. Profecti itaq́ peruenere in Morauiam & Bohemiã, & lustrata uniuersa illa regione, uasta quidem & nondum culta, perspecta & aura eius salubri, & gleba fertili, fixerunt tentoria in monte qui Rzip dicitur: cœpitq́ Cech frater minor, loci amœnitate delectatus, à maiori natu germano suo Lech plurimis instantijs petere terras Morauię & Bohemiæ in hæreditatem suam posterorumq́ suorum perpetuandas & populandas. Lech autem ad obeundam & nutriendam beneuolentiam fraternam, consensit uotis petitionibusq́ Cech, & ualedicens processit cũ suis uersus orientem & septentrionẽ, deueniensq́ in terras incultas, à nemine unq́ habitatas, Slesiæ & maioris Poloniæ, suos suaq́ omnia exposuit & firmauit. Multiplicatiq́ Lechitæ, qui & Poloni, in his locis maioris Polonię & Slesiæ, creuerunt deo uolente in maximo numero, & impleuerunt Vandaliam, id est Poloniam, iuxta flumen Vandalum, qui nunc Visla nominatur. Impleuerunt Pomeraniam, Cassubiam, & totam regionem secus mare Germanicum, ubi nunc est Marchia, Lubec & Rostoc usq́ ad Vestualiam, sortitiq́ sunt uarias nominationes secundum uarietatem locorum quæ inhabitarunt: & hi qui penes fluuium Sueuũ, nunc in Teutonico Spre seu Spreua dictum commorati sunt, Sueui nuncupati: & alij iuxta eos Burgundi, à casis & aceruis, quos lingua sua Polonica brogi uocant, appellati sunt: sicq́ de reliquis. Dreuianiæ & Trauianæ à copia lignorum & graminum nomina perceperunt. Tempore autem imperatoris Augusti, ut refert Bergomensis in supplemento Burgundorum, octuaginta millia ex septentrione uenientes, ripas Rheni insederunt, quos Drusus & Tiberius nepotes Octauiani, ut refert Paulus Orosius, expulerunt, & repedare in cognatas sedes compulerunt. Tandem Drusus Rhenum & Albim fluuios transeundo pugnauit: Albis fluuius est per Bohemiam & Misnam usque in mare Germanicum decurrens

Bohemi & Poloni ex Sclauis

Sueuus flu.

Albis flu.

decurrens, Labya in Bohemico nuncupatus, & in Sueuos & Burgundos incidit, quibus cum cruentissimam pugnam egit cum uictoria. Sed uictor Drusus in eodem prælio per ferocissimam Sueuorum gentem necatus occubuit, & in Maguntiam relatus sepultus quieuit. Exinde Cæsar Octauianus, ut mitescerent sub mitiori cœlo, Sueuos, ut inquit Suetonius Tranquillus, traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocauit: ubi urbs Augusta in honorem imperatoris Augusti structa est: qui translati in hanc diem Sueui à priori patria, & Vindelici à linguagio Vindelicorum atque Sclauorum nominantur, ipsáque urbs Augusta, Vindelicorum Augusta dicitur. *Augusta.* Hæc referunt præfatus Suetonius Tranquillus, & Martinus in sua Martiniana parte secunda, sub descriptione Cæsaris Augusti: tametsi Sueui de prouincia eorum cis mare Germanicum sita, educti fuerunt: alij tamen Poloni, Vindelici & Sclaui subintrauerunt, & illam regionē repleuerunt. Vnde tempore Valentiniani imperatoris, ut dicit Orosius & Bergomensis in supplemento, Burgundi iterum ex septentrione de terra Vindelicorum surgentes, ad Rhodanum fluuium pertransierunt: & quia pacifice illas terras coluerūt, à uicinis eorum intacti Burgundiam ex suo nomine uocatam constituerunt. Sed Vindelicos circa Lubec, Rostoc, Mekelsburg, & fluuium Sueuum imperatores Henrici, tanquam gentiles Christum colere nolentes expugnauerunt: sicq; ad extremum Henricus tertius deuictis prædictis gentibus Teutonicos in eorum loca induxit & locauit. Refert quoque historia Henrici tertij, quod quatuor reges Vindelicorum capti, diebus festis & diebus coronationis suæ, lebetes & caldaria in ignominiam eorum ad coquinam eius ferebant. Et uerum quidem est, quod usque in hodiernam diem perdurant Vindelici seu Sclaui in illis locis circa Lubec, Rostoc, Misnam & Marchiam, non in urbibus, sed in pagis & uillagijs, præcipue hi qui Sarbi & Vindæ uocantur: permanent & nomina Polonorum atque Vindelicorum prisca in nominatione locorum, castrorum & ciuitatum. Nam Lubec, Rostoc, Mekelsburg &c. nomina sunt Polonica.

Continua narratio de Vandalis, Alanis & Sueuis, Cap. XIII

EXpulsi Alani è suis sedibus ad Vandalos declinauerunt, & simul Pannoniam intrauerunt, ipsamq; quasi sexaginta annis inhabitarunt: postea rempublicam Romanorum inuadentes Gallias afflixerunt: & exinde, ut referunt historici, ad Vandaliam seu Poloniam redierunt, & usque ad tempora Stiliconis commorati sunt: intuleruntq;, ut ex quibusdam signis conijcio, immensam multitudinem argenteorum, cum figura & effigie Adriani imperatoris, prout titulus & superscriptio ostendit. Quam monetā in hanc diem est reperire apud Polonos secus decursus aquarum, & illuuia pluuiarum, & in campis in cultura agrorum, uocantq; eam ruricolæ denarios sancti Ioannis Baptistæ, propter expressam imaginem capitis & colli ad similitudinē

litudinem capitis sancti Ioannis in disco. Tempore autem Honorij impera-
toris Stilicon comes Romanus cupiens filio suo Eucherio apicem & culmen
imperij conquirere, Vandalos, Sueuos, Alanos & Quados concitauit ad ar
ma,& ad perturbandum dominium Romanorū.Qui in Gallijs debacchan-
tes,diuina & humana pessundarunt atq; destruxerūt.Deinde Gothisceden
tes Hispanias penetrauerunt, & nunc has, nunc illas terribili mente afflixe-
runt. Deinceps ad Aphricā occupandam per Bonifacium principem Rom.
euocati transierūt,& illam ferro & igni uastantes conquisiuerūt. Primo itaq;
anno Gratiani,puta anno domini tricentesimo octuagesimo primo, & dein
ceps super Vandalos de regno Poloniæ exeuntes regnauit Modigisilus an-
nis triginta. Post hūc filius eius Gundericus in Hispanijs annis sedecim: hic
capta Hispali quum manus in ecclesiam ipsius ciuitatis extendisset,à dæmo-
ne correptus interijt: cui Gensericus frater successit, ut refert Paulus Diaco- *Genserici cru*
nus,ab Hispanijs ad Aphricam transiens,cunctā penè Aphricā ferro,flam- *delitas*
ma, rapinis crudelissime deuastauit, fidem catholicā impietate Ariana infe
ctus subuertit,episcopos profligauit. Sub hoc turbine,teste eodē Paulo Dia
cono & Possidonio beatus Augustinus episcopus Hipponensis, ne suæ ciui-
tatis ruinā cerneret,expletis annis uitę suę septuaginta sex migrauit ad Chri
stum. Deinde Gensericus Carthaginem inuadit,atq; capit cum ualidissimo
exercitu:ex Aphrica aduectus Romam spoliat,multa milia capiuorum cum
regina Eudoxia & duabus filiabus in Carthaginem duxit,quam Trasamun
do filio suo in matrimonium copulauit,Campaniam & Appuliam flammis
cōsumpsit,Capuam & Nolam pari ruina strauit. Inter has procellas uir pijs
simus Paulinus Nolanæ urbis Episcopus,pro cuiusdam uiduę filio sese in ser
uitutem tradidit.Regnauit Gensericus annis quadraginta octo. Eo mortuo
successit Honoricus filius eius, qui effugatis amplius quàm CCCXXXIIII
catholicis episcopis, & ecclesijs eorum clausis, plebem uarijs supplicijs affe-
cit,& quidem innumeris manus & linguas abscidit:illis tamen expeditissime
loquentibus,ut refert beatus Gregorius in tertio libro Dialogorum, & Pau-
lus Diaconus in gestis Romanorum. Tandem iudicio dei percussus,scatens
uermibus miserabiliter expirauit. Post hunc Guntamundus nouem annis
regnauit. Post quem Trasamundus, qui ducentos & uiginti episcopos in
Sardinia exilio relegauit. Deinde anno domini quingentesimo uigesimo re
gnauit Hildericus filius eius ex Eudoxia filia Valentiniani imperatoris à
Genserico captiuata genitus. Hunc pater Trasamundus ad mortem ueni-
ens, sacramenti nodis astrinxit, ne unquam in regno suo catholicis consule-
ret. Qui mox patre mortuo antequam regnum susciperet,omnes catholicos
ab exilijs iussit reuocare, & episcopis ecclesias reformare. Regnauit annis o-
cto. Hunc Gilimer perimens, annis quinque post eum regnauit, qui tantæ
crudelitatis fuit, ut nec parentibus parceret. Tandem Belisarius patritius
à Iustinia-

à Iustiniano imperatore missus est ad Aphricam, qui magnas copias Vandalorum fudit, regemq́ eorum Gilimerum uiuum capiens catena argentea uinctum Iustiniano Constantinopolim misit. Sic Vandalorum regnum in Aphrica destructum est. Habes ex prædictis, quod Vandali, Sueui & Burgundi fuerunt de regno Poloniæ, à locis Poloniæ, quæ inhabitarunt, appellationem & nomina sortiti, linguam & sermonem Polonicum profitentes & loquentes. Habes secundo, quod præfati populi Vandali, Sueui & Burgundi, Germani & non Sarmatæ neq; Scythæ fuerunt. Ideo Sigisbertus Vincentius in speculo historiali, & cæteri antiquiores, inconcinne & iniuste Scythas fuisse scripserunt. Collige tertio, quod prædictæ gentes non de Scandia insula, sed de Polonia oriundi, partem Europæ occidentalem & Aphricam perturbauerunt. Vnde non recte antiquiores dixerunt eos Scythas ex Scandinauia insula, quū Scythia proprie sit post Tanaim in Asia ad orientē: Scandia uero, siue Scandinauia fuit & est ad occasum solis post mare Germanicū in septentrione, Daciæ cohærens, quam rex Daciæ possidet, multis milibus passuum à Scythia distans. Valde ergo indistincte ac impertinenter iam dictæ gentes Alaniq́, Gothi & Huni ab inexpertis de Scandia dicuntur exijsse; quum in ea nunquam fuerunt, nec eam penetrauerunt aut contigerunt. Collige quarto, quod Poloni & Bohemi, Sueui, & omnia genera Sclauorū post diluuium in hanc ætatem in suis sedibus & cognatis regnis permanent, & non aliunde superuenerunt. Nec est uerum quod fassus est Blondus (salua uenia tanti historici, in alijs doctissime scribentis, & modernorum sequaciumq́ eorum) quod Sclaui à Tanai & Bosphoro ascenderunt in Illyricum, Dalmatiam & Croaciam. Lech quoq; & Cech principes Polonorum & Bohemorum ad occidentem diuerterunt, & terras Vandalorum post egressum ipsorum in Gallias intrauerunt, quum Sclaui in ipsorum prouincijs, & principes Lech & Cech in Polonia & Bohemia à diluuio in nostram ætatē permanserunt, permanent, & deo fauente permanebunt. Veruntamen Ruteni cum suis principibus ascenderunt eo tempore & alijs de Russia & Bosphoro in Illyricum & Croaciā, & spolia referebant pinguia, nec illic permanserunt. Etiam exeunt de Vandalia seu Polonia armigeri sexaginta milia, nonnunq́ centum milia ad oppugnandum hostes: nec per hoc desertatur regnum Polonorū, quum ciues, mercatores & coloni agrorū in oppidis & uillagijs intacti permanent absq́ desolatione, sic q̄ non sint loca ingrediendi & occupandi exteris: sicut fuit & tempore Honorij Cæsaris, quando Vandali pugnatores duntaxat exiuerant in Gallias. Et adhuc inquiunt historici, quod regressi Vandali, qui primū Gallias affligebant, sedes eorū in Vandalia inhabitauerunt: ergo alij ipsas non occupauerunt. Collige quinto, quod linguagiū Sclauorum amplissimum est & diffusum, plurimas terras & prouincias possidens, ueluti sunt Seruij, Mysij, Rasci seu Bulgari, Bosnenses, Turco hac tempestate

Scandiæ situs

Lingua Sclauorū latiss.

pestate subiugati, ueluti sunt Dalmatæ, Croatæ, Pannonij, Slaui, Carni, Bohemi, Moraui, Slesitæ, Poloni maiores & minores, Mazouitæ, Pomerani, Cassubitæ, Sarbi, Ruteni, Moscouitæ: hi omnes Sclaui & Vindelici sunt, per ampla regna inhabitãtes. Sed & Lituani iam sclauonizant: Nugardi quoq; Plescouienses, Smolnenses & Obulici. Vide chronicas eorum & cosmographias. Collige sexto, quod cis mare Germanicum Poloni, Sueui & Burgundi, consumpti & exterminati sunt per Henricos imperatores, duntaxat Sarbis, & Vindis seu Vindelicis adhuc manentibus, ut expressum est supra.

De Iuhris, Caput XIIII.

IVhri de Iuhra terra Scythiæ septẽtrionalissima & frigidissima, iuxta oceanum septentrionis, à Moscouia ciuitate Moscorum ad orientem & septentrionẽ quingentis miliaribus magnis germanicis distante, ascenderunt & uenerunt per terram planam ad meridiem in regionem Gothorũ in Scythia, ubi nunc Tartari Zahadaienses seu Zauolhenses degunt, presseruntq; sui multitudine, & eiecerunt Gothos de Gothia in Sarmatiam. Quumq; coaluissent, & penè in infinitũ multiplicati fuissent, audientes à uenatoribus, qui ceruam sequentes transierant flumina Volhę & Tanais, quod esset terra Sarmatarũ Europæ fertilior & aurę mitioris, coaceruatim præfata flumina transnatantes, Sarmatas & Rutenos conflixerũt, Gothosq; insequentes cum eis in Mysia & Thracia bellarunt, & eos superarunt: intrantesq; Pannoniam solo uino & regionis ubertate delectati, mansionem in ea fixerunt: Maternum & Detricum capitaneos Romanorum cum eorum gentibus aggressi conflixerunt, & Materno occiso Detricum in fugam uerterunt: præterea regem elegerunt, & supra se constituerunt uirum uafrum, animosum & strenuum, Attilam nuncupatum, quem Hungari suo idiomate Ethele uocant. Is aduocatis & recẽsitis multis regibus & gentibus, Gallias ingressus, eas tyranniter & crudeliter uastauit. Et quum ad campos Cathalaunicos longe lateq; patentes deuenisset, Aetius patritius cum Romanorũ cohortibus, cum Theoderico rege Gothorum, multisq; alijs gentibus aduersus eum accelerabat. Quo comperto Attila aruspices de uictoria consuluit, qui inspectis extis superatum iri inferioremq; ipsum in illo bello fore dixerunt, adijcientes quod maior de inimicis occideret: putabatq; Attila quod Aetius supremus dux partis aduersæ caderet, aliquo modo de morte ipsius gaudens (terribilis enim uisa est ei potentia Aetij) acies ordinauit & instruxit, cauteq; ad uesperum, non in meridie tubas canere iussit & congredi. Vbi numerosissimus populus cæsus est, & Theodericus rex Gothorum, non Aetius, quod Attila optabat, cecidit & occubuit. Attila uidens se uictum, se & suos inter currus in medium castrorũ recepit: nox enim aderat: præcepitq; è sellis equitum in struem congestis focum accendere, ut si impeteretur præcipitaret sese in ignem, & arderet potius quàm in manus hostium deueniret. Altera autem die Thorismundus filius

Theoderici regis Gothorum,ultum iri cupiens necem genitoris contra Attilam acies instruebat.Aetius uero suspectam habēs potentiā Gothorū tanquam & Hunorum,persuasit Thorismundo, ut omissa pugna ad possidendum solium paternū properaret,ne frater eius regnum pręoccuparet:quo permotus discessit, Aetiusque & omnis exercitus ipsius solutus recessit. Tunc Attila exhilaratus, spes iniquas ultionis coquebat,& è loco secedens urbē Remensem obsedit & expugnauit,sanctumque Nicasiū eiusdem urbis præsulem cū sorore eius Eutropia & omnibus ciuibus trucidauit. Ad Trecas autē quum accessisset, occurrit ei pontifex sanctus Lupus, & percontando dixit: Tu quis es? Cui ille: Attila sum, inquit, flagellum iræ dei. Et Lupus arrepto freno equi eius introduxit eum cum suo exercitu in ciuitatē dicens: Bene ueneris flagellum iræ dei. Ille autem cum suis cæcitate percussus, ut aiunt, pertransijt urbē in partem alterā pacificus.Mulier autem pauperrima habens decem filias,timore perculsa de suburbio fugiebat,filiam postremo æditā,& in bimatu natā,in sindone ad collum ligata gestabat, duasque minorennes puellulas in iumento,quod ante se pellebat,portabat: reliquæ filiæ circum circa matrē gradiebantur & ambulabant. Hanc quum bellatores Attilæ consequuti sunt, filiæ eius territæ ad matrem concurrerunt. Mater autem stupida & sui incompos,uiso fluuio properanter currebat,uolens se præcipitare, & in fluuio submergere. Sed milites eam insequuti in ripa fluuij rapuerunt,& cum filiabus ad Attilam perduxerunt. Quæ supplex ad terram procidens gratiam precabatur. Cui Attila misertus,datis pluribus nummis & uestibus, liberam cum prole sua dimisit. Sed & alijs qui cum ea adducti fuerunt propter ipsam pepercit. Deinceps Attila in Germaniam descendit,castraque,oppida & uillas eius uastabat, donec audiret quod Aetius & Gothi denuo nouum militem contra eum pararent:quo permotus ad Pannoniā abscessit,& renouato exercitu uir ultiuus in Italiam per Stiriam & Coritaniam properabat. Ab exploratoribus autem certior redditus, quod Aetius & innumeræ gentes in radicibus alpium opperirentur eum, declinauit & diuertit ad Dalmatiam & Histriā, euersisque notabilibus urbibus, iuxta mare Adriaticū ad Aquileiam uenit, & eam per trienniū obsedit. Et quum uictualia obsessoribus etiā in longinquo defecissent,milites que pręinedia contra eum murmurarent,cœpit iterum obequitarę urbem, prospiciens qua parte impeteret eam & dirumperet: uiditque auem quæ ciconia uocatur, pullum suum è summitate arcis rostro in propinquum arundinetū portare,sic consequenter & alium: & exclamans dixit,auē præsciam futurorū,nosse urbem perditū iri,ideo fugere: & inualescens contra ciuitatē cepit eam, & more tyrannico omnes quos in ea reperit, in ore gladij trucidauit. Eo tempore urbs magnifica & præpotens Venetiarū ob metum Attilæ extructa est. Progrediens autē ad Lombardiā Attila, crudeliter afflixit & uastauit eam. Quumque ad Rauennā uenisset,aduolauit Leo papa,ob-

nixe

nixe & humiliter supplicans,ut à uastatione urbis Romæ & totius Italiæ supersederet & cessaret,quod & fecit.Et dum pugnatores eius admirantes adinuicem replicarēt,quod Attila neminem timeret,nisi bina animalia, lupum & leonem,de pōtificibus propter quos genti eorū pepercit,parabolā sumentes. Respondit Attila, Maturū uirum clericali habitu indutū iuxta leonem cum gladio bisacuto stetisse, & uibrato gladio mortē ei cōminasse, nisi pacē redderet,petitorem exaudiendo. Abscessit itaq;,& in Pannoniā rediјt. Celebransq; nuptias cum una pulcherrima uirgine,multū uini hausit,& in nocte inter cubandū apoplexia suffocatus, centum & uiginti quatuor annis ætatis expletis interiјt,& sanguis per nares & os ipsius fluxit. Illa nocte Marcianus Imperator in Constantinopoli per somnium uidit Attilæ arcum fractū, arcubus enim gens Iuhrorū potissime utebatur. Defuncto autem Attila,insurrexerūt inter Hungaros dissensiones, digladiationes & strages, ita ut plures eorū occisi perirent,reliquos cum Chaba filio Attilæ rex Gepedarum,& aliј olim Attilæ subiecti de Pannonia expulerunt, qui in Gothiam per paludes Mæotidas transierunt,tria uero milia ex eis inter eundū de Pannonia segregauerunt se ab eis,& in Transsyluania manserūt,& ne à uicinis impeterent, Siculos in uulgari eorū Czakle se nominauerūt. Qui aūt trans Mæotidas & mare Euxinum penetrauerunt, sæpenumero reminiscentes fertilitatis abundantiæq; panis & uini ipsius Pannonię,suis posteris differebāt & narrabāt, utq; in Pannoniā redirent hortabantur. Factumq; est,ut post mortem Attilæ anno tricentesimo primo, recensitis pugnatoribus ducentis & sedecim milibus,uiā patrum eorū ingressi,iuxta paludes Mæotidis per Sarmatiā, in Pannoniā peruenerint,temporibus Constantini Imperatoris quinti,& Zachariæ papæ,uidelicet anno domini septingentesimo quadragesimoquarto. Primumq; in Iazyges ascenderūt,& illic septē capitaneos elegerūt, unicuiq; eorum propter insultū inimicorū triginta milia pugnatorū consignantes: & ut melius ab hostibus tuerent,septē castra,cuiq; capitaneo unū assignando, rude & grosse de terra fecerunt & erexerunt, à quibus septem castris in hanc diem terra Septemcastrensis dicitur. Præterea miserūt exploratum ire Pannoniā quendā è suis militibus Cusid appellatum. Is offenso & reperto rege Pannoniæ Suyatoplug nomine: Sclauus hic erat,nā & tota Pannonia terra Sclauorum fuit, licet Romani eis capitaneos & armigeros extraneos præficiebant, ipsum nomine Iuhrorum aduenarū præsalutando, equū albū cum sella & freno deauratis obtulit, & parū terræ,aquæ & herbæ ab eo postulauit:quod rex Suyatoplug concessit, æstimabat enim agricolas fore, & tanq; hospites aliquidpiā terræ pro cultura exposcere:ideo subridens ait,Habeant quantū uolunt. Cusid ergo lagenam terræ,alterā aquæ Danubiј,tertiā graminis reportauit, & quæ egit suis exposuit. Iuhri cognoscentes Pannoniam terram feracem & optimam esse, nomine primi præfecti Arpad nuncupati,

Attilæ mors

Suyatoplug intimauerũt,ut peramplius in terra eorũ, pro equo albo ſella & freno deauratis empto nõ maneret. Is ſero intelligens bellũ ei imminere,exercitum coadunabat. Iuhri aũt feſtine accelerãtes ad regem prope Danubium uenerũt,& facta pugna Pannonios cum rege eorũ profligauerũt. Rex quoq; Suyatoplug à facie eorũ fugiens in Danubiũ incidit, & aquis uehementibus abſorptus periit. At Iuhri Sclauos incolas Pannoniæ trucidarunt, terramq́; eorũ in hãc horã poſſederunt, Sclauis undiq; in finibus Pannoniæ remanentibus & habitãtibus. Accipe primo, quod Iuhri à Iuhra regione Scythiæ,de qua oriundi exiuerunt,uocati ſunt,& uſq; in noſtra tempora à Bohemis, Polonis & Sclauis †Hugri appellantur,ab aliis autẽ Hugui, tandem & Hungari dicti ſunt. Accipe ſecundo, quod idem linguagiũ & loquela pronunciatioq́; acuta ſunt Iuhrorũ in Hungaria,& illorum qui in Scythia in Iuhra degunt. Verũ Hungari in Pannonia Chriſticolæ ſunt & politiores abundantioresq́; in omnibus. Iuhri autem in Scythia uſq; huc idololatræ ſunt & agreſtes. Accipe tertio, quod Iuhra Septentrionaliſſima eſt abſq; altiſſimis et inacceſſibilibus montibus,nec tantis ut ſunt alpes iuxta Italiam,neq; ſicut montes Sarmatici. Nõ recte ergo quidã hiſtorici tradiderunt, dicẽtes Huguos exiſſe de prouincia eorum de montibus maximis et inacceſſibilibus. Enimuero ſunt montes in Iuhra cum denſis ſyluis patentes et bene permeabiles,quantitatis mediæ et altitudinis,petroſi et ſaxoſi quales ſunt per totũ Septentrionem in fine terræ iuxta oceanũ ſeptentrionis. Et ſcias quod ex oceano Septentrionis quidam piſces idiomate Moſcouitarũ morſſ nuncupati, in ſummitatẽ montis mari adiacentis ſcandunt, et dentem fricando ſe in aſcendẽdo appendũt, de culmineq́; montis deorſum in partẽ alteram prolabuntur et cadũt, quos Iuhri et cæteri incolæ Septentrionis capiunt, dentesq́; eorum qui ponderoſiſſimæ ſunt grauitatis,in Moſcouiã mittunt,et poſt ad Turcos et Tartaros. De quibus manubria et tenacula enſiũ,framearũ et cultellorũ faciũt, ut impetuoſiores ictus grauitate adiuuante impellant. Accipe quarto, quod montes Riphæi et Hyperborei nõ ſunt in rerũ natura, nõ in Scythia, nõ in Moſcouia,nec uſquã locorum: et quũ ferè omnes coſmographi aſſerant Tanaim, Edel ſeu Volhã,Dzuina,et magnos fluuios ex prędictis montibus effluere, conficta confictè,et potius fabuloſa inexperti ſcripſere. Fluit Tanais, Volha et maxima flumina ex Moſcouia, de terra plana, cœnoſa et nemoroſa, nullis montibus obſita, prout de Moſcouia quum peruentũ fuerit dicã, ſi deus annuerit. Bone lector hic eſt barathrum profundiſſimũ propter clariſſimos ſcriptores montes Riphęos et Hyperboreos ponentes. A quorum contradictione ueritas ipſa me tueatur et defendat, pro omnibus argutis rationibus, experientiã rerum opponendo, ut qui nõ credit, uideat et experiat̃ quod ita eſt queãdmodũ dixi. Accipe quinto,quod Iuhri in Iuhra Scythiæ nõ colunt agros, non ſeminant,non habent panem,uinum aut ceruiſiam, degunt miſerrime

Huni als.

Morß piſcis

ferrime in ſyluis & foueis ſubterratis, piſcibus ueſcendo & carnibus ferarum, quarum copiā habent,& aquam bibunt,pellibus induuntur ex diuerſis animalibus in unū conſuendo,pellem lupi,cerui,uulpis,marduris &c.Miſera ergo regio eſt ſub polo arctico, ut dixit Hippocrates in lib.de regionibus,aëre & aqua. Subiecti ſunt duci Moſcouiæ, & pendunt pro tributo pelles ſabellorum ſchiſmorum & ſimilium, quoniā alijs donatiuis carent. Accipe ſexto, quod aliqui famoſi coſmographi & hiſtorici in illo angulo ad mare Septentrionis temperatiſſimas regiones confinxerūt,in quibus propter temperiem & auram placidiſſimam beate & diutiſſime uiuant, donec tædio affecti, de montibus ſeſe in oceanum præcipitent.Hoc totum fabuloſum eſt:qualis etenim beatitudo ſit,nō habere panem,merū,& cætera delectabilia: qualis temperies eſt,continuū frigus quod illic eſt pati:In ſolſtitio hyemali perpetuam & continuam noctem ſentire:In ſolſtitio uero æſtiuo permanētes,& parum tepentes ſoles uidere:ſed hæc omitto.Accipe ſeptimo, quod in Iuhra & locis Septentrionis nō effoditur aurum,argentū,nec aliæ mineræ. Nec correſpondent fabulæ,quod illic eſſent griffi & magnæ aues probibentes fodere & efferre aurum. Vnde ſecundum hoc dico,contrariū autoribus antiquis, quod griffi non ſunt in rei ueritate in illa parte Septentrionis, nec in alijs partibus orbis. Affertur autem ad nos auis quædam rapina uiuens,quantitatis aquilæ,ſed alis & cauda prolixioribus quàm aquila,in ſimilitudinem accipitris,& uocant eam Moſcouitæ Kiczoth,noſtri uero homines uocant ipſam Byalozor,quaſi albicans ſplendor,quia ſubalba eſt ſecundum uentrem.Hanc omnes rapaces aues,accipitres,falcones,& cæteræ rapto uiuentes in tantum metuunt,quod inſpecta ea tremunt & cadunt,& extinguuntur.Accipe octauo, quod in Septentrione poſt Gothiam,Sueciam,Filandiam,Iuhram, & poſt mare Caſpium non ſunt monſtroſi homines, ſcilicet monoculi,bicipites,canina capita habentes &c.ſunt nobis ſimiles,rare,ſparſim,& abinuicē diſtantes,pauci numero habitantes,colore ut frequenter liuidi, propter frigus liuiditatem corporibus eorum imprimens. Hæc uera ſunt,& qui ſcripſit uerum ſcripſit,& ſcimus quia uerum eſt teſtimonium eius.

Error coſmographorum

De Turcis Caput XV.

HActenus diximus de quibuſdam nationibus ante aduentū Tartarorū, Sarmatiam Aſianam ſeu Scythiam per tempora & tempora inhabitātibus,ſi de Amazonibus,de Scythis,de Gothis & Iuhris ſeu Huguis.Conſequēter dicemus de ualidis gentibus ex Tartaris Czahadaieñ.originaliter diſſeminatis, quales ſunt Turci, Vlani ſeu Tartari Prezecopenſes, & Tartari Coſanenſes: item Tartari Nohaieñ. Et primo de Turcis pauca dicamus.Poſt aduentum Tartarorum ex oriente,in terram Gothorum quā ipſi Czahadaieñ.uocāt,anno quaſi nonageſimo. Quidam miles magni Cham nomine Otumanus, fortis humilis & fortuna tunc obſcurus, uiribus tamen

Otumanus à quo Turc. Imperat. Otumani

corporis robustus & audax, propter certas ut ei uidebat͂ iniurias, è Tartaris in quadraginta equis secedēs, cœpit occulte in Cappadocia mōtes & aditus opportunos occupare, & ex opportunitate loci & temporis prędas agere: ad quē plurimi grassatores, ut fit in huiuscemodi genere hominū, cōfluxerūt & coaluerūt uehemēter, ita ut ꝙ prius occultis insidijs egit, palam & pari marte tunc cœpit oppida, ciuitates & gentes inuadere & occupare. Et quia nō reperit resistentes, ipse celer, manu audax, & dexteritate fortunatus per terrores, cōminationes, & per aliquarū ciuitatum direptiones, occupauit & possedit Cappadociā, Pontum, Bithyniā, Asiam minorē, Pamphiliā & Ciliciā. Itaqꝫ ex ipsa familia Otumanorū siue Turcorū originē duxit, quia ab Aquilone pandetur omne malū super uniuersam terrā. Quod aūt Turci propago & soboles sit Tartarorū, identitas morū, loquelæ & pugnandi demonstrat. Nā habitum modumqꝫ equitandi & curte insedendi, sagittis quoqꝫ & arcubus pugnandi eundem habuerunt, & nunc ut plures habent cum Tartaris. Sermonem etiam & linguagiū Tartarorū connatum habent: nō differt loquela Tartarus & Turcus, nisi modice, uelut exemplariter diceretur, sicut Italus & Hispanus, uel Polonus & Bohemus. Otumano ex humanis rapto, filius eius Archanes secundus rex Turcorū successit, audacia & ambitione patri haud absimilis, sed disciplina rei familiaris longe peritior: quo factum est ut dominium & imperiū à patre cœptū, suapte industria auxerit & cōseruauerit. Deinde tertius rex subsecutus est filius Archanis nomine Ammurates, hic Gręcis dissentientibus, & Imperatore Trapesuntino & Constantino de imperio certantibus, in adiutoriū per Trapesuntinum Imperatorē precio euocatus, & in Thraciam per Hellespontum traiectus, uafer & astutus euentū belli prorogauit atqꝫ protraxit, donec Græcis uiribus & diuitijs fractis & eneruatis, occasione habita, in eos arma uertit, & Thraciā occupauit. Eo defuncto Pesaites quartus rex filius surrexit, qui rerum maximarū cupidus, Macedoniā, Tessaliam, Phocidē, Bœotiā, Atticam sui iuris effecit, Bulgarosqꝫ & Illyricos assiduis excursionibus debilitauit, & suburbia egregię urbis Constantinopolitanæ spoliauit, & ciuitatē obsidione atqꝫ fame intantū excruciauit, ut Imperator Constantinopolitanus ad Italiā & Galliā auxilia mendicaturus profectus sit. Sed deo disponēte, Temir Cutlu magnus Cham Tartarorū, quem historici Temerlanē dixerunt, affligendo & tanquam fulgus Asiam pertranseundo, incidit in Pesaitē præparatū & occurrentē ei, quem profligauit, & captiuatum catenis aureis alligauit & abduxit: breuiqꝫ dimisit, qui paulo post obijt. Post hunc quintus rex Alpinus appellatus regnauit. Aduersus istum Sigismundus Hungariæ & Bohemiæ rex ac Romanorum Imperator copiosum duxit exercitū. Collatisqꝫ signis, tumultuose fusus castra reliquit, & paruo nauigio uix per Danubiū turpem sibi inuenit salutē. Amplius sextus in ordine rex Turcorū Mahumetes tributa grauia imposuit, excursionibusqꝫ

fines

fines sui imperij dilatauit: prçterea sublato Mahumete morte, filius eius Amurates secundus regnauit, hic Thessalonicã urbẽ illustrẽ euertit, Cyprũ & Ætholiã subegit, Tribulos, Illyricos & Hungaros uastauit, Vladislaũ Poloniæ & Hungariæ regẽ in primis feliciter pugnantẽ, ultimo congressu ad lacũ Varnensem, Ioanne Hunyad cũ Hungaris è prælio secedentibus superauit, et misere cum suis occidit, elatusq; uictoria, Peloponesum ui cepit, et muros Isthmi Corinthiaci funditus deiecit: uita deniq; functus, Mahumetẽ filium octauũ regẽ reliquit, qui Constantinopolim anno Christi M.CCCCLIII. die ultimo Maij, post obsidionis quartũ et quinquagesimum diẽ, summa ui et extrema oppugnatione cepit, Perã subinde opulentissimũ oppidũ per deditionem demolitis muris accepit, Bulgariaq; et Rascia potitus, Smyderou magnificũ castrum Rasciæ supra Danubiũ situm adeptus est, et ex eo Dalmatiam et Croaciã in solitudinẽ redegit, Stiriã quoq; et Austriam penetrauit. Deinde Nigropontũ sub Venetis expugnauit, Theodosiã, nũc Caffam nuncupatã in Taurica insula, Ianuensiũ coloniã unà cum præfata insula expugnauit et comprehendit, binosq; principes de castro Mancup, ut fert, postremas Gothorũ reliquias gladio percussit, et Mendligeri Imperatorẽ Tartarorũ in prædicta Chersoneso Taurica, sui iuris fecit. Moldauiam et Valachiam uastauit, et cum Venetis sedecim annis continuis pugnauit, cum Husacassan rege Persarũ similiter continuũ bellum gessit, sæpe uictus, nõnunq; et ipse uictor fuit. Obijt prima die Maij, anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo, in Cõstantinopoli sepultus, pro ipso Turci †Baissetum filium eius ad imperiũ assumpserũt. Zeliabus uero minor natu, filius Mahumeti indignatus, ad Soldanũ Ægypti recurrens, et exercitũ comparans, cum Baisseto infeliciter pugnauit, et ad Rhodieñ. fugit, quẽ magister ordinis Rhodiensis captiuũ in Franciam misit, et postea Alexandro papæ sexto obtulit. Ludouicus autem rex Galliarũ ad Appuliã cõsequendam per Romã transiens, Zeliabũ à domino papa per contractũ accepit, et inter eundũ ueneno, an fatigatione itineris, incertũ est, extinxit. Expugnauit aũt Baissetus nonus rex Turcorũ Ciliã et Albũ castrũ in Moldouia. Modon quoq; insulã et urbẽ eiusdẽ nominis, sub Venetis ui et obsidione cõquisiuit. Cũ Sophi rege Persarũ sæpe pugnauit, et quasi semper succubuit. Dũ aũt senuisset, filius ipsius Selimszabeg, quẽ nostri homines Selẽbeg uocant, imperiũ sub eo arripuit, et Baissetus ad insulã in qua nutritus erat, deductus breui occubuit. Decimus rex Turcorũ Zelembeg modernus surrepto imperio, fratres suos necauit et extinxit, deinde minax Christianis, præcipue Pannoniæ bellum inferre proposuit. Deus autem omnipotens excelso suo iudicio aduersus eum Sophi regẽ Persarũ cõcitauit, et aliquot prælijs conflictũ superare concessit. Tribus aũt Imperatoribus postremo dictis Cõstantinopolis sedes imperij, quondã secunda Roma dicta, domicilium assiduũ factum est, ita ut à

†Al. Baiazeth

circumsitis incolis, præsertim à Sclauis, non Bysantium nec Constantinopolis, sed Czarou dom, id est, domus Cæsaris diceretur, & est Constantinopolis triquetrę figurę, duobus angulis mari adiacens, tertio cāpos prospectans, eius ambitus decem octo miliaria Italica continet, non habet grandia palatia, nisi thermas & scholas philosophantiū magnifice nouiter structas: templū uero sanctæ Sophiæ, hoc est, sapientiæ dei, qui est Christus uera sophia patris, egregie olim ædificatū, per Mahumetē Imperatorē secundum Turcorū deiectum est, & stabulum ferarum factum. Roma uero Italiæ rotundæ figuræ, ambitu murorum triginta duo miliaria continet, fere duplo ambitum Constantinopolis excedens, & habet septem colles & palatia preciosa.

De familia Tartarorum Vlanorum siue Precopensium, Caput XVI.

Altera soboles & genealogia ex Tartaris Zauolhensibus deriuata est Tartarorum Vlanorū, ab Vlano inuasore insulæ Tauricæ cognominata. Vlan puella est & uirgo, & quia Vlanus de uirgine uel puella genitus est sine legitimo thoro, Vlanus nūcupatus est, suisq; posteris in Chersoneso Tauricano nomen indidit. Etiam uirgines impregnari & concipere absque uiro apud Machometistas nullum miraculum est, quum apud ipsos hoc sæpius contingat & prædicetur. Est autem Tauricana insula inter paludes Mæotidas, longitudinis uiginti quatuor miliarium, latitudinis uero quindecim miliariū: habet tres ciuitates, Solat, Kirkel, Caffam: & duo castra, Mankup & Azau. Solat Tartari appellant Chrim, & Cęsarem Precopensem, exinde Chrimensem Imperatorem uocant: & ciuitas illa domus exiles habet, & est deserta pro maiori parte. Alia ciuitas minor est Kirkel, & supra eā in rupe alta est castrum ex lignis & argilla factum. In hac rupe, ut fertur, draco commorabatur, & trucidabat homines & iumenta, propter quem incolæ fugientes, habitationes propinquas uacuas reliquerunt, & quia Græci & Italici insulam inhabitantes gloriosam dei genitricem Mariam precati sunt, ut eos à dracone liberaret, uiderunt successu temporis candelam ardentem intra rupem: inciderunt ergo & secuerunt gradus ascendendi in rupe, & peruenientes ad candelam ardentem, imaginem sanctissimæ genetricis Mariæ conspexerunt, coram qua lumen arsit, draconemq; desubtus per medium ruptum iacentem. Egerunt itaque gratias de tam miranda liberatione, & draconem in frusta sectum, proiecerunt extra rupem, & quia incolæ glorificantes beatam uirginem, ad imaginem eius ascendebant uueneratum. Acigeri Cæsar Precopensis contra fratres suos pugnans, exemplo eorum motus, supplicauit beatæ uirgini Mariæ, ut eum adiuuaret, uotum uouens quod uirginem benedictam remuneraret. Nam Mahometici uenerantur beatā Mariam, profitentes eam uirginē absq; thoro uirili magnum prophetā Iesum benedictum concepisse & peperisse. Quumq; adiutus supe

Virgines puerperæ

raret

raret suos æmulos, binos equos quos habuit meliores uendidit, et exinde ce/ra empta, maxima duo lumina siue candelas fecit, et ante imaginem coram ardere quotannis iussit, quod in hanc usq; diem per subsequentes Imperatores continuatur. Tertia ciuitas est urbs Theodosia, nunc Caffa dicta, quam expugnauit sub Ianuensibus Mahumetes secundus Imperator Turcorum: castrum uero Mankup, quod est uersus occasum à Caffa, præfatus Turcus Mahumetes ui accipiens, binos fratres principes & dominos castri Mankup, ut dicitur, reliquias ultimas Gothorũ gladio occidit. Azou quoq; castrũ circa ostia fluuij Tanais situm incastellauit, & Turci usq; nunc tenent. Tartari uero Vlani ab ingressu insulæ in campestribus eius, ut est innata cõsuetudo Tartarorũ, degunt, & extra insulam ijdem campestria Sarmatiæ Europianæ iuxta paludes Mæotidas & mare Ponti usq; ad Album castrũ occupando possident. Ingressumq; in insulã seu introitum ad occasum solis fecerunt aggerem de terra longitudinis unius miliaris, in modũ pontis sternentes, rude tamen & semiplene, ita ut aquæ maris in aliquibus locis aggerem pertranseant. Insula ergo antiquitus Taurica dicebat̃: nunc uero Prezekop, quod sonat fossatũ, quoniã aquæ circumdederunt & eam protegunt, tanquã fossata aquis plena ciuitates: sed hæc hactenus. Videamus deinceps geneãlogiã. Post Vlanũ in Taurica regnauit Tachtamis Czar, qui unà cum Vitoldo duce Lithuaniæ contra fratrẽ suũ Temir Cutlu Czar Imperatorẽ Zauolhen. pugnauit, & superatus est. Ex Tachtamis Czar filius eius Szidachmeth Czar regnare uoluit: sed Acikerei Czar expulit eum, & ipsemet pro eo regnauit. Szidachmet aũt pro auxilio in Lithuaniã perrexit, & captiuatus p Lithuanos cum uxore & filijs in castro Couno incarceratus est, ibi cum coniuge & filijs mortuus, in diebus Cazimiri tertij regis Polonię & magni ducis Lithuaniæ, defuncto Adzigeri Czar: quia septẽ filios reliquerat, senior filius Haider nominatus obtinuit imperiũ. Mendligeri uero unus ex pręfatis filijs ad Imperatorẽ Turcorũ confugit, & accepto subsidio & uxore à Turco, dispersit & eiecit Haider & Iamurci cũ alijs fratribus. Hi ad Iuam Vasilouicz Moscouiæ ducẽ fugerũt, q suscepit eos, & ducatũ Cosanẽsem eis donauit. Ex Mendligeri Czar nouem filij nati sunt, primus Mahumet Cerei, alter Achmet Cerei, tertius Machmut Cerei, quartus Bethi Cerei, & est submersus dũ prædã ageret per fluuiũ in Valachia, anno domini M. D. X. Quintus Burnas Cerei, sextus Mubarec Cerei, septimus Sadech Cerei, octaui & noni nomina nõ teneo. Nũc pro patre suo regnat Mahumet Cerei Czar. Et scias quod licet Tartari Prezecopẽses magis ciuiles mitioresq; ratione auræ sexti climatis quod inhabitãt deberẽt esse, tamen nõ deseruerũt priscã suã lupinã rapacitatẽ & ferinã crudelitatẽ, sicut bestiales qui cãpos & syluas inhabitãt, & nõ ciuitates nec uillas. Inuadũt enim singulis annis, uastant & deprędant̃ Russiam, Lithuaniam, Valachiam, Poloniam, & quandoq; Moscouiam.

Theodosia urbs

De Tar/

De Tartaris Kosanensibus,& Tartaris Nahaiensibus Caput XVII.

TErtia horda Tartarorum Kosanensium nuncupata est sic à castro Kosan supra flumen Volha circa metas Moscouiæ sito, penes quod cõmorantur. Et exiuerunt de principali horda omniũ Tartarorũ uidelicet de Tartaris Czahadaieñ. siue Zauolheñ. sicut & cæteri Tartari omnes. Habet aũt prædicta Cosanensis horda quasi duodecim milia pugnatorum: in necessitate autem, quando aduocant alios Tartaros, ad triginta milia bellatorum constituunt. Istorum principes,& facta eorum, genealogiaq; nõ scribuntur, quoniam omagiales sunt ducis Moscouiæ, & pendent ex arbitrio eius in uiuendo, in bellando, & duces sibi eligendo: idcirco quod de Moscorum principe dicetur, de ipsis poterit accipi & adaptari. Quarta horda recẽs & noua, ultimo ex Tartaris Zauolhensibus orta est Occassorum siue Tartarorũ Nahaieñ. Nam postquam Occass insignis seruus & miles magni Cham, habẽs triginta filios, occisus est: filij secesserunt à capitali horda Zauolheñ. & iuxta castrum Sarai degere cœperunt ante hunc annum Christi, millesimũ quingentesimum decimum septimũ, circiter septuaginta annos, uel paulo minus, subitoq; in immensum creuerunt, intantũ, ut hac tempestate numerosissima & maxima surrexerit horda ipsorũ. Isti sunt septentrionaliores & frigidiores omnium Tartarorum, Moscouiæ à parte orientali adiacẽtes,& sæpenumero eam inuadentes atq; spoliantes. Dominant inter eos filij & nepotes Occass. Non habent pecuniam nec monetam, sed res pro rebus uendunt, puta pro seruis, pro filijs, pro pecoribus & iumentis.

MATHIAE A MICHOV DE SARMATIA EVROPEA, LIBER SECVNDVS.

De Russia, de tractibus eius, de abundantia,& contentis in ea, Caput I.

OSTQVAM diximus de Sarmatia Asiæ, quæ Scythia uocitatur, restat dicere de Sarmatia Europea, & in ea primum occurrit Russia, olim Roxolania dicta. Latus eius orientale adiacet flumini Tanai,& paludibus Mæotidis, secernẽtibus Asiam & Europam. Priscis autem seculis Alani habitarunt ad flumen Tanais: deinde iuxta illos ad meridiem Roxolani. Hæ autẽ gentes in toto deletæ perierunt, campiq; latissime patentes spectant deserti, solis feris & Cosacis seu prædonibus peruij, prout supra dictũ est. Post hos supersunt reliquiæ Circassorum uersus meridiem, & sunt gentes ferocissimæ & bellicosissimæ, genere & lingua Ruteni. Deinde est ca-

strum

ſtrũm Oczarcoũ nuncupatum, quod Imperator Tartarorũm Prezecopenſium extruxit, in dominio Lithuanorum, & poſt quaſi duobus miliarijs ab Oczarcou in meridiẽ ſequitur Dzaſſou, & fuit caſtrum quod ante tempora noſtra demolitum eſt: à Dzaſſou in Byaligrod quod Turci occuparunt, ſunt ſex miliaria. Sequitur Podolia ad occaſum, Moldauiæ & Valachiæ contermina ad meridiem, ad orientem uero campis Tartarorum & Tauricæ inſulæ: hæc eſt terrarũ fertiliſſima, cererisq́ & mellis feraciſſima. Nam agro rude culto & parũ inuerſo atq; exarato, frumentoq́ ſuperſeminato, tribus annis ſponte frumentũ germinat, ita tamen, quod colligendo tẽpore meſſis segetẽ, aliquidpiã granorũ permittatur in terrã decidere ad ſurgendũ ex eis frumentum in anno ſequenti, ſine cultura & ſine agri aratura. Gramen quoq; & paſcua tam cito ac uberrime fundit & prodit, ut perticã in tribus diebus ſupercreſcendo contegat, & aratrũ in locis graminoſis derelictũ in paulo pluribus diebus, graminibus ſepiat & cooperiat. Examina uero apum non ſolum in mellificijs & arboribus cauatis mellificant, uerũ in ripis & terra ſponte mella reponunt. Contingitq́ ſæpenumero, ut examina apum ſuperuenientia, & priores apes exterminãtia, ruricolæ aduolantia agmina apum trucident aut in aquis mergant, ut quę præfuerunt, hæreditarie mellificarent & manerent. Poſtea ad montes Sarmaticos habitat genus Rutenorũ, quibus præſident nobiles Polonorum. In Kolomya, in Zidazou, in Snyatin, in Roatin, in Buſco &c. Sub eiſdem montibus ſunt tractus Halicienſes, olim Gallicia dictus, & Prezemiſlieñ. & inter montes Sarmaticos tractus Sanocenſis. In mediũ Ruſſiæ tenendo eſt Leopolienſis terra, & urbs in ea bene munita eodem nomine nuncupata, habens duo caſtra, ſuperũ & inferũ, & eſt metropolis Ruſſiæ. In Septentrionem ſunt tractus Chelmenſis & Belzenſis, terráque in medio iacens. Clauditur autem Ruſſia à meridie Sarmaticis montibus, & flumine Tyras, quem incolæ Nyeſtr appellant. Ab oriente finitur Tanai, & Mæotidibus Tauricaq́ inſula. A Septentrione Lithuania, ab occaſu uero Polonia. Ex Moſcouia autẽ aduenit Boryſthenes, ab incolis Dienpr nuncupatus famoſus fluuius, per Lithuaniam & Ruſſiam currens, & ſub Smolenſco & ſub Kiou labens, in hunc ab occaſu circa Chmyelnik oppidum conſurgens, Boh non exiguus fluuius illabitur: & quũ menſus eſſet Boryſthenes, quaſi trecenta miliaria Germanica, in mare Ponti cadit. Amplius terra Ruſſiæ quũ ſit fertilis, abundat melle & medone, potu ex melle facto, adducitur & uinum ex Pannonia, & uinum ex Moldauia atque Valachia, quibus adiacet: ſed & uinum Græcũ ex Græcia, & eſt forte: etiam ceruiſiam ad nutum habet. Abundat equis, bobus, & ouium gregibus. abundat cera in maxima copia, abundat pellibus mardarum, ſciſmorum, uulpium & boum. Abundat fluminibus quibus irrigatᷓ, & aquis piſculentis, ita ut ubi aqua inueniťᷓ, & piſces in ipſa reperiantᷓ: nõ impiſcantᷓ ſtagna & piſcinæ Ruſſorum, ſed ubicũq; aquæ

Mira Rußiæ fertilitas

aquæ repetiuntur,illic & pisces de rore cœli,ut aiunt,demittuntur, absq; hominum cura & impiscatione: sunt'que in tractu Leopoliensi lucei magni & laudabiles,& in petras tanquam in lamina diuisibiles. Abundat Russia calamo aromatico in terris uersus Tanaim & paludes Mæotidas. Item reupontico in eisdem terris & in Lithuania, sic & pluribus herbis ac radicibus alibi nō uisis. Abundat tota terra Russiæ granis tinctorum quæ copiosissime excrescūt:& quum priscis temporibus ad Ienuam & Florentiam urbes Italicas importarentur,nunc uix aliquid de eisdem colligitur,fereq; in toto frustrata & non collecta pereunt. In tractu Chelmensi rami pini arboris desecti, & in terra iacentes, in anno aut in duobus in saxa & silices uertuntur: est'que ibi creta seu terra alba in copia quæ ad nos ducitur. Est & sal quod in lacu Kaczibeio temporibus siccis colligitur,& quia prope est Oczarkou castrum Tartarorum, intercipiuntur & capiuntur interdū per Tartaros ductores salis unà cum plaustris ducentis quandoq; & trecentis. In terra quoq; Prænemissiensi & in Drohobiz sal coctum & in bolas ac portiones collectū reponitur. Præterea in Russia sunt plures sectæ, est enim religio Christiana Romano pontifici subiecta,& illa regit,& prævalet, quanq; sit exigua numero. Est altera secta Rutenorum amplior,quæ ritum Græcorū insectatur,totam Russiam adimplens. Est tertia secta Iudæorū nō usurariorum uelut fit in terris Christianorum,sed laboratorū agricolarū & mercatorū magnorū,præsidentq; ut sæpe teloneis & exactionibus publicis. Est quarta secta Armenorū,præcipue in ciuitate Kamyenyecensi & Leopoliensi. Hi sunt mercatores peritissimi,ad Caffam, Constantinopolim, ad Alexandriā Ægypti,ad Alkairam & partes Indiæ penetrantes & merces afferentes. Ruteni habitu & ecclesiasticis officijs Græcos insequuntur,habētq; proprias literas,& abecedarium instar & proximū græcis. Hebræi similiter Hebræorū literis utunt & disciplinis,uerumetiam artes liberales,astronomiam & medicinā perscrutantur, Armeni suo ritu gaudēt et literis. Inter sanctos colūt plus Taddeum apostolum, asserentes quod eos conuerterit, et fidem Christi docuerit. Deinde et Bartholomæū sanctum dei apostolū uenerant,per quem multos articulos,ut asserunt,de fide acceperunt: habent magnifica et plurimū decora ecclesiastica apparamenta,planetas et ornatus non scissos, sed omniquaque rotundos, libros,calices,et cæterā Christianorū ueteranorū splendidā supellectilē. Quo aūt ad spirituales præsides et pastores,Christianorū archipræsul est Leopolieñ. Metropolitanus Russorum et Lithuanorū, habēs sub sua ditione Kiouieñ.Kamyenyeceñ.Prænemilieñ.Chelmeñ. Lucerieñ. et Mediniceñ.episcopos. Rutenorū uero metropolitanus est Kiouieñ. quæ olim metropolis Russiæ fuit:habet subiectos Vladicas, et episcopos de ritu Græco in Moldauia et Valachia usq; ad flumen Histri seu Danubij,unum in Russia Chelmensem, alerum in dominio Lithuanorū Vladimiriensem siue Bresteñ.tertiū

Rußitarum religio

ſteñ. tertiũ Pinſci ſeu Murouuſci, quartũ Poloceñ. quintum Luceñ. ſextum Smolenſem, et paſſim omnes alios Vladicas ac epiſcopos in terris Moſcorũ et in Septentrionẽ de iuriſditione Moſcorum protenſorum. Iſidorus metropolitanus olim kiouieñ. lingua et doctrina Græcus peritiſſimus, tempore Eugenij papæ quarti ad conciliũ Florentinũ in centũ equis iuerat, et unione ecclesiæ Romanæ percepta in Ruſſiam redierat: hũc Moſcouitæ obedientiam Romanã eis prædicantẽ ſpoliauerunt, & in necem extremã impulerunt. Sequuntur Ruteni doctores & theologos Græcorũ, præcipue Baſiliũ magnũ, Gregorium Nazanzenũ, & Ioannẽ Chryſoſtomũ. Gregoriũ Nazanzenũ eorum ſermone Bogoſlou nuncupant, quod in latino ſonat, laudans deum. Acceptant & noſtrum ſanctum Gregorium papam Romanum, præcipue in libris moralium, quem tranſlatũ legunt, & lingua eorũ Byeſſednic, quod ualet concionantẽ, perſuadentẽ uel prædicantem, uocant. In eccleſijs Rutenorum lingua Seruiorũ quæ eſt Sclauonica, diuina celebrant, legunt & cantãt. In eccleſijs Armenorum ſermone Armeno. In ſynagogis Iudęorum lingua Hebræa orant. Chriſtiani autẽ ritu Romano latino ſermone cantant, orant & legũt. Et ſcias quod in fluminibus Ruſſiæ & Lithuaniæ, præcipue in Boriſthene et Boh, tempore æſtatis multiplicanť ephimeræ, et ſunt uermes et uolatilia alata, quaternis, interdum ſenis alis oriuntur et generanť, mane currũt ſuper aquas, et uolant ſuper ripas circa meridiem: in occaſu autẽ ſolis extinguuntur. De his loquitur Ariſtoteles primo de hiſtorijs animaliũ et in Problematibus: et medici de febre ephimera.

De Lithuania et Samagithia Caput II.

MAgnus ducatus Lithuaniæ eſt regio latiſſima, in ea ſunt plures duces Lithuaniæ et Ruſſiæ: unus autem præſes et monarcha, cui cæteri omnes ſubſunt, magnus dux Lithuaniæ uulgo nuncupatus. Aiunt aũt uetuſtiores et antiquitatum relatores, quod quidam Italici propter Romanorũ diſſenſiones deſerentes Italiam ingreſſi ſunt terras Lithuaniæ, et nomen patrię Italia, genti uero Itali indiderunt: quæ per paſtores terra Litalia et gens Litali l, litera prępoſita cœpit nuncupari. Ruteni autem et Poloni eorum uicini maiorem immutationẽ faciẽtes, uſq; in hodiernã diem terram Lithuaniam, gentes uero Lithuanos appellant. Hi primum condiderunt oppidũ Vilno, eleuationis poli quinquaginta ſeptem graduũ, et ex nomine ducis Vilij, quo cum illas regiones ingreſſi ſunt, Vilno uocauerunt, fluminibus quoque circa ipſum fluentibus Vilia et Vilna ex eiuſdem ducis nomine indiderunt nomina. Samagithiam autẽ de ſuo ſermone ſic nominarunt, quod lingua eorum, terra inferior ſonat. Aliqui aũt ignari hiſtoriæ, à lituo quod eſt cornu, et tuba uenatorũ, eo quod regio illa plures uenationes exerceat, Lithuaniam appellari uoluerunt, quod ad effectũ, non ad hiſtoriæ originẽ ſpectat. Hæc gens Lithuanorũ annis ſuperioribus adeo obſcura, contempta, et uilis apud Ru- *Litalia*

tenos fuit, ut principes Ciouien. ab ea sola perizomata & subera ob egesta/ tem & soli natiui sterilitatē in signum tantummodo subiectionis exigerent: donec Vithenen dux Lithuanorum rebellionem primum contra Rutenos inducens, & seipsum ducem inter populares cōstituens, astu principes Rus/ siæ aggressus cōflixit, sensimq; adeo creuit uiribus, ut iugo principibus Rus/ siæ iniecto, etiam in tributa eos redigeret sibi pendenda, quæ per plures æta tes Rutenis ipse penderat. Posteriq; duci Vithenen succedentes furtiuis lupi nis & subitis incursionibus finitimas gētes Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ & Po/ loniæ inuadebant & diripiebant: donec fratres cruciferi Theutonici ordinis beatæ Mariæ per Conradū ducem Mazouiæ aduocati, & in auxiliū assum/ pti, Prussia ui & cōtinuis armis cōquisita, Samagitas & Lithuanos aggressi, debellare, captiuare, & opprimere pluribus oppugnationibus cœperūt, tam diu donec ad Olgerdū & Ceystutū duces Lithuaniæ successiue peruenerūt. Fuit autem Olgerdus magnus dux Lithuaniæ, cuius filius erat Iagello, po/ stea baptizatus, & Vladislaus nominatus, in regem Poloniæ coronatus. Fra ter autem ipsius Olgerdi fuit Ceystuth, maximus expugnator & persequu/ tor Christianorū, qui inter pugnandum cum cruciferis Theutonicis in Prus/ sia ter captus, terq; astu & mira euasione contra uoluntatem cruciferorum li beratus è uinculis fugerat. Huius Ceystuth filius fuerat Vitaudus seu Vitol dus macte uirtutis princeps. Iagello autē qui postea & Vladislaus, sub treu gis pacis captiuando Ceystuth, & filiū eius Vitaudum, Ceystuth in carcere occidit, Vitaudum uero in uincula coniecit. Tandem à cruciferis & Christia/ norum exercitibus sæpenumero Iagello pressus, deo miserante ad Polonos declinauit, fideq; Christiana cū fratribus suis, quos octo in numero habuit, unda baptismatis ablutus, & in regē Poloniæ coronatus, Heduigim filiam Ludouici Hungariæ & Poloniæ regis illustrissimam ac speciosissimā in con/ sortem accepit, anno Christi millesimo tricentesimo octuagesimo sexto, die Iouis, quartadecima mensis Februarij, quæ fuit sancti Valentini. Cœpitq; præfatus rex Vladislaus secundum promissa uigilare & instare, ut gentem Lithuanicam à tenebris erroris ac idololatria expurgaret, assumptis quoque secū Bodzanta archiepiscopo Gneznensi, & pluribus uiris ecclesiasticis atq; religiosis. Item regina Heduigi, Semouito & Ioanne Mazouiæ, Conrado Olesnicēsi ducibus, & cōplurimis baronibus, anno domini millesimo tricen/ tesimo octuagesimo septimo, in Lithuaniam intrauit, & baptisma suscipere Lithuanos procurauit. Colebant autem ab origine Lithuani numina, ignē, syluas, aspides & serpentes: ignem qui per sacerdotē lingua eorū zincz nun/ cupatum, subiectis lignis adolebatur: syluas autem & lucos sacrosanctos & habitacula deorum putabant: aspides uero atq; serpentes in singulis domi/ bus uelut deos penates nutriebant et uenerabantur. Rex itaque Vladislaus ignem sacrū putatum in ciuitate Vilnensi, barbaris inspectantibus, extingui,

templum

templũ & aram in quibus fiebat hostiarum immolatio dirumpi,syluas uero
succidi et confringi,serpẽtes quoq; necari præcepit, barbaris flentibus deorũ
suorũ falsorum exterminium, contra regem autẽ nec mussitare audentibus,
mirantibus quoq; quod Poloni sacrorum uiolatores ignis syluarũ et serpen-
tium intacti illæsiq; à dijs eorum,secus quàm ipsimet quoties uiolabant,fue-
runt.Exterminatis itaq; idolis,gens Lithuanorum per aliquot dies de articu
lis fidei et oratione dominica per sacerdotes Polonos,magis tamen per regẽ
Vladislaum, qui linguam gentis nouerat edocebatur, et sacra baptismatis
unda renascebatur: largiente pio rege Vladislao singulis ex populariũ nu-
mero post susceptũ baptisma,ex panno de Polonia adducto nouas uestes:
qua prouida liberalitate effecit,ut natio illa rudis et pannosa, lineis in eã diẽ
contenta,fama huiusmodi liberalitatis uulgata, pro consequendis laneis ca-
teruatim ad suscipiendum baptisma ex omni regione accurreret: et quoniã
labor erat immensus unumquemq; credentium baptizare singillatim,man-
dante rege multitudo sequestrabat̃ in turmas et cuneos,et uniuersis de qua-
libet turmarum benedicta aqua sufficienter conspersis,cuilibet turmæ et uni
uersis qui in ea constiterant,nomen usitatum Petrus,secundæ Paulus,tertiæ
Ioannes etc, fœminis per turmas diuisis, Catherina, Margareta etc. iuxta
numerum turmarum imponebatur.Militaribus tamen spiritualis impende
batur baptismus.Fundauit insuper rex Vladislaus in Vilna ecclesiam cathe
dralem sub titulo sancti Stanislai patroni Polonorum, principalemq; aram
in loco ubi ignis qui falso perpetuus credebatur,constituit, ut error gentilis
fieret cunctis patentior. Constituit etiam in eadẽ ecclesia Vilnensi episcopũ
uirum spectatæ uirtutis Andream Vazilo, natione Polonũ, genere nobilẽ,
de domo accipitrum,professione fratrem ordinis minorũ, olim Elizabet re-
ginæ Hungariæ confessorem et prædicatorem insignem episcopũ Cereteñ.
Eodem quoq; Vladislao rege instante,Samagithia fidem Christi et baptis-
ma suscepit. Ad cognoscendam autem naturã prouinciæ et gentis illius,ani-
maduerte quod regio Samagithia est Septentrionalis et gelida,Lithuaniæ, *Sarmagithiæ*
Liuoniæ et Prussiæ contermina, syluis,collibus et fluminibus circumsepta, *situs*
in hos tractus distincta, scilicet Iragola, Myednici, Chrossæ, Rosena, Vi-
duki,Vyelunya,Celthini, Czethra,gentes regionis proceræ et altæ staturæ,
agrestes et incultę, pauco et castigato uictu uiuẽtes,sitim aqua sedare solitæ,
raro ceruisia aut Medone: auri, argenti, æris, ferri, uini illa tempestate ex-
pertes et ignaræ:apud quos licitum erat uni uiro plures habere uxores,et pa
tre mortuo nouercam,fratreq; glotem in uxorẽ accipere:nullus illic stubarũ,
nullus ædificiorum nobilium, sed tantummodo tugurij unius usus,uentrem
distentum et porrectum, extrema uero habens coartata, ex ligno et culmo
structura largius ab imo sensim operis incremento ædificium in artius cogi-
tur,in carinæ seu galeæ maximæ similitudinem elaborata, in cacumine fene-

ſtra una ſuperne lumen reddens, ſubter quam focus et cibos parabiles co-quens, & frigus quo regio pro maiori anni parte conſtricta eſt repellens, in ea domo ſe, uxores, pignora, ſeruos, ancillas, pecus, armentum, frumentum, & omnem ſupellectilem condunt, gens ad diuinationes & auguria procliuis. Præcipuum numen Samagitticum erat ignis, quem ſacroſanctum & perpetuum putabãt, qui in montis altiſſimi iugo ſuper fluuium Neuyaſza ſito aſſidua lignorum appoſitione à ſacrorum ſacerdote alebatur. Accedens itaque Vladiſlaus rex turrim in qua cõſiſtebat incendit, & ignẽ diſiecit & extinxit. Succidit deinde per milites ſuos Polonicos ſyluas, quas non ſecus quàm ſanctas & deorum habitacula Samagittæ iuxta illud poëticum, Habitarũt dij quoq; ſyluas, uenerabantur, in eam caliginem mentis prolapſi, quod & ſyluę præfatæ & aues, feræq; in illis cõſiſtentes ſanctæ forent, & qcquid in illas ingrederetur, ut ſanctum deberet cenſeri, uiolanti quoq; nemus, feras uel alites, manus aut pedes dæmonum arte curuabantur. Maxima itaque barbaros tenebat admiratio, quod Polonorum milites nemus ritu eorum excidentes, nulla læſio qualem ipſi in ſe frequentius experti erant ſequeretur. *Mortuorũ parentationes* Habebãt præterea in ſyluis præfatis focos, in familias & domos diſtinctos, in quibus omnibus charorum & familiarium cadauera cum equis, ſellis & ueſtimentis potioribus incendebant: locabant etiam ad focos huiuſmodi ex ſubere facta ſedilia, in quibus eſcas ex paſta in caſei modum præparatas deponebant, medonemq; focis infundebãt, ea credulitate illuſi, quod mortuorum ſuorum animæ, quorum illic combuſta fuerant corpora nocte uenirent, eſcaq; ſe exſatiarent. Inſuper prima Octobris die, maxima per Samagittas in ſyluis præfatis celebratas agebatur, & ex omni regione uniuerſus utriuſq; ſexus comueniens illuc populus, cibos & potus quilibet iuxta ſuæ conditionis qualificationem deferebat, quibus aliquot diebus epulati dijs ſuis falſis præcipue deo lingua eorum appellato Perkuno, id eſt, tonitru, ad focos quiſq; ſuos offerebat libamina. Rex itaq; Vladiſlaus primum eos pater noſter, deinde ſimbolum docuit, quoniam nullus ſacerdotum linguam Samagitticam nouerat, & undis baptiſmatis ablui iuſſit. Vnus autẽ ex maioribus Samagittarum pro omnibus reſpondit. Ex quo, inquit, ſereniſſime rex, dij noſtri ueluti inertes & languidi à deo Polonorum deleti ſunt, deos noſtros & ſacra eorum deſerimus, & deo tuo atq; Polonorum fortiori adhæremus, ſicq; baptizati ſunt. Rex autem in Myedniki cathedralem eccleſiam ſub honore & titulo ſanctorum martyrum Alexandri Theodori & Euancij, in alijs autem locis eccleſias parrochiales fundauit, & illis dotem ſufficientem conſignauit & inſcripſit. Mednicenſis eccleſię primus epiſcopus Mathias origine Almanus, in Vilna tamen natus, eo quod linguam Lithuanicam & Samagitticam norat præfectus eſt & conſecratus. Contigit autẽ in prima plantatione, dum Samagittæ per magiſtrum Nicolaum Vazic, fratrẽ ordinis prædicatorum

dicatorum

dicatorum regium prædicatorem per interpretem instrūerentur de fide,creatione mundi,et lapsu primi hominis Adæ,unus Samagitharum sufferre sermonem prædicantis nō ualens in hęc uerba prorumpit,Mentitur,inquit,illustrissime rex iste sacerdos,asserit mundū creatum esse, quū sit homo non longeuæ ætatis,sunt etenim inter nos plures annorum numero seniores eo,centenarium numerum supergressi,qui creationem nullam recordantur:sed solē et lunam,cæteraq; sydera semper eisdem motibus luxisse referunt.Rex autē Vladislaus iubens eū silere, declarauit magistrū Vazik creationē mūdi non asseruisse in diebus suis incepisse,sed longe ante,puta ante sex milia annorū, et paulo plus,ordinatione diuina prouenisse. Cōtulit autem rex Vladislaus magnum ducatum Lithuaniæ et Samagithiæ Alexādro Vitoldo fratri suo patrueli: is quia acer et animosus erat pugnando, adiecit Lithuaniæ ducatū Pskou,quem Plescouiam appellant.Deinde alterū ducatum Nouogrodieñ. qui Nugardia agnominatur. Tertium ducatum Smolnensem suo dominio apposuit.Factaq; in circuitu pace,in orientem penetrauit,et incidens in hordam Tartarorū multitudinē eorum, in Lithuaniam appulit,ac in certo territorio Lithuaniæ locauit, usque in hanc diem permanentem. Congestoq; fortiori exercitu,iterum in Tartariam perrexit,et superatis fluminibus,in planiciem diffuse porrectam circa flumen Vorzscla,quartadecima die Augusti peruenit.Ibi occurrente ei Imperatore Zauolhensi Temir kutlu, quem scriptores Temerlanem nuncupant, cum infinita ac innumerabili Tartarorum multitudine,de treugis et pace utrinq; tractabant, concordia tamen nequaquam à Tartaris acceptabatur.Vitoldus igitur à suis persuasus cum custodibus corporis sui retrorsum abijt, & in Lithuaniam fugitiue redijt:exercitus uero ipsius ab infinita multitudine Tartarorum obrutus,in toto deletus est. Præterea Sigismundus rex Romanorum iaciendo inter Vitoldū & Vladislaum fratrem eius regem Poloniæ fomitem discordiarū, coronam Vitoldo promisit & in regem Lithuanorum sublimari persuasit: uerum quū afferretᷣ corona per loca tutiora Marchiæ & Prussiæ, nobiles maioris Poloniæ sese opposuerunt, & cum exploratoribus in custodia permanendo, in loco qui Turzagora uocatᷣ, legatos Imperatoris Romanorū opperiebanturᷣ & expectarunt.Illi uero rem infectam cognoscentes, terrore perculsi retrocesserunt. Vitoldus autē de hoc certior factus, præ tristitia ab anthrace inter scapulas orto,uitam cum principatu finiuit,anno domini millesimo quadringētesimo trigesimo. Post mortē Vitoldi Vladislaus Iagello rex Poloniæ Suitrigellū fratrem suum in ducem Lithuaniæ anulo suo inuestiuit & substituit:qui immemor beneficij, cōtra Vladislaum Iagellonem tumultuauit & bella gessit, propter quod rex Vladislaus principi Sigismundo de Starodup suggessit, cōmisitq;,ut ducatum Lithuaniæ sub Suitrigello surriperet. Apparente igitᷣ comete exili supra illum ducatū, dux Sigismundus de Starodup Suitrigellū

expulit,& ducatum magnum Lithuaniæ,possedit. Hunc Sigismundus Iuan dux Czarthoriensis,genere & secta Rutenus post aliquot dies occidit.Ingrediebatur siquidem ex consuetudine ursa ad tabernaculum ducis Sigismūdi. Ruteni itaq; more ursæ ostium tabernaculi fricabant & mouebant: quo audito dux Sigismundus ursam aduenisse putando, ostia aperuit, & à Rutenis uulneribus concisus occubuit. Æneas de Picolominibus scripsit,non hūc Sigismundū,sed Vitoldum sicut præmissum est, per suos in forma ursæ delusum interfectum. Sed inscijs relatoribus credidit,& erronee scripsit,quemadmodū simili errore ductus,plurima de Lithuanis, plurima & de Polonis conficta literis tradidit. Posteriq; historiographi errantem erronee sequentes,ipsius Æneæ absurditates & loca atq; mores illarum nationum nunquā uisa,aliter quàm fuerunt & quàm sunt, tanq; uera literis demandare nō erubuerunt, quum experientia præteritorum atque præsentium ipsum & ipsos inexpertos & aliter quàm res habeat scribentes redarguat.Successit duci Sigismūdo de Starodup,Kazimirus Vladislai Iagellonis tertius natus in magno ducatu Lithuaniæ,quem ferè quinquaginta annis gubernauit,sub cuius extremis & ultimis annis Iuan dux Moscorum auulsit, & sibi appropriauit ducatum Nouogrodiensem,aliâs Nugardiam seu Nouogrodiam nuncupatū.Post Kazimirum in Lithuania dominatus est Alexander filius eius quartogenitus,cuius temporibus præfatus Iuan dux Moscorum principatū Mozaisensem,longitudinis septuaginta,latitudinis totidem miliarium, & castra quadraginta subripuit. Alexandro uita functo, Sigismundus modernus in magno ducatu Lithuaniæ suffectus est, sub cuius dominio Vassilo Moscouiæ dux & principatum Pskou, quem Pleskouiam appellant, & ducatum Smolnensem expugnauit & possedit.

De amplitudine & contentis magni ducatus Lithuaniæ, Caput III.

AMplitudo magni ducatus Lithuaniæ est talis. A mari Balteo seu Prutenico ad Vilnam capitalem ciuitatem Lithuaniæ sexaginta miliaria,à Riga uero ad Vilnam recto itinere septuaginta miliaria: eundo uero super Poloczko ut cōmuniter uadunt, erunt à Riga in Vilnam centum miliaria. Deinde à Vilna in Kiou sunt centum miliaria. A Kiou usq; ad cōfluentiam, ubi iunguntur fluuij Dinepr & Boh,quos Græci Borysthenem maiorem & minorem appellant, sunt decem dietæ,quæ faciunt septuaginta miliaria, ibi steterat castrum Dzassou, quod destructum est, & ibi est finis dominij Lithuanorum, quum prius protendebatur ad Byaligrod, quod latini Album castrum nuncupant, & ipsum Turci expugnarunt & possident: circumcirca uero Tartari in campis degūt. Ista est computatio uersus meridiē, quinimo uerius dicam inter orientē & meridiem. Iterum ex transuerso computando,à Parzou & metis Lithuaniæ in Vilnam sunt octuaginta miliaria: sed à Cra-

couia

couia per eandem uiã usq; in Vilnam sunt centũ & uiginti miliaria. A Vilna in Smolensko centũ miliaria, à Smolensko in Moscuuã ciuitatem Moscorũ centum miliaria, & sunt miliaria Germanica magna. Prima autẽ & capitalis ciuitas in Lithuania est Vilna, & est tanta quanta Cracouia cum Kazimiria Clepardia, & omnibus suburbijs: uerum domus nõ sunt cohærentes sicut in nostris ciuitatibus, sed ut sæpe mediant horti & pomaria: habet Vilna bina castra murata, superum in mõte & inferum in basso. Nouigrod uero, quam Latini Nugardiam uel Nouogardiã uocant, fuit de possessione magni ducatus Lithuaniæ, per ducem Vitoldum armis conquisita, & est Nouigrod in amplitudine paulo maior quàm Roma, quia Roma in ambitu continet triginta duo miliaria Italica, quæ faciunt sex miliaria Germanica, & duo miliaria Italica supersunt. Nouigrod autem continet integra septem miliaria, aliâs trigintaquinq; miliaria Italica. Item Nouigrod lignea habet ædificia, Roma uero murata. Distat Nouigrod à mari Balteo duobus uel quasi tribus miliarijs. Et fuerunt, adhucq; sunt in ea ditissimi mercatores: intantum quod apud quemlibet mercatorem iuxta refectorium est Crancz, id est, reseruaculum loco testudinis, in quod argentum, aurum & res preciosæ conquisitæ proijciebantur absq; numero, Vnde Iuan, quod sonat Ioannes princeps Moscorũ anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimonono, surripiendo Nouigrod de manibus Kazimiri magni ducis Lithuaniæ, huiuscemodi thesauros Nouogrodieñ. exhausit, & tricentos currus ad summum implendo, duntaxat de auro, argẽto & unionibus preciosis, in Moscouiam abduxit. Et quia in eadem Nouigrod perniciosa consuetudo inoleuerat sicariorum & raptorum, sępeq; aliquo reo inuento uel designato pulsabatur campana prætorij, ubi centum senatores tanquam iudices sedebant, omnes more illius patriæ barbam protensam nutrientes: uulgus autem audito sono campanæ, concurrebat de tota ciuitate, ita q; quilibet hospes duos acciperet lapides in brachio, & filij hospitum similiter. Quumq; reus per senatores condemnaretur, lapidibus adstantes obruebant & interficiebãt eum, tumultuoseq; ad domum condemnati currẽtes diripiebant omnia bona occisi, & area domus postea uendebatur, & pecunia exinde pro Republica confiscabatur. Idcirco Iuan dux Moscorum præfatus apprehensa & possessa Nouigrod in quinq; famosioribus plateis quinque capitaneos cum armigeris constituit ad sedandum & prohibendum solitos tumultus, inuasiones & spolia. Est in Nouigrod castrum Deczen nuncupatum, in eo principalis ecclesia est sancti Sophiæ, id est, saluatoris, & est tecta aureis laminis splendescentibus, suntq; in eadem Nouigrod septem monasteria Zirnkorũ, id est, nigrorũ monachorũ de regula sancti Basilij, & distant à seinuicem ferè uel propè per mediũ miliare. In primo monasterio B. Mariæ uirginis sunt mille monachi, in altero sancti Georgij septingenti, in tertio sexingenti, in quarto quadringenti: sic

Vilna metropolis Lithuaniæ

Nugardiæ magnitudo

consequenter in aliis monasteriis. Sunt & ecclesiæ sanctorum plurimæ, & solius sancti Nicolai, quem Ruteni inter alios sanctos plus colunt: ecclesię sunt tot, quot sunt dies in anno. Habet eleuationē poli Nouigrod sexaginta sex graduum, & in æstate circa solstitiū æstiuale post occasum solis apparet lux cœli usq; in ortum solis, ut artifices, sartores, sutores, & cæteri mechanici suere & laborare possint. Post Nugardiam ad Septentrionem est Suetia & Filandia usque in oceanum Septentrionis. Pskou urbs nobilis murata & magna, minor tamen quàm Nouigrod, adiacet Moscouiæ & Lithuanię, hanc Latini Plescouiam appellant, inhabitatores ipsius omnes sunt lingua & ritu Ruteni, barbam non radunt, & crines capitis non tondent, habitum uero in toto deferunt Almannicum. Habet terra Plescouiæ triginta castra murata, & sunt uersus Liuoniam, & non sunt tam bona castra in Moscouia, neq; in Lithuania. Tota autem terra Plescouiæ sexaginta miliaria in longitudine, & quadraginta in latitudine cōtinet. Vassilo modernus princeps Moscouiæ per compositionem & tradimentum seniorū adeptus est, & possidet Pskou, deposuitq; campanam, ad cuius pulsum tota ciuitas confluebat, & iniuriantes opprimebat. Contra pactum quoque & promissa sua abegit Vladicam, id est, episcopum loci, & plures nobiles ac ciues Plescouiæ, & locauit in ciuitate Moscua, & aliis locis Moscouiæ. Deinceps uersus orientē est Poloczko castrum & ciuitas magna, & pertinet ad ducatum Smoleñ. possidet eam magnus dux Lithuaniæ. Post hanc ad orientem est Smolensco castrum & ciuitas ex roboribus structa, & fossis profundis munita, ipsa autem terra seu ducatus Smolensco cōtinet in longum sexaginta aut septuaginta miliaria Germanica. Præterea linguagium Lithuanicum est quadripartitum, primum linguagium est Iaczuingorum, ut horum qui circa castrum Drohicin inhabitarunt, & pauci supersunt. Alterum est Lithuanorum & Samagitharum. Tertium Prutenicum. Quartum in Lothua seu Lothihola, id est, Liuonia, circa fluuium Dzuina, & Rigam ciuitatem. Et horum quanquam eadem sit lingua, unus tamen non plene alterum intelligit, nisi cursiuus & qui uagatus est per illas terras. Habuit hoc linguagiū quadripartitū tempore idololatriæ pontificem maximū unum, quē Criue appellabant, morantē in ciuitate Romoue à Roma dicta, quoniā hoc linguagiū de Italia iactat sese aduenisse, & habet nōnulla uocabula Italica in suo sermone. De isto Criue & ciuitate Romoue in legenda sancti Adelberti pontificis & martyris legit̃. Et scias quod in Prussia iam pauci proferunt Prutenicum, subintrauit siquidem lingua Polonorum et Almannorum: sic et in Lothua pauci uillani profitentur hanc linguam, quia subintrauit Almannicum. In Samagithia autem, quæ est longitudinis quinquaginta miliariorum, et in Lithuania, quæ in longum triginta miliaria continet, in uillis Lithuanicum loquuntur, et in magna parte Polonicū profitentur: nam et sermone Polonico sacerdotes eis prædicant in ecclesiis,

Plescouia

Lingua Lithuanorum

ecclesijs,insuper scito quod hoc linguagiũ quadripartitum totum est de obedientia & fide Romanæ ecclesiæ,in alijs autem prouincijs circumiacentibus, ut in Nouigrod,in Plescouia,in Polocko,in Smolensco, & in meridiẽ usque post Kiou Ruteni sunt omnes, & Rutenicum seu Sclauonicum loquuntur, ritumq́ Græcorum obseruant,& obedientiã Constantinopolitano patriarchæ præstant. Amplius sunt in ducatu Lithuaniæ Tartari circum Vilnam, & habent proprias uillas:colunt agros more nostro,laborant & uehunt merces, ad mandatumq́ magni ducis Lithuaniæ omnes ad bellũ assurgunt,loquuntur Tartaricũ, & colunt Mahumetẽ, quia Saracenorũ sectã profitent. Insuper sunt Hebræi in Lithuania,præsertim in ciuitate Troki, hi laborãt & mercantur thelonea & officia publica tenent,de usurisq́ nõ uiuunt,post hoc de fluminibus dicamus. A parte orientali dominiũ Lithuanorũ terminant fluuij,Oscol,Iugra Donyecz,id est paruus Don,& est paruus Tanais, hi & plurimi alij in Tanaim decurrũt. Item ex dominio Lithuanorũ post castrũ Vesnya, quod dux Moscouiæ Modernus Vassilo occupauit, ortus est Dinepr, seu Boristhenes ex terra plana lutosa, ex stagnis in dẽsis syluis,& fluit sub Smolensco & sub Kiou, tandẽ emensis quasi tricentis miliarijs Germanicis,in mare Ponti incidit. Item Vilia alius fluuius triginta miliarijs ad orientem Vilnæ ciuitatis ortũ cepit, & sub castro Vilnensi cum alio fluuio minori Vilna dicto, & initium eius duobus millarijs à præfata ciuitate Vilna computat,cõmiscetur,unaq́ ad magnũ fluuium Niemen influunt.Niemen autem fluuius ualde flexuose decurrit, naues defert & merces: & post castrũ Couno in mare Prutenicũ cadit.Item Dzuina magnus fluuius fontes habet in Moscouia, & in dominio Lithuanorum,fluit sub castro Vitepsk, deinde sub Poloczko: hostia eius circa Rigã ciuitatẽ Liuoniæ, ubi in mare cadit, & scias quod quẽadmodũ in superioribus pręmisi tria magna flumina prope se inuicẽ oriuntur,scilicet Dinepr,Dzuina,& Volha, oriuntur inquã in locis planis,nemorosis,palustribus,non ex montibus Hyperboreis,nõ Riphæis: nec aliquibus montibus qui in natura minime sunt, duntaxat figmẽto olim Græcorũ tanquam in rei ueritate existerent gloriose & ampulose prædicati sunt,et quod præfata flumina ex ipsis erumperẽt ac orirent per sequaces historicos cosmographos et poëtas inexperte descripti decantatiq́ sunt,quũ nusquam compareant:plana siquidẽ est terra per totum,unde illa ortum ducunt.Et Dinepr qui est Boristhenes ad meridiẽ fluit usq́ in mare Ponti incidens. Dzuina grande flumen ex Moscouia erumpens,ad occasum solis per dominia Lithuanorũ,et per Liuoniã labens iuxta ciuitatem Rigam,in mare Balteum descendit. Volha maximus fluminũ etiam ex Moscouia oriens, in Septentrionẽ tendit,reuersusq́ in orientẽ,longinque circuit Tanaim: tandẽ conuersus in meridiẽ per Scythiam seu Sarmatiã Asianã & campos planissimos Tartarorum peruagatus, in uiginti quinque flumina magna partitus, mare

Tartari cohabitant Lithuanis

Ortus Boristhenis

Nulli montes in ijs locis

mare Euxinum ingreditur. Distat Tanais à Volha in Tartaria itinere sex hebdomadarum, ad minus trium aut quatuor uelocissime currentibus. Sunt & alia in Lithuania & Moscouia multa flumina & stagna magna: parua uero flumina & riui sine numero in maiora defluunt. Omnia piscosa abundanter, ita quod in illis terris ubi aqua, ibi & pisces: & sunt pisces sapidiores & delectabilioris gustus quàm in regionibus nostris, piscinæ & fodinæ pro aquis & impiscationibus tanquam inutiles illic non fiunt. Amplius in ducatu Lithuaniæ panis rusticorum nigerrimus est nõ cribratus, ex siligine aut ordeo unà cum furfuribus: dominorum uero & potentum panis delectabilis de pura similagine tritici albissimus pinsitur & habetur: uino carent, nisi quod aliunde ducitur, præcipue uinũ Rhenense, & ex occidentalibus regionibus per mare Germanicum & Balteũ, adductũ alicubi reperitur, medone & spisso, & tenui & uario modo cocto abundant, & illo reficiuntur & inebriantur. Ceruisias coquunt diuersimode & ex uarijs granis, puta frumẽto, siligine, ordeo, auena, milio &c. & non sunt sapidæ: uulgus autem ut semper aquam bibit: oliuæ & fructus dulces ac delicati illic non crescunt, algida etenim & frigida est prouincia. Armenta habent omnis generis & feras syluarum, plus quàm in orbe Christianorum reperiantur: saltus, deserta, & syluæ sunt magnæ, decem, aliquando quindecim miliariorum, nonnunq; & uiginti quinq; miliariorum: ad latera desertorum & syluarũ uillæ & habitatores inueniunt, & idcirco quia magna nemora sunt, magnæ feræ & multæ abundantissime uisuntur & capiuntur, uri & boues syluestres, quos lingua ipsorum thuri & zumbrones uocant, onagri, & equi syluestres, cerui, damæ, dorcæ, capreæ, apri, ursi, mardures, scismi, & cætera genera ferarum. Insuper aues abundant & ficedulæ, quamuis illic uineæ non sunt, aduolant & impinguant, atq; cum suauitate eduntur. Estq; in Lithuania & Moscouia animal uoracissimum & inutile, quod alibi non comparet, rossomaka nominatum, quantitatis canis, faciei catti, corporis & caudæ ut uulpis, colore nigrum, cadaueribus uescitur, inuentoq; cadauere, intantum uorat, ut extendat & infletur tanquam tympanũ, repertaq; angustia, stricta inter arbores intrat & intrudit se cum uiolentia premendo, ut uiolenter comesta uiolentius egerat, sicq; extenuatũ denuo cadaueri accurrit, & ad summũ implet, cũ uicissitudine expressionis, & ad morticinium reuersionis, donec totũ absumat & deuoret. Et forsan natura tam insatiabile animal in illis regionibus producit, ut homines simili uoracitate laborãtes redarguat. Quoniã potentes quũ conuiuari cœperint, sedẽt à meridie in mediũ noctis cõtinuo cibo & potu sese opplendo, & à mẽsa quoties natura propellit assurgẽdo & egerendo iterũ & iterũ uorant usq; ad uomitũ & amissionem discretionis & sensus, tuncq; inguinis & capitis quæ sunt discrimina nesciũt: estq; illa cõsuetudo pniciosa in Lithuania & Moscouia, magis uero & absq; rubore in Tartaria. Est etiã in illis terris Lithuaniæ,

Panis Lithuaniæ

Crapula Lithuanorum

Moscouiæ

Moſcouiæ & Tartariæ ab origine conſuetudo uenditionis hominum : ſerui natura uenduntur à dominis ſuis tanquam pecora, puerić eorũ & uxores: quinimo pauperes homines, libero uentre nati, uictu carentes, uendunt filios & filias ſuas interdum, & ſemetipſos, ut apud patronos ſiliquis & groſſis cibis ſaturentur.

De Moſcouia Caput IIII.

MOſcouia eſt regio longiſſima latiſſimać: nam à Smolenſko uſque ad Moſcuuam ciuitatem ſunt centum miliaria, à Moſcuua ad Volochda centum miliaria. Et Volochda eſt prouincia, & fluuius per ipſam labens eodem nomine uocať: à Volochda ad Vſczuga centum miliaria, ab Vſczuga ad Viathka centum miliaria: & iſta quadringenta miliaria ſunt de regione Moſcouiæ, & ſermo per totum eſt Rutenicus ſeu Sclauonicus. Vltra prædicta à Viathca ad regionem Permſca centum miliaria, inde ad terram Vahulczka triginta miliaria, & hæc Scythiæ confinis eſt. Et iſtæ prouinciæ ſubiectæ ſunt duci Moſcouiæ, additisć terris ad Septentrionem & orientem ab eodem duce Moſcouiæ poſſeſſis, Iuhra & Corela quæ ſunt in Scythia erunt quingenta miliaria Germanica magna. Verum Moſcouitæ non per miliaria noſtra computant, ſed per uerſt: & uerſt eſt quinta pars miliaris Germanici. Numerant itaq; à ciuitate Moſkuua ad Vlodomiriam ciuitatem decem & ſeptem miliaria Germanica: abinde ad Vſczuch quingẽta uerſt: iterum ab Vſczuch ad Iuhram quingenta uerſt. Intra Moſcouiam aũt ſunt multi ducatus. Eſt ducatus ſeu terra Moſcouię, de qua triginta milia pugnatorum nobilium ad bellum egrediunť, agreſtium uero ſexaginta milia. Eſt & ducatus ſeu terra Tuerczka, de qua quadraginta milia armatorum nobilium duntaxat ad bellum prodeunt. In hoc ducatu capitalis ciuitas Tuerd nuncupať, & eſt ciuitas grandis lignea de lignis ædificata: in ea ſunt eccleſiæ ligneæ centum & ſexaginta: caſtrum etiam ligneum eſt, & ſunt in ipſo nouẽ oracula ſeu eccleſiæ: principalis eſt ſancti ſaluatoris, & illa duntaxat eſt murata: ſub hac ciuitate & caſtro ampliſſimus fluuius Volha labitur. Ducatus Chelmſci, de quo ſeptem milia pugnatorũ exeunt. Ducatus Zubſczouſki, de quo quatuor milia armatorum. Ducatus Klinſki, de quo duo milia bellatorum prodeunt, ad terram Tuerdeñ. annumerantur. Item ducatus Kubenſis triginta miliaria in longum cõtinens. Ducatus Iaroſlauieñ. quadraginta miliaria de terra habens. Ducatus Szuherſieñ. uiginti miliaria terræ habẽs. Ducatus Szachouenſis triginta miliaria in longum continens: omnes ſunt in miliarijs Moſcouiæ in longum computatis. Inſuper ducatus Rzezenſis, de quo quindecim milia baronum ſeu nobilium armatorum euadunt, & fluuius nominatiſſimus Tanais de ipſo oritur. Item ducatus Suſdalorum, & plures ei adiacentes deſolati & deſtructi ſunt per Tartaros. Eſt & terra Tartarorum Cozanſka, Horda nominata, triginta milia pugnatorum producens.

Tuerd

producens, principi Moſcorum ſubiecta, in campis iuxta caſtrum Cozan, quod dux Moſcouiæ poſſidet, & alluit magno flumini Volha, degens. Moſcuua eſt ciuitas principalis ſatis magna, bis maior quàm Florentia Thuſciæ, aut bis maior quàm Praga Bohemiæ urbs. Praga dico quæ extat & quã tu uidiſti: non Praga, quam quidam nouus hiſtoricus ficte aſtruit longiſſimã trium dierum itinere ciuitatẽ, quod fabula eſt. Verũ Moſcuua lignea eſt, non murata, plurimas habens plateas, & ubi una platea finitur, altera non ſtatim incipit, ſed campus mediat. Inter domos quoq; ſepes mediant, ita ut domus ſibijnuicem nõn cohæreant. Nobilium domus ſunt maiores, plebeiorũ uero humiles. Fluit per medium ciuitatis, & ſub caſtro ipſius fluuius eiuſdem nominis cũ ciuitate, Moſcuua appellatus, & eſt tantus, quãtus Multaua in Praga, aut Arnus in Florentia. Caſtrum autẽ quod eſt in medio ciuitatis in plano, eſt caſtrum bonum muratum tantæ amplitudinis, ut Buda in Hungaria, habet tria propugnacula: & cum his turres magnæ ſimul cõputatæ ſunt decem & ſeptem, tegulis latericijs tectæ, ſed unus murus: in eo caſtro eccleſiæ ſunt ſedecim, tres muratæ ſcilicet, ſanctæ Mariæ, ſancti Michaelis, & ſancti Nicolai, reliquæ ſunt de ligno. Palatium ducis in præfato caſtro eſt muratũ adinſtar Italicum, nouum, nõ amplum, nec magnum: tres curiæ nobiliũ ſunt muratæ, aliæ domus ligno conſtructæ, ſtubæ omnes nigræ. Aliæ ciuitates Moſcorũ ſunt minores, & caſtra minora omnia de lignis fabrefacta. Præterea terra Moſcouiæ plena eſt boſcis ac ſyluis, aquis quoq;, fluminibus, piſcibus & feris, quemadmodum Lithuania referta, ſed frigidior & Septentrionalior, unde pecudes & pecora parua ſunt & mutila abſque cornibus, quaſi ſemper propter frigus: homines uero proceræ, altæ, & robuſtæ ſtaturæ ſunt, bibunt aquam, medonem, & quaſſecz, id eſt, fermentatos liquores. Arant & ſulcãt ligno ſine ferramẽto, & arpicant frondibus arborũ ſupra ſeminata ab equis tractis, raroq; propter intenſa & longa gelua ſegetes matureſcunt, ideo meſſes ſectis frugibus in ſtubis deſiccant, maturant & triturant. Sæpenumero autem utuntur calefacientibus aromatibus, ſæpe & ſublimatis, de aromatibus, de melle, uel alio calefactorio, ita ut & de auena aquam ardentem ſiue ſublimatum faciant & bibant ad effugandum et repellendum algorem et frigus, alioquin ex frigore congelarẽt. Carent uino et oleo, et ne inebrient, princeps terræ prohibet ne medo aut liquor inebrians in aliqua domo reperiatur ſub priuatione uitæ, niſi bis aut ter in anno ex admiſſione principis. Monetam habent argenteam puri argenti, dzingis nominatam, maiorẽ et minorem, formæ oblongæ, quadrangularem, non orbicularem, nõ politã, nec bene planatam. Eſtq; terra diues argẽto, et cuſtodia undiq; clauſa, ut ne dum ſerui et captiui, ſed et liberi, indigenæ et aduenæ exire abſq; literis ducis nequeant. et hæc hactenus. Flumina in Moſcouia ſunt plurima, aliqua autẽ maiora ſcitu digna enumerabo. Tanais nominatiſſimus fluuius à Tartaris et Moſco

Moſcuua ciuitas

Tanais origo

& Moſcouitis Don nuncupatus,fontes & originem habet in Moſcouia propè in ducatu Rezenſi. Conſurgit de terra plana,ſterili,limoſa,paludinoſa & nemoroſa. Quumq́ ad orientem ſolis proceſſiſſet uſque ad metas Scythiæ & Tartariæ,declinat ad meridiem, & perueniens ad paludes Mæotidas illic oſtia tenet & ingreditur. Eſt tantus Tanais,quantum dicerem triplatum Tyberim poſt Romam in mare Tyrrhenum decurrentem,aut quantum Danubium in duplo circa Budam. Et doctrina aſtrologorũ tenet, quod Tanais ſit eius longitudinis cuius & Nilus fluuius Ægypti,puta circa ſexaginta gradus longitudinis. Et ſicut Nilus à meridie ad mare Alexandriæ deſcendit,ſic Tanais à ſeptentrione in Mæotidas & mare Ponti defluit. Nec piget repetere quod ſupra dixi, alia magna flumina ex Moſcouia eſſe orta, uidelicet Dzuina, Volha, & Dinepr ſeu Boryſthenem. Et quum Moſcouia ſit regio plana, non montoſa, prædicta flumina in diſtantia non ualde longinqua à ſe inuicem ex terra plana, nemoroſa & paludinoſa oriuntur, maximusq́ fluminũ ille Volha in Tartarico dictus Edel, tendens in ſeptentrionem procedit ducentis miliarijs uſq; ad Niſni nouigrod, quod ſonat inferius nouum caſtrũ, & eſt in terra Moſcouiæ: & illic accurrit & ei coniungitur magnus fluuius ex media Moſcouia procedens, Occa cognominatus. Deinde octuaginta miliarijs germanicis Volha ſub caſtrũ Coſan,quod dux Moſcouiæ poſſidet, tandem ſub caſtrum Sarai,quod Tartari tenent,fluit deinceps uerſus meridiem uiginti quinque fluminibus tantis ut eſt Tyberis Romæ, & alijs multo maioribus influit in mare Euxinum. Accipiat itaq; lector tua humanitas,& contra omnes aduerſantes tueatur, & dicat quod prælibata flumina non de mõtibus,nec de radicibus montium,quoniam ibi montes ſunt nulli, oriuntur & fluunt. Accipiat ſecundo, quod montes Hyperborei & Ryphęi, de quibus emanaſſe illa flumina ab aliquibus fabuloſe ſcripta ſunt, nec in Moſcouia, neq; in alijs partibus ſeptentrionis ſunt:recteq; dicetur confictos eſſe,& nuſquam exiſtere,niſi forte in libro ſcripti aut picti,& non in terra reperiri affirmarentur. Accipiat tertio,quod in dominio Moſcorum,quemadmodum & in terris Turcorum,homines de loco in locum,& de territorio in territorium ad incolendum transferuntur, & alij pro his commutati mittuntur & locantur. Accipiat quarto, in Moſcouia unam linguam & unum ſermonem eſſe, ſcilicet Rutenicum ſeu Sclauonicum in omnibus ſatrapijs & principatibus, ſic quod etiam Ohulici, & qui in Viathca degunt Ruteni ſunt, & Rutenicũ loquuntur,unamq́ ſectam & religionem inſtar Gręcorum tenent, omnesq́ Vladicæ, id eſt epiſcopi,qui plurimi ſunt, patriarchæ Conſtantinopolitano ſubſunt,& confirmationẽ ab ipſo poſtulantes obedientiam promittunt,præter Tartaros Coſanenſes,qui ducem Moſcorum recognoſcentes,Mahumetum unà cum Sarracenis uenerantur,& linguagium Tartarorum loquuntur, etiam pręter alienigenas ad ſeptentrionem in Scythia commorantes,qui ſermone

mone & linguis proprijs loquuntur, & idola colunt, prout in sequenti capitulo dicetur. Accipiat quarto, quod post terram Viathca nuncupatam in Scythiam penetrando iacet magnum idolum Zlotababa, quod interpretatum sonat, aurea anus seu uetula, quod gentes uicinæ colunt & uenerantur, nec aliquis in proximo gradiens aut feras agitando & in uenatione sectando uacuus & sine oblatione pertransit: quinimo si munus nobile deest, pellem aut saltem de ueste extractum pilum in offertorium idolo proijcit, & inclinando se cum reuerentia pertransit.

De regionibus Scythiæ Perm, Baskird, Iuhra & Corela, per ducem Moscouiæ subiugatis, Cap. V.

POst Moscouiam sunt gentes & regiones inter septentrionem & orientē in fine Asiæ septentrionalis, quæ proprie Scythia dicitur, principi Moscouiæ subiectæ, per Iuan ducem Moscouiæ principaliter subiugatæ, scilicet Perm, Baskird, Czriremissa, Iuhra, Corela. Perm monosyllabum est, inde terra Permsca, bissyllabè Permsca pronunciando: & fuit regio idola colens, quam Iuan dux Moscorū citra annos uiginti baptisma percipere coëgit, more Rutenorum seu Græcorum: & posuit eis Vladicam, id est episcopum, nomine Stephanum, quem barbari post discessum ducis uiuum excoriauerunt & necauerunt: reuersusq; dux afflixit eos, & alium denuo præsulem constituit, sub quo tanquam noui Christicolæ, Rutenorum schisma & ritum profitentes permanent. Aliæ uero regiones præexpressæ in infidelitate & idololatria persistunt. Colunt solem, lunam, stellas, bestias syluarum, & quod eis occurrit: habent propria linguagia & idiomata. In terra Permsca propriū idioma, in terra Paskirdorum proprium, in Iuhra proprium, & in Corela etiam proprium. In his regionibus non arant, non seminant, panes nō habent nec pecunias: feris syluarum, quæ apud eos abundant, uescuntur, & nō nisi aquā bibunt: morantur in densis syluis, in tugurijs ex uirgultis factis. Et quia syluæ illas terras contexerunt, homines syluestres & ferinos effecerunt. Sunt uelut bestiæ ratione non utentes: uestimenta de lana non habent: pellibus teguntur rude & grosse, consuentes uarias pelles in simul, ex lupo, ceruo, urso, sabellis & scismis & cæteris, prout sors obtulerit. Et quia ipsorum terræ mineras non nouerunt, pro omagio duci Moscouiæ mineras non pendunt, sed pelles animalium syluestriū quibus abundant. Proximiores oceano septentrionis, ut Iuhri & Coreli, piscātur & capiunt balenas seu uitulos & canes marinos, quos ipsi uor uol appellant: & ex cute eorum parant redas, bursas & caletas: axungiam autem pro impinguatione seruant & uendunt. In Iuhra & Corela sunt aliqui montes mediocris tumoris, non altissimę eleuationis, prout quidam putauerunt & scripserunt. Supra montes autem oceani qui mediocres sunt, per totam septentrionē oceano adiacentes, scandunt ex mari pisces morss nuncupati, dente sese supra montē continendo, fricando, & ascen-

Homines sine pane uiuunt

sum

ſum promouendo: dumq́ʒ ad ſummitatem montis peruenerint,ad ulteriora greſſum promouendo,ad alteram partem montiũ uolitando decidunt. Hos illæ gentes colligendo dentes eorũ ſatis magnos, latos & albos pondere grauiſſimos capiunt,& Moſcouitis pendunt atq́ʒ uendunt: Moſcouitæ uero his utuntur: ad Tartariam quoqʒ & Turciam mittunt,ad parandum manubria gladiorum,framearũ & cultrorum:quoniã grauitate ſui maiorẽ ac fortiorem impreſſionẽ impingũt,& præbent impellentibus,laborãtibus,præliantibus, & occidentibus. Et memineris quod ſupra dixi, hanc eſſe illam Iuhrã regionem Scythiæ,de qua egreſſi ſunt Iuhri, à poſterioribus Huni & Hungari dicti, qui ad Gothiam aſcendentes uehementer multiplicati tranſierunt maxima flumina circa paludes Mæotidas,intraueruntq́ʒ Pannoniam,& ſecundo regreſſu eam occupauerunt,poſſederunt, & in hanc diem tenuerunt, ſuntq́ʒ eiuſdem ſermonis & loquelæ præciſæ, niſi quod addiderunt noſtri Hungari aliqua uocabula ex Sclauonico idiomate, earum rerum quæ in Scythia & Iuhra nõ reperiuntur. Verum in Pannonia Iuhri ſunt Chriſticolæ: in Iuhra uero patres eorum idololatræ,politioresq́ʒ & cultiores ſunt Hungari in Pannonia,omnibus delitȷ́s pleni (quamuis in toto ferocitatem nondum depoſuerunt)quàm Iuhri ſeptentrionaliſſimi in Iuhra, qui in toto ſylueſtres ſunt, beſtiales,& in frigidiſſima regione miſerrime degentes. Inſuper memineris in his regionibus Scythiæ ad oceanum ſeptentrionis non eſſe magna flumina, ſed eſſe quaſdam rupes & montes mediocris molis, & non excellentiſſimæ celſitudinis inacceſſibilesq́ʒ, uelut aliqui hiſtorici antiquiores protulerunt & ſcripſerunt. Potius itaqʒ ſecundum experientiam dixiſſent, de nemoribus & denſis ſyluis eos exiuiſſe, quàm de inacceſſibilibus montibus.

FINIS.

PAVLI IOVII NOVO COMENSIS DE LEGATIONE MOSCHOVITARVM libellus,ad Ioannē Ruſum Archiepiſcopū Conſentinū.

FFLAGITASTI ampliſſime antiſtes Ruſe, ut ea quæ de Moſchouitarum moribus à Demetrio eius gentis legato,qui ad Clementem VII. Pontificem nuper uenit, quotidianis propè ſermonibus didiciſſem,Latinarum literarum memoriæ cōmendarem, quum pro uetere tua pietate atque uirtute ad amplificandam Romani Pontificis dignitatem pertinere arbitrareris,ſi homines intelligerent, non fabuloſi, aut omnino obſcuri nominis regē, ſed qui numeroſiſſimis extremi Aquilonis populis imperet, in cauſa religionis omnibus nobiſcū ſenſibus cōiungi,fœdereq; perpetuo colligari, opportuniſſimo tempore cupiuiſſe,quando nuper aliquæ Germaniæ gentes, quæ pietate cæteris omnibus præſtare uideri uolebant, inſana atq; ſceleſta defectione non modo à nobis, ſed ab ipſis etiam ſuperis exitiabili errore deſciuerint. Cæterum id munus impoſitū quod certe grauioribus ſtudijs occupatus iure optimo poterā recuſare,egregia uoluntate celeritateq; perfeci, ne nimia mora uel accuratiori caſtigatione gratiā nouitatis exueret: qua uel una re meæ erga te ueteris obſeruantiæ ſtudium,præſtandiq; officij uoluntas manifeſte declaratur,quū honoris iacturam facere, ſi quis ex hac ingenij tenuitate ſperandus eſt, quàm deſiderium tuum longe honeſtiſſimum diutius fruſtrari maluerim. Vale.

REGIONIS primo ſitus,quem Plinio Straboniq; & Ptolemæo parum notum fuiſſe perſpicimus,preſſa breuitate deſcribetur, & in tabula typis excuſa figurabitur. Inde gentis mores,opes,religionem,militiæq; inſtituta,Tacitum imitati, qui à perpetuis hiſtorijs libellum de Germanorum moribus ſeiunxit,perſtrictiore ſtylo narrabimus, eadem ferè ſermonis ſimplicitate utentes,qua nobis ab ipſo Demetrio curioſa ac leni ueſtigatione laceſſito, per

Demetrij laus ocium expoſita fuere.Demetrius enim haud inepte Latina utitur lingua, utpote qui in Liuonia à teneris annis in ludo prima literarum rudimenta didicerit, & inſigni uariarum legationū munere functus,plures prouincias Chriſtianorum adierit. Nam quum antea ob ſpectatam fidem ac induſtriam apud Suetiæ Daciæq; reges,& magnū Pruſſiæ magiſtrum,oratorem egiſſet, nouiſſime apud Maximilianum Cæſarem, dum in eius aula omnis generis hominum refertiſſima uerſaretur, ſi quid barbarum quieto dociliq; ingenio inerat, elegantium morum obſeruatione deterſit. Cauſam uero huiuſce ſuſcipiendæ legationis præbuit Paulus Centurio Genuenſis, qui quum acceptis à Leone decimo Pontifice commendatitijs literis, mercaturæ cauſa in

Moſchouiā

Moſchouiam peruenïſſet, cum Baſilij principis familiaribus ultro de conſociandis utriuſque eccleſiæ ritibus agitauit. Quærebat enim Paulus inſano uaſtoq; animo, nouum & incredibile iter petendis ab India aromatibus: fama nanque cognouerat, quum in Syria Ægyptoq; & Ponto negociaretur, aromata ex ulteriore India aduerſo amne Indo ſubuehi poſſe, atque inde modico terreſtri itinere ſuperatis Paropaniſidis montium iugis, traduci in Oxum Bactrianorum amnem, qui ijſdem ferè montibus, quibus Indus oritur, aduerſo fonte in Hyrcanum mare raptis ſecum multis amnibus ad Strauam portum effunditur. Porrò ab ipſa Straua tutam facilemq; nauigationem uideri uſque ad emporium Citracham oſtiumq; Volgæ amnis, inde uero aduerſis ſemper amnibus, Volga ſcilicet & Occha & Moſcho, in urbem Moſcham: ab Moſcha autem terreſtri itinere Rigam, & in ipſum mare Sarmaticum, omnesq; occiduas regiones facile perueniri poſſe contendebat. Vehementer enim & ſupra æquum Luſitanorum iniurijs erat accenſus, qui India *Aromatum caritas unde* magna ex parte armis domita, occupatisq; omnibus emporijs, cuncta aromata coëmerent, & in Hiſpaniam auerterent, atque ea grauiore quàm antea precio, ac impotenti quæſtu omnibus Europæ populis uenditare conſueuiſſent: quin & diligenti adeo cura Indici maris litora perpetuis claſſibus cuſtodirent, ut eæ negociationes penitus intermiſſæ atque deſertæ uideantur, quibus per ſinum Perſicum, ac aduerſum Euphratem, & per Arabici maris anguſtias, ſecundoq; demum Nilo per mare noſtrum Aſia omnis atque Europa abunde & uiliore quidem precio complebantur, deteriore etiam Luſitanorum mercimonio, quum remotiſſimæ nauigationis incommodo, ſentinæq; uitijs aromata corrumpi, eorumq; uis & ſapor, odoratusq; ille ſpiritus multa demum mora in Olyſipponenſibus conditorijs promercalibus euaneſcere atque expirare uideatur, quum aſſeruatis ſemper recentioribus, uetera tantum, & multo quidem ſitu mucida uenundari quereretur. Cæterum Paulus quanquam de ijs rebus acerbiſſime apud omnes diſſerendo, & Luſitanis ingentem conflando inuidiam, multo auctiora fore uectigalia regia, ſi id iter aperiretur, & aromata ab ipſis Moſchouitis, qui tantam eorum uim omnibus ferculis abſumerent, uilius emi poſſe perdoceret, nihil tamen quod ad eam negociationem pertineret, impetrare potuit: quoniam Baſilius homini externo ac ignoto, eas regiones quæ ad Caſpium mare & Perſarum regna aditum præberent, minime aperiendas eſſe exiſtimabat. Itaque Paulus omnibus excluſus uotis, ex mercatore legatus factus, Baſilij literas Leone iam uita functo ad Hadrianum Pontificem retulit, quibus ille cum multo uerborum honore egregiam uoluntatem erga Romanum Pontificem oſtendebat. Paucis enim ante annis Baſilius ardente cum Polonis bello, quũ Lateranenſis conuentus haberetur, per Ioannem Daciæ regem, huius Chriſtierni qui nuper regno expulſus eſt, patrem poſtularat, ut iter tutum lega/

tis Moſchouitis ad urbem Romam præberetur. Verum quum eodem forte die & Ioannes rex & Iulius pontifex ab humanis exceſſiſſent, ſublato ad id ſequeſtro, conſilium mittendæ legationis omiſit. Exarſit ſubinde bellum inter ipſum & Sigiſmundum Poloniæ regem, quod quum inſigni ad Boryſthenem parta uictoria, à Polono feliciter confectum eſſet, Romæ ſupplicationes ſunt decretæ, ueluti deuictis cæſiſq; Chriſtiani nominis hoſtibus: quę res & regem ipſum Baſilium, & uniuerſam gentem ab Romano pontifice haud mediocriter abalienauit. At quum Hadrianus ſextus fato extinctus Paulum iam ſecundo itineri accinctum deſtituiſſet, ſuffectus ei Clemens ſeptimus illum etiam tum orientis iter inſano animo uolutantem cum literis in Moſchouiam tranſmiſit, quibus Baſilium propenſiſſimis adhortationibus inuitabat ad agnoſcendam Romanæ eccleſiæ maieſtatem, feriendumq; communibus in religione ſenſibus perpetuum fœdus: quod illi maxime ſalutare atque honorificum fore teſtabatur, ita ut pontifex polliceri uideretur, ſe ex ſacroſancta autoritate pontificia eum regem collatis regalibus ornamentis appellaturum, ſi reiectis Græcorum dogmatibus ad autoritatem Romanæ eccleſiæ ſe conferret. Cupiebat enim Baſilius regij nominis titulum conceſſione pontificia promereri, quum id dare ſacroſancti iuris eſſe, & pontificiæ maieſtatis iudicaret, quando & ipſos quoq; Cæſares à pontificibus maximis diadema aureum & ſceptrum Romani imperij inſignia accipere inueterata conſuetudine cognouiſſet: quanquam & id pluribus à Cæſare Maximiliano legationibus poſtulaſſe ferebat. Igitur Paulus, qui feliciore aliquanto curſu, quàm multo cum quæſtu percurrere terrarum orbem ab ineunte ætate didicerat: quanquam ſenex & antiqua ſtranguria tentatus, proſpero celeriq; itinere Moſcham peruenit, ubi à Baſilio humaniter eſt ſuſceptus. Fuit interea in eius aula menſes duos, diffiſuſq; uiribus, & eius immenſi itineris difficultate deterritus, quum Indicę negociationis ſpes omnes ac inexplicabiles cogitationes penitus abieciſſet, cum Demetrio legato, priuſquam eum in Moſchouiam perueniſſe putaremus, Romam redijt. At pontifex magnificentiſſima Vaticanarum ædium parte, ubi laquearia aurata, lecti ſerici, auleaq; eximij operis uiſebantur, Demetrium ſuſcipi, & togis ſericis ueſtiri iuſſit, attribuitq; ei comitem, ac rerum diuinarum pariter & urbanarum monſtratorem, Franciſcum Cheregatum epiſcopum Aprutinum, longinquis ſæpe ac digniſſimis legationibus functum, qui ipſi Demetrio uel in Moſchouia Pauli ſermonibus erat notiſſimus. *Fr. Cheregati laus* Porrò Demetrius ubi aliquot dierū quiete recreatus eſt, deterſis elotiſq; ſordibus, quas longo ac laborioſo itinere contraxerat, aſſumptoq; inſigni patrio habitu ad pontificem deductus, eum de more ſupplex adorauit, munuſq; Zebellinarum pellium ſuo regiſq; nomine obtulit: tum uero Baſilij literæ datæ, quas ipſi antea, & demum Illyricus interpres Nicolaus Siccenſis in hanc ſententiam latinis uerbis tranſtulerunt.

Clementi

Clementi Papæ, pastori ac doctori Romanæ ecclesiæ, magnus dominus Basilius, dei gratia imperator ac dominator totius Russiæ, necnon magnus dux Volodemariæ, Moschouiæ, Nouogrodiæ, Pleschouiæ, Smoleniæ, Ifferiæ, Iugoriæ, Permniæ, Vetchæ, Bolgariæ &c. dominator & magnus princeps Nouogrodiæ inferioris terræ, Cernigouiæ, Razaniæ, Volotchiæ, Rezeuiæ, Belchiæ, Rostouiæ, Iaroslauiæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæq; &c. Misistis ad nos Paulum Centurionem ciuem Genuensem cum literis, quibus nos adhortati estis, ut uobiscum cæterisq; Christianorum principibus consilio ac uiribus coniuncti esse uellemus, aduersus Christiani nominis hostes, ac nostris uestrisq; legatis ultro citróque commeandi tutum ac expeditum iter pateret, ut mutuo amicitię officio de amborum salute & statu rerum cognosci possit. Nos autem deo bene ac feliciter adiuuante, sicut hactenus, aduersus impios Christianæ religionis hostes impigre constanter'que stetimus, ita & in posterum stare decreuimus. Itemq; cum cæteris Christianis principibus consentire, & pacata itinera præstare parati sumus. Quas ob res mittimus ad uos Demetriũ Erasmium nostrum hominẽ cum hac nostra epistola, Paulumq; Centurionem remittimus. Demetriũ autem celeriter remittetis, eumq; incolumem & inuiolatum usque ad fines nostros esse iubebitis. Idem nos quoque præstabimus, si cum Demetrio legatum uestrum mittetis, ut sermone ac literis certiores de rebus administrandis reddamur, sic ut perspectis Christianorum omnium uoluntatibus, nos etiam optima consilia capere ualeamus. Datum in dominio nostro in ciuitate nostra Moschouia, anno ab initio mundi septimo millesimo tricesimo, tertio Aprilis. Cæterum Demetrius, uti est humanarum rerum, & sacrarum præsertim literarum ualde peritus, occultiora de magnis negocijs mandata habere uidetur, quæ mox eum priuatis congressibus expositurum speramus: nam à febre, in quam ex cœli mutatione inciderat, pristinas uires, & natiuum uultus ruborem recuperauit, ita ut pontificijs sacris, quæ in honorem diuorum Cosmæ & Damiani solenni apparatu, musicisq; concentibus confecta sunt, sexagenarius senex & cum uoluptate quidem astiterit, & in senatum uenerit, quum Campegius Cardinalis à Pannonica legatione tum primum rediens, à pontifice omnibusq; aulæ ordinibus exciperetur: quin & sacrosancta Vrbis templa, & Romanæ magnitudinis ruinas, priscorum'que operum deploranda cadauera mirabundus inuiserit, ita ut credamus eum propediem explicatis mandatis, cum legato pontificio episcopo Scarense, dignis'que acceptis à pontifice muneribus in Moschouiam esse rediturum.

Basilij literæ

Demetrij laus

Moschouitarum nomen recens est, quanquam de Moschis Sarmatarum affinibus Lucanus poëta in Pharsal. memininerit, & Plinius Moschos ad Phasidis fontes supra Euxinum ad orientem constituat. Eorum regio latissimos habet fines, & ab aris Alexandri Magni circa Tanais fontes ad

Descriptio Moscouiæ

extrema terrarũ, Borealemq́ꝫ oceanum ſub ipſis ferè ſeptentrionibus extenditur, campeſtris magna ex parte, & pabuli quidem ferax, ſed æſtate pluribus in locis admodum paluſtris: nã ea omnis terra magnis frequentibusq́ꝫ amnibus irrigatur: qui ubi niuibus hybernis multo ſolis uapore colliquatis, & reſoluta ubique glacie cõtumeſcunt, campi paſſim in paludes abeunt, cunctaq́ꝫ itinera continentibus aquis & cœnoſa illuuie defœdantur, donec nouæ hyemis beneficio reſtagnantia flumina, ipſæ'que paludes iterum cogantur, & uias ſolidiſſimo conſtratas gelu, uel tranſituris curribus præbeant. Hercynia ſylua quotam Moſchouiæ partem occupat, ipſaq́ꝫ paſſim poſitis ubique ædificijs incolitur, iamq́ꝫ longo labore hominum rarior facta, non eam sicuti pleriq́ꝫ exiſtimant, horridam denſiſſimorũ nemorum impenetrabiliumq́ꝫ ſaltuum faciem oſtendit. Cæterum ea immanibus feris pleniſſima per Moſchouiam perpetuo tractu inter ortum ſolis & Boream ad Scythicum oceanum excurrere traditur, ita ut ſpes hominum eius finem curioſe ſcrutantium, infinita magnitudine ſua ſemper eluſerit. Ea in parte quæ uergit ad Pruſſiã, uri ingentes & ferociſſimi taurorum ſpecie reperiũtur, quos biſontes uocãt. itemq́ꝫ alces ceruina effigie, & cum carnea proboſcide altisq́ꝫ cruribus, & nullo ſuffraginum flexu, lozzi à Moſchouitis, à Germanis uero helenes appellati, quæ animalia C. Cæſari nota fuiſſe uidemus. Præterea urſi inuſitatæ magnitudinis, & prægrandes lupi atro colore formidabiles. Ab ortu Moſchouia finitimos habet Scythas, qui Tartari hodie nuncupantur, gentem uagam & bello omnibus ſeculis illuſtrem. Tartaris pro domibus ſunt carri centonibus corijsq́ꝫ contecti: ab quo uitæ genere Hamaxobios antiquitas eos appellauit. Pro urbibus uero ac oppidis immenſa caſtra, non foſſis aut materiæ clauſtris, ſed infinita ſagittariorum equitum multitudine uallata. Diuiduntur Tartari per hordas: ea eſt eorum lingua conſentientis in unum populi congregatio ad effigiem ciuitatis. Hordis ſinguli præſunt imperatores, quos genus aut bellica uirtus dedit: ſæpe enim cum finitimis bella gerunt, ac ambitioſe admodum & atrociter de imperio decertant. Hordarum infinitũ propè numerum eſſe conſtat: quippe Tartari ad Cathaium uſque celeberrimam in extremo ad orientem oceano ciuitatem, latiſſimas ſolitudines tenẽt. Porrò qui proximi ſunt Moſchouitis, mercaturę commercio, & frequentibus eorum irruptionibus ſunt noti. In Europa ad Dromon Achillis Taurica in Cherſoneſo ſunt Pręcopitæ, quorum principis filiam Selymus Turcarum imperator uxorem duxit. Ii Polonis maxime ſunt infeſti, lateq́ꝫ inter Boryſthenem & Tanaim cuncta populantur, & cum Turcis ſicuti religione, ita & cæteris in rebus mirifice conſentiunt, qui in eadem Taurica Caffam Ligurũ coloniam obtinent, Theodoſiam antiquitus appellatam. Ii uero Tartari, qui inter Tanaim & Volgam amnem in Aſia latos campos inhabitant, Baſilio Moſchouitarũ regi parẽt, & imperatorẽ aliquãdo eius iudicio deligũt. Inter eos

Hercynia ſylua — *Feræ Hercyniæ* — *Scythæ nunc Tartari* — *Horda quid* — *Præcopitæ* — *Caffa*

eos Cremij intestinis seditionibus laborantes, quũ antea opibus & belli gloria maxime ualuissent, paucis ante annis uires simul ac omnẽ dignitatẽ amiserunt. Trans Volgam Casanij Moschouitarum amicitiam religiose colunt, ac eorum se clientes esse profitentur. Vltra Casanios ad Boream sunt Sciabani, multitudine armentorum ac hominum potentes. Post eos sunt Nogai, qui summam hodie opum & bellicæ laudis obtinent autoritatẽ. Eorum horda quamamplissima nullum habet imperatorẽ, sed reipublicæ Venetæ more multa seniorum prudentia, strenuorumq; uirtute gubernatur. Vltra Nogaios haud magno ad meridiem deflexu uersus Hyrcanũ mare, Zagathai Tartarorum nobilissimi oppida lapide constructa incolunt, regiamq; habẽt Samarcandã urbem eximiæ magnitudinis & claritatis, quam Iaxartes maximus Sogdianæ amnis interfluit, atq; inde ad centum miliaria in mare Caspium effunditur. Cum ijs populis ætate nostra Hysmaël Sophus rex Persarum dubio sæpe euentu bella gessit, timoreq; eorum adductus, dum uires omnes imminentibus opponuntur, Selymo una acie uictori Armeniã Taurisiumq; regni caput prædæ reliquit. Samarcanda urbe ortus est Tamburlanes, siue ut Demetrius dicendum monet, Themircuthlu, qui Baiazetem Otomanum, huius Solymani tritauũ, apud Ancyram Galatiæ urbem ingenti prælio superatum cepit, & per omnem Asiam ab se terribili maximi exercitus impetu deuictã, ferrea inclusum cauea in triumphi pompa circumduxit. Ab hac regione ad Moschouitas plurima uestis serica adducitur. Cæterum mediterranei Tartari nihil præter equorum pernicium greges, & nobiles nulla filorum textura, sed coactis ex lanis candidos centones præbent, è quibus Feltriæ uestes penulæ ad perferendam omnem imbrium iniuriam idoneæ atq; pulcherrimæ conficiuntur. A Moschouitis autem laneas tunicas & argenteã monetam petunt, quum ab ijs omnis corporis cultus, superfluæq; supellectilis apparatus contemnatur: solo etenim centone ad irati cœli contumeliam fortiter sustinendam contenti sunt, & solis confisi sagittis hostem arcent: quanquam dum in Europam excurrendum esse decreuissent, principes eorum ferreas galeas & loricas gladiosq; falcatos à Persis nostra tempestate coëmerint. A meridie Moschouitarũ fines ijsdem ab Tartaris clauduntur, qui supra Mæotim paludem in Asia, & circa fluuios Borysthenem & Tanaim in parte Europæ planitiem ad Hercyniam uergentem tenent. Roxolani Getæ & Bastarnæ, antiquitus eam plagam incoluere, unde Russiæ nomen effluxisse crediderim: nam Lithuaniæ partem Russiam appellant inferiorem, quum ipsa Moschouia Russia alba nuncupetur. Lithuania itaq; ab Cori uenti flatibus Moschouiam spectat: ab occasu uero mediterranea Prussiæ atque Liuoniæ ipsis Moschouiæ finibus inseruntur, ubi mare Sarmaticũ ab Cimbricæ Chersonesi angustijs irrumpens, lunato sinu ad Aquilonem inflectitur. In extremo uero eius oceani litore, ubi Norbegia atq; Suetia amplissima

Nogai *Zagathai* *Samarcanda* *Hysmaël Sophus.* *Tamburlanes* *Roxolani* *Rußiæ*

plissima regna, Isthmo ueluti quodam continenti adhærent, Lapones exi/
Lapones populi stunt, gens supra quàm credibile sit agrestis, suspiciosa, & ad omne externi hominis uestigium nauigijq; conspectũ maxime fugax. Ea neq; fruges, neque poma, neq; ullam omnino uel terræ uel cœli benignitatem nouit: sola sagittandi peritia cibum parat, uarijsq; ferarũ tergoribus uestitur: gentis cubilia, cauernulæ siccatis repletæ folijs, cauiq; arborũ stipites, quos uel intromissa flamma, uel ipsa uetustas inducta carie fabricarit. Aliqui ad mare, ubi ingens est captura piscium, ineptis sed felicibus artificijs piscantur, duratosq; fumo pisces tanquam suas fruges recondunt. Laponibus exigua corporum statura, luridi contusiq; uultus, pedes uero uelocissimi. Ingenia eorũ ne ipsi quidem proximi Moschouitæ nouerũt, quum eos parua manu aggredi, exitialis insaniæ esse dicant: magnis uero copijs inopem rerum omnium uitam ducentes lacessisse, neq; utile, neq; omnino gloriosum unquam existimarint. Ii candidissimas pelles, quas Armelianas uocamus, cum uarij generis mercimonijs permutant, sic tamen ut omne mercatorũ colloquium conspectumq; defugiant, adeo ut mutua rerum uenalium collatione facta, & relictis medio in loco pellibus cum absentibus & ignotis syncerissima fide permutationes transigantur. Vltra Lapones in regione inter Corum & Aquilonem perpetua oppressa caligine, Pygmæos reperiri, aliqui eximiæ fidei testes retulerũt,
Pygmæorum statura qui postquam ad summũ adoleuerint, nostratis pueri denum annorũ mensuram uix excedant: meticulosum genus hominum, & garritu sermonem exprimens, adeo ut tam simiæ ꝓpinqui, quàm statura ac sensibus ab iustæ ꝓceritatis homine remoti uideantur. Ab Aquilone uero innumerabiles populi Moschouitarũ imperio parent, qui ad oceanũ Scythicum itinere trium ferè mensium extenduntur. Proxima Moschouiæ regio est Colmogora, frugibus
Diuidna fluuius ingens abundans, quam interluit Diuidna, fluuiorũ totius septentrionis longe amplissimus, qui alteri fluuio minori in mare Balthenm erumpenti, nomen dedit. Is statis & Niloticis similibus incrementis, nec incertis anni temporibus circumiectos inundat campos, pinguiq; alluuie algentis cœli iniurijs, sæuisq; Aquilonis flatibus mirifice resistit, quum niuibus imbribusq; auctus inflatur, adeo lato alueo in oceanum per incognitas gentes in speciem ingentis pelagi defertur, ut expedito nauigio unius diei remigatione transire nequeat: ubi uero aquæ mox resederũt, uastæ passim insulæ fertilitate nobiles relinquũtur. Frumentum nanque terræ traditum nullo aratri beneficio prouenit, admirabiliq; celeritate naturæ festinantis, ac nouam superbi amnis iniuriam timentis, oritur simul & adolescit, atque in aristas educitur. In Diuidnam influit Iuga amnis, in ipsóque confluentium angulo celebre est emporium, nomine Vstiuga, à Moscha regia urbe sexcentis miliaribus distans. In Vstiugam à Permijs, Pecerris, Inugris, Vgulicis, Pinnagis'que ulterioribus populis preciosæ pelles Martarum Zebellinorumq;, Luporum, Ceruariorum, & nigra/

& nigrarum albarumq; uulpium comportantur, & ab ijs uario mercimonij genere permutantur. Zebellinos uero leuium pilorum tenui canicie probatissimos, quibus nunc principum uestis fulcitur, & delicata matronarum colla, expressa uiuæ animantis effigie conteguntur, Permij & Pecerri præbent, sed quos ipsi ab remotioribus etiam gentibus, quæ ad oceanũ pertinent, per manus traditos accipiant. Permij & Pecerri paulo ante ætatem nostram more gentilium idolis sacrificabant, nunc uero Christum colunt. Ad Iugros, Vgolicosq; per asperos montes peruenitur, qui fortasse Hyperborei antiquitus fuerunt. In eorum iugis nobilissimi falcones capiuntur: ex ijs genus unũ est candidum guttatis pennis, quod herodium dicunt. Sunt & hierofalchi ardearum hostes & sacri & peregrini, quos antiquorum principum luxus in aucupijs non agnouit. Vltra eos quos modo nominaui populos, Moschouitis regibus tributa pendentes, aliæ sunt nationes extremæ hominum, nulla certa Moschouitarum peregrinatione cognitæ, quando nemo ad oceanum peruenerit, sed fama tantum, ac ipsis plerunq; fabulosis mercatorum narrationibus auditæ, satis tamen constat, Diuidnam innumerabiles trahentẽ amnes ingenti cursu ad Aquilonem deferri, mareq; ibi esse longe uastissimum, ita ut illinc ad Catayum legendo oram dextri litoris, nisi terra intersit, nauibus perueniri posse certissima coniectura credendum sit. Pertinent enim Cathayni ad extremam orientis plagam ad Thraciæ fermè parallelum, Lusitanis in India cogniti, quum proxime ad coëmenda aromata per regionem Sinarũ Melacham usq; ad auream Chersonesum nauigarint, uestesq; ex Zebellinis pellibus attulerint: quo uel uno argumento non longe ab Scythicis litoribus Cathaium urbem abesse putamus. Cæterum quum à Demetrio quęreremus, an apud ipsos ulla de Gothis populis uel fama per manus à maioribus tradita, uel ex ipsis literarum monumentis memoria superesset, qui ante mille annos & Cæsarum imperium & urbem Romam omnibus iniurijs deformatum euertissent, respondebat, & Gothicæ gentis, & Totilæ regis nomen clarum esse atq; illustre, in eamq; expeditionem coiuisse plures populos, & ante alios Moschouitas, creuisseq; eum exercitum ex colluuie Liuoniorum & circumuolganorum Tartarorum, sed propterea omnes Gothos fuisse appellatos, quoniam Gothi qui insulam Islandiam siue Scandauiam incolerent, autores eius expeditionis extitissent. Iis maxime finibus Moschouitæ ex omni parte clauduntur, quos Modocas Ptolemæo fuisse credimus: hodie autem à Moscho amne haud dubie sic dicti, qui & regiæ urbi, quam interfluit, suum quoq; nomen indiderit. Ea est omnium Moschouiæ urbium longe clarissima, tum situ ipso, qui regionis medius esse existimatur, tum insigni fluminũ opportunitate, domorũq; frequentia, & munitissimæ arcis celebritate. Oblõgo etenim ędificiorũ tractu, secundũ Moschi fluminis ripam ad spatiũ quinq; miliariũ extẽdit, domus in uniuersum sunt ligneæ, distinctæ in triclinia,

Zebellinæ pelles præstantiores

Cathaium

Gothi

Moschus amnis

Moscha

clinia, coquinas & cubilia, capacitate amplæ, nec structuris enormes, aut nimium depressæ: trabes enim ingentis magnitudinis ab Hercynia sylua supportantur, quibus ad rubricæ lineam delibratis, & contrario ordine inter se ad rectos angulos coniunctis & confibulatis, exteriora domorum septa singulari firmitate, nec multa impensa, & summa celeritate constituuntur. Domus fermè omnes & ad usum olerum, & ad uoluptatẽ priuatos habent hortos, unde raræ urbis circuitus longe maximus apparet. Singulæ regiones singula habent sacella: sed conspicuo in loco templum est deiparæ uirgini dicatum celebri structura atq; amplitudine, quod Aristoteles Bononiensis mirabilium rerum artifex & machinator insignis, ante sexaginta annos extruxit. Ad ipsum urbis caput Neglina fluuiolus, qui frumentarias agit molas, Moschum amnem ingreditur, peninsulamq; efficit, in cuius extremitate arx ipsa cum turribus ac propugnaculis admirabili pulchritudine Italorum architectorum ingenio constructa est. In subiectis urbi campis capreolorum & leporũ incredibilis multitudo reperitur, quos nemini plagis & canibus sectari licet, nisi princeps id ad uoluptatem intimis familiaribus uel peregrinis legatis indulserit. Tres fermè urbis partes duobus alluuntur fluminibus, reliqua uero latissima fossa, atq; ea multa aqua ex ipsis amnibus corriuata præcingitur. Vrbs etiã ab aduerso latere alio flumine, quod Iausa dicitur, munita est, id pariter in Moschum paulo infra urbem euoluitur. Porrò Moschus ad meridiem excurrens in Ocham amnem multo maiorem apud oppidum Columnam sese effundit, nec magno inde itineris spatio Ocha ipse & suis & alienis undis magnus & tumens exoneratur in Volgam, ubi ad confluentes sitũ est oppidum Nouogrodia minor, de nomine maioris urbis, ex qua deducta est ea colonia, nuncupatũ. Oritur Volga, qui antiquitus Rha fuit, è magnis uastisq; paludibus, qui candidi lacus appellantur. Sunt eæ supra Moscham inter Aquilonem & Corum, emittuntq; cunctos fermè amnes, qui diuersas in regiones diffunduntur, uti de alpibus uidemus, è quorũ iugis ac fontibus Rhenum, Padum ac Rhodanum, innumerabilesq; minores fluuios manare compertum est. Siquidem eæ paludes pro montibus perenni scaturigine humorẽ affatim præbent, quum nulli omnino montes ea in regione multa etiã hominum peregrinatione reperiantur, ita ut Ryphęos montes & Hyperboreos, toties ab antiquis celebratos, pleriq; cosmographiæ ueteris studiosi penitus fabulosos esse arbitrentur. Ex ijs itaq; paludibus Diuidna, Ocha, Moschus, Volga, Tanais atq; Borysthenes oriuntur. Volgam Tartari Edilum, Tanaim uero Don appellant, ipse Borysthenes Neper hodie nuncupatur. Hic paulo infra Tauricam in pontum Euxinũ decurrit. Tanais autẽ à Mæoti palude, ubi Azoum est nobile emporium, excipitur. Volga uero ad meridiem Moscham urbẽ relinquens, uasto circuitu ingentibusq; mæandris primo ad orientem, mox in occasum, ac demum ad Austrum magna aquarum

Aristoteles architectus

Ocha flu.

Rha qui & Volga flu.

mole præcipitatus in Hyrcanũ mare deuoluitur. Supra eius ostium urbs est Tartarorum nomine Cytracham, ubi à Medis, Armenisq; & Persis mercatoribus nundinæ celebrantur. In ulteriore Volgæ ripa Tartarorũ oppidum est Casanum, à quo Casaniorum horda nomen ducit, distat à Volgæ ostio Caspioq; mari quingentis milibus passuum. Supra Casanum autem centesimo & quinquagesimo miliari ad ingressum amnis Suræ, Basilius qui nunc regnat, Surcicum oppidum condidit, ut in ea solitudine mercatoribus ac uiatoribus, qui de rebus Tartaricis ac eius inquietæ gentis motibus proximos finium præfectos certiores reddunt, certa & tuta mansio cum tabernis hospitalibus statueret. Moschouitarũ Imperatores uarijs temporibus, uti ex usu præsentium rerum fuit uel libido, noua ac obscura loca nobilitandi longius pertraxit, apud diuersas urbes imperij atq; aulæ sedem habuere: siquidem Nouogrodia quæ Caurum & Solem, & ferè Occidentem spectat uersus Liuonium mare non multis ante annis totius Moschouiæ caput fuit, summãq; semper obtinuit dignitatem, propter incredibilem ædificiorum numerum, latissimiq; & piscosi lacus opportunitatem & uetustissimi ac uenerabilis templi famam, quod ante quadringentos annos Byzantiorum Cæsarum æmulatione, sanctæ Sophiæ dei filio Christo dicatum fuit. Nouogrodia perpetua quasi hyeme & tenebris longissimarum noctium premitur: nam polum arcticũ ab horizonte sexagintaquatuor gradus eleuatum uidet, sex ferè gradibus ipsa Moscha ab æquatore remotior, qua cœli ratione solstitij tempore propter exiguas noctes, cõtinuatis ferè solis ardoribus æstuare perhibetur. Vrbs quoque Volodemaria regiæ nomen adepta est, quæ ad ortum solis ducentis amplius miliaribus à Moscha distat, eoq; sedem imperij ab strenuis Imperatoribus necessaria ratione translatum ferunt, ut ex propinquo, quum tum bella cõtinenter cum finitimis gererentur, paratiora præsidia aduersus Scytharum irruptiones opponerent: est enim citra Volgam in ripis Clesmæ amnis sita, qui in Volgam euoluitur. Cæterum Moscha, uel ob eas, quas diximus dotes, regiæ nomine dignissima iudicatur, quoniam medio quodam totius frequentioris regionis ac imperij loco sapientissime constituta, munitaq; arce & fluminibus, consensu omnium, præcellentiæ meritã laudem honoremq; nulla ætate defuturum sibi uendicasse cæterarum urbium collatione uideatur. Distat Moscha ab urbe Nouogrodia quingẽtis milibus passuum, medioq; fermè itinere Ottoferia Volgæ amni imposita occurrit. Is amnis ut fonti proximus, nondum receptis tot amnibus exiguus lenisq; permeat. Inde per nemora & campestres solitudines Nouogrodiam peruenitur. Porrò à Nouogrodia ad Rigam proximũ Sarmatici littoris portum paulominus quingentorum miliarium iter est, isq; tractus superiore commodior putatur, quum frequentes habeat uicos, urbemq; Pleschouiam uiæ impositam, quam duo amnes complectuntur. Ab Riga autem quæ magni

Cytracham emporium

Surcicum oppidum

Nouogrodiæ laus

Altitudo polaris

Volodemaria urbs

Opportunitas & nobilitas Moschæ urbis

Riga Liuoniæ

magiſtri militiæ Liuoniorum ditionis eſt,ad Lubeccam Germaniæ portum in ſinu Cimbricæ Cherſoneſi miliaria paulo plus mille periculoſæ nauigationis numerantur. Ab urbe Roma uero Moſcham duobus millibus & ſexcentis miliaribus diſtare compertum eſt, breuiſſimo ſcilicet itinere euntibus per Rauennā, Taruiſium, Carnicas alpes, Villacumq́ Noricum, & Viennam Pannonicam: atq́ inde ſuperato Danubio, per Olmutium Morauorū uſq́ ad Cracouiam Poloniæ regiam, mille & centum miliaria exiſtunt. Ab ipſa uero Cracouia ad Vilnam Lithuaniæ caput quingenta: & totidem ab ea urbe ad Smolenchum ultra Boryſthenē ſitum: & à Smolencho ad Moſcham ſexcenta computantur. Verum id iter quod eſt à Vilna per Smolenchum ad Moſcham, hyeme per niues longo concretas gelu, lubricamq́, ſed multo attritu ſolidatā glaciem expeditis in curribus incredibili celeritate cōficitur. Æſtate uero niſi difficili laborioſoq́ itinere campeſtria ſuperari nequeunt: nam ubi niues perpetuis ſolibus diſſolui eleuariq́ cœperint, in paludes cœnoſasq́ uoragines abeunt, uiris pariter & equis inextricabiles, niſi ligneis pontibus infinito propè labore conſternantur. Terra Moſchouia in uniuerſum neque uitem, neque oleam, neque paulo ſuauioris pomi frugiferā arborem præter melopepones & ceraſa producit, quum teneriora quæque gelidiſſimis Boreæ flatibus exurantur: campi tamen tritici, ſiliginis, miliĳ, paniciq́, & omnis generis leguminum ſegetes ferunt, ſed certiſſima meſſis in cera & melle conſiſtit. Regio enim tota fœcundiſſimis apibus plena eſt: quæ non in manufactis agreſtium aluearibus, ſed in ipſis arborū cauis probatiſſima mella conficiunt. Hinc per ſyluas & opaciſſimos ſaltus, frequentia ac nobilia apum examina ramis arborum pendentia uidere eſt, quæ nullo æris crepitu colligere ſit neceſſe. Reperiuntur ſæpe fauorum ingentes maſſæ arboribus cōditæ, ueteraq́ mella deſerta ab apibus, quum ſingulas arbores in uaſtis nemoribus rari agreſtes minime perſcrutentur, ita ut in admirandæ craſſitudinis arborum ſtipitibus, permagnos mellis lacus aliquando reperiant. Retulit & cum multo omnium riſu Demetrius legatus, ut eſt ingenio comi & faceto, proximis annis uiciniæ ſuæ agricolam, quærendi mellis cauſa in prægrandem cauam arborem ſupernè deſiliĳſſe, eumq́ profundo mellis gurgite pectore tenus fuiſſe hauſtum, ac biduo uitam ſolo melle ſuſtinuiſſe: quū uox opem implorantis in ea ſyluarū ſolitudine, ad uiatorū aures penetrare nequiuiſſet, ad extremum uero deſperata ſalute mirabili caſu, ingentis urſæ beneficio inde extractum euaſiſſe, quū forte eius beluæ ad edenda mella more humano, ſe demittentis auerſos renes manibus comprehendiſſet, & eam ſubito timore exterritam ad exiliendum tum tractatu ipſo, tum multo clamore concitaſſet. Nobile quoque linum, & canabum in reſtes, multaq́ item boum tergora & maſſas ceræ ingentes, Moſchouitæ in omnem Europæ partem mittunt. Nulla auri argentiue uel ignobilioris metalli, ferro excepto

Vilna Lithuaniæ caput

Itinera difficilia

Mella nobilia

Caſus facetè relatus

Vrſæ miraculum

Metallo caret Moſchouia

cepto, apud eos uena, secturáue reperitur, nullumq́ʒ est tota regione, uel gem marum, uel preciosi lapilli uestigium. Ea omnia ab externis populis petunt: naturæ tamen iniuria, quæ tot bona prorsus inuiderit, uno pellium nobilissimarum mercimonio resarcitur, quarum precium incredibili hominum cupiditate & luxu adeo creuit, ut in singulas uestes suffulturæ millenis aureis nũmis ueneant. Fuit autem tempus quo hæc uilius emebantur, quum remotissimæ Septentrionis nationes politioris cultus, nostræq́ʒ adeo anhelãtis luxuriæ penitus ignaræ, summa simplicitate, eas uilibus ac ridiculis sæpe rebus permutarent, ita ut uulgo Permij atqʒ Pecerri, tantum pellium zebellinarũ pro ferrea securi rependerent, quantum earum simul connexarum ipso securis foramine, quo manubriũ inducitur, Moschouitę mercatores extrahere poterant. Ante quingentos annos Moschouitæ gentilium deos coluêre, Iouem scilicet, Martem & Saturnum, & plerosqʒ alios quos sibi insano errore hominibus ex industrijs, aut regibus antiquitas finxit. Tunc uero primum Christianis sacris initiati, quum Græci antistites haud satis constãtibus ingenijs, à Latinorum ecclesia dissentire cœperunt, factumq́ʒ est, ut Moschouitæ eos religionis ritus, quos à Græcis doctoribus accepissent, ijsdem sensibus, & syncerissima quidem fide sequerentur. Spiritum enim sanctũ tertiam in diuina trinitate personam, à patre deo solum produci persuasum habent, quum rectissima ueritate à patre simul Christoq́ʒ filio proficisci credendũ sit. Verum ea controuersia apud conuentum Florentinum, præsidente Eugenio quarto pontifice, magna partium contentione agitata, eum exitum habuit, ut pertinacia Græcorum in sermone potius quàm in sensu castigãda uideret̃, quum Græci antistites euidentissimis conuicti rationibus, spiritum sanctum à patre per filium produci faterentur. Sacramentum quoque non ex azymo, uti iure debemus, sed ex fermentato pane conficiũt, idq́ʒ sub utraqʒ specie, sicuti soli apud nos sacerdotes, panis scilicet diuiniq́ʒ sanguinis, ab eorum presbyteris uniuerso populo communicatur: quo maxime errore imbuti Bohemi, paulo ante patrum nostrorum memoriam à Latinorum ecclesia desciuerũt. Cæterum quod ualde alienum à Christiana religione esse uidemus, nullis sacerdotum suffragijs, nullaq́ʒ propinquorum aut amicorũ pietate iuuari mortuorum manes arbitrantur, fabulosumq́ʒ esse purgatorij locum putãt, è quo tandem piorum animæ, quum diuturna ignis pœna, tum multis parentationibus, indulgentiaq́ʒ summorum pontificum expiatæ, immortalium felicitatem beata in cœli sede consequantur. Cæteris in rebus easdem ferè ceremonias tenent, quæ à Græcis usurpatæ sunt, Romanamq́ʒ ecclesiam cæterarum omnium principatũ obtinere, superbè & pertinaciter negant, sed ante alia, Iudæorum genus, uel memoria quidem horrent, nec eos intra fines admittunt ueluti pessimos atque maleficos homines, qui etiam nouissime Turcas ænea tormenta conflare docuerint. Christi uitæ miraculorumq́ʒ omnium historia

Simplicitas mercatorũ

Moschouitæ olim gentiles

Dogmata Moschouitarũ in religione

Purgatorium nõ admittunt

Euangelia. ab euangelistis quatuor conscripta, itemq; Pauli epistolæ, dum sacra fiunt, è Pauli epistolæ suggestu clariore uoce recitant, probatæq; uitæ sacerdotes homilias ecclesiæ Homeliæ doctorum doctorum publicè legunt, etiam ijs horis quibus sacra minime conficiuntur, non enim oratores cucullatos qui aduocato populo concionari, & ambitiose Cōcionatores nō admittūt nimis atq; subtiliter de diuinis disserere soliti sunt, admittere fas putant, quoniam rudes imperitorum animos simplici potius doctrina, quàm altissimis arcanorum interpretationibus ad sanctiorem morum frugem euadere, uiri Libri sacri translati solidæ religionis arbitrantur. Hos quos modo diximus, sacros libros, itemq; noui ac ueteris instrumenti enarratores, præterea Ambrosium, Augustinū, Hieronymum atq; Gregorium, in linguam Illyricam traductos habent, religioseq; custodiunt. Antistites, principesq; minorum sacerdotum singulis urbibus, pagisq; præfecti sacra curant, controuersias dirimunt, & moribus deprauatos summa quadam uindicandi potestate persequuntur. Regem sa-Metropolita crorum quem ipsi metropolitam uocant, à Constantinopolitano patriar-Archimandritæ. cha petunt. Archimandritæ autem & episcopi, coniectis in urnam meliorum Episcopi nominibus, sorte ducuntur. Eorum uero hominum qui humanis cupiditatibus ultro renunciarunt, diuinarum'que rerum contemplationi & sacrorum Sanctioris uitæ professores ministerio sese dedicarunt, duplex est genus, utrunq; cœnobia incolit: sed alterum est uagum & paulo solutioris uitæ, sicuti apud nos diuorum Francisci atq; Dominici sectam profitētes: alterum constat ex sanctioribus monachis, quorum ordinem diuus Basilius instituit, ijs ne limine quidē uel in suprema uitæ necessitate, pedem efferre fas est. Procul enim ab oculis prophanorum singulari duritie uitam in occultioribus adytis degunt, summamq; subactæ Ieiunia gentis quatuor carnis & confirmati in religione animi opinionem præbent. Vniuersus populus quater in anno & pluribus semp̄ diebus ieiunare consueuit, abstinetq; ab esu carnium, ouorum, & lactis. In uere primum, more Latino post diē cinerum: mox adulta æstate in honorem diuorum Petri & Pauli: & initio autumni demum, quum assumptæ in cœlum Mariæ uirginis memoriam celebramus: postremo sub ipsam hyemem, quum aduentus domini pronuncia-Mercurij dies sine carnibus. tur. Per hebdomadam uero, diem Mercurij sine carnibus, diem autem Veneris sine ouis & lacte neris sine ouis lacteq; traducunt, sed Saturni dies mensa omnibus obsonijs Saturni dies genialis opipare referta hilariter excolitur. Cæterum secus ac nos solemus, nullas festorum dierum uigilias obseruant. Religiosissimè templa uenerantur, adeo ut ea neq; uiros neq; fœminas uenereis pollutos complexibus intrare fas sit, nisi prius priuatis balneis abluantur. Sæpeq; accidit, ut complures utriusque sexus sacra audiētes extra limen consistāt, & propterea à petulcis iuuenibus recentis incontinētiæ notati, facetis aliquando nutibus salutentur. In ipso natali die Ioannis baptistæ, & in paschate, trium magorum, presbyteri sacratos Sacra apud flumina panes paruos toti populo largiuntur, quorum esu febribus conflictatos alleuari existimant. Alia quoq; sacra, certo anni tempore apud flumina gelu con

creta

creta celebrantur. In ripa tabernaculum conſtituunt, & aduocata nobilitate, hymnos numeroſo concentu pronunciãt, ſacræq; lymphæ multa aſpergine profluentem purificant, & ſolenni ceremonia ſtratum & conſecratum circuncíſa & reuulſa glacie protinus aperiunt. His rebus rite confectis, ſi qui adſunt languentes uel morboſi, in flumen deſiliunt, & ſacris aquis abluuntur, quum ob id elui morborum ſordes perſuaſum habeant. Defuncti uti apud nos, mediocri funeris pompa comitantibus presbyteris efferuntur, capite mappa uelato. Cæterum non in templis, uti apud nos impia propè, uel abominabili certe corruptela uſurpatum eſt, ſed in ſeptis ac exterioribus templorum ueſtibulis ſepulturæ traduntur: ijs quoq; more noſtro quadragenis diebus parentãt: quod certe mirum uidetur, quum in purgatorio loco expiari animas & criminum pœnam ullis amicorum ſupplicijs, ulloq; pietatis officio mitigari penitus negent. In cæteris eadem quæ à nobis de religione ſentiuntur, conſtantiſſime credunt. Moſchouitæ Illyrica lingua, Illyricisq; literis utunt, ſicuti & Sclaui, Dalmatæ, Bohemi, Poloni, & Lithuani. Ea lingua omniũ longè latiſſima eſſe perhibetur, nam Conſtantinopoli Ottomanorum in aula familiaris eſt, & nuper in Ægypto apud Memphiticum Sultanum & equites Mamaluchos haud ingratis auribus audiebatur. In hanc linguam ingẽs multitudo ſacrorum librorum, induſtria maximè diui Hieronymi & Cyrilli tranſlata eſt. Præter quoq; patrios annales, Alexandri etiam Magni, Romanorumq; Cæſarum, itemq; M. Antonij & Cleopatræ memoriam ijſdem literis commendatam tenent. Philoſophiam uero & ſyderalem ſcientiam, cæteraſq; diſciplinas, & rationalem medicinam nunquã attigêre, ijq; pro medicis ſe gerunt, qui alicuius paulo ignotioris herbæ uires, ſe pluries obſeruaſſe profitentur. Anni apud eos non à natali Chriſti, ſed ab ipſo mundi initio numerantur, qui non à menſe Ianuario, ſed à Septembri incipiunt. Leges toto regno habent ſimplices, ſumma principum & iuſtiſſimorum hominũ æquitate conditas, & propterea populis ualde ſalutares, quoniam eas ullis cauſidicorum cauillationibus interpretari atq; peruertere non licet. De furibus, ſicarijs & latronibus ſupplicium ſumunt: quum de maleficijs quæſtionem habent, reos multa gelida aqua ſuperne demiſſa profundunt, quod intolerandum tormenti genus eſſe perhibent. Nonnunquam obduratis & contumacibus, ut confeſſio criminis exprimatur, ligneis cuneolis digitorurm ungues conuelluntur. Iuuentus omnis uarijs ludis, ſed militiæ proximis ſeſe exercet: in ſtadio curſu contẽdit, in palæſtra colluctatur, pernicitati equorum ſtudet, omnibusq; præmia, & præſertim ſagittariorum peritiſſimis præponuntur. In uniuerſum Moſchouitæ ſtatura ſunt mediocri, ſed quadrata & ualde toroſa, cæſij omnibus oculi, prolixę barbæ, crura breuia, & uentres extenti: equitant contractis admodum cruribus, & peritiſſime uel auerſi & fugientes ſagittas emittunt: domi opipare potius quàm laute uiuũt, nanq; omniũ fermè

Funera — *Sepulturæ* — *Illyrica lingua omnium latißima* — *Hiſtorias callent* — *Leges ſimplices* — *Supplicia* — *Exercitatio gentis* — *Victus qualis*

cibariorum quæ uel à luxuriosissimis desiderari possunt, mensæ eorũ & paruo quidem precio passim instruuntur. Gallinæ siquidem, & anates singulis sæpe argenteolis tenuibus nummis ueneunt: maioris minorisq; pecoris incredibilis est copia, & occisæ media hyeme iuuencæ, cõcretis gelu carnibus duorum ferè mensiũ spacio non putrescunt. Venatione & aucupio uti apud nos, nobiliora obsonia parantur, nam uenaticis canibus & plagis omnis generis feras capiunt, & asturibus atq; falconibus, quos mirificos regio Pecerra præbet, non modo phasianos, & anates, sed cygnos & grues consectantur. Astures ex genere infimo aquilarum uel miluorum, falcones uero accipitrum nobile genus antiquis fuisse putamus. Capitur quoque auis subnigra, puniceis supercilijs, magnitudine anseris, quæ pulparum sapore phasianorum superat dignitatem, Moschouitica lingua Tetrao nuncupata, quę Plinio Erythratao uocatur, Alpinis populis cognita, & maxime Rhetis, qui saltus ad Abduæ amnis fontes incolunt. Ingentes etiã sapidissimosq; pisces, & ante alios sturiones, quos Siluros antiquitus fuisse putamus, Volga præbet, & hi quidem hyeme multa inclusi glacie, recentes pluribus diebus asseruantur. Aliorum uero piscium multitudinem fermè incredibilem, ex candidis, quos diximus, lacubus expiscantur. Vino natiuo quũ penitus careant, aduectitio uti solent, sed in festis conuiuijs tantum, & sacrificijs. Ante alia Creticũ subdulce, maximo in honore habetur, sed in usum medicinæ tantum, uel principalis luxurię ostentationẽ: quum miraculi loco sit, eductum Creta per Gaditanas fauces, & tantis conclusi maris oceaniq; fluctibus agitatum incorrupta suauitatis ac odoris dignitate, inter Scythicas niues ebibisse. Populus uero medonem bibit ex melle lupulisq; decoctum, quod picatis in cadis ueterascit, & ex antiquitate nobilitatem adsequitur. In usu quoque sunt birra atque ceruisia, sicuti apud Germanos Polonosq; uidemus, quæ ex tritico zeaq;, uel ordeo decoctis, omni conuiuio circumferuntur. Hanc quadam cognata cum uino potestate, largius compotantibus ebrietatem inducere adfirmant. Medonem ac birram per æstatem infrigidare infusa poculis glacie, uoluptatis gratia solent: nam ingentia glaciei frusta nobilium in cellis subterraneis singulari studio reconduntur. Sunt & qui in delicijs habeant succum ex subausteris cerasis expressum, qui perspicui & purpurissantis uini colorem, & saporem iucundissimum refert. Vxores & fœminas non in eo honore sunt apud eos uti apud cæteras gentes, nam propè ancillarum loco habentur. Viri insignes earum uestigia mirum in modum obseruant, & pudicitiæ diligentissime cauẽt: non enim adhibentur conuiuijs, neque sacrorum causa remotiora templa petere, aut temere in publicum egredi permittuntur. Cæterum uel ab externis hominibus, & exiguo quidem precio ad Venerem omne uulgus fœminarũ facile pellicitur, adeo ut parum earum amoribus studere uiri nobiles existimentur. Basilius ante uiginti annos Ioannem patrem amisit. Is Sophiam Thomæ

Mira de carnibus asseruatis

Tetrao auis lingua Moschouitica, Plinio Erythratao

Vino carent

Medonẽ, birram & ceruisiam bibunt

Succus ex cerasis

Pudicitiã fœminarum obseruant

Sophia uxor Ioannis

Thomæ Palæologi, qui late in Peloponneso imperabat, Constantinopolitanicꝫ Imperatoris erat frater, uxorem duxit. Ea tum Romæ erat, Thoma patre Turcarum armis Græcia pulso. Ex hac quinque liberi felici fœcunditate suscepti, ipse Basilius, Georgius, Demetrius, Simeon & Andreas. Demetrio & Simone iampridem morbo absumptis, Basilius Salomoniam Georgij Sobor ouij, eximiæ fidei atque prudentiæ consiliarij filiam, in matrimonium sibi collocauit, cuius fœminæ singulares uirtutes una sterilitas obscurat. Solent autem Moschouitæ quum de uxore ducenda deliberant, omnium toto regno puellarum uirginum delectum habere, ac forma, uirtutéque animi præstantiores ad se perduci iubere, quas demum per idoneos homines, fidelesqꝫ matronas inspiciunt ita diligenter, ut secretiora quoque ab ijs contrectari explorariqꝫ fas sit. Ex ijs uero magna atque solicita parentum expectatione, quæ ad principis animum responderit, regijs nuptijs digna pronunciatur. Cæteræ uero, quæ de formæ pudicitiæqꝫ, & morum dignitate contenderant, sæpe eadem die in gratiam principum, proceribus atqꝫ militibus nubunt: sic ut mediocri loco natæ plerunque, dum principes regiæ stirpis clara stemmata contemnunt, ad summum regalis thori fastigium, uti & Turcas Ottomanos solitos esse uidemus, pulchritudinis auspicijs euehantur. Basilius quadragesimum septimum ætatis annum non attingit, specie corporis eximia, animi uirtute singulari, suorumqꝫ studio ac beneuolentia, & rebus gestis, progenitoribus suis anteferendus. Nam quum per sex annos cum Liuonijs, qui septuaginta duas urbes fœderatas in eius belli causam trahebãt, armis contendisset, paucis legibus datis potius quàm acceptis, uictor discessit. Polonos quoque initio statim ipsius imperij, acie profligauit, Constantinumqꝫ Ruthenum copiarum ducem captum & catenis uinctum Moscham perduxit. Sed ipse aliquanto post ad Borysthenem supra Orsam urbem, ab eodem Constantino quem dimiserat, magno prælio est superatus: ita tamen ut Smolenchum oppidum, quod antea Moschouitæ occuparant, post tantam etiam uictoriam à Polonis partam, in ditione Basilij relinqueretur. Sed aduersus Tartaros, & maxime Europeos Præcopitas, sæpius secundo prælio à Moschouitis est dimicatum, ulciscendis fortiter iniurijs, quas illi repentinis incursionibus intulissent. Supra enim centum & quinquaginta milia equitum Basilius ad bellum ducere consueuit, distinctis per uexilla turmis, quæ suos duces sequuntur. Regiæ alæ uexillo inscripta est Iosue Hebræi imago illius, qui, ut sacræ referunt historiæ, à deo maximo longissimum diem, retardato solis cursu pijs precibus impetrauit. Pedestres copiæ nullo propè usui sunt in illis uastis solitudinibus, tum ex ipsa ueste quæ fluxa talarisqꝫ est, tum ex hostium consuetudine, qui cursu potius & equitandi celeritate, quàm ui statariæ pugnæ, uel ipso congressu militiam exercent. Equi eorum statura infra mediam existunt, sed robusti & uelocissimi

Salomonia, Vxor Basilij

Delectus uirginum.

Basilij ætas.

Basilij laus.

Incredibilis equitatus

Insigne regij uexilli

Arma gẽtis habentur. Equites præpilatis hastis, clauisq; ferreis & sagittis rem gerũt. Paucis falcati sunt gladij: corpora uero clypeis rotundis, ut Asiatici Turcæ, uel inflexis & angularibus parmis, more Græcorũ, itemq; lorica & galea pyramidali proteguntur. Basilius etiam Sclopettariorum equitum manum instituit, multaq; ænea tormenta Italorum fabrorum artificio conflata, suisq; imposita curribus in arce Moschæ uisuntur. Ipse insigni apparatu & singulari comitate, qua tamen regia maiestas nulla ex parte corrumpitur, publice cũ proceribus atq; legatis epulari solet, *Apparatus regiæ mensæ* magnumq; inaurati argẽti pondus duobus abacis expositum eodem triclinio conspicitur. Nullam prætoriani militis cohortem, præter ipsam familiam, corporis custodiæ causa circum se habere uel alibi alere consueuit: ab urbana enim fideli multitudine stationes habentur, nam unaquæq; urbis regio foribus, cancellisq; sepitur, nec temere per noctẽ, aut sine lumine in urbe uagari licet. Aula omnis constat ex regulis & ex ipso militum delectu, qui per status mensium circuitus, frequentandæ nobilitandæq; regiæ causa per uices ad implenda comitatus officia è singulis regionibus accersuntur. *Exercitus regius* Porrò exercitus omnis quum bellũ ingruit, uel hostibus indicitur, ex euocatis ueteranis, nouisque prouinciarum delectibus cogitur: nam cunctis in urbibus præfecti militiæ iuuentutem inspiciunt, idoneosq; in ordines militum transcribunt, quibus ex ærario prouinciarũ, certa pacis tempore, sed ea quidem exigua stipendia persoluuntur. *Immunitas militaris* Verum qui militant, immunitate uectigalium gaudent, & cæteris paganis præstant, regiaq; gratia omnibus in rebus potentes existũt: patescit nanq; ueræ uirtuti nobilis locus, quum bellum geritur, siquidem egregio & in omni rerũ administratione salutari instituto, *Optimum institutum* ad suum quisque spectatum facinus, uel perpetui præmij uel ignominiæ sempiternæ fortunam adsequitur.

FINIS.

BENEDICTI LAMPRIDII.

Hos dono Iouius mittit tibi Rufe labores
Anfractus longos, & spatia ampla maris.
Hæc quoniam nemo melius te iudicet, unum
Vllæ nec terræ, nec maria ulla latent.
Magna quidem Iouius donat tibi Rufe, sed ipse
Longe maiori munere dignus eras.

PETRVS MARTYR DE
INSVLIS NVPER REPERTIS, ET DE moribus incolarum earundem.

X mearum decadum libellis in uulgus emiſſis colligere licet, fugitiuos quoſdam ad uicina Darienis *Darienes flu.*
appulſos noſtrorum libellos admirantes dixiſſe, terras ſe aliquando incoluiſſe, quorum habitatores inſtrumentis uterentur eiuſcemodi, ac politice legibus parentes uiuerent, atriaq́ ac templa lapidibus conſtructa magnifice, plateas etiam, ſtrataſq́ uias ordine compoſito, ubi negocientur, haberent. Eas nũc terras noſtri reperere: qui autores fuerint, quomodo res proceſſerit, attẽte audiat quiſquis peregrinorum regionum conditiones & populi mores ſcire deſiderat. De inſula Cuba, quam Fernandinam placuit appellari, Hiſpaniolæ occidentali proxima, Septentrionalis tamen adeo, ut Cancri tropicus mediã ſecet Cubam, Hiſpaniola uero à tropico diſtet ad æquatorẽ gradus aliquot, pauca tetigimus hactenus. In hac inſula ſex iam ſunt oppida erecta, prima *In Cuba oppida excitata*
rium à diuo Iacobo Hiſpaniarum patrono nomen ſumit. Natiuũ eſt ibi aurum, & montanũ, & fluuiale: auro ſuffodiendo inuigilatur. Quo anno libelli mei portas clauſerunt, tres Hiſpani ex antiquioribus Cubæ ciuibus, Franciſcus Fernandes Cordubẽſis, Lupus Ocho, Caicedus & Chriſtophorus Morantes, nouas quærere terras inſtituunt. Eſt inquietus & ſemper magna moliens Hiſpanorum animus: tria inſtruunt eius generis nauigia, quæ appellat Hiſpanus Carauellas, proprijs impẽſis, habita à gubernatore Dieco Velaſquem nauigandi poteſtate ex angulo Cubæ occidentali, qui ſancti Antonij nomen adeptus eſt, altum capiunt cum centum & decem uiris. Eſt hic angulus ad reficiendas naues, ac aquationi, ac ſignationi aptiſſimus: cœlo tantum & aqua contenti ſex adnauigant inter Zephyrum & Auſtrum dies ac dimidium, quo tempore ſex tantum & ſexaginta ſe miliaria percurriſſe arbitrant᷑. Stabant autem in ancoris ubicunque ſol cadens illos deprehendebat, ne per ignotum pelagus errantes, ſcopulis illiderentur, aut arenoſis uadis impliciti mergerentur. In inſulam incidunt ingentem, nomine Iucatanam, cuius initiũ *Iucatana inſ.*
incolæ Eccampi uocant. Oppidum in littore ſitum adeunt, magnum adeo, ut Cayrũ illud noſtri dixerint: hoſpitaliter ab incolis noſtri ſuſcipiunt᷑: ingreſſi ſumma ſunt repleti admiratione, turritas domos, templa magnifica, uias ordine ſtratas ac plateas, ac nundinaria ibi agi commercia reperiunt: lapideæ ſunt domus, aut ex lateribus & calce, arte & induſtria confectę: ad prima domorum impluuia, & primas habitationes per duodecim aut decem gradus aſcenditur, nõ tegulis tantum, ſed culmis aut herbarum fruticibus copertæ

ſunt,

ſunt. Mutuis ſe muneribus afficiunt, bullas aureas & ex auro fabrefacta monilia perpulchre formata barbari noſtris, noſtri aũt illis ſericeas ac laneas ueſtes, uitreos etiam calculos, & aurichalcea tintinnabula, munera illis grata, quia peregrina, ſunt impartiti. Specula floccifaciebant noſtra, quia illi lucidiora ex quibuſdam lapillis aſſequuntur. Veſtita eſt hæc gens non lana, quia pecudes nõ habent, ſed goſſapio mille modis & uarijs fucato coloribus. Fœminæ à cingulo ad talum induuntur, uelaminibusq́ꝫ diuerſis caput & pectora tegunt, & pudice cauent, ne pes aut crus illis uiſatur. Templa frequentant, ad quæ primarij uias ex proprijs domibus ſternunt: idolorum culturæ indulgent, ſunt recutiti: ſumma fide negociantur, permutãdo tamen ſine pecunijs: crines ornant. Vnde id habuerint interrogati per interpretes, dicunt aliqui, tranſijſſe aliquãdo uirum quendam formoſiſſimũ per eos tractus, qui eis id inſigne in ſui memoriam reliquerit. Alij, obijſſe lucidiorem ſole hominem in eo opificio. certi nil habetur. Aliquot ibi dies cõmorati, iam uidebantur incolis eſſe moleſti: nullius enim hoſpitis eſt grata mora longa: commeatum capiunt, rectà tendunt ad occidentem per prouinciam Comi & Maiam dictas ab accolis: præterlapſi ſunt, aquam tantum & ſigna ex itinere capientes: barbari littorales noſtras admirabant̃ naues mari innatantes, ad quas uiſendas & fœminæ permixtæ uiris cum infantibus paſſim prodibant. Nam ex mari non ſine ſtupore illorum ædificia, ſed præcipue templa littoribus proxima, in modum arciũ erecta proſpectabant. Iacere tandẽ ancoras placuit ad miliaria centum, decem in prouincia, cui nomen Campechium, cuius oppidum eſt domorum trium milium, amice ſeinuicẽ complectũtur, nauticã noſtrorũ artem, nauigiorum magnitudinẽ, uela, ampluſtra, resq́ꝫ cæteras barbari attoniti admirabantur. Vbi excuſſorum tormentorum tonitrua, fumoſum ac ſulphureum odoremq́ꝫ ignitum ſenſerunt, à deo mitti fulmina arbitrabant̃. In atrio regulus noſtros benigne magnificeque hoſpitatus eſt. Poſt ſumptas more illorum epulas, in quibus pauones habent & altilia, uolucres etiã montanas & nemorales, ac aquatiles, perdices, coturnices, turtures, anates, & anſeres, cuniculos: ultra hęc lupos, leones, tigres, uulpes, & quadrupedes agreſtes, ut apros, ceruos & lepores. Ducti ſunt noſtri cum regio comitatu ad latum compitũ in oppidi latere ſitũ, oſtendũt noſtris quadratũ quatuor graduum erectũ marmoreũ, partim ex tenaci bitumine, partim ex lapillis pulpitũ, cui hominis inhærebat ſimulacrũ ſuperſculptũ, adhærentibus illi duobus quadrupedibus ignotis, q marmorei hominis uterũ, uti canes rabidi uidebantur uelle dilacerare. Serpẽs bitumine ac lapillis cõpacta, pedũ longa ſeptẽ & xl., uti bos magnus marmoreũ leonem uorans, recenti cruore irrorata ſimulacro aſtabat: proximi ſolo affixi erant tres tigni, quos tres alij lapidibus ſuffulti tranſuerſabant. In eo loco reos puniunt, in cuius rei argumentũ, ſtratas uiderũt innumeras cruore illitas & cõfractas ſagittas, & mortuorũ oſſa in uicinũ

Campechiũ

cortem proiecta. Domus & hic sunt ex calce & lapidibus ædificatæ. Regulo Lazari nomen indiderunt, quia Lazari die terram ceperunt. Abeũt ad milia inde, ad occidentem semper, quindecim. Prouinciã captant nomine Aquanil, cuius oppidum Mosco dicitur, regulus Capoton, ultima acuta: Hostiliter inspectat nostros hic regulus, insidias nostris struit, petentibus aquam: trans collem proximum fontes esse innuunt, quà iter erat per angustas semitas. Ex mutatis in fronte coloribus, & arcuum & telorum gestamine, fraudẽ sensere, tendere ulterius nostri recusant. Palantes & imparatos adoriuntur nostros barbari, mille amplius sternunt fugientes nostros, cœnoso in littore (erat enim ibi mare cœnosum) implicantur, duos & uiginti sagittis transuerberatos perimunt, reliquos maiori ex parte uulnerant. Tribus & triginta inquiunt classis ipsum prætorem Franciscũ Fernanden uulneribus percussum. Ferè nullus euasit incolumis. Si ad monstratos colles processissent, perempti fuissent ad unum. Mœsti ergo redeunt, qui superfuere ad Fernandinam insulam unde uenerant, ac cum fletu & gemitibus ob relictos & præsentes uulneratos à socijs recipiuntur. His intellectis Cubæ Fernandinæ gubernator Diecus, Velasquem quatuor Carauellarũ classem instruit cum hominibus circiter trecentis. Huic classiculæ præfecit nepotem suum Ioannem Grisaluã, additis subprætoribus Alfonso Auila, Francisco Montegio, & cõmẽdatario Petro Aluarado, Nauclero autem eodem Antonio Alamino prioris classiculæ rectore. Idem iter capiunt, sed australius aliquanto ad milia forte septuaginta, turrim ex alto uident, terram minime. Ea turri duce, insulam apprehendunt nomine Cozumellam, à qua suaues se olfecisse odores spatio triũ miliariorum uento inde perflante, inquiunt. Ambitu reperiunt esse miliariorum quinq; ac quadraginta: plana est, gleba fortunatissima: aurũ habet, sed peregrinum aliunde allatum: melle abundat & fruticibus ac hortensibus, uolucribus etiam & quadrupedibus. Est horum incolarum, ut breuibus absoluam, ea œconomia & politica, quæ de Iucatana: domus, templa, uiæ, commercia, uirorum ac fœminarum gestamina ex gosipino, non laneo uel serico: domus lapideæ, culmo contectæ, ubi sit lapidum penuria: sed ubi sit lapicidinarum copia, laminis lapideis conteguntur, marmoreos postes in plerisq;, ueluti apud nos pleræq; domus habent. Turres ibi uetustas dirutarum uestigia redolentes repererunt, unã præ cæteris graduũ octodecim, ut ad illustria templa cõscendit. Nostras sunt admirati naues, & nauticã artẽ, noluerũt hospites primo impetu, benigne eos tandẽ admiserũt: turrim conscendũt duce primario, quẽ sacerdotẽ credunt: uexillũ in cacumine sistũt, regi Castellæ imperiũ adiudicant, Sanctę crucis nomen insulæ assignãt, quia ad nonas Maij Sanctæ crucis festo sunt insulã ingressi. Cozumellã uero, inquiunt, appellari à regulo Cozumellao, cuius maiores ipse iactat fuisse huius insulæ habitatores. Cameras in turri reperere, statuis tũ marmoreis, tum fictilibus ursorũ simulacris

Aquanil

Cozumellã insula

ſimulacris inſtrūctas, quos uniſono cantu elato inuocant, ſuauibus adolent odoribus, uti penates eos colunt:res ibi diuina celebrata eſt,ſunt recutiti. Regulus hic eleganter ex goſſipino uelamine indutus, pedis unius digitos abſciſſos habebat: natanti piſcis uorax, qui Tuberon dicitur,uno morſu digitos raptauerat,laute copioſeq́ꝫ noſtros alluit. Poſt triduum abeunt ad occidentem ſemper,uident procul montes,Iucatana erat inſula,quæ à Cozumella quinque tantum milibus paſſuum diſtat, Iucatanæ latus meridionale capiunt, putato continenti proximum circumeunt,illam nequeunt uniuerſam, ob frequentes ſcopulos,& ob harenoſa uada. Ad iam notum latus boreale Alaminus nauclerus naues reducit. Ad idem oppidum Campechiũ & Lazarum regulum, ad quem priores ſuperiori anno proficiſcuntur, placide ſuſcepti ad oppidum inuitantur: inuitaſſe pœnituit: ad lapidis iactum ab oppido noſtros ſiſtere iubent: accolæ abire imperant, aquandi petunt copiam priuſquam diſcedant noſtri,puteum à tergo relictum monſtrant,licere inde aquam haurire,aliunde minime inquiũt:pernoctatũ eſt in uicino putei campo:diffidunt barbari,armatorum tria circiter milia caſtra locant non longe à noſtris:pars utraqꝫ noctem duxit inſomnem: illi noſtrorum eruptionem in pagum,noſtri barbarorum impetum repentinum ueriti, tubarum clangoribus,& tympanorum boatu ſomnolentos excitabant:ubi illuxit, accedũt barbari,appellant interpretes Cubenſes noſtros, quorum idioma,ſi non idem, conſanguineum tamen: face thurea inter utrunqꝫ agmen accenſa, minantur internecionem, ni prius abire properauerint quàm fax extinguatur: nolle ſe hoſpites proteſtantur:fax conſumitur, deuenitur ad manus, perimunt è noſtris unum, quem ſagitta male ſcutatũ reperit,multi feriuntur: ad tormenta quæ apud puteum erant locata, ſe reducunt noſtri, ut inde globos iaculent in barbaros:retrocedunt ad oppidum barbari, milites feruenti animo cupiebant illos perſequi,uetuit Griſalua prætor.Inde procedunt ad Iucatanæ calcem ultimum,ducentorum reperiunt eſſe miliarium,amplius productam ab oriente in occidentem: portum petunt egregium, cui nomen dedere Portus deſyderatus.Ad terras deinde transfretant alias,& terram prehendunt Iucatanæ uicinam ab occidente:dubitant ſit inſula nec ne, continenti eſſe annexã arbitrantur. Eſt ibi ſinus quem ſuſpicantur ambitum utraque terra, nil certi, Caluacã,aliàs Oloan ab accolis hæc tellus appellatur.Flumen ingens ibi repertum,dat ſuo furore in pelagus potabiles aquas, duorum milium ſpatio à prætore Griſalua appellarunt flumen.Admirati noſtras moles mari natantes barbari accolæ utranqꝫ fluminis ripam ad ſex milia armatorũ, ſcutis aureis,arcubus & ſagittis,enſibus etiam latis,& haſtis aduſtis armati obſident, prohibituri deſcenſum & littus tutaturi.Stat ea nocte pars utraqꝫ in alis,prima luce ecce Canoas circiter centum armatis plenas:diximus aliàs, Canoas eſſe lembos uniligneos:& hic ſe Cubenſes interpretes, & hi ſat cõmode conueniebant

ueniebant in lingua: pax oblata per interpretes admittitur,accedit una Canoa, reliquæ sistunt. Canoæ rector quid nostri quæritent per alienas terras percontatur:aurũ cupere respondetur, permutatione tamen,nõ gratuito aut uiolenter. Redit Canoa, quid actum sit regulo referunt nautæ: accersitus regulus uenit libens:narratu dignum: cubicularium ad se uocat regulus, cubicularia iubet afferre ornamenta,ut prætorẽ nostrum Grisaluam ornet imperat,à calceo incipit aureo illum induere,ocreas, thoracẽ, & quicquid armorũ ex ferro aut calybe solet cataphractus noster aliqs prodituros ad pugnã sibi sumere, uniuersum id ex auro miris modis formato regulus Grisaluæ impartit. Compensat Grisalua sericeis,laneis ac lineis uestibus,rebusq; alijs nostratibus. In huius Iucatanæ initio,quando in Cozumellã traiecerunt,in Canoam piscatoriã inciderunt:nouẽ inerant hamis aureis piscantes incolæ inermes,capiunt omnes nil timentes. Ex illis unũ agnouit hic regulus, se tantundem auri missurũ in crastinũ pollicetur ad Grisaluã, quanti ponderis uir ille reperiretur:negauit redemptionẽ socijs inuitis pretor,illũ retinuit ac discessit, quid ultra faciat recogniturus, ad milia centũ circiter, ad zephyrum semper, sinum ingentem reperiunt,in quo tres paruæ insulæ sitæ erant,adeunt grandiorem: proh crudele facinus, proh truculentas hominũ mentes, stomacho claudat portas quisq; pius ne perturbet,pueros puellasq; suis dijs immolãt passim,sunt recutiti, simulacra quæ colunt,partim sunt marmorea quædam, alia fictilia:marmoreas inter imagines exstat leo pertusa ceruice,in quam miserorũ sanguinẽ proijciunt,ut inde fluat in lacunam marmoream. Quibus ceremonijs miserorum sanguinẽ litent referamus, non iugulis,sed pectoribus apertis ex infausta uictima cor eruunt,ex cuius calido cruore idolorum labia illiniunt, reliquum fluere patiuntur in lacunam: inde in apertum, cor & exta comburunt,gratum fumum dijs fore arbitrantur. Ex idolis unum est uirile, quod inflexo capite lacunam sanguinariam superinspectat, tanquam acceptans sacrificium hostiarum. Torulos brachiorum & fœmorum,ac surarum pulpas edunt, præcipue si hostem bello uictum sacrificauerint. Riuum concreti sanguinis,ueluti ex carnificina exeuntem repererũt. Ex insulis uicinis ad id facinoris miseros transportant, capita cadaueraq; ibi truncata uiderũt innumera,integra etiam pleraq; uelaminibus cõtecta. Vniuersi tractus illi auro gemmisq; abundant. Pererrans insulam unus è nostris in duos semisuffusos urceos alabastrinos perpulchre laboratos lapillis incidit, diuersorũ colorum plenos. Aiunt lapillũ se reperisse,qui missus est ad gubernatorẽ,ualoris duorum milium Castellanorũ auri. Sacrificij hanc insulam appellarunt. *Sacrificij insula* Extant & in huius Colluacanæ lateribus aliæ sitæ insulæ,in quibus solæ mulieres habitant sine uirorũ cõmercio. Putant aliqui Amazonico uiuere more, qui prudentius rem ponderant,cœnobitas esse uirgines,secessu gaudẽtes,uti apud nos,& multis in locis apud ueteres Vestales,aut Bonæ deæ sacræ. Cer

 tis anni

tis anni temporibus traijciunt ad eas uiri, non coitus causa, sed moti pietate, campos & hortos illis composituri, quo cultu queant uitam ducere. Fama tamen uiget, esse alias insulas fœminarum sedes, sed corruptarum, quæ mammillam à teneris scindunt, quo facilius queant sagittariam artem exercere: ad easque traijcere coitus causa uiros, nec retinere mares. Fabulã puto. Ad littus ergo Colluacanæ terræ se applicant nostri, placide negociantur, aureum regulus cacabum, armillas, torques, bullas, multaque præterea diuersorum generum monilia nostris impartitus est: nostri contrà nostratibus illum alacrem reddunt. Figere hic pedem, & coloniam deducere cupiebant: prohibuit Grisalua prætor, desperatis animis uixerunt eo tempore cõmilitones in prætorẽ. Turritis constat ædificijs hæc prouincia, oppidis amplissimis quindecim, & alicubi uiginti milium domorum se aliqua uidisse attestantur. Sunt nõ ubique connexæ domus, hortis & cortibus intersecantibus, multæ distant à seipsis, plateas habent mœnibus circumseptas, in quibus fora nundinasque exercent, uias ordine stratas, furnos, fornacesque, calcem ac lateres coctos habent, figulos, lignariosque fabros, & artifices, mœchanicarumque artium omniũ opifices assequuntur egregios. Potanchanus hic regulus dicitur, regio Palmaria, eius oppidum regium aiunt esse domorum quindecim milium. Quando nouos hospites suscipiunt, qui pacem in illis terris admittũt, in amicitiæ fœdus sibiipsis cum nouacula uel gladio lapideo sanguinis parumper ex lingua uel manu, aut lacerto, uel alia quauis corporis parte, hospite inspectante eruunt. Sacerdotes uiuũt cœlibes & incorrupti. Quid sit coire nemo intelligit, donec nubat. Nephas & morte piandum est aliter accidere. In fœminis mira castitas. Licet unicuique potenti, postquam unam duxerit uxorẽ, habere pellices quotquot uoluerit: sed nupta adulterio comprehensa uenditur à marito, primario tamen principi, à quo licet mulieris propinquis illam redimere. Nemini non coniugato phas est iungi in mensa, uel eadem lance uesci, aut poculo bibere, paremque coniugato se præbere. Augusto Septembrique mense quinque ac triginta dies abstinent, non à carnibus modo, quas assequuntur optimas, sed neque piscibus uescuntur, aut re aliqua, quæ sanguinẽ nutriat: hortensibus ac leguminibus illos dies peragunt. Menses uiginti dierum numero claudunt: annum uero mensibus uiginti: aliquot ibi dies lautos egere. Abeunt, littus idem sequuti, regulum conueniunt alium, cui nomen dedere Quandus: regulus ubi nostros aurum cupere intellexit, laminas conflatas attulit aureas, se copiã eius metalli desiderare prætor significauit per interpretes. Postero die aureum hominis simulacrum, pigmeum, flabellumque aureum, & artificio uario laruam iubet afferri, calculorumque serta, pectoralium, & bullarũ copiam, & diuersorum generum ornamenta & uariorum colorum lapillos nostris est impertitus, dapibus quoque lautissimis persapide conditis saturauit. In littore inuitatos properãti cursu, frondẽtibus ramis ex reguli mandato erectis, ilico

Amicitiæ fœdus

scenis

scenis contegebant, inertes in ramis ferendis: familiares regulus percutiebat sceptro, quod manu gestabat: serui demisso uultu quæcunq; uerbera patienter sustinebant. Interrogatus, ubi nam auri tanta colligeret copia, proximos digito monstrauit mõtes, & flumina ab illis decurrentia. Sunt hi fluminibus ac lacubus adeo assueti, ut idem illis sit natare, quod terra incedere. Merguntur flumine quando aurum placet colligere, manusq; arenis efferunt plenas, demum de manu in manum cribrantes arenam, aurum deligunt. Spatio duarũ horarum dicunt auro implere cannulam digitalem. De suffumigijs & harũ terrarũ odoribus dulcia molliaq; dici queunt, quæ prætermittimus, quia magis ad effœminandos animos faciunt, quàm ad bonos mores. Puerũ annorũ duodecim oblatum à regulo recusauit prætor, puellam admisit pulchre ornatam, socijs inuitis puerum abiecit. Ex lapillis ab hoc regulo habitis, unum scribunt esse ualoris duorum milium castellanorum auri. Discedunt tandem ab hoc regulo auro & gemmis onusti. Grisalua prætor unã è Carauellis ad patruum gubernatorẽ destinat ad Fernandinã cum nuncijs & habitibus auro & gemmis. Littus interea secant, reliqui occidẽtem uersus, una uero propius ferè littus abradebat, qua Franciscus Montegius subprætor uehebatur: duæ per altum tendebãt in prospectu: admirati accolæ, rem nouã miraculo ascribunt. Duodecim ad Montegium ueniunt Canoæ, per interpretes colloquuntur, benigne se inuicem salutant, supplices orant incolæ ut descendãt, magna pollicentur si regulum patriæ adierint: precibus eorum negat Montegius se posse annuere, quia socij nimis à se distarent, contentos tamen dimisit, datis quibusdam nostratibus muneribus illis gratis, quia ignota sunt. Celebre oppidum aliud adeunt, ad littus sese applicant unà tres Camarellæ, prohibentur ab accolis descendere, scutis, arcubus plenis pharetris, & ligneis latis ensibus atq; hastis adustis armati, ad nostros prodeũt, sagittas iaculantur eminus illi, tormentorum globulos in barbaros nostri. Machinarum strepitũ admirati, ac furore perterriti aufugiunt, pacem optant. Iam cõmeatus nostris deficiebant, iam quassatæ longis itineribus naues erant. Ad insulam igitur Fernandinam factis & repertis antedictis, contentus Grisalua, socij haudquaquam reuertuntur. Nunc diuertendũ est parumper, & alia nauigatio pertractanda. Hinc ad has regrediemur terras, quas nostri repetierunt. Diecus idem Velasquen gubernator eodem ferè tempore, quo classem eam quatuor Carauellarum parauerat, aliam destinauit unius Carauellæ tantum, & uno Bergentino comite, cum uiris quinq; ac quadraginta. Violentas hi manus in accolas exercuerunt. Idolorũ sectatores sunt & recutiti, propterea licere illos trahere ad aurum suffodiendum putauerunt. Sunt littori continentis in modũ proximæ paruæ insulæ multæ, ubertate soli, & fortunatissima gleba beatę, Guanapan, Guanguan, Quitilla: ex una istarum tercentum rapiunt utriusq; sexus accolas (huic insulæ posuere nomen Sanctę Marinæ) in Carauellam hos in-

culcant,& ad Fernandinam tendunt, Bergantinum cum socijs quinque ac ui ginti relinquunt,qui dent operam uenationi hominum ulteriori. Portus quē prehendit Carauella, Carenas dicitur: distat is ab angulo Cubæ primario diui Iacobi milia ducenta quinquaginta. Hæc insula est longissima, porrecta ab oriente in occidentem, quam cancri tropicus intersecat. Miserorum uindictam quærente fortuna, è custodibus in terram descendunt quidam, pauci remanent. Nacti occasionē recuperādæ libertatis insulares, raptis nostrorum telis ruunt in custodes: perimunt sex, desiliunt in mare reliqui: Carauella potiuntur insulares, regere illam didicerant, redeunt in patriā: sed primo in eandem insulam uicinam descendunt, Carauellā exurunt, tela secum asportant, lembis traijciunt ad suos, relictos nostros cum Bergantino adoriuntur, prostrant, perimunt: qui euasere, infelices ad Bergantinū profugiūt. Arbor est littori proxima, crucem in eius arboris cacumine locant, & superiorem arboris corticem his uerbis inscribunt, Vannuis Aldarieci. Est Dacien fluuius, in cuius ripa situm est oppidū putati continentis primarium. Re intellecta gubernator, in relictorū auxilium propere mittit naues duas bellatoribus onustas, sero sapiunt: res iam acta erat, crucem sequuti littus adeunt: literas legunt arbori insculptas, non ausi sunt fortunā tentare, cum desperatis egregie armatis præcipue recedunt: ex insula proxima isti tanquam lepores abducūt utriusq; sexus quingentos, eadē causa arbitrati iure merito posse id efficere, quia recutiti. Idem his euenit ad Fernandinam applicatis, unum è nauibus ferociciter aggrediuntur, acriter dimicando, custodes Hispanos perimunt quosdā, cæteri sese in mare proijciunt, & ad sociam, quæ proxima erat, Carauellā adnatant, unà omnes cum superstite Carauella raptatā adoriuntur. Dubia fuit quatuor horarum spacio uictoria, pro libertate recuperanda tam uiri quàm fœminæ rabide pugnabant, ne adeptam amitterent prędam, Hispani acrius dimicabant: uicerunt Hispani tandem, quia pertractandis essent agiliores: in mare sese proijciunt uicti barbari, cum lintribus recolliguntur, tum ferro perempti in certamine, tum aquis suffocati circiter centum: defuere ex Hispanis pauci, ad diui Iacobi oppidum & aurifodinas trahuntur: Ad aliā dehinc tendunt è uicinis insulis, quæ sunt ibi frequentiores, quàm in nostro Ionio symplegades, quarum congeriem Archipelagus uulgus appellat: hostiliter suscipiuntur, quotquot è nauibus descenderunt, perempti aut percussi sunt. Putāt hanc esse insulam, Ioannes quidā Pontius, unius classiculæ præfectus adiuit, & perturbatos reliquit: fugatur ab accolis, floridamq; appellauerat, quia resurrectionis die eam insulam repererint, uocat Hispanus pascha floridum resurrectionis die. Sex & uiginti, inquiunt, se uidisse insulas, sed à colono prius præterlapsas, tanq; Hispaniæ Cubæq; custodes, in quibus uenientes oceani procellæ illiduntur. Natiuum in plerisq; Granatum aurum reperiunt, monilia & isti uaria gestant, & laruis utuntur, tum ligneis deauratis, tum aureis

perpulchre

perpulchre ornatis. Opifices sunt ubiq; argutissimi. Ex laruis unam secum attulit Franciscus Chieregattus, ex ea colligere licebit, quali polleant ingenio. Nouacularũ structurã mirũ est uidere, ex lapidibus flauis quibusdã diaphonis uti crystallinis eas formant, & cum eis radunt haud secus ac si ex egregio chalybe factæ essent: sed, quod spectatu dignũ est, quando obtusam iam habent ex exercitatione aciem, non cote, non lapide, neq; puluere illas acuunt, sed tantum aqua imposita temperantur. Sunt & apud hos instrumentorum & elegantium rerum mille genera, quæ longum esset narrare. Redeamus ergo unde sumus digressi, ad Cozumellam, Iucatanam, ac Colluacanam siue Olloam, terras dites ac elysias recenter reperras, à quibus diuerteram reuertor: ubi quanti sint momenti tractus illi, cognitum est, Cubæ insulæ habitatores Hispani, gubernatore Annuncte, nouam classem instruunt Carauellarum decem, cum uiris quingentis, additis, uti leuis armaturæ, equis duobus bergantinis, quorum opera utuntur ad uadosa littora, frequentium scopulorum discrimina tentanda. Equos nauibus imponunt, quinque mares, fœmellas uero sedecim bello aptas. Fernandum Corchesium, qui tunc erat prætor urbanus, generalem eligunt classis gubernatorem & prætorem, subprætores uero Alfonsum Fernandem Portucarerium, Franciscum Montegium, Alfonsum Auilam, Alueradum commendatarium Spatensem, Ioannem Velasquem, Diecum Ordassum: uentum sequuntur eundem, ab angulo Cubæ ultimo, ad occidentem. Quamprimũ Franciscus Fernandes Cordubẽsis, mox Ioannes Grisalua, ad prospectum insulæ sacrificiorum, de qua mentionem fecimus, deueniunt, insperatus acer turbo captare terram uetuit, uersis illos uestigijs ad Cozumellam Iucatanæ orientalem fera tempestas transportauit. Portum habet unicum hæc insula, cui nomen Sancti Ioannis porta, latine indiderunt, sex oppidis tantum contenta est, & aqua puteali, aut cisternali, fluminibus caret & fontibus, quia plana, quinque tantum ac quadraginta mille passuum spacio ambitur. Aufugiunt incolæ ad syluas nemorosas, oppida deserunt præ timore: uacuas domos ingrediuntur nostri, patrijs fruuntur cibis, domorum ornatus uariorum colorum, aulæa, uestesq;, ac lodices, amaccas appellant, ex gonsapio natiuo reperiunt. Habẽt etiam innumeros libros. De his cum cæteris ad nouum Cæsarem nostrum aduectis late dicemus. Perlustrant uniuersam nostri milites, compositis tamen agminibus, ne qua uis ingrueret: paucos repererunt accolas, una fœmina comite, per interpretẽ Cubensem, Iucatanos tres alios abductos à primis Hispanis, fœminam hortantur, ut absentes accersat regulos. Fœminæ familiares erant accolæ cum ea ducti, à fœmina uocati per nuncios ueniunt reguli, fidem amicitiæ præstant, domos patrias alacres repetunt, multa ex raptis supellectilibus restituuntur, idololatras & recutitos esse reperiunt: pueros puellasq; Cemibus immolant. Sunt Cemes nocturnorum lemurum simulacra quæ colunt. Interrogatus à

Nouaculæ ex lapidibus

Cemes

me Alaminus Nauclerus, Franciſcus Montegius, & Portucarerius nuncij, qui regi munera attulerunt, unde immolandos habeant pueros puellasq́. Ab inſulis collateralibus, inquiunt uenum ducuntur permutatione auri aut aliarum mercium. Nuſquam enim feralis monetæ dira ſolicitudo in tam uaſto terrarum ſpacio habitatores premit. Idem aiunt de reliquis nuper inuentis inſulis, è quibus duas nominant, Deſtam & Seſtam, ubi nudi degunt, puerorum puellarumq́ inopia canibus litant. Canes alunt comedendos, uti cuniculos alit gens noſtra, non ſunt latrabiles, roſtro uulpino, quos ad eſum deſtinant, pullos caſtrant, ad ſobolem procreandam fœminarum copiam, marium numerum exiguum ſeruant, uti de ouibus paſtores noſtri: pingueſcunt caſtrati uſque ad quadrimeſtre mirum in modum. Ab his ſacris noſtri illos deterrent, nephas eſſe oſtendunt, legem petunt quam ſequantur, eſſe deum unicum qui cœlum creauit ac terras, bonorum omnium datorem, ſub triplici perſona unitum in ſubſtantia, facile perſuadent: Cemes perfringi patiuntur: Beatæ uirginis imaginem depictam à noſtris præbitam in ſacro ſui templi loco ſiſtunt, templum ac eius pauimenta uerrunt & abradunt, crucem ob ipſius dei atq; hominis laudem, ob ſalutem humani generis ſuperimpoſitam recordatione adorandam receperunt, in templi cacumine unam ingentem ligneam locant. Conueniunt omnes deiparæ uirginis cum tremore reuerenti figuram ſuppliciter ueneraturi. Per interpretes ſignificarunt hi accolæ eſſe in Iucatana uicina inſula Chriſtianos captiuos ſeptem, qui ad eam, tempeſtatibus raptati, appulerant, quinque tantū miliorum ſpacio dirimitur à Iucatana hæc inſula. Quinquaginta uiros cum duabus carauellis prætor Corteſius ad id negocij deſtinat perquiſitores, Cozumellanos tres ſecum aduehunt cum literis ad Chriſtianos, ſi qui reperiantur: quàm egregium facinus ſint acturi, ſi aliquem adduxerint, oſtendit, rem ardenter commendat, ab illis nanque ſperat lucidiorem ſole ſe tractuum illorum omnium noticiā habiturum. Abeunt bonis auibus, ſex dies eis aſſignantur ad reditum, octo expectarunt: demiſſos in terram Cozumellanos nuncios trucidatos aut detentos ſuſpicati ſunt: illis relictis, redeunt ad Cozumellam noſtri. De diſceſſu ex Cozumella cogitabat iam uniuerſa claſſis, oppoſita illam uis maris detinuit. Ecce ab occidente Canoam inſpectant uenientem ab Iucatana, Chriſtianum unum è captiuis aduehit, ſeptennio is uitam degerat apud Iucatanos, Hieronymum Aquillarem nomine, uirum Aſtigetanum Vandalum: quo gaudio ſeinuicem fuerint complexi, caſus loquatur: infelicem ſortem ſuā, & ſociorum unà amiſſorum enarrat, auditur attētis mentibus: nec diſſonum fore arbitror, nec tuæ beatitudini moleſtum, ſi rem, ut accidit, recenſuero. In meis decadibus mentio facta eſt de nobili quodam Aldiuia ab Darianenſibus miſſo. Sinus Vrabæ in putato continenti habitatoribus, ad Hiſpaniolā, Admiranti Colono, proregi & ſenatui regis (ad quos pertinet putati conti-

nentis

nentis remedium)significatum qua rerum omnium penuria urgerentur:sini/stris auibus miser Aldiuia prouinciam suscepit: in Iamaicæ insulæ Hispaniolæ Cubæq; laterali à meridie prospectu repentinus uortex in arenosas detulit syrtes. Ea uoracia cæcaq; uada Hispani uocāt uiperas & quadranter uiperas, quia ibi multæ naues implicantur, uti uiperina cauda lacerti: discinditur Carauella, uix Aldiuiæ & è socijs triginta licuit in Carauellæ scapham descendere: sine remis, sine uelis misere raptantur à pelago defluenti: diximus nanque in Decadibus, esse ibi maria perpetuo fluxu labentia in occidentem: tredecim errarūt dies inscij quò tenderent, nil esui aptum repererunt unquā, septem ex eis consumpsit fames, fuerunt ipsi marinis piscibus esca, in Iucatanam transportantur. Superstites iam inedia deficientes in crudelis reguli potestatem inciderunt. Valdiuam prætorem unà & socios quosdam trucidauit, mox immolauit Cemibus, demum cum unitatis amicis comedit. Hostes autem, aut appulsos hospites hi depascunt, de reliquo, à carne humana abstinent. Hic Hieronymus Aquillaris, & socij sex in tertium diem immolandi seruabantur, nocte ruptis uinculis truculenti manus tyranni euasere: ad regulum huic infensum, supplices confugiunt: admittuntur, sed in seruitutem. Admirandum auditu est de huius Aquillaris genitrice: ubi rem intellexit, illico insaniuit præ dolore, licet in nube tantum filium audiuerit, in potestatem carnes humanas edentium incidisse; Hæc si quando carnes assatas inspectat, aut uerubus affixas, clamoribus domum replet, inquiens, En matrem omnium miserrimam, en filij mei frusta. Habita igitur epistola prætoris Aquillaris per Cozumellanos nuncios, coram regulo Hero, qui Taxmarus dicitur, quid Cozumellani afferant enarrat, de potentia regis eorum, qui ad eas partes appulerunt, déque uirorum fortitudine, de illorum beneficentia in amicos, de sæuitia in detractantes, uel eorum postulata respuentes, multa edisserit: trementem reddidit Taxmarum. Det operam, ne hostes suam ditionem ingrediantur, seruum rogat, sed pacato ueniant animo. Pollicetur Aquillaris pacem, &, si opus fuerit, contra hostes auxilium & fauorem. Aquillarem dimittit, tres'que illi dat familiares comites: ita iunctim traijciunt ex Cozumella in Iucatanam, ad flumen, Alamino nauclero regente, aliâs repertum tendunt: fauces eius arenis erant conclusæ, uti de Nilo Ægyptio legitur, flantibus Etesijs, propterea maioribus non licuit nauibus aduerso flumine procedere, quamuis sit aliâs huiusmodi nauibus aptum suscipiendis. In Bergantinos & nauium lintres ducentos uiros in littus exponit prætor. Per Aquillarem pax offertur. Quid sibi uelint percontantur accolæ: Dapes inquit Hieronymus Aquillaris. Spacium erat ingens arenosum ad latus oppidi, illuc tendant, insinuant accolæ. Eunt. Postero die afferunt gallinas octo earum more, quæ sunt pauonibus neq; minores, neque insipidiores, suffusci coloris, & tantum

Maiciū Maĳcĳ, quantum uix sufficeret decem famelicis. Est aūt Maĳcium frumenti granum quo ipsi panem conficiunt, nostro panico non multum dissimile. Protestantur unà ut inde discedant, propere ingens armatorum ad nostros discedere renuentes multitudo cōcurrit iterum, quid sibi uelint per alienas terras uagantes interrogant: pacem se cupere, per Aquillarem respondent nostri, & rerum permutatione dapes, aurumq́ꝫ, si aurum possident: nolle se pacem aut bellum cum eis, respondent: abeant iterum, ni malint usqꝫ ad unum trucidari: nolle abire, nostri inquiunt, non habita ciborum copia, quæ alendis militibus præsentibus sufficiat: crastinum adferenda cibaria signant: mentiti sunt: mane sequenti nostris, qui castra locarant in arena, & fuerant pernoctati, tantundem afferunt epularum, & sui reguli nomine iubent abire. Cupere se oppidum uidere, & potiores dapes, nostri dicunt. Recusant illi, & terga uertunt submurmurantes: inedia nostri urgebantur, uictum quærere coguntur. In terram mittit subprætores prætor cum uiris centum quinquaginta: Per diuersa tendunt ad oppidana rura: è turmis unam, obuĳ barbari male tractabant: non longe aberāt socĳ, audito strepitu, laborantibus socĳs opē ferunt. Alia ex parte prætor tormenta in Bergantinos & scaphas locat, ad littus se applicat cum reliquis militibus, littus tutaturi, & prohibituri descensum: properanti cursu ad pugnam parati, occurrunt barbari, sagittis & iaculis eminus nostros impetunt, feriunt imparatos: uiginti circiter tormenta in hostes prætor exonerat: strage globorum & stridore, ac flammarū eruptione perculsi, perturbantur palantes crurum tenus, in aquas se proĳciunt: & nostri hostes insequuntur fugientes, unà cum perterritis oppidum ingrediuntur: continuo cursu barbari traĳciunt oppidum, & domos deserūt. Ad fluminis ripam protentum dicunt esse oppidum, quantum non ausim dicere, mille quingentorū passuum, ait Alaminus nauclerus, & domorum quinque ac uiginti milium: stringunt alĳ, ingens tamen fatentur & celebre: hortis intersecantur domus, quæ sunt egregie lapidibus & calce fabrefactæ, maxima industria & architectorum arte. Ad quarum sedes habitabiles per decem & duodecim alicubi gradus ascenditur, & spacĳs interiectis secantur. Nemini quidem licet uicini murum trabibus onerare, sunt domus omnes trium domorum intercapedidine separatæ, culmis tamen & paleis coopertæ maiori ex parte, lapideis laminis pleræqꝫ. Quadraginta hominum milia barbari professi sunt eo die pugnæ interfuisse, uictos tamen à paucis ob nouum pugnandi genus cum tormētis: & quia prætor in terrā equites sexdecim exposuerat, qui pugnæ interfuerunt, à tergo barbaros adorti, turmas findebant celeri cursu, non aliter q̄ si greges ouium interficerent, perimendo, feriendo à dextris & à sinistris: miraculo perculsi miseri hæsitabāt, neqꝫ exercēdi tela locus dabatur, idē animal arbitrabant̄ hominē equo annexū, uti de centauris nata est fabula. Duos & xx. dies sunt potiti oppido, laute sub tecto nostri, sub dio barbari esurientes

degunt:

degũt, neq; sunt ausi nostros adoriri: munitiorẽ oppidi partẽ, ueluti arce tuti elegerunt, nocturnisq; freti custodijs, suspecti semper eruptionem timentes, somno uacabant. Potanchanum dicitur ab accolis oppidum, & à uictoria ibi adepta, Victoriam nostri appellarunt. Mira etiam de atriorum ruralium ad delicias in prædijs ædificiorum magnificentia, magnitudine atq; elegantia, cum solarijs, impluuijs, & tabulatis egregijs more nostro: ut quatuor Hispani ruralé quoddam ingressi, per horas quatuor in eo uagati fuerint, antequã ipsius exitum ob magnitudinem comperire potuerint. Per interpretes tandem & captos in prælio, regulum & eius primarios accersunt, ut inermes & supplices ueniant: datur opera, parent dicto, domus quisque suas repetit, pacem illis præstant lege proposita, ut ab horrentibus humanorum corporum ceremonijs erga manes & perniciosos dæmones, quorum simulacra uenerantur, abstinerẽt, nostroq; deo Christo cœli terrarumq; satori, ex uirgine munda præstito, & ad humani generis leuamen crucifixo, dirigant mentis oculos, ut'que regi Hispaniæ se subditos fore profiteantur. Pollicentur utrunq;, quantum breuitas temporis passa est instruuntur, restitutos nostratibus muneribus contentos reddunt. E cœlo missos arbitrantur uiros, qui adeo pauci numero ausi sint contra ingentem multitudinem manum conserere: nostros & illi quibusdam aureis donis affecerunt, seruas etiam uiginti donarunt. His ita relictis, alias eorundem littorum terras quæsituri abeunt, sinum repetunt sub Grisalua repertum ab Alamino, cui nomen dedere Bian sancti Ioannis: Bian uocat Hispanus sinum. pacatis animis ueniunt accolæ. Ab littore oppidum erat distans miliare, domorum aiunt mille quingentarum, super tumulo erectum: ad oppidi hospitia inuitãt nostros, dimidiam oppidi partem offerunt, si perpetui uelint esse habitatores secum: putant, uel Potanchanensium exemplo perterritos, ad quos iam forte fama peruenerat, uel sub talium uirorum umbra sperasse in uicinos hostes fauorem & auxilium habituros. Perpetuis nanq; mutuis se bellis conficiũt imperij cupiditate. Recusant æternam sedem, annuunt temporaneæ. Redeuntes ad littus nostros sequitur populus, scenas illis & ramata mapalia summa cum diligentia erigunt, & tutissimis tegminibus à pluuia cooperiunt: castra ibi locant, ne marcescãt socij. Prætor Alamino nauclero & Francisco Montegio dat negocium, ut illius terræ occidentem uestigare intendant, fessos interim ipse recreaturus, & curaturus saucios. In Potanchano manet ergo prætor cum reliquis, Bergantinos præbet ituris duos, homines quinquaginta. Ad hunc usque sinum lenis erat decursus aquarum: ubi paulo inferius ad occidentem adnauigarunt, ac si ex montibus altis à torrente raperentur, ita impetus illos æquoris breui spacio ad quinquaginta à socijs transportauit miliaria: in aquarum concursum incidunt. A læua uasta maris planicies sese ostendit, quæ descendentibus ad occidentem undis obuiabat, uti duo ingentia flumina, quando conueniunt

ex aduerso

ex aduerſo, ita uidebantur à meridie uenientes aquæ, tanquam hoſtibus in ius alienum pedem inferentibus, primis poſſeſſoribus uelle obſiſtere. Ex oppoſito terram uiderunt longe à læua & à dextra, minime fluctuabant, inter eos conflictus uorticibus agitabantur in diuerſa, qui ferè illos deglutierāt, ſine ſpe uitæ diu hæſitarunt, flectunt proras, aduerſo torrente unde uenerāt, luctantur remis uelisq; innixi, ſuperare uix poterant impetum, quando ſeceſſiſſe putarūt ad minus paſſuum duo milia, una nocte quatuor ſe fuiſſe retractos inuenerunt. Vicerunt tandē illud graue certamen deo fauente. Duos & uiginti dies in eo paruo maris ſpacio conſumpſerunt, ad ſocios tandem redeunt, rem aperiunt, finem eum eſſe terram Colluacanæ, putatiq; continētis adiudicarunt. Terram uero procul uiſam à fronte, uel continenti noſtro annexam, uel Septentrionalibus coniungi plagis ad Bachalaos, de quibus late in decadibus. Reſtat adhuc res hæc in dubio, detegetur aliquādo. Dum Alaminus & Franciſcus Montegius hæc ſecreta inueſtigarent à rege prouinciæ, qui Multoxumam dicitur, per unum ex eius proceribus prædicto imperantem oppido, nomine Quintalbitor, multis precioſis mirisq; modis laboratis muneribus aureis, argenteisq; & lapillis ornatis noſtri donantur: ſtatuūt ad nouum Cæſarem noſtrū mittere de colonia deducenda, gubernatore Dieco Velaſquen inconſulto, qui eos cum mandatis miſerat, ut prouincijs peragratis, & redempto auro, regrederentur. Conſilium ineunt, in diuerſa tendunt, errorem fore proponunt aliqui: pars maior ſuffragatur, non eſſe de gubernatore curandum, quandoquidem res ad maius tribunal, ad regem ſcilicet deduceretur: uicit populus. A benigno rege commeatum capiunt. Ad milia inde duodecim in gleba fortunatiſſima condendæ coloniæ locum aſſignant, generalem eligunt gubernatorem, prætorem ipſum Cortheſium: non deſunt qui putent eo inuito. Is magiſtratus alios creat, ad condendę urbis regimen, Portucarerium & Montegium, de quibus ſatis: nuncios ad regem mittendos eligunt eodem Alamino nauclero duce, quatuor ſponte ſua primarij noſtras uiſum terras ueniunt, regemq; adeo potentem, ut eius autoritas tam in infinitū protendatur: ducuntur & fœminæ duæ, quæ noſtris more patrio pareant & obſequantur. Suffuſca gens eſt, auricularum torulos uterq; ſexus perforat, gemmatosq; aureos perpendiculos circumferūt. Sed uiri quicquid eſt inter inferioris labij marginem extremum, & dentium inferiorum radices perturant (uti nos auro digitos geſtando circumligamus) in eo labiorum foramine ampliori, lamina ſubtili retinente interius prodeuntem, argēteum Carolenum æquat eius morulis rotunditas, craſſitudo digitum. Fœdius me uidiſſe nunquam recordor. Putant tamen illi elegantius nihil eſſe ſub orbe lunæ. Quo exemplo quàm uane ruat gens humana in ſui cæcitatem, quámque fallamur omnes edocemur. Exiſtimat Æthiops nigrum colorem candido pulchriorem, putat & candidus aliter: detonſus capillato, barbatus
imberbi

imberbi se credit esse spectabiliorē. Appetitu ergo urgente, non ratione suadente tendit gens humana ad ineptias huiusmodi, regiturq́ suo sensu quæq́ prouincia, ut inquit diuus Hieronymus, Vana eligimus, à certis & commodis abhorremus. Vnde habeant aurum satis dictum est, sed unde argentum nostri sunt admirati. Montes altos ostendunt, horum cacumina perpetuis canescunt niuibus, & paucis anni temporibus uerticem ostendunt, ob nubiū aut nebularum densitatem. Plana ergo uel mitia montana, aurum procreare uidentur, asperi uero montes & gelidæ eorum ualles argentum: aurichalcū etiam assequuntur. Secures bellicas nanq́ ac ligones fossorios apud hos inueniūt, ferrum aut chalybem minime. Ad munera ergo regi allata deueniamus, & à libris ordiamur. Diximus libros habere gentes has: libros attulerunt unà cum cæteris muneribus, hi Colluacanæ noui coloni, procuratores, nuncij multos. Scriptibilia sunt eorum folia ex interiore arborum tenui cortice, sub libro superiore creato. Rarum aiunt esse, uti uidemus, non in saliceo aut ulmeo, sed uti cernere fas est in palmularum esui aptarum, tela dura folia exteriora intersecante, ueluti retia foraminibus & maculis angustis contexta, bitumine tenaci retiacula compingunt. Ad aptatam hinc formam mollefacta conuertunt, & extendunt ad libitum, dureq́ facta liniunt gipso. Putandum est autē eos aliqua gipso consanguinea materia tabellas uidisse. Credendum est gipso in farinam cribrato superfultas, in quibus quicquid uenit in mentem, scribi potest, dehinc spongia uel pannulo deleri, ut denuo reiteretur. Ex ficuum tabellis fiunt libelli, quos magnarum domorum dispensatores per fora secum ferunt, stiloq́ metallico merces emptas coaptant, delendas quando iam in computatorios codices traduxerint. Non foliatim libros concinnant, sed in longum distendunt, ad plures cubitos: materias in quadratas reducunt partes, non solutas, sed tenaci bitumine flexibili adeo coniunctas, ut ligneis compactæ tabellis, arguti librarij uideant manus subijsse. Quacunque pateat liber apertus, duæ sese facies inscriptæ offerunt, duæ paginæ apparent, totidem sub illis latent, nisi protendatur in longum. Sub uno nanque folio multa coniuncta folia consistunt. Sunt characteres à nostris ualde dissimiles, taxillis, hamis, laqueis, limis, stellisq́ ac formis eiusmodi, lineatim exarati nostro more, Ægyptias ferè formas æmulantur: interlineatim hominum, animaliumq́ species, regum præcipue ac procerum depingunt, quare credendum est gesta esse ibi maiorum cuiusque regis conscripta, quemadmodum nostra fit tempestate. Videmus sæpenumero eos generalibus historijs, fabulosis etiam codicibus, ipsius rei, quæ narratur, ad alliciendos emere cupientium animos autorum, figuras interserere, arte quoque grata superiores tabulas compingunt, nil differre à nostris clausi uidentur: legū quoq́ & sacrificiorum, cæremoniarumq́ ritus, astronomicasq́ annotationes, & computationes quasdā, seminandiq́ rationes & tempora,
libris

libris comendāt. Annum ab occasu heliaco Vergiliarum incipiunt, & mensibus claudunt lunaribus. Mensem autem à luna nominant tona: quum menses signare intendunt, tonas inquiunt: lunam eorum lingua tona dicūt. Dies autem à sole, unde tot soles tot dies: eorum idiomate sol tonaticus dicitur, alicubi tamen aliter: sed nulla ratione moti, annū distribuūt in menses uiginti, menses autem etiam diebus uiginti concludunt. Templa quæ frequentant, aureis ornant auleis, & supellectilibus gemmeis admixtis, die illucescente thurificāt templa, piasq́ spargunt preces ante rerum initia. Horrendum facinus in sacrificijs, & istorum tractuum habitatores omnes pro uictimis pueros puellasq́ sacrificant, eo modo quo supra dictum est. Quo tempore semina iacit in terram, & quando iam spicat segetes, populus seruos precio emptos, laute depastos, & preciosis uestibus ornatos suis Cemibus destinat sacrificandos: per dies uiginti immolandos circumducunt, transeuntes per uicos oppidani suppliciter salutant, ueluti inter cœlites propediē annumerandos. Acri alia pietatę Cemes uenerantur, suum proprium sanguinem offerunt, è lingua, hic è labijs, ille ex auribus, aliqui à pectore uel femore, aut cruribus, multi acutis nouaculis uulneratim emungunt sanguinem, quem manu receptum roratim proiectum cœlum uersus, per templi pauimenta conspergūt, ita placatos reddi deos arbitrantur. A uilla Ricca, id est, noua colonia, distat miliaria nouem oppidum domorum quindecim milium, ueteri incolarū nomine Cemobal, nouo Sibylla: regulum reperiunt clausos habentem immolandos seruos quinque: abductos regulus supplex repetit, inquiens, perniciē mihi regnoq́ huic meo uniuerso astruitis, si seruos immolādos mihi auferetis. Irati nostri Cemes sata omnia à gurgulionibus corrodi, uel grandinibus deturbari, aut siccitate consumi, uel torrentibus imbribus uastari permittent cessantibus sacrificijs. Ne desperati desciscerent Cempoalani, minus malum elegerunt, in præsentia rati nō esse tempus eis inuitis prohibere, quin ueteres ritus exerceant, seruos restituerunt. Licet illis sacerdotes gloriam æternam, & perpetuas delicias polliceantur, deorumq́ familiaritatē post huius seculi procellosos dies: mœsti tamen hæc promissa auscultabāt, maluissentq́ liberari. Sacerdotes Quines appellant, singulari numero Quin, cœlibes uiuunt & incorrupti. Cum timore reuerēti sacerdotes uenerantur: hostium & in bello captorum ossa carnibus exesis in fasciculos ligata, ad Cemium pedes suspendunt, ueluti uictoriæ trophæa, luctorum titulis superpositis. Notandū aliud. Referunt, anniculos iam pueros puellasq́ cum pijs ceremonijs, sacerdotes in templis aqua in crucem cum urceolo capiti superiniecta baptizare uidētur, uerba non percipiunt, actus & murmura licet animaduertere. Neque illi, uti Mahumetici aut Iudęi, putant eorū templa uiolari, si alienigenæ legis quisq́ eorum sacris intersit. De libris, templis, ac sacrorum ritibus satis dictum putamus, ad alia regi allata munera deueniamus. Duas attulerūt molas, uti trusatiles,

Tona *Quines* (marginal notes)

ſatiles, unam auream, argenteam alteram,ſolidas, tenues tamen: circumfe/rentia ferè pari ſpitanarum octo & uiginti ponderis Caſtellanorum, eſt au/rea trium milium octingentorum. Diximus caſtellanum eſſe monetam au/ream, quæ ducatū triente ſuperat. Eius centrum occupat ueluti regis in thro no ſedentis cubitalis imago dimidia, ad genu uſque ueſtita, Genij ſimilis, eo uultu quo nocturnos lemures pictores noſtri pingere ſunt ſoliti, campus ramis, floribus effigiatus: eadem eſt argenteæ facies. Ferè idem pondus u/trunque metallum purum. Aurea etiam grana rudia,non conflata, in argu/mentum auri natiui, uti ciceres aut lentes attulerunt. Torques quoque au/reos duos, quorum alter conſtat catenulis octo, quibus inſerti ſunt rubri la/pilli, non pyropi tamen,duo & triginta ſupra ducentum: uirides autem tres & octoginta ſupra centum, non ſmaragdi tamen. Eiuſdem ſunt exiſtima/tionis illi, qua hi apud noſtros nobiles. Ab eius torquis fimbria tintinnabu/la pendent aurea ſeptem & uiginti, figuris quatuor gemmeis auro ligatis in/terſecta. Dependent à ſingulis aurei perpendiculi. Torquis alter eſt qua/tuor catenularum aurearum,per gyros rubris ornatarum lapillis centum du/obus, uiridibus autem centum ſeptuaginta duobus, ſex & uiginti aureorum tintinnabulorū eleganter comptorum. In ipſius torquis medio decem ſunt inſertæ magnæ gemmæ auro circumligatæ, à quibus centum perpendiculi ſuſpenſi egregie laborati. Coriaceos cothurnos diuerſorum colorum afferūt, forte duodecim, hos auro,argento illos, gemmis alios fultos, coloribus tum glaucis, tum uiridibus, à ſingulis tintinnabula pendent aurea. Tiaras mi/tras, uarijs gemmis inſutas, glaucis ſapphyros æmulantibus refertas por/tant. De criſtis, zonis, & flabellis plumeis quid referre queam non ſentio. Si quid unquam honoris humana ingenia in huiuſmodi artibus ſunt ade/pta, principatum iure meritò iſta conſequentur. Aurum gemmasq́ non ad miror quidem: qua induſtria,quo'ue ſtudio ſuperet opus, materiam ſtupeo: mille figuras, & facies mille perſpexi,quas ſcribere nequeo. Quid oculos ho minum ſua pulchritudine æque poſſit allicere, meo iudicio uidi nunquam. Notarum nobis uolucrum ſunt pennæ lucidiſſimæ, uti pauonum aut pha/ſianorum caudas uiſas admirarentur: ita & nos illorum pennas, quibus & flabella & criſtas conficiunt, & elegantia ornant cuncta. Glaucos, uirides, flauosq́ ac rubros, ac candidos, ſuffuſcos etiam colores pennis ineſſe nati/uos inſpeximus: auro cuncta illa inſtrumenta confingunt. Galeas attulere duas gemmis glaucis coopertas: unam tintinnabulis aureis fimbriatam, & aureis pluribus laminis, duobus aureis calculis tintinnabula ſuſtinentibus: altera gemmis eiſdem, ſed quinque ac uiginti fimbriata eſt tintinnabulis au reis, criſtata uiridi uolucre conum occupante, cuius pedes, roſtrum, & ocu/li, aurea. Singula uero tintinnabula ſinguli ſuſtinent aurei calculi, fuſcinas

quatuor tridentes pennatas uarijs coloribus intextas, quarum dentes sunt gemmei, filis aureis colligati. Eodem ordine sceptrum ingens gemmatum cum duobus aureis tintinnabulis. Aureum etiam brachiale, calceos ex corio ceruino, aureo filo consutos, solea candida subiecta: ex lucido lapillo semiglauco, unà & candido circumseptum auro speculum, sphingem, forte lapidem diaphonium auro circumligatum: magni lacerti caput, & cochleas ingentes duas, anates aureas duas, & uariarum uolucrum species aureas. Quatuor & pisces cephalos aureos: & ex aurichalco uirgam: pennis miris modis insuta omnia. Portarunt bellicas peltas, & ancylia. Scuta quatuor & uiginti aurea, & argentea quinque. Mitram plumis uarijs contextam, in cuius fronte media lamina insculpta est aurea, effigiata Cemi idolo. Figuram quatuor aliæ sepiunt in modum crucis aureæ laminæ, uariorum animalium, leonum puta, tigrium, & luporum capita, uirgis & tabellis formata animalia, ipsorum corijs superinsutis, aurichalceis tintinnabulis ornata, & diuersorum animalium corijs integra, & egregie confecta. Lodices uarias gossapinas, candido, nigro & flauo coloribus intextas, duas auro & gemmis dites, trésque alias pennis & gossapino intextas scacorum ludo: quod argumentum est & scacorum fritillos habere eos in usu. Aliam à fronte nigro, candido, rubróque coloribus intrinsecus rasam sine uarietate. Aliã eodem modo intextam, aliorum colorum, rota nigra medium tenente, radiata pennis lucentibus intermixtis: candidas & alias lodices duas, peristromata, aulæa, & sagulum patrio more uiri gestamen, & textas interiores, & capitis uelamina uaria tenuissima, & pleraque alia pulchra uisu magis quàm preciosa, quæ arbitror iam plurimorum lectorum ingenijs, quod harum rerum cognitio parũ sit frugifera, tædiosa potius fore, quàm delectabilia narratu. Prætermitto & innumeras nauigantium particulas, de laboribus, egestate, & periculis, & de monstris, & aduersis multis, quibus interdum non absq; uitæ discrimine exerciti fuerunt, quæ in suis annotationibus quisque edisserit, in nostroq; regio rerum Indicarum senatu legunt, ex uarijs & multis eorum indicibus & priuatis literis hæc pauca collegi. Munerum tamen latores & Ferdinandus Cortesius, classis ipsius præfectus, & condendæ Coloniæ nouæ in extremis terris autor, à regio Indico senatu contra rectum iustumq; fecisse iudicantur, qui inconsulto Cubæ gubernatore, qui eos autoritate regia miserat, prouinciam susceperint ab eius mandato alienã, quiq; uenerint, licet ad regem, se insalutato. Per procuratorem fugitiuos latrones, & læsæ maiestatis reos Cubæ gubernator appellat, ac in ius uocat. Illi autem se maius multo præstitisse regi obsequium, uenisseq; ad maius tribunal arguunt. Petit capite puniant gubernator. Petunt magistratus isti, & sumptorũ tot laborum & periculorum præmium. Præmium & mulcta differt:

ut pars

ut pars utraque audiatur, statutum & sancitũ est. Iam ad Darianenses Vrabæ sinus in putato continenti habitatores ueniamus. Darienem diximus esse fluuiũ in occidentale Vrabæ sinus cadentē latus. In huius ripa Hispani coloniam, regulo Cemato ui armorum pulso, posuerunt. Coloniæ nomen ex uoto pugnæ tempore promisso dixere, Sancta Maria antiqua. Ad hos diximus in calce decadum fuisse missos eo anno quo scribere desijmus, duce Petro Aria Abulensi, uiros mille ducentos, id petente Vasco Mugnoe Balboa, qui primus australe pelagus latens adhuc detexerat, & Darienensibus præerat. Appulso ad Darienem Petro Aria gubernatore cum ampla regia potestate, diximus fuisse destinatos per diuersa cum uarijs peditum turmis diuersos centuriones. Breuibus absoluam, quia horrida omnia, suauia nulla: ex quo nostræ decades desierunt, nil aliud actum est, nisi perimere ac perimi, trucidare ac trucidari. Ad uoluntatem creauerat rex Vascum: nequiuit diu ferre Petri Ariæ imperium: dissiderunt animis: confuderunt omnia: intercessit tempus, Ioannes Caicedus Franciscanæ religionis pulpitarius Vasco promisit filiam in uxorem Petri Ariæ. Ars inter rerum duces, qua conueniant, nulla reperitur. Dissident multo acrius, & res ad talem casum deducta est, ut occasionem nactus in Vascum Petrus Aries, processu per prætores urbanos formato, iugulari Vascum mandauerit, & unà primarios quinque alios: inquiens Vascum sociosq; defectioni studuisse in mari australi, ubi classiculam nauigiorum quatuor Vascus ipse construxerat, ad australia putati continentis littora inuestiganda, dixisse Vascum commilitonibus trecentis, quos secum habebat: En quid uiri tot laborum & periculorum mecum participes alieno semper subiecti imperio erimus? Quis ferre possit iam huius gubernatoris insolentiam? litora hæc sequamur quò sors dederit, & inter tot Elysias prouincias tam uastæ telluris unam eligamus, in qua nobis ipsis quod uitę superest, liberi iam tandem uiuere possimus. Quis hominum nos reperire poterit, aut repertis uim inferre? Res ad gubernatorem delata est: Vascum ab Austro accersit Petrus Aries: paret dicto Vascus: in catenas conijcitur: negat Vascus tale consilium cogitasse: testes quæruntur male factorum quæ patrauerat: ab initio dicta colliguntur: morte dignus censetur: perimitur. Ita laboribus & periculis, quæ subiuit innumera miser Vascus, quando maiores se titulos adepturum sperabat, finem imposuit. Classiculam Petrus Aries ipse, uxore in Dariene relicta, conscendit, scrutaturus litora: nondum an redierit intelligimus: neque ipsi deest fortuna. Iam alius est designatus gubernator, dictus Lupus Sosa, ex fortunatis insulis, ubi extitit prorex, reuocatus ab Dariene, quid stomachi sit habiturus si redierit Petrus Aries, boni iudicent: nil unquam gloria dignum sub eo actum est: nimium remissum ab initio fuisse hinc arguitur: illinc autem nimis indulgentem, & parum seuerum in corrigendis erroribus. De hoc satis. Omissa quę

dam repetamus de flumine ingenti Dabaida profundissimo, quem nostri ob latitudinem ac magnitudinem eius immensam Grandem uocitarũt: qui labitur in ultimum Vrabæ sinus angulum, per portas (uti Nilus in Ægyptium mare) septem. Cuius copiosam descriptionem reperies in decadibus nostris. Quod eius montana sint auro ditissima, ex accolarum quos super ijs rebus accurate interrogauimus, relatu dixi. Dabaidæ arcana scrutaturi Vascus & prætores alij compositis agminibus aduerso flumine cum nauibus diuersarum specierum, quater conscenderunt, quadraginta milia passuum primo, mox quinquaginta, demum octuaginta, ex transuerso aliàs. O ingens facinus, ô nostram detestandam ignauiam, gens nuda uestitam, inermis armatam in omni ferè conflictu profligauit semper, trucidauit ad unum, aliquando uulneribus cõfecit omnes. Sagittis bella gerentes uenenatis hostem lacessentẽ impetũt: & quà uisu hostium carnes assequuntur detectas, ictum figunt certissimum. Habent & iacula, quæ pugnæ tempore tam crebra iaculantur eminus, ut more nubis solem hostibus eripiant. Habent & ligneos durefactos enses latos, quibus cominus certant ferociter, si ad manus deueniatur, & Vascum ipsum multis uulneribus confecerunt aliquando. Ita flumen Debaida propulsantium accolarum rabie inexploratum relinquitur. Restat ut de Hispaniola reliquarum insularum genitrice ac ceu primaria earum, de quibus narrare instituimus, pauca dicamus. Resarcitus est in ea senatus, quinq; sunt additi iudices, qui uniuersis illis tractibus leges præbeant. Sed propediem in ea colligere aurum, licet sit auro prægnans, desinent, quia fossores deerunt: ad exiguum miseri accolæ redacti sunt numerum, quorum opera auro legendo usi sunt. Absumpti sunt ab initio bellis acribus, fame multo plures: quo anno radicem, qua panem nobilium conficiebant, eruerunt, & à maizio grano seminando pane populari abstinuerũt: reliquos uarij morbi, ignoti hactenus, anno millesimo quingentesimo decimo octauo, qui tanquam morbosas pecudes contagioso halitu eos inuaserant, & unà, ne mentiamur, auri cupiditas: in quo effodiendo, cribrando ac legendo miseros post iacta semina, ociosis ludis ac tripudijs, & piscationi, aut parui cuniculi uenationi assuetos inhumane nimis exagitarunt. Iam per regium uniuersum senatum sancitum est, ut liberi reducantur in populos & agriculturæ generationi'que indulgeant. Serui autem & aliunde empti, ad id aurifodinarum opificium trahantur. De auri mortifera fame satis dictum. Auditu est mirandum, quantũ in hac insula coalescant omnia. Octo & uiginti in ea sunt torcularia erecta, quibus magna saccari copia extorquetur. Saccareas aiunt cannas altiores crassiores'que in hac insula creari quàm alibi usquam reperiantur, ad crassitudinem lacertalem aiunt & uirilis staturæ, ac semis altitudinem nutriri, & quod maius, Valentiæ Hispanæ, ubi ingens saccari copia quotannis elicitur, ubicunque saccareis cannis inuigilatur,

Hispaniola

Saccari copia

latur,

latur, quinque uel ſex, aut quando copioſius, ſeptem phialas cannas quæ/que radix parturit: in Hiſpaniola uiginti aut triginta interdum. Quadrupe/dum eſt in ea copia immenſa. Auri rabida ſitis à cultura Hiſpanos hacte/nus diuertit. Triticum augetur in immenſum, ut centeſimum aliquando red didiſſe dicatur: ubi cura ſit, in collibus aut montanis iugis, ad Boream præ/cipue uerſis, tritico ſerendo intendere. Coaleſcunt & uites in eiſdem parti/bus. De arboribus uero caſſiam fiſtulam gignentibus, ex inſulis putato con tinenti uicinis aſportatis (de quibus mentionē fecimus in decadum libellis) quid dicemus? Tanta eſt iam copia, ut poſt paucos annos libram ſimus un/ciæ loco à pharmacopolis habituri. De ſyluis coccineis, deq́ꝫ reliquis huius beatæ inſulæ prærogatiuis, & naturæ in illam porrecta beneficentia, ſatis multa in decadibus. Placuit tamen pleraque repetere, quia à grandiū negociorum mole arbitror ad huiuſcemodi rerum recordatio/nem multorum lectorum ingenia diuertiſſe: nec la bia detorquent, quæ ſunt ſapida, mo do materia precioſa precioſis ueſtibus induatur

R. PETRI MARTYRIS DE INSVLIS NVPER INVENTIS FINIS.

AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM FEDERICVM SACROSANCTAE MILITIAE ORdinis diuæ uirginis Teutonicorum protomagistrum, Saxoniæ ducem, Thuringiæ Lantgrauium, ac Marchionem Misniæ, Erasmi Stellæ Libonothani in antiquitates Borussiæ præfatio.

TSi uereor Federice princeps, res Borussicas altius & à prima origine repetiturus, antiquitatem in his quæ usque eò latuit, ueluti ex cauea in scenā theatrumq; producturus, multorum risus, ronchos & cachinnos, demumq; explosionem magis quàm applausum legentis turbæ me incursurū, tum quod id secum ferat antiquitas, ceu Aristoteles in problematis perhibet, ut res anilibus fabulis simillimas narrare uideat̃, tum quod res Borussiæ diuturna barbarie, sine ullis literarum monumētis quasi perpetuis tenebris mancipatæ, & in ipso lethæo demersæ penè obriguisse extimantur, adeoq; cócretæ, ut etiam phœbeo calore agitatæ uix incalescere possint, quo iterum lucem solemq; admittant. Verum dum hi blaterones tuam celsitudinem istius ludi agonothetam in orchestra conspexerint, sub cuius umbraculis me in hanc scenam prodiisse pernoscant, forte ne lingulaces infreniq; ore à te sapientissimo principe iudicentur, maledictis temperabunt, simul & nasum continebunt. Quod si nec reueriti tuā maiestatē, effrenataq; lingua uerbis non æquis defluant, malignitatis quoque aculeos haud recondere uelint, imò blaterare malint, nihil est quo perhorrescere oppidò possim, ut cœptā scenam interturbem. Ronchisent hi nasutuli, obstrepant, clament, arguāt, criminentur, exibilent deniq;, dummodo tibi plausibilis, lepida ac iucunda nostra actitatio uisa fuerit. Antigonidas olim musicæ artis peritissimus, cum discipulo in arte probe instituto, populo tamen non admodum grato, in scenā progressus cunctis audientibus dixisse fertur, Mihi cane & Musis: quia uidelicet ars bene cœpta, quanquā populi lenocinio destituatur, iusta tamen comprobatione non exuitur. Sed ut tandem his respondeam, qui longe petitas historias calumniantur, ceu minus fidei illis insit: cæcutientibus id forsan euenit & noctuinis oculis, sed penes clare cernentes plus dignitatis antiquitati inesse, nemo sanæ mentis ambigit. Ne quoq; res Borussicas ceu sempiternis tenebris obnoxias, & minime ad solem lucemq; ex caliginoso uetustatis recessu redituras, possint argumentari, meminerint saltem quæ de Hercule feruntur, qui Cerberum tricipitem ab inferis, solemq; hunc nostrum ac calorē ferre coëgisse dicitur, Threicium & uatem raptam sibi Eurydicen ex tartareis sedibus diuina sua suauiloquentia eduxisse. Ob id nec inficias eant loculei, res Borussicas quantumcunq; umbra uetustatis contectas ac rubigine obductas, imò in abditissimos recessus actas, curiosa indagatione non posse non restitui, ex noctisq; caliganti nebula eximi, ac claritate dei illustrari ornariq;:

riq; quum hæc ipsa indagatio, puta industria, unica ab omnibus esse asseri- tur, cui nihil inaccessum, nihil occlusum relictum sit. Hæc res quomodolibet obstrusas, & in penetralibus reconditas elicit, exprimit & promit. Hæc cœ- lum petit, & subterranea regna subintrat, maria scrutatur, oculis subijcit quic- quid usquam latet sepultumq; est. Illa ipsa Homerum cæcum plus Argo mil le oculos habente uidere dedit. Hæc Zeusim Helenam nunquã à se uisam tanta uenustate depingere docuit, ut eius forma digna iudicaretur, propter quam tantum laboris subijsset Græcia, & alta Pergama ruerent. Hæc Phi- diam statuarium dignissimum, simulachrum Iouis exprimentẽ eò usq; eue- xit, ut diuinitatis effigiem è cœlo mutuatus diceretur. Hæc eadem fores anti quitatum Borussiæ uectibus è cardine semotis, ut paterent effecit, extraq; la tebras quicquid de his obuallatum fuerat produxit. Hac adminiculatrice ex imo lethæi fluminis cœno hæ ipsæ conquisitæ erutæq; sunt, & utcunq; à sor- dibus detersæ, sese ceu postliminio reuersæ, tuis luminibus conspectuiq; illu- strissime princeps, primum ostentantes, te ut felicem moderatorem suum sa- lutant, ut patrem patriæ uenerantur: & quicquid usquam in secundiorem sor tem, faciemq; splendidiorem commutatum, ceu fermè singula aspexerint, id totum tibi sacroq; sanctæ militiæ, cuius tu magister, imò dictator perpetuus extas, tribuũt. Quod si sunt qui te circũstant, & has ineffigiatas rudesq; Bo russiæ imagines toruis luminibus respexerint, abigendasq; duxerint, quod sine cultu ornatiori, & penè inuestes in hunc augustissimum consessum pro- ductæ sunt, his responsum sit: Fœminam probam pigmenta fucumq; non decere, nec orationẽ fidem habiturã unguenta usqueadeo redolere. Logogra phis id tribuimus, ut quodcunq; suauius quàm uerius narrent. Nos in his cõ mentariolis sine fraude, omni apparatu orationis seposito, Borussiæ antiqui tates exposuimus: ut si qui futuri sint, cultiori sermone res Borussicas describe re uolentes, hinc sumere possint, quod ornatum iri tantopere uelint. Nuda nanq; hæc oratio facile quem quis imponet cultũ perferet. Vt autem fidem sine scoria habituri sint hi nostri commentarioli uetustate & carie oppleti, ipsos ex præclarissimis rerum scriptoribus elucubratos esse fidem facio, Pli- nio scilicet, Solino, Pomponio Mela, Cornelio Tacito, Strabone, Ptolemæo: ex neotericis Gordano, qui primus res Gothorũ literis mandauit, nostro Al berto Magno, qui has inuisit & peragrauit, Othone Freisingensi episcopo, qui quinq; imperatorũ Ro. res gestas luculenter scripsit, Helmodo Lubecen- si presbytero, qui res Sclauorum haud ineleganter prosequutus est, Borussi casq; simul attigit, Blondo Foroliuiensi, Ænea Syluio, & præter hos qcquid annales Borussiæ usquam uetustatis habuere, pleraq; etiam per acceptionẽ. Nam apud Val. Maximum locus est, quo res suo seculo cognitas, & absq; li terarũ monumentis cõseruatas manare ad posteros indicant, sola scilicet tra- ditione patrũ. Id genus disciplinę Hebręis etiã usitatissimũ est. Huiuscemodi Industriæ uis

innixus fulcimentis, commentariolos nostros non temere edi posse arbitratus. Ne autem manus nostras excedentes absque patrocinio uagabundi errent, ipsos nomini tuo illustrissimo dedicandos duxi, tum quod neminē magis rerum Borussię cognitio deceat, quàm Borussiæ principem, tum quod pari tutela hac nostra ætate ac prisca Borussia fruatur. Quum igitur princeps illustrissime simul & inuictissime à curis publicis feriatus fueris, frequēti quoque ueterum, quibus inhias, lectitatione satiatus magis quàm lassatus, etiam domestica peculiariaq; inuisas legasq;: subinde agnosces in his Borussiæ prę ter ueteres eius limites, uarios ipsius cultores: crebro enim illinc migratū est, aliquorum maiore numero cogente, morésque uetustiores: quos si ad præsentes accommodabis, non obscure lucebit quanta sunt quæ sacrosancta militia Teutonicorū in Borussia egerit. Optimo enim iure gloriari poteris, eam quam patres regionem barbaram, incultam, asperam, idololatrā, fœdam, ac rerum omnium inopem acceperāt, illamipsam splendidam, cultam, ciuilem, opulentam, humanam, & quod maximum est, Christianam reddiderunt & reliquerunt. O felix nimium Borussia, si sua norit bona illo principatu. Facile demum illustrissime princeps deprehendes, quàm iusto dei iudicio Borussia ad Germanorum redierit incolatum: quum Germaniæ & pars sit, & Germanis à rerum exordio debita, inhabitata, luculentissimorum scriptorum testimonio. Cur, me iudice, indigne iterum à quibuscunque alijs gentibus inhabitatur administraturúe? Ego autem hanc scribendi prouinciam non tam mea sponte quàm iussu uenerandi antistitis Iobi Pomesamiensis, à nullo antea tentatam accepi, ut meo Marte aduersus quoscunque aliter de Borussiæ finibus & populo sentientibus, ceu pro aris & focis dimicaturus sim, ultima potius perpeti certus, quàm ignauiter cessurus. Te igitur principem inuictissimum, & ad arma progenitum, pro tua uirtute rogo, ne desistas auxilia ferre tam pio ac iusto bello, ut iunctis uiribus omnem colluuiē barbarorum ex his tuis finibus eliminemus. Nullum enim apud me dubiū uertitur, si tuo Marte agendum erit, facile hanc oram ex manibus iniuste occupantium uindicabimus. Quod breui futurum, modo fata sinant, tuæ auitæq; uirtutes, ac genitoris tui præclara facinora admonent. Nunc ad institutū pergamus.

ERASMI STELLAE

LIBONOTHANI DE BORVSSIAE ANTIQVI TATIBVS LIBER PRIMVS.

BORVSSIA ultimæ Germaniæ ora, à Vistula a- Borußiæ situs
mne, quem ad occidentē terminū habet, incipiens,
sinusq; Baltici maris, qui septentrionale latus eius
ambiunt, percurrens, orientalē solem ab Alanis ex-
cipiēs, mōtibus Hamaxobijs australe latus eius ob
tegentibus, à quibus cōtinuis syluarum iugis dister
minat̃. Fuit hæc terra diuersis habitata cultoribus.
Nam ut Gordianus Gothus scribit, nuper Hulmi- Hulmigeri
gerij Germani eam tenuere, à quibus aliquādiu Hulmigeria dicta, hodieq;
ea pars quæ Vistulæ accolit Culmigeria pro Hulmigeria uocitat̃. Sed hi per
Gothos quamprimū ex Scandania in continentem descendissent, inde pulsi
eam, ut is ait, occupauere. Ptolemæus autē uetustiores incolas recensens, Go
thones, Venedos, Stagnanos, & Sargatios Sudinosq; his locis insedisse scri-
bit, q̃bus Gelidanos simulq; Gillones, Vacinos & Charinos, quos ipse Cha
rionas nominat, addit, finesq; ad Hamaxobios usq; protendisse indicat. Ad
Vistulam uero pauciores sedisse cōmonstrat: nam Finnos cum Venedis &
Sulones duntaxat hanc oram habitasse ait. Hos autem populos nullo alio
quodam cōmuni nomine dignatur: forte quia non unus populus, nec in unū
concessit nomen. Verum Cornelius Tacitus diligentius hæc loca cōquirens,
ipsa Germaniæ prorsus adscribit: quanq; promiscue Sarmatis Germanisq;
populis habitata asseueret. Venedos enim Germanis connumerandos cen
set, quod & domos fingunt & scuta gestant, peditum usu ac pernicitate gau-
dent. Quæ omnia diuersa Sarmatis extitere, in plaustris solūmodo ac equis
uiuentibus: quanq; & ipsi ex Sarmatarum moribus traxerant, quod uicinos
latrocinio infestarent. Quicquid enim inter Peucinos, quos quidam Baster-
nas dixere, syluarū ac montiū erigitur, latrocinio pererrauere. Erant autē Peu Peucini
cini & Basternæ, ut Plinius testat̃, cōtermini Dacis, sermone, cultu, sede ac do Basternæ
micilio Germanos referētes, multa tamen fœditate Sarmatarū cōtacti: nā &
cōnubijs ꝓmiscuis utebant̃, & proceres eorū pari sorde ac plebs torpebat. In
dubiū Tacitus uertit, Sarmatis'ne an Germanis ascribant̃: uerū hæc loca ho
die Poloniæ ascribunt̃. Plinius tamen ipsos Germanis cōnumerat: cui & Va
rini & Gothones Germani sunt, ex Vindelicorū genere. Vltimo aūt regionē
Borussij intrauerūt, populi qui Ptolemæo teste ad Riphęos mōtes, ubi in se-
ptentrionē fusius excurrūt, nec longe quà Tanais ex eis erumpit, sedes habue
re, q̃ infelicitate sua cōciti (ꝑpetuis nanq; niuibus algoribusq; illic terra riget,
ad omneq; naturæ ministeriū damnata est) ad nouas sedes capessendas pa-
triā egressi in hæc loca delapsi sunt: quæ tū soli fertilitate, tū pascuorū lacuūq;
amœnitate

amœnitate ipsis quum primũ placuere, necnon ultra progressi sunt, hic sedes unanimi consensu sibi desumentes, utq; sibi ac posteris perpetuò essent duraturæ, terram uocabulo gentilitio Borussiam appellauere, quæ usque hodie unius literæ suppressione Brussia uulgo dicitur. Hæc est uera huius gentis origo. Et cæterum quicquid dicitur, perinde ac anilem fabulam habendum esse censeo. Facit istius rei fidem permaximam, quod usque hodie populi ad Riphæos habitantes eodem pariq; sermone quo hi utuntur. Borussij uero sedibus formatis, terram cultoribus uacuam (Gothi enim populariter eam excessere) nullo repugnante facile occupauerunt, citra eam portionẽ quæ ad Vistulam est. Hæc adhuc à paucissimis Germanis tenebatur. Propagantes igitur sese à Chrono flumine usque in contingentiam Hulmigerorum: quæ nuncupatio post pulsos per Gothos ueteres colonos, è medio orę huic regioni accommodari cœperat, nomine suo breui cæterorum hic habitantiũ nomina obfuscauere: quod forte euenit, quia Borussij cõterminis gentibus, puta Germanis, notiores extitere, uel quod multitudine suorum, amplaq; ac spaciosa oræ occupatione, ipsos etiam indigenas superarunt. Terrarum nanque limites pro nutu potentiorum sæpenumero nomina sortiuntur: duratq; hodie ea nuncupatio, quod qui ex Germanis uel Vistulam, uel illic maris tractum accolunt, Borussij uocẽtur, qui tamen cum illis ipsis præter cœlum commune habeant nihil, iustiusq; Borussienses nuncupandi forent. Terram hanc Borussij undiquaq; fœcundam longe lateq; incolentes, ipsam tamen minime excoluere, uel ob ignorationem rei rusticæ, uel ne bonitate soli deprehensa, & ipsi finitimorum metui obnoxij fierẽt, indeq; eliminarentur, uel quod uictum è terrænascentibus nondum nouere: carnibus nanque ferinis, & quidem crudis pro cibo, lacteq; pro potu uescebantur: quandoq; etiã sanguine equino mixto, & eo usque ad ebrietatem. Domos non fingebant, sed specubus & arborum subere (unde etiam Subaria dicta comperitur) ab imbribus & algoribus sese ac infantes protexere. Nulla eis sacra aliquandiu fuere: tandem in eam deducti insaniam, ut serpentes ferasq; & arbores religiose colerent, ceu de his in subsequentibus dicemus. Non leges, non magistratus nouere: tantum cuiq; licuit, quantum audebat: nihil à feris uita illorũ distabat. Erga tamen naufragos, & maris tempestate iactatos, humaniores & illis ipsis undiquaq; auxilio fuere: in reliqs mira fœditas ac fœda paupertas: nam eis nec arma, nec ferrũ fuerãt. Si quando ad prælia inter se concurrerent, sudibus præustis & perticis utebantur. Non autem multi effluxere anni, quum Germani Hulmigeriam incolentes resumptis uiribus (nam per Gothos multum attriti fuerant) accitisq; trans Vistulam socijs, qui amne lintribus transmisso eis consedentes, & iunctis uiribus contra Borussios bella parant: penitiora quoque regionis ingressi, quotquot Borussiorum offenderãt aut in seruitutem acceperant, aut retrocedere coẽgerant, breuiq; sese suosq; à metu

Borussia

Anarchia

à metu barbarorũ aſſeruere, Boruſſij uero quo à Germanis finitimis tutiores forent, ſe cum Sudinis, qui ultra Chroni fluenta ſedes habẽt, eiuſq; regionis aborigines creduntur, ſocietatẽ iniere, qui tum uirtute & potentia plurimum pollebant. Eſt autem Chronus fluuius qui hodie Pergulus dicitur, quẽ in finibus Boruſſię ortũ brumalem uerſus, multi lacus eodẽ fermè loco ſe mutuo influentes efficiũt: qui Boruſſios à Samijs primũ, ut Strabonis nomine utar, deinde à Sudinis diſterminat, populis etiã Ro. armis tentatis magis quàm uictis. A Druſo enim Germanico, teſtante Plinio, claſſibus oppugnati ſunt: qui primus Ro. ducum ſeptentrionalem oceanũ ingreſſus eſt, & poſt eum, Domitianum Cæſarem in expeditione quam contra Sarmatas, quod legionem cum legato necarant, inſtituit, ob ſuccinum quod abundantius barbari illic inter maris eiectitia, ſoli omniũ gentium excepere. bello petiti ſunt, ſed ſe magna eius rei propter quam peti ſe ſenſerant copia, ſuccini ſcilicet, redimentes, illaceſſiti remãſere. Sed hic de ſuccino obiter dicamus: abundat enim eo hæc ora, quæ quaſi peninſula eſt ob ſinuoſos flexus maris, terramq; ſpatioſe in freta excurrentẽ, in quã ui tempeſtatũ idipſum aduehit: id olim à Germanis gleſſum dictum eſt, ut eruditi ſcriptũ reliquere. Inde Gleſſaria regio ipſa à Ro. militia nuncupata, & ab alijs Subaria à ſubere, quũ patrio nomine Sudinia uocet: ab eruditis uero Auſtraſia. Succinũ etiam ſualternicũ Scythico uocabulo barbari appellant. Vbiuis autẽ loci ſuccinũ gignat, ſcriptores non cõueniunt. Præter enim ea quæ fabuloſe de ipſo in Phaëthõtis fabula ꝓdita ſunt, Pitheas Gothonibus Germanię gentis accolis ęſtuariũ Mentonomon nomine eſſe ait, ab oceano ſtadiorũ ſex miliũ: ab hoc diei nauigatione inſulã abeſſe Abalũ, ex illa uernis fluctibus ſuccinũ aduehi, & eſſe cõcreti maris purgamentũ: incolasq; pro lignis eo uti dicit, ꝓximisq; Teuthonis uẽdere: huic & Timæus aſſentit: ſed inſulam Baſiliam uocauit. Nitias autem ſolis radiorum ſuccum eſſe uoluit, hosq; circa occaſum, ut ipſe credit, uehementiores in terram actos, ſudorem pinguem in eam partem oceani relinquere: deinde æſtuante mari in Germaniæ littora eijci. Mithridates in Germaniæ littoribus inſulam eſſe aſſerit, uocariq; eam Cedron, cedri genere ſyluoſam, inde & in petras defluere, Cornelius Tacitus Eſſluorum gentem, qui dextro Suionici maris alluuntur, nuncq; Liſſom uulgo nominantur, ipſum legere inter uada, ac cætera maris eiectitia ipſo littore aſſerit: quod & hodie fieri cernimus. Quidam noſtri temporis experti, ipſum è limo quorundam montium ſole excaleſcente fluitare exiſtimant, in herbidóque ſolo atque algido, quod his montibus ſubeſt, indurari: oceano illic efferueſcente inde rapi, in proximaq; littora expelli. Indicium iſtius eſſe, quod ipſum aliquando ex ſolido eruitur, quod & ipſi uidimus: quanq; cerea mollicie, & penè lentum ſit, ob id ipſum mari denuo immergunt, cuius rigore lapideſcit. Hanc uero opinionẽ neq; omnino adſtruere, neq; refellere in animo eſt. Quod autem hos mon-

tes nomi-

Sudini

Chronus flu.

Succini deſcriptio

tes nominatim non ædunt, mihi suspicionem incertitudinis facit. Plinius ue-ro naturę fidissimus interpres, Germanici Cæsaris classibus bellum, ut dictũ est, in septentrionali oceano, gerentis experientia innixus, tradit succinum gigni in insulis septentrionalis oceani, ipsumq́; nasci defluente medulla ex pinei generis arboribus (ceu enim resina in cerasis, ita & in pinis humoris abundantia erũpit) densariq́; rigore maris, eo intumescente ex insulis rapi, certoq́; littore expelli: ita inuolutũ herbis, ut ex his pendere uideatur, salo expui: succum uero arboris esse, ipsumq́; primum liquidum distillare, argumento sunt quædam intus lucẽtia, ut formicæ, aut apes, etiam lacertæ, cæteraq́; id genus, quæ adhæsisse musteo non est dubium, indurescente uero humore inclusas remanere. Pineæ autem arboris indiciũ est pineus in attritu odor, & quod accensum tædæ modo fragrat. Rude est informeq́; ac glebæ simillimum, dum ex aquis excipitur, corticibus ac aliis rebus sibi inhærentibus: ob id diu incognitum barbaris, inter maris quisquilias iacebat. Germani idipsum primum nouisse traduntur, in Pannoniamq́; ad Carnuntum oppidum aduexisse: inde Veneti ipsum accipientes, primum rei famam fecere, mox proximi Pannoniæ circa Adriaticum mare Transpadaniq́;, quorũ agrestes fœminæ monilium uice, & decoris gratia succinum gestauere. Hinc natam fabulam de Pado omnibus notã credimus. Eius esse genera quãplurima constat: candida, sed odoris præstantissimi sunt, quibus diu minus precium erat: hac uero tempestate & fulua & cerea mercede præstant: ex fuluis etiã translucentibus amplior erat autoritas, præterquam si nimio ardore flagrent: imaginem enim igneam, non ignem inesse placet. Summa laus Phalernis tum fuit, à uini colore dictis, molli fulgore conspicuis: id ab aliquibus Chrysolectrum dici comperimus, quasi coloris aurei: rapacissimum id est ignium, & si iuxtà fuerit celerrime ardescẽs. Sunt in quibus decocti mellis lenitas placet. Domitius Nero Romanus imperator, capillos coniugis suæ Poppeæ in hoc nomen adoptauerat, ipsos quodam carmine succinos appellando. Ex eo tertius hic colos à matronis expeti cœpit in capillis. Dum quoq; is gladiatorum munus Po. Ro. exhibiturus esset, Iuliano quodam equite Ro. id curante, ad ipsum comparandum misso, qui hæc littora peragrauit, uidit, ac cõmercia tentauit, tantamq́; copiam Romam inuexit, ut retia in uenatione publice ędita eo nodarẽtur, armaq́; & librilla, totusq́; simul diei unius apparatus è succino esset: uisa tunc fuit gleba tredecim librarum. Solinus tamen refert id succinum a rege Germaniæ Neroni dono datum: cui sententiæ magis accedo. Tanta fuit eius, ut eruditi scriptum reliquere, in deliciis taxatio, ut hominis quamuis parua effigies uiuorum hominũ urgentiumq́; precia superaret. Quumq́; in aliis ad luxuriam quæsitis ostentatio & usus placeret, ceu in Corinthiis ęs auro argentoq́; mixtũ, in cælatis ars & ingeniũ: uniones quod capite, gemmæ quod digitis circumferuntur. In succino, ut Plinius inquit, tantum delitiarum conscientia

Succini prouentus

Fuluum succinum

Succini precium

ſcientia luxuriaq; expetita eſt. Eſt uſus eius multiplex in medicina: nam ab infantibus pro amuleto geſtatur: contra lymphationes & noctis metus cuicunq; ætati prodeſt: urinæ difficultatibus potum alligatumq;, quod Chryſolectrum uocant, collo alligatum mederi febribus Calliſtratus prodidit. Tritum cum melle ac roſaceo aurium uitijs, & ſi cum Attico teratur, oculorum caliginem remouet. Stomachi etiam uitijs uel per ſe farina eius ſumpta, uel cũ maſtice ex aqua pota, quod de candidis maxime crediderim. Tonſillis quoque reſiſtere creditur, & fauciũ uitijs: ob id mulieres Padanæ ipſum circa colla longo ſeculo geſtauere: uario genere aquarum iuxta illos infeſtante guttura ac carnes uicinas: quod hodie Turcarum equeſtres copiæ in equis ſuis obſeruant. Neotericorum pariter experientia ad citandos partus candida operari depromit: notiſſimum id Germaniæ mulieribus. Calculos quoq; ueſicæ & renum eo poto elidi euocariq; quamplurimi teſtantur. Venena peſtilentemq; aërem eius nidore fugari compertũ eſt. Diſtillationes quoq; ſiſti, uulneratis, ſi in potu ſumpſerint, prodeſt: malagmatis ob id etiam aſſumuntur. Verum & hoc notum fieri oportet. Succinum quocunq; libeat colore tingi hœdorum ſeuo & anchuſæ radice: quippe etiam ipſum conchylio infici tradunt. Quæ uero tranſlucida ſunt, ad gemmas adulterandas magnã habent uicinitatem, & maxime ad amethyſtos. Politur ſuccinũ adipe ſuis lactantis incoctum. Ramenta eius oleo addito dilucidius ac diutius flagrant quàm lini medulla. Notiſſimum cuiq; eſt quod attritu digitorum caloris ui accepta, attrahunt ad ſe paleas & folia arida, ut magnes ferrum. Viſum eſſe quidam retulere, quod æris etiam ferri laminas attraxerit. Ego glebam uidi cui ferrũ quaſi adnatum inhæſerat, quod ui ſua forte attraxerat. Multi tentauerũt ſuccinum flexile ac ductile reddere, ſed nequicquam ceſſit, mirum, quum nimia humida & ſucculenta prodeãt, uti indicauimus. Hęc tumultuarie de ſuccino, Sudinorũ opibus dicta ſint, propter quas ſæpenumero ab exteris gentibus bello petiti. Senſere nanq; præter Ro. arma & Saxonum Angliam occupantium oppugnationem, à quibus ſe terra & mari impigre defenſarũt. Habuere enimuero hi populi, ut de moribus eorum aliquid tranſeunter dicam, regulos ſuos, quorum legibus obtemperabant: agroſq; coluere & commercia nouere. Veſtium cultus apud eos fuit, ut mares lanea, fœminæ linea tunica uterentur, circuloq; ex ære uel orichalco colla circundabant. Auribus etiam crotalia ſuſpenderunt, rem friuolam, quod tamen neq; hodie deſitum. Domos in uillarum modum extructas inhabitauere uicoſq;, ac ſine muro & uallo omnia, quod forte ab externis, ipſos cõmercij gratia adeuntibus didicere: alioquin alienum à Sarmatis. Sed ut ad Boruſſios repedemus, ſocietatem cum Sudinis eos iniſſe diximus ob Germanorum finitimorũ metum. Nec à Sudinis aſpernati ſunt: uerum eorum potentia adiuti, & contra quoſuis conterminos populos tutiores facti, aliquandiu in ſua fœditate degerunt: de qua

Succini pharmaca

Sudinorum mores

 poſthac.

Bestiæ Borussiorum posthac. Nunc de cæteris Borussiæ rebus æditis prosequamur. Generat & terra hæc feras multijugas, eas etiam nec alibi cognitas. Præter enim ursos, *Vri* apros, ceruos, quibus abundat, Vros excellenti ui & uelocitate profert, qui uastitate corporis parum infra elephantum sunt, eaq; ferocitate, ut neq; homini neq; feræ si quam conspicati fuerint, parcant. Cornutumq; id animal est, eius cornuum magnitudo tanta uisa est, ut urnas binas unius capitis cornua, ut Plinius testatur, impleuerint. Barbari ex his potant, argenteo circulo parte qua labris admouetur circumducto. Sunt enim caua & in mucronem demũ concreta. Alij pila his præfixa cuspidant. Romani in laminas ea secabant, ut lumen quod his includebant latius funderent, ipsisq; pro lichnuchis ac laternis usi sunt. Qui sese uenatione eorum exercent, si plurimos interfecere, relatis in publicum cornibus, quæ testimonio sunt, magnam laudem adipiscunt. Soliti erant antiquitus caueis ad hoc ex opera factis eos capere, captosq; iugulare, forte quod ea tempestate ferro caruere: sed eo mortis genere, feram tam insignem posteriores ætatis iuuenes præcipuæ uirtutis & audaciæ, interire dignum censentes, ob id canibus ipsos insequi placuit, uenabulisq; cominus ac eminus petere, arboribus sese robustioribus semper condentes, ne & ipsi à fera rursus impeterentur, quæ cornibus arbori insertis, uindictæ auida, inhæret, donec insequentium telis saucia concidat: tali morte feram dignantur atrocissimam. Fera hęc sub mento uillos longiusculos habet in arunci speciem, cæteris tauro persimilis existit. C. Caligula Romanus Imperator primus Romæ Vros in arena ostendit, quos tum imperitum uulgus bubalos *Bizontes* falso credidit. Gignit hæc terra & bizontes iubatos, qui è boum syluestrium genere sunt, sed nostra ætate admodum infrequentes. Aiunt hos solipedes, maribusq; ac fœminis iuxta iubas cornua, eadẽ utriq; forma & magnitudo, colore quoque & specie haud dissimiles tauro sunt. Aliqui ex horum genere unicornes perhibentur: quod uerum sit, nec ne, incompertum habeo. Plinius tamen Indicos boues syluestres unicornes, triconesq; esse scripsit: ob id non incongruens uidetur eos & alio loco nasci, uerum esse alterius generis à bizonte suspicandum est. Tale forte est cornu quod hodie in Archiuo protomagistri integrum custoditur, ac Monocerotis asseritur, quum nigrum il*Equi feri* lud sit, hoc uero luteum conspicitur. Sunt & in ea regione greges ferorum equorum, quos Græcia non uidit, nec Romanus, quapropter alio uocabulo nominari non possunt. Hi cicuribus equis omnino similes extant, præterquã quod dorso molliori sunt, ob id nec usui apti. Dicuntq; ipsos nequaquã mansuescere posse. Carnibus eius incolæ etiam hodie uescuntur, quas non insua*Alces* ues afferunt. Gignit & alces (quos falso syluestres asinos quidam autumant, quum hos Asia tantum ac Africa procreet) specie media inter ceruinam & iumenti, nisi quantum aurium proceritas, ipsáque ceruix distinguit, magnitudine inter camelum & ceruum: maribus in superciliis cornua nascunt, quæ

quotannis

quotannis amittunt, latiora quàm ceruis, ramosa tamen & per totū concreta ac solida: ungulæ bifidæ, coloreq́ ceruum imitatur: uenatorem è longinquo sentit: animal certe simplex, & quod plus latebris quàm fugæ fidat. Si ui canum urgetur, magis in canes se calce quàm cornibus tueatur: in locis palustribus sese plurimum condit, illic & partus ædit suos: formidinis eius argumentum esse aiunt, quod rarenter solitarius, in armento multum appareat. Vngulis eius comitialem morbum, & iam spumantem abigi creditum est, si cute attingitur. Hallucinati sunt qui alcem nullo suffraginum flexu dixerunt, neque quietis causa procumbentē, uerum accliuem arbori somnum capere, quæ ad insidias à uenatore incisa feram unà affligit ac cōcidit. Quod & pascendo retrograditur ob superius labrū prægrande, quasi progrediēdo pasci nequeat: quæ singula non de alce, sed de machlin fera, illi haud dissimili, quam Scandaniam mittere aliqui prodidere, dicta sunt. Habet & syluas incæduas, unde uis ingens lignorum & ad naualem usum & domesticum conuehitur: teretumq́ arborum ad malos nauium accōmodam, quæ inde in remotissimas oras deferuntur: habent & syluæ præter id suas diuitias, unde quasi sponte compendium non modicum incolis prouenit, apum scilicet ingentem multitudinem, quarum alueos ceu natiuos intra arbores ad hoc cauas cernere est: ex quibus tanta mellis & ceræ copia prouenit, ut Germaniæ Britanniæq́, ac cæteris adiacentibus insulis, commode harum rerum usum suppeditet. Nec apiarij arte uel industria examina illic curant: nullis enim satorum floribus, aut herbis ipsa inuitant, nec si longius euolent reuocant: è frondibus & syluestribus floribus succum contrahunt, quo opera conficiunt sua, quæ compendij ingentis argumēto sunt. Præter illa & pelles quasdam non ignobiles mittunt hæ syluæ, quæ uestium ambitis principum hominum subduntur. Lectorum etiam stragula ex his consuunt, precioq́ ingenti uendunt: has olim pelles ouini uelleris commutatione mercatores ab incolis receperunt. Gaynos barbari uocant ea animalia, Germani martes, è mustelarum syluestrium genere, ab aliquibus historiam naturalem commentantibus, esse scribuntur. Piscationes quoque diuersis in locis non incommodas exhibet: nam pisces omnis generis tum ex lacubus, tum ex æstuante mari illic prendunt, ceu psittas, soleas, lingulas, rumbos, trossullas, mullos, asellos, salmones, marinos canes, & id genus alios, anguillas præter cæteros numerosiores: nec de his incolæ uescuntur, nisi quod sole aëreq́ siccatum tostumq́ sit. Sed ad alia pergamus. Hęc ad loci situm, ac terrarū prouentum, uti antiquitas possedit, tradita sint.

LIBRI PRIMI FINIS.

ERASMI STELLAE LIBANOTHA-
NI DE VETVSTATIB. BORVSSIAE LIB. II.

Empore quo Valentinianus Romanis imperauit, Alani populi ſeptentrionales Boruſſijs contermini, contra Rom. imperium arma ſumentes, poſt diutinas in imperij fines excurſiones à Sicambris compreſſi ſunt, quo bello Sicambri ſibi & poſteris libertatem pepererunt. Alani qui cædi ſupererãt, pars per imperij terminos delapſa Hiſpanias uſq; peruenit, ubi ſe Gothis illic belligerantibus iunxerant, qui tandẽ ſedibus ibidem ſumptis, ſe confuſaneo duarum gentiũ uocabulo Gothialanias appellauere, quaſi Gothorum & Alanorum ſedes. Pars uero imbecillior, quæ domi remanſerat, ac cæde patrata patriam repedauerat, exuta præcipue iuuentutis manu, ſibi non ſatis in ſedibus proprijs fidens, cum uxoribus & filijs, omniq; ſeruitiorum multitudine, ad Boruſſios conterminos ſeceſſit: ſupellectilem tum omnem ſecum in carris ac plauſtris trahens, tum etiam pecora, quorum prouentu hæc gens plurimum uictitat, uniuerſa ac ſeſe Boruſſiorum fidei & tutelæ commiſerant. Nec ipſi à Boruſſijs repulſi, quod eorũ multitudine adaucti, facilius quibuſuis populis reſiſtere poſſe crederent, etiam tum magis Germanos formidabant, qui penitiorem Viſtulæ ripam accolebant, ipſosq; sæpiuſcule à ſuis quæ poſſederant locis, diſturbarunt. Conceſſerunt itaq; Alanis cohabitandi ius, qui rurſus Boruſſijs mulierum ſuarum coitus permiſcuere: connubia enim nulla habuere, ſed ut quiſq; in mulierem incidit, ea ad Venerem uti licebat: qua re breui in eam multitudinẽ coaluere, ut quoſcunq; cõtingentes populos ſuperarent. Ex ea tandem multitudine cœperunt inter ſeſe anguſtia finiũ premi: utcunq; enim placuerat, ac cõmodum quiſq; ratus, tantũ terræ ſibi equiſq; deſumpſerat: unde rixis uarijs inter ſe diſſidere cœperant, quæ plerunq; cædibus tranſigebant: id populum hunc agreſtẽ intra ſe diſcordẽ, in eo concordẽ fecit, ut de rege ſibi conſtituendo cõuentus agere cœperint: ubi pro ruditate populi uaria undiquaq; ea de re dicta agitataq; ſunt. Viduutus Alanus, qui cæteris & dignitate & uigore animi præſtabat (magna enim ſeruitiorum claſſe abundabat, unde etiam ſibi in alienis terris autoritatem nõ modicam acquiſiuit) inquit, Ni ô Boruſſij apibus ueſtris hebetiores eſſetis, de hoc quod inter uos agitatis, diſſidium nullum eſſet: has enim regem habere uidetis, cuius imperatis obtemperãt, qui opera eorum dirigit, ſingulas ad labores idoneos deputando, qui & inobedientes caſtigat, inerteſq; foris aluearia propelli iubet, cuius hortatu omnes in labore perdurant, operaq; ſua perficiũt: uos qui hæc indies uidetis, illas ſequamini duces, & regem uobis conſtituite, eiuſq; uoluntati obſequimini. Ille rixas inter uos dirimat, cædes ulciſcatur, furta puniat, innocentiam tueatur: is ſolus in omnes ſine ulla exceptione ius dicendi poteſtatemq; habeat. Eius dictis cuncti ingenti

genti sublato clamore assensere. An ergo nobis eris Biotterus? quod ipsorũ lingua apum regem significat. Is nec uocem aspernatus, omnium ore rex salutatus est. Miranda mortalibus gloriæ cupiditas, qua humilis quisque se dignum fastigio regio existimat. Is usque in eum diem pari fœditate qua cæteri humi uitam trahens, unica populi exclamatione tam rudis & inculti, regẽ agere cœpit. Nec ei regius animus defuit. Nam quamprimum à plebe maiestate regia secretus fuerat, non aliò animum applicuit, quàm ut apum ducẽ imitaretur. Quare in primis palantem populum certis finibus instar examinum inclusit, quæ peculiaribus aluearijs labores suos perficiunt. Operáque agrestia exercẽda monuit, & prout loci situs admittebat peragenda, puta ut hi terram colerent, sementaq; spargerent, ac arbores consererent, illi uero apum compendio insisterent: alios pecori, alios piscationi deputans: legesq; condidit, quibus futuris finium angustijs prouidere se credidit. In primis, ne quispiam paterfamilias pluris partus aleret, nec etiam seruitia quàm pro laboribus suis explendis sibi sufficerent, cæteros aut uenundaret, aut necaret: ne quis paterfamilias partus inutiles mancosq;, ceu ad labores inefficaces educaret, utq; filio parentem senecta oppressum, uel imbecillitate uirium labores non ferentem, impune strangulare fas esset: utq; pueri non adeo incerto patre nascerentur, coitum promiscuum prohibuit, & sub connubij specie instituit, ut quotquot & quãcunq; paterfamilias puellam suscipiendam prolis gratia iniret, siue ex seruitijs peculiaribus uel alienis foret, siue ex liberis, eã secum suo detineret tugurio, aleretq;. Alieni tamen iuris puellam nõ nisi precio, quasi ære emptam, à quocunque deduci pro prole procreanda inhibuit. Adulteria tamen non usqueadeo prohibuit, sed abigendos mœchos potestate castigauit. Quo autem populum hunc ferocem ad uitam produceret mansuetiorem, comesationes frequentes & publicas instituit, quibus feros hominũ animos demulctos iri credidit: nec in eo hallucinatus est. Nam breui ad eam deuenere mollitiem, ut eos quocunq; uellet perduceret: hinc hospitalitatem maxime colendam esse statuit, quia ipsa amicitiæ firmissime glutinarentur. Potum ex aqua & melle cõcinnare docuit, qui latine mulsum dici potest, quo in comesationibus & publicis & priuatis uti concessit: cuius dulcore mirum in modum barbari delectati facile ad eneruationem peruenere. Ad religionem autem se uertens, sacerdotes à Sudinis socijs populis accersiuit, qui insana superstitione contaminati, eos immunda quæq; animalia, ut serpẽtes colubros perinde ac deorum famulos nunciosq; religiose colere docuerunt, quos intra domos nutriebant, eisq; ut dijs penatibus litabãt. Deos in syluis ac lucis habitare dixerunt, illis uictimis ibidem ut placarẽtur, immolandum esse: ab his solem pluuiasq; expetendas fore. Sacra eorum aditu aduenarũ pollui, nec aliter quàm humana uictima expiari constanter crediderunt. Feras omnes, alcem præcipue, has syluas incolentes, ut deorum seruos ueneran

Primus Borussiorum rex

Leges

Idololatria

das esse monuerunt, ideoq́ ab eis abstinendum. Solem & Lunam deos omnium primos crediderunt, Tonitrua fulgetrasq́ ex consensu gentium adorabant: tempestates aduertendas citandasq́ precationibus dixerunt. Hirco in sacrificijs usi sunt, ob fœcundam animalis istius naturam: nam ad coniunctionem sexuum maxime defertur, sine qua generatio est nulla in animantibus. Præcellentes arbores, ut robora, quercus, deos inhabitare dixerūt, ex quibus sciscitantibus responsa reddi audiebantur: ob id nec huiuscemodi arbores cædebant, sed religiose ut numinū domos colebant. In eo numero & sambucum, & plerasq́ alias habuere. Statuit & dies natalitios & funera pari modo celebranda, mutuis scilicet comesationibus & compotationibus, tum lusu & cātu, absq́ mœrore cū summa hilaritate & gaudio, utq́ alterius uitæ spem præ se ferrent, illo saltem ostenderūt, quod exutos spiritu, armatos uestitosq́ ac magna supellectilis parte circumposita humarunt. Quo more usque nunc sepeliuntur, addito etiam potu melleo, aut ex frumentis facto in testaceis uasis. In funebri epulo partem obsonij potusq́ uita defuncti manibus libarūt, hodieq́ libant, pudendo illic Christianorum præsulum dedecore. His & cæteris populo illo instituto, religioneq́ firmata, Viduutus hanc oram prudenter & quietissime rexit, nullis excursionibus in uicinos populos permissis, nec aliqua rursus ab eis perpessus incommoda. Eo uita defuncto filios quatuor sibi superstites reliquit, qui inter se de imperio dissidentes, gentem iam pacidiutinæ assuetam, ad prælia mutua suscitabant. Concurrebant ergo inter se multis prælijs: sed senior natu quia ex matre Alana progenitus, solus Alanorum suffultus auxilijs, Borussijsq́ exosus, fratribus qui multitudine abundabant, cedere cogitur. Post multas igitur cædes ex utraq́ parte cōmissas, eum statuere dissensionis finem, ut senior natu Viduuti filius, ex mare Alana prognatus, cum suis Alanis retrogrederetur, auitaq́ loca repeteret, his ut posset dominaretur. Terram uero Borussiæ fratribus tribus ex matre Borussica, ac in solo Borussico natis relinqueret. Accepit conditionem hanc Litalalanus, ita enim senior natu iuuenis nuncupabatur, Borussiam egressus magno suorum numero. Et quū supra modum aucti essent, pristinas sedes quas uacuas inuenerunt, facile implerunt. Ab hoc quoq́ eorum duce in posterū, qui prius
Litfani Alani dicebantur, Litalalani dicti sunt, nunc hodie uulgo Litfani nuncupantur. Qui in Borussia remansere, terram secundum capita diuiserunt. Pomesamus, qui ex his ætate præcellebat, sorte eam occupauit oræ portionem, quæ Hulmigeriæ propinquior est, tum à Germanis habitata, à quibus Borussij magis formidabant. Sed quoniam Pomesamus strenuus manu uideretur ac animo feroci, multitudinisq́ admodum studiosus, hanc magis tutari eū posse confidebāt, & ex ipso hęc portio posthac Pomesamia dicta. Alter Viduuti filius Galingus nominatus: huic terra quæ nunc Galingilia nuncupatur obuenit, à quo & terra nomen sortita est. Tertius uero Nantangius, Natangiā terram à se nominauit & obtinuit. Hæ sunt tres primæuæ terræ Borussiæ portiones

tiones. Nati uero eorum & nati natorũ, iterum paternas diuidentes possessio nes aliam atq; aliam uarietatem nominum induxere, ut hi Barti, alij Naode- ritæ dicerentur: & qui hodie uetustatis uestigiũ retinentes Varnienses à Va- rintis dicuntur. Eo pacto Viduuti filij inter se imperio diuiso, pro sua quisq; libidine deposito regio nomine, quam tenuit portionem administrauit, sub- inde inter se dissidentes: in hoc tamen concordes fuere, ut aduersus quosque suos uicinos, præcipue Polonos & Germanos excursiones facerent, ac eos la- trocinijs infestarent. Sæpe prædam ingentem hominũ pecudumq; ab eis a- gentes: & dum ipsi rursus insequerentur, sese & prædam in intimis syluarum latibulis occuluerunt, quod insequentes, ne insidijs circumuenirentur retinuit. Ex huiuscemodi deprædatione, quia ducibus non tenuis quæstus, plebi etiã uictus obtigit, agriculturã & alia agrestia opera, quę sub Viduuto exercenda sumpserant, breui intermisere, aut eatenus exercebant, quatenus necessum ui sum est. Ducti lucri cupiditate ad pristinos mores latrociniaq; quãbreui re- uertentes, Germani tandem consulentes in medium, uocatis in auxilium Sue tiæ regulis: ij in oceano Germanico siti sunt, à Latinis Sitiones dicti, qui Ga- nipoti cognominabantur, quod & ipsi Germani essent, & re bellica tum terra tum mari plurimum pollerent: qui eis auxiliares copias classibus traduxere, pluribus annis cũ Borussijs belligerãtes: quo multis trucidatis atq; cæsis, eos ad deditionẽ cõpulere. Est usq; hodie oppidulũ ad Vistulã cũ arce sitũ, qđ Suetza uocat᷑, ubi hi qui ex Suedia uenerãt, castra sua posuerũt, quod postea in eã munitionẽ quã uidemus, p̱ Teutonicos fratres extructũ est, ex quo Bo- russios rebellantes identidẽ impugnarũt. Nouem regulos id confecisse bellũ annales habent: sed qua tẽpestate, aut quãdiu durauerat, nec an simul, an sibi inuicẽ succedẽtes id bellũ gessere: an etiã Borussios ad tributũ pendendũ coẽ gere, nihil reliq est, donec ad tp̃a Henrici primi patris magni Othonis uentũ est. Ea tẽpestate barbara gens iterũ latrocinio finitimos impetẽs, p̱ Hugonẽ cognomine Botyrũ, aliàs Bructerũ, ex Saxonia natum: tum principẽ Germa norũ, Vistulã ex utraq; ripa accolentiũ, quos aliq Bructeros fuisse autumãt, seditionibus ex natali solo pulsos, in hæc loca deuenisse: ab eius gentis princi pe, q illic, ut dictũ est, imperitabat, Borussij cõpressi sunt, adeoq; uiribus exu ti, ut pacẽ longissimã seruarint: p̱mansere nanq; quieti ad tp̃s Othonis tertij imp̃atoris Ro. Sub id tẽpus Borussiorũ ferocia retusa est, uiribusq; adeo cõ trita, ut omnino ab incursionibus cessarẽt. S. Adelbertus natione Bohemus, sed in Saxonia enutritus, ac episcopus Pragensis, in Borussiã cõmigrauit, ac gentẽ hanc à suis erroribus reuocare conatus est: sed à Sudinis dũ sacra pera geret interficitur, corpusq; dissectum ante uolatilia proijcitur: quod eius ho- spes colligens, mox redintegrauit, & ipsum cophino trans amnẽ ad Polonos detulit, ac pro auro tanti ponderis (sed quoniã exiguum diuina ordinatione pendebat) uendidit. Boleslaus Poloniæ princeps ipsum in insigni loco ac tu- mulo conseruauit. Qui multis clarens miraculis, à Datho pontifice maximo

Sitiones qui & Suedi

consecratur. Dies eius martyrij octauo Calendas Maias ab ecclesia celebratur. Tempore quo Conradus secundus Romano præfuit imperio, Borussij cum Polonis conspirarunt, qui tunc ab imperio Romano, cui iam diu subiecti erant, desciuerant, ducemq́ eorum Bilislaum cum coniuge sua Gertrude Leopoldi Austriæ Marchionis filia pepulere. Tributum quoque quingentarum librarum argenti ærario publico quotannis debito inferre recusantes, rati Borussij Polonorum auxilio facilius Germanos finitimos ad internecionē cæsuros. Durante autem hac Polonorū rebellione, usque ad Federici, cognomento Barbarossi tempora, qui copijs per Oderum fluuium traiectis, Poloniā ingressus, urbes quas repugnantes inuenit, expugnat & diripit: arcē Glogam eum subuertisse annales habēt: singula igne ferroq́ deuastans: copias quas obuiam habuit ex Borussijs, Bossallanis, Tartaris ac Polonis ingentis multitudinis, minimo negocio fudit. Poloni in sola deditione præsidium esse arbitrati, Borussij in fuga salutē quæsierunt, quos imperator insequutus, multis cæsis, multis captis, ultra Vistulam compulit. Coacti tum fuissent Cæsaris ferre iugum, ni aliótenus imperij negocijs auocatus fuisset. Huic expeditioni Ludouicus Thuringorum princeps, Ferrei cognomentum sortitus, non solum interfuit, sed & præfuit: quippe qui duobus milibus equitū, & magno peditum numero sese Cæsari iunxerat. Polonis siquidem ad deditionem coactis, Bilislaoq́ restituto, ac tributo duorū milium librarum argenti fisco imperiali, & quatuor ab ærario publice pendendum imposito, Germanos qui ultra citraq́ Vistulam habitabant, ut tuti ab incursionibus barbarorum permanerent, Massobiorum ducem, qui Cęsari consanguinitate iunctus fuerat, in tutelam contulit, quod fidelis Romano imperio semper fuisset, & ex antiquissima Germanorum Saxonum domo duceret originem. Non multum temporis effluxit, ubi Borussij infesto agmine finitimos petiere. Primum Massobios, sic quoq́ hac ætate uocitantur, qui sese pecunia uestibusq́ multoties redemerant, subinde Germanos uicinos, qui se diu armis, quamuis ægre defenderant. Tandem inuocantes fidem Conradi ducis, cui à Cæsare commissi erāt, Conradus quoties Borussijs acie occurrit, fugatur, cæditᷣ, ac castris exuitᷣ. Ob id domestica potētia desperās, auxiliū Celestini Pont. Ro. (quod imperator Henricus, qui Federico successerat, cum magnis copijs in Asiā profectus fuerat) implorat. Celestinus ergo Pont. ut rebus afflictis succurreret, Christianum ordinis Cistertiensis monachum in episcopum Borussiæ designat. Qui ad Conradum primū ueniens, communicato cum eo consilio, quo gentem tam ferocem ab incursionibus in Christianos prohibere, simulq́ ad fidei ueritatem inducere posset. Acciti tum fuere ex Litfonia fratres, milites Christi cognominati, qui unà cum Christiano præsule Borussios aggressi sunt: is in uirtute uerbi domini: hi bello & armis, sed omnia nequicquā: nam semen sacratissimū, quod præsul spargeret, cecidit in terram sterilem, & absq́

fructu

fructu exaruit. Fratres, si quos ad deditionem receperant, cum primum opportunitate habita rebellarunt, quos in præsidijs collocarant obtruncantes, & quàm breui spatio sese à seruitute quam imposuerant, & præsul & fratres uendicarunt. Tandem Christiano præsule nihil proficiente, fratribus partim occisis, partim fugatis, quũ & barbari longo tempore inquietissimi fuissent, è re fore arbitrati sunt, pacem quàm perpetuũ bellum amplecti. Fit itaq; pax ex utraq; parte, necessaria magis quàm honesta. Interea catholici suasu præsulis, per Poloniam ac Hulmigeriam ædes sacras uicatim restituũt, cœnobia utriusq; sexus extruunt, quæ pro sua pietate calicibus, libris, & alijs apparatibus ecclesiasticis ornant atq; ditant: antistites undequaq;, ut possunt, ecclesijs præficiunt. Fuit summum Christianis à barbarorũ populationibus ociũ. Id populum fidelem in meliorẽ spem erexit: quare magis atque magis rem diuinam ampliandam duxit. Sed cuncta barbari rupto fœdere turbarunt: fœda enim populatione in fines Christianorũ effunduntur, longe lateq; per Poloniam & Massobiam grassantes, omnia prædari cœperant. Deinde incensis uillis, agrisq; uastatis, sacrarijs omnibus spoliatis atq; dirutis: amplius enim ducentis ædibus sacris perijsse igne legimus: oppida insuper & cœnobia: quibus singulis euersis & direptis, ingentem uim prædæ tum hominum tum pecudum, ac tantã omnis generis supellectilem, quantã nunq; ante abegerunt. Conradus quũ se imparem contra hostem tam ferocẽ, ac multitudine superiorẽ uidisset, se ultra amnem in terram Coianorũ, qui olim Onomani, hodie Cumani dicti, recepit: dum interim in Asiana expeditione Ptolemaida, uel ut alij dicunt, Acona oppugnatur, ordo militaris Teutonicorum fratrum domus hospitalis, beatæ Mariæ in Hierusalem humilibus initijs ortum sumpsit. Per cuius fortissima pectora demum omnis hæc pestis ex Christianorum finibus explosa est, Borussiaq; ad fidei præcepta colla rigida submittere Christiano iugo coacta est.

Atrox Borussiorũ perfidia

ERASMI STELLAE DE ANTIQVITATIB. BORVSSIAE LIBRI SECVNDI FINIS.

AD INVICTISSIMVM PRINCIPEM FEDERICVM
Erasmi Stellæ Libanothani distichon.

Da Federice tuo genio foueatur & aura
Hic liber, & rabido qui uolet ore latret.

AD EVNDEM FEDERICVM PRINCIPEM
inuictissimum Erasmi Stellæ elegiacum.

Diuitias Federice tuas hic collige princeps,
Quas habet arctoi Brussica terra poli,
Scilicet Heliadum lachrymas Phaëthonta querentũ,
Audax quod patrios flectere tentat equos,
Par nec erat loris, placuit tamen ire sub axe
Ætherea, atq; genus testificare deûm,
Nescius ipse uiæ perdit conamine uires,
Mox ruit è curru lapsus in alta freti.
Hunc iuuat æternis lachrymis fleuisse sorores,
Sed pius in lenta succina fletus abit.
Has fert undisonis Tethys tibi fluctibus, illum
Testantes casum, ruptaq; lora ducis.
Munera clara deûm uarijs quæ uultibus ornat
Mille gerens formas Proteus ille senex.
Hinc quædam radiant auroq; simillima fuluo,
Et lunæ niueam sunt imitata bigam.
Lacteus est alijs candor, croceo igne coruscus,
Hyblæi retinent mellis & illa decus.
Indiæ opes superant hæc, & Gangetica dona,
Et quod mollis Arabs, Scythis habet ue rapax.
Terra nutrit syluas, sunt hæc stabula alta ferarum,
Siue uelis uros, siue bisonta magis.
Hic nusquam notus, bene tornus nascitur alces,
Atq; feri armenta conspiciuntur equi,
Quiq; sua pelle est gratus uestire gainus
Membra uirûm, rigidum pellit & inde gelu.
Hæc ubi legisti, Stellæ Federice memento,
Brussica qui cunctis gesta legenda dedit.

INDEX TERNIONVM.

αβγδ abcdefghiklmnopqrstuxyz ABCDE FGHIKLMNOPQRSTVXYZ Aa Bb Cc

Omnes sunt terniones.

BASILEAE PER IO. HERVAGIVM, MENSE MARTIO
ANNI M. D. XXXII.

